

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

BIBLIOTHECA
SCRIPTORVM GRAECORVM ET ROMANORVM
TEUBNERIANA

A 444091

PLINIUS
NATURALIS HISTORIA

EDIDERVNT
L. IAN - O. MAYHOFF

V

LIPSIÆ
IN ARDIBVS E.G. TEUBNERI

THE GIFT OF
PROF. ALEXANDER ZIWET

LIBRARY

878

Plon

M 2

Alexander Zivich

C. PLINI SECUNDI
NATURALIS HISTORIAE

LIBRI XXXVII.

POST LUDOVICI IANI OBITUM

RECOGNOVIT ET SCRIPTURAE DISCREPANTIA ADIECTA

EDIDIT

CAROLUS MAYHOFF.

VOL. V. LIBRI XXXI—XXXVII.

LIPSIAE
IN AEDIBUS B. G. TEUBNERI.

MDCCLXXXVII.

LEPSIAE: TYPIS B. G. TEUBNERI.

PRAEFATIO

In quinto hoc volumine longiore non opus est praefatione. criticum munus qua ratione administraverim, ex ipsa editione et ex appendice satis apparet. locos parallelos sive auctorum excerptorumque testimonia, quotquot inveni, sedulo adnotavi, adiutus in iis partibus, quae ad artes earumque historiam spectant, plurimum Overbeckii diligentia, non nihil etiam amplo volumine Londinensi, quo nuper Eugenia Sellers has partes seorsum edidit instruxitque commentario copioso et H. L. Urlichsii, Furtwängleri, Münzeri, Traubii, aliorum Germanorum doctrina locupletato. quae editio peropportune ad me perlata est, antequam libri XXXIII et sequentium plagulas pridem perscriptas tradi typographo necesse esset. praeterea de rebus archaeologicis mihi, ubi visum est, per litteras consulenti prompta voluntate responderunt amici Ricardus Förster Vratislaviensis et Henricus Ludovicus Urlichs Monacensis. codicum scripturas collatione accuratius exploranti faverunt bibliothecarum regiarum, quae sunt Bambergae et Dresdae, praefecti, Fridericus Leitschuh, qui eximia liberalitate nobilem illum librum Bambergensem iussit Dresdam mitti, et Franciscus Schnorr de Carolsfeld, studiorum adiutor numquam non paratissimus. his viris debita observantia gratum animum hoc quoque loco testificari et decet et iuvat.

Scribebam Dresdae cal. Sept. MDCCCLXXXVII.

CONSPECTUS CODICUM

De codicum manu scriptorum, quorum lectiones discrepantes in hoc volumine adnotatae sunt, origine et auctoritate uberrime disputavit Detlefsen a. 1869 in philologi vol. XXVIII p. 284—337; quae scripserat partim retractavit a. 1870 in praef. edit. vol. IV p. Vsqq. et in diurn. litt. lenens. 1874 n. 26 p. 395sqq. praeterea cfr. quae exposuerunt Carolus Welzhofer in progr. gymn. Ludov. Monac. a. 1878, quod inscribitur 'Ein Beitrag zur Handschriftenkunde der nat. hist. des Plinius', et Urlichs in Bursiani annal. litt. antiqu. 1878 II p. 267—272.

I. Ac vetustioremem quidem codicem in quinto hoc volumine habemus unum eumque praestantissimum et qui ex omnibus solus operis finem servaverit

B: *codicem Bambergensem* (M. V. 10), membranaceum, saeculo X in Italia transcriptum ex archetypo ceteris et puriore et multis locis pleniore. continet libros XXXII usque ad XXXVII, indicibus suo quoque libro praemissis. constat foliis 166 binarum columnarum, quarum quaeque 26 versus 25 fere litterarum complectitur. folia per quaterniones composita sunt, nisi quod folia 145, 146, 163, 164 singularia sunt et folia 165 et 166 inter se cohaerent. ultimum folium vacuum est; in folii 163 B columna altera media lacuna magna fugit librarium, qui a *summo ochrum* (XXXVII 183) transiit ad [lig]ni modo ardet (§ 188), sive quod totum folium errore omisit sive quod archetypi quaternio ultimus — ut Detlefseno praef. vol. V p. IV videtur — uno folio carebat. minores lacunae librariorum errore ortae in omnibus libris inveniuntur. scripserunt plures librarii inter se excipientes; semel duo eodem tempore suam uterque partem absolverunt: nam folii 146 A columnae alterius ultima pars post verba *talif inuentio* (XXXVII 60) et tota pagina B vacuae relictas sunt, lacuna nulla, cum in folio 147 A recte continuentur *eſt & hoc munus omne*. de scripturae genere et de vitiis correctionibusque fusiſ in appendice disputavi. detexit codicem Tan a. 1831 et identidem in usum Silligii contulit;

eodem postea ad 'vindicias Plinianas' adhibito Urlichs errores aliquot sustulit; totum denuo contulit a. 1871 Detlefsen, in correctiones potissimum cura intenta, sed cum is quoque interrogationis nota lectionibus aliquot adposita dubitationem reliquisset et nonnullae cum Silligiana editione discrepantiae suspicionem moverent, ipse a. 1893 Bambergae quadringentos fere locos dubios insexi et a. 1896 Dresdae totum codicem ad bibliothecam regiam missum ita contuli, ut lectionum eius a me editarum veritatem mihi non dubiam esse affirmare possim.

II. Recentiores autem codices, qui totum opus Plinianum plus minusve integrum continent et toti aut maximam partem perpetuo collati sunt, variis gradibus, qui certo definiri vix posse videntur, redeunt omnes ad archetypos duos, ut duae sint familiae discernendae.

1. Prioris familiae sunt

- 1) V: *codex Leidensis Vossianus fol. n. LXI*, saeculo XI in Gallia septentrionali maioribus litteris Gothicis scriptus. continet XXXI—XXXVI 97 *correctus videbatur cetera*, exceptis duabus lacunis his: XXXV 176 *faciei cum terebinthi resina* — 194 *infirmior tantum bitumini* et XXXVI 62 *igni funditurque* — 66 *fecisse dicuntur* (cfr. infra B). praeterea sub finem libri XXXI cum traiectione archetypi foliorum ordo turbatus et errore postea cognito ita correctus esset, ut partes traiectae iterum describerentur (V^a, Silligio ψ), factum est, ut genuina et iterata deinceps hoc ordine scripta inveniantur: XXXI 118 *addita et resina* — 131 *redegere afri* | XXXII 17 *inserendis praebent* — 43 *saepius uero quantum* | XXXI 131 *canas quarum* — XXXII 17 *orahiantia manibus* | XXXII 43 *benefici in menstruis* — 58 *pastinaca contra suum* || XXXI 118 *addita et resina* — 131 *redegere afri* | XXXII 17 *inserendis praebent* — 31 *priuatim contra uiscum* || XXXII 58 *ictum remedio ē*. alio errore factum est, ut XXXIII 106 propter vocem *plerumque* in archetypo iterarentur XXXIII 95—98 hoc modo: 106 *quā molybdiū & plerūq.* | 95 *replerit' & eodem* — 98 *aeris uena infra ab (pro alumen)* | 106 *omnes hi colores*. (cfr. infra B et d et Detlefs. mus. Rhen. XV p. 374—376). codicem post Nautam denuo contulit Detlefsen.

Ubicumque V deest aut scriptura legi iam non potest, eius locum obtinet

- 2) F: *codex Leidensis [Lipsii] n. VII*, saeculo XI ex V^a dum ab altera manu correcto transcriptus, qui cor

XXXI—XXXVII 199 *primum pondere*, exceptis lacunis duabus XXXVII 86 *ex ipso nomine* — 105 *reperita est lau*[datissime] et ibid. 111 *norunt hinc* — 118 *totus uero*. diu oblitteratum Detlefsen invenit contulitque et usui critico patefecit. eundem autem statuit esse Leidensem hunc codicem atque

- f: *codicem Chiffletianum*, cuius lectiones exstant in margine editionis Dalecampii, qui, cum promiscue siglis *Ch.* et *Chiff.* vel *Chiff.* uteretur, coniecturas quoque ipsius Chiffletii admiscuisse videtur, non accurate distinctas a codicis lectionibus.
- 3) **R**: *codex Florentinus Riccardianus*, scriptus a compluribus hominibus Italis circa a. 1100 binis columnis litteris minusculis, multis locis mutilus. continet XXXI usque ad XXXVI 157 *autem ex basanite*, exceptis lacunis duabus XXXV 191 *oculorum quoque* — 196 *maxime Thessalica nascitur* et XXXVI 62 *igni funditurque* — 66 *fecisse dicuntur* (cfr. supra V). ex eodem quo V archetypo ortus exhibet XXXI 118 sqq. eandem traiectionem iterationemque (**R**^a, Silligio Ω) et XXXIII 106 eandem iterationem. collatus est in Silligii usum a Iano; collationem in bibliotheca regia Dresdensi adservatam denuo inspexi.
- 4) **d**: *codex Parisinus latinus 6797* (Harduino Regius II), saeculo XIII binis columnis scriptus, continens XXXI usque ad XXXVII 199 *primum pondere*. eandem quam **VB** traiectionem habet Iano teste XXXI 118 sqq. (iterationem non item, ut videtur) eandemque iterationem XXXIII 106. cum **F** communem habet lacunam XXXVII 111—118, sed pannis ex Isidoro compilatis misere resartam (cfr. infra h). ceterum hic liber ultimus 'ab altera manu, ut ait Iano, additus' est ex codice recentiore multis locis interpolato. libri XXXI, XXXII, XXXVII a Iano collati sunt eamque collationem denuo inspexi, reliqui a Silligio. scripturae autem discrepantiam ad librum XXXI tantum plene adnotavi, in ceteris ita, ut e silentio nihil concludendum sit.

Quae in his codicibus ab altera manu factae sunt correctiones exigui vel nullius momenti sunt, interpolatoris manum plerumque aperte ostendentes, uno excepto codice **R**, cuius est alia condicio (cfr. infra r).

Eiusdem familiae sunt codices hi, quorum lectiones delectu insigniorum habito, ubi utile visum est, ceteris adpositae sunt:

- T**: *codex Toletanus*, saeculo XIII binis columnis scriptus, qui continet libros XXXI—XXXVI (deficiente ultimo: cfr. supra d) et a Pintiano quondam diligenter in-

spectus, in Silligii usum collatus est a duobus presbyteris Hispanis (cfr. edit. Sill. vol. I praef. p. X).

- x: *codicis Luxemburgensis* pars, quae continet XXXI 49—62, suppleta ex exemplari priori huic familiae cognato. scripturae discrepantiam publici iuris fecit Matthaeus Michel pp. 49. 50 singularis libelli ('Le manuscrit de Pline le naturaliste conservé à la bibl. de l'Athénée de Luxembourg'), quo a. 1865 codicem accurate descripsit.
- h: *codex Parisinus 6801*, membranaceus, saeculo XV litteris maioribus Gothicis columnis binis transcriptus ex archetypo passim ad d prope accedente, praecipue in libro XXXVII, multis autem locis correcto, pluribus interpolato. exigui est pretii, sed cum saepe consentiat cum editionibus vetustis, ob hanc causam negligi non potuit. continet libros omnes usque ad XXXVII 199 *primum pondere*. inde a libro XXXII contulit Sillig (cfr. eius edit. vol. I praef. p. XVII).

2. Alterius familiae sunt

codices ii, qui plurimum valuerunt ad constituendam lectionem a vetustissimis editoribus vulgatam. in his principem locum tenet

- 1) E: *codex Parisinus latinus 6795* (Silligio et Iano a, Harduino Regius I), saeculo X vel XI litteris Gothicis binis columnis exaratus, qui olim integer, nunc in fine detruncatus continet XXXI et XXXII, desinens § 135 in v. *inlitum psilotrum* ///. correctionibus E² nihil fere tribuendum esse exposui nov. luc. p. 88 sqq. contulit Detlefsen.

Communem cum hoc habet originem

- 2) r: *codex incognitus*, quem repraesentant *correctiones in Riccardiano E* vel inter ipsos versus vel ad marginem a seriore manu factae inde ab initio libri XXVI. correxit autem satis accurata collatione XXXI 1—125.

Eiusdem stirpis sunt

- 3) b: *codex Vaticanus 1954*, saeculo XIV ineunte scriptus, qui a Detlefseno a. 1860 collatus et in libro XXXII, ubi E deest aut infimi potissimum paginarum versus ob situm et squalorem legi non possunt, adhibitus est.
- 4) a: *codex Vindobonensis CCXXXIV* (Silligio et Iano w), saeculo XII vel XIII ortus ex archetypo minus mutilato quam E, sed neglegenter atque etiam licenter scriptus ac tot lacunis magnis parvisque foedatus, ut haud raro excerptoris potius quam librarii manum prae se ferat. continet libros omnes usque ad XXXVII 203 *quocumque ambitu*[r mari], qui est operis finis in omnibus ante Silligium editionibus. XXXII 152. 153 contulit MHaupt in edit. Ovidii Halienticorum, sequent

libros annis 1855—1858 Detlefsen, qui scripturam adnotavit ad XXXIII 141—XXXIV 178. XXXVI 63—66. 94—XXXVII 203. ego in numerum eorum, quorum lectiones constanter ac perpetuo adscripsi, recepi eum a XXXVI 157, ubi **B** deficit, ad librum XXXVII simul usus peculiari collatione in usum Iani a. 1861 a Vahleno (§ 1—25) et Hartelio (§ 26—203) ad textum Ianianum diligenter facta (cfr. acta acad. litt. Bavar. a. 1862 p. 230). quae cum Detlefseniana plerumque congruit; ubi ita discrepantem vidi, ut dubitatio existeret, interrogationis notam lectioni Detlefseni adposui.

Hoc loco commemorandus est etiam

- 5) **L**: *codex Laurentianus plut. LXXXII 1. 2* sive *Slaglo-sianus*, saeculo XIII ineunte scriptus, qui, quamquam antecedentibus libris ad priorem familiam (**F**d) pertinet, in maiore parte libri XXXVI et per totum librum XXXVII, ubi deficit in vv. *desinens nitor* (§ 199), originem ducit ex archetypo ad **a** proxime accedente (cfr. glossema illud XXXVII 191 *ratio nominum non est in dorsycite*), sed minus lacunoso et ab homine docto, ut videtur, castigato: certe aliis locis corripiendo, aliis amplificando vel varie mutando interpolatus est, nonnullis vero (ut XXXVII 173. 190. 193) convenienter fere cum **a** suppletus a correctore (**L**²). contulit Detlefsen a. 1858 ad XXXVI 62—66. 178 usque ad XXXVII 199.

Codices **a** et **L** artissimo cognationis vinculo cohaerere cum iis, quorum ope vetustissimi editores textum Plinianum conformaverint, e lectionibus in commentario adnotatis passim apparet.

Denique non omittendae sunt

- O**: *codicis Vindobonensis CCXXXIII* (Silligio et Iano π), membranacei, saeculo fere VI scripti, reliquiae septem foliorum in 22 laciniis dissectorum, quae binis columnis exarata continent fere XXXIII 142—163. XXXIV 3—42. 109—118, litteris permultis evanidis. primus edidit Endlicher ex apographo Reussii; denuo contulit correxitque nonnulla Detlefsen a. 1855. consentiunt scripturae, quae quidem adnotari potuerunt, saepius cum **a**, emendationi non multum utiles.

Praeterea sparsim adnotatae sunt lectiones aliquot desumptae ex

man. *Dal.*: codice a Dalecampio in editionis margine sigla *M* vel *Man.* notato (Silligio r), de quo cfr. Urlichs in *Eo* II (1866) p. 359, Detlefsen philol. vol. XXVIII (1869) p. 301, Welzhofer l. l. p. 36.

cod. Poll. : codice *Monacensi Pollingano* (Silligio P), a. 1459 in Italia scripto, de quo cfr. edit. Sill. vol. I praef. p. XXI, Welzhofer l. l. p. 82—89. continet omnes libros usque ad XXXVII 199 *desinens nitor*. contulit Ian XXXIV 48—70 et XXXVII.

cod. Burb. : codice *Neapolitano Burbonico V a. 4* (Silligio M), a. 1360 scripto, de quo cfr. edit. Sill. vol. I praef. p. XIX. continet omnes libros. excerpit Ian XXXV 1—119.

NOTARUM EXPLICATIO

a. = ante.

add. = addit, addunt, addito.

con. = coniecit, coniectura.

corr. = correxit, correctura.

del. = deleui, deleuit, deleto.

dist. = distinxit, distinxit.

lac. = lacunam.

ll. = libri manu scripti **BVB**

(r) **del. b. a. l.**, quotquot quoque loco collati et uniuscuiusque paginae in margine superiore siglis indicati sunt.

om. = omisit, omisso.

praem. = praemisso.

r = reliqui codices praeter eos, qui ad eandem lectionem adnotati sunt.

ras. = rasura.

v = veteres editores vel lectio vulgata inde a vetustissimis editionibus usque ad hanc aut ad eam, quae una adnotata est, velut *v. a. G.* = veteres ante Gelenium; *v. a. G. (H)* = veterum ante Gelenium lectio, revocata ab Harduino.

B = Hermolai Barbari castigationes Plinianae. Romae 1492. 1493.

Bas. = Basileensis editio (Erasmi) 1525.

Brot. = Broterii editio Parisina 1779.

C = Io. Caesarii editio Coloniensis 1524.

D = Detlefseni editionis Berolinensis vol. V. 1873.

Dal. = Dalecampii editio Lugdunensis (1587) 1606.

vet. Dal. (Silligio K) = coniectura incerti hominis docti vel vetustioris alicuius editionis lectio a Dalecampio ad marginem enotata.

G = Gelenii editio Basileensis 1554. (Eiusdem castigationes sive annotationes 1535).

Gron. = Gronovii (I. F.) in aliquot libros C. Plinii Secundi notae (1669). v. Sill. edit. vol. VI.

H = Harduini editio Parisina (1685) 1741.

Hack. = Hackiana editio. Lugd. Bat. 1668.

J = Iani editionis Teubnerianae vol. V. Lipsiae 1860.

Lugd. = Lugdunensis editio (I. N. Victorii) 1563.

P = Pintiani in C. Plinii nat. hist. libros omnes observationes. (Salmanticae 1544) Lugduni 1593.

- S* = Silligii editionis vol. V. Hamburgi et Gothae 1851.
- Salm.* = Salmasii Plinianae exercitationes in Solini polyhistora. (Parisiis 1629). Traiecti ad Rhenum 1689.
- U* cum numero = Urlichsii vindiciarum Plinianarum vol. II. Erlangae 1866. *U* sine numero = chrestomathia Pliniana. Berolini 1857.
- Ven.* = Veneta editio (I. B. Palmarii) 1499.
- Verc.* = Alexandri Benedicti editio 1507.
- Bergk* (Th.): Exercitationes Plinianae I. II. Marburgi 1847. 1851.
- Birt* (Th.): De Halienticis Ovidio poetae falso adscriptis. Berolini 1878.
- Fels* (Alb.): de codicum antiquorum, in quibus Plini nat. hist. propagata est, fatis, fide atque auctoritate. Göttingae 1861.
- Froben* (C.): quaestionum Plinianarum specimen. Regiomontani 1888.
- C F W Müller*: Krit. Bemerkgn. zu Plinius' nat. hist. Breslau 1888. — *grat.*: Festschrift z. 50j. Doctorjubiläum Ludwig Friedländer dargebracht von s. Schülern. Leipzig 1895. (p. 543—554).
- Müller* (Jo.) *emend.*: Emendationen zur nat. hist. des Plinius. V. Wien 1882. *de stilo*: Der Stil des älteren Plinius. Innsbruck 1883.
- luc.*: mea lucubrationum Plinianarum capita III. Neostrelitiae 1865. — *nov. luc.*: novae novae lucubrationes Plinianae. Lipsiae 1874. —
- Pliniana* (mea): v. Philolog. Abhandlungen (Martin Hertz dargebracht). Berlin 1888. (p. 28—43).
- Th. H.* = Theophrasti historiae plantarum libri IX (ed. Wimmer vol. I 1854). — *Th. lap.* = Theophr. fragm. II περί λίθων (ed. Wimmer vol. III 1862).
- Diosc.* = Dioscoridis de materia medica libri V (ed. C. Sprengel 1829 vol. I). — *Diosc. eupor.* = Εὐπορίων libri II (eiusdem edit. vol. II).
- Orph. Lith.* et κρη. = Orphei Lithica (accedit Damigeron de lapidibus). rec. Eug. Abel. Berolini 1881.
- Cels.* = A. Cornelii Celsi de medicina libri VIII (ed. C. Daremberg. Lipsiae 1859).
- Damig.* = Damigeron de lapidibus (ed. Eug. Abel: v. supra).
- Isid.* = Isidori origines (ed. Otto in Lindemanni corp. gramm. Lat. III. Lipsiae 1833).
- Marc.* = Marcelli de medicamentis liber (ed. G. Helmreich 1889).
- Plin. iun. Gargil.* = Plinii Secundi quae fertur una cum Gargilii Martialis medicina edita a Valentino Rose. Lipsiae 1875.
- Seren.* = Q. Sereni Sammonici liber medicinalis (ed. Aem. Baehrens in poet. Lat. min. vol. III. Lipsiae 1881).
- Theod. Prisc.* = Theodori Prisciani euporiston libri III editi a Valentino Rose. Lipsiae 1894.

C. PLINI SECUNDI
NATURALIS HISTORIAE
LIBRI XXXI—XXXVII

C. PLINI SECUNDI
NATURALIS HISTORIAE
LIBER XXXI

1. (1) Aquatilium secuntur in medicina beneficia, 1
opifice natura ne in illis quidem cessante et per undas
fluctusque ac reciprocos aestus amniumque rapidos cursus
inprobas exercente vires, nusquam potentia maiore, si
5 verum fateri volumus, quippe hoc elementum ceteris omni-
bus imperat. terras devorant aquae, flammās necant, scan- 2
dunt in sublime et caelum quoque sibi vindicant ac nu-
bium obtentu vitalem spiritum strangulant, quae causa
fulmina elidit, ipso secum discordante mundo. quid esse
10 mirabilius potest aquis in caelo stantibus? at illae, ceu
parum sit in tantam pervenire altitudinem, rapiunt eo
secum piscium examina, saepe etiam lapides, subeuntque
portantes aliena pondera. eadem cadentes omnium terra 3
enascentium causa fiunt, prorsus mirabili natura, si quis

§§ 1 extr. — 3: Isid. XIII 12, 3. 4. — § 3: cfr. Vitruv. VIII
praeef. 2 sqq.

2 opice V. 3 fluctisque V. 4 exerente Ev. a. H. sed cfr.
II 215. 106. | uirus VR¹. | potentiam ea uire V. 6 aequae V.
6. 7 scandant V. 8 obtentum Vd. 9 flumine lidit V.
fulmine ledit d. | ipse VR¹. 10 aquis dEv. -uas r. | in om.
VR¹d. | ad ille V. 11. 12 eos cum E. et secum Isid.
12 exanima V. -me E. | etiam in V. | subeuntque VRdTH.
-nt Ev. subvehunt C. 13 pondere E. | aedem V. | omnia V. |
terre R¹. -rrae S. 14 enascentium VJ coll. XI 128. XVII 244.
nasc- (-tum R¹) rv.

velit reputare, ut fruges gignantur, arbores fruticesque
vivant, in caelum migrare aquas animamque etiam herbis
vitalem inde deferre, iusta confessione, omnes terrae quo-
que vires aquarum esse beneficii. quapropter ante omnia
ipsarum potentiae exempla ponemus. cunctas enim enu-
merare quis mortalium queat?

- 4 2. (2) Emicant benigne passimque in plurimis terris
alibi frigidae, alibi calidae, alibi iunctae, sicut in Tarbellis
Aquitania gente et in Pyrenaeis montibus tenui intervallo
discernente, alibi tepidae, egelidae, atque auxilia morborum 10
profitentes et e cunctis animalibus hominum tantum causa
erumpentes augment numerum deorum nominibus variis ur-
besque condunt, sicut Puteolos in Campania, Statiellas in
Liguria, Sextias in Narbonensi provincia. nusquam tamen
largius quam in Baiano sinu nec pluribus auxiliandi gene- 15
ribus: aliae sulphuris vi, aliae aluminis, aliae salis, aliae
nitri, aliae bituminis, nonnullae etiam acida salsave mix-
tura, vapore ipso aliquae prosunt, tantaque est vis, ut

§ 5: cfr. Vitruv. VIII 3, 1. Seneca nat. qu. III 2, 1. Isid.
XIII 13, 1. — § 6: Isid. XIII 13, 2.

1 refutare E. | ui Vd¹. un¹¹ d². unde T. 2 uiuunt V.
3 iusta confessione C. uicta (uita r) conf. dTarv. conf.
uicta (urta E) VRS. conf. uitae D. conf. inuita CFWMüller
p. 27. confessione E. 4 benefici V. -ciū dT. 5 po-
tentiae Ev. -ia rD. 6 que ar V. 7 pluribus VR¹. cfr.
§ 107. 8 alibi Erv(D). -iae TS. -ie Rd. ale V. | fridae V. |
alibi ... alibi Erv(D). aliae ... aliae rTS. | iunctae dErv(G).
inunctae V²RB. iniu- V¹. inuin- T. | in om. VR¹. | terbellis E.
treb- v.a.B. cfr. IV 108. 9 aquitania V. -nica — pyrenaeis
om. R¹. | et in VRdG. ex in E. exin in v. | cirenaeis E. |
gentibus Er. 10 discendente V. desc- R¹. | alibi E²rv(D).
alii E¹. -iae rS. | egelidae atque ego. -daeque (gel- dTv.a.G)
II.Tv. 11 confitentes E. -ferentes v.a.H. | animalium v.a.S.
12 dist. ego. | uaries V. 13 statielas E¹v.a.Bas. cfr.
III 49. 14 sexcias V. | narboniensa V. | prouintia E(?)D.
15 balano si nunc e V. 16 ui D. ut VRE. om. d(?)v. |
alie R. iliae E. alia r. | luminis V. | solis E. 17 agida V¹.
alg- V². 18 uaporem quoque ipso d(?)v.a.S. | tantaque Er
e corr. Verc.(D). -tatio Vd¹. -ta his d². -ta iis S. -taque eis v.
do cfr. § 88.

baneas calefaciant ac frigidam etiam in solis fervere cogant. quae in Baiano Posidianae vocantur, nomine accepto a Claudii Caesaris liberto, obsonia quoque percocunt. vaporant et in mari ipso quae Licinii Crassi
 5 fuere, mediosque inter fluctus existit aliquid valetudini salutare.

(3) Iam generatim nervis prosunt pedibusve aut 6
 coxendicibus, aliae luxatis fractisque, inaniunt alvos, sanant vulnera, capiti, auribus privatim medentur, oculis
 10 lis vero Ciceronianae. dignum memoratu, villa est ab Averno lacu Puteolos tendentibus inposita litori, celebrata porticu ac nemore, quam vocabat M. Cicero Academiam ab exemplo Athenarum, ibi compositis voluminibus eiusdem nominis, in qua et monumenta sibi
 15 instauraverat, ceu vero non et in toto terrarum orbe fecisset. huius in parte prima exiguo post obitum ipsius 7
 Antistio Vetere possidente eruperunt fontes calidi perquam salubres oculis, celebrati carmine Laureae Tulli, qui fuit e libertis eius, ut protinus noscatur etiam
 20 ministeriorum haustus ex illa maiestate ingenii. ponam enim ipsum carmen, ut ubique et non ibi tantum legi queat:

1 solis VE v. a. C(D). 2 in baiano r in ras. v(J). in banaiano E. in bala (-le V) r. nunc Baiae S cum Gronovio. | posidianae dG. -no E. possidianae (-ne V) r. -deanae v. cfr. Sueton. Claud. 28. 4 uaporant om. E. 5 fuere que R¹. -re quem V. | mediisque V. -dios d. 7 generatis V. 8 eluxatis d. elox- VR¹. 9 auribusque Rd(?) v. a. D. 10 dignū ego. -nu V. -no E. -na r(?) v. -nae D (cum antecedd. iungens). 11. 12 celebra V. 12 euocabat Er. et uoc- v. a. S. | M. Ev(D). om. rH. 14 eisdem v. a. G. | nominibus VE v. a. G. | in aqua E. 15 nen E. | et in v. ex in Er. int E. in eo d. in VS. cfr. § 4. | toto dEr. eo to r. 16 fecisset d. v. -sse r. | exiguo om. VR¹. | ouitum V. 17 ualidi VR¹. 17. 18 perquam dEr. -que E. inquam V. 20 ministerium v. a. H. | haustus RdTH. cfr. praef. 24. -tis Vf. eius G. eius haustus (-tum C) v. | ingenii dTH. -ni r¹. -enam VR¹. om. Er² v. 21 ut ego. om. U.S. dignum v. | ubique et U. v(D). uti queat J coll. XXXVII 12 et VIII 100; adde XXVIII 210. XXXVI 155. XVII 197. | ibi tantum non VR¹ dJ. 22 queat (omissum ante quod tua) ego. om. U. v.

8 Quo tua, Romanae vindex clarissime linguae,
 silva loco melius surgere iussa viret
 atque Academiae celebratam nomine villam
 nunc reparat cultu sub potiore Vetus,
 hoc etiam apparent lymphae non ante repertae, 5
 languida quae infuso lumina rore levant.
 nimirum locus ipse sui Ciceronis honori
 hoc dedit, hac fontes cum patefecit ope,
 ut, quoniam totum legitur sine fine per orbem,
 sint plures oculis quae medeantur aquae. 10

(4) In eadem Campaniae regione Sinuessanae aquae
 sterilitatem feminarum et virorum insaniam abolere pro-
 9 duntur, (5) in Aenaria insula calculosis mederi et quae
 vocatur Acidula ab Teano Sidicino III p. — haec fri-
 gida —, item in Stabiano quae Dimidia vocatur et in 15
 Venafrano ex fonte Acidulo. idem contingit in Velino
 lacu potantibus, item in Syriae fonte iuxta Taurum mon-
 tem auctor est M. Varro et in Phrygiae Gallo flumine
 Callimachus. sed ibi in potando necessarius modus,
 ne lymphatos agat, quod in Aethiopia accidere iis, qui e 20
 10 fonte Rubro biberint, Ctesias scribit. (6) iuxta Romam
 Albulae aquae vulneribus medentur, egelidae hae, sed

§ 8 extr.: Isid. XIII 13, 4. — § 9: Vitruv. VIII 3, 17. —
 Ctesias ap. Antigon. hist. mir. 145 (160). Ovid. met. XV 320 sqq.
 Isid. XIII 13, 4. — § 10: Strabo V 3, 11 p. 238. Vitruv. VIII
 3, 2. — Celsus IV 12 p. 137, 7. cfr. Plin. XXXI 59. II 209.
 III 109. Seneca nat. qu. III 25, 8. — Th. H. IX 18, 8. Isid.

1 quo dG(S). quod rv(H). | tua romane Er. mane uarro
 V. ///uarro E. | clarissima E. 2 siluere R¹. | uires Vd.
 4 cultu drv. -tus E. -tos r. 5 hic v.a.S. | reparte V.
 6 rore leuant REv. releuant V. iā rel- d. 12 sterelitatem
 VRE. | saniem d. 13 aeraria E. 14 dicino E. | haec om.
 v.a.G. 16 unenafrano V. -no frano d. | acidulos VR¹.
 -lus d. | item contigit E. 17 idem (sc. contingere) conī. J.
 18 phiae V. 19 putando V. 20 ne Erv. ne in r. |
 in om. VR¹. | iis v. his U.C. | qui e VRdH. quae E. qui v.
 21 esias V. 22 egelidae hae (haec E. suctu haec r)
 vrG(D). -dae VRS. hē gelidae dT (an recte?). praegeli-
 v.

Cutillae in Sabinis gelidissimae suctu quodam corpora invadunt, ut prope morsus videri possit, aptissimae stomacho, nervis, universo corpori. (7) Thespiarum fons conceptus mulieribus repraesentat, item in Arcadia flumen
 5 Elatum, custodit autem Linus fons in eadem Arcadia abortusque fieri non patitur. e diverso in Pyrrha flumen, quod Aphrodisium vocatur, steriles facit. (8) Lacu Alphio 11
 yitilignes tolli Varro auctor est Titiumque praetura functum marmorei signi faciem habuisse propter id vitium.
 10 Cydnus Ciliciae amnis podagricis medetur, sicut apparet epistula Cassi Parmensis ad M. Antonium. contra aquarum culpa in Troezenae omnium pedes vitia sentiunt. Tungri civitas Galliae fontem habet insignem plurimis 12
 bullis stillantem, ferruginei saporis, quod ipsum non nisi
 15 in fine potus intellegitur. purgat hic corpora, tertianas febres discutit, calculorum vitia. eadem aqua igne admoto turbida fit ac postremo rubescit. Leucogaei fontes inter Puteolos et Neapolim oculis et vulneribus medentur. Cicero in admirandis posuit Reatinis tantum paludibus
 20 ungulas iumentorum indurari.

XIII 13, 1. 5. — § 11: Strabo VIII 3, 19 p. 347. — Vitruv. VIII 3, 6. — § 12 extr.: Isid. XIII 13, 6.

1 cutillae dG. -illae (-ille V) r. subcutile v. | gelidissimae V. | quidam dE. quiddam V. 3 thesiarum E. 4. 5 flumina latum VR¹. 5 autem ego. autem flatum (ortum ex iterato Elatum) ll. autem fetum H cum P. autem partum v. de dictione cfr. XXVIII 248. XX 248. (XXX 123. 142. 124. XXVIII 246). | leinus d. le//inus E¹. lemus V. lechnus Isid. | edem V. 6 pyrrha B. -rra dD. cfr. Theophr. pirra V. -rrea E. pyrraea R(?). -rrhaea H. -rrhea v(G). (cfr. Theophr. C. II 6, 4). | flumen dEr. non patitur flumen VR. 7 afrodisium V. afrond- E. Amphrysium cont. B. | lacus Er. v. a. S. | alphio S. -ion G. aphio Er. apio B. opio Vd. amphion v. 8 tollit Ev. a. S. | titiumque S. -tumque d. -tiumquae r. -tium quendam v. 9 id vinum E. 11 in epistola R(?) v. a. D. 14 stillantem ll. Tv(S). stell- G. | ferrugines V. 16 febras V. | calculorum VR¹. -rumque Er. | uitiae adest V. 16. 17 admota VR¹. 17 ad postremo (-mum v) F 18 poteoles V.

- 13 (9) Eudicus in Hestiaeotide fontes duos tradit esse, Ceronam, ex quo bibentes oves nigras fieri, Nelea, ex quo albas, ex utroque varias, Theophrastus Thuriis Crathim candorem facere, Sybarim nigritiam bubus ac
 14 pecori, (10) quin et homines sentire differentiam eam; 5 nam qui e Sybari bibant, nigriores esse durioresque et crispo capillo, qui e Crathi candidos mollioresque ac porrecta coma. item in Macedonia qui velint sibi candida nasci, ad Haliacmonem ducere, qui nigra aut fusca, ad Axium. idem omnia fusca nasci quibusdam in locis dicit 10 et fruges quoque, sicut in Messapis, at in Lusis Arcadiae quodam fonte mures terrestres vivere et conversari. Erythris Aleos amnis pilos gignit in corporibus.
- 15 (11) In Boeotia ad Trophonium deum iuxta flumen Hercynnum e duobus fontibus alter memoriam, alter ob- 15

§ 13: Strabo X 1, 14 p. 449. Arist. ausc. mir. 170. Antig. hist. mir. 78 (84). cfr. Seneca nat. qu. III 25, 3. Vitruv. VIII 3, 14. Isid. XIII 13, 5. Plin. II 230. — Theophr. ap. Aelian. n. a. XII 36. Timaeus ap. Antig. hist. mir. 134 (149). Aristot. ausc. mir. 169. — § 14: Strabo VI 1, 13 p. 263. Ovid. met. XV 315 sqq. Seneca nat. qu. III 25, 4. — Theopomp. ap. Antig. hist. mir. 137 (152). Aristot. ausc. mir. 125. — § 15: Isid. XIII 13, 3. cfr. Pausan. IX 39, 2. 8. — Vitruv. VIII 3, 22. 4, 25.

1 hestiaeotide **E**(?)*G*. -ae uticae **V**. estiaeotide **d**(?)*Brot*. -odicae **E**. hestia (-iaea *B*) euthice *v*. thessalia *Isid*. an hestiaeae euboica? *cfr. Thucyd. I 114, 3. Strabo X 1, 3. Diodor. XII 22. de dictione cfr. § 28. XXXVI 138.* 2 ceronem *v. a. S.* -na *U 684.* | nelea *H.* *cfr. Strabo, Aristot., Antig.* mellea **VR**¹. -eam **d**¹*T*. melle *Er*. melan *C* (*e II 230*). mellem *v*. 3 duris **E**. 4 chrathim **VR**¹. | bubus *Er D*. bobus *d. v.* ambobus *r*. 7 *e* (*ex d H*) crathi **d T t S**. *e* crati **V**. & rati **E**. echatari *Er*. ex crathide *v*. | mollioresque *v*. madidior- *U t f* (*an recte?*). 7. 8 prorecta **VR**¹. 8 uellint **V**. 9 haliacmonem *S*. -mon *B*. halacmonem *Er e corr.* halialm- *v*. ali-alm- *d*. aliacm- *G*. allimo **V**. | ducere — 10 nasci *om.* **VR**¹. 10 quibusdam *om.* **E**¹. ab alialmo quibusdam *d*. 11 ad **V**. 12 tres **E**. | uiuire **V**. bibere *v. a. G*. 13 alios **VR**¹. -ius *d*. aleon *U 685 e V 117*. 15 hercynnum *S. cfr. Pausan. et Liv. XLV 27, 8. erc- r D. ercinn- E. erycn- d T.* *|||||* num **E**. eryn- *v*. eryc *V*. orchomenon *B*. | *e* — alter **E S. om. V**. duo sunt fontes quorum alter *v*.

livionem adfert, inde nominibus inventis. (12) in Cilicia apud oppidum Cescum rivus fluit Nuus, ex quo bibentium subtiliores sensus fieri M. Varro tradit, at in Cea insula fontem esse, quo hebetes fiant, Zamae in Africa, ex quo 5 canorae voces. — (13) Vinum taedio venire iis, qui ex 16 Clitorio lacu biberint, aut Eudoxus, set Theopompus inebriari fontibus iis, quos diximus, Mucianus Andri e 2, 330 fonte Liberi patris statis diebus septenis eius dei vinum fluere, si auferatur e conspectu templi, sapore in aquam 10 transeunte, (14) Polyclitus Lipari iuxta Solos Ciliciae 17 ungui, Theophrastus hoc idem in Aethiopia eiusdem nominis fonte, Lycos in Indis Oraeis fontem esse, cuius aqua lucernae luceant; idem Ecbatanis traditur. Theopompus in Scotusaeis lacum esse dicit, qui vulneribus

Isid. XIII 13, 3, 2. — § 16: Vitruv. VIII 3, 21. Ovid. met. XV 322. Isid. XIII 13, 2. — cfr. Plin. II 231. Pausan. VI 26, 2. — § 17: Antig. hist. mir. 135 (150). Vitruv. VIII 3, 8. Isid. XIII

2 cescum *G(H) e paroemiogr. (Zenob. 4, 51)*. uiscum VRaT. uisgum Er. iusg- v. crescum Dal. | nuus ErD. nouus rT. nus G. unus v. 3 M. dEG(D). P. r. om. rv(S). | ad V. om. E. 4 an esse e quo? | ex quo Erv(S). es V. om. Rd. quo G. 5 in taediū dTH. | iis v(S). tis V. his dEr e corr C(D). 6 ait H. att E. at dv. ad r. | set ego. et U.v(S). del. H. | theopompus VR. thepo- d. 7 iis Vdv. his rTfD. | andriae Ev.a.B. adrie d. 8 statis Erv. om. r. an festis? (ἐκ τῆν ἐοπτήν Pausan.). nisi vero eius dei post templi transponendum est. | eius det V. -sdem dT. -sdem dei v.a.G. 9 aqua Vd. 10 polyclitus U.S. -critus H ex Antigono. -clytus v. cfr. Brunn. p. 40. 21. | lipari U 686. ex lip- D. expleri (-peri R¹) U. J. -re olei uicem v. | ciliciae Ev. -cie r in ras. -cia Vd. 11 ungui ErD cum U. congrui VR. eo ungui J. congruit d. liparum S. fontem v. | theophilarastus VR'd. | huc V. hac R¹. ac dJ. 12 fontem VRaTS. | in (om. D) indis oratis ego cum D coll. VI 75. (de in cfr. § 4. 10. 18. 21 27. 29. 77. XXXVII 39. 103. 130 al., de mendo XXXII 63). inditis oraeis (traeos r) Er. indistraeo R. inditistra (in Dit- J) eius rJ. in Tasitia eius S coll. Ptolem. IV 7, 15. in indiae terris v. | pontem R. potentem d. 13 lucernae luceant ED. -rnae ardeant v. luceat rTfS. 14 scotusaeis J. -tusei VR. -tiis ei d. -thussei r. -thissei E. -tussis B. -tusa scotis v.

- 18 medeatur, (15) Iuba in Trogodytis lacum Insanum malefica vi appellatum ter die fieri amarum salsumque ac deinde dulcem totiensque et nocte, scatentem albis serpentibus vicenum cubitorum; idem in Arabia fontem exilire tanta vi, ut nullum non pondus incompactum respuat; 5
 19 (16) Theophrastus Marsyae fontem in Phrygia ad Caelaenarum oppidum saxa egerere. non procul ab eo duo sunt fontes Claeon et Gelon ab effectu Graecorum nominum dicti. Cyzici fons Cupidinis vocatur, ex quo potantes amorum deponere Mucianus credit. 10
 20 (17) Cranone est fons calidus citra summum fervorem, qui vino addito triduo calorem potionis custodit in vasis. sunt et Mattiaci in Germania fontes calidi trans Rhenum, quorum haustus triduo fervet, circa margines vero pumicem faciunt aquae. 15
 21 (18) Quod si quis fide carere ex his aliqua arbitrat, discat in nulla parte naturae maiora esse miracula, quamquam inter initia operis abunde multa rettulimus. 2, 221 sqq. Ctesias tradit Silan vocari stagnum in Indis, in quo

13, 2. — Theopomp. ap. Antig. hist. mir. 142 (157). Aristot. ausc. mir. 117. — § 18: Isid. XIII 13, 9. (cfr. Plin. II 228). — § 19: Isid. XIII 13, 7. ib. 13, 3. — § 20: Athenaeus II 16 p. 42^a. — cfr. Ammian. Marc. 29, 4, 3. — § 21: Diodor. II 37 p. 151. Strabo XV 1, 38 p. 703. Antig. hist. mir. 146 (161). Isid. XIII

1 medeatur CFWMüller p. 19. -detur ll.v. 2 uia VRd.
 3 ei V. etiam dv.a.S. | nocte ego. -ti VR¹. -tu rv. cfr. § 73 et nota ad XXVII 60; XVI 33. (VIII 117. IX 56. 74. X 132. XXI 62. XXIX 138. XXXI 78). 5 nulla (om. non) T. nulla mora d(?) H. 7 saxa egerere om. E. | procul habeo V. 8 claeon B(D). cleon E. cyllon rv(J). | gelom VR¹. gyllon dv.a.B. | affectu E¹. effectu—nominum om. d. 9 dicit V. cit d. 11 cranone B. cfr. IV 29. 32. (crann-Ven.S). c//an-d. can- E¹. cann- r. gann- v. 12 in uino fE. in unum v.a.S. | addito (-tus v) triduo E(v)D. triduo addito rTfS. 13 mattiati VR¹. | fontis callidi V. | renum V. 14 haustum V. -to E¹. 15 facient E. 16 extis V. ex iis v.a.C. 16. 17 arbri tratur V. an arbitretur? 17 discat (dicat E)—naturae (-ra Er) Erv. naturae d. ae V. om. E. | aioresse V. 18 internecia E. 19 silan ego e Strab. et xig. siden rS. -de E. -derin VRf. syderim dT. sid- v.

nihil innatet, omnia mergantur; Caelius apud nos in Averno etiam folia subsidere, Varro aves, quae advolverint, emori. contra in Africae lacu Apuscidamo omnia 22 fluitant, nihil mergitur, item in Siciliae fonte Phinthia, ut
 5 Apion tradit, et in Medorum lacu puteoque Saturni. item fluvii fons Limyrae transire solet in loca vicina portendens aliquid; mirum quoque quod cum piscibus transit. responsa ab his petunt incolae cibo, quem rapiunt adnuentes, si vero eventum negent, caudis abigunt. amnis 23
 10 Alcas in Bithynia Bryazum adluit — hoc est et templo et deo nomen —, cuius gurgitem periuri negantur pati velut flammam urentem. et in Cantabria fontes Tamarici in auguriis habentur. tres sunt octonis pedibus distantes, in unum alveum coeunt vasto amne. singuli siccantur duo-
 15 denis diebus, aliquando vicienis, citra suspicionem ullam aquae, cum sit vicinus illis fons sine intermissione largus.

13, 7. — Strabo V 4, 5 p. 244. Verg. Aen. VI 239. — § 22: Isid. XIII 13, 7. Seneca nat. qu. III 25, 5. Antig. hist. mir. 150 (165). — cfr. Plin. XXXII 17. Athen. VIII 8 p. 333^{d-f}. Aelian. n. a. VIII 5. — § 23: cfr. Aristot. ausc. mir. 152. — § 24 extr.: Isid. XIII 13, 9.

1. 2 in uerno E. 2 autem E. ait etiam v.a.S. 3 porcidami Isidorus. 4 sicilia V. | phinthia Ev(G). pin- VRf. pithia d. pythia C cum B. Plinthia S cum Osanno coll. Seneca. 5 mediorum V. | poteoque VR¹. 5. 6 item fluvii ego (cfr. V 100). temthuni r. themtu- V. //emt- B. thentu- T. templum E(B)D. om. d(?)C. neptuni v. 6 limyrae Vv. lymirae E. lymis d. limare E. 7 quoque ego. queque E. que rG. quoque est v. | quo V. 9 gaudis VR¹. -diis d. | omnis E. 10 alcas (-ces D) ego cum D coll. V 149. alchas r. olcas E. oleas d. holcas VS. olchas Ev. | bryazum H. cfr. V 148. bria- (B)C. bryacum r e corr. brietium VVen.(D). -ecium d. -etecum E. -etum v. | allunt E. | est et v. esse V. est rJ. et Dal. 11 dō E. | gurgitem VRdTv(H). -te EB(D). | negantur VRdTH. neca- v.a.B(D). nota- B. | pati VRdTB. parthi Ev. rapti D. 12 flamma urente v.a.B(D). | et om. v.a.G(D). | tamarici v. -ritiae E. tamamarice d. -cae V. -rre E. 14 amne. singuli ego. amne (ammes E) singulis Ev. singuli amne rTfH. amne D. | siccantur V. 14. 15 duodenis TJ. -decies REv(D). -cim eas V. -cim d. 15 singulis diebus D. | uicenis dTJ. -ciens VRS. -cies Ev(D). 16 uicinos V. -nios d. | illis Ev(D). his r. is r. ii

- dirum est non profluere eos aspicere volentibus, sicut proxime Larcio Licinio legato pro praetore post septem dies accidit. in Iudaea rivus sabbatis omnibus siccatur.
- 25 (19) E diverso miracula alia dira. Ctesias in Armenia fontem esse scribit, ex quo nigros pisces ilico mortem adferre in cibis. quod et circa Danuvii exortum audiui, donec veniatur ad fontem alveo adpositum, ubi finitur id genus piscium, ideoque ibi caput amnis eius intellegit fama. hoc idem et in Lydia in stagno Nym-
- 26 pharum tradunt. in Arcadia ad Pheneum aqua profluit 10
- 2, 231 e saxis Styx appellata, quae ilico necat, ut diximus, sed esse pisces parvos in ea tradit Theophrastus, letales et ipsos, quod non in alio genere mortiferorum fontium.
- 27 necare aquas Theopompus et in Thracia apud Cichros dicit, Lycos in Leontinis tertio die quam quis biberit, 15 Varro ad Soracten in fonte, cuius sit latitudo quattuor pedum; sole oriente eum exundare ferventi similem; aves, quae degustaverint, iuxta mortuas iacere. namque et haec insidiosa condicio est, quod quaedam etiam blandiuntur aspectu, ut ad Nonacrim Arcadiae, omnino nulla deterrent 20 qualitate. hanc putant nimio frigore esse noxiam, utpote

§ 25: Antig. hist. mir. 165 (181). — § 26: Pausan. VIII 17, 6. Antig. hist. mir. 158 (174). Seneca nat. qu. III 25, 1. Isid. XIII 13, 7. — § 27: Antig. hist. mir. 141 (156). Aristot. ausc. mir. 121. Vitruv. VIII 3, 15. — Antig. 159 (175). — cfr. Plin. II 207. — Vitruv. VIII 3, 16. cfr. Plin. II 231. Seneca nat. qu. III 25, 1.

1 mirum **VR¹dTf**. | non volentibus **Er**. 2 pro praetore *D e coni. S.* post praeturam *ll.v.* 2. 3 septem enim dies occidit *fS. sed cfr. § 54.* 4. 5 dirae tesias in arminia **V**. 5 nigre **VR¹**. -ri **d**. 6 quod *om.* **Bd**. 8 adeoque **VR¹TJ**. 10 arcadia *B(J)*. achaia **BdTEv(H)**. achia **V**. cfr. § 54. **XXVI** 46. **IV** 21. | ad apaneum **E**. 11 ex **VR¹S**. | appellata **Er***v(D)*. -tur **rTfH**. | quae *om.* **VR¹TJ**. 12 laetiles **E**. 14 necare *dv*. -ri **rD**. | aquis **ED**. | thracia **VJ**. | cichros *ego*. cichros **VR**. chichros **E**. cychros *d(?)v*. Cychropas *coni. H.* (Chropsi *Vitruv.* *Κύχρωσι Antig.* *Κύκλωσι Aristot.*). *nomen nondum restitutum.* 15 licos **Vd**. | die *om.* **E**. | quisquam **E**. si quisquam *v.a.H.* 16 soracte **E**. -tae **V**. 18 auesque quae *v.a.H.* 18 gustauerint *E v.a.H.* *nnino ego.* -ino enim *ll.v.* | nonnulla *D e coni. S.*

cum profluens ipsa lapidescat. aliter circa Thessalica 28
 Tempe, quoniam virus omnibus terrori est, traduntque
 aëna etiam ac ferrum erodi illa aqua. profluit, ut indi-4,31
 cavimus, brevi spatio, mirumque, siliqua silvestris am-
 5 plecti radicibus fontem eum dicitur, semper florens pur-
 pura. et quaedam sui generis herba in labris fontis viret.
 in Macedonia non procul Euripidis poetae sepulchro duo
 rivi confluunt, alter saluberrimi potus, alter mortiferi.

(20) In Perperenis fons est, quamcumque rigat, lapi- 29
 10 deam faciens terram, item calidae aquae in Euboeae
 Aedepso. nam quae adit rivus saxa in altitudinem cre-
 scunt. in Eurymenis deiectae coronae in fontem lapideae
 fiunt. in Colossis flumen est, quo lateres coniecti lapidei
 extrahuntur. in Scyretico metallo arbores, quaecumque
 15 flumine adluuntur, saxeae fiunt cum ramis. destillantes 30
 quoque guttae lapide durescunt in antris, *conchatis* ideo,
 nam Miezae in Macedonia etiam pendentes in ipsis cama-
 ris, at in Corycio cum cecidere, in quibusdam speluncis

§ 28: Seneca nat. qu. III 25, 2. Vitruv. VIII 3, 16. 15. 16. —
 § 29 extr.: cfr. Antig. hist. mir. 135 (150). — § 30: cfr. Aristot.
 ausc. mir. 59.

1 ipse dG. 3 aena S. ena E. aen VR. aes dv. |
 qua d. 3. 4 indicauis V. -cau/// R¹. 5 semper REv. -per
 eum dicit (dio d) Vd. -per eundo T. 5. 6 purpurea D cum
 U 688. (purpura = colore purpureo: cfr. XVIII 78).
 7 corripidis Vd. 9 quamcumque EH. quac- VRT. qui
 quac- v. queo- d. 9. 10 lapidem V. 10 facit Er in ras.
 v.a.H. | euboeae VRG. -boea dTv. -boe E. 11 aedepso S.
 aedempro V. ead- RdT. edebio r. debio E. delio G. lebe-
 don B. lebeonem v. | nam quae EG(D). nam qua rTH.
 namque B. que v. | adit E. cadit rTH. alluit v. adl- D. |
 altitudinis V. -nes dT. an latitudinem? 12 lapideae VS.
 -des rv. 13 fiant VR¹. | co V. quod E. in quo v.a.H. |
 lapidei VTJ. -des rv. 14 siretico V. sirie- d. | quacum-
 que V. 15 saxeae dTD. -xae VE. -xe E. -xa v. 16 gut-
 tae Erv. -ttis r. | lapideae Er¹. -dee r². in lapides v.a.S. |
conchatis ego. cfr. XI 270. coricis U. -ryciis v. | ideo U.D.
 del. v. Idaeo J coll. Pausan. X 12, 4. item in Idaeo coni. S.
 Idae U 689. 17 nam U.v. nomen D. locus adhuc corrup-
 tus. | miezae B. cfr. IV 34. miozae Vd. -ze r. -osae v.
 18 corycio S. -co G. -ricio E. -rintio VdTf. -thio R(?)J. -tho v

utroque modo columnasque faciunt, ut in Phausia Cherrhonesi *adversae* Rhodo in antro magno, etiam discolori aspectu. et hactenus contenti simus exemplis.

- 31 3. (21) Quaeritur inter medicos, cuius generis aquae sint utilissimae. stagnantes pigrasque merito damnant, 5
utiliores quae profluunt existimantes, cursu enim percussuque ipso extenuari atque proficere; eoque miror cisternarum ab aliquis maxime probari. sed hi rationem adferunt, quoniam levissima sit imbrium, ut quae subire
32 potuerit ac pendere in aëre. ideo et nives praeferunt 10
nivibusque etiam glaciem, velut ad infinitum coacta subtilitate; leviora enim haec esse et glaciem multo levioram aqua. horum sententiam refelli interest vitae. in primis enim levitas illa deprehendi aliter quam sensu vix potest, nullo paene momento ponderis aquis inter se distantibus. 15
nec levitatis in pluvia aqua argumentum est subisse eam in caelum, cum etiam lapides subire appareat cadensque inficiatur halitu terrae, quo fit ut pluviae aquae sordium plurimum inesse sentiatur citissimeque ideo calefiat aqua
33 pluvia. nivem quidem glaciemque subtilissimum elementi 20
eius videri miror adposito grandinum argumento, e quibus pestilentissimum potum esse convenit. nec vero pauci

§ 31: Colum. I 5, 3. (Celsus II 18 p. 66, 23). — Athen. II 16 p. 42° d. — § 33: Hippocr. de aëre et aquis c. 4 p. 199. — cfr. Plin. II 152. XVII 225. Seneca nat. qu. III 25, 11.

1 phausia (-ucia E¹) Ev. ipsa usia d. -aia V. -aia R. al. . . . r (*reliquis margine abscisis*). bubassia U 690 coll. V 104. nomen nondum restitutum. an Tisanusa? 2 adversae ego. om. ll. v. | rhodo VdEv. a. B. -diorum E(?) B coll. § 55. -di D. sed cfr. CFW Müller p. 21. 5 stagnantes V. | dampnant R.

6 fluunt dT. an profluant? | existimant a. 8 cisternarum V. 9 breuissima VR¹ d. | imbrium aqua v. a. J. | ut Ev. om. r. 10 praeferuntur E. -unt imbribus R(?) v. a. J. 11 nubibus quae E. | ad finitum E. infin. R. affinium H cum anon. Dal. | coacto V. 12 meliorem T. -raem V. 13 aque d. | uituae V. 14 deprehendi v. repreh. d. repraeh. r. | alitem V. -tate d¹. agili- d². | sensus V. sexu E. 15 poe-
nae V. | distantur VR¹. 17 lapides om. E. | subisse E.

plurium E. | qua E. 20 elementi Ev. -to d. -tum r. 21 adpositū V. -ta E.

inter ipsos e contrario ex gelu ac nivibus insaluberrimos
 potus praedicant, quoniam exactum sit inde quod tenuis-
 simum fuerit. minui certe liquorem omnem congelatione
 prehenditur et rore nimio scabiem fieri, pruina uredi-
 nem, cognatis et nivis causis. pluvias quidem aquas ce- 34
 lerrime putrescere convenit minimeque durare in naviga-
 tione. Epigenes autem aquam, quae septies putrefacta
 purgata sit, ait amplius non putrescere. nam cisternas
 etiam medici confitentur inutiles alvo duritia faucibusque,
 10 etiam limi non aliis inesse plus aut animalium, quae fa-
 ciunt taedium. item confitendum habent nec statim 35
 amnium utilissimas esse, sicuti nec torrentium ullius, la-
 cusque plurimos salubres. quatenam igitur et cuius gene-
 ris aptissimae? aliae alibi. Parthorum reges ex Choaspe
 15 et Eulao tantum bibunt; eae quamvis in longinqua comi-
 tantur illos. sed horum placere, non quia sint amnes,
 apparet, quoniam neque e Tigri neque Euphrate neque e
 multis aliis bibunt.

(22) Limus aquarum vitium est. si tamen idem amnis 36
 20 anguillis scateat, salubritatis indicium habetur, sicuti fri-

§ 34: (cfr. Celsus II 30 extr.). — § 35: Hippocr. de aëre et
 aquis c. 5. — Herodot. I 188. Athen. II 23 p. 45^b. Solin. 38, 4.
 — § 36: Athen. II 16 p. 42^a. (cfr. Plin. XXIV 1). Geopon. II
 5, 14. — Vitruv. VIII 5, 1. 2. (Celsus II 18 p. 66, 30). Pallad.
 IX 10, 1. 2. Athen. II 25 p. 46^b.

1 ipsas d. | gelo VR. | insaluberrimis Vd¹. 3 congela-
 tionem V. 4. 5 uridine a. ... dine E. 5 ex nivis d.
 8 ait J. om. VdE. perhibet R(?)v(D) contra Plinii usum. (an
 tradit?). 9 duricia VRdT. -cias r. -tias E. -tias facientes
 v.a.S. 10 plus aut E. plis ut V. 10. 11 an faciant?
 11 taedium. item ego. taedium ll.v. (an taedium. at iidem?). |
 dist. D. | confitendum rv. -ntum E. -ntes r. | habent ll.v. cfr.
 praef. § 33. autem D. 12 ullius v. uilius VRd. illius E.
 13 salubres maxime v.a.J. | que. Nam V. quaedam v.a.S. |
 huius d(?)Ev.a.S. 14 id partorum d. | choaspe v. quo-
 asphae E. quot aspecto V. quo aspectu r. 15 et Erv.
 om. r. | euleo VR¹v.a. Lugd. -lo d. | eae (et eae C) v. heae d.
 hae (he E) rS. an eaeque? 16 sed VRdS. et Ev. | placere
 potum v.a.S. 17 apparent VR¹. | nec (ter deinceps) v.a.S.
 e Vv. ex d. om. r. | euphrate neque om. Vd.

- goris taenias in fonte gigni. ante omnia autem damnantur amarae et quae sorbentem statim implent, quod evenit Troezenae. nam nitrosas atque salmacidas in desertis Rubrum mare petentes addita polenta utiles intra duas horas faciunt ipsaque vescuntur polenta. damnantur in primis quae fonte caenum faciunt quaeque malum colorem bibentibus, refert et si vasa aerea inficiant aut si legumina tarde percocant, si liquatae leniter terram relinquunt
 37 decoctaeque crassis obducant vasa crustis. est etiamnum vitum non fetidae modo, verum omnino quicquam resipientis, iucundum sit illud licet gratumque et, ut saepe, ad viciniam lactis accedens. aquam salubrem aëri quam simillimam esse oportet. unus in toto orbe traditur fons aquae iucunde olentis in Mesopotamia Chabura; fabulae rationem adferunt, quoniam eo Iuno perfusa sit. de cetero aquarum salubrium sapor odorve nullus esse debet.
 38 (23) Quidam statera iudicant de salubritate, frustrante diligentia, quando perrarum est ut levior sit aliqua. certior subtilitas, inter pares meliorem esse quae calefiat refrigereturque celerius. quin et haustam vasis *portatis*, ne manu pendeant, depositisque in humum tepescere adfirmant. ex

§ 37: cfr. Plin. XV 103. Diosc. V 18. — § 38: cfr. Athen. II 25 p. 46^b.

1 taeneas V(E?)D. tineas v.a.H. de mendo cfr. XXVII 79 al. | fronte V. 2 sorbentem VRfS. cum sorbentur dTH. sorbem E. -be r. scrobem C. scobem v. | an impleant? 3 salmacidas v.cidas r (prioribus abscisis). -adicas V. -aticas E. -andicas dT. sed in acidas E. 6 quae fonte dJ. que fonte VET. qui (que r) fontes Er. fontes qui v. | an faciant? | que quae V. quique E(?)v.a.J. 7 uas E. | aera Vd. atra T. aere v.a.H. | inficiant ego. -ciunt ll.v. item ter infra. | aut Erv. et r. 8 an leuiter? | tam terram V. 9 eructis V. 10 fecidae d. 11 ut saepe VRdv. tusae E. 12 uicenam E¹. -na Vd. uicina v.a.G (cfr. XXX 7). | salubris VR¹. | aeri v. -rē V. -ris dEr e corr. D. 14 mesopotamiae E¹ (coni. S, sed cfr. XXXII 16). | chabillae E. -bylle r. cabille v.a.B. 16 sabrium V. 17 frustante VRE. 18 ferrarum V. fera- E¹. | aliquando E¹. 20 e haustam E. -v.a.H. | portatis ego. om. ll.v. | manu vet. Dal. -nus ll.v. CFW Müller p. 27. 21 suspendant D. | in unū E.

quonam ergo genere maxime probabilis continget? puteis
 nimirum, ut in oppidis video constare, sed iis, quibus et
 exercitationis ratio crebro haustu continget et illa tenuitas
 colante terra. salubritati haec satis sunt; frigori et opa- 39
 5 citas necessaria utque caelum videant. super omnia una
 observatio — eadem et ad perennitatem pertinet —, ut
 illa e vado exiliat vena, non e lateribus. nam ut tactu
 gelida sit, etiam arte contingit, si expressa in altum aut
 e sublimi deiecta verberatum corripiat aëra. in natando
 10 quidem spiritum continentibus frigidior sentitur eadem.
 Neronis principis inventum est decoquere aquam vitroque 40
 demissam in nives refrigerare; ita voluptas frigoris con-
 tingit sine vitiiis nivis. omnem utique decoctam utiliore
 esse convenit, item calefactam magis refrigerari, subtilis-
 15 simo invento. vitiosae aquae remedium est, si decoquatur
 ad dimidias partes. aqua frigida ingesta sistitur sanguis.
 aestus in balineis arcetur, si quis ore teneat. quae sint
 haustu frigidissimae, non perinde et tactu esse, alternante
 hoc bono, multi familiari exemplo colligunt.
 20 (24) Clarissima aquarum omnium in toto orbe frigoris 41
 salubritatisque palma praeconio urbis Marcia est, inter
 reliqua deum munera urbi tributa. vocabatur haec quon-
 dam Aufeia, fons autem ipse Pitonia. oritur in ultimis

§ 40: cfr. Plin. XIX 55. Sueton. Nero 48. Martial. epigr.
 XIV 117. — Aristot. meteor. I 12, 17. — cfr. Plin. XXXI 102.
 — § 41 extr.: Plutarch. Coriol. 1. Dio Cass. 49, 42. cfr. Plin.
 XXXVI 121.

1 probabile E. | puteis — 3 continget om. R¹. 2 con-
 stare video R(?)v.a.S. | iis v. his Il.C. | et E.D. om. rv.
 3 continget Vdr. -git Ev. (-gat Ven.). 4 salubritate VR¹.
 6 pertinentia VR¹. -ent qua d. -et imo J. 7 illa e
 REBrot. ille V. ile d. illa v. 8 si etiam expressa rv.a.S.
 8. 9 autem e r. autem R. 9 uerberatu rv.a.S.
 11 decoquere V. | ultroque V. 12 voluptates VR¹d. 14 re-
 frigerari Ev. -are r. 16 iniecta Ev.a.H. 17 balneis E
 v.a.H(D). | sint ErD. sunt Vdv. om. R. 18 esset R.
 22 deum Ev. ad eum r. | munera VdEv(S). -re R(?)C. |
 urbi om. E. turbe V. 23 aufeta d. aut foeta V. -Saufeia
 coni. H.

- montibus Paelignorum, transit Marsos et Fucinum lacum, Romam non dubie petens. mox in specus mersa in Tiburtina se aperit, ita novem milibus passuum fornicibus structis perducta. primus eam in urbem ducere auspicatus est Ancus Marcius, unus e regibus, postea Q. Marcius Rex in praetura, rursusque restituit M. Agrippa.
- 42 (25) idem et Virginem adduxit ab octavi lapidis diverticulo duo milia passuum Praenestina via. iuxta est Herculeus rivus, quem refugiens Virginis nomen obtinuit. horum annium comparatione differentia supra dicta deprehenditur, cum quantum Virgo tactu praestat, tantum praestet Marcia haustu, quamquam utriusque iam pridem urbi periit voluptas, ambitione avaritiaeque in villas ac suburbana detorquentibus publicam salutem.
- 43 (26) Non ab re sit quaerendi aquas iunxisse rationem. reperiuntur in convallibus maxime et quodam convexitatis cardine aut montium radicibus. multi septentrionales ubique partes aquosas existimavere, qua in re varietatem naturae aperuisse conveniat. in Hyrcanis montibus a meridiano latere non pluit; ideo silvigeri ab aquilonis tantum parte sunt. at Olympus, Ossa, Parnasus, Appenninus, Alpes undique vestiuntur amnibusque perfunduntur, aliqui ab austro, sicut in Creta Albi montes. nihil ergo in his perpetuae observationis iudicabitur.

§ 42 init.: Dio Cass. 54, 11 extr. — § 43: Vitruv. VIII 1, 6. Pallad. IX 8, 7. Geop. II 5, 1. Democrit. ap. Geop. II 6, 5.

1 marisus V. 2 roma V. | mox in VRdH. mons E. mox v. | spectus V. -cu v.a.H. 3 aperit ita ego. -rint a VR. -ruit a d. -rit a TS. -rit Ev(D). | fornicibus V. 4 instructis perinductam (-tum v) Ev.a.B. truftis perduc V. | primum VR¹. in om. E. 5 Q. EEv. que d. quae V. 7. 8 deuerticulo S. 9 obtenuit ut V. 10 dicta om. Vd. 11 praestat VRTfS. -tet ED. om. d(?)v. 12 prestat V. praeter Er. 13 perit VD. | avaritiaequae V. 15 re sit Vdv. serit E. repsit Er. | rationem Erv. om. VR. causas dT. cfr. index. 16 quondam d. 17. 18 ubi V. 19 appa- R¹. 20 ab om. R(?) Brot. 22 perfundiuntur V. t dv. -ti VR. sic et Er. | alibi dE.

(27) Aquarum sunt notae iuncus et herba, de qua 44
dictum est, multumque alicui loco pectore incubans rana. 26, 30
salix enim erratica et alnus aut vitex aut harundo aut
hedera sponte proveniunt et contrivazione aquae pluviae
5 in locum humiliorem e superioribus defluentis, augurio
fallaci, certiore multo nebulosa exhalatione ante ortum
solis longius intuentibus, quod quidam ex edito specu-
lantur proni terram attingente mento. est et peculiaris 45
aestimatio peritis tantum nota, quam ferventissimo aestu
10 secuntur dieique horis ardentissimis, qualis ex quoque
loco reperculus splendeat. nam si terra sitiente umi-
dior sit ille, indubitata spes promittitur. sed tanta ocu- 46
lorum intentione opus est, ut indolescant. quod fugientes
ad alia experimenta decurrunt. loco in altitudinem pedum
15 quinque defosso ollisque e figlino opere crudis aut per-
uncta pelvi aerea *lanae vellere* cooperto lucernaque ar-
dente concamarata frondibus, dein terra, si figlinum umi-
dum ruptumve aut in aere sudor vel lucerna sine defectu
olei restincta aut etiam vellus lanae madidum reperiatur,
20 non dubie promittunt aquas. quidam et igni prius ex-
cocunt locum, tanto efficaciore vasorum argumento.

§ 44: Vitruv. VIII 1, 3. Pallad. IX 8, 4. Geop. II 4, 1.
(II 5, 4. 16. 6, 23 sqq.). — § 45: Vitruv. VIII 1, 1. Pallad. IX
8, 1. Geop. II 5, 11. — ib. 5, 13. — § 46: Vitruv. VIII 1, 4. 5.
Pallad. IX 8, 5—7. Geop. II 4, 2—5. 6, 42—45. — Vitruv. VIII
1, 5. Pallad. IX 8, 7.

1 iuncus *D coll. v. 3 et Vitruv. (philol. XXXI p. 396).*
iuncus (incus *E*¹) aut harundo *ll. v.* | et *dED.* aut *rv.* | her-
bae *d.* 2 ranas *VE.* 3 aut harundo *del. v. a. H.* 5 e
om. E. 6 fallacia *E*¹. | certiore *S.* -or pe *VR.* -or est *d.*
-or *Er. v.* | multo *Er. v. om. r.* | exhalatio *d.* -tio est *v. a. S.*
7 colis *E.* | qui etiam *V.* | editu *d.* hedito *V.* 10 oris *V.*
11. 12 utilior *ar. (de E non constat).* 12 sit *ego. (cfr.*
v. 19). est *ll. v.* 14 aliqua *E.* 15 defossi *V.* | aliisque *E.*
16 peluia *r.* pelle *E.* | lanae uellere *ego. om. ll. v. cfr.*
v. 19 et Vitruv. Pallad. Geop. | cooperto *post* dein terra (17) *trans-*
posuit D. cfr. philol. l. l. p. 399. 17 concamarata *d. v. a. S.* |
sit liginum *V.* 19 modidum *V.* 20 aquas *E. v.*
om. dT. | igne *VR(?) v. a. D.* 20. 21 excolunt *E.*
quocunt *V. (an efficcant, ut XVIII 242?).*

- 47 (28) Terra vero ipsa promittit candicantibus maculis
aut tota glauci coloris. in nigra enim scaturigines non
fere sunt perennes. figularis creta semper adimit spes,
nec amplius puteum fodiunt coria terrae observantes, ut
48 a nigra descendat ordo supra dictus. aqua semper dulcis 5
in argillosa terra, frigidior in tofo. namque et hic pro-
batur, dulces enim levissimasque facit et colando continet
sordes. sabulum exiles limosasque promittit, glarea in-
certas venas, sed boni saporis, sabulum masculum et
harena carbunculus certas stabilesque et salubres, rubra 10
saxa optimas speique certissimae, radices montium saxo-
sae et silex hoc amplius rigentes. oporteat autem fodien-
tibus umidiores adsidue respondere glaebras faciliusque
49 ferramenta descendere. depressis puteis sulphurata vel alu-
minosa occurrentia putearios necant. experimentum huius 15
periculi est demissa ardens lucerna si extinguatur; tunc
secundum puteum dextra ac sinistra fodiuntur aestuaria,
quae graviorem illum halitum recipiant. fit et sine his
vitiis altitudine ipsa gravior aer, quem emendant adsiduo
linteorum iactu eventilando. cum ad aquam ventum est, 20
sine harenato opus surgit, ne venae obstruantur.
- 50 Quaedam aquae vere statim incipiente frigidiores sunt,

§ 47: cfr. Democrit. ap. Geop. II 6, 39. II 5, 7. Vitruv. VIII
1, 2. Pallad. IX 8, 2. Geop. II 5, 3. — § 48: Vitruv. VIII 1, 2.
Pallad. IX 8, 2. 3. — § 49: Vitruv. VIII 7, 12. 13. Pallad. IX 9, 1. 2.

2 toto clauci V. | eaturrigines V. 3 figularis VRdTF
Ven.(H). -ri v. -guris E. | adimit U.Ven.(H). -mitur v. | spem
Gronov. 5. 6 dulcis in om.E. 6 tofo v. -fa E. tofo r.
7 levisque E. -uesque v.a.H. 8 glaria VR. -ie r.
9 masculi E. -linum Er. 10 harena VRTEv(D). -na et
d(?)H. | carbunculus v.a.H. cfr. philol. l. l. p. 400. (an hare-
nae?). 11 optima E. | certissimae dv(D). -me E. -mas
VRfS. -ma r. | montiumque VR. 11. 12 saxosas VR.
12 oporteat RE. -tet rv. cfr. vol. III p. 494. 14 feramenta
V. | uelut E. 16 ardent V. | extingatur v. -uitur U.S. cfr.
XXIII 63. 17 fodiuntur RdEv(D). -nt VfH. 18 gra-
uiores dx. om. E (hic deficiens). 19 adsidue E. 21 hare-
nato U.TfxH cum B. arena av. | opus U.xB. tophus av. |
obtruantur V. 22 aqua V.

quarum non in alto origo est — hibernis enim constant
 imbribus —, quaedam a canis ortu, sicut in Macedoniae
 Pella utrumque. ante oppidum enim incipiente aestate
 frigida est palustris, dein maximo aestu in excelsioribus
 5 oppidi riget. hoc et in Chio evenit simili ratione portus
 et oppidi. Athenis Enneacrunos nimbose aestate frigidior
 est quam puteus in Iovis horto, at ille siccitatibus riget.
 4: maxime autem putei circa arcturum, non ipsa aestate,
 deficiunt omnesque quadriduo eo subsidunt, iam vero multi
 10 hieme tota, ut circa Olythum, vere primum aquis rede-
 untibus. in Sicilia quidem circa Messanam et Mylas hieme 51
 in totum inarescunt fontes, aestate exundant amnemque
 faciunt. Apolloniae in Ponto fons iuxta mare aestate tan-
 tum superfluit et maxime circa canis ortum, parcius, si
 15 frigidior sit aestas. quaedam terrae imbribus sicciores
 fiunt, velut in Narniensi agro, quod admirandis suis
 inseruit M. Cicero, siccitate lutum fieri prodens, imbre
 pulverem. — (29) Omnis aqua hieme dulcior est, aestate 52
 minus, autumnus minime, minusque per siccitates. neque
 20 aequalis annium plerumque gustus est magna alvei diffe-
 rentia. quippe tales sunt aquae, qualis terra, per quam
 fluunt, qualesve herbarum, quas lavant, suci. ergo iidem

§ 51: Ciceronis fragm. ed. Klotz. IV 3 p. 349. — § 52 med.:
 Vitruv. VIII 4, 26. 3, 12. — Theophr. ap. Athen. II 15 p. 42^a.

1 constat VR¹. 2 quadam V. | a aD. om. rv. | ortus V. |
 macedoniae G. -ia U. av. 3 pella aG. apellant V. appel-
 lam (-ant dx) r. an Macedonia ad Pellam? cfr. § 51. 74. 106. |
 astae V. 4 palustri VR¹. 5 oppidi av. -dis (opi-Vx) U.
 Tx. | rigit VR¹. 6 oppida thenis Vdx. | henne acrunos V.
 enneacynnos d. -cinnos x. 8. 9 dist. D cum P. 8 aucto-
 rum V. -tumnum dT e corr. x. | non U. Tx a(P)H. nam v.
 10 olinthum R. olympum dv. a. S. olim- x. 12 ipsa aestate
 aD. cfr. v. 8. 14 circa aG(D). om. rv(J). cfr. XXX 25. |
 ortu Txv. a. G(J). 15 sicciores V. 16 admirandis — 17 M.
 om. V. 17 luctum R. 18 est Vdxv(S). om. BC.
 19 minus RxaS. -nus autem V. autem minus d(?)v. | meme
 V. | minusque Vdxv. persisque ar e corr. | siccitates V.
 20 plurumque V. | albei V. 22 qualesue VTxD. -liesue a.
 -lesque r(?)v. | idem xaD.

amnes parte aliqua reperiuntur insalubres. mutant sapor-
rem et influentes rivi, ut Borysthenen, victique diluuntur.
aliqui vero et imbre mutantur. ter accidit in Bosporo,
ut salsi deciderent necarentque frumenta, totiens et Nili
rigua pluviae amara fecere, magna pestilentia Aegypti. 5

- 53 (30) Nascuntur fontes decisis plerumque silvis, quos
arborum alimenta consumebant, sicut in Haemo obsidente
Gallos Cassandro, cum valli gratia silvas cecidissent.
plerumque vero damnosi torrentes conrivantur detracta
collibus silva continere nimbos ac digerere consueta. et 10
coli moverique terram callumque summae cutis solvi
aquarum interest. proditur certe in Creta expugnato op-
pido, quod vocabatur Arcadia, cessasse fontes amnesque,
qui in eo situ multi erant, rursus condito post sex annos
54 emersisse, ut quaeque coepissent partes coli. 5. terrae 15
quoque motus profundunt sorbentque aquas, sicut circa
Pheneum Arcadiae quinquies accidisse constat. sic et in
Coryco monte amnis erupit posteaque coeptus est coli.
illa mutatio mira, cuius causa nulla evidens apparet, sicut
in Magnesia e calida facta frigida, salis non mutato sapore, 20
et in Caria, ubi Neptuni templum est, amnis, qui fuerat
55 ante dulcis, mutatus in salem est. et illa miraculi plena,
Arethusam Syracusis fimum redolere per Olympia, verique

§ 53: Theophr. ap. Senec. nat. qu. III 11, 3. — Theophr. ib.
III 11, 5. — § 54: (cfr. Th. H. III 1, 2. V 4, 6). Theophr. ap.
Senec. nat. qu. III 11, 2. id. ap. Athen. II 15 p. 42^a. — §§ 55. 56:
Strabo VI 2, 4 p. 270. 271. Seneca nat. qu. III 26, 5. 6. Athen.
II 16 p. 42^a.

2 borysthenen (-ryst- B) VRx. an ut in Borysthene? | di-
luntur V. 3 ger d. | bosforo Rx. -sphoro v.a. Brot. 4. 5
nili rigua a.v. niligna VR. in ligna dx. 7 alimenta Vx. |
hemo xv.a.G. hiemo V. 9 conrivantur a.v. corrige- rx.
17 pheneum v. cfr. § 26. feniū B. fin- V. apenninum
(app- x) dx. preneum a. praene r (reliquis margine abs-
cisis). | archadie x. aquas aream die V. 18 corryco V.
corisco x. -ico v.a.C. | posteaque II.TfxH. -quam av(D).
10 mira cuius D. -culus V. -culis rxa. mira ubi G. -abilis v. |
v.a.G. 21 omnis Vdx. 23 arethusam v. -sa
II.a.

simile, quoniam Alpheus in eam insulam sub maria permeet. Rhodiorum fons in Cherroneso nono anno purgamenta egerit. mutantur et colores aquarum, sicut Babylonelacus aestate rubras habet diebus XI et Borysthenes
 5 statis temporibus caeruleus fertur, quamquam omnium
 aquarum tenuissimus ideoque innatans Hypani, in quo
 et illud mirabile, austris flantibus superiorem Hypanim
 fieri. sed tenuitatis argumentum et aliud est, quod nul-
 lum halitum, non modo nebulam, emittat. qui volunt
 10 diligentes circa haec videri, dicunt aquas graviore post
 brumam fieri.

6. (31) Ceterum a fonte duci fictilibus tubis utilis-
 simum est crassitudine binum digitorum, commissuris
 pyxidatis ita, ut superior intret, calce viva ex oleo levi-
 15 gatis. libramentum aquae in centenos pedes sicilici mini-
 mum erit, si cuniculo veniet, in binos actus lumina esse
 debebunt. quam surgere in sublime opus fuerit, plumbo
 veniat. subit altitudinem exortus sui. si longiore tractu
 veniet, subeat crebro descendatque, ne libramenta pereant.
 20 fistulas denum pedum longitudinis esse legitimum est, 58
 si quinariae erunt, sexagena pondo pendere, si octonariae,
 centena, si denariae, centena vicena ac deinde ad has
 portiones. denaria appellatur cuius laminae latitudo, ante-

§ 57: Vitruv. VIII 7, 10. 8. 1. 3. Pallad. IX 11, 2. 1. —
 § 58: Vitruv. VIII 7, 4. 7. Pallad. IX 12.

1 eam insulam *Lugd.* ea insula (-la/// B) *ll.xav.* | sū B. |
 maria rD. ima maria d(?)v. mari xa. ma VR. an mare
 (vel mari: cfr. XXXVI 55)? 2 an fons Rhodiorum?
 3. 4 babylonie (babil- x) dxv.a.H. 4 undecim ll.xav.
 5 statis ego ex Athen. cfr. nov. luc. p. 101. est- x. aest- ll.av.
 6 hipani x. hisp- VR¹. 7 flantibus a. | hypanim av.
 -ni (hisp- VR¹) rTx. 8 esse a. 9 emittat Rdx.a.G. -ttit
 Vv(S). 10 diligens R. | hoc R(?)v.a.D. 15 sicilici VRd
 TxH. suilici ar. sursum elici v. 15. 16 minis numerit V.
 16 bonos V. | lumine V. laminae v.a.H. 17 e plumbo
 v.a.S. 18 ueniat om. v.a.H. 19 crebo V. | pereat V.
 21 sexageno V. -ne B¹. -ginta x. | pondo pondere VR¹x.
 22 denarie x. nonagenaria a. 23 denaria (-iae v) ...
 lantur Rdv.a.S.

quam curvetur, digitorum x est, dimidioque eius quinarium. in anfractu omni collis quinarium fieri, ubi dometur impetus, necessarium est, item castella, prout res exiget.

- 59 (32) Homerum calidorum fontium mentionem non fecisse demiror, cum alioqui lavari calida frequenter induceret, videlicet quia medicina tunc non erat haec, quae nunc aquarum perfugio utitur. est autem utilis sulphurata nervis, aluminata paralyticis aut simili modo solutis, bituminata aut nitrosa, qualis Cutilia est, bibendo itaque purgationibus.
- 60 plerique in gloria ducunt plurimis horis per-¹⁰ peti calorem earum, quod est inimicissimum, namque paulo diutius quam balineis uti oportet ac postea frigida dulci, nec sine oleo discedentes, quod vulgus alienum arbitratur, idcirco non alibi corporibus magis obnoxiiis, quippe et vastitate odoris capita replentur et frigore infestantur su-¹⁵ dantia, reliqua corporum parte mersa. similis error quam plurimo potu gloriantium, vidique iam turgidos bibendo in tantum, ut anuli integerentur cute, cum reddi non
- 61 posset hausta multitudo aquae. nec hoc ergo fieri convenit sine crebro salis gustu. utuntur et caeno fontium²⁰ ipsorum utiliter, sed ita, si inlitum sole inarescat. nec vero omnes, quae sint calidae, medicatas esse credendum, sicut in Segesta Siciliae, Larisa Troade, Magnesia, Melo,

§ 59: Homerus (X 149. 150). ≡ 6. X 444. 0 249. 451 al. —

1 decem (*pro denum*) *U. v.* 2 anfractu (*amf- a*) *a. v.* -ti r. fractu *dx.* -to V. -ti B. | omnis d. | collis *dv.* -lli Vxar. -llo B. | quinarium *Bv.* -ria Va. -rii *dx.* 3 exiget *U. xv.* -git *a. D.* 5 alioquin *xv. a. Brot.* 5. 6 induceret *dxar G.* -diceret *Bfv.* -ret et V. -carit C. 7 profugio *VR¹x.* 9 est *Vdxa S.* om. B(?) *H.* utilis est v. | itaque *ego.* atque *dv.* atque *V.* aq; x. aq; *Ba.* del. *voluit S.* 10 gloriam *dx.* 12 dulci *av(D).* -cedi V. -cedine *Bdx Brot.(J).* mulceri *S cum Gron.* an ablui? *cfr. XXI 125. XXXIII 109.* 13 discedentes *drH.* (-teis *Lugd.*) -tis *rxax G(S).* -tibus v. 16 reliqua om. *H.* | quam *U. xaH(J).* quod quam *S.* quo quidam v. 17 gloriantium *H cum P.* -tur *U. xav(S).* | undique V. 18 anuli^{te V.} 20 an gustatu? | ceno V. sceno x. 23 in^{rTx.} | segeta *dTx.* -tas *B¹.* | troadae *Vv. a. C. dist.* *cfr. V 121. 123 et XXXVI 138.*

Lipara. nec decolor species aeris argente, ut multi existimavere, medicaminum argumentum est, quando nihil eorum in Patavinis fontibus, ne odoris quidem differentia aliqua deprehendetur.

- 5 (33) Medendi modus idem et in marinis erit, quae 62 calefiunt ad nervorum dolores, feruminanda a fracturis ossa, contusa, item corpora siccanda, qua de causa et frigido mari utuntur. praeterea est alius usus multiplex, principalis vero navigandi phthisi adfectis, ut diximus, ^{24, 28} _{28, 54} aut sanguine egesto, sicut proxime Annaeum Gallionem fecisse post consulatum meminimus. neque enim Aegyptus 63 propter se petitur, sed propter longinquitatem navigandi. quin et vomitiones ipsae instabili volutatione commotae plurimis morbis capitis, oculorum, pectoris medentur 15 omnibusque, propter quae helleborum bibitur. aquam vero maris per sese efficaciorum discutiendis tumoribus putant medici, si illa decoquatur hordeacea farina, ad parotidas. emplastris etiam, maxime albis, et malagmatis miscent; prodest et infusa crebro ictu. bibitur quoque, 64 20 quamvis non sine iniuria stomachi, ad purganda corpora bilemque atram aut sanguinem concretum reddendum

Vitruv. VIII 3, 4. — § 62: Diosc. V 19. Seren. 973. cfr. Marc. 36, 45. Celsus VIII 10, 1. 7. — cfr. Plin. epist. V 19, 6. — § 63: cfr. Celsus III 22 p. 111. — Marc. 15, 41. Diosc. V 19. — § 64: Diosc. V 19. Pl. iun. 51, 7—10. Marc. 28, 68. Seren. 909.

2 existimauere (estim- x) dxv. -aue VR. -auerunt arD.
3 patinauinis V. 4 deprehendetur E. -datur v. -deretur x. deprach- Vdar. 5 id est et V. 6 feruminanda S. ferruminata II.Txav. -nant C. -nandas H cum Gron. | a II. Txas. del. H. et v. 6. 7 fracturas ossaque v.a.S. 7 corpora arG(D). -ra ad VR.S. -ra as dTx. ad corp. v. an corpora adstringenda, siccanda? cfr. § 98. | siccanda II.Txav(H). -ant G. 9 affectis xv. adfecti (-tu E¹) r. 10 sanguine dTxas. -nem VRv. | egesto dTxarS. -te VR. egerentibus v. exscreantibus Brot. 11 a v. fecisse denuo incipit E. | meum inim V. 13 sint abili (hab- E¹) VR¹. | uoluptatione E. 14 pluribus Ev.a.C. 16 sese Vfv(S). se rG(D). | discutiendis (-ti est dis V) cauendis VR¹dT. 17 si om. dT. st V. | decoquatur dErv. -quitur (dequoqu- V) VTf. -qtur E. 18 malacmatis VR. 19 cerebro icto coni. Dal. 20. 21 corporalemque v

alterutra parte. quidam et in quartanis dedere eam bibendam et in tenesmis articulariisque morbis adservatam in hoc ut vetustate virus deponentem, aliqui decoctam, omnes ex alto haustam nullaue dulcium mixtura corruptam. in quo usu praecedere vomitum volunt. tunc 5
 65 quoque acetum aut vinum et aquam miscent. qui puram dedere, raphanos supermandi ex mulso aceto iubent, ut ad vomitiones revocent. clysteribus quoque marinam infundunt tepefactam. testium quidem tumores fovendo non aliud praeferunt, item pernionum vitio ante ulcera, simili modo pruritibus, psoris et lichenum curationi. lendes quoque et taetra capitis animalia hac curantur. et liventia reducit eadem ad colorem. in quibus curationibus post marinam aceto calido fovere plurimum prodest. quin et ad ictus venenatos salutaris intellegitur, ut phalangio- 15
 rum et scorpionum, et ptyade aspide respersis; calida 66 autem in his adsumitur. suffitur eadem cum aceto capitis

§ 65: Pl. iun. 51, 10—12. Diosc. V 19. Marc. 27, 124. Seren. 680. Pl. iun. 64, 12. 13. Marc. 33, 22. Diosc. I. 1. Seren. 85. 69. Pl. iun. 13, 4. 5. 102, 13—15. Diosc. περ τοβ. 21. eupor. II 122. 120. Seren. 869. — § 66: Diosc. V 19. Pl. iun. 50, 18. 49, 14. 15. Marc. 27, 124. — Diosc. V 19. eupor. I 59.

1 in om. B¹G. 2 articularisue VRD. -ribusque Er v. a. S. 3 et in d(?) v. a. S. | dist. CFWMüller p. 16. | ut VR. ex dT. om. Erv. de ut causali cfr. XXIX 9 ut cautior, XVII 4 ut praesens, VII 105 ut debilis. (an potius et?). | uetusta VR¹. | deponente Vd. an vero ut .. deponeret (corruptum in deponent)? | decocta V. coctam B¹. 4 ex alto om. VR¹. | nullaue dv. -lloque Er. ullaue r. 5 quo supra cedere E. | uomitum — 7 dedere om. E. 6 et ego. ex U. S. ea J. del. v. | aquam ego. -na U. v. | miscent v. mittent U. 9 tumores d. -re V. -re ED. -ri E(?) v. cfr. XX 161. XXII 140. XXVI 91. XXXV 196; contra XXXI 129. XXVIII 215. XXIV 15. 10 pernionem V. -ne B¹. 12 tenera E. | et dv(D). ut rS. 13 eruducit aeadem V. | colorem v. -res U. D (contra Plinii usum: cfr. § 117. XX 27. XXVI 150. XXVII 112. XXVIII 245). 14. 15 quinta dictus Vd. 15 salutaria V. in salutaris ita (i. e. fotu: cfr. Diosc.)? 16 ptyade B. cfr. XVIII 65. pthiade Erv. -adeos (pthya- d) r. | respersos Bf. | calidam V. caudam E. 17 sufficitur B¹. | autē dem dT.

doloribus. tormina quoque et choleras calida infusa clysteribus sedant. difficilius perfrigescunt marina calefacta. mammas sororientes, praecordia maciemque corporis piscinae maris corrigunt, aurium gravitatem, capitis dolores cum aceto ferventium vapor. rubiginem ferro marinae celerrime exterunt, pecorum quoque scabiem sanant lanasque emolliunt.

(34) Nec ignoro haec mediterraneis supervacua videri 67 posse. verum et hoc cura providit inventa ratione, qua 10 sibi quisque aquam maris faceret. illud in ea ratione mirum, si plus quam sextarius salis in III sextarios aquae mergatur, vinci aquam salemque non liquari. cetero sextarius salis cum III aquae sextariis salsissimi maris vim et naturam implet. moderatissimum autem putant 15 supra dictam aquae mensuram octonis cyathis salis temperari, quoniam ita et nervos excalefaciat et corpus non exasperet.

(35) Inveteratur et quod vocant thalassomeli aequis 68 portionibus maris, mellis, imbris. ex alto et ad hunc 20 usum advehunt fictilique vaso et picato condunt. prodest ad purgationes maxime sine stomachi vexatione et sapore

§ 67: Pl. iun. 8, 6—10. — § 68: Diosc. V 20. Pl. iun. 47, 6—12. Marc. 20, 136. Seren. 532.

1 choleras V R d in ras. T D. -ra (co- E) Er. -ram v. de plur. numero cfr. XX 122. 146. 150. 217. XXII 144. XXIII 12. | calidam V d E. | infusam d E. 2 sedant Er v (D). dant V R. sedat d (?) C. | calefacta V R f E v (S). -ti d (?) G. 3 sororientes (solori- E. sori- d) U. G (J). -iantes Lugd. rigentes v. | aciemquae E. 4 doloribus V. 6 exierunt V. 9 qui E. 10 facere V E. | in ea Er v. ea R d. ae V. 11 sextariū V R f. 11. 12 salis cum quattuor aquae sextariis E v. a. H. 12 unti V R¹. | no R¹. | loquari V R¹. 13 sextarius V² d v. -ios V¹ R. -io E. | quattuor U. v. | sextariis v. -ris d Er D. -rios r. 14 uim Er v. umquam (fū quā E) r. uimque P. an uim totam? 15 cyathis om. V d S.¹ | malis E. 16 ifta V R d S. de mendo cfr. XXIII 40. 17 exasperat V R¹. an exulceret? cfr. nota ad XXIII 143. 18 et om. E v. a. H. | uocat E. -atur T v. a. H. | thalastihaeli R¹. 19 imbribus V R¹. 20 uase R d (?) v. a. S.

69 grato et odore. — (36) Hydromeli quoque ex imbre puro cum melle temperabatur quondam, quod daretur adpetentibus vini aegris veluti innocentiore potu, damnatum iam multis annis, isdem vitiis quibus vinum nec isdem utilitatibus. — (37) Quia saepe navigantes defectu aquae 5 dulcis laborant, haec quoque subsidia demonstrabimus. expansa circa navem vellera madescunt accepto halitu maris, quibus dulcis umor exprimitur, item demissae reticulis in mare concavae et cera pilae vel vasa inania opturata dulcem intra se colligunt umorem. nam in terra 10 marina aqua argilla percolata dulcescit.

71 Luxata corpora et hominum et quadrupedum natando in cuius libeat generis aqua facillime in artus redeunt. — Est et in metu peregrinantium ut temptent valitudinem aquae ignotae. hoc cavent e balineis egressi statim frigida 15 suspectam hauriendo. — (38) Muscus, qui in aqua fuerit, podagris inlitus prodest, idem oleo admixto talorum dolori tumorique. spuma aquae adfrictu verrucas tollit, nec non harena litorum maris, praecipue tenuis et sole candens; in medicina est siccandis corporibus coopertis 20 hydropticorum aut rheumatismos sentientium.

Et hactenus de aquis, nunc de aquatilibus. ordiemur autem, ut in reliquis, a principalibus eorum, quae sunt salsa ac spongea.

§ 69: cfr. Diosc. V 17. (Plin. XXII 112). — § 72: cfr. Plin. XXVII 56. Diosc. IV 97. Pl. iun. 68, 9. 65, 16. 17. — Diosc. V 166. Pl. iun. 95, 3. Seren. 503. cfr. Celsus III 21 p. 107.

1 et odore *Er.* odore *VdVen.* *om. E.* cfr. *Pl. iun.*
2 temperabitur *V.* | quoddam *Rd.* quodam *V.* 3 unum
v.a.H. | potam *V.* 4 necdem *VR¹.* 6 demonstrauius
VR¹E. 7 nauim d(?)*v.a.S.* | accepta *E.* | alitu *V.* 8 idem
R¹. id est *V.* | remissae *Er.* 9 e *dv.* et *VR.* *om. Er.* ex *D.*
10. 11 inter marina *V.* 11 percollata *V.* 12 luxata
dTr e corr. v. lax- *E.* iacta *V.* 13 libet *Ev.a.H.* 14 et
om. E. 15 a (*pro e*) *Ev.a.G.* | balneis *V(?)Ev.a.G(D).* |
egresis *E.* 17 podagra *E.* | ideo *R¹.* item *Ev.a.S(J).*
18 tumorque *V.* 19 sed (*pro et*) *Vf.* | solibus *v.a.H.*
22 urdiemur *V.* 23 ut *om. EVen.* 24 salsa *ll.J.* sal *v.* |
ac *VR¹ES.* et *dv.* ci (= &?) *r.*

7. (39) Sal omnis aut fit aut gignitur, utrumque 73
 pluribus modis, sed causa gemina, coacto umore vel siccato. siccatur in lacu Tarentino aestivis solibus, totumque stagnum in salem abit, modicum alioqui, altitudine
 5 genua non excedens, item in Sicilia in lacu, qui Cocanicus vocatur, et alio iuxta Gelam. horum extremitates tantum inarescunt, sicut in Phrygia, Cappadocia, Aspendi, ubi largius coquitur et usque ad medium. aliud etiam
 10 in eo mirabile, quod tantundem nocte subvenit, quantum die auferas. omnis e stagnis sal minutus atque non glaeba est. aliud genus ex aquis maris sponte gignitur spuma 74
 in extremis litoribus ac scopulis relictis. hic omnis rore densatur, et est acrior qui in scopulis invenitur. sunt etiamnum naturales differentiae tres. namque in Bactris
 15 duo lacus vasti, alter ad Scythas versus, alter ad Arios, sale exaestuant, sicut ad Citium in Cypro et circa Memphin extrahunt e lacu, dein sole siccant. sed et summa 75
 fluminum densantur in salem, amne reliquo veluti sub gelu fluente, ut apud Caspiae portas quae salis flumina
 20 appellantur, item circa Mardos et Armenios. praeterea et apud Bactros amnes Ochus et Oxus ex adpositis montibus

§ 74: Isid. XVI 2, 3. cfr. Diosc. V 126. — § 75: Isid. XVI 2, 3.

2 coacta V. | uel U.Tv(S). aut G. 2. 3 siccam VR¹.
 4 salem abit dv. sale habet VR. sale id Er. 5 post item
 iterant non excedens VR. | siciliam V. 8 largio V. -ior B¹. |
 quoquitur V. | medium lacum d(?)rv.a.J. 9 eo dEr. quo
 r. | quod om. VR¹. | noctu v.a.H(J). cfr. § 18. 10 e stagnis
 S. est alnis VRd. est omis r. est E. est talis G. est alius v.
 12 hic omnis VRdG. homnis E. haec enim omnis v. |
 rore U.v(D). sole S cum Pontedera ex Isid. solis calore J ex
 Vinc. Bellov. spec. nat. 6, 83. (an haec enim sole? cfr. XXV
 149. 152). locus adhuc corruptus. 13 copolis V. 14 etiam
 non V. | an naturalis? cfr. XXXIV 4. 14. 15 bactris duo
 om. VR¹. 15 alter dEr. om. r(?). | ad — alter Er. om. r.
 arios VdB. alios E. darios Er. 16 aestuat E. -ant v.a.H.
 an sic et? 17 e VdTiH. a E. om. Ev. | deinde sale d.
 sic et E. 18 sale Vdv.a.C. | amnem V. ane E. 19 gelus
 fluentem V. 20 amnenios V. | praeterea et VR¹dD. 21 bae-
 tros V. b&- R. | amnes VRd(?)H. -nis Ev(D). | et oxus d(?)B
 coll. § 86. et ixiss E et yssis r. om. r. et xerxes v. | ex v(D)

- 76 deferunt salis ramenta. sunt et in Africa lacus, et quidem turbidi, salem ferentes. ferunt quidem et calidi fontes, sicut Pagasaei. et hactenus habent se genera ex aquis
 77 sponte provenientia. sunt et montes nativi salis, ut in Indis Oromenus, in quo lapicidinarum modo caeditur renascens, maiusque regum vectigal ex eo est quam ex auro atque margaritis. effoditur et e terra, ut palam est umore densato, in Cappadocia. ibi quidem caeditur specularium lapidum modo; pondus magnum glaebris, quas micas vulgus appellat. Gerris Arabiae oppido muros domosque
 78 massis salis faciunt aqua feruminantes. invenit et iuxta Pelusium Ptolemaeus rex, cum castra faceret. quo exemplo postea inter Aegyptum et Arabiam etiam squalentibus locis coeptus est inveniri detractis harenis, qualiter et per Africae sitientia usque ad Hammonis oraculum, is
 79 quidem crescens cum luna noctibus. nam et Cyrenaici tractus nobilitantur Hammoniaco et ipso, quia sub harenis inveniatur, appellato. similis est colore alumini, quod schiston vocant, longis glaebris neque perlucidis, ingratus sapore, sed medicinae utilis. probatur quam maxime per-

§ 77: Isid. XVI 2, 3. cfr. Solin. 5, 19. — § 78: cfr. Plin. VI 147. Isid. XVI 2, 3. Strabo XVI 3, 3 p. 766. — § 79: cfr. Plin. V 34. Isid. XVI 2, 3. Diosc. V 125.

es Er. ex his rTfS. 2 turbidi — quidem om. V. 3 habentes se V. 4 ponte V. | montibus E. | in v. om. II. D. cfr. § 17. 5 ornemus VR¹d. Ormenus J. | lapifidinearum VR¹. -pidicinarum rv.a. Lugd. 6 regium ED. | uectigale d. | est del. H cum Gron. | auro dEr. -ro est rH. 7 margaritis VB. | effoditur et (om. ED) e terra Erv. -ditura r. (an et foditur e terra? cfr. XXXVI 182. XXVIII 1). 8 densato Ev(D). -tur r. -to ut J. | caeditur Ev(D). ced- r. & ed- rJ. (malim finditur: cfr. XXXVI 160). 9 glebris V. 10 gerrhis H coll. VI 147 et Strab. XVI 3, 3 p. 766. garris E. carnis r. carrhis v. 11 e massis D cum U 697. sed cfr. CFW Müller p. 8 n. 1. | aque feruminantis VR¹. 12 ptholomeus V. ptolomeus D. 14 saeptus V. | inuenire E. 15 sit dentia usque E. sitientibusque V. -ti//usque E¹. 16 lunae moti con. J. | et ED. om. rv. | quiremaici V. 18 colore Erv. pore rT. 19 schiston v. sci- (scy- d) II. | ingratus dErv. XXV 157. XVI 229. -to VRD.

spiciuus, rectis scissuris. insigne de eo proditur, quod
 levissimus intra specus suos in lucem universam prolatus
 vix credibili pondere ingravescat. causa evidens, cuni-
 colorum spiritu madido sic adiuvente molientes, ut ad-
 iuvant aquae. adulteratur Siculo, quem Cocanicum ap-
 pellavimus, nec non et Cyprio mire simili. in Hispania
 quoque citiore Egelestae caeditur glaebis paene trans-
 lucentibus, cui iam pridem palma a plerisque medicis
 inter omnia salis genera perhibetur. omnis locus, in quo
 reperitur sal, sterilis est nihilque gignit. et in totum
 sponte nascens intra haec est.

Facticii varia genera. vulgaris plurimusque in salinis
 mari adfuso non sine aquis dulcibus riguis, sed imbre
 maxime iuvante ac super omnia sole multoque, aliter
 non inarescens. Africa circa Uticam construit acervos salis
 ad collium speciem, qui ubi sole lunaque indurueri, nullo
 umore liquescunt vixque etiam ferro caeduntur. fit tamen
 et in Creta sine riguis mare in salinas iufundentibus et
 circa Aegyptum ipso mari influente in solum, ut credo,
 Nilo sucosum. fit et puteis in salinas ingestis. prima
 densatio Babylone in bitumen liquidum cogitur oleo simile,

§ 80: cfr. Solin. 23, 4. Cato ap. Gellium II 22, 29. — § 81:
 cfr. Plin. II 233. XXXIV 125. — § 82: Isid. XVI 2, 3. Aristot.
 meteor. II 3, 42.

1 in signo V. 3 credibile VE. 4 madid E. madi V. |
 sicut VE¹d. | adiuvente Eav. -tem E. -tes V. | molientes
 d(?)Erv. om. VE. | ut om. E. 4. 5 adiuvent Ev.a.B.
 6 cypriū d. cip- VE. 7 egelestae Vd(C)Brot. cfr. III 25.
 -te E. -laeste E. -lastae rB(J). 7. 8 tralucentibus VS.
 8 cum E. | palāa VE. -lmam E. 10 sterelis V. exter- R¹.
 11 inter Ev.a.H. | est dErG. om. r. sunt v. 12 facti
 VE¹d. | pluribusque VE¹dVen. 13 aquis VRE. cfr. II 233
 cum XIII 107. aquae d(?)v (e XIX 182). | dulcibus ego. -cis
 ll.v. cfr. § 64. | rugis V. 14 multoque VERJ. -to E[at]v(D).
 -to atque S. lac. ego indicavi; excidit fere adsiduo: cfr. XXVIII
 143. an luna? | aliterque dT. 15 inarescens Erv(D). ar-
 rTJ (ut XIII 140. XVII 57). | africam V. | constitut d.
 16 solis V. 18 sine Erv. sunt ine r. 19 mari dv. -re r. |
 influentem E. 20 insucosum VE¹. | et e v.a.S. | puteus E.
 21 babylonae E¹. -niae E¹v.a.G. babilonē r. -niē VE.

- quo et in lucernis utuntur. hoc detracto subest sal. et in Cappadocia e puteis ac fonte aquam in salinas ingerunt. in Chaonia excocunt aquam e fonte refrigerandoque salem
 83 faciunt inertem nec candidum. Galliae Germaniaeque ardentibus lignis aquam salsam infundunt; (40) Hispaniae quadam sui parte e puteis hauriunt muriam appellantes. illi quidem et lignum referre arbitrantur. quercus optima, ut quae per se cinere sincero vim salis reddat, alibi corylus laudatur. ita infuso liquore salso arbor etiam in salem vertitur. quicumque ligno confit sal niger est. Apud
 10 Theophrastum invenio Umbros harundinis et iunci cinerem decoquere aqua solitos, donec exiguum superesset umoris. quin et e muria salsamentorum recoquitur iterumque consumpto liquore ad naturam suam redit, vulgo e menis iucundissimus.
 15 84 (41) Marinorum maxume laudatur Cyprius a Salamine, at e stagnis Tarentinus ac Phrygius, qui Tattaeus vocatur. hi duo oculis utiles. e Cappadocia qui in laterculis adfertur, cutis nitorem dicitur facere. magis tamen extendit is, quem Citium appellavimus, itaque a partu ventrem
 20 85 eo cum melanthio inlinunt. salsissimus sal qui siccissimus, suavissimus omnium Tarentinus atque candidissimus,

§ 83: cfr. Varro r. r. I 7, 8. — Aristot. meteor. II 3, 42. — § 84: Diosc. V 125. (cfr. Strabo XII 5, 4 p. 568). — § 85 extr.: Isid. XVI 2, 4. (cfr. Strabo XIII 1, 48 p. 605). — Solin. 5, 18.

1 quod E. | hoc om. E. 2 aquam EdG. quam r. quem v. 3 caonia V. gao- E. | e ego. et Er. om. r. ex v. 4 faciant V. fati- E¹. | negandidum V. 5 hispania VR¹. 6 quidam V. | haurium V. aur- E. | murium VR¹T. | appellantes (ape- V) VBTH. -ant d. -ant et EG. -antes et rv. 7 an illae (olim scriptum ille)? 8 qui V. | cinerem E. | sin- cere d. 8. 9 corylus dv. -rilus E. -rulus r. 9 arbor ED. carbo rv. 10 quicum E. | conficitur dTv.a.G. 11 iuncis V. 13 umores V. moris E. 14. 15 e menis B(S). e maenis Ed(?) Lugd. e minis Va. hem- v. de mendo cfr. XXVII 127. 17 at e v. ad e r. de rH. cfr. § 73. | stagestis E¹. | taeus dB. tacteus Vf. tat- Eav. 18 humiles VR¹. | e tS. & E. ac ar. a v. 19 scutis VR¹d. | niforem VR¹. 20 cicium E. | parte V. -tum E.

set de cetero fragilis qui maxime candidus. pluvia dul-
 cescit omnis, suaviorem tamen rores faciunt, sed copiosum
 aquilonis flatus. austro non nascitur. flos salis non fit
 nisi aquilonibus. in igni nec crepitat nec exilit Traga-
 5 saeus neque Acanthius, ab oppido appellatus, nec ullius
 spuma aut ramentum tenuius. Agrigentinus ignium patiens
 ex aqua exilit. sunt et colorum differentiae. rubet Memphi, 86
 rufus est circa Oxum, Centuripis purpureus, circa Gelam
 in eadem Sicilia tanti splendoris, ut imaginem recipiat.
 10 in Cappadocia crocinus effoditur, tralucidus et odoratissi-
 mus. ad medicinae usus antiqui Tarentinum maxime
 laudabant, ab hoc quemcumque e marinis, ex eo genere
 spumeum praecipue, iumentorum vero et boum oculis
 Tragasaum et Baeticum. ad opsonium et cibum utilior 87
 15 quisquis facile liquescit, item umidior, minorem enim
 amaritudinem habent, ut Atticus et Euboicus. servandis
 carnibus aptior acer et siccus, ut Megaricus. conditur
 etiam odoribus additis et pulmentarii vicem implet, ex-
 citans aviditatem invitansque in omnibus cibus ita, ut sit
 20 peculiaris ex eo intellectus inter innumera condimenta,
 item in mandando quaesitus garo. quin et pecudes 88

§ 86: Solin. 5, 18. Isid. XVI 2, 5. — § 87: Isid. XVI 2, 6.
 — § 88: Isid. XVI 2, 6. Verg. georg. III 394—397. (Aristot.
 h. a. VIII 10 p. 596*).

1 set ego. et *ll.v.* est *D cum U* 698. | de om. *B*¹.
 2 rore *VR*¹d. 3 flatis *V*. 4 igni *Ev(D)*. -ne *rC*. | nec
dEr.v. om. *r*. 4. 5 tragesaeus d. 5 acanthius *v*. -thus d.
 achantius *E*. -tus *r*. cantus *B*. -tis *Vf*. | ne *VR*¹. | ullus
*VR*¹*TJ*. sed *cfr.* § 90. 105. 6 e (ex *T*) spuma d*T*. | aut at
Er. aut ab *D*. | ramentum tenuius ego. *cfr.* XXXIV 175.
 ramento (*JD*. -tum *v*) aut (*del. D*) tenuis *ll.Tv*. 7 exiliit
V. | differentia *B*. -iam *V*. | rubet *ll.B(S)*. -ber *G*. 8 centū
 ripis *VRdf*. 9 ea *E*. | uti magnitudinem *E*. 10 crocineus
 d*T*. -ceus *v.a.S.* *cfr.* § 90. 12 ad hoc *B*. 14 baeticum *v*.
 peti- *VdEr*. piti- *B*. 17 ut *E*d*v*. tu *V*. om. *E*. 18 addi-
 tus *V(?)Lugd.Dal*. 18. 19 excitans d(?)*ar.v.* ex *E*.
 om. *rJ*. 19 inuitans excitansque *J*. 21 item *E*²a. iterū
rTfS. ita *E*¹. ita est *v*. interim *J*. ciborum *D*. *del. U* 700. |
 madendo *VR*¹. an madido? locus adhuc corruptus.

- armentaque et iumenta sale maxime sollicitantur ad pastus, multo tum largiore lacte multoque gratiores etiam in caseo dote. ergo, Hercules, vita humanior sine sale non quit degere, adeoque necessarium elementum est, uti transierit intellectus ad voluptates animi quoque eximias. sales 5 appellantur, omnisque vitae lepos et summa hilaritas laborumque requies non alio magis vocabulo constat.
- 89 honoribus etiam militiaeque interponitur salariis inde dictis, magna apud antiquos et auctoritate, sicut apparet ex nomine Salariae viae, quoniam illa salem in Sabinos 10 portari convenerat. Ancus Marcius rex salis modios VI in congiario dedit populis et salinas primus instituit. Varro etiam pulmentarii vice usos veteres auctor est, et salem cum pane esitasse eos proverbio apparet. maxime tamen in sacris intellegitur auctoritas, quando nulla con- 15 ficiuntur sine mola salsa.
- 90 (42) Salinarum sinceritas summam fecit suam differentiam quadam favilla salis, quae levissima ex eo est et candidissima. appellatur et flos salis, in totum diversa res umidiorisque naturae et crocei coloris aut rufi, veluti 20

§ 89: Verrius Flaccus ap. Festum s. v. *salaria*. — cfr. Horat. sat. II 2, 17. — §§ 90—92: Diosc. V 128. — cfr. Diosc. V 127.

1 armentaque *v.* -toque *Er.* -tatio *r.* *de mendo* cfr. § 5. | iumento *E.* | partis *V.* pastum *v.a.S.* 2 multo tum *ego.* multum *U.S.* -to *v.* | largiore *EC(J).* -ores *rv(S).* *an* largiore eis? | lacte multoque *dEr.* lactoque *V.* -teque *E.* | gratiorem *E.* 2. 3 *an* etiam casei dote? cfr. XI 239. 3 non quid *V.* nequit *v.a.H.* 4 *an* degi? cfr. XIV 125. XII 5. VI 66. III 124. | adeo ergo *Vd.* | ut *E.v.a.D.* 5 uoluptates *VRv(S).* -atem *d(?)ErH.* | eximias *ego et dist.* nimia *U. del. D.* nimirum a *J.* scommata *S cum P.* nam ita *B.* sammia *v.* ioci enim a *U 701.* mica *Müller emend. V 9.* | sales *Er.v(D).* sale *rJU.* salis *Müller l. l.* 7 alia magis uocabula *E.* 9 et *Vd.* *om. rv.* 11 sex *V.* | modia *E.v.a.H.* | vi *ES.* ut *VTf.* sex *r e corr.* sex mille *d(?)H.* sex milia *v.* 12 populis *VRTfEv(S).* -lo *d(?)C.* 13 uite *V.* | et *VRdTiH.* *om. E.* esitasse enim *v.* 14 sale *VTf.* | pane et caseos (-seo *v.*) *E.v.a.H.* 17 sabinarum *Vd.* | *an* facit? 18 quadam *EG.* quadam *rTH.* quaedam enim *v.* | favilla *v. -llam U.H.* 20 ueluti *V.*

- rubigo salis, odore quoque ingrato ceu gari dissentiens a sale, non modo a spuma. Aegyptus invenit, videturque Nilo deferri. et fontibus tamen quibusdam innatat. optimum ex eo quod olei quandam pinguitudinem reddit; est enim etiam in sale pinguitudo, quod miremur. adulteratur autem tingiturque rubrica aut plerumque testa trita, qui fucus aqua deprehenditur diluente facticium colorem, cum verus ille non nisi oleo resolvatur et unguentarii propter colorem eo maxime utantur. canitia in vasis summa est, media vero pars umidior, ut diximus. floris natura aspera, excafactoria, stomacho inutilis, sudorem ciet, alvum solvit in vino et aqua, acopis et zmecticis utilis. detrahit et ex palpebris pilos. ima faecis concutuntur, ut croci color redeat.
- Præter hæc etiamnum appellatur in salinis salsugo, ab aliis salsilago, tota liquida, a marina aqua salsiore vi distans. — (43) Aliud etiamnum liquoris exquisiti genus, quod garum vocare, intestinis piscium ceterisque, quæ abicienda essent, sale maceratis, ut sit illa putrescentium sanies. hoc olim conficiebatur ex pisce, quem Graeci garon vocabant, capite eius usto suffitu extrahi secundas monstrantes, 8. nunc e scombro pisce laudatissimum in

§ 93: Diosc. II 34. Geop. XX 46, 1. 2. Isid. XX 3, 19. —
§ 94: cfr. Plin. IX 66. Seneca epist. XV 3, 25. Martial. epigr.

1 gari dv. cfr. Diosc. cari r. 2 inuenitur Ev. a. G.
3 nudo VR¹d. | deferri v. differri Er. -eri r. | innatant V.
4 olet V. 5 salo V. 6 testa tia E. 7 aquam VR. |
deluente VR. | colorem Erv. coherent r. 9 in uasis in VR¹T.
10 medio uera V. 11 alum V. 12 zmecticis J. -edicis
R¹. -eticis r. smegmatis H. -aticis v. 13 pilos dEv. pilos
VR. | ima faecis (fecis Er) ErD. imae ficis V. ime effecis E.
efficacissime faeces d(?)S. -issime faeces imae v. | ui V.
15 præterea hæc dT. 16 liquida a D. a liquida E. li-
quida dr. om. VR. (an liquida, at a? ut post tota omittendi
causa appareat). | salsiore VdT. -or c Er. -or Ev. 16. 17
ui distans VREv. distans uidi dT. 17 aliud RdTv. alii
ut E. aliut V²D. -int V¹. an aliud est? 18 uocare E.
21 suffitu VRdv. cfr. XXXII 124. 131. -to ED. 22 mon-
strantes VRdTfH. morantes Ev. | nunc e scombro V. non-
cessu pro B. | lautissimum B. lat- V.

Carthaginis spartariae cetarīs — sociorum id appellatur —, singulis milibus nummum permutantibus congios fere binos. nec liquor ullus paene praeter unguenta maiore in pretio esse coepit, nobilitatis etiam gentibus. scombros et Mauretania Baeticaeque etiam Carteia ex oceano intrantes capiunt, ad nihil aliud utiles. laudantur et Clazomenae garo Pompeique et Leptis, sicut muria Antipolis ac Thurii, iam
 95 vero et Delmatia. — (44) Vitium huius est allex atque imperfecta nec colata faex. coepit tamen et privatim ex inutili pisciculus minimoque confici. apuam nostri, aphyen 10 Graeci vocant, quoniam is pisciculus e pluvia nascatur. Foroiulienses piscem, ex quo faciunt, lupum appellant. transit deinde in luxuriam, creveruntque genera ad infinitum, sicuti garum ad colorem mulsi veteris adeoque suavitatem dilutum, ut bibi possit. aliud vero est casti- 15 moniarum superstitioni etiam sacrisque Iudaeis dicatum, quod fit e piscibus squama carentibus. sic allex per-

XIII 102. Apicius VII 7, 13. Horat. sat. II 8, 46. (Strabo III 4, 6 p. 159). — cfr. Plin. IX 92. — Martial. epigr. XIII 103. IV 88, 5. — § 95: Geop. XX 46, 2. — Aristot. h. a VI 15 p. 569^b. Oppian. hal. I 766.

1 sparfariae VB¹. scombrariae. conī. Marquardt e Strabone, sed cfr. Isid. XV 1, 66. | cetariis v. -ris rD. ceteris r. 2 paene binos Ev.a.H. 3 nullus E. | in om. E. 4 scombros Vd. -bros quidem E(?)v. cfr. § 102. 4. 5 mauretani B¹. -ritania d. 5 baeticaeque v.a.H. | etiam ego. et VdEv. om. B(?)H. | intrantes v. -tis ll.S. 6 & (pro ad) B¹. | alium VB¹. | utiles v. -le est VdEr. ut ille est E. | glauzomenae Vd. 7 pompeique et Ev(J). -peique et drC. -pei V. -pei B. | thuri VD. -ria v.a.G. 8 delmatia Vd. dalmatia B(?)v.a.S. | est et E. om. d. | alex B v.a.J. alex est d. | atque VED. om. rv. 9 imperfectae D. | ne B¹. | colatae VB.D. | faex dv. fex r. | et priuatum Erv. et B. om. r. 9. 10 ex inutili om. B¹. 10 concī/// B¹. | nostris B¹. 11 is om. Vd. | nascatur VBdJ. -citur Erv(D). cfr. CFW Müller p. 6. 13 transit Ev.a.C(D). cfr. nota ad XXXIII 131. | luxuria V. -io B. | creuerunt E. 13. 14 in infinitum E. 15 suauitatem dilutum ego. dilutam suauitatem ll.v. | est ego. ad VdTEv(D). om. B1(?)H. (lac. post ad indicavit D). 15. 16 catimoniarum V. 16 superstitionis sacris v.a.H. 17 squama macerentibus V.

venit ad ostreas, echinos, urticas maris, mullorum iocinera, innumerisque generibus ad saporis gulae coepit sal tabescere.

Haec obiter indicata sint desideriis vitae. et ipsa 96
 5 tamen non nullius usus in medendo. namque et allece
 scabies pecoris sanatur infusa per cutem incisam, et
 contra canis morsus draconisve marini prodest, in lin-
 teolis autem conceptis inponitur, et garo ambusta recen- 97
 tia sanantur, si quis infundat ac non nomet garum.
 10 contra canum quoque morsus prodest maximeque croco-
 dilli et ulceribus, quae serpunt, aut sordidis. oris quoque
 et aurium ulceribus aut doloribus mirifice prodest. muria
 quoque sive illa salsugo spissat, mordet, extenuat, siccatur, 92
 dysintericis utilis, etiam si nome intestina corripiat, ischia-
 15 dicis, coeliacis veteribus infunditur. fotu quoque apud
 mediterraneos aquae marinae vicem pensat.

9. (45) Salis natura per se ignea est et inimica 98
 ignibus, fugiens eos, omnia erodens, corpora vero ad-
 stringens, siccans, adligans, defuncta etiam a putrescendi
 20 tabe vindicans, ut durent ea per saecula, in medendo vero
 mordens, adurens, repurgans, extenuans, dissolvens, sto-
 macho tantum inutilis, praeterquam ad excitandam avidi-
 tatem. adversus serpentium morsus cum origano, melle,

§ 96 extr.: Pl. iun. 86, 4. 5. — § 97: Pl. iun. 83, 16. Diosc.
 II 34. (cfr. Colum. VI 13, 1). Marc. 9, 14 (36). Diosc. V 127.
 eupor. I 238. Celsus IV 22. — § 98: Diosc. V 125. Isid. XVI
 2, 6. — Pl. iun. 111, 9. 10.

1 echinas E. ecinus V. | urticas om. VR¹. | maris U.T.J.
 cammaros v. | multorum VRd. 1. 2 iocinere E. 2 saporis
 dS. -ris rD. -rem v. | gile V. cyle d. 5 nulli VdEv.a.H.
 6 sanantur d. 7 draconinae V. 10 morsus dEv(S).
 -sum r f H. 10. 11 crocodilo V. 11 sordidi E. 14 nomen
 V. | corripiat ego. -pit U.v. 14. 15 an coeliacis, ischiadicis?
 cfr. Diosc. 15 fotu dv. -tū Er. -to r. 16 prestat dT.
 19 ac av.a.G. | putrescendi VRES. -do d(?) G. -ntia v.
 20 tabe J. cfr. XV 80. VII 70. (labe Isid.). ta V. to B.
 ita Ev. ito r. om. d(?) G. tabo S(D) cum cod. Murb. (?).
 cfr. sanie § 93. an uitio? | uendicans E¹v.a.H. | durent ea v.
 -retita VE. -rent ita r(?) G. 21 repugnans VEv.a.C.
 21. 22 stomachū VR. 23 dist. ego.

hysopo, contra cerasten cum origano et cedria aut pice
 99 aut melle auxiliatur, contra scolopendras ex aceto potus,
 adversus scorpionum ictus cum quarta parte lini seminis
 et oleo vel aceto inlitus, adversus crabrones vero et vespas
 similiaque ex aceto, ad heterocranias capitisque ulcera et
 pusulas papulasve et incipientes verrucas cum sebo vitu-
 lino, item oculorum remediis et ad excrescentes ibi carnes
 totiusque corporis pterygia, sed in oculis peculiariter, ob
 id collyrii emplastrisque additus — ad haec maxime pro-
 100 batur *Tattaeus* aut *Caunites* —, ex ictu vero suffusis 10
 cruore oculis suggillatisque cum murra pari pondere ac
 melle aut cum hysopo ex aqua calida, utque foveantur
 salsugine — ad haec Hispaniensis eligitur —, contraque
 suffusiones oculorum cum lacte in coticulis teritur, pri-
 vatim suggillationibus in linteolo involutus crebroque ex 15
 aqua ferventi inpositus, ulceribus oris manantibus in lin-
 teolo concepito, gingivarum tumori infricatus et contra
 101 scabritiem linguae fractus comminutusque. aiunt dentes
 non erodi nec putrescere, si quis cotidie mane ieiunus
 salem contineat sub lingua, donec liquescat. lepras idem 20
 et furunculos et lichenas et psoras emendat cum passa

§ 99. 100: Diosc. V 125. — § 99 extr.: Diosc. eupor. I 45. —
 § 100 extr.: Pl. iun. 102, 18—20. — §§ 101. 102: Diosc. V 125.
 — § 101 init.: Pl. iun. 28, 4—7. Marc. 12, 21.

1 cerenten R¹. | et *ll.v.* aut *B.* | cedria *B e Diosc.* -dro
 (*corruptum ex cedri*) *ll.D.* cera *v.* 2 ac melle *VR.* | acetū
B. 3 qua *V.* aequa *TS.* | semine *VR¹d.* 4 et *ll.* ex *v.* |
 inlitur *V.* | uel uespas *d.v.a.S.* 5 similiaque *Rv.* -lique *VR.*
 -liter *dT.* | heterocranias *ErS.* -neas *dC.* -nas *B.* -ogranias *B.*
 hec ergo granias *V.* 6 incipientes *B.* 7 an item in? | de-
 crescentes *VR¹.* excrentes *E.* 9 que *dEv(D).* quoque *rTS.* |
 additur *d(?)v.a.S.* | hoc *Tv.a.G.* 10 tattaeus *G cum B¹.*
cfr. § 84. &teus *VRd.* et deus *E.* tragasaeus *Ven. cum B¹.*
 &tateus *v.* | et *dT.* | counites *r.* cogn- *R.* 11 suggillatisue
TS. -tis suae *V (cfr. § 96).* -tisue *rv(D).* | murra *VRdG.*
 &e *Ev(D).* *cfr. § 118.* | aut (*pro ac*) *V.* 12 utque (quae *E*)
v. aut quae *r.* 13 salsugines *B.* 15 an in delendum?
 . XXX 101. 17 concepito *V.* corre- *B.* | infricatus *ErV.*
 ractus *rT.* | et—18 fractus *om. VR¹T.* 21 psaras *VR.*

uva exempto eius ligno et sebo bubulo atque origano ac fermento vel pane; maxime Thebaicus ad haec et pruritus eligitur. tonsillis et uvis cum melle prodest quicumque, ad anginas hoc amplius cum oleo et aceto eodem tempore
 5 extra faucibus inlitus cum pice liquida. emollit et alvum 102
 vino mixto, innoxie et taeniarum genera pellit in vino potus. aestus balnearum convalescentes ut tolerare possint, linguae subditus praestat. nervorum dolores, maxime circa
 10 umeros et renes, in saccis aqua ferventi crebro candelatus
 et in isdem saccis inpositus candens, podagras cum farina ex melle et oleo tritus, ibi maxime usurpanda observatione, quae totis corporibus nihil esse utilius sale et sole dixit. utique cornea videmus corpora piscatorum, sed hoc
 15 praecipuum iudicatur in podagris. tollit et clavos pedum, 103
 item perniones. ambustis ex oleo inponitur aut commanducatus pusulasque reprimat, ignibus vero sacris, ulceribus, quae serpant, ex aceto aut hysopo, carcinomatis cum uva

§ 102: cfr. Plin. XXXI 40. — Pl. iun. 35, 20. — Isid. XVI 2, 6. (cfr. Catull. 23, 12). — § 103: Diosc. V 125. — Diosc. eupor. I 123.

2 *dist. D.* | ad hec (hac E) et VE. hic et ad v.a.D.
 3 ouis VE. | *dist. ego.* 5 et mollit et VE¹. 6 uino D
cum U 701. in uino U.v. | mixtus d(?)v.a.J. | *dist. ego.* | innoxie dTH. -xio VD. -xia EE. idem noxia v. | taeniarum H. tenearum (tae- D) VRED. tine- dTv. cfr. § 36. 7 tolerari Vv.a.G. | possit VE¹. 8 positus subditus (supd- R¹) VE¹. | dolores VdS. -rem R(?)Ev(D). cfr. § 62. 120. XXX 110. XXVIII 237. XXIV 15. 40. XXIII 6. 48. XXXVII 145. XXI 141. XXII 107. 130. 141. | maxime VRdTH. maxime usurpanda (-dam E) observatione Erv. cfr. infra vv. 12. 13.
 9 ex aqua Pl.um. patina t(?)S. 9. 10 candelatus (-dof- V) VTIES. mader- r(?)v. 10 lauat V. 12. 13 usurpanda (ususpra- VE) observatione VRdTH. obseruanda usurpatione Erv. 13 qua d. qua quidem v.a.H. 14 dixit utique con. J. dixit itaque dTErH. -xistique V. -xitque E. dicunt itaque v. | hoc om. VE¹. 15 indicatur ego. cfr. § 43. XXXIV 178. XXXII 123. XXVIII 26. XVII 157. 193. dicatur U.v. 15. 16 pedum item dErv. ite pedum VE. item pedum Müller emend. V 9. 17 ulceribus VE. -busque r(?)v. 18 serpunt Ev.a.S.

taminia, phagedaenis ulcerum tostus cum farina hordei, superinposito linteolo madente vino. morbo regio laborantes, donec sudent ad ignem, contra pruritus, quos sentiunt, ex oleo et aceto infricatus iuvat, fatigatos ex
 104 oleo. multi et hydropicos sale curavere fervoresque 5 februm cum oleo perunxere et tussim veterem linctu eius discutere, clysteribus infudere ischiadicis, ulcerum excrescentibus vel putrescentibus inposuere, crocodilorum morsibus ex aceto in linteolis ita, ut battuerentur ante his ulcera. bibitur et contra opium ex aceto mulso, luxa- 10 tis inponitur cum farina et melle, item extuberationibus. 105 dentium dolori cum aceto fatus et inlatus cum resina prodest. ad omnia autem spuma salis iucundior utiliorque. sed quicumque sal acopis additur ad excalfactiones, item zmegmatis ad extendendam cutem levandamque. pe- 15 corum quoque scabiem et boum inlatus tollit datusque lingendus et oculis iumentorum inspuitur. haec de sale dicta sint.

106 10. (46) Non est differenda et nitri natura, non multum a sale distans et eo diligentius dicenda, quia palam 20 est medicos, qui de eo scripserunt, ignorasse naturam nec quemquam Theophrasto diligentius tradidisse.

§ 104: Diosc. V 125. (eupor. II 65). Pl. iun. 90, 21. Diosc. V 125. — § 106: Isid. XVI 2, 7.

1 tostus dTS. -um H. totus r. tritus v. 2 superinposita Vd. 3 sudent dEv. -dant rS. | quod RE. 4 infricatis V. | iuuat et dv.a.S. | fatigatus V. uat- E. 6 et iunxim V. | linctu V. 7 sciadicis Vr. rad- E. | ulceribus v.a.H. 9 battuerentur VBdv.a.S. pauer- H. 10 his (sc. linteolis) ego e Diosc. hic VdEH. inc R¹. ictuum R²Brot. hac G. ictu vel (arte) uinctu coni. B. ictum v. uincta S. uinculis J. del. D. (Plinius prave legit τυπτομένων ... τοις ἐνδέκμοις). | opium VVen. 11 exuberationibus VB. 12 dolore VR¹. | fatus VBfEVer. (H). potus dTVen. tostus C. et fatus G. | illinatus R¹. 15 zmegmatis VS. szme- E. sme-
 16 aticis Evv. | extendendam Ev(S). -nuendam VR. -nuan- dTH(J). cfr. § 84. XXVI 163. XXXII 65. XI 238. 16 datusque VEv. -turque r(?)G. 17 lingendos VR. | est (et v) de VR¹v.a.S. 21 scripser V. -ere v.a.S. 22 theophrastus R¹. -prastus V.

Exiguum fit apud Medos canescentibus siccitate con-
vallibus, quod vocant halmyraga, minus etiam in Thracia
iuxta Philippos, sordidum terra, quod appellant agrium.
nam quercu cremata numquam multum factitatum est et 107
5 iam pridem in totum omisum. aquae vero nitrosae
plurimis locis reperiuntur, sed sine viribus densandi.
optimum copiosumque in Clitis Macedoniae, quod vocant
Chalestricum, candidum purumque, proximum sali. lacus
est nitrosus exiliente e medio dulci fonticulo. ibi fit
10 nitrum circa canis ortum novenis diebus totidemque ces-
sat ac rursus innatat et deinde cessat. quo apparet soli 108
naturam esse, quae gignat, quoniam compertum est nec
soles proficere quicquam, cum cesset, nec imbres. mirum
et illud, scatebra fonticuli semper emicante lacum neque
15 augeri neque effluere. iis autem diebus, quibus gignitur,
si fuere imbres, salsius nitrum faciunt, aquilones deterius,
quia validius commovent limum.

Et hoc quidem nascitur, in Aegypto autem conficitur, 109
multo abundantius, sed deterius, nam fuscum lapidosumque
20 est. fit paene eodem modo quo sal, nisi quod salinis mare
infundunt, Nilum autumno nitrariis. hae accedente Nilo
rigantur, decedente madent suco nitri XL diebus conti-

§ 107 init.: cfr. Plin. XVI 31. — § 109: cfr. Plin. supra § 81.

2 halmyraga S. -rhaga Rd(?)H. -miraga rB. -rhaga C.
-gara v. 3 quod Erv(D). qua B. aqua r. a qua J.
4 namque aqua cremata E. | facinatum V. facn- B¹. 5 emis-
sum B. 6 pluribus B(?)v.a.D. cfr. § 4. | in locis ED.
7 clitis U.v(J). clytis G. Litis H (Letis B) coll. IV 36. nomen
adhuc corruptum. 8 chalestricum VdEJ. cfr. § 115. Herodot.
VII 123. cal- Ev.a.C. chalast- C cum B ex IV 36. | sale B.
13 proferrae E. | esset E. 14 et VRs. est E. est et
d(?)v. 15 augere E. | effluere Ev(D). flu- rTtH. | iis dv.
his rS. 20 modo BEv. malo V. ///a loco d. | quo del. d².
quo sal nisi om. E. 21 infunditur d. | nihilum Ev.a.B.
autumno ego. autem mo VEd. -tem modo J. -tem Ev(D).
nitrariis E²v. -anis E¹. nstraris r. | hae dH(J). haec rS.
del. v. | accedente ego. cedente (-tem E) U.H. exced- v(D).
21. 22 nilo—decedente om. VB¹dTH (retinens tamen Nilo).
22 rigantur ego. ficcant' Erv. | decedente (-tem E) Erv.a.H.
reced- D. | madent Erv. -dant B. manant rT. | XL om. E.

- nuis, non ut in Macedonia statis. si etiam imbres ad-
fuerunt, minus e flumine addunt, statimque ut densari
coeptum est, rapitur, ne resolvatur in nitrariis. hic quo-
que olei natura intervenit, ad scabiem animalium utilis.
110 ipsum autem conditum in acervis durat. mirum in lacu 5
Ascanio et quibusdam circa Chalcida fontibus summas
aquas dulces esse potarique, inferiores nitrosas. — In nitro
optimum quod tenuissimum, et ideo spuma melior, ad
aliqua tamen sordidum, tamquam ad inficiendas purpuras
36, 198 tincturasque omnes. magnus et vitro usus, qui dicitur 10
111 suo loco. — Nitrariae Aegypti circa Naucratis et Memphin
tantum solebant esse, circa Memphin deteriores. nam et
lapidescit ibi in acervis, multique sunt cumuli ea de causa
saxeii. faciunt ex his vasa nec non et frequenter liquatum
cum sulphure coquentes. in carnibus quoque, quas in- 15
veterari volunt, illo nitro utuntur. sunt ibi nitrariae, in
quibus et rufum exit a colore terrae.
112 Spumam nitri, quae maxime laudatur, antiqui nega-
bant fieri, nisi cum ros cecidisset praegnantibus nitrariis,
sed nondum parientibus; itaque non fieri incitatis, etiamsi 20
113 caderet. alii acervorum fermento gigni existimavere. pro-
xima aetas medicorum aphronitrum tradidit in Asia colligi

§ 109 extr.: cfr. Geop. XVI 18, 3. — § 111: cfr. Herodotus II 87. — § 113: Isid. XVI 2, 8. Diosc. V 130.

1 in om. VB¹. | statis ll.v. an cessantis? | etiam ErG(D).
et rS. autem v. cfr. XV 9. 2 e dS. & VB. a r. ad E. de v.
ex D. | ut om. E. 3 resoluantur V. | hic vet. Dal. hic ll.v.
cfr. § 91. 6 asanio Ev.a.B. | calchida V. 7 putari. quae
V. | interiores VtS. 10 omnes v. -nis ll.S. | nitro v.a.G.
in vitro D e con. S. sed cfr. CFWMüller p. 23. 11 ni-
trariae H. -ias VRdT. (-iae egregiae v). nitri egri ar.
13 acerbis multisque V. | cuniculi dT. tumuli v.a.H. | ea om. E.
14 eis d. iis v.a.C. | et om. Rdv.a.D. | frequenter dv.
-ti r. 15 dist. ego. cfr. § 122 extr. | carnibus J coll. § 87 et
Herodot. carbonibus ll.v. de mendo cfr. XXXIV 120 extr. |
ad ea quoque v.a.S. | quas ll.J. quos S. quae v. 17 et
-ae VR¹. 19 dist. ego. | nitrari V. -ris D. 21 acer-
um VRdTfH. operimentorum Ev. -tum Lugd. | cigni V.
21. 22 de afro nitro proxima B. 22 assia colligit V.

in speluncis molibus destillans — specus eos colligas vocant —, dein siccar*i* sole. optimum putatur Lydium; probatio, ut sit minime ponderosum et maxime friabile, colore paene purpureo. hoc in pastillis adfertur, Aegyptium in
5 vasis picatis, ne liquescat; vasa quoque ea sole inarescentia perficiuntur.

Nitri probatio, ut sit tenuissimum et quam maxime
spongeosum fistulosumque. adulteratur in Aegypto calce, deprehenditur gustu. sincerum enim statim resolvitur, ad-
10 ulteratum pungit calce et aspersum reddit odorem vehementer. uritur in testa opertum, ne exultet. alias igni non exilit nitrum, nihilque gignit aut alit, cum in salinis herbae gignantur et in mari tot animalia, tantum algae. sed maiorem esse acrimoniam nitri apparet non hoc tan-
15 tum argumento, sed et illo, quod nitrariae calciamenta protinus consumunt, alias salubres oculorumque claritati utiles. in nitrariis non lippiunt; ulcera allata eo celerrime sanantur, ibi facta tarde. ciet et sudores cum oleo perunctis corpusque emollit. in pane salis vice utuntur
20 Chalestraeo, ad raphanos Aegyptio; teneriores eos facit,

§ 114: Diosc. V 129. — § 115 extr.: cfr. Plin. XIX 84. Theophr. C. VI 10, 8. 9. Plin. XIX 143.

1 molibus *G. moll.* V B d T f v (*Brot.*). mal. E. mobil. *Lugd.* in collibus *coni.* *J. canalibus D. an nobilibus vel madidis? sed omnia incerta.* | eos E E v. eius V. eius d. eas D. | colligas V B d T E² v (*J.*). -gans E¹ r. colycas C (*S.*). colicas *Brot. e coni. H.* Corycias D. an collicias? cfr. XVIII 179. (*Colum. II 8, 3.*)

2 siccar*i* ego cum vet. *Dal.* -ant *ll. v.*

3 fricabile E D.

4 paene d *Isid. v (J.)*. pane V E. plene E r S. 5 picatis ne d v. spissatis ne E E. -ssa omni V. -ssatum ne D. cfr. § 68. XV 61. 65. XIV 134. XXXVI 166. 9 gustus in cerusa V. | facile (*pro statim*) E (?) v. a. S. an statim salius? | persoluitur V E¹. 10 calce pungit D. | et om. E d (?) v. a. D. | aspersum d v. -rsu V E f. -rum a D. | honorem a. 10. 11 nehementer V B d f v (*D cum uritur iungens*). -tem a C. 12 an lacuna ante nihilque? | aliter V. 13 non tantum vet. *Dal.* | alget d. 15 et V B d v (*S.*). in E G. et in r. 17 lipiunt V. // illita d². 18 hec (*pro et*) V. 20 chalestraeo *J. cfr. § 107.* calistraeo dr. -raeae E. -reo (*scal. E*) r. chalastrico (*cales- v*) B. -raeo S.

sed obsonia alba et deteriora, olera viridiora. in medicina autem calfacit, extenuat, mordet, spissat, siccatur, ex-
 116 ulcerat, utile iis, quae evocanda sint aut discutienda et
 lenius mordenda atque extenuanda, sicut in papulis pus-
 sulisque. quidam in hoc usu accensum vino austero res- 5
 stingunt atque ita trito in balneis utuntur sine oleo. sudores
 nimios inhibet cum iride arida adiecto oleo viridi.
 extenuat et cicatrices oculorum et scabritias genarum cum
 fico inlitum aut decoctum in passo ad dimidias partes —
 117 item contra argema —, oculorum ungues decoctum in 10
 passo cum mali Punici calyce; adiuvat claritatem visus
 cum melle inunctum. prodest dentium dolori, ex vino
 si cum pipere colluantur; item cum porro decoctum nigrescentes
 dentes, crematum dentifricio, ad colorem reducit. capitis animalia
 et lendes necat cum Samia terra 15
 inlitum ex oleo. auribus purulentis vino liquatum infunditur,
 sordes eiusdem partis erodit ex aceto, sonitus et
 118 tinnitus discutit siccum additum. vitiliginas albas cum
 creta Cimolia aequo pondere ex aceto in sole inlitum
 emendat. furunculos admixtum resinae extrahit; cum uva 20
 alba passa nucleis eius simul tritis testium inflammationi

§ 116: Diosc. V 130. Pl. iun. 100, 10—12. — § 117: Diosc. V 130. Seren. 228. Marc. 13, 18. 9. Pl. iun. 13, 6. 19, 2—5. Diosc. eupor. I 107. Marc. 9, 67. Diosc. eupor. I 63. — § 118: Diosc. V 130. eupor. I 144. Pl. iun. 82, 10. Diosc. eupor. I 141.

3 iis v. his *ll. C.* | uocanda *V.* 4 extenuanda *V.* -uisenda *E.* 4. 5 pusulisque *df. H.* pusill- *EE.* pusil- *V.* pustul- *v.*
 7 minus *V.* | iridi *E.* | arida—uiridi *om. E.* 10 argema *C.* -mas *ll. v.* | *dist. ego.* | inungues *SJ cum Gron., sed* ungues
 = pterygia: *cfr. § 99 et Cels. VII 7, 4. | an decoctur?*
 10. 11 in passo cum *ego.* cum (*om. dS*) passo in *ll. v. (J).* *cfr. XXII 90. 103. 143. XXXIII 85.* 11 calyce *RdC.* -lice
V(?) Ev(D). | adiuvat *EH(J).* -uat ad *VdT.* -uat et *S.* -uat
 nitri (-rum *v.*) *Ev.* 13 piperi *V.* 14 *dist. ego coll. Marc.*
de dativo dentifricio cfr. XXXVII 65. 15 et lendes *Ev.*
 edentes *Vd.* dentes *E.* 16 inlinitum *Er.* 16. 17 infun-
 datur *E.* 17 herodit *V.* 18 siccum *ll. v.* *an sic cum ture?*
cfr. Diosc. eupor. 19 cimoliae *E.* 20 extrahit *ego e Diosc.*
 -ahit aut *ll. v.* (*an vero extrahit aut sebo? cfr. Diosc.*)
st. ego.

occurrit, item eruptionibus pituitae in toto corpore cum axungia, contraque canis morsus addita et resina inlitis. cum aceto inlinitur sic et serpentium morsibus; phagedaenis et ulceribus, quae serpunt aut putrescunt, cum
 5 calce ex aceto. hydropicis cum fico tusum datur inliniturque. discutit et tormina, si decoctum bibatur pondere 119 drachmae cum ruta vel aneto vel cumino. reficit lassitudines cum oleo et aceto perunctorum, et contra algores horroresque prodest manibus pedibusque confricatis cum
 10 oleo. comprimit et pruritus suffusorum felle, maxime cum aceto instillatum. succurrit et venenis fungorum ex posca potum aut, si buprestis hausta sit, ex aqua, vomitionesque evocat. āis, qui sanguinem tauri biberint, cum lasere datur. in facie quoque exulcerationes sanat cum melle 120
 15 et lacte bubulo. ambustis tostum, donec nigrescat, tritumque inlinitur. infunditur vesicae et renium dolori aut rigori corporum nervorumve doloribus. paralyti in lingua cum pane inponitur. suspiriosis in tisana sumitur. tus- 121
 sim veterem sanat flore mixto galbano, resinae terebinthinae pari pondere omnium ita, ut fabae magnitudo de-

II 113. Pl. iun. 86, 3. 4. Diosc. eupor. I 200. — Diosc. V 130. eupor. II 65. (cfr. Plin. XXIII 122). — § 119: Diosc. V 130. eupor. II 40. (cfr. Marc. 28, 70). eupor. I 228. II 25. — Diosc. V 130. — § 120: Pl. iun. 34, 16. 17. Marc. 19, 19. Seren. 137. — Diosc. V 130. — § 121 med.: Diosc. eupor. II 56.

2 addita et resina — p. 47, 19 redegete afri in VR iterata leguntur (V^aE^a); cfr. praefatio. | inlitis VV^aE. initis ErD. -tiis dE^av. 2. 3 dist. ego. 5 datur om. VR^a. 5. 6 inlinitur quae E^a. 7 cūrqueta V^aE^a. 8 et (ante aceto) VR dTtH. ex Ev. uel V^aE^a. 11 instillatum con. H. insudatum U. Tf. datum v. in usu datum Brot. in sudore datum S e con. Dal. insufflatum D. 12 hausta S(D) cum vet. Dal. coll. XXVIII 155. pasta Erv. exp. rT. exspuata J. (an pota? cfr. XXVIII 128. XXIX 105.). | uomitioneque S coll. XXIII 80. 13 iis v. his U. C. 15 totum E. 15. 16 totumque E. 16 vesicae ego coll. Marc. 26, 106. urceis U. Tf v(J). uentris (d?) C. | dolori dTErH. -re r. -ribus v. 17 rigore V^aE^a. | nervorum uel VV^aEE^a. -rumque v. a. J. | paralyti in dC(J). -si v(S). -lisin EE^aE. per alysin VV^a. | linguae S cum vet. Dal.

voretur. coquitur dilutumque postea cum pice liquida sorbendum in angina datur.

Flos eius cum oleo cypreo et articularum doloribus in sole iucundus est. regium quoque morbum extenuat in potione vini et inflationes discutit, sanguinis profluvium 5 e naribus sistit ex ferventi aqua vapore naribus raptō. 122 porriginem alumine permixto tollit, alarum virus ex aqua cottidiano fotu, ulcera ex pituita nata cera permixtum, quo genere nervis quoque prodest. coeliacis infunditur. perungui ante accessiones frigidas nitro et oleo multī 10 praecepere, sicut adversus lepras, lentigines; podagris in balneis uti. solia nitri prosunt atrophis, opisthotonis, tetanis. — Sal nitrum sulphuri concoctum in lapidem vertitur.

123 11. (47) Spongearum genera diximus in naturis 15
9, 148 aquatiliū marinorum. quidam ita distinguunt: alias ex his mares tenui fistula spissioresque, persorbentes, quae et tinguntur in deliciis, aliquando et purpura; alias feminas maioribus fistulis ac perpetuis; maribus alias duriores, quas appellant tragos, tenuissimis fistulis atque densissimis. candidae cura fiunt: e mollissimis recentes per aestatem tinctae salis spuma ad lunam et pruinas sternuntur inversae, hoc est qua parte adhaesere, ut candorem bibant.

§ 122: Pl. iun. 13, 7. 8. Marc. 4, 7. — Diosc. V 130. eupor. II 24. (cfr. Marc. 19, 38). — § 123: Diosc. V 137. Isid. XII 6, 61.

3 eius **Er**v. et uua (una d) **r**. | cypreo (cip- **E**) **V**^a**R**^a**E**r **J**. -pereo **VR**. -prino d(?) *Lugd.* -prio v. *cfr. nota ad XXIX 106.*

4 exterminat **Er**(exte *absciso*) v. a. **H**(**D**). 7 pruriginem d v. a. **H**. 8 fātō **EE**. | ex—cera om. **E**. 10 accessio **VV**^a **EE**^a. | frigidās d v. -da **r**. | et per oleo **V**. 11 sic et v. a. **H**. | podagricis d(?) v. -gras **D**. 12 ungi **C**. | *dist.* **D**. | solia **ll. v**(**D**). -io **B**. | niti **E**¹. | prodest **E**(?) v. a. **D**. | atrophis d v. -pliis **V**^a**EE**^a. -piliis **V**. -pis **E**. 13 sal et nitrum **B**(**S**).

15 uenturis **E**. 16 restingunt **E**. 16. 17 ex his maris (-res d **S**) **VV**^a**EE**^ad **S**. existimare **Er**. ex his mares existimauere v. 17 persorbentes quae om. **E**. 18 ex **E**. | inunguntur **VR**. 19 maribus **ll. v**(**J**). e ma- **B**. in ma- **S**. om. *Isid.* 20 etque d. et quae **VV**^a. aequae v. a. **G**. 21 e ¹**Er**v. et **r**. ex **D**. 22 spumam **VV**^a. | feruntur **Er**.

animal esse docuimus, etiam cruore inhaerente. aliqui 124
narrant et auditu regi eas contrahique ad sonum, ex-^{9, 149}
primentes abundantiam umoris, nec avelli petris posse,
ideo abscidi ac saniem remittere, quin et . . . eas, quae
5 ab aquilone sint genitae, praeferunt ceteris, nec usquam
diutius durare spiritum medici adfirmant. sic et prodesse
corporibus, quia nostro suum misceant, et ideo magis
recentes magisque umidas, sed minus in calida aqua
minusque untas aut unctis corporibus inpositas et spis-
10 sas minus adhaerentes. mollissimum genus earum 125
penicilli. oculorum tumores sedant ex mulso inpositi,
iidem abstergendae lippitudini, utilissime ex aqua; tenuis-
simos esse mollissimosque oportet. inponuntur et spon-
geae ipsae epiphoris ex posca et ex aceto calido ad capitis
15 dolores. de cetero recentes discutiunt, mitigant, molliunt,
veteres non glutinant vulnera. usus earum ad abstergenda,
fovenda, operienda a fotu, dum aliud inponatur. ulcera 126
quoque umida et senilia inpositae siccant. fracturae et

§ 124: Isid. XII 6, 60. — § 125: Diosc. V 137. Isid. XII
6, 62. Pl. iun. 21, 3. 4. Celsus VI 6, 1. — Seren. 19. — § 126:
Diosc. V 137. — Pl. iun. 74, 16. 17.

1 etiam E(?)Ev. om. r. | aliquis VV^a. 2 audi E¹. -dita
R^a. | somnum V^aE^a. 4 abscidi VJ. -indi r Isid. v(D). cfr.
nota ad XXIX 99. | sanguinem Isid. | emittere Erv. a J(D).
cfr. Isid. et nota ad XXXIII 113. | lac. ego indicavi et dist.;
exciderunt fere abscisas aliquamdiu uiuere. cfr. IX 149. 150.

10 adhaerentes ego. -cente d. -centem (-her- VV^a) VV^a
R^a. -cere Erv. 11 penicilli d r C. -ilis V^aE^a. -illis T.
-inis VR. paenicelli Ev. | sedant d T Pl. iun. J. -te VV^aER^a.
leuant Erv(D). cfr. XXX 114. XXVI 96. XXV 153. XX 169.

12 iidem ER^ad G. idem VV^aJ. item v(D). de E non
constat. | lippitudinis VV^aE^a. | utilissime VRER^ad D. -ma V^aER^a.
-mi v. | ex aqua D coll. Celso. e aqua E. e ea V^a. ea r.
eosque G. eam quae v. | dist. ego. (ex aqua sc. inponuntur).

12. 13 tenuissimos esse D. -mos et V^aER^ad Er G. -mos VR.
-ma est v. 13 mollissimosque D. -moque V^aER^aEr. -mos
esse d(?) G. que VR. -mam quoque esse v. 14 poscet ex
V. an posca, ex? 15 molliunt mitigant VV^a(?) v. a. D.
16 conglutinant v. a. H. sed cfr. Diosc. 17 fovenda om. E^a. |
aperienda V^ad. om. E^a. | inponitur d. adponatur VR¹f.

vulnera spongis utilissime foventur. sanguis rapitur in secundo, ut curatio perspicui possit. et ipsae vulnerum inflammationibus inponuntur nunc siccae, nunc aceto adspersae nunc vino, nunc ex aqua frigida; ex aqua vero caelesti inpositae secta recentia non patiuntur intumescere. 5
 127 inponuntur et integris partibus, sed fluctione occulta laborantibus, quae discutienda sit, et iis, quae apostemata vocant, melle decocto perunctis, item articulis alias aceto salso madidae, alias e posca; si ferveat impetus, ex aqua, eadem callo e salsa, at contra scorpionum ictus ex aceto. 10
 in vulnerum curatione et sucidae lanæ vicem implent ex eadem; differentia hæc, quod lanæ emolliunt, spongeae 128 coercent rapiuntque vitia ulcerum. circumligantur et hydropicis siccae vel ex aqua tepida poscave, utcumque blandiri opus est operireve aut siccare cutem. inponuntur et iis morbis, quos vaporari oporteat, ferventi aqua perfusae expressaeque inter duas tabulas. sic et stomacho prosunt et in febris contra nimios ardores, sed splenicis e posca, ignibus sacris ex aceto efficaciores quam aliud;

§ 128: Scribon. 133. Pl. iun. 95, 4. — Pl. iun. 98, 18. 19.

3 inflammationibus (fla- E) Ev. -ones si nec rJ. | inponuntur Ev. inungitur (iniu- V) rJ (lac. indicata). | aceto dE H. ex ac- rTv. 4 nec uino V^a. nunc e uino v.a.H. an aut uino? | nunc (nec V^a) ex V^aEE^adEv(D). nunc V H. 5 secta EB(D). siccatur VV^aEE^av. -ant dT. siccaeue J. 6 fluctuationes E. -one v.a.B(G). 7 quae Ev. qua r. | sunt v.a.G. | et Ev. ex r. | iis v. his U.D. | apostema E^a. 8 articulariis dTv.a.G. 9 si om. V^a. | fuerat VE. | impetus V^aE^ad v. -peratus VE. -positus a. in p. . . . E. 10 eadem Murb.B. ead. U.a.v(D). | callo U.S. et ca-B. e ca-v. | ad VV^a. | dist. J. 11. 12 implent nunc ex uino et oleo nunc ex eadem v.a.J. 12 emolliunt a.v. mo-d. et mo-r. 13 coherent V. 14 ex om. d. | posca d. 15 blandiri opus S cum Murb. -diori opus VV^aEE^a. -dioribus E. -dioribus opus d(?)v. | est U.v. an sit? cfr. Froben p. 33. | operireue aJ. -riue V. -ririue rv. cfr. nota ad XXVII 56. | siccare V^aEE^a TEv(J). -ri Vd(?)G. 16 iis v. his U.C. | oportet V^aE^a. 17 perfusa dED. | expressaeque E^av. -ssaue ED. -praesaeque r. | sic et E^a. sic et in VV^aEdTfS. sic et inpositae (E) Ev(D). 18 sed Ev(D). et rS.

inponi oportet sic, ut sanas quoque partes spatiose operiant. sanguinis profluvium sistunt ex aceto aut frigida, 129 livorem ab ictu recentem ex aqua salsa calida saepius mutata tollunt, testium tumorem doloremque ex posca. 5 ad canum morsus utiliter concisae inponuntur ex aceto aut frigida aut melle, abunde subinde umectandae. Africanae cinis cum porri sectivi suco sanguinem reicientibus haustus, aliis ex frigida, prodest. idem cinis vel cum oleo vel cum aceto fronti inlitus tertianas tollit. privatim Afri- 130 canae ex posca tumorem discutit, omnium autem cinis cum pice crematarum sanguinem sistit vulnerum; aliqui raras tantum ad hoc cum pice urunt. et oculorum causa comburantur in cruda olla figulini operis, plurimum proficiente eo cinere contra scabritias genarum excrecentes- 15 que carnes et quicquid opus sit ibi destringere, spissare, explere. utilius in eo usu lavare cinerem. praestant et 131 strigilium vicem linteorumque adfectis corporibus. et contra solem apte protegunt capita. medici incitiae ad duo nomina eas redegere, Africanas, quarum firmitus sit 20 robur, Rhodiacasque ad fovendum molliores. nunc autem mollissimae circa muros Antiphelli urbis reperiuntur.

§ 129: Marc. 10, 1. 5. — Pl. iun. 102, 21. 22. Marc. 19, 47. — Pl. iun. 64, 14. Marc. 83, 17. — Pl. iun. 86, 14—16. 38, 13. 14. Marc. 16, 77. Pl. iun. 89, 20. 21. — § 130: Diosc. V 137. — § 131: cfr. Scribon. 158. Marc. 36, 39.

2 fluuium V. | aut aqua frigida dT. 3 abiectus E.
5 exponuntur V. 6 abunde v(D). hab. E. om. rTf Murb. H.
8 haustus aliis ego (et dist.). haustu salis ll.v. cfr. Plin.
iun. p. 38, 13 et Marc. 16, 77 (haustus). | item d. 9 uel aceto
d(?) v. a. S. 10 discutit (sc. cinis) ego. -tiunt ll.v. 11 se
sistit V^a. se sistit E^a. sistunt E. 15 destringere re V B f.
-ing E^a. 16 et om. E E^a. 17 strigilium (tri- v^a) V V^a E E^a.
-gilum v. a. S. | linteolumque T. -olorumque C. 18 ad E d v.
om. E. in r D. 19 nominatas V V^a d. | afri V^a E^a (hic des-
sinentes). in d inter afri et canas interiecta sunt inserendis
praebent — saepius uero quantum (XXXII 17—43): cfr. prae-
fat. | firmitus E d. for- V. 20 rhodiacas E. | ad fovendum
Murb. v. adeo uendum (-unt d. nondum E) V R d E². adeo
fovendum E¹. 21 //rahappeli E. aranthippeli a.

Trogus auctor est circa Lyciam penicillos mollissimos nasci in alto, unde ablatae sint spongeae, Polybius super aegrum suspensos quietiores facere noctes.

Nunc praevertemur ad marina animalia.

C. PLINI SECUNDI NATURALIS HISTORIAE LIBER XXXII

- 1 (1) Ventum est ad summa naturae exemplorumque 5
per rerum ordinem, et ipsum sua sponte occurrit in-
mensum potentiae occultae documentum, ut prorsus neque
aliud ultra quaeri debeat nec par ac simile possit inveniri,
ipsa se vincente natura, et quidem numerosis modis. quid
enim violentius mari ventisve et turbinibus ac procellis? 10
quo maiore hominum ingenio in ulla sui parte adiuta est
quam velis remisque? addatur his et reciproci aestus in-
2 enarrabilis vis versumque totum mare in flumen. 1. tamen
omnia haec pariterque eodem impellentia unus ac parvus
admodum pisciculus, echenais appellatus, in se tenet. 15

§ 2: (cfr. Plin. IX 79. 80). Aristot. h. a. II 14 extr. Ovid.
hal. 99. Oppian. I 213. Aelian. II 17. Isid. XII 6, 34.

1 est caliciam V. 2 ablati V. 4 praeuertemur (preu- d)
dEv(S). reu- r C. | animalia et aquatilia E²d²v.a.J. 5 na-
tura et V. 7 potentia et VRd. 8 par aut v.a.S. pars E. |
posset E. 9 ipsa Bv. -am r. | utcente V. inueniri E.
10 enim om. V. | uiolentif B¹. | uentifue BEv. bestiefue rf. |
tur minibus B¹. 11 ingenio ll.v. an inuento? cfr. XVII 98.
XXXVII 60. | ulla B¹EG. nulla rv. | sua BS, ut VI 24, sed
cfr. XXXI 83. XXXVII 136. 159. XXI 103. XVII 153.
IX 103. IV 23. | adiu////ta B. 12 bis V. | reciproci V.
15 echenais B²(E?)J. cfr. index et § 148. codd. AB ad Ovid.
hal. 99 ed. Haupt. schol. Bern. ad Lucan. VI 675. -nif B¹. -neis v
(cfr. § 139. IX 79). echineis V. ethi- B. 15 et p. 49, 1 tenet

ruant venti licet, saeviant procellae: imperat furori vires-
 que tantas compescit et cogit stare navigia, quod non
 vincula ulla, non ancorae pondere inrevocabili iactae.
 infrenat impetus et domat mundi rabiem nullo suo labore,
 5 non renitendo aut alio modo quam adhaerendo. hoc tan- 3
 tulo satis est, contra tot impetus ut vetet ire navigia.
 sed armatae classes inponunt sibi turrium propugnacula,
 ut in mari quoque pugnetur velut e muris. heu vanitas
 humana, cum rostra illa aere ferroque ad ictus armata
 10 semipedalis inhibere possit ac tenere devincta pisciculus!
 fertur Actiaco Marte tenuisse praetoriam navem Antoni
 properantis circumire et exhortari suos, donec transiret
 in aliam, ideoque Caesariana classis impetu maiore pro-
 tinus venit. tenuit et nostra memoria Gai principis ab 4
 15 Astura Antium renavigantis — ut res est, etiam auspi-
 calis pisciculus, siquidem novissime tum in urbem re-
 versus ille imperator suis telis confossus est —, nec
 longa fuit illius morae admiratio, statim causa intellecta,
 cum e tota classe quinquereimis sola non proficeret, exi-
 20 lientibus protinus qui quaererent circa navem. invenere
 adhaerentem gubernaculo ostenderuntque Gaio indignanti
 hoc fuisse, quod se revocaret quadringentorumque remi-
 gum obsequio contra se intercederet. constabat peculia- 5
 riter miratum, quomodo adhaerens tenuisset nec idem
 25 polleteret in navigium receptus. qui tunc posteaque videre

§ 3: cfr. Serv. ad Verg. Aen. VIII 699.

ruant BEv. cfr. Isid. tenuerant r. 2 & BEv. om. r.
 3 anchorę B²v. a. C. cfr. IX 83. | factae Ev. a. C. lacte V.
 4 interfrenat VR. 5 renitendo B²F²dTS. retin- rv. |
 aut — adhaerendo BEv. om. r. 5. 6 haec tantilla v. a. H.
 an hoc tantulū? 7 sed ll. v. an ecce? 10 devincta B²
 Ev. -inta V. -icta B¹dT. -ictam b. | pisciculus B²b dv. -lif r.
 11 marte Bbd²v. mare Vd¹. -ri E. 14. 15 ab altura
 dv(J). abitura Bb. -tur r. astura S(D). 15 ut ref. est B
 (apice litterae t in ut minuto). uires. est D. 15—17 dist.
 ego. 19 & //ota B¹. | proficeret Bbv. -fecerit r. 20 qui
 BS. quid VRd¹. qui id d²bv(D). | nauim Vd²v. a. S. | in-
 uenire V. 21 indignati B¹. 22 reuocet VR. 24 mir-
 tur B¹. 25 nauigio E

eum, limaci magnae similem esse dicunt. nos plurium opinioniones posuimus in natura aquatiliū, cum de eo
 3, 79^a diceremus, nec dubitamus idem valere omnia ea genera, cum celebri et consecrato etiam exemplo apud Cnidiam Venerem conchas quoque esse eiusdem potentiae credi 5
 6 necesse sit. e nostris quidam Latine moram appellaverē eum, mirumque, e Graecis alii lubricos partus atque pro-
 2, 79 cidentes continere ad maturitatem adalligatum, ut diximus, prodiderunt, alii sale adservatum adalligatumque gravidis partus solvere, ob id alio nomine odinolyten appellari. 10
 quocumque modo ista se habent, quis ab hoc tenendi navigia exemplo de ulla potentia naturae vique et effectū in remediis sponte nascentium rerum dubitet?
 7 (2) Quid? non et sine hoc exemplo per se satis esset ex eodem mari torpedo? etiam procul et e longinquo, 15
 vel si hasta virgave attingatur, quamvis praevalidos lacertos torpescere, quamlibet ad cursum velocēs alligari pedes? quod si necesse habemus fateri hoc exemplo esse vim aliquam, quae odore tantum et quadam aura corporis sui adficiat membra, quid non de remediorum omnium 20
 momentis sperandum est?

§ 6: Ovid. hal. 99. Isid. XII 6, 34. — § 7: (cfr. Plin. IX 143). Oppian. II 56. 58. Aelian. IX 14. Isid. XII 6, 45.

1 limachi B¹. | plurimum VERf. -morum dTv.a.G. 3 ea
 B.S. om. rv. | tenera VB. 4 exempli B. | indiam B¹. cind. B.
 conidia E. gnidiām d(?) v.a.S. 5 uentrem B¹. uenire VB.
 inueniri B¹. | esse om. VBd v.a.S. | credi om. Vd¹f. 6 latinis
 Ev.a.H. | moram BVERS. remo- d(?) Ev(D). cfr. Isidor. (Ovid.)
 schol. ad Lucan. VI 675 cod. Berol. ed. Weber; contra schol.
 Bern. ad Lucan., Servius ad Verg. Aen. VIII 699. 7 par-
 tos V. 7. 8 producentes VE. 8 continere B. -ri rv. |
 adalligatū ego. -to BS. -to eo rv(D). 9 salem E.
 10 partu//f B. -tuus D. | odinolyten BS. -luten VB. -lutem T.
 odynolytem d(?) H. -lyontem v. de E non constat. | appellaturi
 VB. 11 habent B¹ VREG(J). -eant B²(manu rec.) dv(Lugd.).
 cfr. Froben p. 34. | ad hoc B¹. 12 ui//qu/e & B(Gron.) S.
 ut quae et V. ut quae E. atque et B. atque dv.
 13 //sponte B. 14 quid non U.S. quin v. | et B² TEv.
 15 mare B¹. 19 quaedam V. 21 separan-

(3) Non sunt minus mira quae de lepore marino traduntur. venenum est aliis in potu aut cibo datus, aliis etiam visu, siquidem gravidæ, si omnino adspexerint feminam ex eo genere dumtaxat, statim nausiant et redundatione stomachi vitium fatentur ac deinde abortum faciunt. remedio est mas ob id induratus sale, ut in brachialibus habeant. eadem res in mari ne tactu quidem nocet. vescitur eo unum tantum animalium, ut non intreat, nullus piscis; tenerescit tantum et inertior vi-
 10 liorque fit. homines, quibus impactus est, piscem olent; 9 hoc primo argumento veneficium id deprehenditur. cetero moriuntur totidem in diebus, quot vixerit lepus, incertique temporis veneficium id esse auctor est Licinius Macer. in India affirmant non capi viventem invicemque ibi ho-
 15 minem illi pro veneno esse ac vel digito omnino in mari tactum mori, esse autem multo ampliorem, sicuti reliqua animalia.

(4) Iuba in iis voluminibus, quae scripsit ad C. Caesarem Aug. F. de Arabia, tradit mitulos ternas heminas
 20 capere, cetos sescentorum pedum longitudinis et trecentorum sexaginta latitudinis in flumen Arabiae intrasse,

§ 8: (cfr. Plin. IX 155). Aelian. II 45. schol. Nicand. al. 465. cfr. Aelian. XVI 19. — § 9: Isid. XII 6, 25. Pl. iun. 108, 6—12. Diosc. de ven. 30. — § 10: (cfr. Plin. IX 7).

1 de BdC. e rv. 2 est om. RE. 3 uisu BS. -sus dv. uis r. | gravidæ B² in marg., om. B¹. 4 nausea et v.a.S. 4. 5 redundationem B¹VE. (an nausiam et redundationem stomachi uomitu fatentur?). 6 laepe B¹ | et in V. 7 brachialibus B²v.a.S. bractea-R. | marinae V. -ri et v.a.S. 8 uestitur B¹. 9 mulus R. | inertior B¹J coll. XX 252. XXXI 82. ingrator rv(D). 10 in pafu Tv.a.G. cfr. Isid. | tollent VR. 11 argumentū R. 12 in BS. om. rv. | quod B¹V. 13 beneficium VE. bef. B. | id effe BdEv. de se r. 15 digitū VR. 16 mulio VR. | sicut VRdv.a.S. 18 iis BEv(S). his rC. | scribit B. | C. om. B. cum b. caium v.a. Lugd. 19 mitulos B¹G. uit. rdTv. marinos add. dTv.a.G(H). 20 coetos V. et hos E. | pedu- — 20. 21 trecentorum B² in marg., om. B¹. 21 Arabim U' coll. IX 7. | intra se V.

pinguique eius mercatores negotiatos, et omnium piscium adipe camelos perungui in eo situ, ut asilos ab iis fugent odore.

- 11 2. (5) Mihi videntur mira et quae Ovidius prodidit piscium ingenia in eo volumine, quod halieuticon inscribitur: scarum inclusum nassis non fronte erumpere nec infestis viminibus caput inserere, sed aversum caudae ictibus crebris laxare fores atque ita retrorsum repere, quem luctatum eius si forte alius scarus extrinsecus videat, adprehensa mordicus cauda adiuvare nisus erumpentis; 10 lupum rete circumdatum harenas arare cauda atque ita 12 condi, dum transeat rete; murenā maculas adpetere ipsas consciam teretis ac lubrici tergi, tum multiplici flexu laxare, donec evadat; polypum hamos adpetere brachiisque complecti, non morsu, nec prius dimittere, quam 15 escam circumroserit, aut harundine levatum extra aquam. scit et mugil esse in esca hamum insidiasque non ignorat, aviditas tamen tanta est, ut cauda verberando excutiat 13 cibum. minus in providendo lupus sollertiae habet, sed magnum robur in paenitendo. nam is, ut haesit in hamo, 20

§ 11: Ovid. hal. 9—18. Oppian. II 40. Aelian. I 4. Isid. XII 6, 30. — Ovid. hal. 23—26. Oppian. III 121. Cassiod. ep. XI 40. Isid. XII 6, 24. — § 12: Ovid. hal. 27—30. Oppian. III 127. Aelian. I 33. — Ovid. hal. 31—37. Isid. XII 6, 44. — Ovid. hal. 38. 39. Oppian. III 482. 520. — § 13: Ovid. hal. 39—42. 43—45. 46—48. (cfr. Plin. IX 182).

1 pinguit qua B. -gitquae V. | ei B. | negotiato (in eg- V) VR. -ator b. -atores (del. mercatores) v. a. H. 2 perungere G. | sito V. | asilo B¹. 3 his VRdC. 4 . m. iura B. | prodit VR¹f. 5 halle uticon B. haliae- V. 5. 6 inferibitur Bv. scr- r. 6 scaurum B¹. car- E. | nassa B¹ in marg. | forte E. 7 aduersum VRf. 8 aque B. at quae V. | repere BdT. erep- VS. aerep- R. erip- E. erump- v. 9 scauruf B. 10 erumpenti if B¹. 11 caudae B¹. 12 conditum Ev. a. (P) H. candidum VdT. | transire v. a. H. cfr. Isid. | retem E. recte R. -tae V. 13 tum ll. v. (D). cum J. 16 aescam E. scam VR. | cumroserit VR. | leue cum ex utra VR. 17 mogil V. | aescā E. eso VR. 20 penitendo VVen. et- b. | is ut ego. fi in B¹. fi B¹S. ut r. v. cfr. nota ad VI 6.

tumultuoso discursu laxat volnera, donec excidant insidiae. murenas amplius devorant quam hamum, admovent dentibus lineas atque ita erodunt. anthias tradit idem in fixo hamo invertere se, quoniam sit in dorso cultellata spina, eaque liniam praesecare.

Licinius Macer murenas feminini tantum sexus esse 14 tradit et concipere e serpentibus, ut diximus — ob id 9, 76 sibilo a piscatoribus tamquam a serpentibus evocari et capi — et pinguescere, iactato fusti non interemi, easdem 10 ferula protinus. animam in cauda habere certum est eaque icta celerrime exanimari, ad capitis ictum difficulter. novacula pisce qui attacti sunt, ferrum olent. durissimum esse piscium constat qui orbis vocetur; rotundus est, sine squamis totusque capite constat. — (Loligo quotiens 15 cernatur extra aquam volitans, tempestates nuntiari). — (6) Trebii Niger xiphian, id est gladium, rostro mu- 15

§ 14: Isid. XII 6, 43. — cfr. Plin. XX 261. — Isid. XII 6, 6. — § 15: Isid. XII 6, 36. (cfr. Plin. XVIII 361). — Aristot.

1 difcuffu (eadem fere specie qua -urfu) BJ coll. Ovidii codd. AB (ed. Haupt). de mendo cfr. XXXIV 107. XXXV 97. VIII 214. 2 admoventque d(?)v.a.S. 3 le ineaf B¹. | anthias D cum U 705 coll. IX 182. -iam H cum Gesnero ex Ovidio. pithias B. -asim dT. phithias (-tias B) in VB. pythias (-hias b². -heas v) id bv. | tradit eaf B. -dunt b. 4 cultellata TS. -tu V. -to rdbv. cfr. VIII 91. 5 spinea B. ei spina VRdTH. | eaque EdTH. ea quae V. quae B. que bv. | liniam B¹VS. -niem R. -neam rv(D). 6 senas V. 7 a (pro e) Vf. | ut diximus — 8 serpentibus om. VRd. 9 & pinguescere BS. ping- rv. fortasse exciderunt aliqua. | dist. D. | iactato B (o in ras.) D. -atu EdTB(H). iacta in VB. lactatu v.a.B(C). | interimi B²Rv.a.J. cfr. nota ad XXIX 65.

11 exanimari om. B. | at Ed(?)v.a.S. a E. | ictum BS. -tu rv. 12 pisces B. | qui attacti S(D). quiatat ti B. quae & tacta (attacta J) rJ. quae tacta v. 13 rutundus B¹. rotundum E. | est BES. et r. est et v. 14 squamis is VR. | uncos ego posui. verba, fortasse post demergant (§ 15) pertinentia, e margine in alienum locum transierunt. | loligo BS. miluago (Isid.)rv. 15 nuntiari ego. mutari Il.v. munitari Verc. cfr. XVIII 361. mutari designat Isid. an potius nuntiantur vel nuntiat? 16 niger auctor est d(?)v.a. xiphian B¹.

cronato esse, ab hoc naves perfossas mergi; in oceano ad locum Mauretaniae, qui Cottae vocetur, non procul Lixo flumine idem lolligines evolare ex aqua tradit tanta multitudo, ut navigia demergant.

- 16 (7) E manu vescuntur pisces in pluribus quidem 5
 . Caesaris villis, sed — quae veteres prodidere in stagnis,
 non piscinis, admirati — in Heloro Siciliae castello non
 procul Syracusis, item in Labrayndi Iovis fonte anguillae
 et inaures additas gerunt, similiter in Chio iuxta Senum
 delubrum, in Mesopotamiae quoque fonte Chabura, de quo 10
 17 diximus, pisces. (8) nam in Lycia Myris in fonte Apol-
 31, 37 linis, quem Curium appellant, ter fistula vocati veniunt
 ad augurium. diripere eos carnes abiectas laetum est
 consultantibus, caudis abigere dirum. Hieropoli Syriae in
 lacu Veneris aedituorum vocibus parent, vocati veniunt 15
 exornati auro, adulantes scalpuntur, ora hiantia manibus
 inserendis praebent. in Stabiano Campaniae ad Herculis
 petram melanuri in mari panem abiectum rapiunt, iidem
 ad nullum cibum, in quo hamus sit, accedunt.

ap. Athen. VII 96 p. 314°. Ovid. hal. 97. Aelian. XIV 23 med.
 Isid. XII 6, 15. — Isid. XII 6, 47. — § 16: (cfr. Martial. ep.
 IV 30). — Aelian. XII 30. Nymphodorus ap. Athen. VIII 3
 p. 331°. — § 17: (cfr. XXXI 22. Varro r. r. III 17, 4). Aelian.
 VIII 5. Polycharm. et Artemidor. ap. Athen. VIII 8 p. 333^{a-f}.
 — Lucian. de Syria dea 45.

1 ad hoc B. cfr. § 6. 1—3 dist. ego. 2 cottae BD
 cum U 706 coll. V 2 et Strab. XVII 3, 2 p. 825. coctue V.
 -te Ed. -ta b. ///ta E. Cotte S. Cotta v. 6 se quae E.
 seque Vd. aequae U 707. 7 heloro B¹D. -re rdTv.a.B.
 Eloro B. | ciliciae B. | non om. B. 8 supraculif B. | labra-
 yndi Il.J. -amdi d. -andi TS. -andei H. -adii G. labra
 Cnidii v. | anguillae BS. -llae hae (et hec b. et eae v) rv
 (U 707). -llae hae D. 11 pisces fD. -ce BVdEv.a.B. om.
 E(?)B. | lyciae EB. | myris E(?)G. myrris dT. muris B.
 miris Vv.a.B. Limyra B. 12 curium Il.v(G). Dinum B.
 Surium S cum Meinekio ad Steph. Bys. p. 582, 18. | uocati BS.
 euo- rv(D). cfr. infra. 13 obiectas E(?)C. 14 consulant-
 tibus V. | hierapoli E(?)v.a.J. 16 dist. U 707. | adorantes
 VE. | hora V. 17 inserendis — p. 59, 12 contra uiscum in VE
 guntur (V^aE^a); cfr. praefatio. 18 ibidem VV^aEE^aT.

(9) Nec illa in novissimis mira, amarus esse pisces 18
ad Pelen insulam et ad Clazomenas, contra scopulum Si-
ciliae ac Leptim Africae et Euboeam et Durrachium, rur-
sus ita salsos, ut possint salsamenta existumari, circa
5 Cephallaniam et Ampelon, Paron et Deli petras, in portu
eiusdem insulae dulces. quam differentiam pabulo con-
stare non est dubium. Apion piscium maxime mirum 19
esse tradit porcum, quem Lacedaemoni orthagoriscum vo-
cent; grunnire eum, cum capiat. esse vero illam naturae
10 accedentiam — quod magis miremur — etiam in locis
quibusdam, adposito occurret exemplo, siquidem sal-
samenta omnium generum in Italia Beneventi refici
constat.

(10) Pisces marinos in usu fuisse protinus a condita 20
15 Roma auctor est Cassius Hemina, cuius verba de ea
re subiciam: Numa constituit ut pisces, qui squa-
mosi non essent, ni polluerent, parsimonia com-
mentus, ut convivium publica et privata cenaque
ad pulvinaria facilius compararentur, ni qui ad
20 pollutum emerent pretio minus parcerent eaque
praemercarentur.

§ 19: (cfr. Athen. IV 16 p. 139^b. 17 p. 140^b. Isid. XII
6, 12. 13). — § 20: cfr. Fest. p. 253^a, 20. s. v. *pollucere*.

2 clazomenas B. | contra ad v. a. S. an circa? | cope-
lum B. 2. 3 siciliae U. v. Scyllae D cum U 707. an Scyl-
lam Siciliae? cfr. III 87. 3 aeuoaeam V. eueoeam V^a B^a.
eueoeam B. 5 cephalania VV^a B^a B^a d. -leniam v. a. S. | palon
(pro paron) B. 6 babulo B. 7 maxime mirum ego. maxi-
mum U. v. an excidit (ante Apion) alterum exemplum piscis
aliquo loco non muti? cfr. index. 8 lacedaemonii B^a B^a d(?)
v. a. S(d). | orthagoriscum S. cfr. § 149. orthra- B. orum tha-
B VV^a B^a B^a d. f. stagoriscum E. oft- v. 8. 9 uocant VV^a v. a. S.
10 accedentiam B^a B^a. accid- rv. | dist. v. a. J. cfr. index.
11 occurrit B^a S. -rrit rv. 12 italianam VV^a B^a B^a. | uene-
venti B^a. (ben- B^a in marg.). | refecti B. recenti E. -ntia refici
(eff. B) v. a. H. 17 polluerent B(E?) G cum Budaeo. -uerent
(pull- V^a) V^a B^a B^a d. -uerint VR. -incerent v. | parsimonia H cum
Scaligero. patrim- U. v. 17. 18 conuentus B^a E. v. a. B (praem.
ad). 19 compararentur VV^a B^a B^a d. f. | neque ad B. 20 polli-
VV^a B^a B^a d. pollinctum v. a. G.

- 21 (11) Quantum apud nos Indicis margaritis pretium
 9, 104^{sq.} est, de quis suo loco satis diximus, tantum apud Indos
 curalio; namque ista persuasione gentium constant. gigni-
 tur et in Rubro quidem mari, sed nigrius, item in Per-
 sico — vocatur lace —, laudatissimum in Gallico sinu 5
 circa Stoechadas insulas et in Siculo circa Aeolias ac
 Drepana. nascitur et apud Graviscas et ante Neapolim
 Campaniae maximeque rubens, sed molle et ideo vilissi-
 22 mum Erythris. forma est ei fruticis, colos viridis. bacae
 eius candidae sub aqua ac molles, exemptae confestim 10
 durantur et rubescunt qua corna sativa specie atque
 magnitudine. aiunt tactu protinus lapidescere, si vivat;
 itaque occupari evellique retibus aut acri ferramento
 praecidi, qua de causa curalium vocitatum interpretantur.
 probatissimum quam maxime rubens et quam ramosissi- 15
 23 mum nec scabiosum aut lapideum aut rursus inane et
 concavum. auctoritas bacarum eius non minus Indorum
 viris quoque pretiosa est quam feminis nostris uniones
 Indici. harispices eorum vatesque inprimis religiosum id
 gestamen amoliendis periculis arbitrantur. ita et decore 20
 et religione gaudent. prius quam hoc notesceret, Galli

§ 21: Isid. XVI 8, 1. — (Diosc. V 138). — § 22: Diosc. V 138. Isid. XVI 8, 1. (Theophr. lap. 88). Solin. 2, 41. (cfr. Ovid. metam. IV 750. XV 416). — § 23: Solin. 2, 42. Geopon. XV 1, 31.

1 inuicif B. 2 quif BS. quibus rv. 3 curhalio BD.
 sed cfr. XIII 142 (M). XXXVII 153. 164. in coralio (cur- G)
 bv. a. S. | quamque B. | constat BV. 4. 5 in superfico V.
 5 uoca B. | lace BD. iace (-cae V^a) rv. 6 stoechadas V^a.
 orcadæ E. orcha- v. a. G. | aeolias fH. aeolidas B². aeal- B¹.
 eolias VV^a. -ia b² aelia b¹. heliam v. de RE^a non constat.
 7 drepana d f S. -num bv. deprana r. | grabis VV^a RE^a.
 9 ei Ev(D). & B. om. r S. 10 candidiae B. 11 corna
 Bv. corona r. 12 adiunt tactu V^a RE^a. adiuncta VR.
 14 curalium d C. curha- D. cyra- RE^a. cyrha- V^a. cirha- BR.
 cirba- V. chira- E. chera- v. a. B. cera- B. cfr. § 21. | uocita-
 tum B. 15 probantissimum B. | quam maxime — 16. 16 ra-
 mossimum om. VV^a RE^a d. 19 inuicif B. | harispices VV^a.
 arisp- RE^a. harispices S. aru- d(?) v. 21 nos deceret (-cet
 et B) VV^a RE^a d f f.

gladios, scuta, galeas adornabant eo. nunc tanta paenuria
est vendibili merce, ut perquam raro cernatur in suo
orbe. surculi infantiae adalligati tutelam habere credun- 24
tur contraque torminum ac vesicae et calculorum mala
5 in pulverem igni redacti potique cum aqua auxiliantur,
simili modo ex vino poti aut, si febris sit, ex aqua som-
num adferunt — ignibus diu repugnat —, sed eodem
medicamine saepius poto tradunt lienem quoque absumi.
sanguinem reicientibus excreantibusve medetur cinis eo-
10 rum; miscetur oculorum medicamentis, spissat enim ac
refrigerat, ulcerum cava explet, cicatrices extenuat.

(12) Quod ad repugnantiam rerum attinet, quam 25
Graeci antipathian vocant, nihil est usquam venenatius
quam in mari pastinaca, utpote cum radio eius arbores
15 necari dixerimus. hanc tamen persequitur galeos, idem 9, 155
et alios quidem pisces, sed pastinacas praecipue, sicut
in terra mustela serpentes — tanta est aviditas ipsius
veneni —, percussis vero ab ea medentur et hic quidem,
sed et mullus ac laser, 3. (13) spectabili naturae poten- 26
20 tia, in iis quoque, quibus et in terris victus est, sicut
fibris, quos castoras vocant et castorea testes eorum.
amputari hos ab ipsis, cum capiantur, negat Sextius
diligentissimus medicinae, quin immo parvos esse sub-

§ 24: Diosc. V 138. (eupor. II 61) Marc. 16, 99. 17, 28. —
§ 25 med.: (cfr. Plin. XXIX 60). — § 26: (cfr. Plin. VIII 109).
Diosc. II 26. schol. Nicand. ther. 565. Aelian. VI 34. Isid.
XII 2, 21.

2 est BEv. et r. | uendibile B¹. 4 tormi/um B¹. | ac
calculorum BS (& et a inter se confusis). cfr. Müller de stilo
p. 67. 5 igne dv.a.S. nigri V. | pontiquae B. poti VV^a(?)S.
7 dist. S. | repugnant d(?)v.a.S. (an ignibus diu repugnat
pertinent ad finem § 22 post concavum?). 9 scientibus VV^a
EE^ad. | medentur d(?)v.a.S. 10 dist. J. 13 antipathian B.
-patian VV^aRd. -patiant B^a. | usqua B¹. 15 galevos uel
galvos B¹. 17 mul telae B²(S). | serpentef B¹V^aEE^adv. -tif
rS. 18 medetur dv.a.S. | hic v. hii E^ad. hi U.S. 19 specta-
bilis d(?)Ev.a.S. 20 sicut BS. sic et E. sicut et r. v.
21 febris VV^aEE^a. | catoras V. castores v.a.S. | uocantef;
castorea B. 28 et p. 58, 1 substructosque VV^aEE^ad.

- strictosque et adhaerentes spinae, nec adimi sine vita animalis posse; adulterari autem renibus eiusdem, qui sint grandes, cum veri testes parvi admodum reperiantur; 27 praeterea ne vesicas quidem esse, cum sint geminae, quod nulli animalium; in iis folliculis inveniri liquorem et ad- 5 servari sale; itaque inter probationes falsi esse folliculos geminos ex uno nexu dependentes, quod ipsum corrumpi fraude conicientium cummim cum sanguine aut Hammoni- niacum, quoniam Hammoniacci coloris esse debeant circum- 10 dati, liquore veluti mellis cerosi, odore graves, gustu amaro et acri, friabiles. efficacissimi e Ponto Galatiaque, mox 28 Africa. sternumenta olfactu movent. somnum conciliant cum rosaceo et peucedano peruncto capite et per se poti ex aqua, ob id phreneticis utiles; iidem lethargicos odoris suffitu excitant volvarumque exanimationes vel subditu, ac 15 menses et secundas cient II drachmis cum puleio ex aqua 29 poti. medentur et vertigini, opisthotono, tremulis, spasticis,

§ 27: Diosc. II 26. — § 28: Diosc. II 26. (Scribon. 10). eupor. I 11. 10. Pl. iun. 91, 23. Diosc. eupor. I 15. Celsus III 20. (cfr. infra § 132). — § 29: Diosc. II 26. (Scribon. 101). — Diosc. eupor. II 40. 41.

1 adhaerentes **B²R²dv(D)**. -tif **rS**. 2 adulterari **B¹**.
3 sint **VV^aRR^av**. sunt **BE dS**. (dem qui sunt grandes **B** in ras.). 4 praeterea **B**. locus adhuc corruptus videtur; expectaveris potius ne vesicam quidem (sc. communem) esse, cum sint gemini folliculi . . . in iis inveniri sqq. cfr. Diosc.
5 nulli **Bdv**. -lla **r**. | iif **Bv**. his **rC**. | folliculos **B²**. | liquorum **VV^aR**. 5. 6 adservari **B¹R²(?)v**. -re **E**. servari **VV^aEdTf**.
obferuari **B²**. (ob in ras.). cfr. § 31 extr. 79. 6 falsi/// **B**. | falsi **V**. | folliculif **B¹**. 8 ci//mi//num **B²**. gummin **T**. -mi d(?) **v.a.S.** | pū **B**. phum **V**. 9 quoniam hammoniacci om. **B**. | colores **V^a**. -re **D**. | debent **B²**. add. tunicis **B** e Diosc.
10 odores **V^a**. -ris [gravis] **v.a.H.** 11 fr//agilef **B²** (g in ras.). 12 sternumenta **B²(man.rec.)dv.a.H.** | mouenti **B**. -te **S**. 13 et perpoti **B¹**. -rloto **B²** (1 in ras.). 14 idem **BVV^aD**. item **RR^adbv**. | an odore? 15 sufflatu **B²(man.rec.)D**. cfr. § 124. | exulant **B**. | unluarumque **VV^av.a.S.** animorumque **B²**. | subditu **B¹V^aR^aS**. -to **VE d**. -ti **bv**. subito **B²**. | ac **B¹ES**. a **B²**. et **rv**. 16 mēf **B¹V^a**. mēf **V**. mentef **B²**. | ac d(?) **v.a.S.** | secunda^a scient **B²**. 17 opisthotono **VV^aRR^a**. -otonis d(?) **v.a.S.** | spafmaticif **B²**.

nervorum vitiis, ischiadicis, stomachicis, paralyticis, perunctis omnibus, vel triti ad crassitudinem mellis cum semine viticis ex aceto ac rosaceo. sic et contra comitiales sumpti, poti vero contra inflationes, tormina, venena. 30
 5 differentia tantum contra genera est mixturae, quippe ad-
 versus scorpiones ex vino bibuntur, adversus phalangia et araneos ex mulso ita, ut vomitione reddantur aut ut contineantur cum ruta, adversus chalcidas cum myrtite, adversus cerastes et presteras cum panace aut ruta ex vino,
 10 adversus ceteras serpentes cum vino. dari binas drachmas satis; eorum, quae adiciantur, singulas. auxiliantur 31
 privatim contra viscum ex aceto, adversus aconitum ex lacte aut aqua, adversus helleborum album ex aqua mulsa nitroque. medentur et dentibus infusi cum oleo triti in
 15 aurem, a cuius parte doleant, aurium dolori melius, si cum meconio. claritatem visus faciunt cum melle Attico inunctis. cohibent singultus ex aceto. urina quoque fibri resistit venenis et ob id in antidota additur. adservatur autem optime in sua vesica, ut aliqui existumant.
 20 4. (14) Geminus similiter victus in aquis terraque 32

§ 31: Diosc. II 26. eupor. II 141. Nicand. al. 307. (cfr. Scribon. 192). — cfr. Diosc. eupor. I 60. Cels. VI 7, 8. — § 32: Isid. XII 6, 56. — (Aristot. h. a. VIII 17 § 113).

1 schiadicis (sci- V^a) VV^aRE^a. //fchiaticif B² (ti in ras.).
 2 triti^a B². 3 unicus VR. uithis b¹. uiti^a B². | & aceto
 BVV^a. 4 tormenta ueneni B² (t et i in ras.). 5 differentif
 (I in ras.) ta//men (men in ras.) contra cetera (c et t in ras.)
 est B²D. 5. 6 aduerfū B². 6 phalangiae (om. et) B¹.
 sphalangiae mors' (hoc in marg.) B². 6. 7 // araneof B¹. ara-
 neas E. // & ranę B². 7 uomitione dv. -tiones VV^aRE^aE.
 -ti// B¹. -tu B². | //antur B¹. eiciantur B². 7. 8 aut ut
 contineantur om. B. (retin- v. a. S.). 8 myrto (o in ras.) B².
 9 presteras bv. -sicas dT. praesi- (persi- V) VV^aRE^a.
 praeflem B. an pretera? | panacea E. 10. 11 dati^a (t in
 ras.) binif drachmis B². 11 fatif B¹. Scitif (ci in ras.) B².
 satis est rv. | fingulif B². 12 uifum V. 13 helleborum
 v(J). ell- H.C. 15 dolori BdS. -re VR. -ribus bv.
 16 meconio VR. | claritate B. | uifuuf B¹D. usus V. | antico V.
 -igno E. 17 inunctif B¹VT. -ti// B². -ti rv. cfr. XXV 143. 144. |
 fibri dbv. febrī r. 18 obseruatur B². 20 in aquis om

et testudinum effectusque par, honore habendo vel propter excellens in usu pretium figuraeque proprietatem. sunt ergo testudinum genera terrestres, marinae, lutariae et quae in dulci aqua vivunt. has quidam e Graecis emydas appellant.

5

- 33 Terrestrium carnes suffitionibus propriae magicisque artibus refutandis et contra venena salutare produntur. plurimae in Africa. hae ibi amputato capite pedibusque pro antidoto dari dicuntur et e iure in cibo sumptae strumas discutere, lienes tollere, item comitiales morbos. 10 sanguis earum claritatem visus facit, *discutit* suffusiones oculorum. et contra serpentium omnium et araneorum ac similium et ranarum venena auxiliatur servato sanguine in farina pilulis factis et, cum opus sit, in vino datis. felle testudinum cum Attico melle glaucomata in- 15
- 34 ungui prodest. scorpionum plagae instillant. tegimenti cinis vino et oleo subactus pedum rimas ulceraque sanat. squamae e summa parte derasae et in potu datae vene-

§ 33: Diosc. II 97. cfr. Nicand. ther. 700. (Diosc. eupor. II 115. 155. 157). Diosc. eupor. I 41. — § 34 init.: Pl. iun. 67, 1. 2. Marc. 34, 22.

1 & Bv(S). in V. om. rH. | pari B²v.a.H(SJ). | dist. H. 2 figuraeque BVRdTfS. natu- B. fiturae quae uero E. figuraeque uera v. 3 marinaeue VRdf. an recte? cfr.

XVIII 78. Müller de stilo p. 68. 69. | lutoriaq B². | et om. Ev.a.C. 4 e BRdv. a V. om. EB. 6 suffitionibus RdTG.

sufficit- VE. suffect- B. suffus- v. | proprieque V. | magifq. B. 7 artvbuf B². | refutantif B¹. refotandif B². 8 hae/ibi B.

(fuit aut haec ibi aut hae ubi, ut distingui possit in Africa hae, ubi). 9 et e J. cfr. § 45. 58. ///e B¹. et et V. et ex Rd(?)v(D). et E. hq B²S. | cibof B. | sumpta et E.

9. 10 struma VR. 11 uifnuif B¹D. | discutit ego. om. ll.v. cfr. § 70. XXVIII 94 extr. | suffusionef B¹dS. -oni B²D (cum

seqq. non apte iungens et contra usum Plinii num. plurali utentis). -onesque BEv. suffucansque V. 12 oculorum tollit v.a.D. | et om. B.

13 similia// R. | & ranarum BEv(S). om. rH. an auxiliantur (sc. testudines)? | seruatur V¹. -tus V².

15 antico R. arantico Vf. 16 instillant ego. -ari ll.v. 17 ulceratq. B¹. 18 squamae E. | e dv. ef B. et VE. as R. | imma V.

rem cohibent. eo magis hoc mirum, quoniam totius tegimenti farina accendere traditur libidinem. urinam aliter earum quam in vesica dissecarum inveniri posse non arbitror et inter ea esse hoc quoque, quae portentose Magi
 5 demonstrant, adversus aspidum ictus singularem, efficacior tamen, ut aiunt, cimicibus admixtis. ova durata inlinuunt strumis et ulceribus frigore aut adustione factis. sorbentur in stomachi doloribus.

Marinarum carnes admixtae ranarum carnibus contra 35
 10 salamandras praeclare auxiliantur, neque est testudine aliud salamandrae adversius. sanguine alopeciarum inanitas et porrigo omniaque capitis ulcera curantur; inarescere eum oportet lenteque ablui. instillatur et dolori aurium cum lacte mulierum. adversus morbos comitiales
 15 manditur cum polline frumenti, miscetur autem sanguinis heminis III aceti hemina. datur et suspiriosis, sed tum 36
 hemina vini additur; his et cum hordeacea farina, aceto quoque admixto, ut sit quod devoretur fabae magnitudine; et haec singula et matutina et vespera dantur, dein post
 20 aliquot dies bina vespera. comitialibus instillatur ore

§ 35 med.: Seren. 110. 39. — § 36 extr.: Diosc. II 97.

1. 2 mirum tamen totius regimenti V. 2 accidere B¹.
 accendente V. 3 uesica// B. -cis VTfH. 4 inter ea II. G.
 intra eam v. interanea D. locus fortasse nondum sanatus. |
 esse del. G. | hęc B²v. a. G(D). | quoque quae BS. -que a r.
 -que v. -que esse quae G. | portentosa bv. a. S. -nt vfe B². |
 magi BdG. magis r(v praem. a). 5 demonfrant BD. -tret
 VR. -trent dG. -tratur bv. | ictuuf B¹D. | singularem J. -are
 VRdbG. (-are remedium v). -aris S. -ariore B¹. -arior ē B².
 5. 6 efficacior (ati- V) B¹VJ. -aciore BbG. -acior
 (-atior d) est B²dv(S). 6 uua B. dua V. 10 est om. BSJ.

11 aduerfiuf B⁸ (fiuf in marg.) dv. -fi//f B². -sus r. |
 sanguine dbv. -nem r. 13 alui B¹. 15 sanguis v. a. S.
 16 tribus II. v. | datur—17 hemina BS. om. II. v. 16 tum J.
 cum BS. 17 uini B²v(S). uino rH. | additur BS. -to VR
 dTH. -ta Ev. (an sed cum hemina uini. manditur his et?).

19 & haec BS. haec rv. | matutino J cum vet. Dal. |
 uespere B². -rtina B(?)Ev. a. S. 20 aliquod B¹. | bina BVR
 dTH. die E. del. v. | uespere B². | comitatibuf B¹. sōnianti-
 B². | instilletur B².

- diducto; iis, qui modice corripantur spasma, cum castoreo
 37 clystere infunditur. quod si dentes ter annis colluantur
 testudinum sanguine, immunes a dolore fiant. et anhelitus
 discutit quasque orthopnoeas vocant; ad has in po-
 lenta datur. fel testudinum claritatem oculorum facit, 5
 cicatrices extenuat, tonsillas sedat et anginas et omnia
 oris vitia, privatim nomas ibi, item testium. naribus in-
 litum comitiales erigit attollitque. idem cum vernatione
 anguium aceto admixto unice purulentis auribus prodest.
 quidam bubulum fel admiscet decoctarum carniū testu- 10
 38 dinis suco, addita aequae vernatione anguium; sed vino
 testudinem excocunt. oculorum utique vitia omnia fel in-
 unctum cum melle emendat, suffusiones etiam marinae fel
 cum fluviatilis sanguine et lacte. capillus mulierum in-
 ficitur felle. contra salamandras vel sucum decoctae bi- 15
 bisse satis est.
- 39 Tertium genus testudinum est in caeno et paludibus
 viventium. latitudo his et in dorso pectori similis nec
 convexo curvata calice, ingrata visu. ex hac quoque

eupor. I 18. (cfr. infra § 112 extr.). — § 37 med.: Diosc. II 96.

1 diducto BG. -cis VR. deductis Ev. | iif B¹S. hiif B².
 his VRG. is D. om. E. labris his v. | dist. J coll. § 112. |
 corripatur V. conrumpantur E. 2 infundetur B². | per E
 v.a.H. de mendo cfr. XXX 64. | annis VRf Müller emend. V 10.
 -no dT(?)H. -nos EG. -num v. minif B. an heminis? cfr.
 XXVIII 127. 91. 130. XXVI 88. XXI 26. XX 227 al. |
 coluantur B¹J. solu- B². 3 dolere BV. | fiunt dv.a.S.
 3. 4 anhelituuf B¹D. 4. 5 polenta// B. 5 claritatem —
 10. 11 testudinis in B iterata exstant (B^a). 6 cicatref B^a.
 7 no//taf B². (nomaf B¹B^a). | tertium R. testibus BB^a.
 atentium (arden- v) testium Ev.a.H. 8 attullitque (-uli- R)
 VR. | gubernatione B². (cum uernat- B¹B^a). 9 admixto
 om. B^a. 10 decoctarum ego. -rumue U.S. -rumque d(?)v.
 10. 11 testudinum B¹ (errore iterationis; -inif B^aB^a).
 11 sucum d(?)v. | ueneratione VR. | uinū V. 12 testudi-
 num R. 13 fel BVEG(S). felle RdT(?)H. felle uel v.
 15 felle BV (ad praeced. relatum) G(S). fel et bv. fel Rd
 T(?)H. 18 et in BES. in Vv. et RdT. | ne VR.
 19 conuerso E. | incurua Ev.a.H. | uifu// B. | an hoc
 (sc. genere) et sic infra quoque detrahit idem (sc. genus) felle?

tamen aliqua contingunt auxilia. tres namque in succensa sarmenta coiectae dividuntibus se tegumentis rapiuntur, tum evolsae carnes earum cocuntur in congio aquae sale modice addito; ita decoctarum ad tertias partes sucus
 5 paralyssim et articularios morbos sentientibus bibitur. detrahit idem fel pituitas sanguinemque vitiatum. sistitur ab eo remedio alvus aquae frigidae potu.

E quarto genere testudinum, quae sunt in amnibus, 40 divolsarum pingua cum aizoo herba tunsa admixto unguento et semine lili, si ante accessiones perunguantur aegri praeter caput, mox convoluti calidam aquam bibant, quartanis liberare dicuntur. hanc testudinem XV luna capi oportere, ut plus pinguium reperiatur, verum aegrum XVI luna perungui. ex eodem genere testudinum sanguis in-
 15 stillatus cerebro capitis dolores sedat, item strumas. sunt 41 qui testudinum sanguinem cultro aereo supinarum capitibus praecisis excipi novo fictili iubeant, ignem sacrum cuiuscumque generis sanguine inlini, item capitis ulcera manantia, verrucas. iidem promittunt testudinum om-
 20 nium fimo panos discuti; et, quod incredibile dictu sit,

eupor. I 18. — Pl. iun. 94, 14. 15. — § 41 extr.: Isid. XII 6, 56.

1 auxiliares namque VRd. 2 coniecta (-tae v) et E v.a.G. | sed tegumenti VR. | rapiuntur om. E. 4 modici B¹. | ita decoctarum ita B¹. 5 paralyfi B²dv. -fi (-lisi B) r (an recte?). | articulariuf B¹. -lor- B². 6 item B(?) v.a.S. (fel, pituitas JD). | p&uitaf B¹. 7 putu V. potus E. 8 mani- bus B. omni- Vd. 9 pingua ll.v(S). -ui Ven.(G). | aizoo B¹v. -zo// B². -zo r. | tunfa BES. tusa dv. tus VR. -so G. 9. 10 an unguento e semine? cfr. XXI 22. 127. 10 lili fi B¹VRJ. lili bS. -lii dv. li/mi (n partim in ras.) B². | accessiones si dG. | perunguatur B¹. -guntur v.a.G. 12 liberare VR.S. -ri rv. 13 oportet// (t in ras.) B²S. | aegrum om. B. | xiii V. 15 cerebro ll.dfH. cerebro Tv. -ros C. 16 aeneo B² (sic semper). 17 iubeant Bbv(S). -ent rH. 18 san- guinem BV. | ulcere V. 19 manantia BS. -ia et rv(D). cfr. Müller de stilo p. 39. | idem Bv.a.C(D). item TG. 20 quod BIsid. om. r&bS. licet v. | dictum b. om. Isid. | fit VRdv. est BIsid. situm b. del. S. cfr. XI 11. X 87. XXVIII 67 al.

aliqui tradunt tardius ire navigia testudinis pedem dextrum vehentia.

- 42 (15) Hinc deinde in morbos digeremus aquatilia, non quia ignoremus gratiorem esse universitatem animalium maiorisque miraculi, sed hoc utilius est vitae, contributa 5 habere remedia, cum aliud alii prosit, aliud alibi facilius inveniatur.

- 43 5. (16) Venenatum mel diximus ubi nasceretur. 21, 74 ^{qq.} auxilio est piscis aurata in cibo. vel si ex melle sincero fastidium cruditasve, quae fit gravissima, incidat, 10 testudinem circumcisis pedibus, capite, cauda decoctam antidotum esse auctor est Pelops, scincum Apelles. 8, 91, 28, 119 quid esset scincus diximus, saepius vero quantum veneficii in menstruis mulierum. contra ea omnia auxiliatur, 7, 64 ^{al.} ut diximus, nullus, item contra pastinacam et scor- 15 piones terrestres marinosque et dracones, phalangia inlitus sumptusve in cibo, eiusdem recentis e capite cinis contra omnia venena, privativam contra fungos. mala medicamenta inferri negant posse aut certe nocere stella marina volpino sanguine inlita et adfixa limini superiori aut clavo 20 aereo ianuae. (17) draconis marini scorpionumque ictus carnibus earum inpositis, item araneorum morsus sanantur. in summa contra omnia venena vel potu vel ictu vel morsu noxia sucus earum e iure decoctarum efficacissimus habetur.

25

§ 44: Diosc. II 24. eupor. II 126. — § 45 extr.: Diosc. II 33.

3 hinde inde V. | in om. BV. | aquatilia — 4 ignoremus om. B. 4 ignoremus v (*perspicua omissionis causa*). -ramus VRdED. sed cfr. II 64. VI 194. VIII 13, aliter XV 134. | graviorum E. 5 miraculis VR. | & B. | contribute V. 6 media Vd. | ali B¹D. | alibei B¹ (*ut videtur*). 10 fit Bd v. a. S. 11 caudam V. 12 auctorē pelops E. 13 quid BdTES. qui rv. 13. 14 ueneficii BdfH. -cif B¹. -ci D. -cium v. . . . ficium E. beneficii B². -ci V. 14 auxiliantur VR². -lientur B¹. 15 dimus V. | pastinacam Bbv. -cas rD. 16 phalangia d. pal. B¹VRb. et phal. v. ²palangia² B². cfr. Müller de stilo p. 69. 17 in capite B. 20 uolpina B¹. | adfixi E. 21 marinis V. 24 e VRdTH. de B. et b. ex v. cfr. § 58. 92. | de/coctarum B.

Sunt et servatis piscibus medicinae, salsamentorumque
 cibus prodest a serpente percussis et contra bestiarum
 ictus mero subinde hausto ita, ut per satiem cibus vo-
 mitione reddatur, peculiariter a chalcide, ceraste aut quas
 5 sepas vocant aut elope, dipsade percussis. contra scor-
 pionem largius sumi, sed non evomi, salsamenta prodest
 ita, ut sitis toleretur; et inponere plagis eadem convenit.
 contra crocodilorum quidem morsus non aliud praesentius
 habetur. privatim contra presteris morsum sarda prodest.
 10 inponuntur salsamenta et contra canis rabiosi; vel si non
 sint ferro ustae plagae corporaque clysteribus exinanita,
 hoc per se sufficit. et contra draconem marinum ex
 aceto inponuntur. idem et cybio effectus. draco quidem
 marinus ad spinae suae, qua ferit, venenum ipse inpositus
 15 vel cerebro *poto* prodest.

(18) Ranarum marinarum ex vino et aceto decoctarum 48
 succus contra venena bibitur, et contra ranae rubetae ve-
 nenum et contra salamandras vel e fluviatilibus; si carnes
 edantur iusve decoctarum sorbeatur, prosunt et contra
 20 leporem marinum et contra serpentes supra dictos, contra
 scorpiones ex vino. Democritus quidem tradit, si quis 49
 extrahat ranae viventi linguam, nulla alia corporis parte

§ 47: Diosc. II 33. Pl. iun. 84, 22 (cfr. 86, 2). — Diosc. II 15.
 eupor. II 125. — § 48: Diosc. II 28. eupor. II 157. (Nicand. al. 563).

1 *servati* B. | *picibus* B¹. *p//cib//if* B². *pedibus* b. | *sala-*
mentorumq. B¹. 2 *conculif* B. | *set* V. 3 *ictuuf* B¹D. |
per satiem (vel fatietatem) ego. cfr. VIII 209. per/////etam B¹.
per se etiam B²S. *per superna* J. *ad uesperam* V. 4 *chal-*
cide Ev. -*cidi* B. -*cetide* r. | *ceraste* B². 5 *helope* VTF
v.a.B. -*lape* B. *cfr. Nic. ther. 490.* 7 *toleretur* d(?)v. *col.* E.
toll. r. | *ea* E. 8 *aliut* B¹. | *praestantiuf* B². 9 *praeterif*
B¹. *praet.* E. 13 *et ex v.a.G.* | *cybi* E. -*ii* G. | *perfectus* E.
prof. v.a.H. 14 *quae (que) fecerit* VE. 15 *poto* ego
cum Cornario. cfr. Diosc. eup. toti B(E?). toto rv. 18 *uel*
om. d(?)v.a.S. | *e om. B.v.a.H(D).* *ef* E. | *fluviatilil//iū* B².
-*tilium* D. -*tilis* v.a.H. *an uel e fluviatilibus ut glossema*
delendum? | *et si VBE.* | *dist. ego.* 19 *et om.VE.* 20 *dict-*
E(?)v.a.S. 22 *trahat* Vf. *si quis extrahat om. B.* | *uⁱ*
tis VETf. cfr. § 133 et nota ad XXX 98.

adhaerente, ipsaque dimissa in aquam inponat supra cordis
 palpitationem mulieri dormienti, quaecumque interroga-
 verit, vera responsuram. addunt etiamnum alia Magi, quae
 si vera sint, multo utiliores vitae existuntur ranae quam
 leges; namque harundine transfixis a natura per os si
 surculus in menstruis defigatur a marito, adulterorum
 50 taedium fieri. carnibus earum vel in hamum additis prae-
 cipue purpuras adlici certum est. iocur ranae geminum
 esse dicunt abicique formicis oportere; eam partem, quam
 adpetant, contra venena omnia esse pro antidoto. sunt
 quae in vepribus tantum vivunt, ob id rubetarum nomine,
 8,110 ut diximus, quas Graeci *φρὺνouv* vocant, grandissimae
 cunctarum, geminis veluti cornibus, plenae veneficiorum.
 51 mira de iis certatim tradunt auctores: inlatis in populum
 silentium fieri; ossiculo, quod sit in dextro latere, in
 aquam ferventem deiecto refrigerari vas nec postea fer-
 vere nisi exempto, id inveniri abiecta rana formicis carni-
 busque erosis, singula in oleum addi; esse in sinistro
 52 latere quo deiecto fervere videatur, apocynon vocari, canum
 impetus eo cohiberi, amorem concitari et iurgia addito in
 potionem, venerem adalligato stimulari, rursus e dextro
 latere refrigerari ferventia; hoc et quartanas sanari ad-
 alligato in pellicula agnina recenti aliasque febris, amorem

§ 50 med.: Isid. XII 6, 58.

1 aqua *VRd v. a. G.* 2 quicumque *B.* 3 magi *om. B.*
 4 sunt *Vd(?) v. a. S.* 5 transfixis a *BS.* -xa *rv.* -xa a *J.*
 pos *B.* 6 defigatur *B.* | a *om. BS.* | adulteriorum *B(?) G.*
 7 uel *del. H.* nassis uel *S cum vet. Dal.* | hamo (*del. in*
v. a. H. | redditis *B.* 8 per purpuras *B¹.* per puras *B².*
 9 obicique *VRd(?) v. a. S.* *cfr. § 51.* 10 adpetat *B¹.*
 12 *φρὺνouv coni. S.* phrynuus a *D.* -nu. cif (phrin- *B¹.*) *B.*
 -nos *VRv.* prinuus *E.* | grauissimae *B.* -me *V.* 14 iif *BS.*
 his *rv.* 16 refrigerare *VR.* | non *E.* 17 id ininueniri *B¹.*
 obiecta *v. a. S.* *cfr. § 50.* | nam (*pro rana*) *E.* 18 rosas *Vd.*
 oleum (-eom *B¹.*) *ll. dTfv(J).* solium *B.* | addt *B².* | effe *B.*
 et esse *rv.* 19 quod iecto *V.* | uidetur *B.* | apoci non *B¹.*
 uocant *B²* (*t in ras., n supra scr.*) 20 impetuuf *BD.*
 ~ notione *VRd.* | adalligato a *TS.* -tum *rv.* | stimulare *v. a. J.*
 tro *Vbv. a. S.* 22 feruentem *vet. Dal.*

inhiberi. ex isdem his ranis lien contra venena, quae
fiant ex ipsis, auxiliatur, iocur vero etiam efficacius.

(19) Est colubra in aqua vivens. huius adipem et 53
fel habentes qui crocodilos venentur mire adiuvari dicunt,
5 nihil contra belua audente, efficacius etiamnum, si herba
potamogiton misceatur. — Cancris fluviatiles triti potique
ex aqua recentes seu cinere adservato contra venena om-
nia prosunt, privatim contra scorpionum ictus cum lacte
asinino, si non sit, caprino aut quocumque; addi et vinum
10 oportet. necant eos triti cum ocimo admoti. eadem vis 54
contra venenatorum omnium morsus, privatim scytalen et
angues et contra leporem marinum ac ranam rubetam.
cinis eorum servatus prodest pavore potus periclitantibus
ex canis rabiosi morsu. quidam adiciunt Gentianam et
15 dant in vino, et si iam pavor occupaverit, pastillos vino
subactos devorandos ita praecipiunt. decem vero cancris 55
cum ocimi manipulo adligatis omnes, qui ibi sint, scor-
piones ad eum locum coituros Magi dicunt, et cum ocimo
ipsos cineremve eorum percussis inponunt. minus in om-
20 nibus his marini prosunt. Thrasyllus auctor est nihil
aeque adversari serpentibus quam cancos; sues percussas
hoc pabulo sibi mederi; cum sol sit in cancro, serpentes
torqueri. — Ictibus scorpionum carnes et fluviatilium 56

§ 53 med.: Diosc. II 12. (Nicand. ther. 605). — § 54: (cfr.
Colum. VI 17, 1). — Diosc. II 12. de ven. 30. πεπ τοβ. 2. —
§ 55: (cfr. Plin. XX 120). Isid. XII 6, 17. 51. — (cfr. Plin. IX 99.

1 inhibere B¹. | ex BS. ea r. eo v. | ifdem BJ. iisd- S.
id- VR. item ab. item ex v. | lien Bv. -nē r. lien/////ē d.

2 iocur B¹ES. iecur B². om. rH. cor v. 3 est om. B(?)v.a.S.
et dT. | colobra V. -lubera B¹. -ber est v.a.H. | adipe VdT.

4 felle dT. | habentes B²v. -tis rS. | crocodillof B².
5 belua^s audentes B². 6 potam cogiton B¹. pota in coitu

B². | fluviialis VR. 9 afininof B¹. | fi BS. uel si rv(D).

10 admoto B¹. 11 nimium VR. | scytalem B. seyt- B. scit-
Vd. 12 unguēs E. agies VR. 14 et canif B¹. | morsibus

Vd(?)v.a.S. 15 & fi BS. aut fi dT. nam fi r(?)v. 16 sub-
acto sed uorandos VR. 17 adalligatif B¹v.a.G. allig- R²

20 marinif B¹. | traxyllus V. -xillus R Verc. 21
cuffof (om. hoc) B.

coclearum resistunt crudae vel coctae. quidam ob id salsas quoque adservant. inponunt et plagis ipsis. — Coracini pisces Nilo quidem peculiares sunt, sed nos haec omnibus terris demonstramus. carnes eorum adversus scorpiones valent inpositae. — Inter venena piscium sunt porci marini spinae in dorso, cruciatu magno laesorum. remedio est limus ex reliquiis piscium eorum corporis.

- 57 (20) Canis rabidi morsibus potum expavescentibus faciem perungunt adipe vituli marini, efficacius, si medulla hyaenae et oleum *e* lentisco et cera misceantur. 10
58 murenarum morsus ipsarum capitis cinere sanantur. et pastinaca contra suum ictum remedio est cinere suo ex aceto inlito vel. alterius. cibi causa extrahi debet ex dorso eius quidquid croco simile est caputque totum; et hanc autem et omnia testacea modice colluunt cibis, quia 15 saporis gratia perit. e lepore marino veneficium restringunt poti hippocampi. contra dorycnium echini maxime prosunt, et iis, qui sucum carpathi biberint, praecipue e iure sumpti. et canceri marini decocti ius contra do-

Aelian. var. hist. I 7). — § 57: Pl. iun. 85, 27. — § 58 med.: cfr. Aelian. XIV 20. — Diosc. eupor. II 149. de ven. 6. Pl. iun. 108, 13, 14.

1 caudae B. 2 inponuntur B¹D. -ntque dT. 3 fed Bv(S). sed et rH. 7 reliquiis ego. -quo (liquo B) ll.v (mutatum ex corrupto reliquus). cfr. IX 93. XXXIV 43. 171. an potius liquore? | corporū B. -re d(?)v. 8 carnes VB. | morsum VB. -su d(?)v.a.J. 10 oleum e Verc.(J). -um ll.v(S). oleo e H. cfr. § 53. | lentiscinū B¹S. | misceantur vet. Dal. -eatur ll.v. cfr. CFWMüller p. 8 not. 2. 12 ictus VB. 14 an sit? cfr. Froben p. 37. 15 haec D e coni. J. | colluunt ego. collui in ll.v. de dativo cibis cfr. XII 29. XIX 48. XXII 58. 35. 16. IX 178. XVIII 122. XIX 73. 93. XXX 45. XV 25. XXIX 65, de cibo XXI 125. XXV 169. 3. XXVIII 107. XII 130. XXI 90; praeterea CFWMüller p. 23. 25. 16 beneficium B¹. 16. 17 restituunt B¹. restringunt v.a.C. 17 eicini VB. chini B¹. 18 iis dv. if B¹D. ii B. hic V. | carpathi EVen.(S). -thii Lugd. -phati BVETv.a.B. -nati dBrot. cum B. -pasi P e Diosc. de ven. 13. 19 e BES. eius v. | sumpto dTv.a.S. | ius Bdbv(J). us V.

rycnium efficax habetur, peculiariter vero contra leporis marini venena.

6. (21) Et ostrea adversantur isdem, nec potest videri 59
satis dictum esse de iis, cum palma mensarum diu iam
5 tribuatur illis. gaudent dulcibus aquis et ubi plurimi in-
fluunt amnes; ideo pelagia parva et rara sunt. giguuntur
tamen et in petrosis carentibusque aquarum dulcium ad-
ventu, sicut circa Grynium et Myrinam. grandescunt si-
deris quidem ratione maxime, ut in natura aquatilium
10 diximus, sed privatim circa initia aestatis multo lacte^{9,96}
praegnata atque ubi sol penetret in vada. haec videtur 60
causa, quare minora in alto reperiuntur; opacitas cohibet
incrementum, et tristitia minus adpetunt cibos. variantur
coloribus, rufa Hispaniae, fusca Illyrico, nigra et carne
15 et testa Cerceis, praecipua vero habentur in quacumque
gente spissa nec saliva sua lubrica, crassitudine potius
spectanda quam latitudine, neque in lutosi capta neque
in harenosi, sed solido vado, spondylo brevi atque non
carnoso, nec fibris laciniata ac tota in alvo. addunt 61
20 peritiores notam ambiente purpureo crine fibras, eoque
argumento generosa interpretantur calliblephara ea appel-

§ 59: Pl. iun. 108, 14. 15. — Diphil. ap. Athen. III 42 p. 92^a.
Xenocrates 36. (cfr. Colum. VIII 16, 7). — cfr. Plin. II 109. IX 160.
— § 61 extr.: cfr. Plin. IX 169.

3 isdem (iisd- *H*) nec *BH*. idem ne *VRd¹T*. idem uide-
tur nec *d²bv*. 4 iif *Bv(S)*. his *rC*. | palam mearum *B*. |
deuiam *V*. diuitum *dTH*. 5 attribuitur *dTH*. | illi *B*.
6 infuant *ego*. -uunt *ll.v*. 6 ideo *om. VRd¹TH*. | pe-
lagi *B²*. 8 grinium *VB*. | murinam *B*. 11 praegnata
B²J. -antia *rv*. | adque *B*. | penetret et *V*. 12 causa ista
VB. | alio *VB*. aliis locis *v.a.(P)H*. | reperiuntur *VRd¹Tv.a.C*.
13 uariatur *B¹*. -iant *VRv.a.S*. 15 cerceif *B¹VD*. cfr.
§ 62. circeif *B²Ev(J)*. -ceiis *B(?)C*. 16 ingete *V*. -ta *B*.
17 expectanda *VB*. | lutofif *BS*. -to *rv*. | capita *B¹V*.
-te *B*. 18 solida *B*. | spondyli *B²*. 19 febris *VB*. | laci-
nosa *Vd*. -so *B*. -niosos *v.a.S*. lucinos *E*. 20 natam *B¹*.
nata *B²*. | ambiente *dv*. -igente *E*. -ientem *r*. | purpureo³ *B²*. |
crines *B²*. -nea *VB*. | fribral (vel fimb- *B¹*) *B¹V*. 21 calli-
blephara ea *coni. J*. -pharata *d Verc.(Brot)*. -phara *B¹C¹*.
-brepharata *B*. callibiae (-bia *v*) pharata (par- *Ev*) *rv.r*

lantes. gaudent et peregrinatione transferrique in ignotas
aquas. sic Brundisina in Averno compasta et suum reti-
nere sucum et a Lucrino adoptare creduntur.

- 62 Haec sint dicta de corpore; dicemus et de nationibus,
ne fraudetur gloria sua litora, sed dicemus aliena lingua 5
quaeque peritissima huius censurae in nostro aevo fuit.
sunt ergo Muciani verba, quae subiciam: Cyzicena
maiora Lucrinis, dulciora Brittannicis, suaviora
Medullis, acriora Ephesis, pleniora Iliciensibus,
sicciora Coryphantenis, teneriora Histricis, can- 10
didiora Cerceiensibus. sed his neque dulciora
63 neque teneriora ulla esse compertum est. in In-
dico mari Alexandri rerum auctores pedalia inveniri
prodidere, nec non inter nos nepotis cuiusdam nomen-
clatura tridacna appellavit, tantae amplitudinis intellegi 15
cupiens, ut ter mordenda essent.
- 64 Dos eorum medica hoc in loco tota dicitur: stomachum
unice reficiunt, fastidiis medentur, addiditque luxuria fri-
gus obrutis nive, summa montium et maris ima miscens.
emolliunt alvum leniter. eademque cocta cum mulso 20

§ 64: cfr. Diphil. ap. Athen. III 40 p. 90^{ed}. Seren. 315. —
Mnesith. ap. Athen. III 43 p. 92^b. — Pl. iun. 51, 1—3. — id.
24, 10—12 (cfr. 6). Marc. 10, 75.

1 in *om.* **VRE**. 2 brundisiana (*brud-* **V**) **VRdG**. | com-
posita **B**. contra ista **Ev.a.B**. 4 et de—5 litora (dicemus?)
om. **E**. 5 fraudetur **B**. 6 an sit (*vel fuerit*)? 8 sua-
uiore **B**. 9 medullis **B(VE?)D**. -ulis **H**. -ulis **J**. dulcis **B**.
edulis *dv*. | ephefif **BD**. -iis **S**. et pthisis **E**. aethesis **V**.
-hisis **B**. Lepticiis *v*. | iliciensibus **BJ coll. III 19**. licen- *r*.
Lucen- *v*. 10 coryphatenis **Vv.a.B**. coriph- **B**. -phamthenis
E. | isticis **Bd(?)v.a.J**. histricis candidiora *om.* **B**. 11 cer-
ceiensibus (*circ-* *dv*) **D**. -ceiesibus **VB**. -cienfibus **B**. certe-
ientibus **E**. | sed—12 est *Plinio tribuit H*, sed—16 essent
Muciano J. 12 in *om.* **B**. 14 non *v*. noxi **B**. nos *r*. |
Nepotis *Fröhner mus. Rhen. 47, 295*. 14. 15 nomenclatura
VRES. -tora *b*. -tor *d(?)v(J)*. -creatura **B**. *cfr. II 19. III 2.*
XXI 52. 15 magnitudinis **VB**. 17 dos *del.* **B²**. *om.* *b*. |
medicina **B²**. in med- *v.a.H*. | hoc *om.* **VB**. | toto adicetur **B²**.
18 additque **VRE**. 19 marissima **B²V**. 20 molliunt
| eademque **BES**. -quoque **VRdH**. -dem *Tv*.

tenesmo, qui sine exulceratione sit, liberant. vesicarum
ulcera quoque repurgant. cocta in conchis suis, uti clusa
invenerint, mire destillationibus prosunt. testae ostreorum 65
cinis uvam sedat et tonsillas admixto melle, eodem modo
5 parotidas, panos mammarumque duritias, caputum ulceram
ex aqua cutemque mulierum extendit; inspergitur et ambu-
stis. et dentifricio placet. pruritibus quoque et erupti-
onibus pituitae ex aceto medetur. crudae si tundantur,
strumas sanant et perniones pedum.

10 Purpurae quoque contra venena prosunt. (22) et al- 66
gam maris theriacen esse Nicander tradit. plura eius
genera, ut diximus, longo folio et rubente, latiore alia 26, 108
vel crispo. laudatissima quae in Creta insula iuxta ter-
ram in petris nascitur; tinguendis etiam lanis, ita colorem
15 alligans, ut elui postea non possit. e vino iubet eam dari.

7. (23) Alopecias replet hippocampi cinis nitro et adi- 67
pe suillo mixtus aut sincerus ex aceto, praeparat autem
saepiarum crustae farina medicamentis cutem; replet et
muris marini cinis cum oleo, item echini cum carnibus
20 suis cremati, fel scorpionis marini, ranarum quoque III,
si vivae in olla concrementur, cinis cum melle, melius
cum pice liquida. capillum denigrant sanguisugae, quae

§ 65: Pl. iun. 29, 1. Seren. 277 (cfr. 119). — § 66: Nicand.
ther. 845. — (cfr. Plin. XIII 136). Th. H. IV 6, 5. — § 67:
Diosc. II 8. — II 28. — Pl. iun. 16, 7—9. Marc. 7, 11.

1 tenafmo B¹v.a.G. -nuissimo VR. | sint VR. | sit Ev.
sint B. s id VR. 2 ulceri B¹. | repugnant B¹E. | cocta
om. E. | clavfa B¹afv.a.S. electae Pl. iun. 3 inuenerint B.D.
uen- r. | certae E. 4 uum B¹. aluum B¹. 6 spergitur
B¹E. ipar- B¹. | p& (pro et) B¹. p&rif B¹. an per se?
8 torridantur B. 9 tantef perniones B¹. 11 magis B. | e
se VR. | nica der B. 12 ut BVdS. uti B(?)Ev(J). | et U.J.
et alia S. et latiore v. | latiore dES. -ra r. om. v. 12. 13
alia uel BVdEJ. uel S. aliaue B(?)v. 14 imp&rif B.
15 et uino VR. 16 thipocampi V. hippocampi nisi E.
pinus v.a.H. 17 mixtus B¹bv. -tif r. | praeparat U.G(S).
-rant v(H). 18 sepiarum B¹v.a.S. fcep- B¹ (sic ubique). |
replet Bbv(S). om. r.H. 20 trium U.v. 21 uiulae B¹.
uiolae B¹. (oliuae Ven.). | concrementur VR. crementur b.

- 68 in vino nigro diebus XXXX computuere. alii in aceti sextariis II sanguisugarum sextarium in vase plumbeo putrescere iubent totidem diebus, mox inlini in sole. Sornatius tantam vim hanc tradit, ut, nisi oleum ore contineant qui tinguent, dentes quoque *suco* earum denigrari dicat. — Capitis ulceribus muricum vel purpurarum testae cinis cum melle utiliter inlinitur, conchyliorum vel, si non uratur, farina ex aqua, doloribus castoreum cum peucedano et rosaceo.
- 69 (24) Omnium piscium fluviatiliū marinorumque adipēs liquefacti sole admixto melle oculorum claritati plurimum conferunt, item castoreum cum melle. callionymi fel cicatrices sanat et carnes oculorum supervacuas consumit. nulli hoc piscium copiosius, ut existumavit Menander quoque in comoediis. idem piscis et uranoscopus 15 vocatur ab oculo, quem in capite habet. et coracini fel excitat visum, et marini scorpionis rufi cum oleo vetere aut melle Attico incipientes suffusiones discutit; inungui ter oportet intermissis diebus. eadem ratio albugines oculorum tollit. mullorum cibo aciem oculorum hebetari 20 tradunt. lepus marinus ipse quidem venenatus est, sed

§ 68: Pl. iun. 16, 7—9. Marc. 7, 11. (cfr. Plin. XXIX 109). — Pl. iun. 13, 15. 16. Marc. 4, 10. — § 69: Diosc. II 94. Marc. 8, 105. — (cfr. Diosc. II 96). Aristot. h. a. II 15 § 68. Menand. ap. Aelian. XIII 4 (Meineke com. Gr. fragm. IV p. 79). Oppian. II 202. Isid. XII 6, 35. — Marc. 8, 155. — § 70: Diosc. II 14. Marc. 8, 133. — Diosc. II 24. Isid. XII 6, 25. — Diosc. II 20. Marc. 8, 173.

1 XXXX ego. xxx B. xl BdTv(Brot.). cfr. Pl. iun. et Marc. LX (VE?) G(J). | computuere S. cfr. XIII 86 (M). -potuere B¹. -putruere rv(D). | alii B¹. 2 duobus ll.v. | in om. BvA. 4 tantum V. 5 qui dvv(D). que B¹VE. que B²S. cfr. XXIX 109. | tinguent BS. cfr. XXIX 131. -unt rv(D). | fuco ego. om. ll.v. | earum ll.S. eor- d(?)v. 7 utiliter BE²v(J). (ante cum melle d). utitur liter E¹. om. rS. 8 uratur VE (sc. testa). urantur rv. 10. 11 adeps dTv.a.S. | 11 liquefactis (-uaef-V) VE. -tus dTv.a.S. | sole BdT.H. oleo rv. 12 comferunt B. confert dv.a.S. | callionymi B¹v. -onū d. calionimi VE. calopon-B¹. calyonm b. cfr. § 77. 13 superum quas B. 15 comoediif B²dv. -dif rD. 18 suffusionis B. 19 eodem VE. | ratione B¹. 20. 21 habetur id radunt VE.

cinis eius in palpebris pilos inutiles evollos cohibet. ad hunc usum utilissimi minimi, item pectunculi salsi triti cum cedria, ranae, quas diopetas et calamitas vocant; earum sanguis cum lacrima vitis evolso pilo palpebris
 5 inlinatur. tumorem oculorum ruboremque saepiae cortex 71 cum lacte mulieris inlitus sedat et per se scabritias emendat; invertunt ita genas et medicamentum auferunt post paulum rosaceoque inungunt et pane inposito mitigant. eodem cortice et nyctalopes curantur, in farinam
 10 trito ex aceto inlito. extrahit et squamas eius cinis. cicatrices oculorum cum melle sanat, pterygia cum sale 72 et cadmia singulis drachmis, emendat et albugines iumentorum. aiunt et ossiculo eius genas, si terantur, sanari. echini ex aceto epinyctidas tollunt. eundem comburi cum viperinis pellibus ranisque et cinerem aspergi potionibus iubent
 15 Magi, claritatem visus promittentes. ichthyocolla appellatur 73 piscis, cui glutinosum est corium. idem nomen glutino eius; hoc epinyctidas tollit. quidam ex ventre, non e corio, fieri dicunt ichthyocollam, ut glutinum taurinum.

(cfr. infra § 135). — cfr. Diosc. II 8. — § 71: Pl. iun. 21, 4—6. Marc. 8, 158. — Diosc. II 23. — § 72 init.: Diosc. II 23. — § 73: Diosc. II 92.

1 cohibet et **E(?)v.a.S.** 3 arane **E.** et ranae **G.** | diopetas **Brot.(D).** -tes **G.** -ph&af **B.** diphitas **B¹dTf.** (diphthi-
 v.a.B). -thas **VR².** tymphitas **b.** dryphytas **B.** | an uocant,
 ut? 4 sanguis earum **VR&d.v.a.S.** | uitis si **v.a.S.** | aeuul-
 sos **V.** euulsas **E.** | pilos **VR.** 5 tumorū **E.** | laepię **B¹.**
 scepię **B¹.** 6 mulieris **BEv(S).** -rum **rdTfH.** 7 idage-
 nas **VR.** ita (itaque *v*) genas id agentes **d(?)v.a.S.** id agentes
 genas **J.** 8 paululum **Vf.** | que *del.* **B¹.** 9 eadem nocte **E.**
 nocte. Eadem **v.a.H.** | nictalopes **E.** nciato (& *add.* **E.**) peces
VR. | farina **v.a.H.** 10 trita **Bv.a.H.** -tae **E.** | et ex **d(?)**
v.a.D. | squal **B¹.** 11. 12 pterygia cum sale et *om.* **E.**
 12. 13 oculorum iumentorum **d(?)v.a.S e Diosc.** 13 adiciunt
bv.a.H. | ex **B².** | asiculo **VR&d.** | gene **B²b.** | tergantur **B².**
 14 epinyptidas **B.** 15 cinere **BV.** | potionibus **B¹.** *cfr.*
XII 78. XX 147. (XXIII 43). -oni **B²** (*buf eraso*) *rv.*
 16 magi^s **B².** *cfr.* § 34. | uisual **B¹D.** | ichthyocolla **B** (*semper*). *cfr.* § 119. icty- **V.** 17 idemque **E(?)v.a.S.**
 19 Ichthyocolla ut **B².** ichthyocollant (icty- **V**) **VR.**

laudatur Pontica, candida et carens venis squamisque et quae celerrime liquescit. madescere autem debet concisa in aqua aut aceto nocte ac die, mox tundi marinis lapidibus, ut facilius liquescat. utilem eam et capitis doloribus, ut facilius liquescat. ranae dexter oculus dextri, 5 sinister laevi, suspensi e collo nativi coloris panno lippitudines sanant; quod si per coitum lunae eruantur, albuginem quoque, adalligati similiter in putamine ovi. reliquae carnes inpositae suggillationem rapiunt. cancri etiam 75 oculos adalligatos collo mederi lippitudini dicunt. est parva 10 rana in harundinetis et herbis maxime vivens, muta ac sine voce, viridis, si forte hauriatur, ventres boum distendens. huius corporis umorem derasum specillis claritatem oculis inunctis narrant adferre. et ipsas carnes doloribus oculorum superponunt. ranas XV coiectas in fictile novum 15 iuncis configunt quidam sucoque earum, qui ita effluerit, admiscent vitis albae lacrimam atque ita palpebras emendant, inutilibus pilis exemptis acu instillantes hunc sucum 76 in vestigia evolsorum. Meges psilotrum palpebrarum faciebat in aceto enecans putrescentes et ad hoc utebatur 20

§ 74 med.: Seren. 195. Marc. 8, 51. — § 75: cfr. infra § 122. Isid. XII 6, 58. Marc. 8, 183. — (cfr. infra § 136). Diosc. II 28. (cfr. eupor. I 52). — § 76 med.: Marc. 8, 184.

1. 2 et quare VRd. 2 liquo VRd. an liquescat? (de mendo cfr. XXXIV 161). 4 in (pro et) VRd v.a.S. 5 tetalis B¹. tertianif B. tetanothris Ven. cum B e Diosc., sed cfr. § 84. tetanicis v. | dextre B². -tro d(?) v.a.S. 6 sinistro v.a.S. | laeue B². -uus v.a.S. | et B²VR. | collo natui V. colatui B. | pannor- B². 6. 7 lippitudinis B. 7 sanant bv. sanat r. an suspensus (= ns;) ... sanat? | lunae BS coll. II 56. 78. XVIII 324. ranae rv. 8 putamini B. 10 oculo adalligationes (-to dT) VRdT. | lippitudine B. 12 ventres om. E. | bouum B. 13 specillis VR. -cialivf B². penicillis v.a.G. cfr. nota ad XXIX 115. 14 et om. VRd v.a.D. (ipsasque v.a.S.). 15 xvi VRdTf. cfr. § 136. | coiectaf B¹J. coni- rv. 16 iunctif B¹E. uncif B². | quidam om. E. 17 uiti saluat (-ue E) VRE. del. v.a.H. | lacrima emanat quae E. -mae quae ex alba uite emanat v.a.H. 18 hanc VR. 19 pilotrum VRd. fil- B. cfr. § 135. 20 acete necans VR. | ad VRdTfH. om. BEv. | huc E.

multis variisque per aquationes autumnii nascentibus. idem praestare sanguisugarum cinis ex aceto inlitus putatur — comburi eas oportet in novo vaso —, idem thynni iocur siccatum pondere \times IIII cum oleo cedrino perunctis pilis
 5 VIII mensibus.

(25) Auribus utilissimum batiae piscis fel recens, sed 77 et inveteratum nitro, item bacchi, quem quidam mizyenem vocant, item calionymi cum rosaceo infusum vel castoreum cum papaveris suco. vocant et in mari peduculos
 10 eosque tritos instillari ex aceto auribus iubent. et per se et conchylio infecta lana magnopere prodest; quidam aceto et nitro madefaciunt. sunt qui praecipue contra 78 omnia aurium vitia laudent gari excellentis cyathum, mellis dimidio amplius, aceti cyathum in calice novo leni
 15 pruna decoquere subinde spuma pinnis detergere. si tumeant aures, coriandri suco prius mitigandas iidem praecipiunt. ranarum adipis instillatus statim dolores tollit. cancrorum fluviatilium sucus cum farina hordeacea aurium vulneribus

§ 77 med.: Cels. VI 7, 1. — Pl. iun. 17, 13. 14. — § 78: Pl. iun. 17, 8—12. Marc. 9, 14. 112. — Pl. iun. 17, 15—17.

1 in multis *Tv.a.G.* | auctumni *B*¹. auct- *B*². 3 uaso *B*¹. -fe *rv.* | thynni *BS* (*Reinesius coll. § 135*). theni *VE*. theni *B*. cheni *v.* taeniae *B*. | iecur *B*² (*sic semper*) *v.a.S.* iocur *VE*. 4 podere *B*¹. | cedrino *B*¹. 5 nouem *ll.v.* 6 batiae (baci- *B*) *ll.dfo(H)*. -ti *B*. 6. 7 f& & *B*. 7 in uetere *VE*. | nitro *ego*. *cfr. XXXI 111 (117)*. uitro *B*. uino *rv.* de mendo *cfr. XXXIV 123*. | bacchi *B*¹ *H*. -huf *B*². bachi *B* *v.a.B.* bauhi *VE*. banchi *B*. | mizyenem *BD*. mizena *E*. -ziaen *E*. mytyaen *V*. myzyon *d.* myxona *B* ex *Athenaeo*. myzem *v.* mizyen *coni. J*. 8 ubeant *VE*. | idem *VE*. | calionymi *v.* caeli-*ll.* | roseo *VE*. *cfr. nota ad XXVI 111*. 9 pediculos *dTv(H)*. -dunculos *G*. 10. 11 et per se *ll.* an operire? *cfr. Marc. 9, 14. 37. 73. 112. 115*. 11 & *BS. om. rv.* | infecto *B*. 12 madeficiunt *B*¹. | suntque *VE*. -que qui *d(?) v.a.S.* 13 omnium *B*. | audent *B*. | gari *B*² *dbv.* grari *r.* 14 dimidio — cyathum *om. B*. | lento *VE d.* -ta *bv.a.S.* 15 apinnif *B*¹. apenn- *B*². | de terra *V*. 16 si *om. B*. 16. 17 tumeat auris *VE*. 17 idem *BD*. 19 fluui-
 lium *B*². | sucū *VE*. | hordeacea *dv.* -cia *B*² *VE B d.* hordia- *I*

efficacissime prodest. parotides muricum testae cinere cum melle vel conchyliorum ex mulso curantur.

- 79 (26) Dentium dolores sedantur ossibus draconis marini scariphatis gingivis, cerebro caniculae in oleo decocto ad- servatoque, ut ex eo dentes semel anno colluantur. pasti- 5 nacae quoque radio scariphari gingivas in dolore utilis- simum. contritus is et cum helleboro albo inlitus dentes sine vexatione extrahit. salsamentorum etiam in fictili vase combustorum cinis addita farina marmoris inter re- 80 media est. et cybia vetera eluta in novo vase, dein trita 10 prosunt doloribus. aequae prodesse dicuntur omnium sal- samentorum spinae combustae tritaeque et inlitae. de- cocuntur et ranae singulae in aceti heminis, ut dentes ita colluantur contineaturque in ore succus. si fastidium obstaret, suspendebat pedibus posterioribus eas Sallustius 15 Dionysius, ut ex ore virus deflueret in acetum fervens, idque e pluribus ranis; fortioribus stomachis ex iure mandendas dabat. maxillaresque ita sanari praecipue dentes putant, mobiles vero supra dicto aceto stabiliri. 81 ad hoc quidam ranarum corpora binarum praecisis pe- 20 dibus in vini hemina macerant et ita collui dentium

14. 15. Marc. 9, 112. 9, 6. — Pl. iun. 20, 6—8. Marc. 15, 40. — § 79 med.: Diosc. II 22. eupor. I 70. — Cels. VI 9 extr. — § 80: (cfr. Marc. 13, 14). — Diosc. II 28. — § 81 extr.: Diosc. eupor. I 71 extr.

4 scariphatif (sacr- B¹) B¹(E?) S. sacriphicatif B². scarifatis B^d. -ficatis v. carifacis V. 4. 5 obseruatoque (ob in ras.) B². cfr. § 27. 5 ex om. B¹. | coluantur B¹VJ (semper fere). 6 scarificare VEdE. -ficare v. a. S. | in B¹VE S. et in Ev. fin B². 7 contritus is S. -iturif B¹. -itu^a B². -teritur is rG. -turque is v. | elleboro BC. 8 in ego. om. ll. v. cfr. § 76. 83. 104. 122. XXIII 91. 109. XXVII 83. XXIX 98. XXX 77. XXXI 130 al. (constanti usu). 10 cybia BB. cyria VEdv. ciria E. | vetera B¹ (haud dubie) B. -teri B² (i in ras. ampla) d. -tere v. -ter r. cfr. § 95. 126. | eluta ll. v. usta Brot. coll. Marc. elixa coni. H. (an exulta? cfr. XXX 62. XXIX 120). | dein VEdfH. fed (fet B¹) in B (fe e dittogr. orto). inde E. deinde v. 11 aequae E. ea eque (eque B²) B. 15 ea v. af B¹. haf B²S. 16 aceto B¹VE. 17 e B^dEv. ae V. & B¹. ex B²D. | ranaf B². 18 mandendif B². 21 dentes B².

- labantes iubent. aliqui totas adalligant maxillis. alii denas
in sextariis III aceti decoxere ad tertias partes, ut mo-
biles dentium stabilirent. nec non XLVI ranarum corda
in olei veteris sextario sub aereo testo discoxere, ut in-
5 funderent per aurem dolentis maxillae. alii iocur ranae
decoctum et tritum cum melle inposuere dentibus. omnia
supra scripta ex marina efficaciora. si cariosi et faetidi 82
sint, cetum in furno arefieri per noctem praecipunt,
postea tantundem salis addi atque ita fricari. enhydri-
10 vocatur Graecis colubra in aqua vivens. huius III den-
tibus superioribus in dolore superiorum gingivas scari-
phant, inferiorum inferioribus; aliqui canino tantum earum
contenti sunt. utuntur et cancrorum cinere, nam muri-
cum cinis dentifricium est.
- 15 (27) Lichenas et lepras tollit adipis vituli marini, me- 83
narum cinis cum mellis obolis ternis, iocur pastinacae in
oleo coctum, hippocampi aut delphini cinis ex aqua in-
litus. exulcerationem sequi debet curatio, quae perducit
ad cicatricem. quidam delphini in fictili torrent, donec
20 pinguitudo similis oleo fluat; hac perungunt. muricum 84
vel conchyliorum testae cinis maculas in facie mulierum
purgat cum melle inlitus cutemque erugat et extendit
septenis diebus inlitus ita, ut octavo candido ovorum
foveantur. muricum generis sunt quae vocant Graeci

§ 82 med.: Isid. XII 4, 21. cfr. Plin. XXX 21. — Seren. 237.
— § 83: Diosc. eupor. I 128. Pl. iun. 33, 5. 6. Marc. 19, 2. —
§ 84 med.: cfr. Xenocrates 22. — Diosc. III 92.

1 labentes VdTf. | lubent B¹. iubant V. | maxillas B.
2 sextari B¹. | tribus U.v. | decoxere V. -oquere B.d. 3 XLVI
B.D. xxxvi rv. 4 aenea (aerea v) testa B²v.a.B. 7 ma-
rina B.S. -ina rana rv(D). | cariora B². | faetida B². 8 c&um
B.S. cfr. index. acet- VÆ. cert- E. cent- dv. 9 et hydri-
Va. & idris B. 10 uocatur B.S. -tur a rv(D). | quattuor U.v.
11. 12 scariphat B¹. -ifant VRd. -ficant v.a.S. 12 eo-
rum B². 15 tollit BEv. soluit r. 15. 16 murenarum d
v.a.Brot. cfr. § 88. 16 iocur ego. iec- U.v. 19 quidem
B¹. | delphinū B²dT. -ni iecur v.a.S. | inficiti littorren V
donec in B¹. 20 hac ego. haec B¹. ac rv. 21 te
— mulierum om. B. 22 cum — erugat om. VRdT.

- coluthia, alii coryphia, turbinata aequae, sed minora, multo
 efficaciora, etiam oris halitum custodientia. ichthyocolla
 erugat cutem extenditque in aqua decocta horis III, dein
 85 contusa et subacta ad liquorem usque mellis. ita prae-
 parata in vase novo conditur et in usu IIII drachmis eius 5
 binae sulphuris et anchusae totidem, VIII spumae argen-
 teae adduntur aspersaque aqua teruntur una. sic inlita
 facies post IIII horas abluatur. medetur et lentigini cete-
 risque vitiiis ex ossibus saepiarum cinis. idem et carnes
 exrescentes tollit et umida ulcera. 8. psoras tollit rana 10
 decocta in heminis V aquae marinae; excoqui debet, donec
 86 sit lentitudo mellis. — Fit in mari alcyoneum appellatum,
 e nidis, ut aliqui existumant, alcyonum et ceycum, ut alii,
 sordibus spumarum crassescens, alii e limo vel qua-
 dam maris lanugine. quattuor eius genera: cinereum, 15
 spissum, odoris asperi, alterum molle, lenius odore et
 fere algae, tertium candidioris vermiculi, quartum pumi-
 87 cosius, spongiae putri simile. paene purpureum quod
 optimum; hoc et Milesium vocatur. quo candidius autem,
 hoc minus probabile est. vis eorum ut exulcerent, pur- 20

§ 85 med.: Seren. 149. cfr. Diosc. eupor. I 122. — § 86 med.:
 Diosc. V 185. — § 87: Diosc. V 185.

1 coluthia B d H. colyphia V. -tia v. -ycia B. colithia R.
 collutia b. calycia U 710. cfr. § 147. | coryphia B S. -ythia v.
 riphia V d T f. -rifia R. 1. 2 dist. U 710. 2 etiam B b
 Ven. (D). etiam et r v. 3 quattuor U v. 4 colluta E.
 5 quattuor U v. 6 octo U v. 6. 7 argentiae B. 7 tu-
 runtur B¹. terantur B². cfr. § 103. | inlicita B¹. -lini B².
 8 quattuor U v. | oraf B. om. V R. | abluatur B². -uuntur b. |
 in lentiginel B. an in lentigine (sc. medetur faciei)? 10 et
 umida — tollit om. B. | tumida d T. | postoras V. post horas R.
 11 quinque U v. 12 lentitudo B f H. lenit- r. crassit-
 v. | alcyonium B². -num V d. -chyonū R. 14 e sordibus
 v. a. S. | an ut alii vel aut? paulo aliter VI 107. 15 cine-
 rum V R. cireneum b. 16 & B D. om. r v. 17 fere B². |
 an tertium forma? | candidiores V R. 18 spongiae B². -gae
 a B¹. -giaeque v. a. S. cfr. § 151. | putri B b v. -ris r D. cfr.
 U 711. | dist. H e Diosc. 19 quod candidius (-did R) V B d T.
 20 quif B¹. quifq; B².

gent. usus tostis et sine oleo. mire lepras, lichenas, lentigines tollunt cum lupino et sulphuris II obolis. alcyoneo utuntur et ad oculorum cicatrices. — Andreas ad lepras cancri cinere cum oleo usus est, Attalus
5 thynni adipe recenti.

(28) Oris ulcera menarum muria et capitum cinis 88 cum melle sanat. strumas pungi piscis eius, qui rana in mari appellatur, ossiculo e cauda ita, ut non volneret, prodest. faciendum id cotidie, donec percurentur. eadem
10 vis est pastinacae radio et lepori marino inposito ita, ut celeriter removeatur, echini testis contusis et ex aceto inlitis, item scolopendrae marinae e melle, cancro fluviali contrito vel combusto ex melle. mirifice prosunt et saepiae ossa cum axungia vetere contusa et inlita. sic 89
15 et ad parotidas utuntur, et sauri piscis marini iocineribus, quin et testis cadi salsamentarii tusis cum axungia vetere, muricum cinere ex oleo ad parotidas strumasque. — Rigor cervicis mollitur et marinis, qui pediculi vocantur, drachma pota, castoreo potu cum pipere ex mulso
20 mixto, ranis decoctis ex oleo et sale, ut sorbeatur succus. sic et opisthotono medentur et tetano, spasticis vero

§ 88: Diosc. II 31. eupor. I 82. 83. — Marc. 15, 61. Scribon. 80 (Marc. 15, 97). — Pl. iun. 80, 10. 11. Marc. 15, 54. Diosc. eupor. I 154. — § 89: Pl. iun. 20, 8. 9. Marc. 15, 56.

1 totif Bb. (an lotis? cfr. Diosc. | hichenaf B. 2 glutino coni. H coll. XXVIII 186. sed cfr. XXII 156. | duobus ll. v. 3 andria! Bv. a. C. 5 thymni B. tinni ET. 5. 6 recenti. oris ll. S. -ti ad oris dTH. -tioris ad v (puncto post ulcera posito). 6 menarum ll. v(H). muren- C. cfr. § 83. 7 pungi Bv. pungi r. | rina B. raia coni. H, sed cfr. IX 78. rhina coni. J coll. § 150. 8 e BdTS. et VR. de Ev. 9 id (ad E) faciendum VRdEv. a. S. | id ll. S. om. dv. 10 est BS. et rv. | lepore B¹Vv. a. H. | marina V. 11 removeatur ll. v(D). -antur G. | echini^s B². | testis B¹. -sta B². | et om. E. 14 anxungia B. 14. 15 sic ad VRd. 15. 16 inocineribus V. ciner- B². 16 tufuf B. fusis E. 18 & BD. cum Ev. om. rHe e coni. S. | peduculi VRJ. -unculi G. cfr. § 77. 20 dist. ego. cfr. Diosc. 21 sic aepistotono (epi- B) VR. | tetato B¹. | lepagmaficif B². cfr. § 29.

- 90 pipere adiecto. — Anginas menarum salsarum e capitibus cinis ex melle inlitus abolet, ranarum decoctarum aceto sucus; hic et contra tonsillas prodest. cancri fluviatiles triti singuli in hemina aquae anginis medentur gargari-
zati, aut e vino et calida aqua poti. uvae medetur garum 5
coclearibus subditum. vocem siluri recentes salsive in cibo sumpti adiuvant.
- 91 (29) Vomitiones nulli inveterati tritique in potione concitant. — Suspiriosis castorea cum Hammoniacy exigua
portione ex aceto mulso ieiunis utilissima potu. eadem 10
potio spasmos stomachi sedat ex aceto mulso caldo. —
- 92 Tussim sanare dicuntur piscium modo e iure decoctae in patinis ranae. suspensae autem pedibus, cum destillaverit
in patinas saliva earum, exinterari iubentur abiectisque
interaneis condiri. est rana parva arborem scandens at- 15
que ex ea vociferans; in huius os si quis expuat ip-
samque dimittat, tussi liberari narratur. praecipunt et
cocleae crudae carnem tritam bibere ex aqua calida in
tussi cruenta.
- 93 9. (30) Iocineris doloribus . . . scorpio marinus in 20
vino necatur, ut inde bibatur, conchae longae carnes ex

15, 73. 75. — Diosc. eupor. I 229 (231). — § 90: Pl. iun. 31, 5. 6. Marc. 15, 69. — Pl. iun. 29, 2. Diosc. II 29. eupor. I 93. — § 91: cfr. Diosc. eupor. II 39. — § 92 extr.: cfr. Plin. XXX 46. — § 93 extr.: (Xenocrates 29). Diosc. II 29. eupor. I 238. cfr.

1 e RdTS. & Bb. ae V. ex v. 2 ex aceto v.a.S.
3 tofillaf B¹. 4 hemina BD. -nam rv. | aquam VR. 5 e
abv. l B¹. ex VRD. In B². 6 filure B¹. -rę B¹. | recen-
tis V. 7 iuuant V. 8 ulli B. | positione V. potionem B¹.
9 suspiriosis E. | castoreum C. | ammoniaci B. 10 ieiunis
— 11 mulso om. B. 10 utilissime V. a. H. | potu B. H. pota
VdTv. -atur C. tota b. 14 patinas (-ten-VR) U.S. -nam C.
-na v. | exinterrari VR. extenterari E. exen- v.a.S. | que
om. E. 15 condire B¹. | scandef B¹. candens E. 16 ob-
seque is E. -quis V. | exp//tat B¹. 16. 17 ipsam quem E.
17 mittat E. demittat Hack.SJ. cfr. § 115. 133. | libe-
rare Vdv.a.C. -ante E. | narrantur VR. dicunt- v.a.C. | prae-
cipuunt B¹. -uum B². | ex VR. 18 coclae B¹. | calida VRd
.S. 20 iocineri E. | lac. ego indicavi. prosunt D cum U 712.
utilis post marinus? cfr. 110. XXII 69). 21 necatur v.a.D.

mulso potae cum aquae pari modo aut, si febres sint, ex aqua mulsa. — Lateris dolores leniunt hippocampi tosti sumpti tetheaque similis ostreo in cibo sumpta, ischiadicorum muria siluri clystere infusa. dantur autem conchae
5 ternis obolis dilutis in vini sextariis II per dies XV.

(31) Alvum emollit silurus e iure et torpedo in cibo 94 et olus marinum simile sativo — stomacho inimicum alvum facillime purgat, sed propter acrimoniam cum pingui carne coquitur — et omnium piscium ius. idem et uri-
10 nas ciet, e vino maxime. optimum e scorpiionibus et iulide et saxatilibus nec virus resipientibus nec pinguibus. coci debent cum aneto, apio, coriandro, porro, additis oleo, sale. purgant et cybia vetera privatimque cruditates; 95 pituitas, bilem trahunt.

15 Purgant et myaces, quorum natura tota in hoc loco dicitur. acervantur muricum modo vivuntque in algosis, gratissimi autumno et ubi multa dulcis aqua miscetur mari, ob id in Aegypto laudatissimi. procedente hieme amaritudinem trahunt coloremque rubrum. horum ius 96
20 traditur alvum et vesicas exinanire, interanea destringere, omnia adaperire, renes purgare, sanguinem adipemque

infra § 104. — § 94: Diosc. II 29. (cfr. Plin. XX 96). — Diosc. II 35. — § 95 med.: Diosc. II 7 (cfr. 4. 5). cfr. Plin. IX 125. — § 96: cfr. Diocles ap. Athen. III 32 p. 86°.

1 aquae B.S. -ua r.v. | sunt B. 3 tetheaque d.E.G. -eaeque C. -hyaque B ex Aristot. h. a. IV 4 p. 528^a. 6 p. 531^a. thetae quae B. -teque V.E. -teaeque v. | similis U.G. -lia B. cfr. § 99. 117. (151). -liter Verc. -les v. 3. 4 ischiadicorum d.v. schia- B. scia- V.E. sciatioco- E. 4 si iuri V. iuri B. | clysteri V.E.d. 5 dilutif B.S. -ti V.E.d. -tae v. om. b. | sextariis duobus E.d.(?)v. S II B.D. S V. de b non constat. 6—9 dist. ego. cfr. XX 96. 7 holuf B.S.D. sed cfr. XXXV 189. 9 carnes V.E. | recentium Diosc. 9. 10 urinā B². 11 iulidae V. elide B. duride v.a.B. | nec pinguibus S. nec pinec. nec pinguibuf B. om. r.v. 12 coci B(b?)D. coqui r.v. | anetho B.v.a.S. 13 cybia om. V. | de dist. cfr. XXV 54. 14 pituitam V.E.d.f.H. | bilemque E(?)v.a.S. 17 gratissima B. | autemno B¹. | multo B¹. | an misceatur? cfr. § 59. 18 procedentes B². 19 corumque V. eor- uif B.V. 20 interranea V. -er muta B. 21 sanguinem

- minuere. itaque utilissimi sunt hydropicis, mulierum purgationibus, morbo regio, articulario, inflationibus, item obesis, fellis pituitae quoque, pulmonis, iocineris, lienis vitiis, rheumatismis. fauces tantum vexant vocemque ob-
 97 tundunt. ulcera, quae serpant aut sint purganda, sanant, 5
 item carcinomata cremati ut murices; et morsus canum hominumque cum melle, lepras, lentigines. cinis eorum lotus emendat caligines, scabritias, albugines, gingivarum et dentium vitia, eruptiones pituitae; et contra dorycnium
 98 aut opocarpathum antidoti vicem optinent. degenerant in 10
 duas species: mitulos, qui salem virusque resipiunt, myiscas quae rotunditate differunt, minores aliquanto atque hirtae, tenuioribus testis, carne dulciores. mituli quoque ut murices cinere causticam vim habent et ad lepras, lentigines, maculas. lavantur quoque plumbi modo ad genarum crassi- 15
 tudines et oculorum albugines caliginesque atque in aliis partibus sordida ulcera capitisque pusulas. carnes eorum ad canis morsus inponuntur.
- 99 At pelorides emolliunt alvum, item castorea in aqua mulsa drachmis binis. qui vehementius volunt uti, addunt 20

§ 97 med.: Diosc. II 7. — Scribon. 191. Diosc. de ven. 6. eupor. II 149. — § 98: Xenocrates 25. — Diosc. II 7. — § 99: (cfr. Xenocrates 29. schol. Nicand. al. 396).

1 inuenere d. -nire VR. 2 articularib. B. -ari v.a.H.
 3 oboeff BS. obesse (obsesse E) r. prodesse v. | felli v.a.H. | pituite V. | quoque ego. que Bbv(S). om. r.H. (an vero pituitaeque, fellis?). | lienif BS. plenis Vb. splenis rv.
 4 uitif B¹. | reumatifmif B. 6 carcinomitaf B¹. -mitef B². | dist. U 713 coll. Diosc. 7 lentiginis cines E. 8 scabritiaf albuginef BS. om. rv. 10 opocarpathum B. -phatum B. opocarthom VR. opachartum b. opocar- v. | degenerat B.
 11 mitulv B². milutos VR. | myiscas VdT.B. mui- B¹. in ui- B². muscas Ev. -cis b. 12 aliquando B. | hirtae & VR.D. 13 carnef B. | duriores v.a.H. 13. 14 myrices B. muri b. -ricif B²S. 14 cineref BS. 15 de lauantur cfr. XXXIV 168 et Diosc. an potius lauantur? 15. 16 crassitudinem. fet (sed B²) B. 16 adq. B. | alif B¹D. 17 pesulas V. -lis E. pultulaf B²v.a.H. -luas b. | eorum BS. uero eor- rv(D). 18 morsuuf B¹D. 19 ad V. et v.a.H. | in BS. r rv. 20 quei B¹. | uolunt uti Ev(D). -tati B¹. uolunt r.H.

cucumeris sativi radicis siccae drachmam et aphronitri II. tethea torminibus et inflationibus occurrunt. inveniuntur haec in foliis maris sugentia, fungorum verius generis quam piscium. eadem et tenesnum dissolvunt reniumque
 5 vitia. nascitur et in mari apsinthium, quod aliqui seri-100 phum vocant, circa Taposirim maxime Aegypti, exilius terrestri. alvum solvit et noxiis animalibus intestina liberat — solvunt et saepiae —; in cibo datur cum oleo et sale et farina coctum. menae salsae cum felle taurino 101
 10 inlitae umbilico alvum solvunt. piscium ius in patina coctorum cum lactucis tenesnum discutit. cancri fluviales triti et ex aqua poti alvum sistunt, urinam cient in vino albo. ademptis brachiis calculos pellunt III obolis cum murra et iride singulis earum drachmis, ileos
 15 et inflationes castorea cum dauci semine et petroselino quantum ternis digitis sumatur, ex mulsi calidi cyathis III, tormina vero cum aneto ex vino mixto. erythini in cibo sumpti sistunt alvum. dysentericis medentur ranae cum scilla decoctae ita, ut pastilli fiant, vel cor earum
 20 cum melle tritum, ut tradit Niceratus, morbo regio salsamentum cum pipere ita, ut reliqua carne absteineatur.
 (32) Lienī medetur solea piscis inpositus, item tor-102

§ 100: cfr. Plin. XXVII 53. — Marc. 28, 2. — § 101: Pl. iun. 46, 8. 9. 51, 4. 5. Marc. 28, 62. — Pl. iun. 47, 13. (Marc. 26, 26). — extr.: Pl. iun. 97, 1. 2. — § 102: Pl. iun. 55, 14—16. Marc. 23, 44. — Pl. iun. 61, 15—19. Marc. 26, 90. 84. — Pl. iun. 61,

1 cocumerif B¹. | siccae BEv. -are VRd. -ate T. -atae (P)H. | duas II.v. 2 tetheae B(?)C. -hya B. thete v. cfr. § 93. 3 hae v.a.S. | scopulis vet. Dal. | maris B. -inis rv. | sugentias VRd. -tes C. 4 eadem C. | reniumque B²VRd v.a.S. 5 absentium B. | alii VTf. ali B. 5. 6 seriphium G. 7 noxif B¹VD. 8 liberant B¹. | dist. S. | dantur d(?)v.a.S. 9 decoctae d(?)v.a.S. 12 & BS. om. rv. 13 alvum v.a.S. | ademptis brachif B. | tribus II.v. 14 murra et J. -rrae & BS. -rre b. myrrae Vdv. -rre B. -rrha C. | iride J. -def B¹. -dif B²S. trite Bb. -tae Vdv. -ti C. | eorum d(?)v.a.S. 15 petrosileno V. -lino B. -selini v.a.S. 17 aceto (om. ex) v.a.H. 18 dyfenteriof B. desentericos B. 19 scillia B. | decocta VR.

pedo, item rhombus; vivus dein remittitur in mare. scorpio marinus necatus in vino vesicae vitia et calculos sanat, lapis, qui invenitur in scorpionis marini cauda, pondere oboli potus, enhydridis iecur, blendiorum cinis cum ruta. inveniuntur et in bacchi piscis capite ceu lapilli; hi poti ex aqua calculosis praeclare medentur. aiunt et urticam marinam in vino potam prodesse, item pulmonem mari-
 103 num decoctum in aqua. ova saepiae urinam movent reniumque pituitas extrahunt. rupta, convolsa cancri fluviales triti in asinino maxime lacte sanant, echini vero 10 cum spinis suis contusi et e vino poti calculos — modus singulis hemina; bibitur, donec prosit — et alias in cibis ad hoc proficiunt. purgatur vesica et pectinum cibo. ex iis mares alii δόνακας vocant, alii αὔλους, feminas ὄνυχας. urinam mares movent. dulciores feminae sunt et uni- 15 colores. [Saeplae quoque ova urinam movent et renes purgant].

104 (33) Enterocellicis lepus marinus inlinitur tritus cum melle. iecur aquaticae colubrae, item hydri tritum potumque calculosis prodest. ischiadicos liberant salsamenta e 20 siluro infusa clysterio, evacuata prius alvo, sedis attritus

19—21. — § 103: Marc. 26, 56. — Pl. iun. 103, 15, 61, 21—23. Marc. 26, 25. — Diphilus ap. Athen. III 40 p. 90^d. — § 104: cfr. supra § 93. — cfr. Marc. 31, 41.

1 rhombus B^dv. stro- T. ho- V. omnib; E. robur E. | dist. ego. (cfr. XXXIII 109). 1. 2 scorpius Ev.a.H. 2 in (pro et) E. 4 blandiorum B¹. blenniorum B. 5 in om. E. | lapilli hy V. -llis y E. 6 cauculosus V. calculosif sex B.S. | adiunt B¹. 11 & e B.E.S. et VRv. in d(?) G. | modos B¹E. -dis VR². 12 bibatur B². cfr. § 85. 13 pecten in B². 14 if B¹. his rv. | ali B¹. | donacas b.B. -nascas VRd. -nical B¹. onical B². dorcas v. | ali B¹. | auluus VR dED. -los B. aluuf B¹. -uū B². om. v. cfr. § 151. | femina B². | onycal E. 15. 16 uini coloref B¹. -rif B². 16. 17 uncus ego posui auctore H. cfr. supra v. 8. 16 quoque om. VRE. | et om. Edv.a.D. 18 enterocellicif B²dTfH. -lici VR. -li B¹b. -lae v. | marinus om. d(?) v.a.S. | inlinitus VR. 20 calculosis om. VR. | hisciaticof B². isciadi- E. | liberent VR. 21 clysteri B². -re v.a.S. | evacuata dbv. et ua- VRE. euacuata B¹. aequ- B². | sed hif B².

cinis e capite mugilum et mullorum; comburuntur autem in fictili vase, inlini cum melle debent. item capitis 105 menarum cinis et ad rhagadas et ad condylomata utilis, sicut pelamydum salsarum capitum cinis vel cybiorum 5 cum melle. torpedo adposita procidentis interanei morbum ibi coerces. cancrorum fluviatilium cinis ex oleo et cera rimas in eadem parte emendat, idem et marini cancri pollent.

(34) Panos salsamenta coracinorum discutiunt, sciae- 106
10 nae interanea et squamae combustae, scorpio in vino decoctus ita, ut foveantur ex illo. at echinorum testae, contusae et ex aqua inlitae incipientibus panis resistunt, muricum vel purpurarum cinis utroque modo, sive discutere opus sit incipientes sive concoctos emittere. quidam 15 ita componunt medicamentum: cerae et turis drachmas XX, spumae argenti XXXX, cineris muricum X, olei veteris heminam. prosunt per se salsamenta cocta, cancri 107 fluviatiles triti; ad verendorum pusulas cinis e capite menarum, item carnes decoctae et inpositae, similiter 20 percae salsae e capite cinis melle addito, pelamydum capitis cinis aut squatinae cutis combustae. haec est 108

§ 105: cfr. infra § 107. Diosc. II 31. — Diosc. II 16. eupor. I 224. — Diosc. II 12. eupor. I 221. — § 106 med.: Pl. iun. 79, 17—20. Marc. 32, 15. — Pl. iun. 80, 1—6. — § 107: Pl. iun. 79, 21. 20. — (cfr. supra § 105). Diosc. II 31. eupor. I 218. — § 108 med.: Pl. iun. 63, 5—8. Marc. 33, 58. — (cfr. Plin. XXX 72). Pl. iun. 64, 6—8. Marc. 33, 5.

1 a (pro e) VRd. | & multorum B. et mollo- V. mullo-
rumque v.a.S. 3 ad om. B. | rhagadial B¹. ragas B.
4 pelamidum B. 5 procidentef B¹. -cedentis VR. 6 coe-
rē & B. | camporum VR. | et VR. | olea VdG. 7 pariete V.
item Rv.a.S. 8 pollent B.S. -lline rv. 9 pannof B¹. |
coracinorū ego. cfr. § 127. -inofa B. -ini B. -ina r. | discu-
tient B. 10 interanea (-terr- V) VR. 11 ad B.D. | hechi-
norum B¹. | testatae B. 12 pannif B¹. 17. 18 dist. ego
coll. Pl. iun. 18 ad (vel contra) ego. om. ll.v. | pusulas V.
pustulaf B¹v.a.H. add. discutiunt v.a.S. | ex dv.a.S. om. VR.
20 percaereae e V. -cera e B. | additae E. 21 putis
E. | combustae B (sc. cinis). cfr. § 122. 124. 126. 79 al.
-ta rv.

- 9, 40 qua diximus lignum poliri, quoniam et a mari fabriles
usus exeunt. prosunt et zmarides inlitae, item muricum
vel purpurarum testae cinis cum melle, efficacius crema-
tarum cum carnibus suis. carbunculos verendorum pri-
vatim salsamenta cocta cum melle restingunt. testem, si 5
descenderit, coclearum spuma inlini volunt.
- 109 (35) Urinae incontinentiam hippocampi tosti et in
cibo saepius sumpti emendant, ophidion pisciculus congro
similis cum lili radice, pisciculi minuti ex ventre eius,
qui devoraverit, exempti cremati ita, ut cinis eorum 10
bibatur ex aqua. iubent et cocleas Africanas cum sua
carne comburi cineremque ex vino Signino dari.
- 110 (36) Podagris articulariisque morbis utile est oleum,
in quo decocta sint ranarum intestina, et rubetae cinis
cum adipe vetere. quidam et hordei cinerem adiciunt 15
trium rerum aequo pondere. iubent et lepore marino
recenti podagram fricari, fibrinis quoque pellibus calceari,
maxime Pontici fibri, item vituli marini, cuius et adipis
27, 56 prodest isdem, nec non et bryon, de quo diximus, lac-
111 tucae simile, rugosioribus foliis, sine caule. natura ei 20
styptica, inpositumque lenit impetus podagrae. item alga,
66 de qua et ipsa dictum est. observatur in ea, ne arida
inponatur. — Perniones emendat pulmo marinus, cancri

§ 109 extr.: (cfr. Plin. XXX 74). Pl. iun. 62, 13—15. Marc.
26, 122. — § 110: Pl. iun. 68, 11—14. Marc. 36, 32. Seren. 782.
— Pl. iun. 69, 5. Marc. 36, 27. — § 111: Diosc. II 39. eupor.
I 181. Pl. iun. 66, 4. Marc. 34, (17, *ubi fortasse marinus scri-
bendum erit*) 15. — Pl. iun. 69, 6—8. Marc. 34, 96.

1 a B.S. e rv. 2 zemarides VEdT¹. mar- B¹. smar-
v.a.S. 5 testam B². 6 decenderit B¹. | spumam B.
7 incontinentiae B. -ia V. continentiam B. 10 et cremati
d(?) v.a.J. 12 signino om. B. 13 articularifq. B¹D. |
utilest B. 17 fibrini B. | calciari VEdv.a.H(S). -cari E.
18 fimbri B. | idem BE. 19 iisdem TS. del. H. item v. |
nec non del. v.a.H. | bryon dTv. brion B. byon V. bion B.
biuero b. 20 fine cauli B². | ei B.S. et VEd. est Tb.
est ei v. 21 stiptica B. | qui B¹. | imp&uuf B¹D.
22 & B.S. om. rv. | ipsa ut B. supra bv.a.H. | nearide B¹.
ar- B².

marini cinis ex oleo, item fluviatiles triti ustique, cinere et ex oleo subacto, siluri adips. — In articulis morborum impetus sedant ranae subinde recentes inpositae; quidam dissectas iubent inponi. — Corpus auget ius
5 mitulorum et concharum.

(37) Comitiales, ut diximus, coagulum vituli marini 112
bibunt cum lacte equino asinaeve aut cum Punici suco, 8, 111
quidam ex aceto mulso. nec non aliqui per se pilulas
devorant. castoreum in aceti mulsi cyathis III ieiunis
10 datur, iis vero, qui saepius corripiantur, clystere infusum
mirifice prodest. castorei drachmae II esse debent,
mellis et olei sextarius et aquae tantundem. ad prae-
sens vero correptis olfactu subvenit cum aceto. datur
et mustelae marinae iocur, item muris, vel testudinum
15 sanguis.

10. (38) Febrium circuitus tollit iocur delphini 113
gustatum ante accessiones. hippocampi necantur in rosa-
ceo, ut perunguantur aegri frigidis febribus, et ipsi ad-
alligantur aegris. item ex asello pisce lapilli, qui plena
20 luna inveniuntur in capite, alligantur in linteolo. phagri
fluviatilis longissimus dens capillo adalligatus ita, ut v
diebus eum, qui adalligaverit, non cernat aeger, ranae in
trivio decoctae oleo abiectis carnibus perunctos liberant

§ 112: Diosc. II 85. eupor. I 18. Pl. iun. 94, 15—17. 17—21.
— (cfr. supra § 36. Scribon. 16). — § 113: Pl. iun. 90, 18.
19—21. 89, 1—3. Seren. 912.

1 fluviatilis VdT. | triti ustique BS. tritusque VR. -us
eque dT. tritis atque b. triti sicque v. | in cinerem con. S.
2 ex om. v.a.S. | subacto ego. -ti & ll.v. 4 augen-
tius B. 7 asineue VR. -ninone d(?) v.a.S. | suco om. d.
8 ex om. B. | pilulas per se VRd. 9 tribus ll.v. 10 iif
B¹v(S). hiif B². his rC. | quia V. | clysteri VRd. cluft- B¹.
clift- B². an clysterio? cfr. § 104. 11 duae ll.v. 12 ad
om. B. 12. 13 praesensu VR. 13 olfactus (sol-V) BVRd. |
ubi uenit B. 14 iocur ego. iec- ll.v. 16 iocur B¹. iec- rv.
17. 18 roseo VdH. cfr. § 77. 18. 19 alligantur VTf.
20 phagri b (B in ind.) S. cfr. § 150. fagi B. pagri rv.
21 quinque ll.v. 22 quei B¹. | adalligauerat V. alliga-
uerit dbv.a.S. -rat B. 23 oleo decoctis carnibus perunctis F

- 114 quartanis. sunt qui strangulatas in oleo ipsas clam ad-
alligent oleoque eo perunguant. cor earum adalligatum
frigora febrium minuit et oleum, in quo intestina de-
cocta sint. maxime autem quartanis liberant ablatis un-
guibus ranae aequae adalligatae et rubeta, si iocur eius
vel cor adalligetur in panno leucophaeo. cancri fluviatiles
triti in oleo et aqua perunctis ante accessiones in febr-
115 bus prosunt; aliqui et piper addunt. alii decoctos ad
quartas in vino e balineo egressis bibere suadent in quar-
tanis, aliqui vero sinistrum oculum devorare. Magi oculis 10
eorum ante solis ortum adalligatis aegro ita, ut caecos
116 dimittant in aquam, tertianas abigi promittunt. eosdem
oculos cum carnibus luscinae in pelle cervina inligatos
praestare vigiliam somno fugato tradunt. in lethargum
vergentibus coagulo ballaenae aut vituli marini ad ol- 15
factum utuntur. alii sanguinem testudinis lethargicis in-
linunt. tertianis mederi dicitur et spondylus percae ad-
alligatus, quartanis cocleae fluviatiles in cibo recentes;
quidam ob id adservant sale, ut dent tritas in potu.
- 117 (39) Strombi in aceto putrefacti lethargicos excitant 20
odore. prosunt et cardiacis. cachectis, quorum corpus
macie conficitur, tethea utilia sunt cum ruta ac melle. —

§ 114 med.: Seren. 113. — Pl. iun. 89, 7—9. 90, 21—23. —
§ 115 extr.: Pl. iun. 89, 21. 90, 1. 2. — § 116: (cfr. Aelian. I 48).
— Diosc. eupor. I 14. — § 117 med.: Pl. iun. 95, 5—7. — extr.:

1 ifrangulataf B. 3 in quo om. VB. 4 quartanaf B.
5 aequae ego. (de mendo cfr. XXXIV 165). atque U.T.S. om.
d(?) G. et v. aquaticae J coll. § 118. | rubeta vet. Dal. -tae
U.v. | si BS. om. rv. | iocur B¹. iec- rv. 6 adalligatur
v.a.S. | leucophaeo BB. -pho rv. 7 et aqua VBdbv. qua
& B¹. & B². 9 quartanas VRd. | balneo B²v.a.G. 10 deu-
uorari VRd. -ri iubent v.a.S. 12 aqua B². 13 ceruine
B. | inligatos VRTS. -tae B. adalligatos d(?)bv. 14 in Tv.
in B spat. vac. om. r. | letharcum V. latargum B. lethargo B².
15 uergentef B². | coagulo om. B. | ut B. 16 testudinum
Bd(?)v.a.D. cfr. § 112. 17 et om. B. | //spondylif// B² (f in
---; fuerat esphondylus: cfr. v. I). | per se B. 19 dedent
s V. 20 putref facti B. 21 adhaectis VR. cachecti-
a.S. 22 ethea Vf. et ea dT. tethya B. cfr. § 93.

Hydropicis medetur adipis delphini liquatus et cum vino potus. gravitati saporis occurritur tactis naribus unguento aut odoribus vel quoquo modo opturatis. strombi quoque carnes tritae et in mulsi III heminis pari modo aquae
 5 aut, si febres sint, ex aqua mulsa datae proficiunt, item sucus cancrorum fluviatilium cum melle, rana quoque
 118 aquatica in vino vetere et farre decocta ac pro cibo sumpta ita, ut bibatur ex eodem vase, vel testudo decisis pedibus, capite, cauda et intestinis exemptis, reliqua carne
 10 ita condita, ut citra fastidium sumi possit. — Cancrī fluviatiles ex iure sumpti et phthisicis prodesse traduntur.

(40) Adusta sanantur cancri marini vel fluviatilis
 cinere ex oleo; ichthyocolla, ranarum cinere ea, quae ferventi aqua combusta sint; haec curatio etiam pilos
 15 restituit. item cancrorum fluviatilium cinere putant utendum cum cera et adipe ursino. prodest et fibrinarum pellium cinis. — Ignēs sacros restingunt ranarum viventium ventres inpositi, pedibus posterioribus pronas adalligari iubent, ut crebriore anhelitu prosint. utuntur et
 20 silurorum salsamenti capitum cinere ex aceto. — Pruritus scabiei non hominum modo, sed et quadripedum efficacissime sedat iecur pastinacae decoctum in oleo.

(41) Nervos vel praecisos purpurarum callum, quo 120 se operiunt, tusum glutinat. tetanicos coagulum vituli

Pl. iun. 95, 7. 8. — § 118: (Diosc. eupor. II 73). — Pl. iun. 96, 5—8. 41, 16. 42, 1. — § 119: Pl. iun. 83, 16. 84, 12—14. 15. — extr.: Pl. iun. 100, 13. — § 120 extr.: Pl. iun. 72, 19. Marc. 35, 3.

1 quiatus V. 3 quo (om. que) VB. 4 tribus II.v. | parfi B¹. | modo quae VE. 5 aquae mulsae E. | item om. E.
 7 ferre B¹. cum farre V. 11 ex iure — 12 fluviatilis om. E. 11 pthificif B. physi- VB. 12 fluviatileif B¹.
 -les VB. 13 ex—cinere BS. om. II.v. | ac ranarum S e conī. J. | et dEBrot. et ea v.a.S. | que B¹. 15 item ego (et dist.).
 cum II.v. | ranarum R(?) H. | putant cera VB. -antque v.a.S.
 16 et cū cera E. 17 restringunt VB. 18 superiori-
 buf B. 18. 19 adalligar B¹. -gare VEt. 20 filulorū B. |
 salsamenta VB. -tis conī. J. sed cfr. § 127. 23 ue B¹.
 om. b.v.a.G. | praeciosos E. | calium V. callium B. cauum B.
 23. 24 quos operiunt VB.

adiuvat ex vino potum oboli pondere, item ichthyocolla, tremulos castoreum, si ex oleo perunguntur. mullos in cibo inutiles nervis invenio.

- 121 (42) Sanguinem fieri piscium cibo putant, sisti polypo tuso inlito, de quo et haec traduntur: muriam ipsum⁵ ex sese emittere et ideo non debere addi in coquendo, secari harundine, ferro enim infici vitiumque trahere natura dissidente. ad sanguinem sistendum et ranarum 122 inlinunt cinerem vel sanguinem arefactum. quidam ex ea rana, quam Graeci calamiten vocant, quoniam inter¹⁰ harundines fruticesque vivat, minima omnium et viridissima, sanguinem cineremve fieri iubent, aliqui et nascentium ranarum in aqua, quibus adhuc cauda est, in calice novo combustarum cinerem, si per nares fluat, inferciendum. diversus hirudinum, quas sanguisugas vocant, ad¹⁵ extrahendum sanguinem usus est. quippe eadem ratio earum, quae cucurbitarum medicinalium, ad corpora levanda sanguine, spiramenta laxanda iudicatur, sed vitium, quod admissae semel desiderium faciunt circa eadem tem-

cfr. Diosc. II 26. eupor. I 230. — § 121: Pl. iun. 73, 3—5. — Diosc. II 28. eupor. I 209. — § 122: cfr. supra § 75. Isid. XII 6, 58. — § 123 med.: Seren. 784.

1 ex — 2 tremulos *om. b.* 1 potum *Bv.* intum *VR.* sumpt- *dT.* 2 tremulos iuvat *v.a.H.* | castoreo *B.* (*an recte ad seqq. referendum?*). *de collocatione verborum cfr. XXXIV 13. 56.* 3 inuenio fieri *v.a.G.* 4 fieri *VRdEG.* cieri *vet. Dal.* (*cfr. XXIV 182*). *om. v.* fieri *B¹.* fivere *B²D cum U 716.* *de mendo cfr. XXXIV 103. 122. XXXVII 40. XXIII 115.* (*conici possit etiam depleri: cfr. XVIII 148*). 5 inlito *E.* -toque *v.a.D.* 7 enim (*aen- V*) *VRdB(D).* *om. BS.* eminent (-te *v*) in *Ev.* | infici *BG.* -igi *VR.* intingi *B. om. Ev.* | que *om. B¹.* 8 diffidente *BS.* desinente *rG.* deserente *v.* | sistendum — 9 sanguinem *om. E.* 12 cineremue *dTEH.* -rem uel *VR.* -remque *B.* -rem (*del. sanguinem*) *v.* 14 nouo *om. VR.* | sup *B.* 14. 15 inferciendum *J coll. XXV 83. (XXXIII 25).* inperficiendum (-fiti- *E*) *ll. iniic- C.* infic- *v.* 15 diversis *VR.* | herudinum *V.* hirund- *BE.* 17 cucurbitularum *VdT(H(D)).* (*cfr. Marc. 15, 1. Scribon. 46. 67*). 18 iudicantur *E.* 19 admississe *V.* -ississe *Ed.* 19 et p. 91, 1 edentē per era *B¹.*

pora anni semper eiusdem medicinae. multi podagris quoque admittendas censuere. decidunt satiatae et pondere ipso sanguinis detractae aut sale adpersae; aliquando tamen relinquunt adfixa capita, quae causa volnera insana-
 5 bilia facit et multos interemit, sicut Messalinum e consularibus patriciis, cum ad genu admisisset, in veneni virus remedio verso. maxime rufae ita formidantur; ergo su-
 gere orsas forficibus praecidunt, ac velut siphonibus defluit sanguis, paulatimque morientium capita se con-
 10 trahunt, nec relinquuntur. natura earum adversatur cimicibus, suffitu neeat eos. — Fibrinarum pellium cum pice liquida combustarum cinis narium profluvia sistit suco porri mollitus.

(43) Extrahit corpori tela inhaerentia saepiarum testae 125
 15 cinis, item purpurarum testae ex aqua, salsamentorum carnes, cancri fluviatiles triti, siluri fluviatilis, qui et alibi quam in Nilo nascitur, carnes inpositae, recentis sive salsi. eiusdem cinis extrahit, adips et cinis spinae eius vicem spōdii praebet.

20 (44) Ulcera, quae serpunt, et quae in iis excrescunt 126

§ 124 med.: cfr. infra § 136 et XXIX 62. — § 125: Pl. iun. 87, 19. Marc. 34, 36. Pl. iun. 88, 10. 9. — Diosc. II 29. eupor. I 167. (cfr. Plin. IX 44). — § 126: Pl. iun. 78, 5. — Diosc. II 12. — Pl. iun. 75, 14—17.

1 podagri VR. 4 relinquunt B¹S. -unt B². -ncunt VD. | qua B². 5 mesallinum V. | se VR. 6 ad genu B²E Brot. ad genus B¹EdT. om. V. ad genua v. an ad genam? | in ueneni J cum P. inuenit B. -iunt rv. inuehant B. 7 rufa B. 7. 8 sugentes S e con. J. -tium Brot. -tia v. lac. indicavit J. 8 orlaf Littre (D cum U 718). orlaf B¹. oras VRdT. ora bv. rvfal B²S. | for////b; R. for-
 cipiibus Brandis p. 37. cfr. § 148. | siphonibus d(?)v. sipo- B¹E. sipo- B². sipo- r. 10 relinquuntur B. -unt V. -ncuntur ESD. 10. 11 cimicibus BS. -us et rv(D). 11 sufflatu B². cfr. § 28. 12 ranium R. 14 extrahunt G. 15 cinif-
 testae BS. om. rv. 16 carnes om. VR. 16. 17 fluuiatili/// (-li² B²) quie tabile// (-li² B²) quam (qua B²) B. 17 re-
 centis B¹. -tes Rdv.a.S. an inpositae siue recentis siue? cfr. § 135. | salfi BdT.S. -se Vb. -sae R(?)v(D). 19 proib& B². obet R. 20 hiif B². his VldfH.

- capitis menarum cinis vel siluri coercet, carcinomata per-
 carum capita salsarum, efficacius si cinere earum misceatur
 sal et cunila capitata oleoque subigantur. cancri marini
 cinis usti cum plumbo carcinomata compescit. ad hoc et
 fluviatilis sufficit cum melle lineaque lanugine; aliqui ma- 5
 lunt alumen melque misceri cineri. phagedaenae siluro
 inveterato et cum sandaraca trito, cacoëthe et nomae et
 putrescentia cybio vetere sanantur; vermes innati rana-
 127 rum felle tolluntur. fistulae aperiuntur siccanturque sal-
 samentis cum linteolo inmissis, intraque alterum diem 10
 callum omnem auferunt et putrescentia ulcerum quaeque
 serpant emplastri modo subacta et inlita. et allex purgat
 ulcera in linteolis conceptis; item echinorum testae cinis.
 carbunculos coracinorum salsamenta inlita discutiunt, item
 mullorum salsamenti cinis — quidam capite tantum utuntur 15
 cum melle — vel coracinorum carnes. muricum cinis cum
 oleo tumores tollit, cicatrices fel scorpionis marini.
 128 (45) Verrucas tollit glani iocur inlitum, capitis me-
 narum cinis cum alio tritus — ad thymia crudis utuntur —,
 fel scorpionis marini rufi, zmarides tritae inlitaе, allex 20
 deferrefacta. unguium scabritiam cinis e capite menarum
 extenuat.
 129 (46) Mulieribus lactis copiam facit glauciscus e iure
 sumptus et zmarides cum tisana sumptae vel cum feni-

§ 127: Pl. iun. 78, 6—9. 75, 17—19. — Diosc. II 1. —
 Pl. iun. 82, 21. 86, 22. — § 128: Pl. iun. 101, 13. — Diosc.
 II 30. (eupor. I 176).

2 si *om. VR.* | cineri *v.a.S.* | an misceantur? 3 capita.
VRd. 5 fluviatiles *B.* 6 misceri *BS.* -re *rv.* | cineri *BEv.*
 -re *r.* 10 linteolo *B¹.* -teolo *V.* 12 serpunt *VRd.v.a.S.* |
 allex *J* (alex *H.*) hallex *B¹.* -ec *B².* halpex *dT.* -pe *v.a.B.*
 alpex *VR.* alpe ex *b.* salpe *G.* -pes *B.* 13 linteola *B.* |
 haec inorum *V.* 14 inlita *Vd.* 15 tantum *om. VR.*
 15. 16 *dist. J.* 16 carne *v.a.J.* 17 tumorem *B(?)C.*
 17 cicatrices — 18 tollit *prave iteravit B.* 18 iecur *VRd*
v.a.S. 20 smarides *B(?)v.a.S.* (ut semper). | allex *J.* ha-
B¹V.v.a.C. -ec *B².* alex *rC.* 21 deferrefacta *B¹.* de farre *f-*
B². | unguulum (*om. scabritiam*) *B.* | cinisque *v.a.S.* (*dist. S.*)
 24 et *om. VR.* | marides *B.*

culo decoctae. mammas ipsas muricum vel purpurae testarum cinis cum melle efficaciter sanat, item cancri iniliti fluviales vel marini. pilos in mamma muricum carnes inpositae tollunt. squatinae inilitae crescere mammas non
 5 patiuntur. delphini adipe linamenta *inilita* accensa excitant volva strangulata oppressas, item strombi in aceto putrefacti. percarum vel menarum capitis cinis sale admixto 130 et cunila oleoque volvae medetur, suffitione quoque secundas detrahit. item vituli marini adipis instillatur igni
 10 naribus intermortuarum volvae vitio, coagulo eiusdem in vellere inposito. pulmo marinus alligatus purgat egregie profluvia, echini viventes tusi et in vino dulci poti sistunt et cancri fluviales triti in vino potique. item siluri 131 suffitu, praecipue Africi, faciliores partus facere dicuntur, 15 cancri ex aqua poti profluvia sistere, ex hysopo purgare. et si partus strangulet, similiter poti auxiliantur. eosdem recentes vel aridos bibunt ad partus continendos. Hippocrates et ad purgationes mortuosque partus utitur illis, cum quinis lapathi radice rutaeque et fuligine trita
 20 et in mulso data potui. iidem in iure cocti cum lapatho 132 et apio menstruas purgationes expediunt lactisque ubertatem faciunt, iidem in febris, quae sit cum capitis do-

§ 130 med.: cfr. Hippocr. morb. mul. II 18 p. 547. — § 131: Hippocr. morb. mul. I 128 p. 519. — § 132 med.: Diosc. II 26. (cfr. supra § 28).

2 sanat abv. -ant r. | item B.S. om. rv. | iniliti om. VR.
 3 muricum B.S. uel mu- rv(D). 4 adpositae B(?)
 v.a.S. 5 linimenta B². | inilita CFW Müller p. 27. om. U.v.
 (an post adipe inserendum?). 6 uolua B¹. uulvae rv. |
 strangulata V. -lata b. -lat B². -latu B(?)v. efragulat/// B¹
 (cfr. § 114. 116). 10 aribus VR. | coagulv B²J. et cum
 coagulo v.a. Brot. 11 inposito TS. -tum U.J. -tus v. -onit-
 tur G. 12 usi VR.d. | dist. ego. 13 fluviales efriti B¹. |
 uini VR. | potuque B¹. | silurus (ortum ex -ur;) VR.d.
 14 partuuf B¹D (item v. 17). -tes E. | fieri Ev.a.S. 15 hyf-
 fopo B. 16 transgulet VR. stranguletur d(?)v.a.S. 18 &
 B.D. om. rv. 19 quif B². | radicibus cum ruta v.a.S. | tritis
 v.a.S. 20 mulsa B. | dato B. -te E. -tis v.a.S. | potui Bv.
 -tu r.S. cfr. nota ad XXIV 148. | idem BVED. item v.a.H.
 22 iidem TS. id. U.D. item d(?)v. | questi V.

loribus et oculorum palpitazione, mulieribus in vino austero
 dati prodesse dicuntur. castoreum ex mulso potum pur-
 gationibus prodest contraque volvam olfactum cum aceto
 133 et pice aut subditum pastillis. ad secundas etiam uti
 eodem prodest cum panace in IIII cyathis vini et a fri- 5
 gore laborantibus ternis obolis. sed si castoreum fibrumve
 supergrediatur gravida, abortum facere dicitur et pericli-
 tari partu, si superferatur. mirum est et quod de tor-
 pedine invenio, si capiatur, cum luna in libra sit, triduoque
 adservetur sub diu, faciles partus facere postea, quotiens 10
 inferatur. adiuvere et pastinacae radius adalligatus um-
 bilico existumatur, si viventi ablatus sit, ipsa in mare
 184 dimissa. invenio apud quosdam ostraceum vocari quod
 aliqui onychen vocent; hoc suffitum volvae poenis mire
 resistere; odorem esse castorei, meliusque cum eo ustum 15
 proficere; vetera quoque ulcera et cacoëthe eiusdem cinere
 sanari. nam carbunculos et carcinomata in muliebri parte
 praesentissimo remedio sanari tradunt cancro femina cum
 salis flore contuso post plenam lunam et ex aqua inlito.
 135 (47) Psilotrum est thynni sanguis, fel, iocur, sive 20
 recentia sive servata, iocur etiam tritum mixtoque cedrio
 plumbea pyxide adservatum. ita pueros mangonicavit Salpe

§ 134: Diosc. II 10. (cfr. Xenocr. 28). — § 135: Aelian.
 XIII 27. — Diosc. II 20. 16. eupor. I 103.

1 austeri B. hau- V. 2 dato V f. poti v. a. S. 3 ol-
 factu V. 4 aut pice V R f. | aut — 5 panace om. E.
 5 quattuor U. v. 6 fimbriae V R. 8 partus E v. a. S.
 10 diuo B² v. (S). dio (d?) G. cfr. nota ad XXVII 46. 11 in-
 feratur B E v. (S). -retur r H. 12 mare d v. -ri r. 13 de-
 miffa B. cfr. § 92. | ostracium V R d v. a. S. 14 onychen v.
 -cen B. onychen B. onochen V d. -ocen b. | uocent B S. -cant
 r v. | suffitu V R d. 17 fed B¹. an sanari, item carbunculos.
 sed? | muliebri B S. -bris V R. -eres b. -erum d(?) v. 18 &
 (pro cum) B. 19 lunam om. B. | illito B(?) C. -tum b. -ta v.
 inlito B d E. -lytum V. 20 filotrum B. cfr. § 76. psilo-
 trum /// E (hic desinens). | thynni et V R b. | languif. anguif B.
 21 & ita (pro etiam) B. an ita et? | cedrio S cum B².
 -dro B d T b v. caedro V. -drum B. cedria B¹. 22 puxide
 B¹. | mangonicavit (mag- B²) B S. -izavit G. magno necabit
 "Ed necavit (nega- v) mango b v.

obstetrix. eadem vis pulmonis marini, leporis marini sanguine et felle vel si in oleo lepus hic necetur. cancri, scolopendrae marinae cinis cum oleo, urtica marina trita ex aceto scillite, torpedinis cerebrum cum alumine inlitum
 5 XVI luna. ranae parvae, quam in oculorum curatione 136
 descripsimus, sanies efficacissimum psilotrum est, si recens inlinatur, et ipsa arefacta ac tusa, mox decocta III
 heminis ad tertias vel in oleo decocta aereis vasis. eadem
 mensura alii ex XV ranis conficiunt psilotrum, sicut in
 10 oculis diximus. sanguisugae quoque tostae in vase fictili 75
 et ex aceto inlitae eundem contra pilos habent effectum.
 [Hic suffitus urentium eas necat cimices]. inuncto castoreo
 quoque cum melle pro psilotro usi pluribus diebus
 reperiuntur. in omni autem psilotro evellendi prius
 15 sunt pili.

(48) Infantium gingivis dentitionibusque plurimum 137
 confert delphini cum melle dentium cinis et si ipso dente
 gingivae tangantur. adalligatus idem pavores repentinos
 tollit. idem effectus et caniculae dentis. ulcera vero, quae
 20 in auribus aut ulla parte corporis fiant, cancerum fluvialium
 sucus cum farina hordeacea sanat. et ad reliquos 138

§ 136: Seren. 668 sqq. — Seren. 670 sqq. — Pl. iun. 105, 18.
 — (cfr. supra § 124). — Pl. iun. 105, 10—12. — § 137: Pl. iun.
 28, 19—21. 22. — § 138 extr.: Isid. XII 6, 25. 41.

1 uia VRd. uis est v.a.S. | pulmonis v. -ni U.H. | marini
 Bbv. -no VRdH. | marini om. B. -no B. 1. 2 sanguine Bv.
 -nem b. -ni rH. 2 felli dTH. | lepus om. Rd(?) HJD. | lac.
 ego indicavi; exciderunt fere item adhibetur. 3 tritū B.
 4 scillite B. -tico B²S. -to rv. cfr. nota ad XXVI 114.
 4. 5 inlito vi VRH. 6 efficacissimum BS. -me rv. | si om.
 VR. 7 tribus Vabv. 7. 8 tribus heminis om. B. tribus—
 decocta om. B. 8 aeris V. ueris B. aeneis B². cfr. § 41.
 9 e xv BS. e xxv B²D. cfr. § 75. | filotrum B. 11 et
 om. VRb. - 12 uncas posui cum U 719. cfr. § 124. | hic U.S.
 hic et Brot. et v. | fal B. | dist. ego. | inuncto ego. cfr. § 120.
 inuncta VRdb. -tas v. -tos Brot. inuice B. -cem coni. J¹.
 cfr. XXIX 62. unice S e coni. J². 14 psilotro (-thro v) dS.
 pro (pe B. proae V) psil- U. 16 dentibulq. B². 17 unif
 B¹. unvf B². 18 tangentur B¹. | pau// oref B¹. 19 quae
 uero VR. 21 repi quof B¹.

morbos triti in oleo perunctis prosunt. siriasim infantium spongia frigida cerebro umefacto rana inversa adalligata efficacissime sanat. aridam inveniri adfirmant.

(49) Mullus in vino necatus vel piscis rubellio vel anguillae II, item uva marina in vino putrefacta iis, qui inde biberint, taedium vini adfert.

- 139 (50) Venerem inhibet echeneis, hippopotamii frontis e sinistra parte pellis in agnina adalligata, fel torpedinis vivae genitalibus inlitum. concitant coclearum fluvatilium carnes sale adservatae et in potu ex vino datae, erythini¹⁰ in cibo sumpti, iocur ranae diopetis vel calamitis in pelli-
cula gruis adalligatum vel dens crocodili maxillaris ad-
nexus brachio vel hippocampus vel nervi rubetae dextro
lacerto adalligati. amorem finit in pecoris recenti corio
rubeta adalligata.

- 140 (51) Equorum scabiem ranae decoctae in aqua ex-
tenuant, donec inlini possint. aiunt ita curatos non repeti
postea. — Salpe negat canes latrare, quibus in offa rana
viva data sit.

(52) Inter aquatilia dici debet et calamochnus, Latine ²⁰
adarcha appellata. nascitur circa harundines tenues e spu-
ma aquae dulcis ac marinae, ubi se miscent. vim habet

§ 139: cfr. Plin. IX 79. Aristot. h. a. II 14 extr. — § 140:
Veget. mulom. V 70, 5. — Isid. XII 6, 59. — Diosc. V 136.

1 firiaf B. -asesque v.a.H. cfr. XXII 59. XXX 135.
3 arida B. -dym B². 5 duae ll.v. | putrefactae B¹. | hiif B².
6 adfert Bv. -ferat r. an adferūt? 7 inhibent B². |
aechineis VR. et cinis bv.a.B. echini B. | hippopotamii BD.
-mi rv. cfr. nota ad VIII 95. | fontif B. 8 in del. B². | alli-
gata VT. -to B. | torpedif B. 9 inlitu B. 10 erythinni V.
erith. B. 11 iocur ego. iec. ll.v. | diopetis (diup. B) VR.
-phitif B. cfr. § 70. | et v.a.G. | galamitis VR. 12 grauis
VR. 14 adalligatae B. 16 ranaeque coctae B. 17 pos-
sint B²S. -ffunt B¹. -ssit rv. | aiunt ita EdT(?)H. -taque b.
-ntque ita v. aiuncta V. nunti& B. an aiunt et? | curato fi
B¹. -to^a fi B². an curatos sic? 18 sal pene (poene B) VR b.
20 dicei B¹. | calamocanuf B¹. -ocnuf B². 21 adarcha
VRdv.a.G. | appellatur B. | tenuis bS. 22 miscentum VR. |
habent B.

causticam, ideo acopis utilis et contra perfrictionum vitia. tollit et mulierum lentigines in facie. et calami simul¹⁴¹ dici debent: phragmitis radix recens tusa luxatis medetur et spinae doloribus ex aceto inlita, Cyprii vero, qui et⁵ donax vocatur, cortex alopeciis medetur ustus et ulceribus veteratis, folia extrahendis quae infixae sint corpori et igni sacro. paniculae flos aures si intravit, exsurdat.

Sepiae atramento tanta vis est, ut in lucernam addito Aethiopas videri ablato priore lumine Anaxilaus tradat. —¹⁰ Rubeta excocta aqua potui data suum morbis medetur vel cuiuscumque ranae cinis. — Pulmone marino si confri- cetur lignum, ardere videtur adeo, ut baculum ita prae- luceat. —

11. (53) Peractis aquatiliū dotibus non alienum¹⁴² videtur indicare per tot maria, tam vasta et tot milibus passuum terrae infusa extraque circumdata mensura, paene ipsius mundi quae intellegatur, animalia centum quadra- ginta quattuor omnino generum esse eaque nominatim complecti, quod in terrestribus volucrisque fieri non

§ 141: Diosc. I 114. (cfr. Plin. XVI 165. XXIV 86. 87). — Isid. XII 6, 46. cfr. Sext. Empir. Pyrrh. hyp. I 14 p. 10. — § 142: Isid. XII 6, 63.

1 causticam B. causti cū B. | acepustulis et VRd. acepus
utile b. acopis additur v.a.S. | perfrigationum VR. 3 dulci
V. 4 cypri BVbv.a.B(D). 5 alopeciis B². | uftif B.
6 an inueteratis, ut XXVI 147. XXIX 65? (alias uetera
XXII 125. XXIV 74. 81. 131. XXVI 145. XXVII 63, ue-
tusta XXII 74. XXIII 87. XXIX 31, uetustas XXI 127).
ueteratus tantum ap. Scribon. 140. | infixas in V. om. B. | cor-
pore B. torporae V. 8 sepia B. | lucernam ego. cfr. XXVI
136. XXXIV 165 et Silligii nota ad XXXII 52. -na ll.v.
9 adlato B. | uolumine VdT. | tradit B. 11 cuiusque V(?)
dT.H. 12 ui (pro ut) VR. 14 peractis BdT.S. -ta rv. |
dote v.a.S. 15 tot// millibus B². 16 infuta B². infra B².
an interfusa, ut II 173? | circumdatam mensuram VRd.
17 intellegatur ego (et dist.). -antur ll.v. inueniantur Birt 47. |
centum om. v.a.B. 17. 18 septuaginta v.a.S. 18 quattuor
ll. Brot. sex B coll. indice. vii v. | omniū B²v.a.G. | aquae
19 complēi B. | que que B². quē /// B². 19 et p. 9^c
non quid V. nequit B².

143 quit. neque enim omnis Indiae Aethiopiaeque aut Scythiae desertorumve novimus feras aut volucres, cum hominum ipsorum multo plurimae sint differentiae, quas invenire potuimus. accedat his Taprobane insulaeque aliae atque aliae oceani fabulose narratae. profecto conveniet non posse omnia genera in contemplationem universam vocari. at, Hercules, in tanto mari oceanoque quae nascuntur certa sunt, notioraque, quod miremur, quae profundo natura mersit.

144 Ut a beluis ordiamur, arbores, phyteteres, ballaenae, 10 pistrices, Tritones, Nereides, elephantii, homines qui marini vocantur, rotae, orcae, arietes, muscoli et alii piscium forma arietes, delphini celebresque Homero vituli, luxuriae vero testudines et medicis fibri — quorum generis luras nusquam mari accepimus mergi, tantum marina 15 145 dicentes —, iam caniculae, drinones, cornutae, gladii, serrae, communesque terrae, mari, amni hippopotami, crocodili, et amni tantum ac mari thynni, thynnides, siluri, coracini, percae.

Peculiares autem maris acipenser, aurata, asellus, 20 acharne, aphe, alopex, anguilla, araneus, boca, batia,

§ 144: Homerus δ 436. — § 145: Isid. XII 6, 16. — Aristot. h. a. IX 2 init. Isid. XII 6, 9.

2. 3 hominum B¹ nimi- B². 3 sunt d(?) Brot. sicut B. 4 infulaeque B¹ Bb^v. -lae quae V. -la eque (atque D) dD. -lae B². 4. 5 aliae atque ego. aliaeque, B. om. vv. cfr. XXXV 150. II 230. XIII 105. XV 53. XVIII 265 et II 208. IX 2. 168. XXXIV 144. XXXVI 136. XXXVII 131. 5 fabulosa B. 7 ad BD. | oceano VBdv. a. S. | quae Bb(B) S. quaeque VBdv. a. C. quaecumque d(?) C. 8 aliquae B. an aliqua quae? 11 pistrices ll. v(S). pistrices B coll. IX 4. 8. 41. | tritiones B. 12 alii B¹ D. 13 arietes ll. v. cfr. IX 10 et 145. quadrupes Birt 164. an terrestres? 14 generis BS. -ra r (om. luras v). e genere B. 15 luras Vd. lit. B. 16 drinones Bb S. dryn- r d f v. a. B. dromo- B. simo- Birt 165 coll. IX 23. an turiones? cfr. IX 34. 17 terra B. 18 et amne VBb. | thynni B¹. thinni B². | thynnides v. oth. B. thynides V. tid. B. thinide b. 20 accipiens et VB. 21 acharne Bv. a. H. | aphe B¹. -ya v. a. S. afie B. | alopex coll. IX 145. -pia VB. -phia b. -pecias B. -peca v. |

bacchus, batrachus, belonae, quos aculeatos vocamus, balanus, corvus, citharus, rhomborum generis pessimus, 146 chalcis, cobio, callarias, asellorum generis, ni minor esset, coliae sive Parianus sive Sexitanus a patria Baetica, la-
 5 certorum minimi, ab iis nostrates, cybium — ita vocatur concisa pelamys, quae post XL dies a Ponto in Maeotim revertitur —, cordyla — et haec pelamys pusilla; cum in Pontum a Maeotide exit, hoc nomen habet —, cantharus, callionymus sive uranoscopus, cinaedi, soli piscium
 10 lutei, cnide, quam nos urticam vocamus, cancrorum genera, 147 chemae striatae, chemae leves, chemae peloridum generis, varietate distantes et rotunditate, chemae glycymarides, quae sunt maiores quam pelorides, coluthia sive coryphia,

§ 146: cfr. Plin. IX 155. Isid. XII 6, 13. — Xenocrates 34. Athen. III 84 p. 116^c. 92 p. 121^a. Martial. VII 78, 1. — § 147: Xenocr. 31. 32. 33. 22. (cfr. Athen. III 33 p. 87^b). Isid. XII 6, 50. Xenocr. 23.

foca B². box v. a. S. cfr. Birt 184. | batia (bacia B) U. S. -tis B. -tea v. cfr. § 77. 1 belonae Bbv(S). -ne Rd Lugd. belone V. 2 rhomborum U. S. e rho- H. chro- v. | generis BbS. -ra rv. -re H. 3 cobio B. gob- U. v. | callarias B ex Hesychio. cfr. Birt 178. callyris B. cull- V. coll- BbfJ coll. IX 61. collurus v. 4 coliae Birt 169. -ias B. collia B. colla rv. | sexitanus BATH. cfr. III 8. sextia- B. sexta- V. saxta- bv. saxita- B. | baeticae B. 5 minimae B. -ma b v. a. H. | iis dv. if B¹. his rS. | nostrates ego (i. e. Amyclani: cfr. Athen. III 92 p. 121^a). moncref B. -renses D. monci (monti B) ee VRd. nonei (mo- b²) esse b. Maeotici B. omotarichus Birt 169. 6 pelamuf B. | meothym V. medio- B. 7 cordule b. condyla d. -dila VR. 8 a U. D. cfr. § 108. e d(?)v. | exit Bbv. ex r. 9 callaonymuf B. callionimus V. | uranuscopus V. ranosc- b. orneofcopof B. cfr. § 69. | pisci b. pirium Vd. pyr- B. 10 cnide Bv. conide r. | acancrorum B². -nororum B¹. 11 chamae dTv. a. S (item infra). | syriatae B. trachea B ex Athenaeo. | chemaf B. | leos B. | peturidum Bd. peter- V. poter- b (-des v. a. B). 12 glycymaridis (clyc- V. -cia- d) VRd. glyciamaridis b. -merides B. 13 quae — pelorides om. B. | minores Schneider e Xenocr. sed cfr. Birt 167. | cyletiha B. -thyha V. dilcehia b. coly- cia B. cfr. § 84. | coryphia S e Xenocr. -phea B. -thia H. corophia rv. -phyha Lugd.

concharum genera, inter quae et margaritiferae, cochloae,
 quorum generis pentadactyli, item helices (ab aliis actino-
 phorae dicuntur), quibus radii; cantant — extra
 148 haec sunt rotundae in oleario usu cocleae —, cucumis,
 cynops, cammarus, cynosdextra, draco — quidam aliud 5
 volunt esse dracunculum; est autem gerriculae amplae
 similis, aculeos in branchiis habet ad caudam spectantes;
 sic ut scorpio laedit, dum manu tollitur — erythrinus,
 echenais, echinus, elephantii locustarum generis nigri,
 pedibus quaternis bisulcis — praeterea brachia iis II 10
 binis articulis singulisque forcipibus denticulatis —, fabri
 sive zaei, glauciscus, glanis, gonger, gerres, galeos, garos,
 149 hippos, hippuros, hirundo, halipleumon, hippocampus,

§ 148: Isid. XII 6, 42. 17. — extr.: (cfr. Colum. VIII 16, 9).

1 concharum B². -corum B¹ | cochloae R.S. -loae V. -leae v.
 cochroae B. an conchoe? cfr. Hesych. s. v. *κοχχλω*. 2 penta-
 dactyli VRd. -dactyles v.a.H. spenradactili b. | item U.S.
 om. v. | helices ab aliis J cum Schneidero. (de mendo cfr. XVIII
 317). -cef ab hif B. -ces aliis S. -cembalis R. -cembasilis V.
 elicembale b. melicembales v. 2. 3 actinophore V. -rae
 Rd f H. echino- v. 3 radii BS(D). om. rv(J). | lac. ego indi-
 cavi. exciderunt fere item oblongae, quibus bucinae modo.
 cfr. U 720. Birt 167. his D. | canthant B. | ex B. 4 his B².
 has H. | rotundi (rut- V) VRd. | coclei e B¹. -lea et B². | co-
 cumif B. 5 cynops bJ cum B². -pof Bv(S). -pus Ven. cum
 B¹ (Brot.). om. rdTH. cynosopa Birt 181. | cammarus om. VR
 dTH. | cynosdextra v. -extia b. -extria VRd. -enti B. cyno-
 dontis coni. J. cynes, dentex (vel dentrix) Birt 181. 6 gerric-
 ulae BdH. geri- VRTf. garriculae b. graculo B. | amplae BJ.
 om. rv. 7 aculeos VRdbv(J). cfr. Isid. -leum BS(D). |
 brachiis Vd. | ad BIsid. v. et r. | spectantes dIsid. G. -tis bv(J).
 -tem BS(D). expectantis V. -tes R. 8 sic ut Hack. sic et U. v. |
 mane VR. 9 echenais B. -neis v.a.J. cfr. § 2. | lucustarum
 BV. locist- R. 10 iis ego. om. U. v. (an vero praeterea — 11 den-
 ticulatis delenda ut glossema ex IX 97?). | duo U. v. 11 for-
 cipibus BS. cfr. Brandis p. 37. forcipibus VRdTH(J). -ficulis
 bv. | fabri U. v(J). -ber G. 12 zaei ego. zaes VRdbJ. zaif B.
 zaeus S coll. Hesych. s. v. zeus B coll. IX 68. cfr. Birt 177. |
 glauciscus BdS (-isci B). gau- VR. -isci v. ganeiscis b. | conger
 B. v. a. B. ganger R. | gerres B e Martial. III 77, 7. XII 32, 15.
 U. J. gyres v. 13 hippos d v. a. S. hyppus V. | alipleumon

hepar, ictinus, iulis, lacertorum genera, loligo volitans, locustae, lucerna, telepris, lamirus, lepus, leones, quorum brachia cancris similia sunt — reliqua pars locustae —, mullus, merula inter saxatiles laudata, mugil, melanurus, 5 mena, maeotes, murena, mys, mitulus, myiscus, murix, oculata, ophidion, ostreae, otia, orcynus — hic est pelamydum generis maximus neque ipse redit in Maeotim, similis tritomi, vetustate melior —, orbis, orthagoriscus, 150 phager, phycis saxatilium quaedam, pelamys — earum 10 generis maxima apolectum vocatur, durius tritomo —, porcus, pthir, passer, pastinaca, polyporum genera, pectines — maximi et in his nigerrimi aestate laudatissimi, hi autem Mytilenis, Tyndaride, Salonis, Altini, Chia in insula, Alexandriae in Aegypto —, pectunculi, pur-

§ 149 med.: cfr. Plin. XXXII 17. 152. — Xenocr. 28. 32. 33. — § 150: Xenocr. 33. (cfr. Plin. IX 48). — Xenocr. 19.

B¹ v. a. B. alii pl- B¹. 1 geraar B. hepatos Birt 174. | ictinuf BS coll. IX 81. cat- B. cot- V. cotinos b. v. helacathenes C cum B. | iulis S e con. J. iuliif B. siue VR. sunt b. v. 2 lucernae v. a. J(D). | telepris J ex Hesych. elepris RdTb. elaeap- V. elepal B. lepas S. lepris Brot.(D). liparis v. | lamiruf B² VRD. -riis b. -muruf B¹. -myrus d(?) v. larinus S ex Hesych. cfr. Birt 116. 177. 3 cancri B. 4 mulus B. | merulae B¹. 5 moena VR. maena d(?) Lugd. | maeotes Birt 182 ex Athenaeo VII 88 p. 312^a et Aeliani n. a. X 19. -otif BS. metis r. v. meryx C cum B. | mir B. | mituluf B² dbG. -ulluf B¹. milulus r. myllus B. mylus v. | myiscuf BdH. muscus r. mis- v. myscus G. -stus B. 6 ostreae VR. -rea v. a. D. (eotia v. a. B). | hoc VRd. 7 ipse BS. piaae VR. pye dT. om. b. v. sospes Birt 167 e Xenocr. (ὀρυς). 8 tritomi BbS. -tom V. -ton B. -toni v. an tritomo ni? cfr. Xenocr. (πλήν). 9 quaedam Birt 174. que ll. v. del. B. 10 apolectus v. a. S. -tos vet. Dal. | dyrius Vd. dirius B. durior C. | tritomo BVbS. -onio Rd. -one B. -on v. 11 phorcus v. a. S. | pthir S. pthir B. phtiarum VR. pitiarus bBrot. phita- v. phthita- Dal. 12 in his BD cum U 721. om r. v. | dist. Birt 168. 13 hi autem BD. autem rS. om. v. | mytileus V. miti- B. -teleus b. | altini chia (in chia J) S. -nicia BVRd. -niacia b. -ni antii B. -natia v. 14 in bv(D). om. rS. | aegyptū VR.

- purae, pegrides, pina, pinoterres, rhine, quem squatum
 151 vocamus, rhombus, scarus, principalis hodie, solea, sargus,
 squilla, sarda — ita vocatur pelamys longa ex oceano
 veniens —, scomber, salpa, sorus, scorpaena, scorpio,
 salax, sciaena, sciadeus, scolopendra, smyrus, sepia, strom- 5
 bus, solen sive aulos sive donax sive onyx sive dactylus,
 spondyli, smarides, stellae, spongeae, turdus, inter saxa-
 tiles nobilis, thynnis, thranis, quem alii xiphian vocant,
 thrissa, torpedo, tethea, tritomum pelamydum generis
 magni, ex quo terna cybia fiunt, veneria, uva, xiphias. 10
 152 (54) His adiciemus ab Ovidio posita animalia, quae
 apud neminem alium reperiuntur, sed fortassis in Ponto
 nascentia, ubi id volumen supremis suis temporibus in-
 choavit: bovem, cercyrum in scopulis viventem, orphum

§ 151: cfr. Plin. IX 62. — Xenocr. 34. — 28. — 8. — 34. —
 § 152: Ovid. hal. 94. 102. 104. 110. 111. 112. 113. 126.

1 pegrides (-ri/-def B) *ll.v(S)*. perci- B. phragides *Birt*
 179. | pinoterres S. pinoet- B. pinat- E. pint- V. pinnot- d.
 -terae v. quinoceres b. | rhyne E. rhina v.a.S. | squalum
Birt 120 coll. IX 162. 2 hiscarus VRd. | solia VRb. | car-
 gus VRdb. 3 scilla Bdb H. scylla Vv. 4 forus BS coll.
 § 89. horus VRdv. orus b. sparus B. 5 salax *Birt* 178.
 lolaf BS. sciaycie V. scyaicie d. -ascia v.a.B. scyacye E.
 scoitie b. scias J. sciadeus B. | scyaena BdT. | sciadedeuf B.
 scyadeus dT. -dous E. om. v.a.S. | smyrus B. zmy- BS. my-
 Bdv. mirus r. | septa VdTf. 6 solen Bbv. -lem r. | fi fiue
 B¹. | auios VRd. | nyx d. nix VRb. 7 spondyli ego. -gly B.
 -ylus v. -glyoe S. -dalv r. | smarides B. zma- BS. smaridis
 VRd. -di b. maris v. | stella VRdv.a.S. stilla b. | sphongae
 B. spongia d(?) v.a.S. cfr. § 86. 8 thynnus dT. ty- v.a.B.
 tomus B. 9 thrissa J ex *Hesych*. thryssa B. thassa VRd
 TfH. theassa B. stassa bv. | tritomum BVbS. trimoniū E.
 triton B. triphonon v. | pelamy B. 10 terna BS. uraea
 T(?) B. ferena rv. | ueneria BTbS. -riae VRdH. -ri v. ure-
 nae B. 11 adiciemus Bv. -cimus VR. addic- db. | animalia
Birt 46. nomina *ll.v*. (de ponendi verbo cfr. IV 69. XVIII
 214. XXVIII 18. XXX 98. XXXIV 7. 36). 13 nascencia
 BaS. -tium J cum *Hauptio*. nascuntur rv. 14 bouem Bd
 TbH. uobem a. buem E. bouuam V. om. v. | cercyrum H
 cum *Gesnero*. pergyrum (-gyr B. -giram ba) *ll*. bopgyrum v. |
 orphum v. -phim Bda. morphym VR. morsum b.

rubentemque erythinum, iulum, pictas mormyras aureique coloris chrysophryn, praeterea *percam*, tragus et placentem cauda melanurum, epodas lati generis. praeter haec 153 insignia piscium tradit: channem ex se ipsam concipere, 5 glaucum aestate numquam apparere, pompium, qui semper comitetur navium cursus, chromin, qui nidificet in aquis. helopem dicit esse nostris incognitum undis, ex quo apparet falli eos, qui eundem acipenserem existimaverint. helopi palmam saporis inter pisces multi dedere.

10 Sunt praeterea a nullo auctore nominati. sudis Latine 154 appellatur, Graece *sphyræna*, rostro similis nomini, magnitudine inter amplissimos; rarus is et non degenerat. appellantur et pernae concharum generis, circa Pontias insulas frequentissimae. stant velut suillum crus e longo in

§ 153: Ovid. hal. 108. 117. Isid. XII 6, 28. (cfr. Plin. IX 58). Ovid. hal. 101. 121. 96. — § 154: cfr. Varro l. L. V 77 p. 31.

1 erythinum B Brot. acynum VRdf. acin- b. racinum a. rhacinumque v. | iulum BS. pulum (palū B) r. pullum v. sparulum Brot. (iulis Ovid.). cfr. Birt 56 sqq. 2 chrysophryn Brot. cum Gesnero. -phryri B. chryso V. -son v. chryo B. criso ba. | praeterea om. S. | *percam* Brot. ex Ovid. 112. parum U. S. paruum v. sparum Haupt ex Ovid. 106. 3 cauda melanurum S cum Gesnero. caudam labrū B. cauda labrum (lapr- b) rv. | eporas Bdb. aep- V lepores Birt 118. 4 cannem a. chanem V. canem Bdb. | ipsam B¹. -la rv. 5 nusquam CFWMüller p. 27. sed cfr. Ovid. 117. | pompium B. -pium BVRdv. pamp- a. compiem b. 6 comitetur B. | navium BdT a. S. -igium VR. -igiorum bv. | chromin Bv. -mium VRd. crom- b. chormim a. 7 helopem BS. -pem quoque rv. an helopemque? 8 existimaverint B(ba?) S. -runt Vdv. aestimaverint B. 11 appellatur BbS. -tus rH(D). -ta v. | graece BS. -cis VRdH. a grecis b(v). | *sphyræna* B. cfr. Athenaeus VII 122 p. 323^a. Aristot. h. a. IX 2 init. -reni B. -rene S. purem VRd. para b. phyre v. | rostro BB. -rio VR. -ria b. ostreae v. | nomini J. -nis b. -ne rv. cfr. II 89. 12 rarus is et D. raruli fet (sed B²) B. rarus is sed S. rarus sed rv. | degenerat B¹ (ut videtur). cfr. § 98. -neri B² (i in ampla ras.). -ner rv. de adiectivi notione aliena cfr. VIII 178. X 8. 10. XI 265. XIV 41. XXXVII 58 al. 13 gesseris B. | pomitias V. -icias B. 14 uel et V. | suillum ego. uillum B. suillo (suu- V) rv. | crus e ego. crure U. v.

harena defixae hiantesque, qua latitudo est, pedali non minus spatio cibum venantur; dentes circuitu marginum habent pectinatim spissatos; intus spondyli grandis caro est. et hyaenam piscem vidi in Aenaria insula captum. — Exeunt praeter haec et purgamenta aliqua relatu indigna et algis potius adnumeranda quam animalibus.

C. PLINI SECUNDI NATURALIS HISTORIAE LIBER XXXIII

- 1 (1) Metalla nunc ipsaeque opes et rerum pretia dicentur, tellurem intus exquirente cura multiplici modo, quippe alibi divitiis foditur quaerente vita aurum, argentum, electrum, aes, alibi deliciis gemmas et parietum *h*-
gnorumque pigmenta, alibi temeritati ferrum, auro etiam gratius inter bella caedesque. persequimur omnes eius
2 fibras vivimusque super excavatam, mirantes deliscere aliquando aut intremescere illam, ceu vero non hoc indignatione sacrae parentis exprimi possit. imus in viscera 15

§ 1: cfr. Plin. II 158. XXXV 50. 118. 31. 49. XVI 205.

1 hyans **b**. | que qua **Bv**. quaeque qua **VRd**. quamque **b**. | latitudo **BS**. lippitudo **VRd**. limpi- *v*. lippido **b**. 2 in circuitu *v.a.S.* 3 sponduli **d**. -doli **VR**. pro spondylo (-dili *v*) **B**. spondyli loco *U* 723. (*malim* uice, ut *XI* 159. 171. *IX* 73. 17 *passim*; de mendo cfr. XXXIII 12). 5 exeunt *ll.H.* caput exerentem *v*. | prae **B¹**. | relat/// **B¹**. 6 ulgis **R**. 8 exquirenti **B**. 9 alibei **B¹** (*etiam infra*). | fodituri **B**. 10. 11 lignorumque *ego*. digitorumque *ll.v.* picto- *D.* (*Bergk exerc. Pl. II p. 3*: deliciis parietum digitorumque gemmas et pigmenta). 11 ferro **VR**. 12 omnes *v*. -nis *ll.S.* 13 uiuimusque **BG**. uidi- (quae **V**) **VRd**. uidem- *hv*. | excauatam **BG**. -to *rd¹*. -tos montes *d¹hv*. | miserantes **V**. 14 hoc **BS**. hoc **VRd**. hoc etiam *dhv*. 15 viscera eius *d¹hv.a.S.*

et in sede manium opes quaerimus, tamquam parum benigna fertilique qua calcatur. et inter haec minimum remedium gratia scrutamur, quoto enim cuique fodiendi causa medicina est? quamquam et hoc summa sui parte
 5 tribuit ut fruges, larga facilisque in omnibus, quaecumque prosunt. illa nos peremunt, illa nos ad inferos agunt, 3 quae occultavit atque demersit, illa, quae non nascuntur repente, ut mens ad inane evolans reputet, quae deinde futura sit finis omnibus saeculis exhauriendi eam, quo
 10 usque penetratura avaritia. quam innocens, quam beata, immo vero etiam delicata esset vita, si nihil aliunde quam supra terras concupisceret, breviterque, nisi quod secum est!

(2) Eruitur aurum et chrysocola iuxta, ut pretiosior 4
 15 videatur, nomen ex auro custodiens. parum enim erat unam vitae invenisse pestem, nisi in pretio esset auri etiam sanies. quaerebat argentum avaritia; boni consuluit interim invenisse minium rubentisque terrae excogitavit usum. heu prodiga ingenia, quot modis auximus
 20 pretia rerum! accessit ars picturae, et aurum argentumque caelando carius fecimus. didicit homo naturam provocare. auxere et artem vitiorum inritamenta; in poculis libidines

§ 3: cfr. Horat. od. III 3, 49. Seneca ep. XV 2, 56. 57.

2 qua Bv(J). quaqu r dTG. | calcatur BG(S). caec- V. cec- Ed. sec- TH. fecetur v. 3 quoto B¹G. quo B². om. rv. | cui enim v. a. G. 4 haec hv. a. S. 5 fruges larga BS. fugres (fu- VR) iarca (-cha T. earca V²) VRT. frugum parcha d. minime parca hv. 6 perimunt B²S. praem- V. prem- Edhv. 7 non om. R. 8 repente ut ego. ut rep- ll. hv(D). rep- dT(P)H. cfr. XXXVII 193. II 89. XXVI 4. XV 25. 9 si VR. est hv. a. G. 10 penetratura VR dTH(J). -tratur BS. -tret v. | qua inbeata B¹. 11 eē R. | aliunde ll. H. -ud G. -ud de ea hv. 12 haberetque non nisi d(?) hv. a. G(Brot.). 15 nomine h. non H. | ex—enim Bhv(S). om. rH. 15. 16 erat unam BG(S). naturam r. -ura. parum erat H. erat naturae unam hv. 16 potestatem B. 17 saniens VR. 17. 18 consilii VR. 19 heu Bhv(S). eum r. o Brot. | prodigiosa hv. a Brot. | quod B¹VD. 20 et argentum quae V. 21 dicit VR d. 22 auxere om. BS. | arte d. (artem = pretium artis; cfr. v. 20).

- 5 caelare iuuit ac per obscenitates bibere. abiecta deinde sunt haec ac sordere coepere, ut auri argentique nimium fuit. murrina ex eadem tellure et crystallina effodimus, quibus pretium faceret ipsa fragilitas. hoc argumentum opum, haec vera luxuriae gloria existimata est, habere 5 quod posset statim perire totum. nec hoc fuit satis. turba gemmarum potamus et zmaragdis teximus calices, ac temulentiae causa tenere Indiam iuvat. aurum iam 6 accessio est, 1. (3) utinamque posset e vita in totum abdicari [sacrum fame, ut celeberrimi auctores dixerunt] 10 proscissum conviciis ab optimis quibusque et ad perniciem vitae repertum, quanto feliciore aevo, cum res ipsae permutabantur inter sese, sicut et Troianis temporibus factitatum Homero credi convenit! ita enim, ut opinor, 7 commercia victus gratia invecta. alios coriis boum, alios 15 ferro captivisque res emptitasse tradit. quare, quamquam ipse iam mirator auri, pecore aestimationes rerum ita fecit, ut c boum arma aurea permutasse Glaucum diceret

§ 6: Verg. Aen. III 57. — Homerus H 472. — § 7 extr.: Homerus Z 234 sqq. — cfr. Plin. XVIII 11. Varro r. r. II 1, 9. Festus p. 202, 11 sqq.

1 celera iuuit (uiuuit B) VR. celebrauerunt T Brot. 2 ac ego. abf B. & rv. | forbere BT. | coeperunt dT. om. B | ut ego. et ll.v. | et argentique (quae V) VRT. 3 fuit om. R. | murrinae B¹VRd. | crustallina B. 5 luxoriae (-ia B) VR. | gloria om. VR. | haber & R. 7 putamus VR. | ex VRd. 8 tenere Bhv. temere r. | aurum ego. earum B. et aurum rv. 10 abdicare B. (an et uita ... abdicare?). | uncos posui cum Müllero emend. V 10. | aurum (-ri Brot.) sacra hv.a.S. | fame H(J). -mae BS. -ma r. -mes hv. 11 procellum B¹. (est add. Brot.). 12 quanto BS. -tum rv. | ipsa B². 13 permutabatur B. -buntur V. 15 uictuuf B¹D. uictus gratia om. VR. | inuecta ll.H. -enta hv(D). 16 res D e coni. S. reruf B¹. (an merces?). rerū B². rebus rv. merum coni. J. uinum Bergk. | emitasse R. aemitt- V. mut- d(?)man. Dal. H. | quare ego. qua B¹. quā B². om. rv. | quamquam BS. -quam et rv (D). et quamq- Bergk. 17 iam BS. om. rv. | miratus aurum v.a.H. | pecore ego cum Bergkio. pec: B¹. punctis del. et correctionem supra scripserat B², sed puncta et corr. rursus erasit B². et VRd. om. v.

cum Diomedis armis VIII boum. ex qua consuetudine multa legum antiquarum pecore constat etiam Romae.

(4) Pessimum vitae scelus fecit qui primus induit 8 digitis, nec hoc quis fecerit traditur. nam de Prometheo 5 omnia fabulosa arbitror, quamquam illi quoque ferreum anulum dedit antiquitas vinculumque id, non gestamen, intellegi voluit. Midae quidem anulum, quo circumacto habentem nemo cerneret, quis non etiam fabulosiorem fateatur? manus et prorsus sinistrae maximam auctori- 10 tatem conciliavere auro, non quidem Romanae, quarum in more ferrei erant ut virtutis bellicae insigne. de regibus Romanis non facile dixerim. nullum habet Romuli in Capitolio statua nec praeter Numae Serviique Tullii alia ac ne Lucii quidem Bruti. hoc in Tarquiniis maxime 15 miror, quorum e Graecia fuit origo, unde hic anulorum usus venit, quamquam etiam nunc Lacedaemone ferreo utuntur. sed a Prisco Tarquinio omnium primo filium, 10 cum in praetextae annis occidisset hostem, bulla aurea donatum constat, unde mos bullae duravit, ut eorum, qui 20 equo meruissent, filii insigne id haberent, ceteri lorum; et ideo miror Tarquinii eius statuam sine anulo esse. quamquam et de nomine ipso ambigi video. Graeci a digitis appellavere, apud nos prisci ungulum vocabant,

§ 8: cfr. Plin. XXXVII 2. Isid. XIX 32, 1. — (cfr. Plato de re p. II p. 359. Cic. de off. III 9, 38). — § 9 extr.: cfr. Plin. XXXV 16. — § 10: Macrobian. Sat. I 6, 8—14. Paul. Diac. p. 36 s. v. *bullā aurea*. — Festus p. 375^b, 1. Isid. XIX 32, 5.

1 cum om. VRd. 3 qui BfS. qui id rdtH(D). qui anulum hv. cfr. § 13. 4 non (pro hoc) E. 7. 8 circum actu mabentem B¹. 9 manuuf BD. 10 romaene VR. -ani hv.a.G. | quorum hv.a.H. 11 in om. hv.a.Brot. | mere H cum Gron. | ferrei BS. -rrent r. -rreum dG. -rendum hv. | erant U.S. erat dv erat id G. id erat Lugd. | ut H. et U.G(S). del. v. 13 praeterea B¹. | num & V. 14 inter quibus V. 15 egraegia B. egregia Vdhv.a.C. 16 etiam num B¹. | lac//edaemone^s B¹. 18 accidisse V. | bullea (om. aurea) E. 19. 20 qui hęc equo commeruiffent B¹. 20 ceter (-rum V²) illorum VR. 22 ambigitur. id hv.a.G. 23 umgulum V.

- 11 postea et Graeci et nostri symbolum. longo certe tem-
pore ne senatum quidem Romanum habuisse aureos mani-
festum est, siquidem iis tantum, qui legati ad exter-
as gentes ituri essent, anuli publice dabantur, credo, quo-
niam ita exterorum honoratissimi intellegebantur. neque 5
aliis uti mos fuit quam qui ex ea causa publice accepis-
sent, volgoque sic triumphabant et, cum corona ex auro
Etrusca sustineretur a tergo, anulus tamen in digito fer-
reus erat aequae triumphantis et servi prae se coronam
12 sustinentis. sic triumphavit de Iugurtha C. Marius aureum-
que non ante tertium consulatum sumpsisse traditur. ii
quoque, qui ob legationem acceperant aureos, in publico
tantum utebantur iis, intra domos vero ferreis, quo argu-
mento etiam nunc sponsae muneris vice ferreus anulus
mittitur, isque sine gemma. equidem nec Iliacis tempori- 15
bus ullos fuisse anulos video. nusquam certe Homerus
dicit, cum et codicillos missitatos epistularum gratia in-
dicet et conditas arcis vestes ac vasa aurea argenteaque
et eas colligatas nodi, non anuli, nota. sortiri quoque
contra provocationes duces non anulis tradit, fabricae 20
etiam deum fibulas et alia muliebris cultus, sicut inaures,
13 in primordio factitasse, sine mentione anulorum. et quis-

§ 11 med.: Isid. XIX 32, 3. — cfr. Plin. XXI 6. — § 12 med.:
Isid. XIX 32, 4. Homerus Z 169. Θ 424. 443. 447. Η 175. Σ 400.

3 hiif B². his C. | legiaci B. 6 quanquā B. 7 hic B.
9 aequi B. aequa fortuna *man. Dal. v. a. G. (Brot.)*. | trium-
phantes Vd. | prae se ego. cfr. VIII 2. fortasse (feria- B) U.
G(S). del. v(Brot.). *an potius forte? nam fortasse alienum a*
dictione Plinii praeferentis semper fortassis: cfr. II 82. XVIII
36. XXV 15. 22. XXVII 102 al. 10 C. B¹ Bv. del. B².
om. V¹ d. fa V². 11 ii v(S). duo (i. e. n) B. hii BV. hi
dh C. 12 obligationem VRd. 13 iif B¹ J. hiif B². his rH.
eis G. om. v. | qui intra B. 14 muneris vice BS. -eri rH.
om. hv. 15 hisque V². -ui V¹ B. | eo quidem B. cfr.
XXXV 17. om. hv. a. H. | nedicialis B. 17 missitatos dhv.
-alof B. misitatos VR. 18 argif B². | uectes B. 19 ea
colligata hv. a. S. (*an confignatas?*). | notaf B. 20 prouo-
cationef BS. -nem rv(D). | fabricae U. hv(S). -care dTC.
---- G. 22 et p. 109, 1 quicquid B. qui v. a. G.

quis primus instituit, cunctanter id fecit: laevis manibus latentibusque induit, cum, si honos securus fuisset, dextra fuerit ostentandus. quodsi impedimentum potuit in eo aliquod intellegi, etiam senioris usus argumentum esset: maius in laeva fuisset, qua scutum capitur. est quidem apud eundem Homerum virorum crinibus aurum inplexum; ideo nescio an prior usus feminis coeperit.

(5) Romae ne fuit quidem aurum nisi admodum 14 exiguum longo tempore. certe cum a Gallis capta urbe pax emeretur, non plus quam mille pondo effici potuere. 10 nec ignoro MM pondo auri perisse Pompeii III consulatu e Capitolini Iovis solio a Camillo ibi condita, et ideo a plerisque existimari MM pondo collata. sed quod accessit, ex Gallorum praeda fuit detractumque ab iis in parte 15 captae urbis delubris — Gallos cum auro pugnare solitos Torquatus indicio est —; apparet ergo Gallorum templorumque tantundem nec amplius fuisse. quod quidem in augurio intellectum est, cum Capitolinus duplum reddidisset. illud quoque obiter indicari convenit — etiam 20 de anulis sermonem repetivimus —, aedituum custodiae eius comprehensum fracta in ore anuli gemma statim ex-

— § 13: (cfr. Ateius Capito ap. Macrob. Sat. VII 13, 12. 13). — Homerus P 52. — § 14: Liv. V 48, 8. 50, 6. — § 15: Liv. VII 10, 7. 11.

1 laevisque d(?)hv.a.S. 2 latibusque R. | si om. R. 4 et iam U. | feriorif BdH(J). -or is S. sertoris r. in sertorii hv. consortoris B. | usu hv.a.H. | argentum B. | esset ego. est & B.S. est rv. 5 fuiff & B.S. -isse rv. 6. 7 crinibuf aurum inplexum Bv. om. r. 7 annon coni. S. | feminif B. a (ae V?) fem- rv. cfr. CFW Müller p. 3. 8 aureum VR. 10 effici Bhv(S). om. rH. 11 ignoro M. Crassum hv.a.G (Brot.). | duo milia v.a.S. | reperisse dT. rapuisse suo et hv.a.G(Brot.). | pompeii VS. -peli B¹. -pili B². -peio D. | m dT. tertio hv. secundo Brot. 11. 12 consulatu e v(J). cos. e VRdS(D). cal e B¹. calē B². cfr. Froben p. 70. 72. 13 exaestimare R. | II VB. duo d. duo milia v.a.J. 14 ex U.S. om. dC. est v. | iif B¹S. his rv. 15 gallos autem hv.a.S. (dist. D). | purgare B. 17 equidem dS. 19 indicare fH. | etiam BU. et iam J. quoniam rv(D). an etenim? 20 an ab (pro de)? | ancilis V. | repetimus hv.a.S. | aeditum V.

- 16 pirasse et indicium ita extinctum. ergo ut maxime MM tantum pondo, cum capta est Roma, anno CCCLXIII fuere, cum iam capitum liberorum censa essent CLII DLXXXIII. in eadem post annos CCCVII, quod ex Capitolinae aedis incendio ceterisque omnibus delubris C. Marius filius 5 Praeneste detulerat, XIII pondo, quae sub eo titulo in triumpho transtulit Sulla et argenti VI. idem ex reliqua omni victoria pridie transtulerat auri pondo XV, argenti p. CXV.
- 17 (6) Frequentior autem usus anulorum non ante Cn. 10 Flavium Anni filium deprehenditur. hic namque publicatis diebus fastis, quos populus a paucis principum cotidie petebat, tantam gratiam plebei adeptus est — libertino patre alioqui genitus et ipse scribe Appi Caeci, cuius hortatu exceperat eos dies. consultando assidue sagaci in- 15 genio promulgaratque —, ut aedilis curulis crearetur cum Q. Anicio Praenestino, qui paucis ante annis hostis fuisset, praeteritis C. Poetilio et Domitio, quorum patres consules 18 fuerant. additum Flavio, ut simul et tribunus plebei esset, quo facto tanta indignatio exarsit, ut anulos abiectos in 20 antiquissimis reperiatur annalibus. fallit plerosque quod tum et equestrem ordinem id fecisse arbitrantur; etenim ad-

§ 17: L. Piso ap. Gell. VII 9. Liv. IX 46, 1. 5. Val. Max. II 5, 2. — § 18: Liv. IX 46, 12.

1. 2 duo tantum milia hv.a.S. 2 capita E. 3 eff& B. | CLII B.D. ccti V¹E¹d. CLIII V²E². CLII milia hv. | DLXXXIII B¹. 4 in G. om. ll.v. an ex? 5 vi marro E. 6 an detulerat, erant? | XIII J. XIII B. XIII milia S. XIII r. tredecim milia hv. | quae om. v.a.G. 7 [trans]tulit — 8 trans[tulerat] om. B. | vi J. vi ll.S. vii (vi H) milia hv. 11 anni (Ven.)S. annii ll.v. anci U cum Orellio. cfr. Gell. 12 factis VE. | principium E. 13 tantum gratia VE. | plebei B¹S. -bi VE. -bis B²dhv. 14 appicae ci B¹. apicē B². 15 hortatus exceperat B¹. -at uix caeperat (coep-E) VE. 16 promulgaueratque VE dhv.a.S(D). 17 quinto B. que Vd. 18 poetellio VE. petilio hv.a.H. 19 plebei BS. -bis rv. 20 facta Vd. | tanta senatus hv.a.S. | indignatio BS. -one rv. | abiecto B¹. ab eo abiectos fuisse hv.a.S. 22. etenim VE dTfhv(H)D. ut enim BS. at enim J. est

iectum hoc quoque sed et phaleras positas propterque
 nomen equitum adiectum est, anulosque depositos a no-
 bilitate in annales relatum est, non a senatu universo.
 hoc actum P. Sempronio L. Sulpicio cos. Flavius vovit 19
 5 aedem Concordiae, si populo reconciliasset ordines, et,
 cum ad id pecunia publice non decerneretur, ex multa-
 ticia faeneratoribus condemnatis aediculam aeream fecit
 in Graecostasi, quae tunc supra comitium erat, inciditque
 in tabella aerea factam eam aedem CCCCXXXVIII annis post Capi-
 10 tolinam dedicatam. id a. CCCCXXXVIII a condita urbe 20
 gestum est et primum anulorum vestigium extat; pro-
 miscui autem usus alterum secundo Punico bello, neque
 enim aliter potuisset trimodia anulorum illa Carthaginem
 ab Hannibale mitti. inter Caepionem quoque et Drusum
 15 ex anulo in auctione venali inimicitiae coepere, unde
 origo socialis belli et exitia rerum. ne tunc quidem 21
 omnes senatores habuere, utpote cum memoria avorum
 multi praetura quoque functi in ferreo consenuerint —
 sicut Calpurnium et Manilium, qui legatus C. Marii fuerit

§ 19: Liv. IX 46, 6. — § 20: Liv. XXIII 12, 1. Val. Max.
 VII 2 ext. 16. (cfr. Plin. XXVIII 148. II 199). Liv. epit. LXXI.
 — § 21 med.: cfr. Cic. Brut. 29, 112.

1 phraleraf B¹. phalera (phalle- V) VRdhv.a.S. | posita^a
 B²S. -ta rv. | propterque (= idque propter) EdhJ. -ter quae
 BVv(S). -tereaque H. -terea Verc. praeterque CFWMüller
 p. 27. 2 anulosque CFWMüller l. l. -los quoque ll.v.
 3 nam (pro non a) R. 4 Sempronio Longo v.a.Brot. | L.
 ll.v(D). P. d(?)Brot. | novit R. ouit B¹. obit B². 5 po-
 pulos B¹. -lvi B². 6 publica hv.a.S. 9 tabula hv.a.S. |
 faciam Vd. om. hv.a.S. | meam VR. | ccmi H¹(Brot.). ccmi B.
 ccmi v(H²). ccmi S. c quatuor G. | annis om. B. 10 id
 a. (= anno) CFWMüller p. 3. ita ll.v. | ccccxlviii VRhv.a.
 Brot. 11 p (pro &) VR. | existat V. 11. 12 primif. qui
 autem B. 13 potuiff& B¹VD. -ent rv. | tria modia V¹.
 primordia B. 14 annif(-ni B²)bale B. | mitti Bhv. illi r. |
 caepionem B¹B. scep- VR. Scip- B²dv. 16 exiti rerum
 (vel uerum) Madvig adv. crit. II 528. | nie B¹. | tunc BJ. tum
 dhv. cum r. 17 habuere BS. -runt rv. | pote V¹B.
 18 functi Edhv. funem r. | consenuerint VR. 19 manlium
 B². | fuerat Edhv.a.S.

Iugurthino bello, Fenestella tradit, et multi L. Fuffidium illum, ad quem Scaurus de vita sua scripsit —, in Quintiorum vero familia aurum ne feminas quidem habere mos fuerit, nullosque omnino maior pars gentium hominumque, etiam qui sub imperio nostro degunt, hodieque 5 habeat. non signat oriens aut Aegyptus etiam nunc literis contenta solis.

- 22 Multis hoc modis, ut cetera omnia, luxuria variavit gemmas addendo exquisiti fulgoris censuque opimo digi-
 37, 2 aq. tos onerando, sicut dicemus in gemmarum volumine, 10
 mox et effigies varias caelando, ut alibi ars, alibi materia esset in pretio. alias dein gemmas violari nefas putavit ac, ne quis signandi causam in anulis esse intellexeret,
 23 solidas induit. quasdam vero neque ab ea parte, qua digito occultantur, auro clusit aurumque millis lapillorum 15
 vilius fecit. contra vero multi nullas admittunt gemmas auroque ipso signant. id Claudii Caesaris principatu repertum. nec non et servitia iam ferrum auro cingunt — alia per sese mero auro decorant —, cuius licentiae origo nomine ipso in Samothrace id institutum declarat. 20
 24 Singulis primo digitis geri mos fuerat, qui sunt minimis proximi. sic in Numae et Servi Tullii statuvis videmus. postea pollici proximo induere, etiam in deorum simulacris, dein iuvat et minimo dare. Galliae Britanniaeque medio dicuntur usae. hic nunc solus excipitur, ceteri 25

§ 23 extr.: Petron. sat. 32. 58 extr. — Lucret. VI 1043. Isid. XIX 32, 5. — § 24: (Isid. XIX 32, 4). Ateius Capito ap. Macrobr. Sat. VII 13, 14. 15. Gellius X 10.

1 phenestella B. | fuffidium B. fufi- C. 2 scaurof B.
 4 omnino anulos hv.a.S. 5 defunt B. | hodiae V. -ie Bh
 v.a.G. 6 habet G. -ent C. | signat BC. -net Vv. -nemt B.
 8 uarit B¹. uerit B². 10 oneranda B. | dicimus VB.
 cfr. § 28. 11 alibei (bis) B¹. 12 esse V. | dein BS. -nde rv.
 14 qua B¹S e cod. Colb. quae rv(J). 15 occultantur
 BEdColb.S. -atur Vhv(J). | millis J coll. XXXVI 98 et
 Festo s. v. millib. B¹Lugd. milibus rv(S). micis Gron. uili-
 bus coni. U. 19 licentiam B. 20 samothra haec (om. id) V.
 21 gerimus V. 23 in ego. om. U.v. cfr. XXXIV 8.

omnes onerantur, atque etiam privatim articuli minoribus aliis. sunt qui uni tantum minimo congerant, alii vero 25 et huic tantum unum, quo signantem signent. conditus ille, ut res rara et iniuria usus indigna, velut e sacratio 5 promitur, ut et unum in minimo digito habuisse pretiosioris in recondito supellectilis ostentatio sit. iam alii pondera eorum ostentant. aliis plures quam unum gestare labor est, alii bratteas infercire leviori materia propter casum tutius gemmarum sollicitudini putant, alii sub gemmis venena cludunt, sicut Demosthenes summus Graeciae 10 orator, anulosque mortis gratia habent. denique vel plurima opum scelera anulis fiunt. quae fuit illa vita priscorum, qualis innocentia, in qua nihil signabatur! nunc cibi quoque ac potus anulo vindicantur a rapina. hoc 15 proficere mancipiorum legiones, in domo turba externa ac iam servorum quoque causa nomenclator adhibendus. aliter apud antiquos singuli Marcipores Luciporesve dominorum gentiles omnem victum in promiscuo habebant, nec ulla domi a domesticis custodia opus erat. nunc 27 rapiendae comparantur epulae pariterque qui rapiant eas, et claves quoque ipsas signasse non est satis. gravatis somno aut morientibus anuli detrahuntur, maiorque vitae ratio circa hoc instrumentum esse coepit. incertum a

§ 25: (Petron. sat. 71). — Eratosth. ap. Plutarch. Demosth. 30 p. 860. — § 26: (cfr. Cic. ad fam. XVI 26, 2. — Quintil. inst. or. I 4, 26). — § 27 extr.: cfr. Plin. XXXVII 3. 4. Herodot.

1 onorantur B². | articuli² B². 2 tres uni hv.a.S. | tantum BJ. om. rv. 4 usu B². 5 ut & B. et rv. 6 super lectulis V. | sit ego. est ll.v. | iam om. VR. 7 orum V. ho- dT. 8 infercire B¹S. -farcire G. -ferci VR. -ferre B². -ferunt hv. 9 tutius BG. totius r. totam hv. | sollicitudinem hv.a.G. 9. 10 gemmas VR. 11 vel Bergk exere. Pl. II 3. cfr. CFWMüller p. 27. ut ll.v. 11. 12 plurima BS. -mum rv. 12. 13 prisorum qualif innocentia Bhv. om. r. prisorum om. S. 13 nunc BS. at nunc dho(D). at uincti B. adiuncti V². -cti V². 15 proficere VR. | in BS. et in rv. 16 ac iam BS. ac G. acta rv. 18 gentilis B. 19 ne B. 20. 21 ea sed V. eas sed et hv.a.G. 21 signare hv.a.S. 21. 22 grauatius somnus autem V.

- quo tempore, videmur tamen posse in externis auctoritatem eius rei intellegere circa Polycraten Sami tyrannum, cui dilectus ille anulus in mare abiectus capto relatus est pisce, ipso circiter CCXXX urbis nostrae annum interfecto.
- 23 celebratio quidem usus cum faenore coepisse debet. argu-
mento est consuetudo volgi, ad sponsiones etiamnum auulo
exiliente, tracta ab eo tempore, quo nondum erat arra
velocior, ut plane adfirmare possimus nummos ante apud
42 nos, mox anulos coepisse. de nummis paulo post dicitur.
- 29 (7) Anuli distinxere alterum ordinem a plebe, ut 10
semel coeperant esse celebres, sicut tunica ab anulis
senatum. quamquam et hoc sero, vulgoque purpura la-
tiore tunicae usos invenimus etiam praecones, sicut pa-
trem L. Aelii Stilonis Praeconini ob id cognominati. sed
anuli plane tertium ordinem mediumque plebei et patri-
15 bus inseruere, ac quod antea militares equi nomen de-
derant, hoc nunc pecuniae indices tribuunt. nec pridem
30 id factum. divo Augusto decurias ordinante maior pars
iudicum in ferreo anulo fuit iique non equites, sed iudices
vocabantur. equitum nomen subsistebat in turmis equo-
20 rum publicorum. iudicum quoque non nisi quattuor de-
curiae fuere primo, vixque singula milia in decuriis in-
venta sunt, nondum provinciis ad hoc munus admissis,
servatumque in hodiernum est, ne quis e novis civibus
31 in iis iudicaret. 2. decuriae quoque ipsae pluribus 25
discretae nominibus fuere, tribunorum aeris et selectorum

III 41. 42. — § 30 init.: cfr. Sueton. Aug. 32.

1 externa VRd. 2 poliera terra mityrannum V. 4 pisce
& BD. | ipsi R. 6 etiannum B¹. etiā cū R. an etiam nunc?
7 exilenter acta VR. (tracta om. hv.a.G). | non B. | arra
om. B. 9 dicitur V¹R. cfr. § 22. 13 tunica B².
15 plebi V²Edhv.a.S. blebi V¹. cfr. § 17. 18. 16 in-
servuere V. | ac U. dThv(S). del. Dal. | et qui V. 17 iudices
Edhv.a.S. 19 ferro V. | hique BV. 21 quoque om. dT.
an que? 22 pximo R. 22. 23 decuriis inuenta Bv. -uria
rdTff. 23 admissis om. R. 24 hodiernum diem hv.a.G.
25 hif B². his VR. | iudicare V. | ipsi R. 26 selecto-
rum dh(?)v. fectorum B. setecorum R. -cor V.

et iudicum. praeter hos etiamnum nongenti vocabantur
ex omnibus electi ad custodiendas suffragiorum cistas in
comitiis. et divisus hic quoque ordo erat superba usur-
patione nominum, cum alius se nongentum, alius selectum,
5 alius tribunum appellaret.

(8) Tiberii demum principatu nono anno in unitatem 32
venit equester ordo, anulorumque auctoritati forma con-
stitutata est C. Asinio Pollione C. Antistio Vetere cos.
anno urbis conditae DCCLXXV, quod miremur, futili paene
10 de causa, cum C. Sulpicius Galba, iuvenalem famam apud
principem popinarum poenis aucupatus, questus esset in
senatu, volgo institores eius culpa defendi anulis. hac de
causa constitutum, ne cui ius esset nisi qui ingenuus ipse,
patre, avo paterno HS CCCC census fuisset et lege Iulia
15 theatri in quattuordecim ordinibus sedisset. postea gre-
gati insigni id adpeti coeptum. propter haec discrimina 33
C. princeps decuriam quintam adiecit, tantumque enatum
est fastus, ut, quae sub divo Augusto impleri non potue-
rant, decuriae non capiant eum ordinem, passimque ad
20 ornamenta ea etiam servitute liberati transilient, quod
antea numquam erat factum, quoniam ferreo anulo

§ 32 extr.: Sueton. Caes. 33. Horat. epist. I 1, 58. Plin.
epist. I 19. — § 33 init.: Sueton. Calig. 16.

2 electi BS. sel- *rv(D)*. | a V. | custodienda VR *v.a.G.* |
scita *v.a.G.* 6 principatu BJ. -tus *rv(D)*. cfr. CFW Müller
grat. p. 553. 8 G. pro C. ter deinceps B², item § 33 et passim.
9 DCCLXXX V. | vtili B². 10 galba Bv(S). galba dum
rG(D). 11 potinarum VR. | aucupatus BS. -tur G. occu-
patur r. aucuparetur occupatusque in his hv. | quae est v. B.
12 senatum VRd. 13 cui tus V¹. cuius B. cui V¹. |
effet BdhS. id esset rG(D). eius esset v. | qui BS. cui rv.
ingenuus ipse BS. -nuo ipsi hv. -nuo r. -nuus ipse ingenuo
D. cfr. Mommsen (röm. Staatsrecht III p. 452 not. 1). 14 patre
BS. -ri rv. | sestertia cccc VRdhv.a.S. | fuiff & Bv. -ssent
et h. -ssent e r. 15 fediff & BS. sedendi (red- V) rv.
16 propterque hv.a.S. 17 enatum BdT.S. nat- rv. 18 fastus
hC. fastif B²v. fastif B¹. fortis r. 18. 19 potuerunt V.
21 quoniam ego. qm in ll.v. cfr. II 177. VIII 8. X 40. XI 87.
XXV 48. XXVII 16. 63. XXVIII 23. XXXVII 86. 87. 14^p

- et equites iudicesque intellegebantur. adeoque id promiscuum esse coepit, ut apud Claudium Caesarem in censura eius unus *ex* equitibus Flavius Proculus *CCCC* ex ea causa reos postularet. ita dum separatur ordo ab ingenuis, com-
 34 municatus est cum servitiis. iudicum autem appellatione 5
 separare eum ordinem primi omnium instituere Gracchi discordi popularitate in contumeliam senatus, mox debellata auctoritas nominis vario seditionum eventu circa publicanos substitit et aliquamdiu tertiae sortis viri publicani fuere. M. Cicero demum stabilivit equestre nomen 10
 in consulatu suo Catilinianis rebus, ex eo ordine perfectum se celebrans eiusque vires peculiari popularitate quaerens. ab illo tempore plane hoc tertium corpus in re p. factum est, coepitque adici senatui populoque Romano et equester ordo. qua de causa et nunc post 15
 pulum scribitur, quia novissime coeptus est adici.
 35 (9) Equitum quidem etiam nomen ipsum saepe variatum est, in iis quoque, qui id ab equitatu trahebant. celeres sub Romulo regibusque sunt appellati, deinde flexuntes, postea trossuli, cum oppidum in Tuscis citra 20

§ 34: Varro ap. Nonium p. 454. Vellei. II 6, 2. Tac. ann. XII 60. — § 35: Paul. Diac. p. 55 s. v. *celerēs*. Dion. Hal. II 13. — Gran. Licin. p. 4 Bonn. Varro ap. Serv. ad Aen. IX 608. — Paul. Diac. p. 367 s. v. *trossuli*. schol. Persii sat. I 81.

aliter XXXI 12. XXXIII 15. XXXVI 98. XXI 56. XVII 42. X 83 al. 1 et *om. dhv. a. S.* | id B^J. in VdT. *om. R(?)v.*

1. 2 promiscuum id *h.v. a. J.* 3 ex d(?)v. *om. U.* | aequitibus V. e quirir- B. | flauis V. 5 appellationem B¹. 6 separari *h.v. a. S.* | cum V. 7 contumelia VR. 9 subsistit V. | fortis uiri BS. uire V. uires Bdhv. 11 catilinianif B¹ cod. Poll. U. cfr. II 137 et Wölfflin (Archiv I 279. 186). -nanis dH(J). -nariis S(D). cati inanif B¹. ctilianis rT. ei senatum concilians hv (om. rebus). | eo se hv. a. S. 12 se BS. esse rv. | fuiref B¹. 15 & BS. *om. rv(D).* | aequester V¹. -quiter V¹. equiter Rd. 16 coeptum VRd. 17 quitum VT. *om. hv. a. H.* | quin etiam hv. a. H. | ipsum equitum v. a. H. 18 iif B¹v(S). his rC. | qui id BTS. quid V. qui Bdhv. | ad equitatum VRdhv. a. S. | trahebantur Bdhv. a. S. 20 flexuntes r. -umines hv. | trossuli B.

- Volsinios p. VIII sine ullo peditum adiumento cepissent eius vocabuli, idque duravit ultra C. Gracchum. Iunius 36 certe, qui ab amicitia eius Gracchanus appellatus est, scriptum reliquit his verbis: Quod ad equestrem ordinem attinet, antea trossulos vocabant, nunc equites vocant ideo, quia non intellegunt trossulos nomen quid valeat, multosque pudet eo nomine appellari. et causam, quae supra indicata est, exponit invitosque etiamnum tamen trossulos vocari.
- 10 (10) Sunt adhuc aliquae non omittendae in auro 37 differentiae. auxilia quippe et externos torquibus aureis donavere, at cives non nisi argenteis, praeterque armillas civibus dedere, quas non dabant externis.
- (11) Idem, quo magis miremur, coronas ex auro 38 15 dedere et civibus. quis primus donatus sit ea, non inveni equidem; quis primus donaverit, a L. Pisone traditur: A. Postumius dictator apud lacum Regillum castris Latinorum expugnatis eum, cuius maxime opera capta essent. hanc coronam ex praeda is dedit *ii l.*, item 20 L. Lentulus consul Servio Cornelio Merendae Samnitum oppido capto, sed hic quinque librarum; *trium* Piso Frugi

§ 38: L. Piso ann. II (Peter hist. Rom. fragm. p. 82). — Val. Max. IV 8, 10.

1 volsinios Vd. | ix. m. B(?)hv.a.S. 2 vocabuli uis duravit hv.a.G. 3 graccianus V. grati- B. 5 trossulos B. tos- V¹. consulos V². 6 ideo BVdG(S). -oque B(?)hv(H). | dist. S. 7 multosque BVdTv(S). -tos B(?)hC. | eo—9 tamen Bhv(S). om. rH. 9 etiamnum B. an etiamnum? | truffullos B. trosiolos V. 11 auxiliares hv.a.H. | & Bv. om. r. 12 praeter que B². 13 dabant BS. habent rv. | externi dh v.a.S. 14 idem VD. | quod hv.a.S. 15 & BS. ex r. om. hv. | primus Bv(S). -um rBrot. 16 equidem om. h v.a.Brot. | primum dThv.a.Brot. | pisune V. -um B. 17 A. erasum in B. | de dist. cfr. Bergk exerc. Pl. I 13 et Madvig adv. crit. II 528. 18 ei hv.a.J. 19 effl & B. (deinde lac. indicavit J, excidisse ratus donavit cum ponderis significatione. | is B&TH. his V. om. Bhv(S). | dedit *ii l.* (i. e. librarum) ego. dedit. l. B¹. dedit rv. cfr. Bergk l. l. 21 hic Bergk l. l. huic U.H. om. hv. | trium (H)U coll. Val. M.

filium ex privata pecunia donavit eamque coronam testamento ei praelegavit.

3. (12) Deorum honoris causa in sacris nihil aliud excogitatum est quam ut auratis cornibus hostiae, maiores dumtaxat, immolarentur. sed in militia quoque in tantum 5 adolevit haec luxuria, ut M. Bruti e Philippicis campis epistulae reperiantur frementis fibulas tribunicias ex auro geri. ita, Hercules? idem enim tu, Brute, mulierum pedibus aurum gestatum tacuisti. et nos sceleris arguimus illum, qui primus auro dignitatem per anulos fecit! 10 habeant in lacertis iam quidem et viri, quod ex Dardanis venit — itaque et Dardanium vocabatur; viriolae Celtice dicuntur, viriae Celtiberice —; habeant feminae in armillis digitisque totis, collo, auribus, spiris; discurrant catenae circa latera et in secreto margaritarum sacculi 15 e collo dominarum auro pendeant, ut in somno quoque unionum conscientia adsit: etiamne pedibus induetur atque inter stolam plebemque hunc medium feminarum equestrem ordinem faciet? honestius viri paedagogiis id damus, balineasque dives puerorum forma convertit. iam vero et 20 Harpocraten statuasque Aegyptiorum numinum in digitis viri quoque portare incipiunt. fuit et alia Claudii princi-

§ 40 init.: cfr. Isid. XIX 31, 16. — cfr. Plin. infra § 151.
— § 42: cfr. Liv. IV 60, 6. — Gaius I 122. Varro l. L. V 174.

2 ei BH. ex r. rei hv. | publicae legavit hv.a.H.
§ honorif caula BS(D). -ris VRJ. -ri dhv. 6 brutti B. |
e BS. et VRT. ex fD. in d(?)hv. | philippif BVTf. 7 fre-
mentif B(P)S. cfr. XXXIV 139. -tes rv. 8 ita U dT(P)H.
at hv. an itane? | dist. ego. | enim om. hv.a.H. 9 gestatum
Bcod. Colb. man. Dal. S. -ari rv(D). | ceterif B¹. -ri B². 11 ut
habeant hv.a.S. | in om. VRd. | uiris V. | ex BS. e rv.
12 dardanium dhH. | celtice BTS. -cae rv. 13 celtiberice S.
-cae U.v. 14 spirif BG. piris r. peris B. per has hv.
16 e RdTthv(J). ae V. om. BS. | auro Bhv(D). -reo rBrot. |
summo Dal. 17 conscientiae V. | induetur BS. -uitur rv.
19 faci& BS. -cit rv. | paedagogiis G. cfr. § 152. -ogis
U.v(D). 20 conuerit Müller emend. V 12. locus nondum
sanatus. | & BVS. etiam B(?)dhv. 21 harpocraten et VR.
dhv.a.S. | nominum V. numerum B.

patu differentia insolens iis, quibus admissiones liberae ius dedissent imaginem principis ex auro in anulo gerendi, magna criminum occasione, quae omnia salutaris exortus Vespasiani imperatoris abolevit aequaliter publicando principem. de anulis aureis usuque eorum hactenus sit dictum.

(13) Proximum scelus fuit eius, qui primus ex auro 42 denarium signavit, quod et ipsum latet auctore incerto. populus Romanus ne argento quidem signato ante Pyrrhum 10 regem deductum usus est. libralis — unde etiam nunc libella dicitur et dupondius — adpendebatur assis; quare aeris gravis poena dicta, et adhuc expensa in rationibus dicuntur, item impendia et dependere, quin et militum 43 stipendia, hoc est stipis pondera, dispensatores, libripendes, 15 qua consuetudine in iis emptionibus, quae mancipi sunt, etiam nunc libra interponitur. Servius rex primus signavit aes. antea rudi usos Romae Timaeus tradit. signatum est nota pecudum, unde et pecunia appellata. maximus census CXX assium fuit illo rege, et ideo haec prima 20 classis. — Argentum signatum anno urbis CCCCLXXXV, 44

169. — § 43: Varro l. L. V 182. 183. Festus p. 246^a, 29. Isid. XVI 18, 8. — cfr. Plin. XVIII 12. Plutarch. Popl. 11. Cassiod. Var. VII 32. — Varro l. L. V 95. Festus p. 213. — Gellius VI 13, 1. — § 44: Liv. epit. XV. Varro r. r. I 10, 2. — Paul. Diac. p. 98 s. v. *grave aes*. Festus p. 347^a, 13.

1 hiif B². his VRC. | admissiones Mommsen (*röm. Staatsrecht II p. 782 not. 2*). -on//f B²S. -onem (-isi V) B¹VRCdhv. | liberae BS. -rti rv. 2 ius S cum Lipsio. eius ll. v. | dedisset coni. J. | principes B. 7 fuit eius BS. fuit r. fecit dhv. 10 libralis v. -les dhH. liberalis VR. libeli rari B. 11 dupondius V¹E²dhH. dip- V²v. dupundiuf B¹. dip- B². disp- T. | appendebantur asses H. (libellarii . . asses coni. J). 12 paena BVD. | ad hunc B. 13 incendia VR. intendia hv.a.B. | pendere T. pondera hv.a.C. 14 stipendiorum hv.a.H. | ponderandis (-di d. -de h. -dae v) pensatores Vdhv.a.H. 15 iif Bv(S). his rC. | mancipi BS. -pii d(?)C. -cupi rv. 16 etiamnum BS. | ex B. 17 temeo VT. Remeus C cum Budaeo. 19 CX Vd. cx. m. B(?) hv.a.S. | assum VRd. 20 signatum est dhv.a.S. an est signatum? | CCCCLXXXV Cellarius ap. Dal. CCCCLXXXV B. DLXXXV rv.a.H

Q. Ogulnio C. Fabio cos., quinque annis ante primum Punicum bellum. et placuit denarium pro X libris aeris valere, quinarium pro V, sestertium pro dupondio ac semisse. librare autem pondus aeris inminutum est bello Punico primo, cum impensis res p. non sufficeret, constitutumque ut asses sextantario pondere ferirentur. ita quinque partes lucris factae, dissolutumque aes alienum. 45 nota aeris eius fuit ex altera parte Ianus geminus, ex altera rostrum navis, in triente vero et quadrante rates. quadrans antea teruncius vocatus a tribus uncis. postea 10 Hannibale urgente Q. Fabio Maximo dictatore asses unciales facti, placuitque denarium XVI assibus permutari, quinarium octonis, sestertium quaternis. ita res p. dimidium lucrata est, in militari tamen stipendio semper denarius pro X assibus datus est. notae argenti fuere bigae 15 atque quadrigae; inde bigati quadrigatique dicti. mox lege Papiria semunciarum asses facti. Livius Drusus in tribunatu plebei octavam partem aeris argento miscuit. is, qui nunc victoriatum appellatur, lege Clodia percussus est; antea enim hic nummus ex Illyrico adveclus mercis 20

§ 45: Ovid. Fast. I 229 sqq. Festus p. 274^a, 16 sqq. Paul. Diac. p. 172, 8. cfr. Vitruv. III 1, 8. — § 46: Liv. XXIII 15, 15. XXII 54, 2. (Festus p. 173^b, 30). — Volus. Maec. § 45. (cfr.

1 Ogulnio G. B¹ o. c. Vd. D. c. E. c. h. om. v. a. Brot.
2 denarius cod. Poll. v. a. H. | decem ll. v. 3 valere BS(D).
om. r. uncis inclusit (suppl. signari) J. | quinque ll. v. | dupondio B¹D. dipon- B²v. a. H. duopon- R. 4 librare B(P)H.
-are r. -ae hv. | est BS. om. r. v. 8 eius BS. om. r. v. | parte
— 9 altera om. B. 9 naui R. | quadrante R. | rates B. -tenf B.
-taes V. crates BT. erat aes d. aes hv. 10 teruncius h
(B)H. -cis VdT. terruncius B. terunis R. triuncis v.
11 urgente Bhv(S). -te marcum r. -te Marcum Minucium
Brot. | q. RdThv. quem B¹. que B²V. 11. 12 assis uncialis
VR. 12 sedecim ll. v. 13. 14 demedium lucratum VR.
15 decem ll. v. | datuf est BS. -tus dhv. -ta r. | note T.
-ti VR. -ta v. a. H. 16 inde BS. et inde r. v. (D). 17 semunciarum BTS. -ri d. -res V². -ales hv. -uciarum V¹. -utiarum R. |
assis VRd. 18 plebi VR. -bis dhv. a. S. | argentum VRd.
19 if BS. om. r. v. | claudia dT. 20 enim om. V. | ab-

loco habebatur. est autem signatus Victoria, et inde nomen. — Aureus nummus post annos LI percussus est 47 quam argenteus ita, ut scripulum valeret sestertios vicenos, quod efficit in libram ratione sestertii, qui tunc 5 erat, $\overline{\text{VDOCLX}}$. postea placuit * XXXX signari ex auri libris, paulatimque principes inminuere pondus, et novissime Nero ad XXXXV .

(14) Sed a nummo prima origo avaritiae faenore ex 48 cogitato quaestuosaque segnitia, nec paulatim: exarsit rabie 10 quadam non iam avaritia, sed fames auri, utpote cum Septumuleius, C. Gracchi familiaris, auro rependendum caput eius abscisum ad Opimium tulerit plumboque in os addito parricidio suo rem p. etiam circumscripserit; nec iam Quiritium aliquis, sed universo nomine Romano 15 infami rex Mithridates Aquilio duci capto aurum in os infudit. haec parit habendi cupidus! pudet intuentem no- 49

Liv. XLV 43, 6). — § 48: Cic. de or. II 67, 269. Val. Max. IX 4, 3. Plutarch. C. Gracch. 17 p. 842. — Appian. Mithr. 21. (Val. Max. IX 13, 1). — § 49: cfr. Martial. ep. II 43, 11. VI 94, 1. XIV 97. Isid. XX 4, 8. — Appian. b. civ. p. 424.

1 victoriae VR. 2 aureus VRdhv. aenariuf B¹. den- B². | annum hv.a.S. | LI BU. LXII rv. 3 sestertios Brot.(D). -tio B. -tius Vcod.Poll. -tiis Edv. -nis h. 3. 4 uicenos Brot.(D). -nus VR. -nis dhv. uicienf B¹. uincenf B². 4 efficit Bhv(U). efficit rH(D). | libram ego. cfr. § 109. -ali BU. -as rv. | sestertii (serft. B¹. sexterti V) U.v(S). lac. ante indicavit J. -ium U. -iorum C(D). 5 erat v̄ (corruptum in BRAÑ) ego. cfr. Mommsen röm. Münswesen p. 404 not. 123. erant U.v(J). erant do U. erant v̄ D. erat hS. | doclx U(D coll. Mommsen). nongenti (nun-VR¹) VRd. cccc BJ. sestertios doccc (nongentos v) hC. | * VTH. om. rv(J). | xxxx BD. XL rH. XL milia hv. 6 & BJ. om. rv. 6. 7 nouiffime BV²S. in minissime V¹. inmurss- E minutissime H e cod. Colb.(U). -mus hv. 7 uero EThv.a.H. | xxxv BD. xlv H. xl quinque milia rv. 8 origo VRdThv(D). -gine BS. | auaricia E. 8. 9 excogitato B¹(Gesner)D. -tate B². -tata rv. 9 quaestuos v.a.H. | haec v.a.Brot. | dist. ego. 10 quaedam B¹. | famis V. | avari B. 11 septumuliuf B. -timuleius Bd(B)v.a.J. | C. om. B. | rependum V. -nfm h v.a.H. 12 abscisum BS. exc- rv. 14 aliquif BS. -uid r. -uo hv. 16 infudit dhv. -undit B. fudit r. | paret Vd.

- mina ista, quae subinde nova Graeco sermone excogitantur insperso argenteis vasis auro et incluso, quibus deliciis pluris veneunt inaurata quam aurea, cum scianius interdixisse castris suis Spartacum, ne quis aurum haberet aut argentum. tanto plus fuit animi fugitivis nostris! 5
- 50 Messalla orator prodidit Antonium triumvirum aureis usum vasis in omnibus obscenis desideriis, pudendo crimine etiam Cleopatrae. summa apud exteros licentiae fuerat Philippum regem poculo aureo pulvinis subdito dormire solitum, Hagnonem Teium, Alexandri Magni praefectum, aureis clavis suffigere crepidas: Antonius solus contumelia naturae vilitatem auro fecit. o dignum proscriptione, sed Spartaci!
- 51 (15) Equidem miror populum Romanum victis gentibus in tributo semper argentum imperasse, non aurum, 15 sicut Carthagini cum Hannibale victae octingenta milia, xvī pondo annua in quinquaginta annos, nihil auri. nec potest videri paenuria mundi id evenisse. iam Midas et Croesus infinitum possederant, iam Cyrus devicta Asia pondo xxiiii invenerat praeter vasa aurumque factum et 20

§ 50 med.: Plutarch. Alex. 40 p. 688. — § 51: Liv. XXX 37, 5. XXXVIII 38, 13. Appian. Pun. VIII 54. — Athen. XII 9 p. 514^f. (cfr. Plin. infra § 137). Ctesias ap. Diodor. II 9, 8.

2 insperso BS. exp- V. expresso Bv. | & BS. aut rv(D).
 3 plurif BS. om. rv. | ueniunt VRd. ueneunt tam hv.a.S. |
 misciamus V. 6 messalla B¹. -ala rv. cfr. XXXIV 22.
 8 summa BS. -am V. -ae Rdhv(U). cfr. § 89. | licentia B².
 10 hagnonem BS. hacn- d agn- B(?)G. hac nomen V.
 agonem B. | teium B(?)B. telum r. celum hv. 11 soluf
 BS. sopus dv.a.G. opus r. del. G. apud nos H cum Gron.
 12 contumeliae B¹. in contumeliam hv.a.S. cfr. § 34. |
 utilitatem BS. | auro ficit V¹. aurifici V². | o BVS. om. RdT
 H(U). opus hv. 12. 13 proscriptionem B¹. 13 sed par-
 taci V. sed praeter alia hv.a.B(C). 15 imperitasse Bv.a.S.
 16 cum in annibale B. | octingenta (-ena BS) milia BJ.
 om. rv. 17 xvi J cum Budaec coll. Liv. et Appiano. aut
 (AVT) VRdT (de mendo cfr. XXXV 38). om. BS. XII M. Brot.
 cum Gron. argenti hv. 18 nam hv.a.Brot. | mida sed V.
 -da sed et hv.a.C. 20 xxiiii VS. ixxiiii B¹. | xxiiii B²dT.
 xv milia v). | uasa aurea hv.a.S.

in eo solium, platanum, vitem. qua victoria argenti $\bar{\text{d}}$ talentorum reportavit et craterem Semiramidis, cuius pondus xv talentorum colligebat. talentum Aegyptium pondo 52 LXXX patere M. Varro tradit. iam regnaverat in Col-
 5 chis Saulaces Aetae subolis, qui terram virginem nactus plurimum auri argentique eruisse dicitur in Suanorum gente, et alioqui velleribus aureis incluto regno. et illius aureae camarae, argenteae trabes et columnae atque parastaticae narrantur victae Sesostri, Aegypti regi tam super-
 10 bo, ut prodatur annis quibusque sorte reges singulos e subiectis iungere ad currum solitus atque ita triumphare!

(16) Et nos fecimus quae posteri fabulosa arbitrentur. 53 Caesar, qui postea dictator fuit, primus in aedilitate munere patris funebri omni apparatu harenae argenteo usus
 15 est, ferasque etiam argenteis vasis incessivere tum primum noxii, quod iam etiam in municipiis aemulantur. C. Antonius ludos scaena argentea fecit, item L. Murena; Gaius princeps in circo pegma duxit, in quo fuere argenti pondo CXXXIII. Claudius successor eius, cum de 54
 20 Brittannia triumpharet, inter coronas aureas VII pondo

§ 52: cfr. Herodot. II 103. Val. Flacc. V 418 sqq. Diodor. I 55, 4. 58, 2. — § 53 extr.: Cic. pro Mur. 19, 40. — § 54 extr.: cfr. Plin. XXXVI 111.

1 foliū ego. -ia ac P. cfr. *Athenaeus*. folia B. -ia ac rdhv. -iatam J. | uitam R. -temque hv. 2 graterem B. 3 mm U. | talentorum U.v(S). -ta C. | talentum autem d(?)hv.a S. 4 patere M. D. -rem V. -re rv H). capere G cum *Budaeo*. (an pendere, ut XXI 185, vel habere, ut § 54?). 5 faulacef BS. salances rv. | Aetae subolis S (-les U cum *Vossio*). a&ae-
 subolif B¹. &aeofob- B². et esubopes (aetaes- V) rv.a.S. 6 suaanorum B. Sann- G. 7 inculto B². ingu- B¹. | & BS. sed r. sed et hv. | ulliuf B¹. 8 camerae et hv.a.S. om.VR. | trabe B. -bae V. 9 uictae h. -to rv. (parantur) uictori *Gutschmid opusc. III 454*. | regi ego. rege U.v. 11 sub-
 tectif B¹. | adque B¹. idque R. | triumphare Bhv. -auit r 12 arbitrentur hv. -rarent R. -rarentur rS. 13. 14 muneri Vd. 15 hastis Brot. cum vet. Dal. 16 noxiis dT. mox hv.a.(P)H. | iam etiam BS. etiam rv. (an iam et?). 17 munera (om. L.) R. 18 gaiuf BS. et c. V. et caius R⁺
 19 CXXXIII Vdhv.a. Brot. CXXXIII B. 20 VII VRhv.a.B

habere quam contulisset Hispania citerior, **VIII** quam Gallia comata, titulis indicavit. huius deinde successor Nero Pompei theatrum operuit auro in unum diem, quo Tiridati Armeniae regi ostenderet. et quota pars ea fuit aureae domus ambientis urbem!

- 55 (17) Auri in aerario populi R. fuere Sex. Iulio L. Aurelio cos., septem annis ante bellum Punicum tertium, pondo **XVII** **CCCCX**, argenti **XXII** **LXX**, et in numerato **LXI** **XXXV** **CCCC**, Sexto Iulio L. Marcio cos., hoc est belli socialis initio, auri **XVI** **XX** **DCCCXXXI**. 10
- 56 C. Caesar primo introitu urbis civili bello suo ex aerario protulit laterum aureorum **XV**, argenteorum **XXX**, et in numerato **CCC**. nec fuit aliis temporibus res p. locupletior. intulit et Aemilius Paulus Perseo rege victo e Macedonica praeda **MMM**, a quo tempore populus Romanus tributum pendere desiit.
- 57 (18) Laquearia, quae nunc et in privatis domibus auro teguntur, post Carthaginem eversam primo in Capitolio inaurata sunt censura L. Mummi. inde transiere in camaras quoque et parietes, qui iam et ipsi tamquam 20

§ 56 extr.: cfr. Liv. XLV 40, 1. 2. Val. Max. IV 3, 8.

1 **VIII** **BS.** **VIII** *rv.* ix c. *Brot.* 2 galla **V.** -llo **B.**
 3 quod **R(?)C.** 4 ostenderat *hv.a. Lugd.* | quod apars
V. 8 **XVII** **BS.** **XVI** *rH.* om. *hv.* | **CCCCX** **BS.** **DCCCX** *rH.*
DCCCXXVII *hG* (p om. *Dal.*). -vi *v.* 8. 9 nonaginta duo milia
 et extra numerum *hv.a.H.* 9 **LXII.** **LXXXV.** **CCCC** **VRdTH.** (*H.*
sed sine lineolis). **ccc** et **LXXXV** milia item *hv.* 10 *lac. indicavit* *D* cum *Mommseo* (*röm. Münzwesen* p. 401 n. 108). | **XVI**
(xv B). **XX.** **DCCCXXXIX** (-**xxx VR**) **VRdTH.** octingenta **XLVI** *hv.*
 11 *C. om.* **VRh.** 12 **xv** argenteorum **BdTH.** om. *rv.* |
XXX **BS.** **xxxv** *r(H add. m).* **xxvi** milia *hv.* 13 numerato
dTG cum *Budaeo.* -ero **VRh.** nummo **BUJ.** (*add. hs. VRdTH(D).*)
 pondo *hv.* om. **BUJ.** | **CCC** **BJ.** **CCC** **S.** **ccc** **VRh.**
cccc **dT.** **cccc** *H.* | fuit talis **V¹R.** 14 et om. **hH.** | aemul-
 liris **V.** amulius **R.** | rege om. **V.** | uictae **V.** 15 mace-
 donico **Vhv.a.H.** | praeda **BU.** -da *hs* **r dTH(D).** -da pondo
hv. | **CCCCCCC** **J.** **CCCCC** **BS.** **II.** **III** (= **m III?**) **VdTH.** **III** **B.**
XX. **ccc** *H.* trium milium *hv.* 15. 16 romanus om. **R.**
 18 primum **VR.** 19 transire **B¹VR.** 20 camaras *dhv.a.S*
'... semper).

vasa inaurantur, cum varie sua aetas de Catulo existima-
verit, quod tegulas aereas Capitoli inaurasset.

- (19) Primos inventores auri, sicut metallorum fere 58
omnium, septimo volumine diximus. praecipuam gratiam^{7, 197}
5 huic materiae fuisse arbitror non colore, qui clarior in
argento est magisque diei similis, ideo militaribus signis
familiarior, quoniam longius fulget, manifesto errore eorum,
qui colorem siderum placuisse in auro arbitrantur, cum
in gemma aliisque rebus non sit praecipuus. nec pon- 59
10 dere aut facilitate materiae praelatum est ceteris metallis,
cum cedat per utrumque plumbo, sed quia rerum uni
nihil igne deperit, tuto etiam in incendiis rogisque. quin
immo quo saepius arsit, proficit ad bonitatem, aurique
experimentum ignis est, ut simili colore rubeat ignescatque
15 et ipsum; obrussam vocant. primum autem bonitatis argu- 60
mentum quam difficillime accendi. praeterea mirum, pru-
nae violentissimi ligni indomitum palea citissime ardescere
atque, ut purgetur, cum plumbo coqui. altera causa pretii
maior, quod minimum usus deterit, cum argento, aere,
20 plumbo lineae praeducantur manusque sordescant decidua
materia. nec aliud laxius dilatatur aut numerosius divi- 61
ditur, utpote cuius unciae in septingenas quinquagenas
pluresque bratteas quaternum utroque digitorum spar-

§ 60 init.: Strabo III 2, 8 p. 146. cfr. Plin. infra § 94. 98.

1 varie B³D. -ia r.v. cfr. XIV 53. XXXVI 84. CFW
Müller p. 2. 3 primus h.v.a.S (ad superiora relatum).
6 argenti VR. | dies VR. | et ideo h.v.a.S. 7 quoniam is
E(?) h.v.a.S. quo nimis VdT. (quoniam—fulget pro glossemate
habuit U 727). 9 gemma BS. -mmis r.v(D). cfr. II 158.
12 tuto EdB(D). toto V. tota h.v. om. BS. | rogisque
durante materia h.v.a.H. 13 que V. quae E. 14 ignes
atque V. ignis atque h.v.a.H (praem. quo C). 15 et BVdTS.
id E(?) H. om. h.v. | dist. U 728. | obryzum B. 16. 17 pme B¹.
pime B². 17 violentissimi BS. -mili dT. -me h. -mae r.v. |
ligni II.v(S). igni dTC. | citiffimae B². cti- B¹. 20 lineae
B¹. | praeducantur BB(S). -dicantur VR. produc- dC. due-
h.v. cfr. § 75. 98. 22 septigenas Vd. septvag- B²h.v.a.G.
septag- B³ in marg. | et (aut d) quinquagenas dTh.v.a.S.
23 bratteas v(S). -ttial BV. -ctees EdC (ut semper).

gantur. crassissimae ex iis Praenestinae vocantur, etiam-
 num retinente nomen Fortunae inaurato fidelissime ibi
 62 simulacro. proxima brattea quaestoria appellatur. Hispania striges vocat auri parvulas massas. super omnia solum
 in massa aut ramento capitur. cum cetera in metallis 5
 reperta igni perficiantur, hoc statim aurum est consum-
 matamque materiam suam protinus habet, cum ita in-
 venit. haec enim inventio eius naturalis est; alia, quam
 68 ⁴⁴ dicemus, coacta. super cetera non robigo ulla, non
 aerugo, non aliud ex ipso, quod consumat bonitatem 10
 minuatur pondus. iam contra salis et aceti sucus, domi-
 tores rerum, constantia superat omnia, superque netur
 63 ac textitur lanae modo vel sine lana. tunica aurea trium-
 phasse Tarquinium Priscum Verrius docet; nos vidimus
 Agrippinam Claudii principis, edente eo navalis proelii 15
 spectaculum, adsidentem et indutam paludamento aureo
 textili sine alia materia. Attalicis vero iam pridem in-
 textitur, invento regum Asiae.
 64 (20) Marmoris et iis, quae candescere non possunt, ovi
 candido inlinitur, ligno glutini ratione composita; leuco- 20
 phorum vocant. quid sit hoc aut quemadmodum fiat, suo
 25, 26 loco docebimus. aes inaurari argento vivo aut certe

§ 63 med.: Dio Cass. LX 33, 3 p. 678. — § 64 med.: Vitruv.
 VII 8, 4. Isid. XVI 19, 2.

1 iif B¹v(S). his rC. 1. 2 an etiam nunc? 2 reti-
 nente BS. -tes rv. 3 quae hystoria B. 4 strigef BS.
 -gile r. -giles dhv(J). | super U.S. quod super hv. an inter
 (ut § 72)? 5 auramento Vdhv.a.G. atra- B². 6. 7 con-
 summaturumque V. 7 suam BS. om. rv. | habeat V. 8 ali-
 quam V. 9 dicimur B. | rogo ulla B¹. rvgula B². rubigo
 ulla Rd(?)v.a.S. 10 confummat B. 12 constantiam B. |
 superat omnia superque ego. superque superat omnia B. super-
 que omnia rv. cfr. V 64. | netur Bhv. tuetur d. tuaetur r.
 an et netur? 13 ac textitur lanae Bhv. -itur sine d. -it
 urinae V. at ex urme B. 14 uerius BVh. 15 claudii
 V²v.a.S. -dio B². | principi sedente B. 16 adsidente V. |
 & BS. ei rdhv(J). | auro v.a.S. 19 his B²V. | candide
 fieri B². 20 an re composita vel composito (i. e. mixtura
 composita)? cfr. XXV 175. 20. 21 leucopororum B. leudio- V.
 21 quod B. 22 inauri B.

hydrargyro legitimum erat, de quis dicemus illorum na-¹⁰⁰
 turam reddentes. excogitata fraus est, namque aes cru-¹²⁵
 ciatur in primis accensumque restinguitur sale, aceto,
 alumine, postea exharenatur, an satis recoctum sit, splen-
 dore deprehendente, iterumque exhalatur igni, ut possit
 edomitum mixtis pumice, alumine, argento vivo inductas
 accipere bratteas. alumen et in purgando vim habet qua-
 lem esse diximus plumbo.

4. (21) Aurum invenitur in nostro orbe, ut omitta-⁶⁶
 mus Indicum a formicis aut apud Scythas grypis erutum,
 tribus modis: fluminum ramentis, ut in Tago Hispaniae,
 Pado Italiae, Hebros Thraciae, Pactolo Asiae, Gange Indiae,
 nec ullum absolutius aurum est, ut cursu ipso attrituque
 perpolitum. alio modo puteorum scrobibus effoditur aut
 in ruina montium quaeritur; utraque ratio dicatur.

Aurum qui quaerunt, ante omnia segutilum tollunt; ⁶⁷
 ita vocatur indicium. alveus hic est harenae, quae la-
 vatur, atque ex eo, quod resedit, coniectura capitur. in-
 venit aliquando in summa tellure protinus rara felici-
 tate, ut nuper in Delmatia principatu Neronis singulis
 diebus etiam quinquagenas libras fundens. cum ita in-

§ 66: cfr. Plin. XI 111. VII 10. IV 115. Strabo III 2, 8
 p. 146. — § 67 extr.: cfr. Polyb. ap. Strab. IV 6, 12 p. 208.

1 dicentus B. ut dicemus hv.a.J. 1. 2 natura VR.
 2 dist. J. | eaf B¹. | aes—3 accensumque om. VR. 5 exhalatur
 ll.v. exharenatur D. an excitatur? (cfr. XVII 46).
 6 argumenta VR. 7 & B. om. rv. 10 indictum V. | a B d
 TH. atque a rv. | grypis B¹ VTS. -phis rdH. -phibus hv.
 11 tribus J cum Bergkio exerc. Pl. I 14. apud (-ut V) nos
 tribus ll.v. 13 illum VR. | ut trituque VR. tri- hv.a.S.
 14 perpolito V. ppopulitum B. | scrobimuf B¹. 15 quae-
 ritur BS. quare rv. | dicetur V hv.a.S. 16 segutilum BS.
 -gullum V¹ Rdhv. sabulum V². | tollant V. -llit B. 17 uo-
 cantur V. | alveus hic est ll.H. del. U 729. -us ubi id est
 hv. | dist. D. | quae VD. qua B. que RdThv. 17. 18 la-
 vatur BD. -antur (leu- B) rv. 18 coiectura B¹. 19. 20
 ut inueniatur (-nitur V) Vhv.a.H. 20 delmatia B¹ S. dal-
 rv. 21 cum ita BS. cumina BT. cummina V. gummi a¹ m
 cum B. cum iam hv.

ventum est in summo caespite, talutium vocant, si et aurosa tellus subest. cetero montes Hispaniarum, aridi sterilesque et in quibus nihil aliud gignatur, huic bono fertiles esse coguntur.

- 68 Quod puteis foditur, canalicium vocant, alii canaliense, 5
marmoris glareae inhaerens, non illo modo, quo in oriente sappiro atque Thebaico aliisque in gemmis scintillat, sed micas amplexum marmoris. vagantur hi venarum canales per latera puteorum et huc illuc, inde nomine invento,
69 tellusque ligneis columnis suspenditur. quod effossum 10
est, tunditur, lavatur, uritur, molitur. farinam a pila scudem vocant; argentum, quod exit a fornace, sudorem. quae e camino iactatur spurcitia in omni metallo scoria appellatur. haec in auro tunditur iterumque coquitur. catini fiunt ex tasconio; hoc est terra alba similis argillae, 15
neque enim alia flatum ignemque et ardentem materiam tolerat.

- 70 Tertia ratio opera vicerit Gigantum. cuniculis per magna spatia actis cavantur montes lucernarum ad lumina; eadem mensura vigiliarum est, multisque mensibus 20

§ 68: cfr. Plin. XXXVII 119. XXXVI 63. — Strabo III 2, 9 p. 147. Diodor. V 36, 4.

1 talutium BS(D). -utatum r Brot.(J). alutatum H. -tionem hv. alutiatum Gron. coll. XXXIV 157. 2 aurosa BS. -ro ea Bdhv. -ro a V. | subae si V. subuesi E. an sub- sit? | ceterv B³hv.a.H. | hispaniarum (span- VR) U.T.S. -niae d(?)hv. 3 sterilisque VR. | in om. E. 6 gloriae VEh v.a.B. | qui E. | an orientis? 7 sapphiro d(?)v.a.J. sci- pyro E. | theabatico VRd. 8 miscas V³. micant B³D. | amplexu D cum Salm. exerc. Pl. p. 757^aB. 9 et huc U.v. huc & B³D cum U 730. sed cfr. XXXVI 2. 11 molitur VRd(B(J). moll- Bhv.a.B(SD). | in farinam Rd(?)hv.a.S.

11. 12 a pila scudem (cudem D) Madvig adv. crit. II 529. apitalcudem BS. apilascudent V. -liscudent E. ac pilis cudunt dH. nam quod (quae h) ad pilas (in pilis hv) cudunt apilascudem hB.

12. 13 sudorem quae e (e om. B¹) BS. -remque e (-que equi e) Vv.a.B. -rêq. e E¹. -rem e E². -risque qui e dTH cum B². (fornacis) sudore: quae e B¹. 13 fcori B¹. 15 oc E. haec hv.a.H. | simili TS. 19 caufantur E.

7. § 75.

non cernitur dies. arrugas id genus vocant. siduntque rimae subito et opprimunt operatos, ut iam minus temerarium videatur e profundo maris petere margaritas atque purpuras. tanto nocentiores fecimus terras! relinquuntur
 5 itaque fornices crebri montibus sustinendis. occurrant in 71
 utroque genere silices; hos igne et aceto rumpunt, saepius vero, quoniam id cuniculos vapore et fumo strangulat, caedunt fractariis CL libras ferri habentibus egeruntque umeris noctibus ac diebus per tenebras proximis traden-
 10 tes; lucem novissimi cernunt. si longior videtur silex, latus sequitur fossor ambitque. et tamen in silice facilius existimatur opera; est namque terra ex quodam argillae 72
 genere glarea mixta — gangadium vocant — prope inexpugnabilis. cuneis eam ferreis adgrediuntur et isdem
 15 malleis nihilque durius putant, nisi quod inter omnia auri fames durissima est. peracto opere cervices fornicum ab ultimo caedunt. dat signum ruinae, eamque solus intellegit in cacumine eius montis vigil. hic voce, nutu 73
 evocari iubet operas pariterque ipse devolat. mons fractus
 20 cadit ab sese longe fragore qui concipi humana mente

§ 71: cfr. Diodor. III 12, 4 sqq. 13, 1.

1 ac rugias Vd. | in gencis (gentis E) VE. | an sidunt quoque? 2 subdito B¹. | operantes V². -arios hv.a.H. | utinam B. 3. 4 atque purpuras BS. om. rv. 4 relinquuntur B¹S. 5 sustinentibus E. | occurrant V. 6 hof igne B²S. (-ni dhv). hoc signe B¹. hoc signi r. | et om. VE. | ag&o B¹. 7 id cuniculos BS. cfr. XVII 46. in cuniculis rv(D). | uapore BS. -or rv(D). | fumo BS. -mus rv(D). | strangulant B.D. 8 fractariis BTS. -turis Edhv. fractaris V. | ferri U.S. fere H. ferri terram hv. | habentibus BS. agent- rv. 10 novissimis V². nobi- V¹E. | an uideatur? 11 fossor ambitque & BS. -ssa ambitque H. -ssam quiete (-iaete V) r. -ssam ambit quiete (-tem d) dhv. 13 gloria Vd. -iae E. glareae hv.a.S. | gangadium Vd. -dediam B. candidam hv.a.S. 17 cadunt BSJ. | ruina eamque BdTH. -namque r. -nae eamque G. rimae eamque hv. ruinae rimae eamque D. 18 peruigil dhv.a.S. | uoce nutu BS. (nutuue coni. H). uocent utuae (utuae E) rd. uoce ictuue Thv. uoce in tutum D. 19 evocari BH. uo- r. repente reuo- hv. 20 cadunt B¹.

non possit, aequae et flatu incredibili. spectant victores
 ruinam naturae. nec tamen adhuc aurum est nec sciare
 esse, cum foderent, tantaque ad pericula et impendia satis
 74 causae fuit sperare quod cuperent. alius par labor ac
 vel maioris impendii: flumina ad lavandam hanc ruinam 5
 iugis montium obiter duxere a centesimo plerumque la-
 pide; corrugos vocant, a convivione credo. mille et hic
 labores: praeceps esse libramentum oportet, ut ruat verius
 quam fluat; itaque altissimis partibus ducitur. convalles
 et intervalla substructis canalibus iunguntur. alibi rupes 10
 inviae caeduntur sedemque trabibus cavatis praebere co-
 75 guntur. qui caedit, funibus pendet, ut procul intuenti
 species ne ferarum quidem, sed alitum fiat. pendentes
 maiore ex parte librant et lineas itineri praeducunt, qua-
 que insistentis vestigiis hominis locus non est, amnes 15
 trahuntur ab homine. vitium lavandi est, si fluens amnis
 lutum inportet; id genus terrae urium vocant. ergo per
 silices calculosve ducunt et urium evitant. ad capita de-
 iectus in superciliis montium piscinae cavantur ducenos
 pedes in quasque partes et in altitudinem denos. emis- 20

1 aequae VRdD. eq. B.T.S. om. hv. | et flatu VRdThv(D).
 effi- BS. | incredibilis VR. -le B¹. 2 sciare B¹v. -ivere B¹.
 -ire r. 3 foderent BS. -re dhv. foedere r. | & impendia B
 (Gron.)H. et inte- E. et ince- VdT. evincenda hv. | lati
 if B¹. fatis V. 4 causae fuit BS. fuit causae (-sa r) rdt
 (v)H. 5 maioris Bhv. -or r. 6 duxere U.v(S). duce- C.
 7 mille BS. ni mille (-llae V) r. nimirum hv. 8 labor
 est hv.a.S. | praecepti esse BS. -cepisse Vdhv. praes E. | ruat
 verius BS. fruaris (flualis V¹) rv. furat is H. 9 quando
 (qua H) influat hv.a.S. | conuallif B¹Vv.a.S. 11 cauatae
 E(?)G. 12 qui BS. is qui Bhv(D). isque V. | intuenti.
 B.T.S. -tis d. -tibus rv(D). 13 ne (n B¹) ferarum BETH.
 nefarium (naf. V¹) Vd. -ria hv. | se alifū B¹. 14 maiores
 VR. | an parte et (vel pendent et .. parte qui librant)? |
 praeducunt BdTH. -dicunt r. -figunt hv. 14. 15 quaque
 BS. itaque rv. 15 hominum VR. | amnes BS. manes rv.
 manus cod. Colb. H. 16 trahunt H. | ab homine BS. ad ho-
 mines rv. omne H (ad seqq. referens). 16 lavandi — 17 lutum
 BS. om. rv. 16 est D cum U 735. & BS. 17 inportet
 U.S. -tent v. in sportis H. 18 ducunt BS. -tur rv.
 18. 19 deiectui B¹D. 19 cauantur VR. cfr. § 70.

saria in iis quina pedum quadratorum ternum fere relinquuntur, ut repleto stagno excussis opturamentis erumpat torrens tanta vi, ut saxa provolvat. alius etiamnum in 76 plano labor. fossae, per quas profluat, cavantur — agogas vocant —; hae sternuntur gradatim ulice. frutex est roris marini similis, asper aurumque retinens. latera cluduntur tabulis, ac per praerupta suspenduntur canales. ita profluens terra in mare labitur ruptusque mons diluitur, ac longe terras in mare his de causis iam promovit 10 Hispania. in priore genere quae exhauriuntur inmenso labore, ne occupent puteos, in hoc rigantur. aurum arrugia quaesitum non coquitur, sed statim suum est. 67 inveniuntur ita massae, nec non in puteis, et denas excedentes libras; palagas, alii palacurnas, iidem quod minutum 15 est balucem vocant. ulex siccatur, uritur, et cinis eius lavatur substrato caespite herboso, ut sidat aurum. vicena 78 millia pondo ad hunc modum annis singulis Asturiam atque Callaeciam et Lusitaniam praestare quidam prodiderunt, ita ut plurimum Asturia gignat. neque in alia terrarum 20 parte tot saeculis perseverat haec fertilitas. Italiae parci

§ 77 med.: cfr. Strabo III 2, 8 p. 146. Justin. XLIV 1, 7. Martial. ep. XII 57, 9. — § 78 extr.: Strabo V 1, 12 p. 218.

1 in iif B¹v(S). inis V. mis R. in his B²dhC. | quida R.
1. 2 relinquuntur B¹VdTS. -untur B². linquuntur Rhv.
2 ut B¹dTS. et rv. | erumpit Rhv.a.S. 3 ui om. VE.
4 per B¹dTH. om. r. in hv. 4. 5 agogas B¹hB. agagas V².
-agans r. agangas v(Brot.). 5 hae J. haec U. eae hv. |
ulice B¹ETH. -cem d. muricem V². om. hv. 5. 6 est
ulex hv.a.H. 7 canales BJ. -le rS. -li hv. | dist. J.
8 perfluente (prof- v) de hv.a.S. | labitur—9 mare BS. om. rv.
11 nec V. 11. 12 arrugia Bhv. auriga r. 12 suum
U.v. cfr. § 62. sudum con. B. 13 et U.S. etiam hv.
14 palagal BS. -acas rv(Brot.). -acras Bas. | ali VE. hispani
alii hv.a.S. | psalacurnas V¹E. palacranas hv.a.Brot. | iidem
Rhv(J). idem BVVen.D. id autem dS. 15 ut lex R. |
siccatur B¹dS. -tus hv. icatus r. | et—16 lauatur om. B.
18 Callaeciam J. calliae- B¹. callia- B². gallae- rv. cfr.
XXXIV 156. | praestane V. panne R. 20 pare V¹E. | per-
feuerat BS. om. rv. | hae B². | fertilitatef B. | parti R. par-
citurum est hv.a.H.

- 3, 138 vetere interdicto patrum diximus; alioqui nulla fecundior metallorum quoque erat tellus. extat lex censoria Victumularum aurifodinae in Vercellensi agro, qua cavebatur, ne plus quinque milia hominum in opere publicani haberent.
- 79 (22) Aurum faciendi est etiamnum una ratio ex auripigmento, quod in Syria foditur pictoribus in summa tellure, auri colore, sed fragile lapidum specularium modo. invitaveratque spes Gaium principem avidissimum auri; quam ob rem iussit excoqui magnum pondus et plane 10 fecit aurum excellens, sed ita parvi ponderis, ut detrimentum sentiret propter avaritiam expertus, quamquam auripigmenti librae * IIII permutarentur. nec postea temptatum ab ullo est.
- 80 (23) Omni auro inest argentum vario pondere, aliubi 15 decuma parte, aliubi octava. in uno tantum Callaeciae metallo, quod vocant Albucrarensē, tricensima sexta portio invenitur; ideo ceteris praestat. ubicumque quinta argenti portio est, electrum vocatur. scobes hae reperiuntur in canaliensi. fit et cura electrum argento addito. quod si 20 81 quintam portionem excessit, incudibus non resistit. vetusta

§ 79: cfr. Vitruv. VII 7, 5. Diosc. V 120. — § 80 med.: Pl. iun. 107, 9. 10. (Isid. XVI 24, 2). Plin. IX 139. Pl. iun. 107, 15. — § 81: Homerus δ 78. (cfr. Plin. XXXVI 46). — Isid. XVI 24, 3. Pl. iun. 107, 11—14. Seren. 1057.

1 ut diximus *h.v.a.H.* | alioquin *B^v.a.H.* 3 uictumularum *B.S.* uictim- *Vd.* uittim- *B.* (uici) ictimulorum *B coll.* *Strabone.* uictimiliarum *h.v.* | aurifodina *BT.* | in *om. B d T H.* qua in *h.v.* 3. 4 cauabatur *B^v.a.C.* 4 milia *B.S.* millibus *H. m G. om. rv.* 6 etiannū *Bⁱ.* -amnunc *B d T.* etiam *v.a.H.* 8 fragile *B.S.* -li *rv.* | capidum specularū *B.* 9 inuitauerat quae *B.* 10 excogi *VE.* 11 sed et *Vd.* 14 illo *VE.* 15. 16 aliube (*bis*) *Bⁱ.* -ibi (*bis*) *B^dah v.a.S.* 16 decuma parte *B.S.* non *r.* nona *d.H.* dena alibi nona *h.v.* exciderunt fortasse in *B* aliubi nona. | octaua parte *h.v.a.S.* | Callaeciae *J* (Gall- *S.*) callec- *B.* galliae *rv.* 17 metallo *B d G.* -telle *B.* -tellae *V.* -talle (-tallae *C.* -tellae *v*) loco *h.v.a.G.* 18 praestat *B.S.* -aeest *rv.* 19 & electrum *infra et XXXVII 31. 78.* | scobes *B.S.* scro- *rv.* | *V.* eae *B d hv.* 21 uicta *B.S. om. rv.*

et electro auctoritas Homero teste, qui Menelai regiam auro, electro, argento, ebore fulgere tradit. Minervae templum habet Lindos insulae Rhodiorum, in quo Helena sacravit calicem ex electro; adicit historia, mammae suae
 5 mensura. electri natura est ad lucernarum lumina clarius argento splendere. quod est nativum, et venena deprehendit. namque discurrunt in calicibus arcus caelestibus similes cum igneo stridore et gemina ratione praedicunt.

(24) Aurea statua prima omnium nulla inanitate et 82
 10 antequam ex aere aliqua modo fieret, quam vocant holosphyraton, in templo Anaetidis posita dicitur quo situ terrarum nomen hoc signavimus, numine gentibus illis 5,83
 sacratissimo. direpta ea est Antonii Parthicis rebus, sci- 83
 tumque narratur veteranorum unius Bononiae hospitali divi
 15 Augusti cena, cum interrogatus esset, sciretne eum, qui primus violasset id numen, oculis membrisque captum exspirasse; respondit enim cum maxime Augustum e crure eius cenare seque illum esse totumque sibi censum ex ea rapina. hominum primus et auream statuam et soli-

§ 82: cfr. Strabo XI 8, 4 p. 512. 14, 16 p. 532. — § 83: Pans. X 18, 7. Hermippus ap. Athen. XI 113 p. 505^d. (Cic. de or. III 82, 129. Val. Max. VIII 15 ext. 2).

1 ex B². 2 & electro BS. 3 infula Bhv.a.B. an in insula? cfr. XIX 12; de mendo XXXIV 156. 4 adiecit B². | storia V. 7 discurit E. | arcuuf B¹D. 7. 8 similis VR. 8 per (pro et) E. | ratio B¹. | praedicant E. 9 statua VR. | in nulla E. | uanitate BS. 10 modo BS. illo modo rv(D). | quod E. 10. 11 holosphyraton E. 11 in-templor B¹. | anaetidis B¹Vdhv(J). ran- B². anet- E. Anait- C cum B e Strab. | quo BS. quod r(v add. in). quo sit H cum Gron. 12 nomen (om. hoc) E. | significavimus hv.a.S. sed cfr. XXVI 17. XIII 21. VI 114. III 46. | num ingentib. B¹. 13 ea BS. om. rv. 14 narratur E. narratur dictum hv.a.S. | boniae B¹. 15 caenam B. | interrogatus BSJ. -garetur rv(D). | eff& feir&ne B²(ead.m.)S. eff& B¹. essetne (essene r) uerum rdhv(D). esset uerumne esset J. 16 id BS. hic r. hoc dhv. | nomen VR. | captumque V. 17 cum B¹VRd. cfr. XIX 67. 128. (IX 121). tum B²hv. | e BBS. de Vdhv. | cruore hv.a.C. Bergk exerc. Pl. II 7. 18 cenare B². 19 rapinam B¹.

dam LXX circiter olympiade Gorgias Leontinus Delphis in templo posuit sibi. tantus erat docendae artis oratoriae quaestus.

- 84 (25) Aurum pluribus modis pollet in remediis volneratisque et infantibus adplicatur, ut minus noceant quae inferantur veneficia. est et ipsi superlato vis malefica, gallinarum quoque et pecuvariorum feturis. remedium abluere inlatum et spargere eos, quibus mederi velis. torretur et cum salis gemino pondere, triplici misyis ac rursus cum II salis portionibus et una lapidis, quem 10 schiston vocant. ita virus trahit rebus una crematis in fictili vase, ipsum purum et incorruptum. reliquus cinis servatus in fictili olla ex aqua inlatus lichenas in facie — lomento eo convenit ablui —, fistulas etiam sanat et quae vocantur haemorrhoides. quodsi tritus pumex adicia- 15 tur, putria ulcera et taetri odoris emendat, ex melle vero decoctum cum melanthio inlitum umbilico leniter solvit alvum. auro verrucas curari M. Varro auctor est.
- 86 5. (26) Chrysocolla umor est in puteis, quos diximus, 67^{sq.} per venam auri defluens crassescente limo rigoribus hi- 20 bernis usque in duritiam pumicis. laudatiorem eandem in aerariis metallis et proximam in argentariis fieri con-

§ 85: (cfr. Diosc. V 124. Plin. XXXVI 156). — § 86: Th. lap. 26. 61. 40. Vitruv. VII 9, 6. Isid. XIX 17, 10.

1 LXXXX *Bergk l. l.* | corumgias **VR**. | delihis **V**. -liis **B**.
 4 pluribus *ll. v(S)*. -imis d(?) **C**. | modis — 5 infantibus
om. B. 6 inferantur **Bv**. cfr. **XXVIII** 142. inter- *r*. | ipsis
VR. | superlato *Gron.* sed cfr. **XXVIII** 103. | malefici **VR**.
 7 pecuvariorum **B**. pecorum *v. a. S.* 8 inlitum *Gron.* |
 mereri **V**. uereri **B**. 9 gemmo **B**¹. -mme **B**². grumo *h*
v. a. H. | misyis *J.* cfr. **XXXIV** 117. misyis **B**¹. misyis **B**² **V**
BT. -sso d(?) *hv*. miseos (*P*) *H.* 10 duabus *ll. v.* 11 schi-
 tohn **B**². sci- **B**¹. scithon **V**. | trahit **BS**. tradit *dhv*. -ditur *r*.
 13 olla **BS(D)**. *om. rv(J)*. | qua **B**. | inlital **B**². 14
dist. J. | eo **BS**. cfr. § 89. eum *rg(D)*. id *hv*. | et *om. B*.
 15 haemorrhoidis **VR**. | quod ei **B**. | pumex **B(P)H**. spuma
 ex *r*. spuma *hv*. cfr. *Diosc.* 17 melantio **B**. mella- **V**. |
 et *ip*... *a. S.* | leniter **BVH(D)**. leni- **Edv(S)**.
 19 21 in *om. B*. 22 aprariis **V**². -ris **V**¹ **Ed**.

pertum est. invenitur et in plumbariis, vilior etiam auraria. in omnibus autem his metallis fit et cura multum infra naturalem illam inmissis in venam aquis leniter hieme tota usque in Iunium mensem, dein siccatis Iunio 5 et Iulio, ut plane intellegatur nihil aliud chrysocolla quam vena putris. nativa duritia maxime distat; uvam vocant. 87 et tamen illa quoque herba, quam lutum appellant, tinguitur. natura est, quae lino lanaeve, ad sucum bibendum. tunditur in pila, dein tenui cribro cernitur, postea 10 molitur ac deinde tenuius cribratur. quicquid non transmeat, repetitur in pila, dein molitur. pulvis semper in 88 catinos digeritur et ex aceto maceratur, ut omnis duritia solvatur, ac rursus tunditur, dein lavatur, in conchis siccatur, tum tinguitur alumine schisto et herba supra 15 dicta pingiturque, antequam pingat. refert quam bibula docilisque sit. nam nisi rapuit colorem, adduntur et scytanum atque turbistum; ita vocant medicamenta sorbere cogentia.

(27) Cum tinxere pictores, orobitin vocant eiusque 89 20 duo genera faciunt: elutam, quae servatur in lomentum, et liquidam globulis sudore resolutis. haec utraque genera in Cypro fiunt. laudatissima autem est in Armenia,

§ 87: Vitruv. VII 14, 2. cfr. Diosc. V 104. — § 89: Diosc. V 104. Isid. XIX 17, 10.

2 hif B.S. is V. iis Bdhv. | et om. VR. 3 uena V. | lenitur E. leuiter hv.a.S. 4 torusque E. 6 unam U.v(S). unam h. luteam C. 7 lutum U.H. cfr. Vitruv. VII 14, 2. -team hv. 8 lino hv. ligno (e add. V²) U. | laenaue B¹. | fucum Gron. cfr. § 121. XXXV 44. XXXI 123. 10 tenuiuf B&TH. (sic add. hv). -nuis sic E. -nius sic V. 12 catinos (cant. E) VRdhv(D). -no B.S. cfr. XXXIV 135. | degeritur V. om. E. | duritias VR. 13 dist. ego. | in om. BSJ. 14 ficcatur BS. -turque rv(D). | tum ego. tunc U.v. de mendo cfr. XXIX 34 extr. 15 pinguiturque B¹E. | referi V¹E. -erri V². 16 docilique E. dulcisque B. | rapiūt B². 17 turbystum E(?) hv.a.S. 19 orobotin B¹. -biti M V¹. scribiti M V². 20 elutam B¹dhv(S). -ta B²T. aelucta V. om. E. luteam B. | que B²VT. om. E. | in lomenta v.a.G. om. E. 21 liquida B².

- secunda in Macedonia, largissima in Hispania; summa com-
mendationis, ut colorem in herba segetis laete virentis
90 quam simillime reddat. visumque iam est Neronis prin-
cipis spectaculis harenam circi chrysocolla sterni, cum
ipse concolori panno aurigaturus esset. indocta opificum 5
turba tribus eam generibus distinguit: asperam, quae
taxatur in libras * VII, mediam quae * V, attritam, quam
et herbaceam vocant, * III. sublinunt autem harenosam,
91 priusquam inducant, atramento et paraetonio. haec sunt
tenacia eius, colore blanda. paraetonium, quoniam est 10
natura pinguiissimum et propter levorem tenacissimum,
atramento aspergitur, ne paraetonii candor pallorem chryso-
collae adferat. luteam putant a luto herba dictam, quam
ipsam caeruleo subtritam pro chrysocolla inducunt, vilis-
simo genere atque fallacissimo. 15
- 92 (28) Usus chrysocollae et in medicina est ad pur-
ganda vulnera cum cera atque oleo. eadem per se arida
siccatur et contrahitur. datur et in angina orthopnoeae lin-
genda cum melle: concitat vomitiones, miscetur et colly-

§ 90: (cfr. Suet. Calig. 18). — § 91: cfr. Plin. XXXV 36. Vitruv. VII 14, 2. — § 92: Diosc. V 104. eupor. I 88.

1 fecundum B. | summa V¹BdThv. -mmae BV²D (ubi si
pro ut dicendum erat). -mma est J. cfr. § 50. XI 33. XXXIV 4.
XXXVI 96. XXXVII 84. 2 ut Bhv(S). om. rH. | colorem
BdThv. -re Vd. | herbae (om. in) v.a.H. | laete BdH.C. -tae
B¹Vv. latae B². 3 quam om. B. 5 concolori (cync- B²) B.
6 alpe B. asperam siue harenosam D (auctore U) coll.
v. 8. 7 taxatur V. mataxatur B. (an iam taxatur?). | libris
VdT. | * VII S. XVII B. DVII VT. denariis VII Bd(?) VII hv. |
XV B. 8 quae XIII d(?) hv.a.S. | harenosam ll.v (i. e. pessim-
am in omni genere: cfr. Diosc.). deleri h. l. et transponi post
asperam (v. 6) voluit U 737. (an herbaceam vel etiam harena-
tum? cfr. XXXVI 176. 177. XXXI 49. Blümneri technol.
III 183. IV 432. 511). 9 paratempio V. -enio B. | hae B¹.
10 colore BJ. -ri S. et color rG. in colore hv. | bi-
amda V. bidiāda B. 11 leuorem S. laeu- hv. liu- B.
libo- r. cfr. XXXV 36. 12. 13 chrysocolla VB. 13 lutea
VB. | a lutea hv.a.H. | herba Thv. -am ll. 16 in om. B.
18 ficcat & Bhv. et sicca r. | orthopnoeae B¹. -eius B².
hr 18. 19 lingenda B(P)H. pin- r. miscen- hv.

riis ad cicatrices oculorum ac viridibus emplastris ad dolores mitigandos, cicatrices trahendas. hanc chrysocollam medici acesim appellant, quae non est orobitis. (29) chrysocollam et aurifices sibi vindicant adglutinando 93 auro, et inde omnes appellatas similiter virentes dicunt. 5 temperatur autem Cypria aerugine et pueri inpubis urina addito nitro teriturque Cyprio aere in Cypriis mortariis; santernam vocant nostri. ita feruminatur aurum, quod argentosum vocant. signum est, si addita santerna nitescit. 10 e diverso aerosum contrahit se hebetaturque et difficulter feruminatur. ad id glutinum fit auro et septima argenti parte ad supra dicta additis unaque tritis.

(30) Contextique par est reliqua circa hoc, ut uni- 94 versa naturae contingat admiratio. auro glutinum est tale, 15 argilla ferro, cadmea aeris massis, alumen lamnis, resina plumbo et marmori, at plumbum nigrum albo iungitur ipsumque album sibi oleo, item stagnum aeramentis, stagno argentum. — Pineis optume lignis aes ferrumque funditur, sed et Aegyptio papyro, paleis aurum. — Calx aqua accen- 20 ditur et Thracius lapis, idem oleo restinguitur, ignis autem aceto maxime et visco et ovo. — Terra minime flagrat, carboni vis maior exusto iterumque flagranti.

§ 93: Diosc. V 92. — cfr. Plin. XXXIV 116. — § 94: cfr. Plin. XXXIV 158. — Th. H. V 9, 3. — cfr. Plin. supra § 60. Diosc. V 146. Nicand. ther. 45 sqq. Aristot. mir. ausc. 115.

3 medici — 4 chrysocollam om. B. 3 acesin hv.a.D. accessim V. -essim Ed. | arabit B. 4 aglutinando V. glu- B². 5 omnes Rhv. -nis r. -nem con. H. | appellataf BS. -ta (ape- V) r. -tam Thv. | utentes hv.a.S. 6 autem BS. -em ea rv(D). 7 teriturque BS. -tur rv. 8 feraminatur Ed. elum- B². 9. 10 an nitescat (vel -scet)? 10 areno- fum B². 11 eluminatur B². (aurum prava iteratione add. VRhv.a.C). 12 parte om. Vdh. | dictam B. | contritis Edh. v.a.S. 13 contextiq; B. -tisque d. -texi hv.a.S. (an con- texti quoque?). | par Bhv. pars r. | aliqua B. 14 contingit B. | auro BS. -rū VR. -ri dhv. | est tale VRdhv. epalea B. 15 alumine B. 16 at ego. & BS. sed rv. 17 oleum VRd. | stannum . . . stanno C. | aeramentia B. 18 optime B²v.a.S. -mi VR. | tunditur VRd. 19 et om. B. | egypto B. aegyptia d(?)hv.a.S. | paloff B¹. 22 carbonibuf (om. uis)

- 95 6. (31) Ab his argenti metalla dicantur, quae sequens insania est. non nisi in puteis reperitur nullaue spe sui nascitur, nullis, ut in auro, lucentibus scintillis. terra est alias rubra, alias cineracea. excoqui non potest, nisi cum plumbo nigro aut cum vena plumbi — galenam vocant —, quae iuxta argenti venas plerumque reperitur. et eodem opere ignium discedit pars in plumbum, argentum autem
 96 innatat superne, ut oleum aquis. reperitur in omnibus paene provinciis, sed in Hispania pulcherrimum, id quoque in sterili solo atque etiam montibus, et ubicumque una 10 inventa vena est, non procul invenitur alia. hoc quidem et in omni fere materia, unde metalla Graeci videntur dixisse. mirum, adhuc per Hispanias ab Hannibale inchoatos durare puteos. sua nomina ab inventoribus habent,
 97 ex quibus Baebelo appellatur hodie, qui CCC pondo Hannibali 15 subministravit in dies, ad MD passus iam cavato monte, per quod spatium Aquitani stantes noctibus diebusque egerunt aquas lucernarum mensura annemque faciunt.
 98 argenti vena in summo reperta crudaria appellatur. finis antiquis fodiendi solebat esse alumen inventum; ultra nihil 20 quaerebatur. nuper inventa aeris vena infra alumen nullam finem spei fecit. odor ex argenti fodinis inimicus omnibus

Aelian. n. a. IX 20. — § 95: (cfr. Plin. XXXIV 173. Diosc. V 100). — § 97: (cfr. Posidon. ap. Strab. III 2, 9 p. 147). — § 98 extr.: cfr. Plin. supra § 60. Isid. XVI 19, 1.

1 abis V. | quae Bhv. quae satis dT. que satisque r. (an exciderunt aliqua?). 3 inaurif B¹. 4 aliaf BS. -ia dhv. abilia r. | rubra aliaf BS. rufa alia rv. 5 gallinam VR. cfr. XXXIV 173. 7 discedit BS. cfr. § 99. descendit rv. 8 natat B. sed cfr. § 99. 103. XII 123. XXIV 41. XXXI 90. 107 al. | oleum V^a. olim VR. 11 uena om. VRd.

12 in om. BV^a. | materia Bdv. -iae r. | metalla V^aVR^a. -lli VR. 13 spanias V. 14 habent uentoribus VR. | habentes d(?)hv. a.S. 15 baebelo BS. bebullo rH. -bello v. | appellantur VR. | hodieque qui hv. a.J. | trecenta mil. B. 16 CC D B¹. mille quingentos RR^adhv. a.S. | passuum B¹D.

17 Accitani coni. H. Iacetani P. aquatini coni. S. de machinae nomine cogitavit J. | instantes J. 18 annemque Bdhv. manemque r. (de mendo cfr. § 75). 21 nullam BS. uena alba - alba dTH. alba nullum hv. 22 fossif B¹.

animalibus, sed maxime canibus. — Aurum argentumque quo mollius, eo pulchrius. lineas ex argento nigras praeduci plerique mirantur.

(32) Est et lapis in iis venis, cuius vomica liquoris 99
5 aeterni argentum vivum appellatur. venenum rerum omnium est perrumpitque vasa permanens tabe dira. omnia ei innatant praeter aurum; id unum ad se trahit. ideo et optime purgat, ceteras eius sordes expuens crebro iactatu fictilibus in vasis. ita vitiis eiectis ut et ipsum
10 ab auro discedat, in pelles subactas effunditur, per quas sudoris vice defluens purum relinquit aurum. ergo et
cum aera inaurantur, sublitum bratteis pertinacissime retinet, verum pallore detegit simplices aut praetenuas bratteas. quapropter id furtum quaerentes ovi liquore candido
15 usum eum adulteravere, mox et hydrargyro, de quo dicemus suo loco. et alias argentum vivum non largum inventu est. 123

(33) In isdem argenti metallis invenitur, ut proprie 101
dicatur, spumae lapidis candidae nitentisque, non tamen
20 tralucentis; stimuli appellant, alii stibi, alii alabastrum, ali-

§ 99: Diosc. V 110. cfr. Isid. XVI 19, 2. 3. — Vitruv. VII 8, 4. 5. — § 101: Diosc. V 99.

2. 3 praeduci BvdT.S. prod- R(?)G. fieri hv. 3 plerique BEG. fie- VdT. producique hv. | miramur hv.a.G.
4 est om. B. | in om. VR. | iif B¹v. his rC. 6 est U.S. exedit (exest G) ac hv. | que BS. per r. om. hv. | permananta (-nata B¹) obedire VR. 8 & Bhv. om. r. | ceteris eius sordens VR. | cribro VR. 9 iactatus R. | ita vitiis hv(J). ita vitis VR. ita ut iif (hiif B²) B. avitis dT. alutis (P)Brot. uestibus H. ita autem iis S. | eiectis S e con. J. tectis B. iniectis RdH. inuectis V. abiectis hv. | dist. S. | ut et hv(S). & ut B. sed ut rH(D). ut Dal. 11 reliquid VR. -uit d v.a.C. 12 rara VR. | inaurantur R(?)hv.a.S. | bratis R. 13 pallorem B². | praetenebres VR. 14 oui Bhv. ob r. 16 uiuom B¹S. 16. 17 inuentu D cum U 738. -tum U.v. 18 hifdem B²V. | prope B. 19 dicatur ego. -tuf B¹. dictuf B². -cemus r. -camus hv. 20 trali lucentif B¹. transluc- B²v.a.J. | stimuli RJ. simi B. ti- V. stimmi dhB. -mini v. | stibi BVS. -bia B. -ium C. stybiam dh. stib- v. | alii om. V.

qui larbasim. duo eius genera, mas ac femina. magis probant feminam, horridior est mas scabriorque et minus ponderosus minusque radians et harenosior, femina contra nitet, friabilis fissurisque, non globis, dehiscens.

- 102 (34) Vis eius adstringere ac refrigerare, principalis
autem circa oculos, namque ideo etiam plerique platy-
ophthalmon id appellavere, quoniam in calliblepharis mu-
lierum dilatet oculos, et fluctiones inhibet oculorum ex-
ulcerationesque farina eius ac turis cummi admixto. sistit
et sanguinem e cerebro profluentem, efficacissime et contra 10
recentia volnera et contra veteres canum morsus inspersa
farina et contra ambusta igni cum adipe ac spuma ar-
103 genti cerussaue et cera. uritur autem offis bubuli fimi
circumlitum in clibanis, dein restinguitur mulierum lacte
teriturque in mortariis admixta aqua pluvia; ac subinde 15
turbidum transfunditur in aereum vas emundatum nitro.
faex eius intellegitur plumbosissima, quae subsedit in
mortario abiciturque. dein vas, in quod turbida transfusa
sint, opertum linteo per noctem relinquitur et postero die
104 quidquid innatet effunditur spongeave tollitur. quod ibi 20
subsedit, flos intellegitur ac linteo interposito in sole
siccatur, non ut perarescat, iterumque in mortario teritur
et in pastillis dividitur. ante omnia autem urendi modus

§§ 102—104: Diosc. V 99.

1 larbasim B.S. -son B e Diosc. turbasin rv. 1. 2 magis
probant feminam om. B. 4 friabiles V. fragilif B¹. 6 ple-
rique om. B hv. a. G. 6. 7 platyophthalmon dv. platyoph-
BVh. platiobth- B. 7 calliblepharis BG. callibus. Leparis
VRd. collyriis C. callibus hv. 7. 8 mulierumque epiphoris
hv. a. G. 8 oculorv B¹. | effluentiones B¹. 10 et om. VR. |
e om. VR. | efficacissime BJ. -mum S. -caci r. -caciior hv.
11 inp B¹. inpsa B¹. an inspersa per se? 12 summa
V¹B. 15 inmixta B.S. an mixta? | pluuias B¹. -iali G.
16 emundatur dT. emmu- VR. et mu- v. a. S. 17 quae B.S.
quaeque rv. 18 abiciturque G. abigi- BVv. -tur Bd. | quod
Bd.S. quo rv. 19 sint S. sit B. sunt rv(D). an turbidū
transfusū sit? | in lenteo VR. 20 innatet B¹. -tat rv.
cfr. p. 141, 4 et Froben p. 39. | spongeave B.S. -eaeque VD.
-giaque rv. 21 linteo BdhS. -olo v. lenteo r. 23 te-
tendi B

necessarius est, ne plumbum fiat. quidam non fimo utuntur coquentes, sed adipe. alii tritum in aqua triplici linteo saccant faecemque abiciunt idque, quod defluxit, transfundunt, quidquid subsidat colligentes. emplastris 5 quoque et collyriis miscent.

(35) Scoriam in argento Graeci vocant helcysma. vis 105 eius adstringere et refrigerare corpora, ac remedio est addita emplastris ut molybdaena, de qua dicemus in 34, 173 sq. plumbo, cicatricibus maxime glutinandis, et contra tenes- 10 mos dysenteriasque infusa clysteribus cum myrteo oleo. addunt et in medicamenta, quae vocant liparas, ad ex- crescentia ulcerum aut ex attritu facta aut in capite manantia.

Fit in isdem metallis et quae vocatur spuma argenti. 106 15 genera eius tria: optima quam chrysitim vocant, sequens quam argyritim, tertia quam molybditim. et plerumque omnes hi colores in isdem tubulis inveniuntur. probatissima fit Attica, proxima Hispaniensis. chrysitis ex vena ipsa fit, argyritis ex argento, molybditis e plumbi ipsius 20 fusura — quae fit Puteolis — et inde habet nomen. omnis autem fit excocta sua materia ex superiore catino 107 defluens in inferiorem et ex eo sublata vericulis ferreis

§ 105: Diosc. V 101. — § 106 extr.: Diosc. V 102.

1 est Bv. et r. 2 aliqe B¹. | ali B¹VD. 3 ficcant B²V²dhv.a.G. | defluxit VEdG. cfr. § 86. 99. 107. XXXIV 135. -xerit hv. effluxit BS. 4 sublidat BdG(S). -dit Brot. -dit ad V¹. -dit (-det v.a.C) id hv. subdit ad V¹B. | dist. ego. 5 quoque om. hv.a.G. (an que?). | et om. VEdhv.a.G. | collyriisque hv.a.G. 7 ac remedio est ego. acre diel B¹. hac re B². om. rv. hac de re D. quare his Müller emend. V 12. locus adhuc corruptus. conici possit etiam acrisbus (cfr. XXX 174) vel uiridibus (παλιδ Diosc. cfr. § 92) vel a Graecis (sc. medicis). 8 addita ego. -tur ll.v. 9 dist. v.a.C(U 739). 10 murteo B¹. mirtē B². 11 medicamentū B. 12 autem (aut B²) attritu B. 14 hisdem V. 15 sequens BS. sed que V¹B. sed quam V². secunda hv. 16 squā argaritim B. -garytim V¹. squama agarytim V². 17 hisdem B. | tubulif B²v. cub- h. tab- r. 19 an ex argenti (sc. fusura)? | e BS. om. rv. | ipsius ll.v. an potius? 20 dist. v.a.S(U 740). 22 & ex BG. ex rv. | uericulif BS. uehi- r. ueruc- hv.

atque in ipsa flamma convoluta vericulo, ut sit modici ponderis. est autem, ut ex nomine intellegi potest, ferrescentis et futurae materiae spuma. distat a scoria quo potest spuma a faece distare: alterum purgantis se ma-
 108 teriae, alterum purgatae vitium est. quidam duo genera 5
 faciunt spumae, quae vocant scirerytida et peumenen, ter-
 34, 178 tium molybdaenam in plumbo dicendam. spuma, ut sit
 utilis, iterum coquitur concompactis tubulis ad magnitudinem
 anulorum. ita accensa foliis ad separandos carbonem
 cineremque abluitur aceto aut vino simulque restinguitur. 10
 quodsi sit argyritis, ut candor ei detur, magnitudine fabae
 concompacta in fictili coqui iubetur ex aqua addito in lin-
 109 teolis tritico et hordeo novis, donec ea purgentur. postea
 VI diebus terunt in mortariis, ter die abluentes aqua frigi-
 da et, cum *dies* desinat, calida, addito sale fossili in 15
 libram spumae obolo. novissimo die dein condunt in
 plumbeo vase. alii cum faba candida et tisana cocunt
 siccantque sole, alii in lana candida cum faba, donec
 lanam non denigret. tunc salem fossilem adiciunt subinde
 aqua mutata siccantque diebus XL calidissimis aestatis. 20
 nec non in ventre suillo in aqua coquunt exemptamque

§§ 108—110: Diosc. V 102.

1 uericulo B. ueni- h. ueruc- v. uerit oculis ferreis at-
 que r. | modice VR. 3 et futurae B¹. del. HBrot. an e
 fulura? 4 purgatis se V¹. -atiffimae B. 6 scirerytida
 BS. sciror- U 741. sclerer- D. sclerelythrida Vd. stelere
 lychryda E. sterelytrida h. (stelery- v) -tida C. lythrida
 Brot. | peumenen U.S. -nem dhv. reum- D. pneum- U 741.
 7 aut fit BV¹. 8 ulif B. | tabulif B¹dh. 9 anulo-
 rum U.v(G). auellandarum C(S) cum B e Diosc. (καρβύω).
 nuclearum coni. J. | adensa B¹. 10 aut in uino VR.
 12 coci V. 12. 13 lentiolif B¹. 18 novis U.v. trans-
 ponendum videtur post linteolis (vel etiam nouo post fictili):
 cfr. Diosc. 14 sex U.v. 15 dies ego. cfr. Diosc. (εἰς
 ἐκτέπαι). denigrare CFWMüller p. 28. om. U.v. | desinant h
 v.a.J. | fusili VR. 16 die dein BJ. die in r. die hv. cfr.
 § 22. | combunt E. 17 plumbo V. | tisane V. ptisana Th
 v.a.J. 18 in sole dTv.a.S. | sole—20 siccantque om. VR.
 18 donec om. d. 19 denigret BdBrot. -rent hv. 21 in-
 c uillo B¹. | cogunt V. | exemptamque Bhv. -taque r.

- nitro fricant et ut supra terunt in mortariis cum sale.
sunt qui non coquant, sed cum sale terant et adiecta 108
aqua abluant. usus eius ad collyria et cuti mulierum 110
cicatricum foeditates tollendas maculasque, abluendum
5 capillum. vis autem siccare, mollire, refrigerare, tempe-
rate purgare, explere ulcera, tumores lenire; talibusque
emplastris additur et liparis supra dictis. ignes etiam 105
sacros tollit cum ruta myrtisque et aceto, item perniones
cum myrtis et cera.
- 10 7. (36) In argentariis metallis invenitur minium quo-111
que, et nunc inter pigmenta magnae auctoritatis et quon-
dam apud Romanos non solum maximae, sed etiam sacrae.
enumerat auctores Verrius, quibus credere necesse sit
Iovis ipsius simulacri faciem diebus festis minio inlini
15 solitam triumphantiumque corpora; sic Camillum trium-112
phasse; hac religione etiamnum addi in unguenta cenae
triumphalis et a censoribus in primis Iovem miniandum
locari. cuius rei causam equidem miror, quamquam et
hodie id expeti constat Aethiopum populis totosque eo
20 tingui proceres, hunc ibi deorum simulacris colorem esse.
quapropter diligentius persequemur omnia de eo.

(37) Theophrastus LXXXX annis ante Praxibulum 113

§ 110 extr.: Diosc. eupor. I 168. cfr. Cels. V 19, 26. — § 111
extr.: Cic. ad fam. IX 16, 8. Verg. Buc. X 27. — § 112 extr.:
cfr. Plin. VI 190. Herodot. IV 192. VII 69. — § 113: Th. lap. 59.

1 intra B. 2 adiecta B¹. 3 cuti ego et dist. coll. Diosc.
(de dativo cfr. XXVIII 97. an cutem, ut XXVIII 139. XXXV
194?). litum B¹V. situm B²D. litu ad B(?)B. nitrum ad hv. |
muliebrum hVen. -brium v.a.D. 4 et (et ad a) abluendum
dhv.a.S. ad alendum J. 5 secare B. | frigerare VR.
5. 6 temperate B. -are Vdhv. tēptare B. | dist. ego. 6 linere
Va. -nire B. | talibusque ll.v. albisque Fröhner anal. crit. p. 19.
cfr. XXXV 176. (XXXI 63). Müller emend. V 12. 7 addi-
tur et liparif BS. om. rv. 8 myrtoque hv.a.S. | et om. B. |
item BS. -mqe rv. 9 cera v. cetera ll. add. domineum V.
et abdomine hv.a.G. 10 invenitur om. V. 13 enumerant
Vd. 14 simulacris VR. 15 triumphantiumque V²dhv.a.S.
-temque V¹R. | siccū illū B. 16 etiamnum B¹. -amunc
VRdhv.a.S. | caena V. cena d. 22 xc v.a.D. | annos VRh
v.a.G.

- Atheniensium magistratum — quod tempus exit in urbis nostrae cccxlviⁱⁱⁱ annum — tradit inventum minium a Callia Atheniense initio sperante aurum excoqui posse harenae rubenti in metallis argenti; hanc fuisse originem
 114 eius, reperiri autem iam tum in Hispania, sed durum et harenosum, item apud Colchos in rupe quadam inaccessa, ex qua iaculantes decuterent; id esse adulterum, optimum vero supra Ephesum Cilbianis agris harena cocci colorem habente, hanc teri, dein lavari farinam et quod subsidat iterum lavari; differentiam artis esse, quod alii minium
 115 (38) Auctoritatem colori fuisse non miror. iam enim Troianis temporibus rubrica in honore erat Homero teste, qui naves ea commendat, alias circa pigmenta pictu-
 116 rasque rarus. milton vocant Graeci miniumque cinnabarim. unde natus error insci^{ia} nominum. sic enim appellant illi saniem draconis elisi elephantorum morientium pondere permixto utriusque animalis sanguine, ut
 8,34 diximus, neque est alius colos, qui in pictura proprieⁿ sanguinem reddat. illa cinnabaris antidotis medicamen-

§ 114: Th. lap. 58. — cfr. Solin. 23, 4. Isid. XIX 17, 7. Diosc. V 109. Vitruv. VII 8, 1. — § 115: Homerus B 144. 637. — §§ 115, 116: cfr. Plin. XXIX 25. Diosc. V (110). 109. Solin. 25, 14. Isid. XIX 17, 8.

1 magistratum BB. -strum rv. | quo VRd. 2 cccxlviⁱⁱⁱ Brot. cum B(?). cccxlviⁱⁱⁱ U.v. cccclxxviii S cum Casaubono (ad Praxibuli annum referens). 3 gallia BV. | separam B¹. | ex eo qui posse V. 4 harena rubente hv.a.S. 5 repperiri BD. | natium (pro iam tum) con. H. | hispaniis hv.a.H. 6 quaedam VR. | inaccensa V. 7 ex aqua Vdh. | decuderent V. decid- dT. | id Bhv. in r. 8 harenam h v.a.S. 9 habene V. -ere Bhv.a.S. | ter ei B¹. 10 differentiam Bhv. -tia r. 11 dilutif B¹. -tv B². 16 rarus BB. ramus r. (quaramus v). | militono B¹. -ltono B². militon h v.a.B. | que BS. qui r. quidam hv. 16. 17 cinnabarim Bv(S). -rin Vd. -ri B(?)hG. 17 insci^{ia} ego coll. XXIX 25. indicio BS. -co v(J). | nominum BS. -ine rJ. cinnabaris nomine hv. (conici potuerit Indico nomine enim sic etiam appellant). 20 altuf B¹. alter B². 21 antidatif B¹.

tisque utilissima est. at, Hercules, medici, quia cinnabarim vocant, utuntur hoc minio, quod venenum esse paulo mox docebimus.

124

(39) Cinnabari veteres quae etiam nunc vocant mono-
5 chromata pingebant. pinxerunt et Ephesio minio, quod derelictum est, quia curatio magni operis erat. praeterea utrumque nimis acre existimabatur. ideo transiere ad rubricam et sinopidem, de quibus suis locis dicam. cinna-35,31 seqq.
baris adulteratur sanguine caprina aut sorvis tritis. pre-
10 tium sinceræ nummi L.

(40) Iuba minium nasci et in Carmania tradit, 118
Timagenes et in Aethiopia, sed neutro ex loco invehitur ad nos nec fere aliunde quam ex Hispania, celeberrimo
Sisaponensi regione in Baetica miniario metallo vectigalibus
15 populi Romani, nullius rei diligentiore custodia. non licet ibi perficere id, excoctique Romam adfertur vena signata, ad bina milia fere pondo annua, Romae autem lavatur, in vendendo pretio statuta lege, ne modum excederet HS LXX in libras. sed adulteratur multis modis, unde praeda
20 societati. namque est alterum genus omnibus fere ar-119

§118: cfr. Plin. III 30. — Vitruv. VII 9, 4. — §119: Diosc. V 109.

1 ad B¹D. | herculef B.S. -lae V. -le rv. 1. 2 cinnabarim dhv. a.S. -rū VR. 3 paullo B¹. 4 cinnabar VRd. | quae Bhv. om. r. 5 et om. VRd. | epheso Rd. 6 relictum VRT. 7 existimabatur B.S. -matur rv. | transiere B(-ff-B)C. -ire rv. 7. 8 rubricam Bv. lub- r. (cfr. § 123). 9 adulterabatur B. | foruif B¹J (ut cod. M semper). sorbis rv. 10 sincere V. -ri B. | nom. (non B¹) mil. B. 12 imagines V. hermogenes hv. a. H. | et om. VdT. | neutro in luco VRd. 13 hispania B. | celeberrimo B.S. -mus r. -mū dhv. 14 sisaponensi S. ex sisa- hv. sisapompon- B. isapone- seo B. irap- V. | e vectigalibus D cum U 742. 15 pyrrro romano B. | regi B. 16 excoctique V. -oqui quae B. -ique Rdhv. an excoctaque (corruptum in -ociaque)? cfr. § 121. 95. XXXIV 142. | dist. ego. | adfertur B.S. def. a Brot. ref. T. perf- v. deferuntur VD. deruntur B. 17 ab V. | bina B.S. dena rv. | modo B. | lanantur D. 18 statuto VdTJD. (cfr. XVIII 178). | dist. v. a. J. | HS om. Bhv. a. H. 19 adulteratū VR. | unde Bdv. n de r. 20 omnibus B.S. in omni- rv(D).

gentariis itemque plumbariis metallis, quod fit exusto lapide venis permixto, non ex illo, cuius vomicam argentum vivum appellavimus — is enim et ipse in argentum excoquitur —, sed ex aliis simul repertis. steriles etiam plumbi micae.prehenduntur solo colore nec nisi in fornacibus rubescentes exustique tunduntur in farinam. hoc est secundarium minium perquam paucis notum, multum infra naturales illas harenas. hoc ergo adulteratur minium in officinis sociorum, et viñus Syrico. quonam modo Syricum fiat suo loco docebimus; sublini autem Syrico minium compendi ratio demonstrat. et alio modo pingentium furto opportunum est, plenos subinde abluentium penicillos. sidit autem in aqua constatque furantium bus. sincero cocci nitor esse debet, secundarii autem splendor in parietibus sentit plumbaginem. quamquam hoc robigo quaedam metalli est. Sisaponensibus autem miniariis sua vena harenae sine argento. excoquitur auri modo; probatur auro candente, fucatum enim nigrescit, sincerum retinet colorem. invenio et calce adulterari, ac simili ratione ferri candentis lamna, si non sit aurum, deprehendi. inlito solis atque lunae contactus inimicus. remedium, ut pariete siccato cera Punica cum oleo lique-

§ 121 extr.: Vitruv. VII 9, 5. — § 122: Vitruv. VII 9, 2. 3.

1 item VR. 3 unum BS. unum VR. | his V. 5 micaeprehenduntur B²D. de micae preh- B¹. depreh- (præh- V)rv. | dist. ego. cfr. Diosc. | solo U.v(S). suo G. 7 hoc BS. et hoc hv. om. r. 9 minio B. | et uilius ego. & uiniif B. item rv. et ubiuis J. | firico BV. scyr- anon. ap. B. 10 firicum B (item infra). scyr- v.a.H. | dicebimus VR. -aemus hv.a.S. | sublumi B. 11 compendi B². | demonitran B¹. 14 debet et VR. 15 sentit d(?)hv. -ire U.S. de vocabulo cfr. XXXIV 124. 93. | plumbaginem ego. cfr. XXXVII 68 et XXXIV 168. imaginem U.v(J). ulig- C. 17 sua uero VR. sua d. suae uenae hv.a.S. | harenae BS. -na rv. | sine Bhv. est in r(d in ras.). | dist. ego cum Madvigio adv. crit. II 529. 18 fuga enim VRd. fucatum hv.a.S. | nigrescit Bhv. crescit in r. 19 calcem B². | ae (pro ac) B. 21 inloto B¹. illico d(?)hv.a.S. | dist. S. | contactu B². -tractus B. | inimicu B¹. 22 parieti hv.a.S.

facta candens saetis inducatur iterumque admotis gallae carbonibus inuratur ad sudorem usque, postea candelis subigatur ac deinde linteis puris, sicut et marmora nitescunt. qui minium in officinis poliunt, faciem laxis
 5 vesicis inligant, ne in respirando perniciosam pulverem trahant et tamen super illas spectent. minium in voluminum quoque scriptura usurpatur clarioresque litteras vel in muro vel in marmore, etiam in sepulchris, facit.

8. (41) Ex secundo invenit vita et hydrargyrum 123
 10 in vicem argenti vivi, paulo ante dilatatum. fit autem duobus modis: aereis mortariis pistillisque trito minio ex aceto aut patinis fictilibus inpositum ferrea concha, calice coopertum, argilla superinlita, dein sub patinis accenso folliis continuis igni atque ita calici sudore deterso, qui
 15 fit argenti colore et aquae liquore. idem guttis dividi faciliis et lubrico umore confluere. quod cum venenum 124 esse conveniat, omnia, quae de minio in medicinae usu traduntur, temeraria arbitror, praeterquam fortassis inlito capiti ventrivi sanguinem sisti, dum ne qua penetret in viscera ac vulnus attingat. aliter utendum non equidem censeam.
 20

— Diosc. V 109. — § 123: Th. lap. 60. Diosc. V 110.

1 gallae Bdhv. cfr. XVI 28. gal. ea B. galea V(?)D cum U 744. 2 inuratur B. aduratur B(?)hv.a.S. 4 minium B. 5 perniciosam B². permit- B¹. permitt- V. (de mendo cfr. XV 74. VIII 135). 6 super ego. ut per U.v. cfr. Diosc., de mendo XXIX 83. | illas VRdv. lenia B¹. -ia B²D. an usifcas? | specteret V¹. -tet V²R. 6. 7 voluminibus d(?)G. 7 scripturae V. -re B. | carioresque B. 8 muro D cum Mommseno C. I. L. I 16. auro U.v. aere Hübner. | fecit BS. 9 inuenti. ita B. | hydro argyrum VRd (ut plerumque). 12 patenis V². patilif B². poatilof B¹. | an inpositum in? | concha V. concea B. 13 coopertum V. op- d. | superinlata VR. -illata dVen. | patenis V². pastinis V¹R. | accenso J cum vet. Dal. -sum U.v. 14 calici B&S. -cis rv. 15 argento Rh. | idem B¹. id est B². 16 rubrico VRd. (cfr. § 117). | compluere BS. 18 fortasse quod h z.a.H. | inlito hv.a.H(S). 19 capite dTH. | ventrisue V²d. -suae V¹R. -treue ThH. | sisti VRdD. -tit Bhv(S). -tendum TH. | dum om. T. | qua. BS. quod V. quid EdThv. | penetret BTG. peteret VR. praetereat d in ras. hv.

- 125 (42) Hydrargyro argentum inauratur solum nunc prope, cum et in aerea simili modo duci debeat. sed eadem fraus, quae in omni parte vitae ingeniosissima est, 100 viliorem excogitavit materiam, ut docuimus.
- 126 (43) Auri argentique mentionem comitatur lapis, quem coticulam appellant, quondam non solitus inveniri nisi in flumine Tmofo, ut auctor est Theophrastus, nunc vero passim. alii Heraclium, alii Lydium vocant. sunt autem modici, quaternas uncias longitudinis binasque latitudinis non excedentes. quod a sole fuit in iis, melius quam quod a terra. his coticulis periti cum e vena ut lima rapuerunt experimentum, protinus dicunt, quantum auri sit in ea, quantum argenti vel aeris, scripulari differentia, mirabili ratione non fallente.
- 127 (44) Argenti duae differentiae. vatillis ferreis candelis ramento inposito, quod candidum permaneat, probatur. proxima bonitas rufo, nulla nigro. sed experimento quoque fraus intervenit. servatis in urina virorum vatillis inficitur ita ramentum obiter, dum uritur candoremque mentitur. est aliquod experimentum politum et in halitu hominis, si sudet protinus nubemque discutiatur.
- 128 9. (45) lamnas duci in speciem vitri non nisi ex optimo

§ 126: Th. lap. 47. 46.

1 hydrarguro B¹. -giro B². | argumētum E. | inauratum B.
 2 in Bhv. om. r. | aerea BS. aera hv. aeris VdT. ueris B. | duci U.v. cfr. § 128. an etiam aeri obduci? cfr. XXVIII 146. 5 mentio B¹. 6 solus VR. 7 tmolo B e Theophr. timocho VRd. hym- hv. in/ocho B. 8 ali B¹. quem alii hv.a.S. | heraclius VR. 10 iis v. his U.C.
 11 peritum (om. cum) V. | ut dG. aut B. tui r. om. hv.
 12 rapuerint hv.a.S. 13 uel — 15 argenti om. B.
 18 scripulari dTH. scribu-VR. scrupulati h. -ari v. 15 battillis h. bat- v.a.S (item infra et XXXIV 112). 15. 16 condentibus Vd. 20 metitur VR. | aliquod U.v.(S). aliud d(?)C. | polita Bhv. -ici B. pollici VdT. 22 duci et h v.a.S. | in ego. om. U.v. cfr. XXVII 91. XXVIII 123. XIV 55. II 5 et XXXVII 149. II 91.al. | speciem BJ. -cula rv(D). | uitri ego. fieri U.v. (possit etiam conici lamnas diei in speciem fieri: cfr. § 58. II 100). | dist. ego. | optuma B¹. -tima B².

posse creditum. fuerat id integrum, sed id quoque iam fraude corrumpitur.

Est natura mira imagines reddendi, quod repercusso aëre atque in oculos regesto fieri convenit. eadem vi sic
 5 in speculi usu polita crassitudine paulumque propulsa dilatatur in immensum magnitudo imaginum. tantum interest, repercussum illum excipiat an respuat. quin etiam
 129 pocula ita figurantur expulsis intus crebris ceu speculis, ut vel uno intuentem totidem populus imaginum fiat. ex-
 10 cogitantur et monstrifica, ut in templo Zmyrnae dicata. id evenit figura materiae. plurimum refert concava sint et poculi modo an parvae Threidicae, media depressa an elata, transversa an obliqua, supina an infesta, qualitate excipientis figurae torquente venientes umbras; neque
 130 enim est aliud illa imago quam digesta claritate materiae accipientis umbra. atque ut omnia de speculis peragantur in hoc loco, optima aput maiores fuerant Brundisina, stagno et aere mixtis. praelata sunt argentea; primus fecit Pasiteles Magni Pompei aetate. nuper credi coeptum
 20 certiore imaginem reddi auro opposito aversis.

(46) Tinguunt Aegyptus argentum, ut in vasis Anubim 131

§ 129: cfr. Senec. nat. qu. I 5, 5. 14. — § 130 med.: cfr. Plin. XXXIV 160.

1 creditum VBd h^o (iunctum cum fuerat, ut XXXVII 25).
 cfr. § 130. VIII 78. 52. -dimul BS (parum conveniens cum fuerat). an potius creditum est. erat? | integrum sed id BS (et dist.). om. rv. 3 est ego. sed ll.v. | mira est R(?) h^o. a. S.
 4 eodem B¹. | ui sic ego. uifi B. nisi r. uis S. ui h^o.
 5 speculis h^o. a. S. | post usu punctum posuit S. 6 in om. VBd. 8 expulsi ll. G(S). exsculptis dTv(H). -ultis h.
 9 ut om. B. | populus totidem VBd h^o. a. S. | fiant B¹. 10 dicata Bhv. dicta r. 11 id uenit R. adue. V. | plurimum BS. -umque rv(D). 12 plana e B¹. om. v. a. G. | threidicae (trae. V) BVS. om. v. a. G. 13 oblita Vd. | an om. R. | infesta BRS. festa VdhVen. recta v. inferna D. 15 claritate ll.v(S). -tas C. | materiae Bhv. -ia et r. 16 umbra S e coni. J. -ram ll.v. 17 fiebant dThv. a. G. | brindisina VBd.
 18 stanno hC. | dist. v. a. D. cfr. XXXIV 160. 19 passi-
 teles R. praxi- h^o. a. S. cfr. § 156. 21 tinguunt R. | anubem Vdhv. a. S. -be R.

suum spectet, pingitque, non caelat, argentum. unde transiit materia et ad triumphales statuas; mirumque, crescit pretium fulgoris excaecati. id autem fit hoc modo: miscentur argento tertiae aeris Cypri tenuissimi, quod coronarium vocant, et sulphuris vivi quantum argenti; conflantur ita in fictili circumlito argilla; modus coquendi, donec se ipsa opercula aperiant. nigrescit et ovi indurati luteo, ut tamen aceto et creta deteratur.

182 Miscuit denario triumphvir Antonius ferrum, miscent aera falsae monetae, alii et ponderi subtrahunt, cum sit iustum LXXXIII e libris signari. igitur ars facta denarios probare, tam iucunda plebei lege, ut Mario Grati-diano vicatim totas statuas dicaverit. mirumque, in hac artium sola vitia discuntur et falsi denarii spectatur exemplar pluribusque veris denariis adulterinus emitur.

183 10. (47) Non erat apud antiquos numerus ultra centum milia; itaque et hodie multiplicantur haec, ut decies centena aut saepius dicantur. faenus hoc fecit nummusque percussus, et sic quoque aes alienum etiam nunc

§ 132: cfr. Plin. supra § 46. — Cic. off. III 20, 80.

1 suum spectat & Bhv. susp- r. | celat BV. 2 transiit U 746. cfr. § 57. 117. 151. XXXI 95. XXXIV 15 et de scriptura XXXIV 15. 65. 103. XXXV 21. 23. 47. 100. 131 al. transit BVahv. -nemisit B. 4 tertiae BEaTH. -tia V. -tia pars hv. cfr. XXXIV 20. | cypri BD. 5 & Bhv. om. r. | plurif B¹. -ref B². 6 conflatur Bv.a.G. -tus B. 6 ita om. hv.a.G. ita ut V. 7 ni crescit V. incr- v.a.G. | & U.G(D). om. hv(S). | induranti B. 9 triumuiratione onus VBd. | ferro B. | miscent BVT.S. -tur Ed(?)H. -cuit hv. 10 aeri hv.a.H. | falsa moneta VB. | alii & ego. -ia B. -iae BVJ. -ii d. -ii e hv. | ponderi U(D). -re BEhv(J). -rae V. -ra d. cfr. XIII 99. 11 aris Vd. 12 tamen VB. | plebei lege BS. lege plebi EdC. lege (e lege hv) plebe Vhv. 12. 13 grati uicatim (-totim B²) B. 13 totas Bhv(S). -ta rH(D). 14 uina B. | falsum hv.a.G. | spectantur B. 15 plurisque D. | denarif BD. 17 & BG. est rC. id (hic v) et hv. | multiplicantum B. -atum V. -atur (om. haec) hv.a.C. | ut decies Vdhv. und- B. uide (-deo B²) esse B. 18 centena milia B(?)hv.a.S. 19 etiam nunc ego. -num Bhv. et tantum r.

appellatur. postea Divites cognominati, dummodo notum sit eum, qui primus hoc cognomen acceperit, decoxisse creditoribus suis. ex eadem gente M. Crassus negabat¹³⁴ locupletem esse nisi qui redditu annuo legionem tueri posset. in agris HS [MM] possedit Quiritium post Sullam divitissimus, nec fuit satis nisi totum Parthorum usurpasset aurum; atque ut memoriam quidem opum occupaverit — iuvat enim insectari inexplabilem istam habendi cupidinem —: multos postea cognovimus servitute liberatos opulentiores, pariterque tres Claudii principatu paulo ante Callistum, Pallantem, Narcissum. atque ut hi omit-¹³⁵ tantur, tamquam adhuc rerum potiantur, C. Asinio Gallo C. Marcio Censorino cos. a. d. VI Kal. Febr. C. Caecilius C. I. Isidorus testamento suo edixit, quamvis multa bello¹³⁶ civili perdidisset, tamen relinquere servorum III CXVI, iuga boum III DC, reliqui pecoris CCLVII, in numerato HS [DC], funerari se iussit HS [X]. congerant excedentes¹³⁶ numerum opes, quota tamen portio erunt Ptoemaei, quem Varro tradit Pompeio res gerente circa Iudaeam octona

§ 134: Cic. parad. 6, 1. Plutarch. Crass. 2. — cfr. Suet. Claud. 28. Tac. ann. XI 29. Plin. XXXVI 60.

1 appellatur (ape- V) VR. 2 prius B. 3 M. om. V.
4 ni B² SJ. 5 aegrif B¹. | m R² H. m G. xx (milia h^o)
v. a. S. | sillam B² VR. 6 diutissimus B. duit- B¹. dit- d^h
v. a. S. 6. 7 ufurpaff & B² S. erusiet B. esurisset V d^h v.
7 ut Bh^o (S). vi V. in B d^h T H. | memoriam II. v (H). nomen
B. | opum B² S. optumo V. -timo R v. a. B. -mi (vel opimi) B.
-mum H. 7. 8 occupavit H. 8 infextari B¹. 10 opu-
lentiones om. VR. | principat¹ B. 10. 11 paulo ante V² J.
cfr. XIX 11. XX 160. XXXV 26. II 150. (XXXIV 48).
paulante B² V² R d. -te B². pallantem h^o. del. D. 11 calistum
VR d. | pallantem d J D. paulantem B. -te V² R. paulo ante
V² del. S. et h^o. | ut om. VR. | hi B d^h C. hii r Ven. ii v.
12 G. B² V. & R. 13 G. B². | mario B. | kl. BV. | G. B². |
caelilibuf B¹. 14 C. I. (i. e. libertus) U. CL. BV. claudius
R (?) h^o. 15 n linquere R. | an se servorum? sed cfr. § 147. |
cccc (pro mii) B. 16 bouum V. 17 pondo h^o v. a. G. | [DC] J.
dc VG. dc rd S. sexcenta milia h^o. | [X] D. xxi B. [xii] J.
xi r G. xi milibus h^o. | congregante V. -gate (-tae v) et h
v. a. G. | excedentif BVS. 18 ptolomai B. -aei D.

milia equitum sua pecunia toleravisse, mille convivas totidem aureis potoriis, mutantem ea vasa cum ferculis, saginasse! quota vero ille ipse — neque enim de regibus
 137 loquor — portio fuerit Pythis Bithyni, qui platanum auream vitemque nobiles illas Dario regi donavit, Xerxis copias, hoc est [VII] LXXXVIII hominum, exceptit epulo, stipendium quinque mensum frumentumque pollicitus, ut e quinque liberis in dilectu senectuti suae unus saltem concederetur! hunc quoque ipsum aliquis compareret Croeso regi! quae, malum, amentia est id in vita cupere, quod aut et servis contigerit aut ne in regibus quidem invenerit finem!

138 (48) Populus R. stipem spargere coepit Sp. Posturnio Q. Marcio cos.; tanta abundantia pecuniae erat, ut eam conferret L. Scipioni, ex qua is ludos fecit. nam quod 15 Agrippae Menenio sextantes aeris in funus contulit, honoris id necessitatisque propter paupertatem Agrippae, non largitionis esse duxerim.

139 11. (49) Vasa ex argento mire inconstantia humani ingenii variat nullum genus officinae diu probando. nunc 20 Furniana, nunc Clodiana, nunc Gratiana — etenim taber-

§ 137: cfr. Plin. supra § 51. Herodot. VII 27. 38. Plutarch. de mul. virt. 27. Polyæn. strat. 8, 42. Diodor. XIX 47. Seneca de ira III 16, 4. — § 138: Liv. XXXIX 22, 8 (XXXVIII 60, 9. XXV 12, 14). II 33, 11. Val. Max. IV 4, 2. — § 139: cfr. Mar-

2 putoris V. | ea B.S. om. rv. | ferculis VB. 3 ille BhG. illi r. illae (ipsae) v. 4 pythif Bhv(U). -ths V. -thio d. -thii B(?)B. | qui VRdhv(D). om. B.S. 5 illaf B.T.S. illa r. [nobilem] illam hv. 6 hā (pro hoc est) B. | [VII] J. VII r.S. [LII] B. septies hv. (centena add. G). | LXXXVIII S. LXXXVIII VRd. sine lineola Bh(v add. milia). | hominem B. 7 quenque B². -uem B¹. | mensium Bdhv.a.S. 8 dilectu B¹dD. -tus VR. directu B². delectu hv. | senectutis B. 9 croesso V². graeco B. 11 autem B. | & B.S. ae V. e BdT. etiam hv. | ne om. VRd. 13 sp. dhv. p. B. si V¹B. sub V². 14 Q. om. B. | maricio B¹. | abundantia om. hv.a.G. | pecunia Bhv.a.G. 15 comferre B. | quo a B¹. quo B². aqua h. | his V. 18 duxerim B.S. dix- rv. cfr. nov. luc. p. 100. 19 mire Bd - -rae r. -ra hv. | inconstantiae VB. 21 firmiana dTh | cratiana V. crot- Bh. | ut enim V.

nas mensis adoptamus —, nunc anaglypta asperitatemque exciso circa liniarum picturas quaerimus, iam vero et 140 mensas repositoriis inponimus ad sustinenda oponsia, interradimus alia, ut quam plurimum lima perdiderit. vasa
5 coccinaria ex argento fieri Calvus orator quirirat; at nos carrucas argento caelare invenimus, nostraque aetate Pop-
paea coniunx Neronis principis soleas delicatioribus iumentis suis ex auro quoque induere iussit.

(50) Triginta duo libras argenti Africanus sequens 141
10 heredi reliquit idemque, cum de Poenis triumpharet, III
CCCLXX pondo transtulit. hoc argenti tota Carthago habuit illa terrarum aemula, quot mensarum postea apparatu
victa! Numantia quidem deleta idem Africanus in triumpho militibus X VII dedit. o viros illo imperatore dignos, qui-
15 bus hoc satis fuit! frater eius Allobrogicus primus omnium pondo mille habuit, at Drusus Livius in tribunatu plebei X.
nam propter quinque pondo notatum a censoribus trium- 142.

tial. ep. IV 39. Isid. XX 4, 8. — § 140: cfr. Plin. infra § 146. — Dio Cass. LXII 28, 1. (Suet. Nero 29). — § 141: Plutarch. apophth. p. 199. — § 142: cfr. Plin. XVIII 39. Liv. epit. XIV. Val.

1 adoptauimus *v.a.S.* | anaglypta B d G. -glicta V¹. -gibta E. -glifa V². -glypha h v. | in asperitatemque *v.a.S.* 2 exciso *U.S.* (sc. argento). -isa d(?) h v. 3 et ad *h.v.a.S.* 4 alia ut B.S. -iud r. altera (lat- O) et interest h v. 5 caluof B² S. gal- B¹. clauus E. | queritat B². -itur *v.a.H.* quaeritat V². | ad B.D. ac T. 6 carruchaf B S U. 6. 7 poppea B. pompeia V h v. a. B. 7 sole ac delicatioribuf B¹. 8 iussit B.S. om. r H (an recte?). solebat h v. 9 libras xxxii V B d h v. a. S. 10 relinquit B. | III *U.S.* quattuor milia h v (H). quater millies G. 11 CCCLXX B.S. -LXXX r H. CCCLXX h v. 12 terrarum *U.v.* imperii terrarum *U.* sed cfr. XV 76. (V 76). saltem terrarū imperii, ut IV 33. 39. X 49. | quot B.H. quod r v (D). quodquod d. | nunc in mensarum *h.v.a.H.* | est (pro postea) d in ras. *h.v.a.H.* 13 quidam V. et *h.v.a.H.* | delata E. dil- V. 14 militibus om. B.S. | X VII B. xvii milia pondo *h.v.a.H.* | dedit om. B. an recte? ut scribatur in triumpho xvi (sc. transtulit). cfr. etiam § 148. 15 an fuerit? | Fabius P. | allobroicus V B d. 16 attrufuf B². atr- B¹. | plebei B.S. -bis r v. | x V B d T H. X B. xi milia h v. an x? 17 quinque *U.v.* x (pro v) Freinshemius (U) ex Livio, Val. Max., Gellio. cfr. XVIII 39.

- phalem senem fabulosum iam videtur, item Catum Aelium, cum legati Aetolorum in consulatu prandentem in fictilibus adissent, missa ab iis vasa argentea non accepisse neque aliud habuisse argenti ad supremum vitae diem quam duo pocula, quae L. Paulus socer ei ob virtutem devicto Per-
 143 seo rege donavisset. invenimus legatos Carthaginiensium dixisse nullos hominum inter sese benignius vivere quam Romanos. eodem enim argento apud omnes cenitavisse ipsos. at, Hercules, Pompeium Paulinum, Arelatensis equitis Romani filium paternaque gente pellitum, XII¹⁰ pondo argenti habuisse apud exercitum ferocissimis gen-
 144 tibus oppositum scimus; (51) lectos vero iam pridem mulierum totos operiri argento, quaedam et triclinia. quibus argentum addidisse primus traditur Carvilius Pollio eques Romanus, non ut operiret aut Deliaca specie fa-
 15 ceret, sed Punicana; eadem et aureos fecit, nec multo post argentei Deliacos imitati sunt. quae omnia expiavit bellum civile Sullanum.
- 145 (52) Paulo enim ante haec factae sunt lances e centenis libris argenti, quas tunc super CL numero fuisse 30 Romae constat multosque ob eas proscriptos dolo concupiscentium. erubescant annales, qui bellum civile illud talibus vitiis inputavere; nostra aetas fortior fuit. Claudii

Max. II 9, 4. Gell. IV 8, 7. XVII 21, 39. — Val. Max. IV 3, 7. Plutarch. Aem. Paul. 28. (Val. Max. IV 4, 9). — § 144: cfr. Plin. IX 39. XXXIV 9. (cfr. Cic. pro Mur. 36, 75. Val. Max. VII 5, 1). — § 145: (cfr. Tertull. de pallio p. 119).

3 his dhC. 5 paulluf B¹. | ei Ohv. & B. i r. eius d.
 5. 6 resseo VR. 7 sese BVv(S). se RdhG. 8 eodem
 enim Bahv. eo r. | omnif BVS. | genitavisse B. 9 ad BD. |
 arelatens B¹. -te if B². 10 pellitum H. H. pulsum hv. | xii
 BS. xii r. quod xii hv. 11 habuisset hv.a.S. 13 quae-
 dam H.v. quidem d. an pridem? 14 caruilius V. -lios B. |
 polio OD. 15 opere aut hv.a.B. operire B. | delicata Bh
 v.a.B. 16 punica hv.a.H. 19 factae BU. -ta rv. | lancef
 BU. -esque rv. | et VR. 20 cl. BS. clemens V. dem- B.
 quingentas d in ras. hv. 21 ob eaf B²dhv. adbeaf B¹.
 -bea B. ab ea V. ... ea O. | scriptos V. 22 erube-
 t B.

principatu servus eius Drusilianus nomine Rotundus, dispensator Hispaniae citerioris, quingenariam lancem habuit, cui fabricandae officina prius exaedificata fuerat, et comites eius octo ad CCL libras, quaeso, ut quam multi eas conservi eius inferrent, aut quibus cenantibus? Cornelius 146
 Nepos tradit ante Sullae victoriam duo tantum triclinia Romae fuisse argentea, repositoriis argentum addi sua memoria coeptum. Fenestella, qui obiit novissimo Tiberii Caesaris principatu, ait et testudinea tum in usum
 10 venisse, ante se autem paulo lignea, rotunda, solida nec multo maiora quam mensas fuisse, se quidem puero quadrata et compacta aut acere operta aut citro coepisse, mox additum argentum in angulos lineasque per commissuras, tympana vero se iuvene appellata, tum a stateris et lances,
 15 quas antiqui magides vocaverant.

(53) Nec copia argenti tantum furit vita, sed valdius 147
 paene manipretiis, idque iam pridem, ut ignoscamus nobis. delphinos quinis milibus sestertium in libras emptos C. Gracchus habuit, L. vero Crassus orator duos scyphos

§ 146: cfr. Plin. IX 39. XVI 233. 66. 231. XIII 91. — Varro l. L. V 120. — § 147: Plutarch. Tib. Gracch. 2 p. 825.

1 servus B¹S. | ei V. | drusillanus d(?)hv.a.U(D). 2 quingenariam BEhC. -neriam V. quinquagenariam dv. gentenarium O. quingente- D. 3 cui — fuerat om. B. | cui dhv. cfr. XXXV 163. cum VE. quam D. | fabricandae dhv. -do (ortum ex -de) VRD. 4 octo ad ccl BS. octo pcccl rH. octo quinquaginta G. octingentas quinquaginta octavo (octo v) hv. | librarum d(?)hv.a.S. | multi² B¹. 4. 5 conserui eius VE G. -ruenf B¹. -ruif B¹. -rui hv. 6 sylla Bv.a.Brot. 6. 7 tricliniarum ae V. -aria dT. 9 ait & BS. sed et hv. sed r. 10 paullo B. 11 mensa E. | fuiffem (-ffe B²) equidem B. 12 aut citro Bv. a citro (cytro Ed) rOd. | coepisses O. cepisse d. ciepsisse E. cyepsisse V. 14 appellata tum a BS. -llatum a OE. -llata dhv. apellatum V. | stateres d. -ras v.a.S. 16 furit BBrot. -ruit (P)H. fuerit rG. -rat hv. | uitae h v.a.H. | ualdius BU. -lidius rv. cfr. XXXIV 178. 17 poenae v.a.G. | manupr&iif B. -tium G. metii (-tu v) precium hv. cfr. XXXIV 37. 18 quinos O. | milibus uncis inclusit J. | sestertium H(U). -iis (-is E) ll.v(SJ). sester... O. 19 duo V. | scyphos V. scyos E.

Mentoris artificis manu caelatos HS \bar{c} , confessus tamen est numquam iis uti propter verecundiam ausum. scimus eundem HS \bar{vi} in singulas libras vasa empta habuisse. 148 Asia primum devicta luxuriam misit in Italiam, siquidem L. Scipio in triumpho transtulit argenti caelati pondo mille et cccc et vasorum aureorum pondo MD [anno conditae urbis DLXV]. at eadem Asia donata multo etiam gravius adflixit mores, inutiliorque victoria illa hereditas Attalo 149 rege mortuo fuit. tum enim haec emendi Romae in auctionibus regiis verecundia exempta est urbis anno 10 DCXXXII, mediis LVII annis erudita civitate amare etiam, non solum admirari, opulentiam externam, inmenso et Achaicae victoriae momento ad inpellendos mores, quae et ipsa in hoc intervallo anno urbis DCVIII parta signa 150 et tabulas pictas invexit. ne quid deesset, pariter quo- 15 que luxuria nata est et Carthago sublata, ita congruentibus fati, ut et liberet amplecti vitia et liceret. petiere et dignationem hinc aliqui veterum. C. Marius post victoriam Cimbricam cantharis potasse Liberi patris exemplo traditur, ille arator Arpinas et manipularis imperator. 90

§ 148: Liv. XXXIX 6, 7. XXXVII 59, 5. — § 150: cfr. Florus I 31, 5. — Val. Max. III 6, 6.

1 \bar{c} U(D). c $\bar{u}.v(J)$. om. d. | comfessuf B¹. confessum U(JD) coll. II 68. 2 iif BS. his r. se his (iis v) hC. | scimus (olim scriptum scifuf) ego. sicut $\bar{u}.v(S)$. constat Bas. scitum coni. J. 3 \bar{vi} BS. \bar{vi} m O. sex V. sex millibus B d(?)C. sex milia hv. | uafa empta Bhv. una emptalia r. 4 dedota B. 5 post (pro pondo) V. 5. 6 mille & ego. millia B¹. milia B². m rv. 6 cccc BS. ccccl rv(D). pondo cc (c v) milia hv.a.H. | ∞ \bar{b} . B. | anno—7 DLXV om. B SUJ. 7 at B²S. at n B¹. om. rv(D). an at non (= nonne)? | donata $\bar{u}.H$. doma- G. domi- hv. 8 adfixit B¹. | talo B¹. 10 regiis Bhv(U). -gif BVdS(D). 11 DCXXXII B. DCXVI hv.a.H. urbis anno DCXXXII uncis incluserunt UJ. | LVII VRd ThH. liuii B. LVI v. 12 admirati VB. 13 acaciae V. -atae B. | monumenta B. 14 in om. hv.a.S. 15 dist. ego. cfr. XII 9. XXXV 106. XXXVI 111. 48. 83. XVII 216. | deesse V. 15. 16 quoque ego. que $\bar{u}.v$. (an cum? cfr. II 178. 229. XXX 39. 135). 17 ut & BdTS. ut ex V. ut Bv. et h. | petiere BH cum Lipsio. -tere r. peccare hv. 18 ex a.G. | dignationem BH. -ne rv. | alicui G.

12. (54) Argenti usum in statuas primum divi Augusti 151
 temporum adulatione transisse falso existimatur. iam enim
 triumpho Magni Pompei reperimus translatam Pharnacis,
 qui primus regnavit in Ponto, argenteam statuam, item.
 5 Mithridatis Eupatoris et currus aureos argenteosquē. ar- 152
 gentum succedit aliquando et auro luxu feminarum plebis
 compedes sibi facientium, quas induere aureas mos tritior
 vetet. vidimus et ipsi Arellium Fuscum motum equestri
 ordine ob insignem calumniam, cum celebritatem adsecta-
 10 rentur adulescentium scholae, argenteos anulos habentem.
 et quid haec attinet colligere, cum capuli militum ebore
 etiam fastidito caelentur argento, vaginae catellis, baltea
 lamnis crepitent, iam vero paedagogia in transitu virili-
 tatis custodiantur argento, feminae laventur et nisi argen-
 15 tea solia fastidiant, eademque materia et cibis et probris
 serviat? videret haec Fabricius et stratas argento mu- 153
 lierum balineas ita, ut vestigio locus non sit, cum viris
 lavantium! Fabricius, qui bellicos imperatores plus quam
 pateram et salinum habere ex argento vetabat, videret
 20 hinc dona fortium fieri aut in haec frangi! heu mores,
 Fabrici nos pudet!

§ 151: mon. Ancyrr. 4, 51. Suet. Aug. 52. — Appiani Mithr.
 116. — cfr. Plin. supra § 40. — § 152 extr.: cfr. Senec. ep. XIII
 1, 6. Stat. silv. I 5, 48. — § 153: Quintil. inst. or. V 9, 14. Val.

1 usus (om. in) B. 2 temporum BS. in temp- rdTO. in
 hv. | adulatione (-nem v.a.H) temporum hv.a.S. | trafisse B¹.
 transfuisse B¹. 5 eupatris E. -ri V. | curruuf B¹D. 6 aureo
 B. | luxu B. -xus hv. luctuf B. -cius r. | eminarum Bd. aem-V.
 7 compedef Bhv. concedens r. | sibi BS. sibi ex eo rv(D). |
 facientum B. | mons V. | tritior B¹VRdDal. tri¹tior B¹hv(U).
 8 uetat hv.a.S. | et in ipsi VR. | arellium BG. aureli- rB¹.
 ualeri- B¹. laleri- h. ial- v. | montum B¹. 9 ordinem B¹. |
 calumniam om. VRB. | celebritatem B(Verc.)S. -ate rv.
 9. 10 assecationem (B. expectarentur v) v.a.G. 10 argen-
 teof BS. ex argento rv. 11 ebore Bhv. bere E. hore O.
 bor V¹. del. V¹. 12 fastidio OdLugd.Dal. | scaelentur B¹. |
 catellif BS. catill- rOv(H). ba- B. 13 paedagogi B¹. -ogis
 (praem. a) hv.a.G. cfr. § 40. | ad transitum hv.a.S. 15 pro-
 priif B¹. 18 bellicos OVRd. -cofol Bhv. | imperat VR.
 19 uideref B. 20 furtium B¹. | heu Bhv. hos V¹. haec r.

154 (55) Mirum auro caelando neminem inclaruisse, argento multos. maxime tamen laudatus est Mentor, de 7,127 quo supra diximus. quattuor paria ab eo omnino facta sunt, ac iam nullum extare dicitur Ephesiae Dianae templi 155 aut Capitolini incendiis. Varro se et aereum signum eius habuisse scribit. proximi ab eo in admiratione Acragas et Boëthus et Mys fuere. exstant omnium opera hodie in insula Rhodiorum, Boëthi apud Lindiam Minervam, Acragantis in templo Liberi patris in ipsa Rhodo Centauros Bacchasque caelati scyphi, Myos in eadem aede 10 Silenos et Cupidines. Acragantis et venatio in scyphis 156 magnam famam habuit. post hos celebratus est Calamis, et Antipatro qui Satyrum in phiala gravatum somno conlocavisse verius quam caelasse dictus est ..., Stratonicus mox Cyzicenus, Tauriscus. item Ariston et Eunicus Mitylenaei laudantur et Hecataeus et circa Pompei Magni aeta-

Max. IV 4, 3. — § 154: Cic. Verr. IV 13, 38. — § 155: cfr. XXXIV 84. Paus. V 17, 4. I 28, 2. Athen. XI 19 p. 782^b. Martial. ep. VIII 51, 1. Cic. Verr. IV 14, 32. — § 156: cfr. Plin. XXXIV 47. 71. XXXVI 36. — anthol. Gr. I 106, 16 (Planud. IV 248). —

1 auro B.S. -rū r. in auro hv. 2 mentor Bhv. merito r. 3 uasorum (pro omnino) Thiersch. 4 an at iam? | aepesi O. | templum Bhv.a.H. 5 aut U.H. iacet hv. | capitolium hv.a.H. | incendiis B¹. | se et S e coni. J. f& B. ex O. et rv. | sinum Havet (revue de philol. VIII 2 (1885) p. 146). 6 scribit B.S. -ipsit rv. | in B.G. om. rv. | agragal (adgr. B¹) B²VE. 7 boetus Bv.a.C (item infra). | mis B. 9 acragantis dhv. agr- U. 9. 10 Bacchae Centaurique v.a.S. 10 chelati B. | scyphis B. in scy- hv.a.S. | mios VE. | aede et Thv.a.S. 11 silenof B.S. -nus rv. | cupidine d. -do hv.a.G. | acragantif B. acragantis V. om. hv.a.G. | uenatus dTH. 12 magna fama dTv.a.G(H). | habuit BG(S). est d. om. rv(H). | hoc B. 12. 13 calamis f. BG. om. rv. et om. SJ. 13 antipatro qui ego. -ter quoq. BS(D). -ter quoque qui U. -ter quinque r. -ter quique d¹ in ras. hv. | pialū B. 14 lac. ego indicavi; excidit Diodorus: cfr. XXXIV 85. Oehmichen stud. Plin. p. 161. 15 tauriscus haG. -icius d. -icus VEv. laurif cui f B. | afriston B. auriston V¹. | eunicus aG. elin- B. un-rd. onychus hv. 15. 16 mytileni d. (-ne v.a.G). mityl- B. -til- 16 laudantur dhG(J). -datur BVRav(U). | ecataeuf B. ad eius B.

tem Pasiteles, Posidonius Ephesius [hedys], Thracides, qui proelia armatosque caelavit, Zopyrus, qui Areopagitas et iudicium Orestis in duobus scyphis HS [XII] aestimatis. fuit et Pytheas, cuius II unciae * X venierunt: Ulixes
 5 et Diomedes erant in phialae emblemate Palladium sub-
 ripientes. fecit idem et cocos magiriscia appellatos par-
 157 volis potioriis et e quibus ne exemplaria quidem liceret
 exprimere; tam opportuna iniuriæ subtilitas erat. habuit
 et Teucer crustarius famam, subitoque ars hæc ita exo-
 10 levit, ut sola iam vetustate censeatur usuque attritis cae-
 laturis sic, ne figura discerni possit, auctoritas constet.
 — (Argentum medicatis aquis inficitur atque adflatu salso, 158
 sicut in mediterraneis Hispaniæ.) —

(56) In argenti et auri metallis nascuntur etiamnum
 15 pigmenta, sil et caeruleum. sil proprie limus est. opti-
 mum ex eo quod Atticum vocatur, pretium in pondo
 libras * II; proximum marmorosum dimidio Attici pretio.

cfr. Plin. XXXIV 84. 85. 90. Athen. XI 19 p. 782^b. Plin. XXXVI
 33. XXXV 136. XXXVI 39. Cic. de div. I 36, 79. Plin. XXXIV 91.
 — § 158: Th. lap. 61. 40. Diosc. V 108. Cels. V 14.

1 praxiteles h.v.a.S. cfr. § 130. | Thracides Furtwängler in
Fleckeisemi annal. 113, 508. cfr. *Oehmichen stud. Plin.* p. 160.
 hedysfrachides B.D. -atides S. haedistadices a. iedisthra-
 cides (-tra- B) VR. laedus stratites (-iates C) hv. 2 areo-
 phagitas B¹. argo- B². aregopag- V. ariop- a. 3 HS II. G.
 pondo hv. | [XII] BJ. XII G.S. XII rv. 4 fecit (ad supe-
 riora relatum) U. | dein h.v.a.S. | phytheas B. pytheas B.d. |
 duas II.v (Brot.). binae C. | unciae B. | *. X B.S. XX Vhv.
 x dTH. | venerunt B¹. 5 diumedes B¹. | pelladium B¹.
 6 et idem et VR. 7 et e ego. sed e VRdhv. e BS.
 9 crustarius Bhv. om. rdTO. 10 usque BS. usque Vd.
 nusq; B. usque adeo hv. | attrites B¹. -ites f B². 11 sic ne
 ego. cfr. XVII 154. XXX 108. 109. si ne B. si nec U. ne
 rv(J). | constat VR. 12 adq. B¹. atque (-uae V) etiam
 (ast- V) VRdhv.a.S. | adflato VR. 13 in om. VR. | medi-
 terranis (medt- B¹) B. 14 etiamnunc Vdv.a.G. 15 fil
 BB. fit r. sic dVen. fit hv. | fil BC cum B. fit r. fit a.
 quod hv. 16 anticum VR. | post (pro pondo) V. del. C.
 17 * II (Gron.) H. XII II. XXII h. (x. XII B). XXXII v. | mor-
 morosum B¹. marmoro sub VRd. -rosus sub hv.a.H.

- 159 tertium genus est pressum, quod alii Scyricum vocant, ex insula Scyro, iam et ex Achaia, quo utuntur ad picturae umbras, pretium in libras HS bini; dupondiiis vero detractis quod lucidum vocant, e Gallia veniens. hoc autem et Attico ad lumina utuntur, ad abacos non nisi marmoreo, quoniam marmor in eo resistit amaritudini calcis. effoditur et ad XX ab urbe lapidem in montibus; postea uritur pressum appellantis qui adulterant. sed esse falsum exustumque, amaritudine apparet et quoniam resolutum in pulverem est. sile pingere instituere primi 160 Polygnotus et Micon, Attico dumtaxat. secuta aetas hoc ad lumina usa est, ad umbras autem Scyrico et Lydio. Lydium Sardibus emebatur, quod nunc omittunt.
- 161 13. (57) Caeruleum harena est. huius genera tria fuere antiquitus: Aegyptium maxime probatur; Scythicum 15 mox diluitur facile et, cum teritur, in quattuor colores mutatur, candidiorem nigrioremve et crassiorem tenuioremve; praefertur huic etiamnum Cyprium. accessit his Puteolanum et Hispaniense, harena ibi confici coepta. tingitur autem omne et in sua coquitur herba bibitque 20 sucum. reliqua confectura eadem quae chrysocollae.

§ 159: Vitruv. VII 7, 1 (Veget. mulom. V 26, 3. VI 23, 31). VII 3, 10. — § 160: cfr. Plin. XXXV 42. — § 161: Diosc. V 106. Vitruv. VII 11, 1. Th. lap. 55.

1 ali V. | scyricum hv(S). sty- (fti- B¹) U. sy- H.
2 scyro hv(S). sty- B. ty- r. sy- H. | & BS. quod r. quidem
d. quidem et hv (an recte?). | acaia B¹. | ac B¹. 3 libra
Vd. | dupondif B¹D. dip- B²v. a. H. dupondius V. 4 tractif
B. 5 ad lumina utuntur ad Bhv. adluminatui r. 6 restitit B.
9 et om. hv. a. S. 10 pulvere Vd. a. O. 11 polygnota sed VR. | attica B². 12 umbram B¹. | scyrico v(S).
sty- U. sy- hH. | lydo B. 13 ludium B. | omittunt B. a. Brot.
cfr. XXXI 107. XXXVI 69. omittunt d. ommutuit BVD.
obmut- hv(S). 15 aegypt' B. | maxime BS. quod ma- r
v(D). | probatum BSJ. | scythicum B. 16 mox ego. cfr.
§ 156. hoc U. v. an potius umore, ut XXXV 187 (vel natium
hoc e Theophr.)? | facile—teritur om. B. | & cum BS. cum r.
cumque hv. 17. 18 & (om. hv) crassiorem tenuioremve (-que B)
Bhav(S). om. rH. 18 etiamnum hv. -unc U. J. 19 con-
cio B. 20 omni V. omia B. | et in sua U. v. an cum ifati

Ex caeruleo fit quod vocatur lomentum, perficitur id 162
lavando terendoque. hoc est caeruleo candidius. pretia
eius * x in libras, caerulei * VIII. usus in creta; calcis
inpatiens. nuper accessit et Vestorianum, ab auctore
5 appellatum. fit ex Aegyptii levissima parte; pretium eius
in libras * I. idem et Puteolani usus, praeterque ad
fenestras; cydon vocant. — Non pridem adportari et In- 163
dicum coeptum est, cuius pretium * VII. ratio in pictura
ad incisuras, hoc est umbras dividendas ab lumine. —
10 Est et vilissimum genus lomenti, quod tritum vocant,
quinis assibus aestimatum.

Caerulei sinceri experimentum in carbone ut flagret;
fraus viola arida decocta in aqua sucoque per linteam
expresso in cretam Eretriam. vis in medicina ut purget
15 ulcera; itaque et emplastris adiciunt, item causticis.
teritur autem difficillime. — Sil in medendo leniter 164
mordet adstringitque et explet ulcera. uritur in fictili-
bus, ut prosit.

§ 162 med.: cfr. Plin. XXXV 49. — Vitruv. VII 11, 1. Isid.
XIX 17, 14. — § 163: cfr. Plin. XXXV 46. (Diosc. V 107). —
Vitruv. VII 14, 1. Diosc. V 106. — § 164 init.: Diosc. V 108.

(sua orto e lau = lati)? de mendo cfr. XXVI 39, de re XX 59.
(XXII 2). Diosc. II 215. 2 terendoque B(a?)S. -oue rv. |
candiduf B¹. 3 * x H. xx ll. x dT. xxiii hv. | libra VRa
v.a.C. | * VIII H. xviii ll.hv. viii dT. 4 nestorianum h
v.a.H. | actore V. ha- R. 5 & (pro fit) B. | aegypti BVD.
6 in libras om. VRdTS. | * I H. xi ll. x. xi Brot. xl hv. |
ideo B. id est R. | praeter q. B². 7 cydon BS. cyllon dT.
cyllon V. cynolon R. cyanon Brot. e con. Durandi. coclon h.
coelon v. 8 * VII S. xvii ll. xviii dT. x. viii H. xvii in
libras hv. 9 avt (pro ad) B². | incifura B. | dividenda (-eda
V¹) sublimine VR. 10 uilissimum BG. util- r dT O. subtil-
hv. | quod BhS. quondam r. dam O. quidam B. quod
dant v. | adtritum B²D. trit. . O. | uocant B(a?)B. om. rhv
(in horum archetypo videtur scriptum fuisse quoduocant tritum;
inde quondam tritum). 13 arida B¹. | lintium B¹. lentium
B. (fere semper). 16 interitur B. | autem om. hv.a.H. | diffi-
cillime fil (fil B¹) BC. -llime sile hv. -llime dT. -lem est r. |
dist. ego coll. Diosc. | leuiter hv.a.S. 17 acstringitq. B¹.
asft- B². | & Bhv. om. r.

Pretia rerum, quae usquam posuimus, non ignoramus alia aliis locis esse et omnibus paene mutari annis, prout navigatione constiterint aut ut quisque mercatus sit aut aliquis praevalens manceps annonam flagellet, non obliiti Demetrium a tota Seplasia Neronis principatu accusatum apud consules; poni tamen necessarium fuit quae plerumque erant Romae, ut exprimeretur auctoritas rerum.

C. PLINI SECUNDI NATURALIS HISTORIAE LIBER XXXIV

1. (1) Proxime dicantur aeris metalla, cui et in usu proximum est pretium, immo vero ante argentum ac paene etiam ante aurum Corinthio, stipis quoque auctoritas, ut ^{33, 43} ¹⁸⁸ diximus. hinc aera militum, tribuni aerarii et aerarium, obaerati, aere diruti. docuimus quamdiu populus Roma-
^{33, 42} nus aere tantum signato usus esset: et alia re vetustas aequalem urbi auctoritatem eius declarat, a rege Numa collegio tertio aerarium fabrum instituto. 15

§ 1: cfr. Isid. XV 5, 3. Paul. Diac. s. v. *dirutum aere* (p. 69).

2 in aliis h.v.a.S. | mutari annis B.S. annis mut- *rv(D)*.
3 navigationes h.v.a.S. | constituerint V.R.d. | ut om. R. |
mergatuf B¹. mercatus — 4 aliquis om. R. 4 mancipiif B².
5 a B.G. om. *rv*. | seplasia B.G. s& lasia r. sell- a. hellade B.
-dia v. 7 erat B. 8 proxime B.a.G.(S). -mo R e corr. -ma
VdThv(H). 10 stipif Bhv. stirpis r. 11 aerea B¹. | aerari
B¹D. 12 oberrati Va. | et aere R(?)H. ab aere h.v. | dicti
h.v.a.H. 13 sit. sed et H. | alia re ego. alia ll.v. alta
coni. J. an potius alio, ut XIV 145, vel alias? 14 declar&
B.d. -raret VTh(v.a.H praem. cum). 14. 15 regnum a R.
-- aerarium B.S. -iorum *rv(D)*. | institutof B.

(2) Vena quo dictum est modo foditur ignique per-
 ficitur. fit et e lapide aereo, quem vocant cadmean, ^{82, 85 seq.}
 celebri trans maria et quondam in Campania, nunc et in
 Bergomatium agro extrema parte Italiae; ferunt nuper
 5 etiam in Germania provincia repertum. 2. fit et ex alio
 lapide, quem chalcitim appellant in Cypro, ubi prima
 aeris inventio, mox vilitas praecipua reperto in aliis terris
 praestantior maximeque aurichalco, quod praecipuam boni-
 tatem admirationemque diu optinuit nec reperitur longo
 10 iam tempore effeta tellure. proximum bonitate fuit Sal-
 lustianum in Ceutronum Alpino tractu, non longi et ipsum
 aevi, successitque ei Livianum in Gallia. utrumque a me-
 tallorum dominis appellatum, illud ab amico divi Augusti,
 hoc a coniuge. velocis defectus Livianum quoque; certe 4
 15 admodum exiguum invenitur. summa gloriae nunc in
 Marianum conversa, quod et Cordubense dicitur. hoc a
 Liviano cadmean maxime sorbet et aurichalci bonitatem
 imitatur in sestertiis dupondiarisque, Cypro suo assibus
 contentis. et hactenus nobilitas in aere naturalis se habet.
 20 (3) Reliqua genera cura constant, quae suis locis 5

§ 2: cfr. Plin. infra § 100. 117. Isid. XVI 20, 2. 3. Aristot.
 h. a. V 19 § 106 p. 552^b. Antig. hist. mir. 84 (90).

1 effoditur hv.a.S. | dignique B. 2 cadmean B¹J. -mian
 B². -meam rS. -miam hv. cfr. § 4. 100. 3 celebri transf B.S.
 -ritas rv. | maria B.T.S. -iam Va. in aria B. in asia dv. | nunc
 & B.S. nunc rv(J). 4 bergomatium Bv. perg- r. | italiam
 efferunt B. 5 & Bahv. om. r. 6 quēquē VR. | chalciten
 hv.a.S. -ceitem d. -cheitem V. -chettem B. 7 fuit aeris
 v. a. S. neteris h. 8 praestantior a. -oref B. | aurichal-
 cho V. 10 effecta V¹Ea. 10. 11 salustianum B¹Vv.a.C.
 11 ceutronum B (ceu in ras.) B(J). cfr. XI 240. III 135.
 ceuir- V¹. eē nir- V¹E. ebur- d¹ (eb in ras.). cubur- h. Centr-
 v(Dal.)D. | longe B. 12 ei BG. et rv. 14 dist. Ven.
 cfr. Madvig adv. crit. II 529. | defectuuf B¹D. 15 summae
 B. | gloria hv.a.S. cfr. XXXIII 89. 16 mari anxum V.
 16. 17 aluiano VR. 17 cadmian B². -meā B. -miam h.
 v.a.S. | bonitate V. 18 dupondiarisque B¹V¹D. dipon-
 B²V¹. 19 haec tenet B. | an naturali? cfr. XXXIII 86.
 119. X 198; aliter XXXI 74. XXXIII 62. | sed B.
 20 genere B. | cura B.S. cum r. om. h. artificio v.

reddentur, summa claritate ante omnia indicata. quon-
dam aes confusum auro argentoque miscebatur, et tamen
ars pretiosior erat; nunc incertum est, peior haec sit an
materia, mirumque, cum ad infinitum operum pretia cre-
verint, auctoritas artis extincta est. quaestus enim causa,⁵
ut omnia, exerceri coepta est quae gloriae solebat —
ideo etiam deorum adscripta operi, cum proceres gentium
claritatem et hac via quaerere —, adeoque exolevit
fundendi aeris pretiosi ratio, ut iam diu ne fortuna qui-
dem in ea re ius artis habeat.

- 6 Ex illa autem antiqua gloria Corinthium maxime lau-
datur. hoc casus miscuit Corintho, cum caperetur, in-
censa, mireque circa id multorum adfectatio furit, quippe
cum tradatur non alia de causa Verrem, quem M. Cicero
damnaverat, proscriptum cum eo ab Antonio, quoniam¹⁵
Corinthiis cessurum se ei negavisset. ac mihi maior pars
eorum simulare eam scientiam videtur ad segregandos
sese a ceteris magis quam intellegere aliquid ibi supti-
7 lius; et hoc paucis docebo. Corinthus capta est olym-
piadis CLVIII anno tertio, nostrae urbis DCVIII, cum ante²⁰
haec saecula fictores nobiles esse desissent, quorum isti
omnia signa hodie Corinthia appellant. quapropter ad

§ 6: Florus I 32, 7 (II 16). Isid. XVI 20, 4. Seneca de brev.
vitae 12. — cfr. Quintil. XII 10, 3.

3. 4 an matea V. amamea R. 4. 5 creuerint BG (haec
praem. v). -rit a. hac (ac R) fuerit (-int d) rd. 5 quaestuuf
B¹D. que ius R. que ius V. 6 aut VR. 6—8 dist. D.
7 ideo autem etiam BSJ. | procerus VR. 8 ac V. | ex-
olebit R. -bat V. 10 ea re BaS. aere rv. 13 et adfecta-
tio V. | furit Se coni. J coll. XXXIII 147. fuerit ll. fuer. . O.
fuit hv. 14 quem M. BS. quem ahv. om. rO. 15 pro-
scriptu B. | cum eo BaG(S). eum eum R. eum /// V. eum dO.
esse hv(Brot.). | quoniam J. qnm B. quam r. quam quod hv.
quam quoniam coni. S. 16 ac BaS. at rv. | ars VR.
17 segreganda VR. -dum d² in ras. h. 18 si se VR. se dh
v.a.S. 19 tacebo V. staccho R. 20 clvili B. clvi Vd
v.a.H. | nostra B. 21 hec B. om. rG. in hv. | saeculo v.a.
Dal. | defiffent B². dediss- VR. | ista Rh(?) H. 22 cum
propter VR.

- coarguendos eos ponemus artificum aetates; nam urbis nostrae annos ex supra dicta comparatione olympiadum colligere facile erit. sunt ergo vasa tantum Corinthia, quae isti elegantiores modo ad esculenta transferunt, modo
 5 in lucernas aut trulleos nullo munditiarum dispectu. eius 8 tria genera: candidum argento nitore quam proxime accedens, in quo illa mixtura praevaluit; alterum, in quo auri fulva natura; tertium, in quo aequalis omnium temperies fuit. praeter haec est cuius ratio non potest reddi, quam-
 10 quam hominis manu est; at fortuna temperatur in simulacris signisque illud suo colore pretiosum ad iocineris imaginem vergens, quod ideo hepatizon appellant, procul a Corinthio, longe tamen ante Aegineticum atque Deliacum, quae diu optinere principatum.
- 15 (4) Antiquissima aeris gloria Deliaci fuit, mercatus 9 in Delo celebrante toto orbe, et ideo cura officinis. tricliniorum pedibus fulcrisque ibi prima aeris nobilitas, pervenit deinde et ad deum simulacra effigiemque hominum et aliorum animalium.
- 20 (5) Proxima laus Aeginetico fuit, insula et ipsa eo, 10

§ 8 init.: Isid. XVI 20, 4. — § 10 extr.: cfr. Plin. infra § 49.

1 artificium VR. | aetatis V. 2 ei (pro ex) V. 4 elegantiore B²dT. | modo ad (S. in G) esculenta (sefc- B) BaG. modo desculpentia (-to h) r. nunc aes sculpendo v. 5 tul-
 leos E. trullas Tv.a.G. | dispectu S. diffp-BD. desp-rv(Brot.). resp-B. | eius om.E. an aeris (scriptum olim eris?). 8 du-
 centos (-tes E) peries VR. 10 manu est ego. cfr. XXXV
 66. 91. 94. XXXVI 26(bis). 28. 32. -nuf & Ba. -nu sed dTS.
 -nus sed r. -nu facta v. | at dT. ad U.S. a CFWMüller p. 28.
 dederit v. | fortunā B²SJD. cfr. § 5. XXXV 103. 104. | tem-
 peratur BaS. -atum CFWMüller. -amentum rOv. om.h. | in
 om. hv.a.S. cfr. XXXIII 24. 10. 11 simulacris BS. -cro
 raOv. 11 dist. ego. 12 hepatizon a(?)v. -icon (c in ras.)
 B². hipatizon E. hyp- V. 13 longa V. | aegeneticum B².
 ag- B¹. 13. 14 deligacum E. -atum V. 15 mercatuuf
 B²D. 16 co celebrante V. concel- Rdhv.a.S(J). | dist. S.
 cum U. 17 pulchrisque V. | aeris om.E. 18 & ad BaS.
 ad rv. 20 aeginetico E. | dist. S. | et om. Bv.a.G(S). | eo
 ego. est U.v(J). om. dG. aere S.

nec quod ibi gigneretur, sed officinarum temperatura, nobilitata. hos aereus inde captus in foro boario est Romae. hoc erit exemplar Aeginetici aeris, Deliaci autem Iuppiter in Capitolio in Iovis Tonantis aede. illo aere Myron usus est, hoc Polycletus, aequales atque condiscipuli; sic aemulatio et in materia fuit.

- 11 3. (6) Privatum Aegina candelabrorum superficiem dumtaxat elaboravit, sicut Tarentum scapos. in iis ergo iuncta commendatio officinarum est. nec pudet tribunorum militarium salariis emere, cum ipsum nomen a candelarum lumine inpositum appareat. accessio candelabris talis fuit Theonis iussu praeconis Clesippus fullo gibber et praeterea et alio foedus aspectu, emente id Gegania
12 HS L. eadem ostendente in convivio empta ludibris causa nudatus atque inpudentia libidinis receptus in torum, mox 15 in testamentum, praedives numinum vice illud candelabrum coluit et hanc Corinthiis fabulam adiecit, vindicatis tamen moribus nobili sepulchro, per quod aeterna supra terras Geganiae dedecoris memoria duraret. sed cum esse nulla Corinthia candelabra constet, nomen id praecipue in his 20 celebratur, quoniam Mummi victoria Corinthum quidem

§ 11: Varro rer. div. VIII ap. Macrob. III 4, 2.

1 quod ibi S. uod ibi B. est r. aes dhG. del. v. | gigneretur S. signetur B. gignens Vdhav. gimens B. 3 aegine-
tici BV. 4 capitolio in VRdhv(D). -lia in a. -lini// BS. -lio
J coll. § 79. XXXVI 50 cum § 165. [XXXV 19]. XXXVI 58.
XXXVII [75] 161. sed cfr. etiam CFW Müller grat. p. 546 sqq. |
hede V. aere B. | aeri B. aery V. 5 myroco d. -ro ex B.
miro ex V. miro a. | policytus B. polyclytis V. 6 sic ego.
fit B¹. set rD. sed dTS. om. hv. | et om. BSJ. 8 iif B¹.
hiif B². his rC. 10 a Rдах0v(J). e V. om. BS. 11 no-
mine Bh. | accelfio BaG. ... esio O. -ensio rv. 12 theo-
nif BaOG. heo- V. haec- B. dionis h. ut auctor est Dion v. |
iussum VO. iussu praeconis om. B. | fulgo VRd. 12. 13 gib-
ber & BhS. -ere rG. -er H. -ere et v. 13 & albo B¹.
alios h. alio v.a.G. 14 L BS. L vel quinquaginta rv. | in
Bv(S). om. rG. | empta BhD. -tam B¹. emtam V. empta//in d.
-tum B² v. | causam B¹. 15 inpudentia (ut p-VR) H.v(S).
-a- G. | thorum B². totum VRv.a.B. 16 prae diuif B¹. |
a B. 18 morbul B¹. -bif B². 21 nummi VR.

diruit, sed e compluribus Achaiae oppidiis simul aera dispersit.

(7) Prisci limina etiam ac valvas in templis ex aere 13
 factitavere. invenio et a Cn. Octavio, qui de Perseo rege
 5 navalem triumphum egit, factam porticum duplicem ad
 circum Flaminium, quae Corinthia sit appellata a capitulis
 aereis columnarum, Vestae quoque aedem ipsam Syra-
 cusana superficie tegi placuisse. Syracusana sunt in Pan-
 theo capita columnarum a M. Agrippa posita. quin etiam
 10 privata opulentia eo modo usurpata est. Camillo inter
 crimina obiecit Spurius Carvilius quaestor, ostia quod
 aerata haberet in domo. (8) nam triclinia aerata abacos- 14
 que et monopodia Cn. Manlium Asia devicta primum in-
 vexisse triumpho suo, quem duxit anno urbis DLXVII,
 15 L. Piso auctor est, Antias quidem heredes L. Crassi
 oratoris multa etiam triclinia aerata vendidisse. ex aere
 factitavere et cortinas tripodum, nomine et Delphicas,
 quoniam donis maxime Apollini Delphico dicabantur. pla-
 cuere et lychnuchi pensiles in delubris aut arborum mala
 20 ferentium modo lucentes, quale est in templo Apollinis

§ 13: Isid. XVI 20, 11. Liv. XLV 42, 2. Festus p. 178, 4—8.
 Ovid. Fasti VI 277. — Plutarch. Camill. 12 init. — § 14: L. Piso
 et Valer. Antias (Peter hist. Rom. fragm. p. 85. 175). Liv. XXXIX
 6, 7. Diodor. XVI 26, 5.

1 e BS. om. *rv.* | cum pluribus Vd. 3 prifcy B. 4 a
 cn. Rdv. ac. cn. B¹. a. gn. B². a. coh. V. 6 flamineum B. |
 corinthia B. 7 nefte B. 7. 8 furacufana/// B¹. fir- B² (*item*
infra). syracusanam VR. 8 placuisse Bhv. -sset raO.
 11 obicit VRh. | caruilluf B¹. 11. 12 ostia quod aerata BU.
 quod (quo Va) aerata (erat V¹) ostia (ho- a) rav. 12 haber&
 B² e corr. VRav. //e//& B¹. 13 manilium VRav. a. G. 13. 14
 inuexisset V¹. -enisse E(?) Dal. 14 DLXVI B. 15 quidem
 L. Crassum hv. a. S. | heredef BS. -dem dhv. -de a. h. VO.
 b. B. 17 tropeodum O¹. -podum O². triumphodum V¹. | &
 ego. a V¹. ac B cod. Poll. U. om. *rv*(D). 18 quod BUJ. |
 donis VRdhav(D). erat B. aeratae U. eae J. ludis cod. Poll.
 locus nondum sanatus. | apollini U cum J. -nis U. v. | del-
 phico BU. -ci *rv.* | dicebantur VRaVen. 19 lychnuci B.
 luch- Vd. 20 quale B²VRaG(SD). -lef B¹. -lis dhv(UJ).
 qual. O.

Palatini quod Alexander Magnus Thebarum expugnatione captum in Cyme dicaverat eidem deo.

- 15 4. (9) Transiit deinde ars vulgo ubique ad effigies deorum. Romae simulacrum ex aere factum Cereri primum reperio ex peculio Sp. Cassi, quem regnum adfectantem pater ipsius interemerit. transiit et a diis ad hominum statuas atque imagines multis modis. bitumine antiqui tinguebant eas, quo magis mirum est placuisse auro integere. hoc nescio an Romanum fuerit inventum; 16 certe etiam nomen non habet vetustum. effigies hominum 10 non solebant exprimi nisi aliqua inlustri causa perpetuitatem merentium, primo sacrorum certaminum victoria maximeque Olympiae, ubi omnium, qui vicissent, statuas dicari mos erat, eorum vero, qui ter ibi superavissent, ex membris ipsorum similitudine expressa, quas iconicas 15 vocant. Athenienses nescio an primis omnium Harmodio et Aristogitoni tyrannicidis publice posuerint statuas. hoc actum est eodem anno, quo et Romae reges pulsi. excepta deinde res est a toto orbe terrarum humanissima ambitione, et in omnium municipiorum foris statuae ornamentum esse coepere propagarique memoria hominum et honores legendi aevo basibus inscribi, ne in sepulcris tantum legerentur. mox forum et in domibus privatis

§ 15: Liv. II 41, 10. Val. Max. V 8, 2. — cfr. Plin. XXXV 182. — § 16: cfr. Paus. VI 18, 7. — Plin. infra § 70. (86).

1 quem v.a.G. 2 idem deo V¹R². idem de eo V²R¹.
 3 transit Vv.a.G. cfr. XXXIII 131. 4 cereri B(a?)v.
 caereri O. ceteri r. 6 interemerit BS. -rat rv. | transit
 BV.D. | ad om. VR. 7 imaginem VR. | bitumines B.
 8 antiqua V. | pingebant v.a.H. 9 integre Vd. 10 nomen
 non BU. cfr. § 65. XXX 49. romae non rv(D). romae
 nomen S. | vetustum BS. -statem rv(D). 11 industri V.
 -iae d. 12 victoriam V. 13 yconical B². 14 primi.
 fonnium B. -mi omnium dhv.a.S. 15 tyrannidif B¹.
 16 autum V. auctum R. 20 & in BadTS. et iam Bv.
 aetiam V. et O. 21 propagarique (-que B²) BU. prorog-
 rv(JD). cfr. XV 49. XXXV 4. VII 188. 22 uasibus V²
 Rd. uassi- V¹.

factum atque in atriis: honos clientium instituit sic colere patronos.

5. (10) Togatae effigies antiquitus ita dicabantur. 18
placueret et nudae tenentes hastam ab epheborum e gym-
5 nasiis exemplaribus; quas Achilleas vocant. Graeca res
nihil velare, at contra Romana ac militaris thoraces addere.
Caesar quidem dictator loricate sibi dicari in foro suo
passus est. nam Lupercorum habitu tam noviciae sunt
quam quae nuper prodire paenulis indutae. Mancinus
10 eo habitu sibi statuit, quo deditus fuerat. notatum ab 19
auctoribus et L. Accium poetam in Camenarum aede ma-
xima forma statuam sibi posuisse, cum brevis admodum
fuisset. equestres utique statucae Romanam celebrationem
habent, orto sine dubio a Graecis exemplo. sed illi cele-
15 tas tantum dicabant in sacris victores, postea vero et qui
bigis vel quadrigis vicissent; unde et nostri currus nati
in iis, qui triumphavissent. serum hoc, et in iis non nisi
a divo Augusto seiuges, sicut elephantis.

(11) Non vetus et bigarum celebratio in iis, qui prae- 20
tura functi curru vecti essent per circum; antiquior co-
lumnarum, sicuti C. Maenio, qui devicerat priscos Latinos,

§ 19 extr.: cfr. Liv. XXXVIII 35, 4. — § 20: Liv. VIII 13, 9.
Florus I 5, 10 (111). Nonius s. v. *Maeniana* (p. 65 M). Liv. ep. XVII.

1 atris V¹a O D. antrif B. | dist. sustulerunt JD. | honet B¹.
-nor dO. | colentium Vd h. 1. 2 colere B²a dhv. -lore r.
-lonos O. 3 ista V²R. sta V¹. statucae dhv.a.G. 4 ephde-
borum B¹. | e Ba d G. a r. om. hv. 4. 5 gymnici v.a.G.
5 res est hv.a.S. 6 ad VO. | thoracas VR dhv.a.S.
tor- O. 8 luper VR. | habitum B. | novite R. 9 prodire
Bdv. -idere rVen. 10 eodem R(?)v.a.S. | quod VR.
11 est hv.a.S. | actium hv.a.H. Attium SUJ. 13 utique
Ba G(S). utriq. O. utique (itaq; R) uero VR. uero dThv(H).
14 aegrecif B¹. -reçif B². 14. 15 celetas V¹a B. cael- B.
celitas R. -latas V²hv. 16 uel Ba Ohv. uel qui rdT. | unde
om. BS. | nostris G. | nati del. G. 17 iif B¹v(S). hiif B².
his rC(U). 18 sicut et v.a.S. aut Sellers. 19 iif B¹
v(S). hiif B². is V. his rC. 21 sicut Rd Ohv.a.S. | menio
Ov.a.H.

- quibus ex foedere tertias praedae populus Romanus praestabat, eodemque in consulatu in suggestu rostra devictis Antiatibus fixerat anno urbis CCCCXVI, item C. Duillio, qui primus navalem triumphum egit de Poenis, quae est
 21 etiam nunc in foro, item L. Minucio praefecto annonae 5 extra portam Trigeminam unciaria stipe conlata — nescio an primo honore tali a populo, antea enim a senatu erat —, praeclara res, ni frivolis coepisset initiis. namque et Atti Navi statua fuit ante curiam — basis eius conflagravit curia incensa P. Clodii funere —; fuit et Hermodori 10 Ephesii in comitio, legum, quas decemviri scribebant, 22 interpretis, publice dicata. alia causa, alia auctoritas M. Horati Coclitis statucae — quae durat hodieque —, cum hostes a ponte sublicio solus arcuisset. equidem et Sibyllae iuxta rostra esse non miror, tres sint licet: una 15 quam Sextus Pacuvius Taurus aed. pl. restituit; duae quas M. Messalla. primas putarem has et Atti Navi, positas aetate Tarquinii Prisci, ni regum antecedentium essent in
 23 Capitolio, 6. ex Æis Romuli et Tatii sine tunica, sicut et

§ 21: cfr. Plin. XVIII 15. Liv. IV 16, 2. I 36, 5. Dion. Hal. III 71. — cfr. Cic. Tusc. V 36, 105. Dig. I 2 de or. iur. § 4. — § 22: Liv. II 10, 12. (Gell. IV 5, 1). — § 23: Liv. VIII 13, 9.

1 praetiae V. -eciae E. | populus (p. d) r. (romanus d) B d v(S). ro. po. G. FE. romano (-na E) r. 2 eosdemquae V. 3 actiatibus B². | ccccxvi B. cc. cxv O. | duillio B d h C(H) D. duillio B T v(J). -li. O. D. uilio V. Duellio G(SU). 4 pae-nif B. 5 L. B S. P. r v. 6 trigeminae V E. 7 ante V. | a om. V E h. | senatum V. 8 praeclara om. E. | nifi B h v. | in illif B. | aetati V E. . . athi O. et Actii v. a. H. 9 nauii E(?) h v. a. S. item infra. | sed (supra scr.) basif eiuf B². cuius basis v. a. S. 10 hermapodori O. -phodori a. 11 ephesii B v. -si a. etsi r O. 12 interpretes V E. | pulice B. | M. H(D). ma V E d. om. B S. maior h. -or in v. 13 horati B S. -ti Lugd. oratico V¹. -tio d. -tii v. cratico r. | coclitif B v. -lis r O h. | statucae B H. -ua r O h. 14 fulpicio B². 14. 15 sibi illae B¹. cfr. § 29. -bullae V. 16 fe B. | pacuvius B d h v. a. U. cfr. XXXV 19. | tarans B. | instituit V d v. a. G(H). 17 messalla B v(D). -ala r C. cfr. XXXIII 50. | attii B. cfr. § 21. 18 pricipi V. | ni U. ne B. pi V¹. om. r. nisi h v. 19 Æis v. if B¹. his r C. | & tatii B a S. aetati r. est h v.

Camilli in rostris. et ante aedem Castorum fuit Q. Marci Tremuli equestris togata, qui Samnites bis devicerat captaque Anagnia populum stipendio liberaverat. inter antiquissimas sunt et Tulli Cloeli, L. Rosci, Sp. Nauti, C. Fulcini in rostris, a Fidenatibus in legatione interfectorum. hoc a re p. tribui solebat iniuria caesis, sicut aliis et 24 P. Iunio, Ti. Coruncanio, qui ab Teuta Illyriorum regina interfecti erant. non omittendum videtur, quod annales adnotavere, tripedaneas iis statuas in foro statutas; haec 10 videlicet mensura honorata tunc erat. non praeteribo et Cn. Octavium ob unum SC. verbum. hic regem Antiochum daturum se responsum dicentem virga, quam tenebat forte, circumscripsit priusque, quam egrederetur circulo illo, responsum dare coegit. in qua legatione interfecto senatus 15 statuum poni iussit quam oculatissimo loco, eaque est in rostris. invenitur statua decreta et Taraciae Gaeae 25 sive Fufetiae virgini Vestali, ut poneretur ubi vellet, quod adiectum non minus honoris habet quam feminae esse decretam. meritum eius ipsis ponam annalium

IX 43, 22. Cic. Phil. VI 5, 13. — Liv. IV 17, 2. Cic. Phil. IX 2, 4. 5. Diodor. XII 80, 6. — § 24: cfr. Liv. ep. XX. Florus I 21 (II 5). Polyb. II 8, 12. — cfr. Liv. XLV 12, 5. Val. Max. VI 4, 3. Cic. Phil. VIII 8, 23. — § 25: Cic. Phil. IX 2, 4. — cfr. Gell. VII (VI) 7, 1. (Plutarch. Popl. 8 extr.).

1 castorum Vd. | Q. R(?)^aG. e B. om. Vdhv(S). | marcii R(?)G. M. v. 2 equestri Rd. aeq. V. 3. 4 antiquissima VR. 4 tullii BhVerc. | cloeli VdS. -lii RH. caelti B². -lii B¹v. | L. v(S). lucii R(?)Dal. b Vdh. om. B. | roscii Bv.a.S. | Sp. v. f. p. B¹. p. B². spuri VdhS. -rii Rdal. | nauti VR.S. -tūi RdG. Antii C e Livio. matici v. 4. 5 fulcinii RdG. 6 romano populo v.a.H. | aliif BS. alut V¹. aliut R. -iud V². -ias h. om. d(?)v. et aliis con. S. 7 T. R. et titio hv.a.S. | coruntiano (corint. V) VRd. -ncano G. | teuta BS. teuta rv(Brot.). teuca B. | llyriorum B. 9 iif Bv(S). is V. his dhC. om. B. 10 & BS. om. rv. | c. n. B¹. gn. B². C. v.a.H. 11 sc. BVS cum Gron. scilicet RdT(?)H. om. v. 13 prius V. et prius Rdhv.a.S. 15 eaque est BVS. aea quae R. qui est h. del. v. 17 fufetiae VRU. furet. BS. fuffet. dhv. | uestale V. 18 habent BS. 18. 19 femina esset (ē&R) VR. 19 decreta V. | in ipsis VR(?)G.

verbis: quod campum Tiberinum gratificata esset
 26 ea populo. — (12) Invenio et Pythagorae et Alcibiadi in
 cornibus comitii positas, cum bello Samniti Apollo Pythius
 iussisset fortissimo Graiae gentis et alteri sapientissimo
 simulacra celebri loco dicari. eae stetero, donec Sulla 5
 dictator ibi curiam faceret. mirumque est, illos patres
 Socrati cunctis ab eodem deo sapientia praelato Pytha-
 goran praetulisse aut tot aliis virtute Alcibiaden et quem-
 quam utroque Themistocli.

27 Columnarum ratio erat attolli super ceteros mortales, 10
 quod et arcus significant novicio invento. primus tamen
 honos coepit a Graecis, nullique arbitror plures statuas
 dicatas quam Phalereo Demetrio Athenis, siquidem CCCLX
 statuere, nondum anno hunc numerum dierum excedente,
 quas mox laceravere. statuerunt et Romae in omnibus 15
 33, 132 vicis tribus Mario Gratidiano, ut diximus, easdemque
 subvertere Sullae introitu.

28 (13) Pedestres sine dubio Romae fuere in auctoritate
 longo tempore; et equestrium tamen origo perquam vetus
 est, cum feminis etiam honore communicato Cloeliae sta- 20
 tua equestri, ceu parum esset toga eam cingi, cum Lu-
 cretiae ac Bruto, qui expulerant reges, propter quos Cloelia
 29 inter obsides fuerat, non decernerentur. hanc primam

§ 27: Strabo IX 1, 20 p. 398. Diog. Laert. V 75. — § 28:
 Liv. II 13, 11. Seneca dial. VI 16, 2. Dion. Hal. V 35. — § 29
 extr.: Plutarch. Popl. 19 p. 107.

2 e (*pro* ea) B. 3 summiti Vd. -itti B. 4 iussit sed
 VRd. | graiae -sapientissimo om. Rh. 5 eae (S. ae e B¹.
 hae e B². ea H) itēre donec BH. ea est & credo nec r.
 donec v. 7 sacrați B¹. -ti^s B². | de eo V. 7. 8 pytha-
 gora V. -ram Rdhv.a.S. 8 alcibiadem Vdv.a.S. | & BRh.S.
 aut V(?)v. nec d. 9 an utraque? 10 attolli Bdv. tolli
 rD. cfr. XIX 139. | supra Vdhv.a.S. 11 arcuuf B¹D.
 13 phalera eo B¹. | cccxl BT. 15 & romae Ba.S. romae
 enim r. -mae etiam hv. 16 gratiabano Vd. -bona B. gra-
 tiano a. 17 fulae B¹. fillae B². 19 et om. B(?)v.a.S.
 20 cloeliae B¹Tav. clel- B² (*item infra*). cocl- r. 21 ceo V.
 cae o B. | togra B¹. 21. 22 ingretiae VR¹. incre- B².
 23 fuerant V. | decernerentur V. | prima VR.

cum Coclitis publice dicatam crediderim — Atto enim ac Sibyllae Tarquinium, ac reges sibi ipsos posuisse verisimile est —, nisi Cloeliae quoque Piso traderet ab iis positam, qui una opsidem fuissent, redditus a Porsina in
 5 honorem eius. e diverso Annii Fetalis equestrem, quae fuerit contra Iovis Statoris aedem in vestibulo Superbi domus, Valeriae fuisse, Publicolae consulis filiae, eamque solam refugisse Tiberimque transnavisse ceteris opsidibus, qui Porsinae mittebantur, interemptis Tarquinii
 10 insidiis.

(14) L. Piso prodidit M. Aemilio C. Popilio iterum 30
 cos. a censoribus P. Cornelio Scipione M. Popilio statuas
 circa forum eorum, qui magistratum gesserant, sublatis
 omnes praeter eas, quae populi aut senatus sententia
 15 statutae essent, eam vero, quam apud aedem Telluris
 statuisset sibi Sp. Cassius, qui regnum adfectaverat, etiam
 conflata a censoribus. nimirum in ea quoque re ambitionem
 providebant illi viri. exstant Catonis in censura 31
 vociferationes mulieribus statuas Romanis in provinciis
 20 poni; nec tamen potuit inhibere, quo minus Romae quoque
 ponerentur, sicuti Corneliae Gracchorum matri, quae
 fuit Africani prioris filia. sedens huic posita soleisque

§ 30: L. Piso ann. VII (Peter hist. Rom. fragm. p. 85). —
 § 31: cfr. Plutarch. C. Gracch. 4 p. 836.

1 dicata VR. om. a. | crederem Gron. | ante (pro Atto) h
 v. a. H. 2 sibulle V. sibi illae B. | ac BS. & rv. an at?
 3 iif Bv(S). his rC. 4 posita VR. | quae Gron. | fuerant
 hv. a. S. | porfina B¹(a?)S. -sena h. -senna rv. cfr. § 139.
 XXXVI 91. | in om. VRhv. a. B. 5 eius om. VRd. 7 pu-
 blice VRd. -ciae v. a. B. 8 refugisse BdG. -sset a. fuisse r.
 fugi- hv. 9 qui BRdv(S). quae V(?)hG. | porfinae B¹S.
 -senna (pros- V) rv. 11 C. Bdhv(G). CC. r. & C. B. |
 iterum BS. II Va. II Rdhv. 12 ac V. | ftual B. 13 ges-
 serunt VR(?)G. 14 omnes v. -nis U.S. | sententiā B.
 15 statuae VR. | quam BhVerc. quae Vdav. que R. 17 a
 om. VR. | rem VR. om. a. 17. 18 ambitioni v. a. S. cfr. § 40.
 19 ftual romanis BS. romanis statuas rdaD. (statuas
 ponunt post prouinciis hv). 22 propris B.

- sine ammento insignis in Metelli publica porticu, quae
 32 statua nunc est in Octaviae operibus. — (15) Publice
 autem ab exteris posita est Romae C. Aelio tr. pl. lege
 perlata in Sthennium Stallium Lucanum, qui Thurinos
 bis infestaverat. ob id Aelium Thurini statua et corona 5
 aurea donarunt. iidem postea Fabricium donavere statua
 liberati obsidione, passimque gentes in clientelas ita re-
 ceptae, et adeo discrimen omne sublatum, ut Hannibalis
 etiam statuae tribus locis visantur in ea urbe, cuius intra
 muros solus hostium emisit hastam. 10
- 33 7. (16) Fuisse autem statuariam artem familiarem
 Italiae quoque et vetustam, indicant Hercules ab Euandro
 sacratus, ut produnt, in foro boario, qui triumphalis vo-
 catur atque per triumphos vestitur habitu triumphali, prae-
 terea Ianus geminus a Numa rege dicatus, qui pacis belli 15
 que argumento colitur digitis ita figuratis, ut CCCLXV
 dierum nota [aut per significationem anni temporis] et
 34 aevi esse deum indicent. signa quoque Tuscanica per
 terras dispersa quin in Etruria factitata sint, non est
 dubium. deorum tantum putarem ea fuisse, ni Metro- 20
 dorus Scepsius, cui cognomen a Romani nominis odio
 inditum est, propter MM statuarum Volsinios expugnatos

§ 33 med.: Macrob. I 9, 10. Lydus de mens. 4, 1.

1 ammento B.S. ame- rv. | porticu B². 2 stua B. |
 non V. 4 sthennium B(a?) S. stenium rH. stenn- v(G).
 septimium B. | stallum R. statilium v.a.S. | turinof (u in ras.
 ampla) B². 5 furini B. 6 idem BVen.(D). 7 opfidione
 B². | gentes U.H. clientes G. statuae v. | clientela sua (litae B².
 fuit v) B²dhv.a.G. 7. 8 repertae B. recepti G. 9 ea om.
 B(?) G. 11 statuarum BU. 12 uetusta VRd. | indicat h.
 14. 15 praeter aianus genus V. 15 delatus B. 16 cccxv
 HBrot. cum v.a.G. 17 uncus ego posui. cfr. Bergk I 27. |
 aut BS. om. rv(D). 18 aevi esse B(a?) S. acuisse O. aevi
 se rv. | indicent BS. -icet r. -itet O. -icaret v. 19 terrasq.
 O. | dispersa sa V¹. -rsa cesa V²R. | quin D. quae (que V²)
 U.Ov. om. a. quae quin UJ. | factita// B². facta B². | lint BU.
 om. rOv. 20 ni BOv. enim B. aenim V. ut a. 21 sui
 VR. | a om. VRv.a.G. | romanif B. 22 cxxx B. c et x
 hv.a.G. duo millia G. | expugnatas a. -ulsatos V²d. -to V¹R.
 atos hv.a.G.

obiceret. mirumque mihi videtur, cum statuarum origo tam vetus Italiae sit, lignea potius aut fictilia deorum simulacra in delubris dicata usque ad devictam Asiam, unde luxuria.

- 5 Similitudines exprimendi quae prima fuerit origo, in 85 ea, quam plasticen Graeci vocant, dici convenientius 85, 151 sqq. erit; etenim prior quam statuaria fuit. sed haec ad infinitum effloruit, multorum voluminum opere, si quis plura persequi velit; omnia enim quis possit? (17) M. Scauri 86
10 aedilitate signorum MMM in scaena tantum fuere temporario theatro. Mummius Achaia devicta replevit urbem, non relicturus filiae dotem; cur enim non cum excusatione ponatur? multa et Luculli invexere. Rhodi etiamnum III signorum esse Mucianus ter cos. prodidit, nec
15 pauciora Athenis, Olympiae, Delphis superesse creduntur. quis ista mortalium persequi possit aut quis usus noscendi intellegatur? insignia maxime et aliqua de causa notata voluptarium sit attigisse artificesque celebratos nominavisse, singulorum quoque inexplicabili multitudine,
20 cum Lysippus MD opera fecisse prodatur, tantae omnia artis, ut claritatem possent dare vel singula: numerum apparuisse defuncto eo, cum thesaurum effregisset heres; solitum enim ex manipretio cuiusque signi denarios seponere aureos singulos.

§ 36: cfr. Plin. XXXVI 115. Liv. ep. LII. Frontin. strat. IV 3, 15.

2 italiae B^S. -lia V. in italia E(?) h^v. 6 plasticen dh^v. -cem VRa. -ce B. 7 peior V. 8 operi B¹ SJ. | pluras V. -res dh^v. a. G. 9 cauri B. 10 III in senatu VRd. | tantum om. h. an fuere, tantum? 10. 11 temporario tantum h. Bergk I 27. 11. 12 urbem ipse (om. h) excessit non h^v. a. S. 13 ponatur B^v. conatur V. -aretur dh. concitus E. | r hodie B¹. rhodii B². 13. 14 etiamnunc VRd. 14 III ego. tria milia h^v. LXXX BdT. LXXX r Ven. (an pluf III vel ∞ xiii?) 17 infigna B. 18 sic VRh. | attingisse V. -igisset a. 18. 19 nonnominavisse V⁰. 19 inexplicabile E. -plebili a. 20 ad vix h^v. a. H. | prodatur B. G(S). datur VdT. dicatur E(?) H. tradatur h^v. 22 thesaurum BVD. | here V. ere d. heros a. 23 solutum VRd. | manipretio RdT. inani (immani v) pr- B² v. a. G. cfr. § 45. XXXIII 147. XXXV 148.

- 38 Evecta supra humanam fidem ars est successu, mox et audacia. in argumentum successus unum exemplum adferam, nec deorum hominumve similitudinis expressae. aetas nostra vidit in Capitolio, priusquam id novissime conflagraret a Vitellianis incensum, in cella lunonis canem ex aere vulnus suum lambentem, cuius eximium miraculum et indiscreta veri similitudo non eo solum intellegitur, quod ibi dicata fuerat, verum et satisfactione; nam quoniam summa nulla par videbatur, capite tutelarios cavere pro ea institutum publice fuit. (18) audaciae innumera sunt exempla. moles quippe excogitatas videmus statuarum, quas colossaeas vocant, turribus pares. talis est in Capitolio Apollo, tralatus a M. Lucullo ex Apollonia
- 40 Ponti urbe, XXX cubitorum, D talentis factus; talis in campo Martio Iuppiter, a Claudio Caesare dicatus, qui devoratur Pompeiani theatri vicinitate; talis et Tarenti factus a Lysippo, XL cubitorum. mirum in eo quod manu, ut ferunt, mobilis ea ratio libramenti est, ut nullis convellatur procellis. id quidem providisse et artifex dicitur modico intervallo, unde maxime flatum opus erat frangi, 30

§ 39: Strabo VII 6, 1 p. 319. — § 40: Strabo VI 3, 1 p. 278. Lucil. ap. Non. s. v. *cubitus* (p. 201 M). — Plutarch. Fab. Max. 22 extr.

1 euectas V¹E. -tio a. | successum B¹a. -ccensus R. | uox B¹. 2 & B¹a.G. et in (inde R) r. etiam v. | successum B¹D. -ccensus R. 3 hominumve B¹a.G.(S). -num uel r. -nisue dTH. nec hominum v. 5 conflagrauit V(?)G. 7 discreta VRd. | uiri V. 8 ubi Vda. | dicatus hv.a.G. | et noua v.a.S. 8. 9 nam quoniam BS. nouam a. nam rv. 10 eo hv.a.G. | instituti hv.a.S. | publicae B. -ci hv.a.S. 11 excogitatas V¹. exagitatas a. 12 statuas O. | colossaeas B¹J. -saeas (-seas V) rdTOH. -ssos hv. cfr. § 78. 54. XXXV 51. XXXVI 26. XXXVII 75. 13 M. om. Vh. 14 ponte V. -tio a. | d U.T a.D. quingentis de h. -tis H. ta O¹. a O². cl. v. l. Overbeck misc. arch. p. 6. | factis VR. 15 a Bhv(U). aulo rdTaO. a diuo H cum Gron. | cl. B. 15. 16 qui ideo uocatur pompeianus a v.a.S. 17 inequod B¹. in equo B². 18 nobilis a. mobiles V. moles v.a.B. | ratione B¹hv.a.B(U). | ut man. Dal. v(U). om. U.G(J). cfr. § 47. 19 an et providisse?

opposita columna. itaque magnitudinem propter difficultatemque moliendi non attigit eum Fabius Verrucosus, cum Herculem, qui est in Capitolio, inde transferret. ante 41 omnes autem in admiratione fuit Solis colossus Rhodi, quem fecerat Chares Lindius, Lysippi supra dicti discipulus. LXX cubitorum altitudinis fuit hoc simulacrum, post LXVI annum terrae motu prostratum, sed iacens quoque miraculo est. pauci pollicem eius amplectuntur, maiores sunt digiti quam pleraeque statuae. vasti specus 10 hiant defractis membris; spectantur intus magnae molis saxa, quorum pondere stabiliverat eum constituens. duodecim annis tradunt effectum CCC talentis, quae contingerant ex apparatu regis Demetrii relicto morae taedio obsessa Rhodo. sunt alii centum numero in eadem urbe 42 colossi minores hoc, sed ubicumque singuli fuissent, nobilitaturi locum, praeterque hos deorum quinque, quos fecit Bryaxis.

Factitavit colossos et Italia. videmus certe Tuscani- 43 cum Apollinem in bibliotheca templi Augusti quinquaginta pedum a pollice, dubium aere mirabiliorem an pulchritudine. fecit et Sp. Carvilius Iovem, qui est in Capitolio, victis Samnitibus sacrata lege pugnantibus e pectoralibus eorum ocreisque et galeis. amplitudo tanta est, ut con-

§ 41: Polyb. V 88. 89. Strabo XIV 2, 5 p. 652. Hygin. fab. 223. — Plutarch. Demetr. 20. Suidas s. v. κολοσσαεύς. — § 42: Isid. XIV 6, 22. — § 43: cfr. Liv. X 38, 3.

2 mouendi B¹ Brot. mollie- VRd. 4 omni¹ BS. | rho-
dii B. 5 caref B. | dicti om. R. 6 fuit. Ruit a. | dist. U.
7 LXVI B¹ (ut videtur) U cum Scaligero. //LVI (L in ras.) B²
LVI rv(J). | motum VR. 9 plerique VR. | specuif B. -uus D.
spectus V. pectus a. 11 stabiliuf erat B. -liter et a. | eum
B¹U. cum B². om. rda OG. illud hv. | constituente B².
12 mccc U. 12. 13 contigerant BRa S. -tegerant Vd TO.
-tulerat h. -rant v. 13 ea (pro ex) VR. | demetri B¹.
14 obsessa (opf- BJ) BU. -sso a. -ssae S cum Gron. obsesse a r.
del. v (item rhodo). 17 bryaxis B coll. § 73. -anxif B. bry-
saxis (bris- B) r. braxis v. 18 colossos R (semper fere).
20. 21 pulchritudinem V. 22 est (pro e) VRa.

- spiciatur a Latiari Iove. e reliquiis limae suam statuam
 44 fecit, quae est ante pedes simulacri eius. habent in
 eodem Capitolio admirationem et capita duo, quae P. Len-
 41 tulus cos. dicavit, alterum a Charete supra dicto factum,
 alterum fecit ... dicus comparatione in tantum victus, ut
 45 artificum minime probabilis videatur. verum omnem am-
 plitudinem statuarum eius generis vicit aetate nostra Zeno-
 dorus Mercurio facto in civitate Galliae Arvernus per annos
 decem, HS [CCCC] manipretii, postquam satis artem ibi ad-
 probaverat, Romam accitus a Nerone, ubi destinatum illius 10
 principis simulacro colossum fecit CXXIX pedum in longi-
 tudinem, qui dicatus Soli venerationi est damnatis scele-
 46 ribus illius principis. mirabamur in officina non modo
 ex argilla similitudinem insignem, verum et de parvis
 admodum surculis quod primum operis instaurati fuit. 15
 ea statua indicavit interisse fundendi aeris scientiam, cum
 et Nero largiri aurum argentumque paratus esset et Zeno-
 dorus scientia fingendi caelantique nulli veterum post-
 47 poneretur. statuam Arvernorum cum faceret provinciae
 Dubio Avito praesidente, duo pocula Calamidis manu cae- 20

§ 45: cfr. Caes. b. G. VI 17. — Suet. Nero 31. Vesp. 18.
 Martial. spect. 2, 1. ep. I 70, 7. Ael. Spart. Hadr. 19, 13.

1 latiori B¹ Brot. -ali B². -ario av. latere r. | ioui V. |
 e BS. om. rv. | reliquif B¹ VdG. 5 ... dicus U. //dicuf B.
 dicus a. decus r. decius dhv(J). Prodicus con. S. Pythodi-
 cus U coll. § 85. 6 artificum BS. -cium rv. | probabilis
 artificis v.a.S. 8 aluernif B². auer- VR. 9 HS BdB.
 zs B². LC B¹. L/// V. pondo h. om. v. | [cccc] J. cccc U.da
 v(Brot.). cccc G. | manipretii B. -nipretio din ras. G. in magni
 (-no v. immani B) pretio hv. cfr. § 37. 10 adicitus B(?)
 Brot. | est a Bhv.a.S. 11 simulacro BS. -crum rv. | CXXIX U.
 qui nonaginta (= CXXIX) B. cui x r. cui. d. a. x d. cx hv.
 CXXIX J. CXXIX D. | pedum in ego. -dum U.v. 11. 12 longi-
 tudinem BV. -ne rv. cfr. XXVII 123. 12 soli BS. -lis rv.
 12. 13 celerius ipsius B. 14 de U.dahB(S). ex v. an
 e? 15 instaurati BdV(S). -tioni h. staurati r. in statua a.
 instar B. 16 indicavit B(?)v. iud- rda. | interisse Bav.
 inter se r. | fundent B. 17 argentique V. 18 cae laudif-
 que B¹. 19 aruennorum B. | cum om. V. 20 uibio hv.a.S.
 Tac. ann. XIII 54. Duio JKlein mus. Rhen. 33 p. 128.

lata, quae Cassio Salano avunculo eius, praeceptori suo, Germanicus Caesar adamata donaverat, aemulatus est, ut vix ulla differentia esset artis. quanto maior Zenodoro praestantia fuit, tanto magis reprehenditur aeris ob-
5 literatio.

8. Signis, quae vocant Corinthia, plerique in tantum 48
capiuntur, ut secum circumferant, sicut Hortensius orator sphingem Verri reo ablatam, propter quam Cicero illo iudicio in altercatione neganti ei, aenigmata se intellegere,
10 respondit debere, quoniam sphingem domi haberet. circumtulit et Nero princeps Amazonem, de qua dicemus, et 89 paulo ante C. Cestius consularis signum, quod secum etiam in proelio habuit. Alexandri quoque Magni tabernaculum sustinere traduntur solitae statucae, ex quibus
15 duae ante Martis Ultoris aedem dicatae sunt, totidem ante regiam.

(19) Minoribus simulacris signisque innumera prope 49
artificum multitudo nobilitata est, ante omnes tamen Phidias Atheniensis Iove Olympio facto ex ebore quidem et
20 auro, sed et ex aere signa fecit. floruit autem olympiade LXXXIII, circiter CCC urbis nostrae annum, quo eodem tempore aemuli eius fuere Alcamenes, Critias, Nesiotes, Hegias, et deinde olympiade LXXXVII Hagelades, Callon, Gorgias Lacon; rursus LXXXX Polyclitus, Phradmon, Myron,

§ 48: Quintil. inst. or. VI 3, 98.

cfr. Herm. 12 p. 128. 1 salano VRdU. *cfr. Ovid. ep. ex Ponto II 5.* cal- B. fol- a. filani h. -no H. syllano v. | auunculo B¹S. 2 ut Rd(?)hv. om. ra. (an uix ut?). 3 maior — 4 tanto om. B. 9 altercationem B. 10 habere VR. 12 consularis Laris Fröhner mus. Rhen. 47 p. 292. | signum unciis inclusit U. an sphingem (vel lacuna)? | quam BU. 14 solita V. 15 aedem Bhv. -dis r. 18 a nobilitate VR. 19 iouem Va. | olympio BS. *cfr. § 54. XXXVI 18.* -piaed Rdahv(D). -phiae V. 20 et ex aC. ex BVdhv. om. B. 21 annum VRU(D). *cfr. XIV 73. 97. XVI 144.* anno m. B. anno dahv(J). | quo Bhv. quod rda. 22 nesiotef BS. nestotes r. -ocles v. 23 hagellades VR. haleales a. Age-lades v.a. U. *cfr. § 55. 57.* | gallon VR. 24 rurfuf—phradmon BS. om. r. polycletus h. -tus phradmon (-agmon B) v. | myro V. miro B (fere semper).

- 50 Pythagoras, Scopas, Perellus. ex iis Polyclitus discipulos habuit Argium, Asopodorum, Alexim, Aristidem, Phrynonem, [Dinonem], Athenodorum, Demean Clitorium, Myron Lycium. LXXXXV olympiade floruerunt Naucydes, Dinomenes, Canachus, Patroclus; CII Polycles, Cephisodotus, Leuchares, Hypatodorus; CIII Praxiteles, Euphranor; CVII Aetion, Therimachus. CXIII Lysippus fuit, cum et Alexander Magnus, item Lysistratus frater eius, Sthenis, Euphron, Eucles, Sostratus, Ion, Silanion — in hoc mirabile quod nullo doctore nobilis fuit; ipse discipulum habuit Zeuxiaden —; 10 CXCI Eutychides, Euthycrates, Laippus, Cephisodotus, 52 Timarchus, Pyromachus. cessavit deinde ars ac rursus olympiade CLVI revixit, cum fuere longe quidem infra praedictos, probati tamen, Antaeus, Callistratus, Polycles Athenaeus, Callixenus, Pythocles, Pythias, Timocles. 15 53 Ita distinctis celeberrimorum aetatibus insignes raptim

§ 53 extr.: Lucian. imag. 4. 6.

1 phitagoras VE (fere semper). | perellus BS. -relius rv. elius a. Perileus Thiersch. | iif B¹v. hiif B². his rC. 2 dist. post Argium sustulit S. | alexin B. hal- Vd. 3 dinonem om. B. del. U. | demean dTo (Brot.). dam- B. | clitorium B. | miron VR. miron B¹. -onna B². myronem v.a.H. 4 naucides VE¹v.a.B. -iades B¹. | dinomenes Ba.H. -medes rv. | canachus dh.B. cha- BV. -cus Bv. 5 patroclus BVdhv(S). -cles B(?)B. | centesima secunda U.v. | leuchares BU. leuih- VE². le//uiades B¹. leochares B (cfr. § 79). lemares h. leuia- v. 6 hypatodorus Bdhv(G). -ris B. -dons V. Epatodorus B. 6 centesima septima U.v. | aetion BS. etion r. echion d(?)v. 7 cxiii B(S)U. cxiii V. centesima quartadecima Bdhv. 8 lysis (lisis B) atrusi VRd. | et frater hv.a.S. | sthennis B(S) e Paus. cfr. § 90. -nnius v. thenis U. sthe- C(U). | euphron eucles S e comi. J. -on fucles B. -onicles r. -onides dhv. -on sofocles Loewy. 9 silanion om.VR. 10 fit Rd. 11 laippus V. lahippus v.a.S. dah- H. cfr. § 66. 87. | cephisodotus (-iaso- H) S. cfr. § 50. cephalicrotus (cephissi- B². cephissi- VE¹) U. -siodotus B. -sodorus G (cfr. § 74. 87). -siorotus v. 12 timarchus B. tym- B. | pyromachus VRd. Pyromachus Keil. cfr. § 80. 84. XXXV 146. | rufus B. 13 cxv Vv.a.S. | fluere VR. 14 anthens v.a.H. | pollycles Vd. pollic- B. dist. sustulit Bruun. 15 athenus V. | pithocles B. | pythias hv(D). pytas d. pitas VR. om. BUJ. | timocles h(G). -oles VRd. tomylos B. -les v. om. BUJ.

- transcurram, reliqua multitudine passim dispersa. venere autem et in certamen laudatissimi, quamquam diversis aetatibus geniti, quoniam fecerant Amazonas, quae cum in templo Dianae Ephesiae dicarentur, placuit eligi probatissimam ipsorum artificum, qui praesentes erant, iudicio, cum apparuit eam esse, quam omnes secundam a sua quisque iudicassent. haec est Polycliti, proxima ab ea Phidiae, tertia Cresilae, quarta Cydonis, quinta Phradmonis.
- 10 Phidias praeter Iovem Olympium, quem nemo aemu- 54
latur, fecit ex ebore aequae Minervam Athenis, quae est in Parthenone stans, ex aere vero praeter Amazonem supra dictam Minervam tam eximiae pulchritudinis, ut formae cognomen acceperit. fecit et cliduchum et aliam Minervam,
15 quam Romae Paulus Aemilius ad aedem Fortunae Huiusce Diei dicavit, item duo signa, quae Catulus in eadem aede, palliata et alterum colossicon nudum, primusque artem toreuticen aperuisse atque demonstrasse merito iudicatur.
- Polyclitus Sicyonius, Hageladae discipulus, diadumenum 55
20 fecit mollior iuvenem, centum talentis nobilitatum, idem et doryphorum viriliter puerum. fecit et quem canona

§ 54: cfr. Plin. supra § 49. VII 127. XXXVI 18. — Pausan. V 10, 2. I 24, 5. 28, 2. Strabo IX 1, 16 p. 396. — cfr. Pausan. VII 22, 9. — § 55: Lucian. philopseud. 18. Cic. Brut. 86, 296.

3 fecerat B. 4 deianae B. 6 tum *OJahn.* | eam Bdv. ea r. | qua B. 8 cresilae *S cum Rossio.* cfr. § 74. cressilae h. -llae v. -le VRd. clefilae B. ctesi- G. -lai H. | cydonis V. cidonus B. 9 phradmonis Tv(H). phraem- B. pradm- r. phragm- B. cfr. § 49. 11 et ex v.a.S. | aebore B. | aequae ll. v. an auroque? 12 partenonia (-ias V) VR v.a.B. | stanf BRv(S). trans V. astans B. | amazonem B. 14 accepit V. cliduchum h.B. -cum ll. clyducum d. -dicum v. 15. 16 huiusce diei (die dT) BdT.S. cfr. § 60. -usce modi ei r. -usque diei H. om. hv. 16 dedicavit hv.a.S. | aede fuit h. aede posuit v.a.S. 17 post nudum excidiisse fere primus scientia aeris fundendi inclaruisset coni. Brieger coll. § 56. 46. 18 fore uticen// B. | apparuisse VR. | indicatus B. 19 sicionib; B. | hegeladae B. agelade V. -dae TH. -dis hv. cfr. § 49. 20 iuvenum VRd. 21 doryphorum Vd. doroforo- B. cfr. § 86. | et del. U (puncto ante fecit sublato).

- artifices vocant liniamenta artis ex eo petentes veluti a lege quadam, solusque hominum artem ipsam fecisse artis opere iudicatur. fecit et destringentem se et nudum telo incessentem duosque pueros item nudos, talis ludentes, qui vocantur astragalizontes et sunt in Titi imperatoris 5 atrio — hoc opere nullum absolutius plerique iudicant —;
- 56 item Mercurium, qui fuit Lysimacheae, Herculem, qui Romae, hagetera arma sumentem, Artemona, qui periphoretos appellatus est. hic consummasse hanc scientiam iudicatur et toreuticen sic erudisse, ut Phidias aperuisse. 10 proprium eius est, uno crure ut insisterent signa, excogitasse, quadrata tamen esse ea ait Varro et paene ad exemplum.
- 57 Myronem Eleutheris natum, Hageladae et ipsum discipulum, bucula maxime nobilitavit celebratis versibus lau- 15 data, quando alieno plerique ingenio magis quam suo commendantur. fecit et canem et discobolon et Perseum et pristias et Satyrum admirantem tibias et Minervam,

Lucian. de saltat. 75. — § 56: Plutarch. Pericl. 27 p. 167. — § 57: Cic. Verr. IV 60, 135. anthol. Pal. IX 717. 718 al. — Lucian.

1 lineamenta Vd v. a. U. -tis B. | uel. VII V. uel VI B. uelut dv. a. S. om. h. 2 ipse d(?) hv. a. S. 3 dstringentem B. | se U. v(S). om. G. | telo Benndorf. cfr. Wölfflin (Archiv IX 109 sqq.). talo U. v. de mendo cfr. XXIX 87. 5 astragaligantes B. | in Bhv. om. r. | cliti B¹. | imperatores V¹. imp. /// B¹. in p B². 6 hoc S(J). duo. hoc B. om. r. quo hv(U). 7 lysimacheae S. -chaeae B. -chiaes dhv. -chae r. 8 hagetera BS. age- r. hace- T. a terra d in ras. h. alexetera H. Anteum a terra (om. arma) v. dist. v. a. S. | sustinentem hv. a. H. 8. 9 periphar&ol B. periphor- Vd. 10 iudicatus B². | est toreuticen B¹. est or- B¹. | apparuisse B. 11 uno crure ut BS. ut (et V) uno crure rv. | infister& B. 12 quadrata (-tā B) tamen (ea add. G) esse BG. om. rv. | ea B¹ S. eā B². om. rv. | ait U. S. ut ait hv. tradit G. 13 exemplum BS. unum ex- rv(D). cfr. § 65. 14 ageladae (-de V) VRdTH. -dis hv. cfr. § 49. 55. 17 canem U. v. Ladam Benndorf. cfr. anthol. Gr. IV 185. Catull. 55, 25. | — eum BS. -sea rv. 18 priscas h. cristas v. a. B. (cfr. VI 26). pyctas Löschke obs. archaeol. nr. 4. (Murray review 1887 I 3).

Delphicos pentathlos, pancratiastas, Herculem, qui est apud circum maximum in aede Pompei Magni. fecisse et cicadae monumentum ac locustae carminibus suis Erinna significat. fecit et Apollinem, quem ab triumviro Antonio sub-
 5 latum restituit Ephesiis divus Augustus admonitus in quiete. primus hic multiplicasse veritatem videtur, numerosior in arte quam Polyclitus et in symmetria diligentior, et ipse tamen corporum tenus curiosus animi sensus non expressisse, capillum quoque et pubem non emendatius
 10 fecisse, quam rudis antiquitas instituisset.

Vicit eum Pythagoras Reginus ex Italia pancratiaste 59 Delphis posito; eodem vicit et Leontiscum. fecit et stadiodromon Astylon, qui Olympiae ostenditur, et Libyn, puerum tenentem tabellam eodem loco et mala ferentem nudum,
 15 Syracusis autem claudicantem, cuius ulceris dolorem sentire etiam spectantes videntur, item Apollinem serpentemque eius sagittis configi, citharoedum, qui Dicaeus appellatus est, quod, cum Thebae ab Alexandro caperentur, aurum a fugiente conditum sinu eius celatum esset. hic
 20 primus nervos et venas expressit capillumque diligentius. — Fuit et alius Pythagoras Samius, initio pictor, cuius 60

philopseud. 18. Quintil. II 13, 10. — anthol. Pal. VII 190. — § 58 extr.: cfr. Suidas s. v. *Κωκρπατος*. — § 59: Pausan. VI 4, 3. 4, 2, 10. 13, 1. 18, 1. 13, 7. — cfr. anthol. Gr. IV 180. 294 (Plan. IV 112). — Athenaeus I 34 p. 19°. — § 60: cfr. Diog. Laert. VIII 46.

1 penthlof B. | prancatiastas V. pancatihastas B. 3 car-
 nibus Vd.h. | erinna G. -imna B. -ina rv. 4 ab B.S. a rv.
 5 quietem V. 7 artem B. | et (ante in) *deberi voluit S*
 (*Gardner class. review 1894 II 69*). | in om. v.a. H. 11 regin-
 u.s. B.h.D. rhe. rv. cfr. XII 7 (M). | et V. 12 eundem
 v.a.S. eodem vicit *del. U.* | leontifeum H.S. (*ut sit suam Leon-*
tisci statuam). -tius cum hv. -tius qui B. -tinus qui H. an
 Leontiscum suum? cfr. § 69. 71. XXXV 92. 12. 13 stadia
 dromon BV. 13 astulon B. | libyn B(C) e Paus. lybin Bd
 Ven. lipin V. lympin B. iolpum h. -pis v. | *dist. U.* 14 ta-
 bellam BG. -llas rv. 17 configi S e con. J. -git B. -fici rv.
de structura cfr. XXXV 144. | citharoedē B. | *deceus V.* dir-
 caeus v.a. B. 18 quod BG. quoniam rv. cfr. § 14.
 20 primum VRd. 21 famiuf Bv. sanius Bh. samnius V. |
 initiū B.

signa ad aedem Fortunae Huiusce Diei septem nuda et senis unum laudata sunt. hic supra dicto facie quoque indiscreta similis fuisse traditur, Regini autem discipulus et filius sororis fuisse Sostratus.

- 61 Lysippum Sicyonium Duris negat ullius fuisse disci- 5
pulum, sed primo aerarium fabrum audendi rationem
cepisse pictoris Eupompi responso. eum enim interroga-
tum, quem sequeretur antecedentium, dixisse monstrata
hominum multitudine, naturam ipsam imitandam esse, non
62 artificem. plurima ex omnibus signa fecit, ut diximus, 10
37 fecundissimae artis, inter quae destringentem se, quem
M. Agrippa ante Thermas suas dicavit, mire gratum Ti-
berio principi. non quivit temperare sibi in eo, quam-
quam imperiosus sui inter initia principatus, transtulitque
in cubiculum alio signo substituto, cum quidem tanta 15
pop. R. contumacia fuit, ut theatri clamoribus reponi
apoxyomenon flagitaverit princepsque, quamquam adama-
63 tum, reposuerit. nobilitatur Lysippus et temulenta tibi-
cina et canibus ac venatione, in primis vero quadriga
cum Sole Rhodiorum. fecit et Alexandrum Magnum multis 20
operibus, a pueritia eius orsus, quam statuum inaurari
iussit Nero princeps delectatus admodum illa; dein, cum
pretio perisset gratia artis, detractum est aurum, pretio-

1 deae h.v.a.H. cfr. § 54. 2 seni B¹. 2. 3 facile quo-
que & difer&a B. 4. 5 sostratus (-tii v) lysippus V R v. a. G.
5 duris Bv. dux r. | ullius B.S. tull- r(v add. affirmat post
discipulum). 6 fabrum om. B¹ SU coll. XVI 23. cfr. § 1.
Vitruv. II 7, 4. | audenti R. 7 cepisse B.H. coop- r.v.
picturis VRd. | eupompi V. itupompi R. | responsio VRd.
eo B. 8 monstrata B.S. demo- r.v. 9 multitudinem V.
11 fecundissime BVen. | interque B h Brot. | destringentem
Vdhv.a. Brot. distin- R. 12 anthe B. 14 transtulitque
Bv. -lit qui r. 15 alio-ibi (sibi h) dhv.a.S. 16 ut BV² d.S.
ui r. ut (om. h) magnis hv. 17 apoxyomenon V. adapoxyom-
B. | flagitauerat R. flaget- V. 18 lysippif B. | temulenta Bhv.
-tia r. 19. 20 quadriga cum B¹ dhv. -gatum B². -garum r.
20 solē B². | fecit—21 orsus post remanentibus (p. 185, 2)
transponi voluit Bergk I 4 sqq. 21 horfum V. 22 principis
R. 22. 23 cum pretio Bhv. -tuo B². cum praeti (-tii V²) V.
npretiū B¹. pretio d. 23 operiff & B¹ d. -ris et Vh.

siorque talis existimabatur etiam cicatricibus operis atque
concisuris, in quibus aurum haeserat, remanentibus. idem 64
fecit Hephaestionem, Alexandri Magni amicum, quem qui-
dam Polyclito adscribunt, cum is centum prope annis ante
5 fuerit; item Alexandri venationem, quae Delphis sacrata
est, Athenis Satyrum, turmam Alexandri, in qua amicorum
eius imagines summa omnium similitudine expressit; hanc
Metellus Macedonia subacta transtulit Romam. fecit et
quadrigas multorum generum. statuariae arti plurimum 65
10 traditur contulisse capillum exprimendo, capita minora
faciendo quam antiqui, corpora graciliora siccioraque, per
quae proceritas signorum maior videretur. non habet
Latinum nomen symmetria, quam diligentissime custodiit
nova intactaque ratione quadratas veterum staturas per-
15 mutando, vulgoque dicebat ab illis factos quales essent
homines, a se quales viderentur esse. propriae huius
videntur esse argutiae operum custoditae in minimis quo-
que rebus.

Filios et discipulos reliquit laudatos artifices Laippum, 66
20 Boëdan, sed ante omnes Euthycraten. quamquam is con-
stantiam potius imitatus patris quam elegantiam austero
maluit genere quam iucundo placere. itaque optume ex-
pressit Herculem Delphis et Alexandrum Thespiis vena-
torem et proelium equestre, simulacrum ipsum Trophoni

§ 64: Plutarch. Alex. 40. 16. Vellei. I 11, 3. 4. Iustin. XI
6, 13. — § 65 extr.: cfr. Quintil. XII 10, 9. — § 66: cfr. Plin.
infra § 87. 73. — cfr. Pausan. IX 39, 4.

1 existimabatur B.S. -matur Vdhv. -tus E. 2 haeserat
VRdhv(D). fuerat B.S. 3 ephaestionem BVem. | quem Bhv.
om. r. 5 idem dhv.a.S. cfr. § 69. 7 has d(?)v.a.S.
9 quadrigis E. | statuari ac (hac V³) asti V. 12 procerit
ad B¹. 13 custodiit ego. -dit U.S(D). -diuit dhv(U). cfr.
nota ad XXXIII 131. 14 noua Bdv. non r. de mendo
cfr. XIII 125. 19 laippum BdS. -psum r. Lahippum
v(Brot.). Dah- H. cfr. § 52. 87. 20 boedan BVS. baeda
ait E. bedan d. -dam hv. cfr. § 73. | euthycratem E.
23 thespis S e con. J. -pif BD. -pim r. -pin hv. 24 et
B.S. thespiadus VR. et thesp- dG. -dum hv. | simulacrum
om. G. | ipfum B.S. om. rv. | troponi VRd.

- ad oraculum, quadrigas complures, equum cum fiscinis,
 67 canes venantium. — Huius porro discipulus fuit Tisi-
 crates, et ipse Sicyonius, sed Lysippi sectae propior, ut
 vix discernantur complura signa, ceu senex Thebanus et
 Demetrius rex, Peucestes, Alexandri Magni servator, dignus 5
 tanta gloria.
- 68 Artifices, qui compositis voluminibus condidere haec,
 miris laudibus celebrant Telephanen Phocaeum, ignotum
 alias, quoniam . . . Thessaliae habitaverit et ibi opera
 eius latuerint; alioqui suffragiis ipsorum aequatur Poly- 10
 clito, Myroni, Pythagorae. laudant eius Larisam et Spin-
 tharum pentathlum et Apollinem. alii non hanc ignobili-
 tatis fuisse causam, sed quod se regum Xerxis atque
 Darei officinis dederit, existimant.
- 69 Praxiteles quoque, *qui* marmore felicior, ideo et clarior 15
 fuit, fecit tamen et ex aere pulcherrima opera: Proserpinae
 raptum, item catagusam et Liberum patrem, Ebrietatem

§ 67: cfr. Plin. infra § 89. — Diod. XVII 99 p. 237. Plutarch.
 Alex. 63. Arrian. VI 10, 1. Curt. IX 5, 21. — § 69: cfr. Plin.
 XXXVI 39. Cic. Verr. IV 2, 4.

1 quadrigas (-rag- B¹) B.S. -gas medei r. -gas medeae
 dhv. (in aede eius coni. J). | fiscinif Bv. fusc- rUJ. 2 canef
 Bv. -em r. 3 lyfippif aetate B. | proprior Vd. 4 & Bd²
 in ras. S. ea r. om. hv. 5 speucestes VRd. | magni om. V
 dh. | servatur V¹. -tus B. | dignus VRdG (et dist.). -nof B.
 -ni hv. 8 celebrant et v.a.S. | telephanen S. (-nem G).
 thel- B. telaph- hv. elaph- r. | phocaeum B.S. -ceum rv.
 9 lac. indicavi cum CFWMüllero p. 21 oppidi parvi nomen ex-
 cidisse suspicante. in VRdThv.a.S(D). | thessaliae B.S. -lia
 rdThv(D). | & ibi B.S. ibi VdT. ubi B(?)H. (ubi ante habi-
 tauerit hv). 10 alioquin B²Vdv.a.H. aliquin B. an atqui?
 cfr. II 163. XVII 20. 10. 11 polyclito S. -tuf B. -tū r.
 -leto dhv. 11 pythagoraei B². | larissam dhv.a.S. lasi-
 B. 11. 12 spintharum BH cum B². -narum rv.a.B(G).
 -irarchum B¹. 12 pentanthlum B. penthalū B. | apollonē B.
 13 quod B.S. quo V. om. B. quoniam dhv. cfr. § 14. |
 e B. 14 officini VRh. | dederit B. 15 qui ego. om. ll.v.
 an quamquam pro quoque (scriptum olim q̄q.), ut § 84?
 16 fuerit VB. | & B.S. om. rv. 17 item B²dhv. idem r.
 § 64. 75. 76. 82. 89. | catagusam B. (-glysam v). -usa
 -ussam h. caftagufam B. | patrem B.S. -em et rv(D).

nobilemque una Satyrum, quem Graeci periboëton cognominant, et signa, quae ante Felicitatis aedem fuere, Veneremque, quae ipsa aedis incendio cremata est Claudii principatu, marmoreae illi suae per terras inclutae parem, 5 item stephanusam, pselūmenen, Oporan, Harmodium et 70 Aristogitonem tyrannicidas, quos a Xerxe Persarum rege captos victa Perside Atheniensibus remisit Magnus Alexander. fecit et puberem Apollinem subrepenti lacertae comminus sagitta insidiantem, quem sauroctonon vocant. 10 spectantur et duo signa eius diversos adfectus exprimentia, flentis matronae et meretricis gaudentis. hanc putant Phrynen fuisse deprehenduntque in ea amorem artificis et mercedem in vultu meretricis. habet simulacrum et 71 benignitas eius; Calamidis enim quadrigae aurigam suum 15 inposuit, ne melior in equorum effigie defecisse in homine crederetur. ipse Calamis et alias quadrigas bigasque fecit equis semper sine aemulo expressis; sed, ne videatur in hominum effigie inferior, Alcumena nullius est nobilior. Alcamenes, Phidiae discipulus, et marmorea fecit, sed 72 20 aereum pentathlum, qui vocatur encrinomenos; at Poly-

§ 70: Tatian. c. Graec. 56 p. 122. — Martial. ep. XIV 172. — § 71 extr.: Pausan. VI 12, 1. Propert. III 9, 10. Ovid. ep. ex Ponto IV 1, 33. — § 72: cfr. Plin. XXXVI 16. — Pausan. I 23, 2.

1. 2 cogminaⁿ B. 2 es (pro et) VR. | signaq; B.
3 ipipsa Vⁱ. in ipsa d. cum ipsa v. a. S. et ipsa U cum
OJahnio. | aedif B^s. -de rv. 5 stephanusam B^s. -phusam
Vdhv. sthefu. B. | pselūmenen U cum OJahnio. psellu. V.
spellu. B. spelliu. d. fellu. B. spilu. B. spelu. v. | oporan
Bd. operan V. ephoram B. oporum h. oenophorum v. cane-
phoram U coll. XXXVI 25. Cic. Verr. IV 2, 5. | harmogiū B.
7 perside & VR. 8 petit VR. 9 sauroctonon Bv.
-tanon B. scauro octonon Vdh. 10 adfectuuf BD. 13 in
vultu deleri voluit OJahn. 15 effigie quā efecisse B².
17 equis semper VRdhv. fem pari equif B. se impari, equis
Traube. | expressiff & . ne B. 18 alcumena man. Dal. UJ.
alchim. Vd. alchym. B. alcm- h(?) B(D). alcamen & B². -me
& B². Alcmān poeta Sellers. achamene v. aliter XXVIII 59.
XXXV 62. 19 alcamenef BB. alchim- Vd. alchym- B.
acham- v. | sed B. et rv. 20 petathlum Vd. -alum v. a. B. |
at B² Rdv. ad rD.

cliti discipulus Aristides quadrigas bigasque. Amphicrates
 Leaena laudatur. scortum haec, lyrae cantu familiaris
 Harmodio et Aristogitoni. consilia eorum de tyrannicidio
 usque in mortem excruciat a tyrannis non prodidit;
 quam ob rem Athenienses, et honorem habere ei volentes
 nec tamen scortum celebrasse, animal nominis eius fecere
 atque, ut intellexeretur causa honoris, in opere linguam
 73 addi ab artifice vetuerunt. — Bryaxis Aesculapium et
 Seleucum fecit, Boëdas adorantem, Baton Apollinem et
 74 Iunonem, qui sunt Romae in Concordiae templo, Cresilas
 10 vulneratum deficientem, in quo possit intellegi quantum
 restet animae, et Olympium Periclen dignum cognomine,
 mirumque in hac arte est quod nobiles viros nobiliores
 fecit. Cephisodorus Minervam mirabilem in portu Athe-
 niensium et aram ad templum Iovis Servatoris in eodem
 15 75 portu, cui pauca comparantur, Canachus Apollinem nudum,
 qui Philesius cognominatur, in Didymaeo Aeginetica aeris
 temperatura, cervumque una ita vestigiis suspendit, ut
 linum subter pedes trahatur alterno morsu calce digitis-
 que retinentibus solum, ita vertebrato dente utrisque
 20 partibus, ut a repulso per vices resiliat. idem et celeti-
 zontas pueros, Chaereas Alexandrum Magnum et Philippum

Plutarch. de garr. 8. Polyæn. strat. VIII 45. — § 73: Pausan.
 I 40, 6. — § 74: Pausan. I 23, 3. 25, 1. (Val. Max. V 10 ext. 1).
 — cfr. Pausan. I 1, 3. — § 75: cfr. Pausan. VIII 46, 3. (IX
 10, 2). II 10, 4. Macrobian. I 17, 49.

1 bigasq; B d H. -gas qu V R. -gas et h. -gasque et v. |
 amphicratel (-tif B²) U. S. iphicr- h. -tis v. a. S. Tisicratis H.
 de structura cfr. § 80. 81. 88. XXXV 138. 2 laudatus B. |
 cantum V R. | familiarif B h v (S). -are r G. 3 dist. ego.
 4 ad (pro in) h v. a. S. 7 lingua V R. 8 briaxis B.
 9 bedas d v. a. S. cfr. § 66. | botō B. batton v. a. S. cfr. § 91.
 10 ctesilas V. -laus H Brot. cfr. § 53. 12 anima B. |
 periclen B S. -lem d h v. -le r. 14 cephisodoruf B G (D).
 -dotus S. -sidorus (-ssi-V R) V R d v. -ssodorus Lugd. -dotus H.
 cfr. § 50. 87. 15 in aedem V. 16 qui B¹. 18 ita om.
 B S. 18. 19 ut inlitum B. 19 trahantur B. locus nondum
 sanatus. 20 utrisque B h C. -iusque r v. 21 item B.
 22 pueros fecit d (?) h v. a. S.

patrem eius fecit, Ctesilaus doryphoron et Amazonem vol-
neratam, Demetrius Lysimachen, quae sacerdos Minervae 76
fuit LXIII annis, idem et Minervam, quae myctica ap-
pellatur — dracones in Gorgone eius ad ictus citharae
5 tinnitu resonant —; idem equitem Simonem, qui primus
de equitatu scripsit. Daedalus, et ipse inter fectores lau-
datus, pueros duos destringentes se fecit, Dinomenes
Protesilaum et Pythodenum luctatorem. — Euphranoris 77
Alexander Paris est, in quo laudatur quod omnia simul
10 intellegantur, iudex dearum, amator Helenae et tamen
Achillis interfector. huius est Minerva, Romae quae
dicitur Catuliana, infra Capitolium a Q. Lutatius dicata, et
simulacrum Boni Eventus, dextra pateram, sinistra spicam
ac papavera tenens, item Latona puerpera Apollinem et
15 Dianam infantes sustinens in aede Concordiae. fecit et 78
quadrigas bigasque et cliticon eximia forma et Virtutem
et Graeciam, utrasque colossaeas, mulierem admirantem
et adorantem, item Alexandrum et Philippum in quadrigis;
Eutychides Eurotam, in quo artem ipso amne liquidior

§ 76: Pausan. I 27, 4. — cfr. Xenoph. de re equ. 1. — cfr.
Plin. XXXVI 35. — § 78 med.: anthol. Plan. IX 709. — Quintil.
XII 10, 7. (cfr. Plin. V 141).

1 ctesilaus *v(S)*. c.tes- B¹. G.tes- B². des- rH. cres- U.
cfr. § 74. 53. | doryphoron VRdv.a.B. 3 annis om. VR. |
et om. B. | neruam B. | myctica (α verbo μύζειν) J. myetica B.
musica rv(D). mystica Fröhner mus. Rhen. 47 p. 293. my-
cetica Traube. 4 dracones BS. quoniam drac- rv(D). |
dist. S. | ad ictus (-uuf B¹D) BV. additus (-tos V²) rdh.
5 tinnituae sonant B. | item U, ut § 64. | simonem H cum
Turnebo e Xenoph. sem- BJ. serm- r. sarmenem v. 6 inter-
fectores V¹B. -tor est V². cfr. XXXV 128. 12 Catulina S
cum Mamutio. -leana v.a.G. | a. q. Bho. aque V. atque Rd. |
luctatio B. 13 euentuuf B¹D. 14 papauera BS. -uer rv.
15 infantis VR.S. 16 cliticon Bv.a.B(J). -cum r. cli-
duchon B. 17 & graeciam (grac- B²) BG. aegregiam r.
egr- dT.v. | colossaeas BJ. -sseas B. -streas Vdv. -strias B.
19 eutychides dB. & eut- B. euthichides V. -thyclides
Bv. cfr. supra § 51. XXXVI 34. (XXXV 141). | eurothan
VR. -tan S. | artem U.v. an aereum? | ipso amne BG. -sam
ne Vd. -sam+ne B². -sam amne B. -sam v.

plurimi dixere. — Hegiae Minerva Pyrrhusque rex laudatur et celetizantes pueri et Castor ac Pollux ante aedem Iovis Tonantis, Hagesiae in Pario colonia Hercules, Isidoti 79 buthytes. — Lycius Myronis discipulus fuit, qui fecit dignum praeceptore puerum sufflantem languidos ignes et Argonautas; Leochares aquilam sentientem, quid rapiat in Ganymede et cui ferat, parcentemque unguibus etiam per vestem puero, Autolycum pancratiū victorem, propter quem Xenophon symposium scripsit, Iovemque illum Tonantem in Capitolio ante cuncta laudabilem, item Apollinem diadematum, Lyciscum mangonem, puerum subdole ac fucatae 80 vernilitatis, Lycius et ipse puerum suffitorem. — Menaechmi vitulus genu premitur replicata cervice. ipse Menaechmus scripsit de sua arte. — Naucydes Mercurio et discobolo et immolante arietem censetur, Naucerus luctatore anhelante, Niceratus Aesculapio et Hygia, qui sunt in Concor-

§ 79: anthol. Palat. XII 221. Martial. ep. I 7. — (cfr. Athenaeus V 56 p. 216^d). Pausan. I 18, 3. IX 32, 8. I 8, 4. — § 80: cfr. Athenaeus II 68 p. 65^b. Pausan. I 24, 2. — Loewy Inschr. Griech. Bildh. 147. 496. 53. Pausan. I 23, 4.

1 mineruae V. -ue R. | pyrrhusq. B. | rex deleri voluit Heyne. 1. 2 laudatus R. 2 ac U. v(S). et d(?) h Hack. 3 hagesiae V d U. -gisiae R. agesia B h v. del. C. hegesiae H cum B. | dist. v. a. B(S). | pario V d h v. -ie R. paro B. | isidori d h v. a. S. 4 buthytes B(P) S. -yres r. -yrens v. Eleuthereus H. 5 praeceptore v. -rem U. | ignis R. 6 leochares B h H. -chras r. -cras v. 7 ganymede h v. ganum. B¹. ganim. B². -den (-nym. R) r d. | ferat B h v. fuerat r. 8 puero B S. -rum r v (ad seqq. relatum). | pancratiū S. -ti B D. -tis h. -tio r v. (Autolycum — 9 scripsit in v. 6 post Argonautas transposuit U). 9 xenopho B U. xenophon B. | symposium R. -posion d(?) h G. 10 laudabile VR. 11 lyciscum B S. -cus G. lyciscus r d v. | mangonem B S. lang. r d v. lag. h B. cfr. Martial. IX 50, 5. an Lyciscum, Langonem puerum? | subdole B. | fugatae R. 12 lycius U. v(S). -cus G. 13 uultus Dal. (errore). 14 discobulo VR. 15 immolantē arietem R. | censetur B. | Naucerus coni. H. | luctatore B U. -rem r v. 15. 16 anhelante U. hanell. B¹. anell. B². anhelantem r. -tem fecit v. lac. indicavit J. 16 aesculapio et hygia coni. J. -pium et (om. VR) hviam U. v (fecit add. D). | que VR.

diae templo Romae. — Pyromachi quadriga ab Alcibiade regitur. Polycles Hermaphroditum nobilem fecit, Pyrrhus Hygiam et Minervam, Phanis, Lysippi discipulus, epithyusan. — Styppax Cyprius uno celebratur signo, splanchnopte; 81
 5 Periclis Olympii vernula hic fuit exta torrens ignemque oris pleni spiritu accendens. Silanion Apollodorum fudit, fictorem et ipsum, sed inter cunctos diligentissimum artis et iniquum sui iudicem, crebro perfecta signa frangentem, dum satiari cupiditate artis non quit, ideoque insanum
 10 cognominatum — hoc in eo expressit, nec hominem ex 82 aere fecit, sed iracundiam — et Achillem nobilem, item epistaten exercentem athletas; Strongylion Amazonem, quam ab excellentia crurum eucnemon appellant, ob id in comitatu Neronis principis circumlatam. idem fecit puerum,
 15 quem amando Brutus Philippiensis cognomine suo inlustravit. — Theodorus, qui labyrinthum fecit Sami, ipse 83 se ex aere fudit. praeter similitudinis mirabilem famam magna suptilitate celebratur: dextra limam tenet, laeva

§ 81: cfr. Plin. XXII 44. Plutarch. Pericl. 13. — cfr. Plin. supra § 51, infra § 86. — § 82: cfr. Plin. supra § 48. Martial. ep. IX 50, 5. XIV 171. II 77, 4. — § 83 extr.: cfr. Plin. VII 85.

1 pyromachi v.a.G(Keil). cfr. § 51. Pyromachi—regitur pro parentesi habuit U. 3 phanif BS. phenis r. phoenix v.

3. 4 epithyusan S cum Keilio. ephityusam B. epydhisam (-sum B) r. epithersen B. -idysam v. 4 styppax BS. sty-pax rv. stipax dhG. | celebratus B. | splanchnopte hG. -no/te B. splachnorte rv. -nopte B. 5 exta B¹. -tra B². | ignem-que BS. -nem rv. 8 iniquum vet. Dal. -uom BS. inimicum rv. 9 satiari BdTH. -re Bhv. saciare V. | cupiditatem v.a.H. | non quit BdTH. nū (non V³) quid r. nequit v. | ideoque BS. -eo r. et ideo dhv. | infanum Bhv. -atum r.

10. 11 dist. ego. 11 et VRdhv(S). sedt B¹. fet B². sed B³. an fecit et (vel idem et) sublata parentesi? | achilen VR. 12 strongilion B. -golion V. 13 ab om. BdS.

14 idem BS. item rv. cfr. § 69. 15 philippienfif BJ. -ppensis dhv(D). -pperses B. -penses V. 16 fecit, Sami S cum OMüllero. | samii B. 17 similitudinif BS. -nem rv. | mirabilem BdG. nobi. v. om. r. | famam BS. -ma rv.

18 magnam B¹. (magnae subtilitatis v.a.S). | celebratur Müller emend. V 13. -tuf ll.v. de mendo cfr. § 54. 56. 67. 72. 75. 78. 81. 88. 89. 94. | tenet — p. 192, 1 quadrigulam Bv. om. r.

tribus digitis quadrigulam tenuit, tralatam Praeneste parvitatis ut miraculum: pictam eam currumque et aurigam integeret alis simul facta musca. — Xenocrates, Tisicratis discipulus, ut alii, Euthycratis, vicit utrosque copia signorum. et de sua arte composuit volumina.

- 84 Plures artifices fecere Attali et Eumenis adversus Gallos proelia, Isigonus, Pyromachus, Stratonicus, Antigonus, qui volumina condidit de sua arte. Boëthi, quamquam argento melioris, infans eximium anserem strangulat. atque ex omnibus, quae rettuli, clarissima quaeque in urbe iam sunt dicata a Vespasiano principe in templo Pacis aliisque eius operibus, violentia Neronis in urbem convecta et in sellariis domus aureae disposita.
- 85 Praeterea sunt aequalitate celebrati artifices, sed nullis operum suorum praecipui: Ariston, qui et argentum caelare solitus est, Callides, Ctesias, Cantharus Sicyonius, Diodorus, Critiae discipulus, Deliades, Euphorion, Eunicus

XXXVI 43. — § 84: cfr. Polyb. XXXII 27 (25), 4. — cfr. Plin. XXXIII 155. — § 85: cfr. Plin. infra § 87. — (Tatian. c. Graec. 55 p. 120. Lucian. dial. meretr. 8, 3). — Pausan. VI 8, 6. 17, 7. — cfr. Plin. XXXIII 156. XXXV 58. supra § 84.

1. 2 paruitatib BU. tantae par- rv(J). 2 ut del. U. | miraculū ego et dist. -lo BU. om. rv(D). | pictam BJ. -tam ut U. totam rv(D). 3 onocrates B. 3. 4 tisycratis B. 4 aut ut d(?)v.a.s. | euthycratis h(?)G. eucty- B. euty- rv. | utroque B. an utrūque? 6 attali om. B. | eumenef B. 7 Epigonus A Michaelis. cfr. § 88. | phyromachus v.a. Lugd. | stratonichus B. 8 boethi B hC. -eti Bv. -eoti V. 9 meliorib BG. -ores r. -or v. | eximiū ego. -mie B h v(D). -miae V. sex anno (annib B²) B (ortum ex eximio: cfr. § 106. XXXII 37. XXIX 56. XIX 121). ulnis U cum Hauptio. ex animo J. sexennis O Jahn. annosum (τέροντα) Bücheler ad Herodae mim. IV 31 (idem olim vi annis). vi annosum R Meister Herodae mim. p. 99 n. 1. vi Kalb. amplexando Traube. 10. 11 in urbe Bv(S). om. rH(D). 12 uiolentia Bv. -tis d. -ti r. | urbem Bv. -be r. 13 sellarif B. | domui B¹D. 15. 16 celari VB. 16 callides H.S(D). -icles U. -iades H. -ias G. callases h.v. | ctesias B hC. etc. Vh. cle- B. de- v. 17 diodoruf BS. dionysiodorus (dyonis- V) rv(J- sodoruf hG. dionysius, diodorus D. (dyonis ortum ex gemi). nato icyonius). | critae B. | diliades B. | eunichus B.

et Hecataeus, argenti caelatores, Lesbocles, Prodorus, Pythodicus, Polygnotus, idem pictor e nobilissimis, item e caelatoribus Stratonicus, Scymnus Critiae discipulus.

Nunc percensebo eos, qui eiusdem generis opera fe- 86
5 cerunt, ut Apollodorus, Androbulus, Asclepiodorus, Aleuas
philosophos, Apellas et adornantes se feminas, Antignotus
et perixyomenum tyrannicidasque supra dictos, Antimachus, 73
Athenodorus feminas nobiles, Aristodemus et luctatores
bigasque cum auriga, philosophos, anus, Seleucum regem.
10 habet gratiam suam huius quoque doryphorus. — Cephi- 87
sodoti duo fuere: prioris est Mercurius Liberum patrem
in infantia nutriens; fecit et contionantem manu elata
— persona in incerto est —; sequens philosophos fecit.
Colotes, qui cum Phidia Iovem Olympium fecerat, philo-
15 sophos, item Cleon et Cenchramis et Callicles et Cepis,
Chalcosthenes et comoedos et athletas, Daippus perixyo-

§ 86: cfr. Plin. supra § 81. XXXV 107. 80. (Pausan. VI 1, 6). C. I. Gr. I add. p. 911 nr. 370 B. Plin. XXXVI 38. Tatian. c. Graec. 55 p. 119. — § 87: cfr. Pausan. IX 16, 2. Plin. XXXVI 24. XXXV 54. 155. Pausan. V 17, 3. 4. VI 7, 1. 9. 12, 6. 16, 5. Diog. Laert. IX 49. C. I. Gr. nr. 725.

1 haecataeuf B. | lesbocles *cod. Par. det. v.* -otef B. -oles r. |
produruf B. 2 iidem (idem V) pictores nobilissimi VRd h
v. a. S. cfr. § 91. 3 e BS. et r. ex dv. | critiae Bv. scrit-
Bd h. scryt- V. 5 aleuas v. -euuas U. 6 philosophos hv.
-phuf Bd. -pus r. | apellas hv(G). appellas VRd. -at B. an-
helas C cum B. | sed V. | adornantef BD. adora- rv. | se VD.
om. rv. | antignotus h. -gonus v. a. S. 7 & Bd G. et lucta-
tores rv(D). cfr. v. 8. | peroximenum VR. periox- d. -xyomenon
v. a. B. | antimachus — 8 nobilef Bv. om. r. 8 aristodam VR.
-damus d. | eluctatoref B. 9 bitasque B. | annuf B. annus
D. 10 dorophorus Vd. cfr. § 55. 10. 11 chepisodoti V.
cephissodoti hH. -dori v. cfr. § 50. 52. 74. 11 prioris est
BG. -res et (ut B¹) r. e priore est v. 12 in om. VRd.
13 in VRhv. uel B. 14 colotef BH cum B². -tas C. -lytes r.
celetas B¹. coclites v. 15 cenchramis U. v. -mus Overbeck. |
callicles hB. cali- B. galli- V¹ Bv. -ces V². | cepif BS. -phis
rv. 16 calcoftenef B. caecosthenes Overbeck. | daippus S.
-peius B. dippuf B. diaippus d. -ipus Vh. dahippus v. 16
et p. 194, 1 perixyomenon B. pexom- B¹. pexiom- B². perlayom-
Vd h. perlasom- B. pella iom- v. paralyom- Brot.

- menon, Daiphron et Damocritus et Daemon philosophos.
- 88 — Epigonus omnia fere praedicta imitatus praecessit in tubicine et matri interfectae infante miserabiliter blandiente. Eubuli mulier admirans laudatur, Ebulidis digitis computans. — Micon athletic spectatur, Menogenes 5 quadrigis. — Nec minus Niceratus omnia, quae ceteri, adgressus repraesentavit Alcibiaden lampadumque accensu
- 89 matrem eius Demaraten sacrificantem. — Tisicratis bigae Piston mulierem inposuit, idem fecit Martem et Mercurium, qui sunt in Concordiae templo Romae. Perillum 10 nemo laudet saeviolem Phalaride tyranno, cui taurum fecit mugitus *inclusi* hominis pollicitus igni subdito et primus expertus cruciatum eum iustiore saevitia. huc a simulacris deorum hominumque devocaverat humanissimam artem. ideo tot conditores eius laboraverant, ut ex ea 15 tormenta fierent! itaque una de causa servantur opera
- 90 eius, ut quisquis illa videat, oderit manus. — Sthennis

§ 88 med.: cfr. Plin. supra § 78. Pausan. I 2, 5. C. I. Gr. I add. p. 916 nr. 666. Pausan. VI 6, 1. Tatian. c. Graec. 53 p. 115. — § 89 med.: Diodor. XIII 90. Cic. Verr. IV 33, 73. de re p. III 30, 42. — § 90: cfr. Pausan. VI 16, 8. 17, 5. V 27, 1.

1 daiphron B.d. diap-V. | dainocritus V². demo-B²av.a.U. | demon d. demo V²h. 2 epigonus B.G. -gnous (et pi-V) V²Ed. -genon h. -genon v. | omnia B.v. emina B. -nia Vd. 3 tubicinae B. | infante B¹G. -tem rv. 3. 4 blandiente B. -ientem v.a.G. 4 eubuli — laudatur B.S. om. rv. | ebulidis B.S. eubul- rG. -des v. 5 spectatus B.v.a.H. 6 nigeratus V²B. 7 lampadeque v.a.S. | accensu B.S. (cfr. XXXVII 103). -sū r. -sa v. 8 tisicratil (-gratis B) U.H. -tes v.a.B. pisicrates B. | bigae B.v. -gam V²d. bicam r. 9 piston U.H. -to v.a.B. pitho anon. ap. B. | item B. idemque v.a.S. 11 laudet B.S. -dat h.v. -dati r. | cui B¹V²EdThv(HD). qui B²G(S). 12 inclusi ego. cfr. Cic. de rep. III 30, 42. om. U.v. | igni B.h.S. -ne v. signis r. | & Bhv. est d. ex r. exprimere D. 13 servatum B¹. | saevitia B.S. -tia in d.v. saeviam V¹B. -ia V². | hvc B²S. hoc rv. cfr. X 131. XI 135. 138. XIV 140. XXVIII 19. | ad B¹. 14 deorum B.S. decium r. deum h.v. | hominum quae B¹. | devocaverant Vd. | humanissimum B. 15 ideone v.a.S. | tot Bdv. tui V. tu B². tuo B¹. 16 servatus B. 17 illa om. B. | manu B¹D. | sthennis B.S. -enis B. -enius v. stennis Vd. -ntis B. -nius h. cfr. § 51.

Cererem, Iovem, Minervam fecit, qui sunt Romae in Concordiae templo, idem flentes matronas et adorantes sacrificantesque. Simon canem et sagittarium fecit, Stratonius caelator ille philosophos, copas uterque; athletas 91
 5 autem et armatos et venatores sacrificantesque Baton, Euchir, Glaucides, Heliodorus, Hicanus, Iophon, Lyson, Leon, Menodorus, Myagrus, Polycrates, Polyidus, Pythocritus, Protogenes, idem pictor e clarissimis, ut dice- 35, 101^{sqq.}
 mus, Patrocles, Pollis, Posidonius, qui et argentum caelavit
 10 nobiliter, natione Ephesius, Periclymenus, Philon, Syme-
 nus, Timotheus, Theomnestus, Timarchides, Timon, Tisias, Thrason.

Ex omnibus autem maxime cognomine insignis est 92
 Callimachus, semper calumniator sui nec finem habentis
 15 diligentiae, ob id catatexitechnus appellatus, memorabili
 exemplo adhibendi et curae modum. huius sunt saltantes
 Lacaeanae, emendatum opus, sed in quo gratiam omnem
 diligentia abstulerit. hunc quidem et pictorem fuisse tradunt. non aere captus nec arte, unam tantum Zenonis

§ 91: Pausan. VIII 14, 10. I 3, 5. IX 27, 4. Vitruv. III praef. 2. Pausan. VI 19, 6. — cfr. Plin. XXXIII 156. — Tatian. c. Graec. 55 p. 118. 121. — Plin. XXXVI 32. 34. XXXV 107. — cfr. Strabo XIV 1, 23 p. 641. — § 92: Vitruv. IV 1, 10. Pausan. I 26, 7. — extr.: cfr. Plin. VII 113.

3. 4 stratonius B. cfr. § 84. 85. 4 copas J cum Gerhardo mus. Rhen. 9 p. 146. scopas U. v. om. d. | uterque U. G(S). utraque H cum B². -rosque B¹. -rasque v. 5 batton d. v. a. S. botan B. cfr. § 73. 6 claudicef B. | iophon U. lop. VRdTv. olop. B. lep. h. leop. S cum Keilio. | lison B. 7 polyiduf BS. polsid. r. polydorus B. -dus v. 8 pictor e BS. -ture B. -rae Vdh. -ra v. cfr. § 85. | clarissimis BS. -mus G. -mi d. v. -me r. -mae h. 9 patroclus con. S coll. § 50. | pollis U. S. polis h. B. phyllis v. cfr. Vitr. VII praef. 14. 10 periclymenuf Bv. -clenus r. dh. 10. 11 symenus VS. fum. B. sim. Bdhv. 11 timarchidef B. 11. 12 thysias Vv. a. G. 14 sup B. | habens v. a. S. 15 diligentia VR. | catatexitechnus S. calatex. B. catotex. r. cacizotech. v. e Paus. (texti-technos B). | memorabili BhH. -lis rv. 16 adhibendi & BS. -dis r. -di dC. -dae v. 18 diligentiam Vh. | quidem BVh v(S). -dam Bd(?)C. 19 captos Vdh. | zezonis B.

statuam Cypria expeditione non vendidit Cato, sed quia philosophi erat, ut obiter hoc quoque noscatur tam insignis exemplum.

- 93 In mentione statuarum est et una non praetereunda, quamquam auctoris incerti, iuxta rostra, Herculis tunicati, sola eo habitu Romae, torva facie sentiensque suprema tunicae. in hac tres sunt tituli: L. Luculli imperatoris de manubiis, alter: pupillum Luculli filium ex S. C. dedicasse, tertius: T. Septimium Sabinum aed. cur. ex privato in publicum restituisse. tot certaminum tantaeque dignationis simulacrum id fuit.
- 94 (20) Nunc praevertemur ad differentias aeris et mixturas. in Cyprio [coronarium et regulare est utrumque ductile] coronarium tenuatur in lamnas, taurorumque felle tinctum speciem auri in coronis histrionum praebet, idemque in uncias additis auri scripulis senis praetenui pyropi brattea ignescit. regulare et in aliis fit metallis, itemque caldarium. differentia quod caldarium funditur tantum, malleis fragile, quibus regulare obsequitur ab aliis ductile appellatum, quale omne Cyprium est. sed et in ceteris metallis cura distat a caldario; omne enim diligentius purgatis igni vitiis excocquisque regulare est. — In reli-

§ 94: Isid. XVI 20, 5—8. — § 95: Isid. XVI 20, 9.

1 expeditionē B. 2 erant B. | hoquoque V. hocque B.
 2. 3. infigne P. inane U.v. cfr. XXXV 145 et VII 113.
 immane Gron. 5 auctorif Bdv. -res r. 6 sola eo BS.
 -leo dT. suleo r. Eleo v. Oetaeo Brot. cum Turnebo. | sen-
 tienfque BS. -ientique r. -teque v. 7 tunicae BS. -ca r
 (praem. in v). | luculli v. -cilli B. -cullū r. 8 manubis V¹.
 -nibus dH. -nib. illif B. 9 f. c. Bhv. se r. | septimū B.
 10 publicē B. 12 preuertemur B. reuer- V¹dv.a.S. cfr.
 XXVIII 123. | differentias V²dav. -tia V¹. -tiae B. -tiam
 Bh. | aerif Bdv. eris a. sacris V¹Bh. -ras V¹. 13 corona-
 rium — 14 ductile av(S). om. U.dTH. nec Isid. habet.
 14 tunuatur B¹. | lamna VR. -minas av.a.S. 15 cinctum B.
 16 scripulum B. scrupulis d(?)v.a.S. | pyropi — 22 regu-
 lare est om. a. 17 brattea Bv(S). -atia VR. -actea Verc. |
 idemque Vv.a.C. 18 funditua B. -tus B. 19 fragili B.
 20 cipirum B.

quis generibus palma Campano perhibetur, utensilibus vasis probatissimo. pluribus fit hoc modis. namque Capuae liquatur non carbonis ignibus, sed ligni, purgaturque roboreo cribro perfusum aqua frigida ac saepius simili
 5 modo coquitur, novissime additis plumbi argentarii Hispaniensis denis libris in centenas aeris. ita lentescit coloremque iucundum trahit, qualem in aliis generibus aeris adfectant oleo ac sale. fit Campano simile in multis parti- 96
 10 et carbone recocunt propter inopiam ligni. quantum ea res differentiae adferat, in Gallia maxime sentitur, ubi inter lapides candefactos funditur; exurente enim coctura nigrum atque fragile conficitur. praeterea semel recoquunt, quod saepius fecisse bonitati plurimum confert. 9. id
 15 quoque notasse non ab re est, aes omne frigore magno melius fundi. — Sequens temperatura statuaria est eadem- 97
 que tabularis hoc modo: massa proflatur in primis, mox in proflatum additur tertia portio aeris collectanei, hoc est ex usu coempti. peculiare in eo condimentum attritu
 20 domiti et consuetudine nitoris veluti mansuefacti. miscentur et plumbi argentarii pondo duodena ac selibrae centenis proflati. — Appellatur etiamnum et formalis temperatura 98
 aeris tenerrimi, quoniam nigri plumbi decima portio additur et argentarii vicesima, maximeque ita colorem bibit,

§ 96 extr.: Isid. XVI 20, 10. — § 98 extr.: Isid. XVI 20, 2.

1 perhibetur — 8 campano BS. om. rv. 1 dist. U 748.
 4 perfusum—frigida S cum J coll. § 142. VI 54. X 157.
 XV 16. XVIII 72. profusum aquam frigidam B. 8 sale
 con. J coll. XXXIII 65. sole BS. de mendo cfr. XXXI 74
 extr. | similem multis in B. 9 prouintiisque (-ncis a) sed
 Va. -ciae prouinciisq. sed B. -ciisque sed prouinciae U 749.
 cfr. Isid., de mendo § 131. 10 carbone BS. bene rv. | re-
 coquunt dv.a. | S. se co. a. cogunt VB. 11 ubi Bahv. ibi r.
 12 candefactos Bv. -to r. | exurente — 15 est om. a.
 13 recogunt V¹Bh. 14. 15 id quod Vhv.a.G. 15 aefme-
 frigore B¹. 16 temperatur VB. 19 ex fuco empti B. |
 attritu Bhv. attritum a. arietu r. 21 plumbi Bdv. plurimi r.
 -mi et a. | sex librae B¹d. librae a. 22 proflati — p. 198, 1
 uocant om. a. 22 etiamnunc VTv.a.G.

quem Graecanicum vocant. — Novissima est quae vocatur ollaria, vase nomen hoc dante, ternis aut quaternis libris plumbi argentarii in centenas aeris additis. — Cyprio si addatur plumbum, colos purpurae fit in statuarum praetextis.

- 99 (21) Aera extersa robiginem celerius trahunt quam neglecta, nisi oleo perungantur. servari ea optime in liquida pice tradunt. usus aeris ad perpetuitatem monumentorum iam pridem tralatus est tabulis aereis, in quibus publicae constitutiones inciduntur.
- 100 10. (22) Metalla aeris multis modis instruunt medicinam, utpote cum ulcera omnia ibi ocissime sanentur, maxime tamen prosunt cadmea. fit sine dubio haec et in argenti fornacibus, candidior ac minus ponderosa, sed nequaquam comparanda aerariae. plura autem genera sunt. namque ut ipse lapis, ex quo fit aes, cadmea vocatur, fusuris necessarius, medicinae inutilis, sic rursus in fornacibus existit alia, quae originis suae nomen recipit.
- 101 fit autem egesta flammis atque flatu tenuissima parte materiae et camaris lateribusque fornacium pro quantitate ac levitatis adplicata. tenuissima est in ipso fornacium ore

§ 99: Isid. XVI 20, 9. 1. — § 100: Isid. XVI 20, 12. Diosc. V 84. — § 101 extr.—103: Diosc. V 84. (cfr. Plin. XXXVII 161 init.).

3 centenas Bv. -na a. gentes r. 4 purpure B¹a. -re' B². (colore purpureo Isid.). | statuariū Bh. 6 ex terra V. extera ah. | tradunt VR. 7 nec lecta B. | hi fi B. | in om. B. cfr. nota ad XIX 115 (vol. III p. 495). 8. 9 monentorū B. 9 tam V. 10 incidunt B. 11. 12 medicina VR. -camen a. 12 ubi V. 13 prodest B(?)hv.a.S. | catmea B¹. cadmia B²hv.a.S. (ut semper). cfr. § 2. 16 fit VR. | aes d'Isid.v(J). es a. res U.S. cfr. § 2. 110. 117. | cadmea S. -mia U.v(D). 17 utilis BS coll. § 104. om. a. sed cfr. Diosc. 18 alia quae BVaJ. -iamque Bdhv. et Isid. aliaque aliam Müller emend. V 14. | originis suae nomen ego. nominis sui originem U. Isid.v (mutatis inter se nominibus: cfr. XXXI 102. XXXV 104. [XXXVI 56]. XXXVII 71. 84. 149. XX 251. XXII 17. [XXI 45]. XXIV 15. 18. XVII 227. XII 9). 20 cammarif B¹. -mmerif B². camaribus a. -meris hv.a.S. (ut semper). | lateribusque Ba.S. -usue rv. | fornatū B. (item infra). -acum hv.a.S. cfr. § 102. 128. 144. 167. 21 more VR.

quam flammae eructarunt, appellata capnitis, exusta et nimia levitate similis favillae. interior optuma, camaris dependens et ab eo argumento botryitis nominata, ponderosior haec priore, levior secuturis — duo eius colores, 102
 5 deterior cinereus, pumicis melior —, friabilis oculorumque medicamentis utilissima. tertia est in lateribus fornacium, quae propter gravitatem ad camaras pervenire non potuit. haec dicitur placitis, et ipsa ab argumento, planitiae crusta verius quam pumex, intus varia, ad psoras utilior et
 10 cicatrices trahendas. fiunt ex ea duo alia genera: onychitis extra paene caerulea, intus onychis maculis similis, ostracitis tota nigra et e ceteris sordidissima, vulneribus maxime utilis. omnis autem cadmea, in Cypri fornacibus optima, iterum a medicis coquitur carbone puro atque,
 15 ubi in cinerem rediit, extinguitur vino Ammineo quae ad emplastra praeparatur, quae vero ad psoras, aceto. quidam 104 in ollis fictilibus tusam urunt et lavant in mortariis, postea

1 quam B. quae da. que r. qua hv. | flamma dT. | eructarunt ego. -antur VRhH(D). -atur dT. fluctuantur BJ. elucta. v. de terminationibus mutatis cfr. XXXVI 161 extr. 181. XXXVII 85. 3 ab eo B¹VE d h v(J). ea (a in ras.) ab B²S(D). | botryitis B e Diosc. cfr. Celsus VI 6, 6. -tytitil B. -trionis r. -tirsois a. -trysentos v. 4 securis B. prosecutis a. porro secuturis v. a. H. 4. 5 dist. U 750. 5 pumicis VR. -ceus d(?)hv. a. J. 6 furnacum B. for- Rd(?)hv. a. S. 7 raguitatem B¹. 8 ipsa ab Bav(S). in ipsa rBrot. | argumentum hBrot. | planitiae (-tiae V) U. dThBrot. -tiae Salm. om. av(J). cfr. IX 109. 9 yumex V. iū ex B. | uarias aVen. -ras VEd. | psoras dav. foraf B. ysuras r. 10 trahenda VR. -dam a. | fiunt BS. fluunt rv. cfr. XXXII 121. | et ex a. 11 extra — onychis om. a. | onichis V. onicis B. 12 e om. VRhv. a. H. | ceterarum hv. a. H. 13 cadmia B²dhv. a. S. | dist. ego. | cypri R(?)hv. cfr. § 107. XI 119. -rio BVd. -ria a. 15 rediit Rdv. -dit rD. cfr. XXXIII 131. | amineo R(?)v. a. D. forma Ammineum constat etiam XIV 46 quater (M). 47 (M). 95. XXIV 15; Ammineum XII 130. XIV 21. 41 (M). XXVI 49 (Vr). XXX 71 (cfr. Cato 6, 4. 7, 1. 2 et Varro r. r. I 58); Amineum (sed fide incerta) XIV 22. 25. XX 153 (FdE). XXI 72 (VRd). XXII 119. XXVIII 177. 15. 16 qua eadem plasta B¹. qua emplastra B². 16 praeparantur B²a. | psoras dhv. foraf B. ysora V. isora B. cfr. § 102. 17 tusam (tunsa a) urunt Bd²in ras. av. ius aurunt V¹B. ius hauriunt V²h. | & U. S. ac d(?)v. om. D.

siccant. Nymphodorus lapidem ipsum quam gravissimum
 spississimumque urit pruna et exustum Chio vino restinguit
 tunditque, mox linteo cribrat atque in mortario terit, mox
 aqua pluvia macerat iterumque terit quod subsedit, donec
 cerussae simile fiat, nulla dentium offensa. eadem Iollae
 105 ratio, sed quam purissimum eligit lapidem. (23) cadmeae
 effectus siccare, persanare, sistere fluctiones, pterygia et
 sordes oculorum purgare, scabritiam extenuare et quid-
 166 quid in plumbi effectum dicemus.

Et aes ipsum uritur ad omnia eadem, praeterque albu- 10
 gines oculorum et cicatrices, ulcera quoque oculorum cum
 lacte sanat; itaque Aegyptii collyrii id modo terunt in
 106 coticulis. facit et vomitiones e melle sumptum. uritur
 autem Cyprium in fictilibus crudis cum sulphuris pari pon-
 dere, vasorum circumlito spiramento, in caminis, donec 15
 vasa ipsa percoquantur. quidam et salem addunt, aliqui
 alumen pro sulphure, alii nihil, sed aceto tantum aspergunt.
 ustum teritur in mortario Thebaico, aqua pluvia lavatur
 iterumque adiecta largiore teritur et, dum consadat, relin-

§ 105: Diosc. V 84. 87. eupor. I 33. 46. Celsus V 7. VI 6, 4—6.
 20—22. 24. Scribon. 23. 24. 26—28 al. — § 106: Diosc. V 87.

1 nymphodorus B. 2 spississimumq. B¹. spissim- VB.
 fissim- B². spirum umquam a. | pruna et B(?)v(J). -na est
 B¹ (dū praem. B²). -ne et a. -na VdThS. 4 pluviae B².
 cfr. § 106. | iterumque terit Bav. nigrumque sedit r.
 5 caesurae B. | simile BdT.S. -lis rv. | nulla—17 aspergunt
 om. a. | iolle B¹B. iolliae Bv. lo- Vd. olle B². 6 ratio
 B.S. actio rv. | elegit VBd. | cadmeae U.v.a.S(D). 7 per-
 sanare B(B?)G. san- VdThv. ulcera persanare vet. Dal. cfr.
 Diosc. et XX 244. XXVIII 227. XXX 52. 114. 117. | ptery-
 gia dv. ter- B. teria r. 8 scabritiam B.S. -iem v. segni-
 tiam Vd. -iem B. 9 quicquid B². quitquit B¹.
 10 et om. B.S. | praeterquae B¹. -quam v.a.G. 12 itaque
 B.S. itemque Vh. atque d. idque B(?)v. | aegyptia B. | col-
 lyrii B²hv. -yri (-iri B) rS. -yrio d. | id om. dv.a.S.
 15 vasorum ego. cfr. Diosc. uaso VRa. uale BdTThv(S).
 del. C(J). (an dense?). 17 tantum Bdv. -tum teritur r.
 18 in ego. om. U.v. cfr. § 104 bis. 111. 168. XXXIII
 93. 103. 104. XXXV 43. XXXVI 177; aliter XXXIII 123. |
 pluviae B². cfr. § 104.

quitur, hoc saepius, donec ad speciem minii redeat. tunc siccatum in sole in aerea pyxide servatur.

11. (24) Et scoria aeris simili modo lavatur, minore 107 effectu quam ipsum aes. sed et aeris flos medicinae utilis est. fit aere fuso et in alias fornaces tralato; ibi flatu crebriore excutuntur veluti milii squamae, quas vocant florem; cadunt autem, cum panes aeris aqua refrigerantur, rubentque similiter squamae aeris, quam vocant lepida, et sic adulteratur flos, ut squama veneat pro eo. est autem 10 squama aeris decussa vi clavis, in quos panes aerei feruntur, in Cypri maxime officinis. omnis differentia haec est, quod squama excutitur ictu isdem panibus, flos cadit sponte. squamae est alterum genus suptilius, ex 108 summa scilicet lanugine decussum, quod vocant stomoma.
- 15 (25) Atque haec omnia medici — quod pace eorum dixisse liceat — ignorant. parent nominibus: in tantum a conficiendis medicaminibus absunt, quod esse proprium medicinae solebat. nunc quotiens incidere in libellos, com-

§ 107: Diosc. V 87. 88. eupor. I 41. (Isid. XVI 20, 13). 89. — § 108 init.: cfr. Celsus VI 6, 5.

1 minii a.v. -nimi h. -nime VRd. anni B. | redeant B. | tum d. 3 minore B(?) G. -or rv(D). cfr. XXV 93. 4 utilis d.v. -le r. 5 acere B¹. aceto re B¹. | furnacef B. | flato B. 6 veluti BaJ. -ut Edv. -ud Vh. | milii v. -li a.S. milli B¹. melli B². similli V. -ili B. 7 florem — 8 uocant om. a.v. a.B. 8 squamae (-ma h) aeris BhS. quam ex aeris r. ex eis fit B. 9 quama B. spuma H. | ueneat v. -neant B. -niat r. | pro — 10 aeris (haec B) Bav(S). om. r H. 10 decursa B. de mendo cfr. XXXII 13. | pane B. | aeret VR. 10. 11 feri minantur B². 11 cypriis v. a. H. | dist. ego. | omnis ego. -ia ll.v. an summa? cfr. § 144. XXXI 90. 12 hoc B.J. (saltem in hoc). | ictu BaJ. -tus VR. -tibus dhv. | isdem (iisd- v) a.D. idem ll. 14 languine B¹. 15 parvif B². 16 parent U 751. par& BS. pars maior et rv(J). pars maior paret D. (saltem paret maior pars: cfr. § 6. X 201. XVII 185. XVIII 120. 237. 58. XXV 7. XXX 99). | nomina v. a. G(H). 17 medicaminibus d(?) G. add. iif (ortum ex uf) B¹ D. his r; praem. iis (his C) v. a. G(S). | apfunt B. 18 solebant BV¹. | incide in B¹. -derit B². | libellos commentariaque U 751. cfr. p. 202, 2.

ponere ex iis volentes aliqua, hoc est inpendio miserorum experiri commentaria, credunt Seplassiae omnia fraudibus corrumpenti. iam quidem facta emplastra et collyria mercantur, tabesque mercium aut fraus Seplassiae sic excitetur!

109 Et squama autem et flos uruntur in patinis fictilibus
106 aut aereis, dein lavantur ut supra ad eosdem usus; *squama*
et amplius narium carnosae vitia, item sedis, et gravitates
aurium per fistulam in eas flatu impulsa et uvas oris farina
admota tollit et tonsillas cum melle. fit ex candido aere 10
squama longe Cypria inefficacior. nec non urina pueri
prius macerant clavos panesque quidam excussuri squa-
mam, teruntque et aqua pluvia lavant. dant et hydro-
piciis eam drachmis II in mulsi hemina et inlinunt cum
polline.

§ 109: Diosc. V 88. 89. eupor. I 64. 86. 85. 190. Scribon.
50. 51. 133.

1 iis v. if B¹. his rC. | miserorum B^{av}. -eratum r.
2 experiri aV. -ediri (-ini R) ll.(U)D. de re cfr. XXXIX 18,
de mendo ib. § 15. | dist. v.a.D. | commentariaque B. transp.
U 751. cfr. p. 201, 18. an -taria praeceptaque? | seplassiae a.
simplasiae (sem- v) VdT v.a.B. -sia R. 3 corrumpenti iam
B¹H. -pentiam V¹R. -tia V²d. -ti v. -punt iam a. | quidem
om. R. pridem v.a.H(D). | implastre R. 4 mergantur B.
-rcant R. | dabetesque V¹R. dape- V². | seplassiae a. simplasiae
VR v.a.B. 4. 5 sic excitetur ego. sic cexatetur B¹. sicce
taxetur J. sicce fane dur[&]. B². sic (om. a) exteritur r d h v.
sic adteritur D. sic uexat et ur[it] U 751. sic habetur Müller
emend. V 14. 6 et om. a[B²U]. 7 eosdemque h. | usuuf
B¹D. us VR. | squama ego. que VR. om. rv. de mendo cfr.
v. 12. 13 et § 107. XXXVI 162. 8 narium ll.v(S). ad na-
C. | idem R. | ledat B²D. sed cfr. Diosc. 9 in af B¹. in
aef B². | impulsa h v. -su VR. -so d. -sum Ba.D. | ulcera
oris v.a.H. 10 et ex R(?)v.a.S. | candida B¹. 10. 11
erel quam alonge B¹. erela longe quam B². 12 excussuri
B²J. -ffurif B¹. -ssum d. -ssu Oh. -ssus a. -ssas V. -ssam
R(?)v. 12. 13 squamam BR v. -ma V²d h. quama V¹.
quam O. qua a. 13 teruntque BV d S. atterunt quae O.
aterunt R. terunt h v. macerant quam a. | aquam B¹. |
pluvia B¹v. -iae B² (cfr. § 104). -iali r. 13. 14 hydro-
piceif B¹. 14 eam om. V d h v. a. G. | drachmis om. VR d h. |
duabus ll.v.

(26) Aeruginis quoque magnus usus est. pluribus fit 110
 ea modis. namque et lapidi, ex quo coquitur aes, dera-
 ditur, et aere candido perforato atque in cadis suspenso
 super acetum acre opturatumque operculo. multo pro-
 5 bator est, si hoc idem squamis fiat. quidam vasa ipsa
 candidi aeris fictilibus condunt in acetum raduntque de-
 cumo die. alii vinaceis contegunt totidemque post dies 111
 radunt, alii delimatam aeris scobem aceto spargunt ver-
 santque spathis saepius die, donec absumatur. eandem
 10 scobem alii terere in mortariis aereis ex aceto malunt.
 ocissime vero contingit coronariorum recisamentis in acetum
 id additis. adulterant marmore trito maxime Rhodiam 112
 aeruginem, alii pumice aut cummi. praecipue autem fallit
 atramento sutorio adulterata; cetera enim dente deprehen-
 15 duntur stridentia in frendendo. experimentum in vatillo
 ferreo, nam quae sincera est, suum colorem retinet, quae
 mixta atramento, rubescit. deprehenditur et papyro galla
 prius macerato, nigrescit enim statim aerugine inlita. de-
 prehenditur et visu maligne virens. sed sive sinceram 113
 20 sive adulteram aptissimum est elui siccataque in patina

§ 110: Vitruv. VII 12, 1. Th. de lap. 57. Isid. XVI 20, 14. —
 §§ 110—112: Diosc. V 91. (92). — § 113: Diosc. V 92 extr. — ib. med.

1 est B^aS. sed *rv.* 2 quo *om.* V^av.a.C. 4 aceto B. |
 acre B²dT^aS. aere V^o. -reo h^v. | obturatis C. 4. 5 pro-
 bator est (ē// B³) fi B³S. -or est B¹. -ore si dT^a. -ores V².
 -ore quam si h^v. 6 aceto h^v.a.S. 6. 7 decimo B²V²
 v.a.S. 7 totidem (a?)v.a.G. 8 scobem B. 9 spathiif B.
 -tis V¹d.v.a.C. -ties V². spaciis a.h. | absumat B². 9. 10
 eadem scobe (-bae V) V². 11 ocissime — p. 204, 7 desinat
om. a. 11 coronariorum B¹RTH. cona- V^d. c^v gra- B².
 coronarium (-rum Dal.) aeruginem v. 13 pumice V. | gummi
 B²Rv.a.S. 14 futolario B¹. sub tal- B². 15 stridentia B. |
 in uatillo V^dS. in bat- Rhv. (cfr. XXXIII 127). ut in illo
 B. ut uratur in uatillo Müller emend. V 15. sed cfr. § 163.
 XXXVI 147. 16 an feruenti? | est h^v. sunt (ortum ex st)
 U. dOS(D). del. J. | retinet (det- O) hOv(J). -nent U. dS(D).
 17 mixtam O. | rubescunt d. | deprehenduntur B (item
 v. 18. 19). 19. 20 sinceram siue *om.* B. 20 adulteram
 U. v(S). -atam d(?)hG. cfr. XXXIII 114. | elui B²S. eius V²
 dThv. del. G. | siccata dThv.a.S.

nova uri ac versari, donec favilla fiat; postea teritur ac reconditur. aliqui in crudis fictilibus urunt, donec figlinum percoquatur. nonnulli et tus masculum admiscent. 106 lavatur autem aerugo sicut cadmea. vis eius collyriis oculorum aptissima et delacrimationibus mordendo proficiens, sed ablui necessarium penicillis calidis, donec 114 rodere desinat. — (27) Hieracium vocatur collyrium, quod ea maxime constat. temperatur autem id hammoniacynciis III, aeruginis Cypriae II, atramenti sutorii, quod chalcantum vocant, totidem, misyos una, croci VI. haec 10 omnia trita aceto Thasio colliguntur in pilulas, excellentis remedii contra initia glaucomatum et suffusionum, contra caligines aut scabritias et albugines et genarum vitia. 115 cruda autem aerugo vulnerariis emplastris miscetur. oris etiam gingivarumque exulcerationes mirifice emendat et laborum ulcera cum oleo. quod si et cera addatur, purgat et ad cicatricem perducit. aerugo et callum fistularum erodit vitiorumque circa sedem sive per se sive cum hammoniaco inlita vel collyrii modo in fistulas adacta. eadem cum resinae terebinthinae tertia parte subacta lepras tollit. 20

§ 114 init.: cfr. Celsus VI 6, 28. — §§ 114. 115: Diosc. V 92. cfr. eupor. I 183. 185. 207. Celsus V 7. 9, 18, 2. 19, 8. Scribon. 35. 205. 207 al.

1 ac B.S. ae V. & R^{dh}v. 1. 2 aere conditur V. & rec- R^{dh}v. a. S. 2. 3 figulinum Vd O D. 4 cadmia U. v. a. S (D). | collyriis om. E. 6 si (pro s;) E. 7 designat E. 8 ea ego. (cfr. XXXI 91). ita U. v. illa vet. Dal. (quo uita Müller emend. V 16). | id om. a. idem VR^{dh}v. a. G. | hammoniacyncis a. muniacy VR. 9 quattuor U. v. | duabus U. v. | sutorii B¹. -ici VR^{dh}. 9. 10 chalcantum B Ven. calcantum V. 10 misyos T.S. -ons E. -os uero C. myfiof E. -sions V. -sion a. -si uero v. | sex U. C. 11 collinuntur B. sed cfr. XVII 207. 12 amitia B. uitia h. | claucomatum VR. 13 & U. S. ac d(?)v(J). | generum B¹. -ne um B². 14 uulnerariis B² R^{dh}v. a. S. -ra iis (his V²) Vh. ... ri O. | emplastri O. 16 laborum B J. cfr. nota ad XXIV 14. -biorum r v. lauo ... O. | quo B.S. sed cfr. III 67; de mendo § 13. 49. 117. 127. 131. XXXV 81. 95 al. | cera B². 20 resinae et V O. -nae et R^{dh}. | therebinthinae B. terebentinae V O.

12. (28) Est et alterum genus aeruginis, quam vo-
cant scoleca, in Cyprio aere trito alumine et sale aut
nitro pari pondere cum aceto albo quam acerrimo. non
fit hoc nisi aestuosissimis diebus circa canis ortum. teritur
5 autem, donec viride fiat contrahatque se vermiculorum
specie, unde et nomen. quod vitiatum ut emendetur, in
partes quam fuere aceti miscentur urinae pueri inpubis.
idem autem in medicamentis et santerna efficit, qua
diximus aurum feruminari. usus utriusque qui aeru-^{ss, 93}
10 ginis. scolex fit et per se derasus aerario lapidi, de quo
nunc dicemus.

(29) Chalcitum vocant, ex quo et ipso aes coquitur.¹¹⁷
distat a cadmea, quod illa super terram ex subdialibus
petris caeditur, haec ex obrutis, item quod chalcitis friat
15 se statim, mollis natura, ut videatur lanugo concreta. est
et alia distinctio, quod chalcitis tria genera continet, aeris
et misyos et soreos, de quibus singulis dicemus suis locis.¹²⁰
habet autem aeris venas oblongas. probatur mellei coloris,¹²¹
118 gracili venarum discursu, friabilis nec lapidosa. putant et

§ 116: Diosc. V 92 init. — § 117: cfr. Plin. supra § 2. —
§§ 117. 118: Diosc. V 115. (cfr. Celsus V 7).

1 est om. B. 2 scōleca BaH. -ciam v. coleca O. -eaca
VR. | an in Cyprio mortario Cyprio aere? cfr. Diosc. et XXXIII
93. | trito BS. hic tr- Vd. 0h. hoc tr- v. intr- E (an recte?
cfr. Diosc. et XXX 77. 81. XXIV 7). 3 acerrime V.
4 aestuosissimis BD. cfr. II 126. XVI 137. XVII 187.
XVIII 268. 295. 329. XXIII 104; de mendo XVII 139.
XVIII 33. 83. 5 putride V. 6 uitiatum ego. uitium ll.v.
locus nondum sanatus; cfr. Diosc. et U 753. Müller emend.
V 16. | duae ll.v. 7 quam ll.v(J). quae hC. cfr. XXXV
16. | fieri VR. | post miscentur lac. indicavit J cum Dal. |
urinae Müller emend. V 16. -na ll.v. 7. 8 pubis idem autem
in om. B. 8 santernam a. -ter B. 9 usque d(?) v.a.S.
10 scolex BS. -le a. -lea r. -lecia v. | derasa (rasa v.a.G)
ab hv.a.S. | erano B. | lapi B. -ide dhv.a.S. 12 chalcitum
Bav(S). -tin dhH. calcitum V. -tio B. | uocant BS. -nt la-
pidem rv. | et (del. H) ipsum dhv.a.S. 13 subdialibus Bv.
subsid- r. 14 idem Vdh. | quo h. | fricat a. frangat B²
15 se Bdv. si r. sed a. 17 myfiof BVv.a.C. | sorecis ?
-rios (-ryos C) v.a.S. 19 friauilis V. fricabi- Ba. fragi- ?

recentem utiliore esse, quoniam inveterata sori fiat. vis eius ad excrescentia in ulceribus, sanguinem sistere, gingivas, uvam, tonsillas farina compescere, volvae vitiis in vellere inponi. cum suco vero porri verendorum additur
 119 emplastris. maceratur autem in fictili ex aceto, circumlito fimo diebus XL, et colorem croci trahit. tum admixto cadmeae pari pondere medicamentum efficit psoricon dictum. quod si II partes chalcitidis tertia cadmeae temperentur, acrius hoc idem fiat; etiamnum vehementius, si aceto quam vino temperetur; tosta vero efficacior fit 10 ad eadem omnia.

120 (30) Sori Aegyptium maxime laudatur, multum superato Cyprio Hispaniensi et Africo, quamquam oculorum curationi quidam utilius putent Cyprium; sed in quacumque natione optimum cui maximum virus olfactu, tritumque 15 pinguius nigrescens et spongiosum. stomacho res contraria in tantum, ut quibusdam olfactum modo vomitiones moveat. et Aegyptium quidem tale, alterius nationis contritum splendet ut misy et est lapidosius. prodest autem et dentium dolori, si contineatur atque colluat, et 20

§ 119: Diosc. V 115 [116]. cfr. Celsus VI 6, 31. Scribon. 32. Marc. 8, 69. 125. Celsus V 9. — § 120: Diosc. V 118. (116). cfr. eupor. I 71. 73. 77.

1 fori *ll. Ov(D)*. -ry *C*. | fiat *Bd hv*. -ant *r0*. 1. 2 *an* usus eius? 3 farinam *V*. 4 imponitur *v.a.S.* inponi—uero *om. VBh*. | porro *VBh*. 5 *an* ex aceto in fictili? | fictilibus *V²*. 6 tunc *VBhv.a.S.* cfr. § 106. 7 cadmiae *ll.v.a.S(D)*. 7. 8 soricon *VBhv.a.B*. 8 quod si II *om.a.* | duae *Bv*. -as *r*. | tertiae *Bh*. 9 fiet *Rdhv.a.S.* | etiamnum *BdTv*. -nunc *r*. 10 si aceto *BdT²aG*. factu *r*. -tum *h*. -tum si aceto *v*. | *an* si uino? | temperetur (-tus *B*) *ll.S.* -rentur *dT hv*. | tota *V²*. postea *B*. 12 psori *a.* sory *B(?)C*. cfr. *v.1*. 13 cyprium *Vh*. principum *B*. | que *om.v.a.S.* 14 puterit *B*. -tant *v.a.S.* 15 virus in *G*. | olfactum *B¹h*. | tritumque —17 olfactum *om. VBh*. 15 tritumque *a.v.a.S.* 17 olfactu *BS*. -tu *dav*. 18 talem *B¹*. -le est *man. Dal.* *an recte?* | nationif *Bhv*. -ne *r*. 19 ut *BH*. at *h*. et *rv*. | misi *B*. e teste *B*. este *V*. est *v.a.H*. 20 si *Bav. om.r.* | colluatur *v.a.G*.

ulceribus oris gravibus quaeque serpant. uritur carbonibus ut chalcitis.

- (31) Misy aliqui tradiderunt fieri exusto lapide in 121
 scrobibus, flore eius luteo miscente se ligni pineae fa-
 villae. re vera autem e supra dicto fit lapide, concretum
 natura discretumque vi, optimum in Cypriorum officinis,
 cuius notae sunt friati aureae scintillae et, cum teratur,
 harenosa natura sine terra, chalcitidi similis. hoc ad-
 miscent qui aurum purgant. utilitas eius infusi cum rosa-
 ceo aurius purulentis et in lana inpositi capitis ulceribus.
 extenuat et scabritias oculorum inveteratas, praecipue utile
 tonsillis contraque anginas et suppurata. ratio ut XVI 122
 drachmae in hemina aceti coquantur addito melle, donec
 lentescat. sic ad supra dicta utile est. quotiens opus sit
 15 molliri vim eius, mel adspargitur. erodit et callum fistu-
 larum ex aceto fomentum et collyriis additur, sistit et
 sanguinem ulceraque quae serpant quaeve putrescant, ab-
 sumit et excrescentes carnes. peculiariter virilitatis vitii
 utile et feminarum profluvium sistit.
 20 (32) Graeci cognitionem aeris nomine fecerunt et 123
 atramento sutorio; appellant enim chalcanthon. nec ullius

§ 121: Diosc. V 116. Pl. iun. 14, 1. — § 122: Marc. 8, 199.
 Diosc. eupor. I 189. 196. — § 123: Diosc. V 114. Isid. XVI 2, 9.

1 oris **Bav.** *om. rS.* | serpant *ego.* -punt *ll.v.* (cfr. § 122). |
 uritur *om. Rh.* ur **V.** 1. 2 carnibus **VR.** *de mendo* cfr. XXXI
 111. 2 ut **Bav.** at **Vh.** ac *r.* | calchitis **VRh.** 4 sorori-
 bus **V¹.** sori- **V²R.** | miscentesque (*om. se*) **R.** 5 e **Bdhv.**
 et *r.* 6 ui **BS.** ut *r.* et *v.* | optimum in cypriorum *om. B.* |
an cypr (cfr. § 103. 107), *ut causa omittendi appareat?* | offi-
 cialif **B.** 7 friati *av.* -atri **B.** -at **V.** fiati **R.** | auritae **B.**
 laureae **V(a?).** 8 sine (*fin B¹J*) *ll.* siue *hv(D).* cfr. § 171.
 118. | terrae *a.* terrea *Lugd.(D).* torreatur *J non apte coll.*
Diosc. et § 119. | chalcidi **B.** -citidis **R.** | simis **R.** 10 & in
 lana **BaG.** et lana **VdThv.** *om. B.* cfr. notae ad XXVIII 73
 et 248. 12 anginas **VRh.** | suppurata **B.** 13 emina *a.*
 heminam (*hae-V*) **VRd.** 15 mollirium eius **VR.** | erodit
 —21 enim *om. a.* 16 fumentum **B¹.** fue- **B².** (cfr. § 103 et
 XXXII 121). | collyrif **B¹.** | additum **B.** -tus *h.* 17. 18
 apsumit **B.** 18 excrescentif **BS.** | uitii **B.** 19 profluui **B¹.**
 21 chalcanton (*cal-V*) **VR.** -thum *dv.a.S.*

aeque mira natura est. fit in Hispaniae puteis stagnisve id genus aquae habentibus. decoquitur ea admixta dulci pari mensura et in piscinas ligneas funditur. immobilibus super has transtris dependent restes lapillis extentae, quibus adhaerescens limus vitreis acinis imaginem quandam uvae reddit. exemptum ita siccatur diebus XXX. color est caeruleus perquam spectabili nitore, vitrumque esse 124 creditur; diluendo fit atramentum tinguendis coriis. fit et pluribus modis: genere terrae eo in scrobes cavato, quorum e lateribus destillantes hiberno gelu stirias stagnian vocant, neque est purius aliud. sed ex eo, candi- 125 dum colorem sentiente viola, lonchoton appellant. fit et in saxorum catinīs pluvia aqua conrivato limo gelante; fit et salis modo flagrantissimo sole admissas dulces aquas cogente. ideo quidam duplici differentia fossile aut facticium appellant, hoc pallidius et quantum colore, tantum 126 bonitate deterius. probant maxime Cyprium in medicinae usu. sumitur ad pellenda ventris animalia drachmae pondere cum melle. purgat et caput dilutum ac naribus instillatum, item stomachum cum melle aut aqua mulsa sumptum. medetur et oculorum scabritiae dolorique et caligini et oris ulceribus. sistit et sanguinem narium, item haemorroidum. extrahit ossa fracta cum semine

§§ 124. 125: Isid. XVI 2, 9. 10. Diosc. V 114. cfr. Plin. XXXI 81. — § 126: Diosc. V 114. Marc. 8, 20. 25. Diosc.

1 aq. mira B. equa a. | stagnisue VR. 2 habentis B.
3 merura B¹. | immobilibus v. -lis U.D. 4 has trans-
tiris V. haf trāstif B¹. abstractif B². om. a. | dependens Vd.
7 expectabili VR. | nitrumque VR. (utr- Dal. errore).
-rum a. 9 e (pro et) B. | scrobes BaG. -be (-ue V¹) rv.
10 destillantef BH. dist- rv. | furiaf B². 11 & spuriaf
B. | aliaf B¹. | sed Bv. si (pro s;) r. 12 sentiente BS. -ntem
rv. | uiolam v.a.S. | lonchoton BH e Diosc. -coton VRdT.
longothon a. leucoion B. -canthon v. 13 conrivato S.
corr- Bdv(D). contr- r. 15 differentie B. 18 usū VRh. |
pellenda BS. cfr. XXVI 54. dep- rv(D). 18. 19 drachme
pendere B. 21 scabritie B²EdT. -tiei hv.a.S. | dolirumque
B¹. -rique B². doloriue dTH. -ri R. | nec (pro et) V. ne/R.
23 haemorroidum B. heromoi- V. 23 et p. 209, 1 semine

hyoscyami, suspendit epiphoras penicillo fronti inpositum, efficac et in emplastris ad purganda volnera et excrescentia ulcerum. tollit et uvas, vel si decocto tangantur, cum 127 lini quoque semine superponitur emplastris ad dolores 5 tollendos. quod ex eo candicat, in uno usu praefertur violaceis, ut gravitati aurium per fistulas inspiretur. volnera per se inlitum sanat, sed tinguit cicatrices. nuper inventum ursorum in harena et leonum ora spargere illo, tantaque est vis in adstringendo, ut non queant 10 mordere.

13. (33) Etiamnum in aerariis reperiuntur quae vo- 128 cant pompholygem et spodon. differentia, quod pompholyx lotura separatur, spodos inlota est. aliqui quod sit candidum levissimumque pompholygem dixere et esse aeris 15 ac cadmeae favillam, spodon nigriorem esse ponderosiorisque, derasam parietibus fornacium, mixtis scintillis, aliquando et carbonibus. haec aceto accepto odorem aeris 129 praestat et, si tangatur lingua, saporem horridum. con-

eupor. I 79. 166. 189. — § 127 extr.: Isid. XVI 2, 10. — §§ 128. 129: Diosc. V 85. — Scribon. 26. 49. 220.

hyphoraf hyofcyami B. 2 uulnera B²a.v. ulcera rH. 3 et uas VR. | cum—10 mordere om. a. 5 quod BdThD. quo r. quodque v. | in uno BdTS. uno r. in eo v. | usu om. B. 6 ut BS. et rv. si dTH. | gravitate VR. | per fistulas inspiretur om. B. | inspiratur v.a.H. 6. 7 uulnera etiam dh v.a.S. an etiam uulnera, ut in B omittendi causa appareat? 7 tinguit BTh(S). -git rH. stringit C. | nuperque dh v.a.S. 8 suorum B. (uersorum Dal. errore). | spargere Bd TaS. aspar. B. asper. Vhv. inspa. G. 9 illo tantaque dhv. -toque VRa. illaq. tanta B. | in Bv. om. r. | adstringendi h. 11 etiamnunc VRfv.a.G. 12 pompoliceum a. -pygem VR. | spodion hv (item infra). spondon Ba. 12. 13 pompholux Vd. -polyx B. -polix a. 13 latura se a. | separatur BaS. par. v. asper. h. splur. (-tus V²B) r. | id quod Bd(?)v.a.S. | fit V¹B. 14 pomphylocem V. -hilocem B. | esse om. B. 15 ac Je con. S. ad Ba. a r. & dhv. | spondon VRda. 15. 16 esse ponderosiorum om. VRh. 16 de rasa B. | scintillis ll.v. an lapillis (vel cinere, pilis)? cfr. Diosc. 17 accepto om. VdTh. cfr. XXIX 38. 56. XXXV 194. 18 tangantur B.

venit oculorum medicamentis, quibuscumque vitiis occurrens, et ad omnia quae spodos. hoc solum distat, quod huius elutior vis est. additur et in emplastra, quibus lenis refrigeratio quaeritur et siccatio. utilior ad omnia quae vino lota est.

- 180 (34) Spodos Cypria optima. fit autem liquescentibus cadmea et aerario lapide. levissimum hoc est flaturae totius evolatque e fornacibus et tectis adhaerescit, a fuligine distans candore. quod minus candidum ex ea, immaturae fornacis argumentum est; hoc quidam pompholygem vocant. quod vero rubicundius ex iis invenitur, acriorem vim habet et exulcerat adeo, ut, cum lavatur, 181 si attingit oculos, excaecet. est et mellei coloris spodos, in qua plurimum aeris intellegitur. sed quodcumque genus lavando fit utilius; purgatur ante pinna, dein crassiore 15 lotura digitis scabritiae excernuntur. eximia vis est eius, quae vino lavatur. est aliqua et in genere vini differentia. leni enim lota collyriis oculorum minus utilis putatur, eademque efficacior ulceribus, quae manent, vel oris, quae madeant, et omnibus medicamentis, quae parentur 20 132 contra gangraenas. fit et in argenti fornacibus spodos,

§ 131: cfr. Diosc. V 85. eupor. I 32. 33. 48. Celsus V 7.

1. 2 occurrent Bdv. -ent a. -erit Th. -erent r. 2 spondos VR. spodium a. -ios C. -ion v. 3 in om. B¹. 4 siccario B¹. 5 luta V¹R. 6 spondos VR (semper). spodium a. -ios v.a.G. | liquescentibus B. 7. 8 efflatur et ocus EdT v.a.S. 8 e Bdhv. et r. 9 eo d(?)H. 9. 10 immature eformacif B¹. 10 quidem Va. 11 his V. hiif B¹. 12 & B.S. om. rv. 13 si attingit om. R. | attingat hv.a.S. | spondos VR. spodium a. -ios v.a.G. 14 aqua B¹Ven. | quocumque Ra. 15 pinna B¹Vav(S). penna rH. | crassiore BEv. -ior Vdh. crossiora a. an crebriore? 16 dist. ego. cfr. Diosc. | scabritiem v.a.S. scabritif scabritiae B. de mendo cfr. § 96. | excernit C. exterunt v.a.S. | eximia ego e Diosc. cfr. § 129. & media B.S. media rv(D). 17 que B. | aliqua & BaG. et (ut V) aliqua rv. 18 leni enim h. leniem V. | minus utilis U.S. minus apta H. nimium uigiliis fatigatum apta hv. 19 man & B¹. -nant adh.v.a.S. 20 que R. | madent hv.a.S. aderant R. manent a. | parent ut R. -nt ui V. -antur d(?)v.a.S. 21 cancracnaef B¹.

quam vocant Lauriotim. utilissima autem oculis adfirmatur quae fiat in aurariis, nec in alia parte magis est vitae ingenia mirari. quippe ne quaerenda essent metalla, vilissimis rebus utilitates easdem excogitavit.

- 5 (35) Antispodon vocant cinerem fici arboris vel capri-133
fici vel myrti foliorum cum tenerrimis ramorum partibus
vel oleastri vel oleae vel cotonei mali vel lentisci, item
ex moris immaturis, id est candidis, in sole arefactis vel
e buxi coma aut pseudocypiri aut rubi aut terebinthi vel
10 oenanthes. taurini quoque glutinis aut linteorum cinerem
similiter pollere inventum est. uruntur omnia ea crudo
fictili in fornacibus, donec figlina percoquantur.

- (36) In aerariis officinis et smegma fit iam liquato 134
aere ac percocto additis etiamnum carbonibus paulatimque
15 accensis, ac repente vehementiore flatu expuitur aeris
palea quaedam. solum, quo excipiat, stratum esse
debet marilla.

- (37) Ab ea discernitur quam in isdem officinis di-135
phrygem vocant Graeci ab eo, quod bis torreatur. cuius
20 origo triplex. fieri enim traditur ex lapide pyrite cremato
in caminis, donec excoquatur in rubricam. fit et in Cypro
ex luto cuiusdam specus arefacto prius, mox paulatim
circumdatis sarmentis. tertio fit modo in fornacibus aeris

§ 133: Diosc. V 86. — §§ 135. 136: Diosc. V 119.

1 lauriotin *dhv.a.S.* -othim *a.* -on *R.* taulariotim *B.*
4 utilissimis *Bvāh.* 5 antispodion *h.v.a.G.* | arboris *Bav.*
om. r. 7 oleastri *B.* -ris *a.* oleas *VR.* | uel oleae *Ba.S.*
om. rv. | cotonei *dTH.* -naei *B.* -ni *Ba.* ceotoni *V.* citonii *h.*
cydo- *G.* cyto- *v.* 9 pseudocypiri (*a?*) *S.* -cupiri *B¹.* -cii
piri *B².* -cypri *dT.* -peri *hv.* -cipri *r.* 10 oenanthis *V.v.a.C.*
11 ea *Badv. a r.* 12 figlina *B²D.* *cfr. § 113.* | per-
coquatur *VR.* -uetur *a.* 13 smeg/na *B².* psegma *B e Diosc.*
V 88. 14 etiamnum *R.* 15 flatuque *G.* | expurit *VR.*
16 steatum *B¹.* statum *R.* -tim *B².* 17 marilla *J².* -rila
S cum J¹(D). -ili *B.* maxili *r.* -illa *v.a.B.* Facile *B (ad seqq.*
referens). 18 quam *hG.* qua *B.* aqua *rv.* *cfr. § 131.* |
hisdem *V.* 18. 19 difrygem *B.* -phryga *v.a.G.* 21 rubrica
VRa. | in *om. R.* | cypro *Badv.* -rio *r.* 22 ulto *B¹.* alto
B². | pecuf *B¹.* spectus *VR.* | prio *V.* 23 aere *R.*

faece subsidente. differentia est, quod aes ipsum in catinos defluit, scoria extra fornaces, flos supernatat, 136 diphryges remanent. quidam tradunt in fornacibus globos lapidis, qui coquatur, feruminari, circa hunc aes fervere, ipsum vero non percoqui nisi tralatum in alias 5 fornaces, et esse nodum quendam materiae; id, quod ex cocto supersit, diphryga vocari. ratio eius in medicina similis praedictis: siccare et excrescentia consumere ac repurgare. probatur lingua, ut eam siccet tactu statim saporemque aeris reddat. 10

137 (38) Unum etiamnum aeris miraculum non omittemus. Servilia familia inlustris in fastis trientem aereum pascit auro, argento, consumentem utrumque. origo atque natura eius incomperta mihi est. verba ipsa de ea re Messallae senis ponam: Serviliorum familia habet 15 trientem sacrum, cui summa cum cura magnificentiae sacra quotannis faciunt. quem ferunt alias crevisse, alias decrevisse videri et ex eo aut honorem aut deminutionem familiae significare. 20

138 14. (39) Proxime indicari debent metalla ferri.

§ 136 extr.: Diosc. eupor. I 189. 183. 79. 125 al. Celsus V 7. 8.
— § 137: Messalla de famil. Rom. (Peter hist. Rom. fragm. p. 266).

1 differentiae dTH. | est quod U.S. siquidem dT. est (si H) quidem quod v. 2 catinol BS. -tino (-tmo V) rv. cfr. XXXIII 88. | scoria B. 3 remanent U.da. -et hv. | quidamq, radunt B. 4 coquantur Edhv.a.S. | feruminari S. ferrum mi- B³V. ferrumi- rv(D). | est (pro aes) VE. 5 tralatum J. -to B¹. translatum dhv. -to r. 6 nudum VRdh. (an nucleum, ut § 144?). | quendam B.v. qued- B.h. quaed- V. 7 cocto om.R. | diphryga BVdhv(J²). -ges R(?) G. -gem S cum J¹ coll. § 135. | uocari BRaG. -ant Vdv. 8 consummare B. | ac BaS. et hv. om. r. 9 repurgare BS. -ugnare a. ppurgare rv. | aut BR. | tactus VRa. 11 etiamnunc B. 13 consument eum V¹. -te V²da. 15 messallae (mefa- B¹) v. -alae B²hC. -alis r. mesale a. cfr. § 22. 17 quodannif B¹V¹D. 19 deminutione V. diminutionem B² ahv.a.Brot. 19. 20 significare coni. S. -r& B. -ri rv. 21 metalli R. | dist. CFW Müller p. 17.

optumo pessimoque vitae instrumento *est*, siquidem hoc tellurem scindimus, arbores serimus, arbusta tondemus, vites squalore deciso annis omnibus cogimus iuvenescere, hoc exstruimus tecta, caedimus saxa, omnesque ad alios
 5 usus ferro utimur, sed eodem ad bella, caedes, latrocinia, non comminus solum, sed etiam missili volucrique, nunc tormentis excusso, nunc lacertis, nunc vero pinnato, quam sceleratissimam humani ingenii fraudem arbitror, siquidem, ut ocius mors perveniret ad hominem, alitem illam feci-
 10 mus pinnaeque ferro dedimus. quam ob rem culpa eius 139 non naturae fiat accepta. aliquot experimentis probatum est posse innocens esse ferrum. in foedere, quod expulsis regibus populo Romano dedit Porsina, nominatim comprehensum invenimus, ne ferro nisi in agri cultu
 15 uteretur. et tum stilo *osseo* scribere institutum vetustissimi auctores prodiderunt. Magni Pompei in tertio consulatu extat edictum in tumultu necis Clodianae prohibentis ullum telum esse in urbe. (40) et *ars anti-* 140
 qua ipsa non defuit honorem mitiorem habere ferro quoque. Aristonidas artifex, cum exprimere vellet Athamantis furorem Learcho filio praecipitato residentem paenitentia,

§ 139 extr.: Isid. VI 9, 2. — § 140: cfr. Plin. XXXV 146.

1 est ego. om. ll. v. cfr. § 135. (an est, hoc quidem? cfr. Ludewig stud. philol. Prag. III p. 45 nr. 3). 2 arboref serimul B.S. serimus d. a. v. om. r. | tondemul B.S. pone- Vda. pomeria nemus h. ponemus (-nimus v) pomaria B(?) v. 4 omnisque B.S. | alias B¹. 5 caedis B. 7 excuso VB. | pennato B² v. a. S. pinnae a. 10 pennaefque B² v. a. S. | dedidimus V¹. didic- B. de mendo cfr. XVI 1. | culta VB. 11 aliquod B¹ D. 13 porfina B¹ S. -sena dh G. -senna (pers- V) rav(H). cfr. § 29. 14 in om. B¹. | cultura d(?) v. a. S. 15 tum ll. S. cum dThv(Brot.). del. C. | osseo inserui ex Isid. cfr. U (Quellenregister p. 11). om. ll. v. | institutu B.D. intutum (-utu Bh) rda h S. -utum ut v(H). -utum est ut C. 17 col. B¹. conf. B². (cfr. XIX 24). | edicto B. | glodianae B. 18. 19 et ars antiqua ego. & tamen uiquea (-que B²) B. & tamen uita rv. (saltem etiam uita). 19 definit h. 20 artifices VB. | athamantif Bhv. athamnis d. ada- r. 21 et residentis d² in ras. h. v. a. G. | poenitentiamque (G. -iam v) v. a. H.

- aes ferrumque miscuit, ut robigine eius per nitorem aeris
 relucente exprimeretur verecundiae rubor. hoc signum
 141 exstat hodie Rhodi. est in eadem urbe et ferreus Her-
 cules, quem fecit Alcon laborum dei patientia inductus.
 videmus et Romae scyphos e ferro dicatos in templo s
 Martis Ultoris. obstitit eadem naturae benignitas exigentis
 ab ferro ipso poenas robigine eademque providentia nihil
 in rebus mortalibus facientis quam quod esset infestissi-
 mum mortalitati.
- 142 (41) Ferri metalla ubique propemodum reperiuntur, 10
 quippe etiam insula Italiae Ilva gignente, minimaque diffi-
 cultate agnoscuntur colore ipso terrae manifesto. ratio
 eadem excoquendis venis; in Cappadocia tantum quaestio
 est, aquae an terrae fiat acceptum, quoniam perfusa Ce-
 raso fluvio terra neque aliter ferrum e fornacibus reddit. 15
- 143 differentia ferri numerosa. prima in genere terrae cae-
 live: aliae molle tantum plumboque vicinum subministrant,
 aliae fragile et aerosum rotarumque usibus et clavis maxime
 fugiendum, cui prior ratio convenit; aliud brevitate sola
 placet clavisque caligariis, aliud robiginem celerius sentit. 20

§ 141: (cfr. Athenaeus XI 35 p. 469^a. Ovid. met. XIII 683).
 — cfr. Isid. XVI 21, 4. — § 142: Isid. XVI 21, 2. Serv. ad
 Verg. Aen. X 174. — (cfr. Aristot. mir. ausc. 48). — § 143:
 Isid. XVI 21, 3. — Verg. Aen. VIII 420. Varro ap. Serv. ad

1 res VR. | robigine S. rub- dhv. robiginem B¹V¹. rrvb- r.
 2 relucente dh(?)v. -tem U. | exprimeretur VR. 3 exsta
 R. | hodie rhodi BS. -ierno die rv (add. Thebis H). Thebis
 hodie C cum B. 6 natura B. | exientif B¹. 7 ab BaS.
 a rv. | poene R. 8 mortaliuf BC(S). -ibus rv(Dal.). | fa-
 cientis hman.Dal.S. -tem V. -te rv. | quam om. h. | efflet Ba
 ThS. esse Va. om. R(?)v. 10 mella B¹. | propemodo VR.
 11 ilua B¹v. silua a. illa r. 12 agnoscuntur B¹D.
 agn- rS. cogn- v. | manifesto Bv. -ta rS. | sed ratio v.a.S.
 13 excoquendis Bda v(D). cfr. § 166 extr. 146. -di rhJ
 coll. XI 231. 14 aquae Bv. -ua r. | terrae Bv. -rra r. |
 fiat om. R. 14. 15 Ceraso U 755. certo U.v.a.D. 15 et
 VR. 16 innumerosa VRh. | genera VR. 16. 17 caeli-
 B. 17 uicinius hv.a.S. 20 galligaris VRd. | rubi-
 1 V¹Rdhv.a.S. ab origine B. de mendo cfr. § 149. |
 t B¹. se sentit B². (a robigine .. senescit comi. J).

stricturae vocantur hae omnes, quod non in aliis metallis,
 a stringenda acie vocabulo inposito. et fornacium magna 144
 differentia est, nucleusque quidam ferri excoquitur in iis
 ad indurandam aciem, alioque modo ad densandas incudes
 5 malleorumve rostra. summa autem differentia in aqua,
 cui subinde candens immergitur. haec alibi atque alibi
 utilior nobilitavit loca gloria ferri, sicuti Bilbilim in Hi-
 spania et Turiassonem, Comum in Italia, cum ferraria
 metalla in iis locis non sint. ex omnibus autem generi- 145
 10 bus palma Serico ferro est; Seres hoc cum vestibus suis
 pellibusque mittunt; secunda Parthico. neque alia genera
 ferri ex mera acie temperantur, ceteris enim admiscetur
 mollior complexus. in nostro orbe aliubi vena bonitatem
 hanc praestat, ut in Noricis, aliubi factura, ut Sulmone,
 15 aqua ubi diximus, quippe cum exacuendo oleariae cotes 144
 aquariaeque differant et oleo delicatior fiat acies. mirum- 146
 que, cum excoquatur vena, aquae modo liquari ferrum,
 postea in spongeas frangi. tenuiora ferramenta oleo re-
 stingui mos est, ne aqua in fragilitatem durentur. a ferro
 20 sanguis humanus se ulciscitur, contactum namque eo ce-
 lerius robiginem trahit.

Aen. X 174. Nonius p. 21, 10 M. cfr. Lucil. fragm. III 29 (Müller).
 — § 144: Isid. XVI 21, 3. — §§ 145. 146: Isid. XVI 21, 2. 4.

1 haec B¹VR. eae v.a.H. 2 a B²ah Isid.v. ad r. |
 maxima R(?)hv.a.S. 3 quidam BTS. -dem rv(H). equi-
 dem G. | iif U.S. his dh.H. om. hoc loco v. 4 alioque Ba
 G(S). -iquem VR. -que T. -quae v(H). 5 malliorumue B.
 6 alibe B¹. aqua alibi v.a.G. | aquae V. aqua d. om.
 Ven. | alibe B¹. om. Ven. 7 bilbilim BS. -in v. birbilium r.
 8 tyri iasonem a. turiasso VRdh. 9 iif Bv(S). his
 rC. | funt R. fiant h. 9. 10 generalibus B. 10 prima B.
 sed cfr. § 95 et Isid. | fenco B¹. 12 ex mera BB ex Isid.
 ex mira r. ex nimia a. eximia v. | acie Bdv. atia (acie V²)
 aeta (& a R) r. an acie ita? 13 in Bav. om. r. | aliube B¹.
 -ibi B². (item deinceps). 14 dist. S cum J. 15 uti v.a.S. |
 cum in Bdhv.a.S. | quippe—16 acies fortasse pertinent post du-
 rentur (v. 19). cfr. etiam Isid. 15 oleare VRd. -res hv.a.S. |
 cotef Bhv. coctaes r. om. a. 17 uene R. 18 spongiaf B²Vd
 v.a.S. 20 contactum dah Isid.v. -tectum B. -tractum VR².
 -trac R¹. 20. 21 celerius B Isid.S. -ius subinde rdahv(D).

147 (42) De magnete lapide suo loco dicemus concordia-
 36, 126 aq. que, quam cum ferro habet. sola haec materia virus
 ab eo lapide accipit retinetque longo tempore, aliud ad-
 prehensens ferrum, ut anulorum catena spectetur inter-
 dum. quod vulgus imperitum appellat ferrum vivum, 5
 148 vulneraque talia asperiora fiunt. hic lapis et in Canta-
 bria nascitur, non ut ille magnes verus caute continua,
 sed sparsa bulbatione — ita appellant —, nescio an vitro
 fundendo perinde utilis, nondum enim expertus est quis-
 quam; ferrum utique inficit eadem vi. — Magnete lapide 10
 architectus Timochares Alexandriae Arsinoes templum con-
 camarare incohaverat, ut in eo simulacrum e ferro pen-
 dere in aëre videretur. intercessit ipsius mors et Ptole-
 149 maei regis, qui id sorori suae iusserat fieri. — (43) Me-
 tallorum omnium vena ferri largissima est Cantabriae. 15
 maritima parte, qua oceanus adluit, mons praealtus —
 incredibile dictu — totus ex ea materia est, ut in am-
 4, 113 (?) bitu oceani diximus.

15. Ferrum accensum igni, nisi duretur ictibus, cor-
 rumpitur. rubens non est habile tundendo neque ante- 20

§ 147: Isid. XVI 21, 4. 4, 1. Lucret. VI 911. — § 148 med.:
 Isid. XVI 21, 4. — § 149 med.: Isid. XVI 21, 4.

2 virus *Il. Tav(S)*. cfr. § 120. 160. 177. -res d(?) h.B. uim
Isid. cfr. v. 10. XXXVI 128. 3 aliud B.v. aut r.
 4 acolorum VR. 6 tali dv.a.S. | hic om. VRdh. 6. 7 can-
 tabri B. 7 ut BS. om. rv. 8 bulbatione B. bull- rH cum B.
 bubb- v. | appellantes scio VBa. | uitro B. cfr. XXXVI 192.
 ultro (-ra a) Il. dshv. 9. 10 quicquam VRh. 10 ferri
 v.a.H. | aciem v.a.H. | ui BTH cum Gron. ut rv. | magnetē
 B². | lapidē B². -def B¹. 11 artitectus B. | timochares BS.
 -ohares (tym- dT) rdT. -ocrates ah. Dinohares H. -ocrates G.
 chirocr- v. (cfr. V 62. VII 125). | alexandreae V. -dri d.
 12 incohauerat ego. incola- B. inchoa- rv. cfr. XIV 61.
 XXXVI 75. 122. | eo BR Isid. v. ea r. 13 in aere h Isid. v.
 aere VRdaS. om. B. cfr. X 111. XXXI 31. 30. XIV 12.
 XXXVI 118. 13. 14 tolemaei B¹. -mei B². tholomei B.
 tphil- V. 14 regis om. hv.a.S. | sororis uitie iussit B.
 15 dist. ego. | canthabriae B. 16 maritimae SJ (errore). |
 quam dhv.a.S. | alluut R. | praeurpte altus hv.a.S. 17 ma-
 terie dhv.a.S. 20 stabile V.

quam albescere incipiat. aceto aut alumine inlitum fit
aeri simile. a robigine vindicatur cerussa et gypso et 150
liquida pice. haec est ferro a Graecis antipathia dicta.
ferunt quidem et religione quadam id fieri et exstare
5 ferream catenam apud Euphraten amnem in urbe, quae
Zeugma appellatur, qua Alexander Magnus ibi iunxerit
pontem, cuius anulos, qui refecti sint, robigine infestari,
carentibus ea prioribus.

(44) Medicina e ferro est et alia quam secandi. 151
10 namque et circumscribi circulo terve circumlato mucrone
et adultis et infantibus prodest contra noxia medicamenta,
et praefixisse in limine evulsos sepulchris clavos adversus
nocturnas lymphationes, pungique leviter mucrone, quo
percussus homo sit, contra dolores laterum pectorumque
15 subitos, qui punctionem adferant. quaedam ustione san-
nantur, privatim vero canis rabidi morsus, quippe etiam
praevalente morbo expavescentesque potum usta plaga ilico
liberantur. calfit etiam ferro candente potus in multis
vitiis, privatim vero dysentericis.

20 (45) Est et robigo ipsa in remediis, et sic proditur 152

§ 150 init.: Isid. XVI 21, 7. — cfr. Plin. V 86. — § 151 med.:
Pl. iun. 36, 8—10, 86, 1. 54, 4. Diosc. V 93 extr. Celsus IV 96 (9).
Scribon. 146. — § 152: cfr. Plin. XXV 42.

1 incipit BS. | accepta VR. de mendo cfr. § 129. 168. |
ut VRd. et hv.a.G. | palumine B. 2 aeri hv. -ris U.S.
cfr. nov. luc. p. 26. | a rubigine V¹av.a.S. ab origine B. |
ceruiffa B¹. 3 ferri d. temperatura hv.a.S. rerum U 756.
4 quidam hv.a.D. 5 apoteo pratenam nam VR. | urbem
B¹. 6 zeugma Bv. zeuma r. | an appelletur? | quia V¹Th. |
iunxerit BdTaS. -rat rH. uinxerit v. -rat C. 7 an (pro
qui) B. | sunt B¹hv.a.S. 9 medicinae B. | efferro B¹.
9. 10 fecundina que B¹. 10 et om. hv.a.S. | circulo Bv(S).
-los rH. 12 praefixisse BG. -xe r. -xae a. -xit d. -xo h.
-xos v. | in Bav. om. r. | aeuulsos V¹. -sis V¹. 13 mucro-
nem B¹. | que VR. 14 pectorumue VTh. -nel B. 15 sub-
ditos Vd. -tus B. | adferantque. Bam V¹. -que. Nam V².
16 rapidi V. | morfuuf B¹D. 17 morfo B. | expauescentesque
hv.a.S. | tusta V. 18 calefit Rdhv.a.S. 20 proditum B
de mendo cfr. § 122. 175.

Telephum sanasse Achilles, sive id aerea sive ferrea cuspidē fecit; ita certe pingitur ex ea decutiens gladio. sed robigo
 153 ferri deraditur umido ferro clavis veteribus. potentia eius ligare, siccare, sistere. emendat alopecias inlita. utuntur et ad scabritias genarum pusulasque totius corporis cum 5 cera et myrteo oleo, ad ignes vero sacros ex aceto, item ad scabiem, paronychia digitorum et pterygia in linteolis. sistit et feminarum profluvia inposita velleribus, plagis quoque recentibus vino diluta et cum murra subacta, condylomatibus ex aceto. podagras quoque inlita lenit. 10
 154 (46) Squama quoque ferri in usu est ex acie aut mucronibus, maxime simili, sed acriore vi quam robigo, quam ob rem et contra epiphoras oculorum adsumitur. sanguinem sistit, cum vulnera ferro maxime fiant. sistit et feminarum profluvia. inponitur et contra lienium vitia, 15 et haemorrhoidas compescit ulcerumque serpentia. et genus 155 prodest farinae modo adpersa paulisper. praecipua tamen commendatio eius in hygremplastro ad purganda vulnera fistulasque et omnem callum erodendum et rasis ossibus carnes recreandas. componitur hoc modo: propolis oboli 20

§ 153: Diosc. V 93. eupor. I 95. 46. 48. 168. 190. II 83. I 162. 219. 235. — § 154 init.: cfr. Diosc. V 90. eupor. I 209. II 61. I 212.

1 elephum VR. | sanas sed (red R) ac miles VR. | id era a. ad aere VR. 3 ferri B^{dav}. -rro r. | clavisue B¹. 4 stringere h. restri- v.a.S. | alopetias V. -phiaf B. 5 scabritia B. | pustulasque B²v.a.H. 6 murteo R. | ignis R. 8 velleribus H.v. an in vellere, utilis? cfr. XXVI 144 et nota ad XXVIII 248. 9 subacto VR. 10 aceto prodest hv.a.S. | inlita B.S. -tas V¹Ra. illitas V²dh. -ta v. 12 similis et Vd. 14 sanguinem Ba.S. -emque rv. 15 contra om. R. | lienium B.S. liconium a. lienum V²dhv. ali- r. 16 & Ba.S. om. rv. | emoroidaf B. 19 omnē Bav(S). -ne rBrot. 20 propolis ego coll. XXII 107. Scribon. 209. pari VRdT^aD (coll. XXXVI 158). pal. B. om. hv. picis H. panis J coll. XXII 138. aluminis coni. S (coll. § 149 de mendo). conici possit etiam galbani: cfr. XXIV 21 (XI 16). Scribon. 210 (vel panacis: cfr. Diosc. eupor. I 188). 20 et p. 219, 1 obolis sex
¹is ex Vhv.a.H. -lis et dT.

VI, Cimoliae cretae drachmae VI, aeris tusi drachmae II, squamae ferri totidem, cerae X, olei sextarius. his adicitur, cum sunt repurganda volnera aut replenda, ceratum.

16. (47) Sequitur natura plumbi, cuius duo genera, 156
 5 nigrum atque candidum. pretiosissimum in hoc candidum, Graecis appellatum cassiterum fabuloseque narratum in insulas Atlantici maris peti vitilibusque navigiis et circumsutis corio advehi. nunc certum est in Lusitania gigni et in Gallaecia summa tellure, harenosa et coloris nigri.
 10 pondere tantum ea deprehenditur; interveniunt et minuti 157 calculi, maxime torrentibus siccatis. lavant eas harenas metallici et, quod subsedit, cocunt in fornacibus. inventur et in aurariis metallis, quae alutias vocant, aqua inmissa eluente calculos nigros paulum candore variatos, quibus
 15 eadem gravitas quae auro, et ideo in calathis, quibus aurum colligitur, cum eo remanent; postea caminis separantur conflataeque in plumbum album resolvuntur. non 158

§ 156: cfr. Isid. XVI 22, 1. Plin. IV 104. VII 206. Diodor. V 38, 4. 22, 5. Strabo III 2, 9 p. 147. — §§ 157. 158: Isid. XVI 22, 1. 2. — § 158: cfr. Plin. XXXIII 94. — Homerus A 25. Ψ 561.

1 cimolia creta duobus, drachmis v.a.H. | duae (pro sex) H. | ex aere v.a.H. sex aeris — drachmae om. B. | tusi VRd H(D). tumsi S. tritus a. totidem v. | duae U.H. ex (del. drachmae) v. 2 squama v.a.H. | ferri Bav(S). -rreae Rd TH. -rreae et V. | cera a. | x ego. xl B¹. xi B². ex rv. sex dTH. | oleo hv.a.G. | sextario v.a.H. (fortasse obolis x . . drachmis x . . drachmis II . . . sextariis [sc. singulis]). 5 in hoc ego. hoc U.S. om. hv. | candidum om. hS. 6 a graecis dhv.a.S. | appellatus B. | cassityrum VRd. | in om. B Ven. cfr. XXXII 63. XXXI 17. 7 utilibusque BVen. uit. Huiusque a. | navis B. | & BS. om. rv. 8 lusitaniae a. ly sinia Vd. lis- B. 9 galacia B². gallectiae V. -ia B(edd.a. Lugd.). -lliciae (-cie a) dahIsid.(v). -lleta B. Callaecia J coll. XXXIII 78 (item infra). | coloref B. 13 alutias BS. -tia rav(Brot.). -ta dTH. elutia C cum B. cfr. XXXIII 67. 14 tinente V¹. lu- V². eluenti B. -uunt hv.a.B. | paululum d. cfr. nota ad XXVIII 133. 15 calathis hB. -tis dVen. colatis VRv. cutalif B. cloacis aD. om. Isid. scutulis U 757. locus nondum sanatus. 16 posita VRh. | caminis v. -milli^r B¹J. -mellis da. cvm illif B². gamellis r.

fit in Gallaecia nigrum, cum vicina Cantabria nigro tantum abundet, nec ex albo argentum, cum fiat ex nigro. iungi inter se plumbum nigrum sine albo non potest nec hoc ei sine oleo ac ne album quidem secum sine nigro. album habuit auctoritatem et Iliacis temporibus teste Homero, 5
 159 cassiterum ab illo dictum. plumbi nigri origo duplex est; aut enim sua provenit vena nec quicquam aliud ex sese parit aut cum argento nascitur mixtisque venis conflatur. huius qui primus fuit in fornacibus liquor stagnum appellatur; qui secundus, argentum; quod remansit in 10 fornacibus, galena, quae fit tertia portio additae venae; haec rursus conflata dat nigrum plumbum deductis partibus nonis II.
 160 17. (48) Stagnum inlitum aereis vasis saporem facit gratiorem ac compescit virus aeruginis, mirumque, pondus 15
 33, 130 non auget. specula etiam ex eo laudatissima, ut diximus, Brundisi temperabantur, donec argenteis uti coepere et ancillae. nunc adulteratur stagnum addita aeris candidi tertia portione in plumbum album. fit et alio modo mixtis albi plumbi nigrique libris; hoc nunc aliqui argentarium 20 appellant. iidem et tertiarium vocant, in quo duae sunt nigri portiones et tertia albi. pretium eius in libras X XX.
 161 hoc fistulae solidantur. improbiores ad tertiarium additis partibus aequis albi argentarium vocant et eo quae volunt

§ 159: Isid. XVI 22, 2. — § 160 init.: Isid. XVI 23, 2.

1 callaecia B¹J. gallicia d^{av}a.B. gall//ia V. gallea E. cfr. § 156. | uinia Vd. 4 eifin B¹. fine (f et ne in ras.) B²SJ. 5 habuit et VRa. 8 se separat (-rat B²). 9 eius h^va.S. | fuit V²h^v. cfr. § 168. | stannum d(?) C. item infra semper. cfr. XXIX 35. 10 quod BV²a Isid. G. quid r. qui dThv. 11 fit BS. est rv. | addita v.a.H (cfr. Isid.). 12 haec II. v. an ac (vel haec . . dant)? cfr. Isid. et Blümneri technol. IV 150 n. 2. 12. 13 partif B. 13 nonif BS. non rBrot. del. v. | duabus II.v. 14 aereis II.Verc.(S). -rif B²Ven. aeneis C. 15 ac BS. ad VR. aut a. et dhv. 16 secula VR. | etiam BS. quoque rv. 17 bryndisi VRd. 20 plumbib; E. 21 iidem EdhLugd. id- rv(D). | ^d VR. | st R. an sint? 22 libras Bav. -ris r. | X xx BS. v. x. x dH. 23 tertiarium B¹V. 24 aequi VR.

incoquant. pretium huius faciunt in p. ✕ LXX. albo per se sincero pretium sunt ✕ LXXX, nigro ✕ VII.

Albi natura plus aridi habet, contraque nigri tota umida est. ideo album nulli rei sine mixtura utile est. 5 neque argentum ex eo plumbatur, quoniam prius liquescat argentum, confirmantque, si minus albo nigri, quam satis 162 sit, misceatur, erodi ab eo argentum. album incoquitur aereis operibus Galliarum invento ita, ut vix discerni possit ab argento, eaque incoctilia appellant. deinde et argentum 10 incoquere simili modo coepere equorum maxime ornamentis iumentorumque ac iugorum in Alesia oppido; reliqua gloria Biturigum fuit. coepere deinde et esseda sua colisataque 163 ac petorita exornare simili modo, quae iam luxuria ad aurea quoque, non modo argentea, staticula pervenit, quae- 15 que in scyphis cerni prodigum erat, haec in vehiculis adteri cultus vocatur. plumbi albi experimentum in charta est, ut liquefactum pondere videatur, non calore, rupisse. India neque aes neque plumbum habet gemmisque ac margaritis suis haec permutat.

§ 163 extr.: Isid. XVI 22, 3.

1 incoquant BJ. -cocum V. -cocunt S. | praetiū B. -tio V. pretia Rdhv.a.S. | huius—3 nigri to B² (ead. m.) in trium vss. spatio raso (contraq. et nigrito ad marg.). 1 p. B²D. pondo r.v. | XLXX /// B²J. cx (cxx. V) LXX VR. XLX. x S. CLX. x dTH. cxxx hv. om.a. | albo om.B². 2 pretia RdThv.a.S. praetio V. | XLXXX B²S. xcx V. cx dT. c. x. a. xxx Rv. x. x H. | x. vii fS. xvii ll.v. xvi C. vii H. 5 ex eo—6 argentum om. B. 5 quia d² in ras. quam T. | liquescat dTa. -uiscat V. -uescit R(?)hv. 6 confirmantque (quod dTH) —7 argentum ll.v(H). om. Bas. (errore, ut videtur). 7 prodi B. 10 & quorum B¹. 11 ac iugorum BS. adiu. r. iugis hv. | in hv. om. U.S. cfr. CFWMüller p. 24 n. 2. 11. 12 gloria biturigum (-ivgum B²) B(d?)v. -iabitur iugum r. 12. 13 fua colifataque ac BS. suaculis atque acre (hoc a) ra. et uehicula et d² in ras. hB. baculis et v. 13 pecorita B. | quae iam BS. quae (que B) inani r. om. hv. | luxuriam B¹. -xoria V. om. hv.a.S. 14 argenta VR. | staticula BaB. taticola F. /// ticula V. tic. uehicula d² in ras. hv. | inanis luxuria peruenit hv.a.S. 15 scyphis dv. cy- B. scypis V. scipis B. esphis a. | prodigum B¹Vdav(S). -gium rG. | heac V. hac B². ///c B¹. 16 ad terri Vd. art- R. | cartha V. -ta B.

- 164 (49) Nigro plumbo ad fistulas l  mnasque utimur, laboriosius in Hispania eruto totasque per Gallias, sed in Brittannia summo terrae corio adeo large, ut lex ultro dicatur, ne plus certo modo fiat. nigri generibus haec sunt nomina: Iovetanum, Caprariense, Oleastrense, nec 5 differentia ulla scoria modo excocta diligenter. mirum in 165 his solis metallis, quod derelicta fertilius revivescunt. hoc videtur facere laxatis spiramentis ad satietatem infusus a  r, aequ   ut feminas quasdam fecundiores facere abortus. nuper id conpertum in Baetica Samariensi metallo, quod 10 locari solitum    CC annuis, postquam oblitteratum erat,    CCLV locatum est. simili modo Antonianum in eadem provincia pari locatione pervenit ad HS CCCC vectigalis. mirum et addita aqua non liquescere vasa e plumbo, eadem, si in aquam addantur calculus vel aereus qua- 15 drans, peruri.
- 166 18. (50) In medicina per se plumbi usus cicatrices reprimere adalligatisque lumborum et renium parti lamnis

   164 init.: Isid. XVI 22, 3. —    166: Cels. V 26, 36. Theod. Prisc. eupor. II 33 p. 131, 17 (Rose). — Suet. Nero 20.

1 nigrum VR. 3 curio B. 3. 4 lex custodiatur D. lex cauere dicatur U 758. lege interdicatur Brunn. lex interdicat ut M Hertz. an nec interdicatur? (cfr. XXXIII 78. 49).

5 iouetanum Bv(S). -antum r. Ouetanum H. | oleasterense B. 6 illa V. | excocta B¹. 8 ac B¹. | infus V. 9 aequ   v. eque h. atque (-uae V) U. 10 samariensi BJ. samiarenci V. saremanensi a. santarenci Ed(?) v. an Salutarenci? cfr. III 15.

11 uocari B. | x libras (-ris v) hv. a. H. | CC J. cc. m. VR² H. ccc B¹. cc Bda hv. | annuif Ba H. -us r. annos dThv. 12    CCLV ego. CCLV H cum Gron. xxxlv B.    xlv B. xlv V. x. xlv J.    xlv D. xl. v a. lv v. | locatum est om. VRh.

13 a pari aD. cfr. U 759. | HS — 14 et ad [dita] Bav. om. r. 13 cccc Ba S. cccc v. m D. 14 uasa e V¹ Edv(J). uas e rS. 15 si in (sin V) U. Brot. in hv. | aquam CFW Müller p. 8 n. 2. aqua U. v. (an si cum aqua?). | addantur B. -atur rS. om. hv. | uel S. ue Bda. ua r. om. hv. | cereus Ed. caaer- V. aereusue v. a. S. 15. 16 quadraf BV. si (quadrans si v. -drans Brot.) addatur hv. a. S. 16 uas puri h. uas peruri v. a. Brot. 18 plumborum B. | parti hv. -te U.

frigidior natura inhibere inpetus veneris visaque in quiete
 veneria sponte naturae erumpentia usque in genus morbi.
 his lamnis Calvus orator cohibuisse se traditur viresque
 corporis studiorum labori custodisse. Nero, quoniam ita
 5 placuit diis, princeps, lamna pectori inposita sub ea
 cantica exclamans alendis vocibus demonstravit rationem.
 coquitur ad medicinae usus patinis fictilibus substrato 167
 sulphure minuto, lamnis inpositis tenuibus opertisque sul-
 pure et ferro mixtis. cum coquatur, munienda in eo
 10 opere foramina spiritus convenit; alioqui plumbi forna-
 cium halitus noxius sentitur. et pestilens est, canibus
 occissime, omnium vero metallorum muscis et culicibus,
 quam ob rem non sunt ea taedia in metallis. quidam in 168
 coquendo scobem plumbi lima quaesitam sulphuri miscent,
 15 alii cerussam potius quam sulphur. fit et lotura plumbi
 usus in medicina. cum se ipso teritur in mortariis plum-
 beis addita aqua caelesti, donec crassescat; postea super-
 natans aqua tollitur spongeis; quod crassissimum fuit, sic-
 catum dividitur in pastillos. quidam limatum plumbum
 20 sic terunt, quidam et plumbaginem admiscent, alii vero
 acetum, alii vinum, alii adipem, alii rosam. quidam in 169
 lapideo mortario et maxime Thebaico plumbeum pistillum
 terere malunt, candidiusque ita fit medicamentum. id

§ 167: cfr. Diosc. V 96. — § 168: Diosc. V 95. — § 169:
 Diosc. V 95. 96. 95. eupor. I 182. 189. 212.

1 inhibere B&C. -ri rv. 2 dist. S. (*sublato puncto aut
 se delendum aut tradit scribendum erat*). 3 se om. d(?)v.a.S.
 4 labori B&G. -re rv. 5 dis VJ. 8 sulphure B¹J.
 -phure B²hv(S). -ri a. -furi VR. -phuris dTH. 8. 9 sul-
 fore R. 9 & ferro B&av. est et foro r. (*an ueru ferreo
 mixtis, cum coquuntur? cfr. Diosc. et § 176. XXXIII 107.
 U 760.*) coquatur BS. -uitur rv. 10 formamina V. formica
 B¹. -cia B². 10. 11 fornacium del. voluit U 760. 11 dist.
 ego. | est ego. et ll.v. 15 fit ei V. ficti R. | plumbi V&T
 aho(S). pumbi B. plurimi R(?)B. 16 & (*pro in*) B.
 21 acceptum B¹. (*cfr. § 149*). 22 moriario VR. | plum-
 beo B&hv.a.S. -bum U 762. lapideo Diosc. | pistillo dh
 v.a.S(U).

- 33, 103 autem quod ustum est plumbum lavatur ut stibis et
 34, 104 cadmea. potest adstringere, sistere, contrahere cica-
 trices; usu est eodem et in oculorum medicamentis,
 maxime contra procidentiam eorum et inanitates ulcerum
 excrescentiave rimasque sedis aut haemorrhoidas et con- 5
 170 dylomata. ad haec maxime lotura plumbi facit, cinis
 autem usti ad serpentina ulcera aut sordida, eademque
 quae chartis ratio profectus. uritur autem in patinis per
 lamnas minutas cum sulphure, versatum rudibus ferreis
 aut ferulaceis, donec liquor mutetur in cinerem; dein 10
 refrigeratum teritur in farinam. alii elimatam scobem in
 fictili crudo cocunt in caminis, donec percoquatur figli-
 num. aliqui cerussam admiscent pari mensura aut hor-
 168 deum teruntque ut in crudo dictum est, et praeferunt
 sic plumbum spodio Cyprio. 15
 171 (51) Scoria quoque plumbi in usu est. optima quae
 maxime ad luteum colorem accedit, sine plumbi reliquiis
 aut sulphuris specie et terra carens. lavatur haec in mor-
 tarii minutim fracta, donec aqua luteum colorem trahat,
 et transfunditur in vas purum, idque saepius, usque dum 20
 subsidat quod utilissimum est. effectus habet eosdem quos

§ 170: Diosc. V 96. (103). — § 171: Diosc. V 97. Celsus
 V 15. Scribon. 48.

1 labatur V. | ut B(S). ui B. et rv(H). | stibif BS. -bi B.
 -biis av. istius r. teritur H. | et ll.v(S). uis h. ut H.
 2 cadmiae (cathm- h) dhv.a.B. 3 usu est ego. usus et ll.
 usus ex (enim ex v) S. 4 procidentiam Bav. -tia r. cfr.
 XXXIII 56. | inanitates BS. -tate VT. -tatem Rdav. 5 he-
 moroidas B. hae- D. 8 chartis ll.v. spodi Diosc. an chal-
 citidis? cfr. § 118. 119. | profectus B²dv. -tunf B¹D. pro-
 nectus r. | in om. B. 11 alie Ba. -iae V. | elimatam Bv(S).
 lima- TH. linea- h. lianitam a. lanit- r. 12 fictile VR. |
 crudo BB e Diosc. cado dahv. -du V. tadu B. | cocont B.
 13 miscent VRdhv.a.S. 15 si B¹. sic tritum hv.a.S. |
 spondio Bh. -ion Vd. 16 scor/ea B¹. | quae BS. que quae
 Bhv. quaeque Vd. om. a. 17 accendit B. | reliquif B¹V
 v.a.C. 18 an ac utri specie? cfr. Diosc. aut sulphuris
 n (transpositum post colorem) U 763. | specie terrae B.
 ffectunf B¹D.

plumbum, sed acriores. mirarique succurrit experientiam vitae, ne faece quidem rerum excrementorumque foeditate intemptata tot modis.

(52) Fit et spodium ex plumbo eodem modo quo ex 172
5 Cyprio aere; lavatur in linteis raris aqua caelesti separa- 130
turque terrenum transfusione; cribratum teritur. quidam
pulverem eum pinnis digerere malunt ac terere in vino
odorato.

(53) Est et molybdaena, quam alio loco galenam ap- 173
10 pellavimus, vena argenti plumbique communis. melior ^{35, 95}
haec, quanto magis aurei coloris quantoque minus plum- ^{34, 195}
bosa, friabilis et modice gravis. cocta cum oleo iocineris
colorem trahit. adhaerescit et auri argentique fornacibus;
hanc metallicam vocant. laudatissima quae in Zephyrio
15 fiat; probantur minime terrenae minimeque lapidosae.
coquuntur lavanturque scoriae modo. usus in lipara ad 174
lenienda ac refrigeranda ulcera et emplastris, quae non
inligantur, sed inlita ad cicatricem perducunt in teneris
corporibus mollissimisque partibus. compositio eius e
20 libris III et cerae libra, olei III heminis, quod in senili
corpore cum fracibus additur. temperatur cum spuma

§ 173: Diosc. V 100. — § 174: Diosc. V 100. cfr. Celsus
V 19, 26. Diosc. eupor. I 182. II 52.

1 plumbum — 4 modo quo B^av. om. r. 1 cariores a. |
mirarique B^aJ. -raque B²S. -rari v. cfr. XVII 1. XVIII 291.
XXXVI 200. XXXV 49. | experientiam av(J). -tia BS.
2 rerum BB. ne (neu v) rerum av. 4 & Bv. om. a. | ex B²v.
& B¹. est a. | modo BC. om. av. 5 laudatur Ba. 5. 6
separanturq. B. (an recte et deinde terrena, ut XXX 116. IX
140? contra XXX 32. XXXVII 194). 6 crebratum B¹.
7 eum BVaS. eam B. cum dhv. del. G. | detergere
v. a. S. 10 uena Bhv. -nam r. 14 in hman. Dal. v. om.
ll. S. cfr. CFW Müller p. 24 n. 2. 15 lapidiose V. -sae Ven.
16 coquuntur B¹. -cuntur S. uocantur V. | in lipara (lipp-
d Ven. lypp- a) ll. d a v(J). illi par B². in liparas C. cfr.
XXXIII 105. XXIII 162, sed singul. num. etiam ap. Scribon.
222. 223. 18 alligantur Vd(?) v. a. S. | temporis B. 19 mol-
lissimafq. B¹. | composito B¹. | e BS. est rv. 20 tribus
ll. v (bis). 21 fracibus B. | cum BS. et cum rv(D).

argenti et scoria plumbi ad dysenteriam et tenesimum fovenda calida.

- 175 (54) Psimithium quoque, hoc est cerussam, plumbariae dant officinae, laudatissimam in Rhodo. fit autem ramentis plumbi tenuissimis super vas aceti asperrimi inpositis atque ita destillantibus. quod ex eo cecidit in ipsum acetum, arefactum molitur et cribratur iterumque aceto admixto in pastillos dividitur et in sole siccatur aestate. fit et alio modo, addito in urceos aceti plumbo opturatos per dies x derasoque ceu situ ac rursus reiecto, donec deficiat materia. quod derasum est, teritur et cribratur et coquitur in patinis misceturque rudiculis, donec rufescat et simile sandaracae fiat. dein lavatur dulci aqua, donec nubeculae omnes eluantur. siccatur postea similiter et in pastillos dividitur. vis eius eadem quae supra dictis, lenissima tantum ex omnibus, praeterque ad candorem feminarum. est autem letalis potu sicut spuma argenti. postea cerussa ipsa, si coquatur, rufescit.
- 177 (55) Sandaracae quoque propemodum dicta natura est. invenitur autem et in aurariis et in argentariis metallis, melior quo magis rufa quoque magis virus *sulphuris*

§ 175: Diosc. V 103. (cfr. Isid. XIX 17, 23). Vitruv. VII 12, 1. cfr. Plin. XXXV 37 extr. — § 176: Diosc. V 103. — cfr. Martial. ep. II 41, 12. VII 25, 2. — § 177: cfr. Plin. XXXV 39. — Diosc. V 121. Isid. XIX 17, 11. Pl. iun. 15, 10. Marc. 6, 29. Pl. iun. 37, 15—17. Marc. 16, 51.

2 fouemda V. -em uia B. -endo a v. a. S. 3 psinthium VR. psimythium h(?) v. a. S. apsyntium a. 4 danda officinae B. | laudatissimam B¹. laudatissima a. -mum h v. a. S. (JD). | ripdo B. 5 tenuissimi VR. 7 mollitum B. (cfr. § 152). | cribratur VR. 8 mixto h v. a. S. | ei VR. 10 decem U. v. | au (pro ceu) B. | acrasul B¹. | itiecto B. deie- v. a. H. 11. 12 | cribratur V. scri- a. 13 rubescat d T H. | fimili B¹. 14 nubeculae B d. | eluantur B d v. eluent- a. eleuat- B. aluat- V. 15 dictis U. v. de structura cfr. XXVII 93. 16 leuissima h v. a. S. | tamen h. 17 feminarum om. B. | potu B a S. -tus r v. | sputa V¹ B. spumae h(?) Lugd. 19 dic tantura B¹. 21 rufa quoque magis om. B. | sulphuris ego e Diosc. et Isid. -m. U. v.

redolens ac pura friabilisque. valet purgare; sistere, ex-
calfacere, erodere, summa eius dote septica. explet alo-
pecias ex aceto inlita; additur oculorum medicamentis;
fauces purgat cum melle sumpta vocemque limpidam et
5 canoram facit; suspiriosis et tussientibus iucunde medetur
cum resina terebinthina in cibo sumpta, suffita quoque
cum cedro ipso nidore isdem medetur.

(56) Et arrhenicum ex eadem est materia. quod opti- 178
mum, coloris etiam in auro excellentis; quod vero palli-
10 dius aut sandaracae simile est, deterius iudicatur. est et
tertium genus, quo miscetur aureus color sandaracae.
utraque haec squamosa, illud vero siccum purumque,
gracili venarum discursu fissile. vis eadem quae supra,
sed acrior. itaque et causticis additur et psilotris. tollit
15 et pterygia digitorum carnesque narium et condylomata
et quidquid excrescit. torretur, ut valdius prosit, in
nova testa, donec mutet colorem.

§ 178: Diosc. V 120. Isid. XIX 17, 12. (cfr. Plin. XXXIII 79.
VI 98). Diosc. V 121. Marc. 34, 57.

1 plura VRh. | fragilisque B¹. 2 erodere BS. pro- r.
pro- dv. | dos hv.a.S. | stiptica B²hVen. 4 uocemque—6
lumpta Bav(S). om. r. uocemque—5 facit om. H. 5 ca-
norem B¹. | iocunde B². iucum de B¹. 6 cibo av. quo B. |
sufficita V. 7 isdem BaD. eisd- V. iisd- RdT(?)H. itid- G.
eius C. eis hv. | uid&ur B. 8 arrhenicum BJ. arren- da Brot.
arsen- v. arreo- Vh. arroi- R. 9 excellentius av.a. Brot.
12 utraque B. | illum VR. 14 psilotris (fil- B) BVen.(S).
-thris dhVerc. -tri a. -lutris r. 15 ei (pro et) V. i R. |
carnes R. 16 et om. R. | an excrescat? | valdiuf (ald- B¹)
BJ. ualid- rv. cfr. XXXIII 147; contra XXXVII 106. XXXI
108. XXX 14. XXVIII 20. XVII 108. 258. XVI 186. XI 54.
16. 17 innuat testam B¹.

C. PLINI SECUNDI
NATURALIS HISTORIAE
LIBER XXXV

- 1 (1) Metallorum, quibus opes constant, adgnascentium-
que his natura indicata propemodum est, ita conexis rebus,
ut immensa medicinae silva officinarumque tenebrae et mo-
rosa caelandi fingendique ac tinguendi subtilitas simul di-
cerentur. restant terrae ipsius genera lapidumque vel 5
numerosiore serie, plurimis singula a Graecis praecipue
voluminibus tractata. nos in iis brevitatem sequemur
utilem instituto, modo nihil necessarium aut naturale
2 omittentes, 1. primumque dicemus quae restant de
pictura, arte quondam nobili — tunc cum expeteretur 10
regibus populisque — et alios nobilitante, quos esset
dignata posteris tradere, nunc vero in totum marmoribus
pulsa, iam quidem et auro, nec tantum ut parietes toti
operiantur, verum et interrasso marmore vermiculatisque
3 ad effigies rerum et animalium crustis. non placent iam 15

§§ 2. 3: cfr. Plin. XXXVI 47. 50. Seneca exc. contr. II

1 adgnascentium (-tum B) BS. agna- V¹H. adna- v. ac
na- V²Bh. na- dTBrot. 2 que BTH(S). quae r. que in
dBrot. quoque v. | iis S. if BD. eis rv. | indi (spat. vac.)
modum B. 3 officinarumque V. 4 ac tinguendi BProt.
-gendi Bv. attingenti V. 6 numerosiore G. -iores U.v. |
serie G. -iae B. erie B. aerie d. -riae V¹. -reae V². erariae
(aer- v) hv. | an a delendum? 8 instituto BS. -uti eo r.
-uti v. -uto hoc dBrot. | nic il B. 9 deo B¹. 10 arti B. |
quando V. | denobili B. (an et nobili?). 11 regibus BS.
a reg- rv(D). cfr. XXXIII 112. XXXVII 60. XXV 92.
VIII 34. XVI 18. XIX 64. VI 173. | alios U.v(S). illos C.
12 totum a BS. cfr. § 184. an totum est? 13 pulsa
iam BG. -sa tum v. postulat r. | auro Bdv. -rum r. |
pabeites V¹. pabert B. 14 uermiculatisque Bdv(H). -tis G.
tosque h. -colastiq. (quod V) r.

abaci nec spatia montes in cubiculo dilatantia: coepimus et lapide pingere. hoc Claudii principatu inventum, Neronis vero maculas, quae non essent in crustis, inserendo unitatem variare, ut ovatus esset Numidicus, ut purpura distingueretur Synnadicus, qualiter illos nasci optassent deliciae. montium haec subsidia deficientium, nec cessat luxuria id agere, ut quam plurimum incendiis perdat.

2. (2) Imaginum quidem pictura, qua maxime similes 4 in aevum propagabantur figurae, in totum exolevit. aerei
10 ponuntur clipei argentea facie, surdo figurarum discrimine; statuarum capita permutantur, volutatis iam pridem salibus etiam carminum. adeo materiam conspici malunt omnes quam se nosci. et inter haec pinacothecas veteribus tabulis consuunt alienasque effigies colunt, ipsi honorem non nisi in pretio ducentes, ut frangat heres furisque detrahat laqueo. itaque nullius effigie vivente 5 imagines pecuniae, non suas, relinunt. iidem palaestras athletarum imaginibus et ceromata sua exornant, Epicuri voltus per cubicula gestant ac circumferunt secum. natali

1, 12. epist. 86, 6. 114, 9. 115, 9. Vitruv. VII 3, 10. — Strabo XII 8, 14 p. 577. — § 5: Cic. de fin. V 1, 3. II 31, 101. Diog. Laert. X 18.

1 abaci nec BRdhv. -cina VD. | spatia V. spatio B. | montes ego. -tis ll.v. (cfr. infra et XXXVI 1). | dilatantia (-tatata B) ll.v(S). -latant. iam D. -latata coni. J¹. delitentia B.

2 lapidem dhv.a.J. cfr. XXII 4. 3 maculis E. | efflent Bv. esse r. 4 unitatem Bhv. -ate r. | esse VR. 5 distinguemur B¹. -namur B². | synnadicus B. 6 haec Bdv. ac r. | deficientium V. | nec Bdv. age r. 8 imaginum BdTv. -nem r. | quam dhv.a.S. | similis VR. 9 in deum B. | quod in totum v.a.S. | aurei Durandus. sed cfr. § 14. 10 dist. ego. | argentea facie ego. -teae facies ll.v. cfr. Blümneri techn. IV 244 sqq. 318. | figurabundus crimine B. 11 dist. G. | vulgatif B²v.a.S. mulg. VR. 13 se om. B. | in apothecae B². 14 conferciunt vet. Dal. 14. 15 honore VR. 15 fragat VR. 16 forasque h. -risque D. furis v.a. Brot. -risue coni. Brot. | laqueo ego cum D (sed pro dat. accipiendum). -eū BV S. -eus E(?) dhv. -eis U. 17 relinquit E. -qunt B². | iidem dC. id. ll.v(D). | an palaestras? 18 epicuri v. -curi ui B¹. -curiof B²S. -culi r.

eius* sacrificant, feriasque omni mense *vicesima luna* custodiunt, quas icadas vocant, ii maxime, qui se ne viventes quidem nosci volunt. ita est profecto: artes desidia perdidit, et quoniam animorum imagines non sunt, 6 negleguntur etiam corporum. aliter apud maiores in atriis haec erant, quae spectarentur; non signa externorum artificum nec aera aut marmora: expressi cera vultus singulis disponebantur armariis, ut essent imagines, quae comitarentur gentilicia funera, semperque defuncto aliquo totus aderat familiae eius qui umquam fuerat populus. stem- 10 mata vero lineis discurrebant ad imagines pictas. tabulina codicibus implebantur et monumentis rerum in magistratu gestarum. aliae foris et circa limina animorum ingentium imagines erant adfixis hostium spoliis, quae nec emptori refigere liceret, triumphabantque etiam dominis mutatis 15 aeternae domus. erat haec stimulatio ingens, exprobrantibus tectis cotidie inbellem dominum intrare in alienum triumphum. exstat Messalae oratoris indignatio, quae prohibuit inseri genti suae Laevinorum alienam imaginem.

§ 6 extr.: cfr. Seneca de benef. III 28, 2. — § 7: cfr. Suet. Nero 38. — § 8: M. Valerius Messala: cfr. Peter hist. Rom. fragm. p. 265. — cfr. Plin. VII 54. Plutarch. Caes. 52. Suet.

1 uicesima luna huc transposui. post eius habent II. v. post feriasque U, post custodiunt (v. 2) J. cfr. Cic. et CFWMüller grat. p. 553. 2 igadal B². | ii dhv (Brot.). hii V. hi B(?) C(S). in B spat. vac. | si ne B. 3 noci V. | & (pro est) B. | artis VRhS. 4 sint B. 5 negleguntur (neglig- v) J. nec leg- B. legentur r. 8 amaris B. 10. 11 stemmata Bhv. ite- r.

11 linteis Fröhner anal. crit. p. 17 coll. § 51. | tabulina II. v(S). -blina h(?) B. 13 amicorum d² in ras. domitarum H cum Gron. | ingentium Bv(S). gent- rH. 14 orant V. 15 refringere v. a. H. | licent B. -ere V. | triumphabantque II. G. quae v. 16 aeternae ego. & me (etiā B²) II. ipsae G(D). ornamenta erant (post domus) man. Dal. v. emptae U cum J. tamen coni. S. | erat BS. et erat (he- V) rG. eratque v. | stimulatio G (summa et add. v). stimmatio B². estima- (del. haec) B². stima (summa d) ratio r d. | probrantibus B. exprobrant reb, B. 17 imbellem dhv. a. S. in bellum VR.

ae II. v(S). qua dh(?) G. 19 laevinorum B. blae- V². av. belui- B. blaenio- V¹. plebino- B².

similis causa Messalae seni expressit volumina illa quae de familiis condidit, cum Scipionis Pomponiani transisset atrium vidissetque adoptione testamentaria Salvittones — hoc enim fuerat cognomen — Africanorum dedecori in-
 5 repentes Scipionum nomini. sed — pace Messalarum dixisse liceat — etiam mentiri clarorum imagines erat aliquis virtutum amor multoque honestius quam mereri, ne quis suas expeteret.

Non est praetereundum et novicium inventum, siqui-
 10 dem non ex auro argentove, at certe ex aere in bibliothecis dicantur illis, quorum immortales animae in locis iisdem locuntur, quin immo etiam quae non sunt finguntur, pariuntque desideria non traditos vultus, sicut in Homero evenit. quo maius, ut equidem arbitrator, nullum est feli-
 15 citatis specimen quam semper omnes scire cupere, qualis fuerit aliquis. Asini Pollionis hoc Romae inventum, qui primus bibliothecam dicendo ingenia hominum rem publicam fecit. an priores coeperint Alexandreae et Pergami reges, qui bibliothecas magno certamine instituere, non
 20 facile dixerim. imaginum amorem flagrasse quondam testes 11 sunt Atticus ille Ciceronis edito de iis volumine, M. Varro benignissimo invento insertis voluminum suorum fecundi-

Caes. 59. — § 9: Suet. Tib. 70. — § 10: cfr. Plin. VII 115. Isid. VI 5, 2. — § 11: Corn. Nep. Attic. 18, 5. 6.

3 saluittones *U cum Oudendorpio*. -nis **Vv(S)**. faeuitttonif
 B. saluittiones d. -nis B. saluittiones H. -nis C. 4 dedecore
 dThv.a.S. 4. 5 inrepentes **B(?)TH cum Gron.** -te r d h. -tem
 (praem. notam v) J. 5 nomine **B¹**. (de dativo cfr. XIX 128.
 XXIX 74). | pacem **V.** 8 exteret B. 10 non **ll. dThcod.**
Poll.S. nunc **J(U)**. icones **D.** non solum v. | argentumue **B¹**. |
 at ego. aut **ll.v.** 11 ducantur **VR.** | illi v.a.S. 12 qui
 immo **VR.** 13 traditi v.a. *Broth.* | sicuti **VR.** 14 deuenit B.
 id eu- *J coll.* IX 159. | quo **ll.v.** an utique? 15 quales **BV.**
 16 fuerint B. | pollionif **BS.** 17 re d¹. rei **B²a²**. 17. 18
 publicam v. -cae **V.** -ce **R d h.** . p. B. 18 coeperunt B.
 19 reges **Bv. om. r.** 20 amorem **B G(S)**. -re **rv(H)**. | quos-
 dam *Broth.* 21 et atticus **Bhv.a.S.** | et M. **dhv.a.U.** 22
 benignissimo **B d v.** -me r. | uoluminum **Bv.** -nibus r. 22 et
 p. 232, 1 fecunditati etiam ego. -atium **B¹VR.** -ati **B²S.** -ati
 hominum **D.** -antium (-ati v) non nominibus tantum d v.

tati *etiam* septingentorum inlustrum aliquo modo imaginibus, non passus intercidere figuras aut vetustatem aevi contra homines valere, inventor muneris etiam dis invidiosi, quando immortalitatem non solum dedit, verum etiam in omnes terras misit, ut praesentes esse ubique *ceu* di possent. et hoc quidem alienis ille praestitit.

- 12 3. (3) Verum clupeos in sacro vel publico dicare privatim primus instituit, ut reperio, Appius Claudius [qui consul cum P. Servilio fuit anno urbis CCLVIII]. posuit enim in Bellonae aede maiores suos, placuitque 10 in excelso spectari in titulos honorum legi, decora res, utique si liberum turba parvulis imaginibus *ceu* nidum aliquem subolis pariter ostendat, quales clupeos nemo non 13 gaudens favensque aspicit. (4) post eum M. Aemilius collega in consulatu Quinti Lutatii non in basilica modo 15 Aemilia, verum et domi suae posuit, id quoque Martio exemplo. scutis enim, qualibus apud Troiam pugnatum est, continebantur imagines, unde et nomen habuere clupeorum, non, ut perversa grammaticorum suptilitas voluit, a cluendo. origo plena virtutis, faciem reddi in scuto 20 14 cuiusque, qui fuerit usus illo. Poeni ex auro factitavere et clupeos et imagines secumque vexere. in castris certe

§ 12: cfr. Liv. X 19, 17. — § 13: cfr. Charis. p. 77, 20 K. Velius Longus p. 68, 11 K. Caper p. 97, 14 K. (Beck Plin. libr. dub. serm. rell. p. 62). — § 14: Liv. XXV 39, 13. 17.

1 septingintorum B. | sed et aliquo hv.a.S. 3 inuenter U.H. -tione B. -ni v. | muneris BTv. munquis B. munqu-V¹. numqu-V². 3. 4 invidiosi U.H. -sus B. -sis v. 5 omnif B.SJ. 6 *ceu* di U cum M.Hertzio. cludi U. credi d²in ras.h (praem. et Brot.). et claudi (cludi S) v(S). | lineis coni. O.Jahn.

7 uerum B.S. suorum rD. suorum uero dhv. | clupeos B¹D. clyp- Vv. clip- r(Verc.)S. (item semper deinceps). 9 uncas posuit U cum Gesnero. 12 liberorum d²in ras.hv.a.S. | turba U.G(S). -bae v. om. dTH. | parvulis om. B. 13 ostendat BhG. -ant rv. 16 quintii B². | liitati V. 17 troianum B¹.

18 habere B. * 20 plena BhG. -am rv. 21 eiusque B²Ven. eius D. | ex Bd.v. et ex rD. 22 uexere. in castris 20. in castris uexere (B.S. uenere r. tulere hv) U.hv. cfr.

XXXIV 48.

- captis talem Hasdrubalis invenit Marcius, Scipionum in Hispania ultor, isque clupeus supra fores Capitolinae aedis usque ad incendium primum fuit. maiorum quidem nostrorum tanta securitas in ea re adnotatur, ut L. Manlio, Q. Fulvio cos. anno urbis DLXXV M. Aufidius tutelae Capitolio redemptor docuerit patres argenteos esse clupeos, qui pro aereis per aliquot iam lustra adsignabantur.
- (5) De picturae initiis incerta nec instituti operis 15
quaestio est. Aegyptii sex milibus annorum aput ipsos
10 inventam, priusquam in Graeciam transiret, affirmant,
vana praedicatione, ut palam est; Graeci autem alii Sicyone, alii aput Corinthios repertam, omnes umbra hominis lineis circumducta, itaque primam talem, secundam singulis coloribus et monochromaton dictam, postquam
15 operosior inventa erat, duratque talis etiam nunc. in 16
inventam liniarem a Philocle Aegypto vel Cleanthe Corinthio primi exercuere Aridices Corinthius et Telephanes Sicyonius, sine ullo etiamnum hi colore, iam tamen spargentes linias intus. ideo et quos pinxere adscribere in-

§ 15: Isid. XIX 16, 2. Quintil. inst. or. X 2, 7. Philostr. vita Apoll. Tyan. II 22. — Strabo VIII 3, 12 p. 348. — § 16: cfr. Aelian. var. hist. X 10.

1 cap/tif B. -ptis eis hv.a.S. 2 spania V. scapanca B. | ulciorisque VB. 3 maiorem VRh. 3. 4 nostrorum dv. -trum BVhD. nřam B. 4 ea re Bdhv. aere V. ere B. | manlio B²v. -nilio r. | Q. dv. que B. om. r. 5 confulib. B. 5. 6 capitolio BS. -li V. -lii Bdhv. (an recte?). 7 aereif BdB. -ris rv. aureis D. | aliquod B¹VD. 8 incerta om. B. 10 transiret B²dhv. -rent B¹. -siret V. -ssiret B. 18 lineif Bv. -nteis r. | circumducta Bhv. -dicta r. 14 e (om. et) monochromato B (prob. U 764). | dicta V. 15 operosior B. | etiannunc B. etiamnum v. a. G. 16 liniarem (linea- hv) S. -aurem VRd. -auro em B. | dicunt a dv.a.S. | filocle B. pil- B. | aegypti B. | cleanthe d(?) Bas. -te ll.v. 16. 17 corinthio Bv. orientio r. 17 exercuere B²v. exerque r. | Aridices S cum Keilio. arad- B. ard- rv. | et dhv(J). om. ll.U. | telephanes dhv. teliph- B. telepa- r. 18 etiamnum dhv. -unc VE. ei annum B. an etiamnum? 19 pinxere ego. cfr. XXXVII 119. pingere ll. -rent v.

- stitutum. primus inleuit eas colore testae, ut ferunt, tritae
 Ecphantus Corinthius. hunc eodem nomine alium fuisse
 quam tradit Cornelius Nepos secutum in Italiam Dama-
 ratum, Tarquini Prisci regis Romani patrem, fugientem
 152 a Corintho tyranni iniurias Cypseli, mox docebimus. 5
 17 (6) Iam enim absoluta erat pictura etiam in Italia.
 exstant certe hodieque antiquiores urbe picturae Ardeae
 in aedibus sacris, quibus equidem nullas aequae miror,
 tam longo aevo durantes in orbitate tecti veluti recentes.
 similiter Lanivi, ubi Atalante et Helena comminus pictae 10
 sunt nudaе ab eodem artifice, utraque excellentissima
 forma, sed altera ut virgo, ne ruinis quidem templi con-
 18 cussae. Gaius princeps tollere eas conatus est libidine
 accensus, si tectorii natura permisisset. durant et Caere
 antiquiores et ipsae, fatebiturque quisquis eas diligenter 15

§ 16 extr.: [cfr. Loewy Inscr. Gr. Bildh. 5]. — Corn. Nep.
 fragm. 35 Halm. (Cic. de rep. II 19, 34). — § 17: cfr. Plin. infra
 § 115. Serv. ad Verg. Aen. I 44. — § 18 extr.: cfr. Plin. XXXIII 115.

1 inleuit *U(D)* cum *M Hauptio*. inuenit *U. v.* cfr. § 97.
 XXII 2. X 71. VI 190. | eos *V² v. a. G.* | colore *BS(D)*. -res
rv. -rare *G.* -rare colore *J.* | testae *BVS.* -ta *G.* -te *Bdhv.* |
 feruntur *VR.* | tritae *S.* -ta *G.* tritae *B¹.* -te *B².* ita *Vh.* it *R.*
 aratus *d² in ras.* -to *v.* 2 ecphantus *S cum O Jahmio.* eph- *B.*
 eleph- *r.* cleph- *d.* cleoph- *v.* | hunc *U. S.* hunc aut (autem) *v)*
G. | eundem nomine alio *Schultz in Jahni annal. XI p. 77.*
an recte? de dictione cfr. § 133. XVI 39. | nomenclum B.
 3 quam *U.* quem *dhv.* quam quem *S cum J.* cfr. XXXIV 116
 et nov. luc. p. 53 (XIV 86. XII 112). | italiam *BG.* -ia *rv.*
 3. 4 demaratum *dhv. a. S.* 6 enim *om. B.* 7 antiqui-
 oris *B.* 8 in aequibus (equ- *B*) *VR.* | eo quidem *B.* ego
 qu- *D.* sed cfr. XXXIII 12 et Ludwig stud. philol. Prag. III
 p. 36. (an nullas equidem?) | aequae *Bhv.* equi *r.* | miror *Bh*
v(S). minor *r.* demiror *G.* 9 durantes *dhv.* -tis *U. D.* -tibus
coni. S. an durant et? | ueluti *om. B.* | recentes *dhv.* -tis *U. D.*
 -tibus *coni. S.* 10 lanivi *B¹ U.* -nui *rv.* 12 post ut ex-
 cidisse adultera altera ut putavit *J coll. § 136.* | ruinif *Bv.*
 minis *r.* | templi *Bv.* -pti *r.* 13 gaius *BS.* gatus *V.* caius
BATH. potius (pont- *v*) legatus (Caii add. *v*) *hv.* | principis
v. a. H. | libidine *B.* 14 tectorii *B.* -turi *VR.* lectori *B.*
 tecti *d² in ras. hv.* | durant *BG.* -ra *r.* -rauere *hv.* 15 ipsae
dv. -se *U.* | fatebitur quae *B.*

aestimaverit nullam artium celerius consummatam, cum Iliacis temporibus non fuisse eam appareat.

4. (7) Apud Romanos quoque honos mature huic arti 19
contigit, siquidem cognomina ex ea Pictorum traxerunt
5 Fabii clarissimae gentis, princepsque eius cognominis ipse
aedem Salutis pinxit anno urbis conditae CCCCL, quae
pictura duravit ad nostram memoriam aede ea Claudii
principatu exusta. proxime celebrata est in foro boario
aede Herculis Pacui poetae pictura. Enni sorore genitus
10 hic fuit clarioremque artem eam Romae fecit gloria scae-
nae. postea non est spectata honestis manibus, nisi forte 20
quis Turpilius equitem Romanum e Venetia nostrae aetatis
velit referre, pulchris eius operibus hodieque Veronae ex-
stantibus. laeva is manu pinxit, quod de nullo ante me-
15 moratur. parvis gloriabatur tabellis extinctus nuper in
longa senecta Titedius Labeo praetorius, etiam proconsu-
latu provinciae Narbonensis functus, sed ea re inrisa etiam
contumeliae erat. fuit et principum virorum non omitten- 21
dum de pictura celebre consilium, cum Q. Pedius, nepos

§ 19: Val. Max. VIII 14, 6. — Hieron. ad Euseb. chron. Ol. 156, 3 p. 129 Schoene. — § 21: cfr. Suet. Caes. 83.

1 nullum B. | confummatam dhC. -umatam Bv. -umma-
tum r. 2 in iliadis B. | appareat Bhv. -ret r. 3 honor
V. | maturae B. nat- v.a.B. | arte V²B. 4 & ea B¹.
5 fabi B¹. -bie d. -bia VB. | gentis Bdv. -tes r. 6 aedens
V. edens B. 7 aede ea Scum J. -dem (-de² B²) ea B. aede
a B. medea V¹d. edem a V¹. aede v. 8. 9 boario aede Bv.
aeri VB. 9 pacui B¹J. cfr. XXXIV 22. -uuii B²hv. -ubii
V¹. -ubi r. 10 clarioremq. Bdhv. -em qui r. 10. 11
scaenae S. -na B. scenae dhv. -na r. 12 turpilius Bhv.
-illum r. 13 uelit BG. uellet aTh. hellet B. belleae (-lle v)
Vv. | referret V²B. -erat v.a.G. 14 quod e nullo B. 14. 15
moratur VB. 15 paruisse B. an paruis ipse? 16 secta B. |
titedius BJ². sit edius (aed- V) r. Titedius Scum J¹ coll. Tac.
ann. II 85. Antistius H. Aterius v. | labeo Bv. babeo BV.
17 fructus B. | re BS. res rv. | inrisa ego. inlifa B. in
risu rv. irrisu (inr- S) dS. | etiam H.J. et iam v(S). et Dal.
18 contumeliae (-tim- B¹) BS. -lia rv. | fugit ad B. | prin-
cipium BhVen. | uirorum Bv. uiuo- r. 19 dist. ego. | cum-
que B. Qu. hv.a.S. 19 et p. 236, 1 nepoftq. B. nepusque V.

Q. Pedii consularis triumphalisque et a Caesare dictatore
coheredis Augusto dati, natura mutus esset. in eo Mes-
sala orator, ex cuius familia pueri avia fuerat, picturam
docendum censuit, idque etiam divus Augustus compro-
22 bavit; puer magni profectus in ea arte obiit. dignatio 5
autem praecipua Romae increvit, ut existimo, a M'. Valerio
Maximo Messala, qui princeps tabulam [picturam] proelii,
quo Carthaginienses et Hieronem in Sicilia vicerat, pro-
posuit in latere curiae Hostiliae anno ab urbe condita
CCCCXC. fecit hoc idem et L. Scipio tabulamque victoriae 10
suae Asiaticae in Capitolio posuit, idque aegre tulisse fra-
trem Africanum tradunt, haut inmerito, quando filius eius
23 illo proelio captus fuerat. non dissimilem offensionem et
Aemiliani subiit L. Hostilius Mancinus, qui primus Cartha-
ginem inruperat, situm eius oppugnationesque depictas 15
proponendo in foro et ipse adsistens populo spectanti
singula enarrando, qua comitate proximis comitiis con-
sulatum adeptus est. habuit et scaena ludis Claudii Pul-

§ 22 extr.: Liv. XXXVII 34, 5. Val. Max. II 10, 2. — § 23
extr.: Val. Max. II 4, 6.

1 pedii B^hv. perii V^d. perrii B. | consularis B^hv. -latus
(-sol- B¹) r. | & a a B. a v.a.S. | dictatoref B. 2 cum na-
tura h.v.a.S. | mutus d² in ras. h.v. multis ll. | dist. ego. | in eo
ll. J². ideo U cum J¹. eum v. 2. 3 messalla V¹ Verc.
3 fuerit B. erat h.v.a.S. 4 an docendum eum? 4. 5 com-
probauerit B. 5 obid B¹. obit B². 6 a M'. S. a m B.
a m. d.v. om. r. 7 qui B¹G(S). om. r. cum v(Brot.). | tabula
B². | uncus ego posui. cfr. infra v. 10 et § 25. picturā B. -rae
v. pictam rS. 8 heronem B. | siciliam VR. | uexerat V. de-
uicerat v.a.S. 10 cccclx B. cccclx d. | quidem h.v.a.H. |
et om. Dal. (errore). | L. B¹dhv. ly V. om. B. 11 aegre (egre
d²) tulisse B² in ras. h.v. haec retulisset (hęc r&t- B) r.
11. 12 frs B. 12 aut B¹V. 13 in illo v.a.S. | diffimilem
B¹dv. disseminem r. 14 aemilianif B. -liam V. | fubit B. |
hostili' m. S B. -lius M. F. con. J¹. | mancinuf B^h. -cius r.
15 situm B¹v. sicum d² in ras. si tunc r. | oppugnationef-
que B¹dH. exp- rG. -emque v. 16 adsistens v. abstinens
ll. | spectanti B²dv. -tif B¹. -te r. 17 narrando B². | proxi-
nif B¹dv. -me r. | comitif B¹. 18 adeptus VR. | et om. B. |
dii B.

chri magnam admirationem picturae, cum ad tegularum similitudinem corvi decepti imagine advolarent.

(8) Tabulis autem externis auctoritatem Romae publice 24 fecit primus omnium L. Mummius, cui cognomen Achaici 5 victoria dedit. namque cum in praeda vendenda rex Attalus ✕ |Vī| emisset tabulam Aristidis, Liberum patrem, pretium miratus suspicatusque aliquid in ea virtutis, quod ipse nesciret, revocavit tabulam, Attalo multum querente, et in Cereris delubro posuit. quam primam arbitror picturam 10 externam Romae publicatam, deinde video et in foro positam volgo. hinc enim ille Crassi oratoris lepos agentis 25 sub Veteribus; cum testis compellatus instaret: dic ergo, Crasse, qualem me noris? talem, inquit, ostendens in tabula inficetissime Gallum exerentem linguam. in foro 15 fuit et illa pastoris senis cum baculo, de qua Teutonorum legatus respondit interrogatus, quantine eum aestimaret, donari sibi nolle talem vivum verumque. (9) sed praecepit 26 auctoritatem publice tabulis fecit Caesar dictator Aiace et Media ante Veneris Genetricis aedem dicatis, post

§ 24: cfr. Strabo VIII 6, 23 p. 381. Plin. infra § 100. VII 126. — § 25: cfr. Cic. de or. II 66, 266. Quintil. inst. or. VI 3, 38. — § 26 init.: cfr. Plin. infra § 136. VII 126.

1 pictore V. 2 cui Vd. | imagine dhv(U). -ini J¹. -inem U.S(D). cfr. § 66. | aduolarent dhv. -rant U. an aduolassent? cfr. § 66. 4 cognomina Vd. | achalci B. caici Vd. 5 cum om. B. 5. 6 rex attalus BdG(S). rexat aliu r. rex attalus distraxisset et hBrot. res distraxisset et rex attalus v. 6 ✕ |Vī| D. x. vī H cum Gron. xvi BVd² in ras. xiii B. vi. m. sestertium v. | aristidif Bdhv. -des r. 6. 7 pretium Bhv. -io r. 9 primam dG. -mum U.v. 11 lepos Bdhv. -pus r. | agentif Bv. eg. r. 12 cum testif (textis h) BhB. contextis rv. 13 me noris BS. mensores (mens- V) r. me reris v. | inquit B¹. | ostendef B. 14 tabula U. -lam B. -la (-lam V) pictum Vdv. tapabulā pñctum B. cfr. § 22. | inficetissime Vd. | exerentem Bv. exerce- r. 15 pastores senes VB. | uaculo V. | teutonorum (tau- B) BTV. teho- Bfd. in V evandum. 16 quanti hv.a.S. 17 non l&alem B. | uiuom BS. 18 publicae B. | dictator om. B. 19 media BU. -dea rv. | genetricif Bdhv. -trix r.

eum M. Agrippa, vir rusticitati propior quam deliciis. ex-
 stat certe eius oratio magnifica et maximo civium digna
 de tabulis omnibus signisque publicandis, quod fieri satius
 fuisset quam in villarum exilia pelli. verum eadem illa
 torvitas tabulas duas Aiakis et Veneris mercata est a Cyzi- 5
 cenis HS [XII]. in thermarum quoque calidissima parte
 marmoribus incluserat parvas tabellas, paulo ante, cum
 27 reficerentur, sublatas. (10) super omnes divus Augustus
 in foro suo celeberrima in parte posuit tabulas duas, quae
 Belli faciem pictam habent et Triumphum, item Castores 10
 91 ac Victoriam. posuit et quas dicemus sub artificum men-
 tione in templo Caesaris patris. idem in curia quoque,
 quam in comitio consecrabat, duas tabulas inpressit parieti.
 Nemean sedentem supra leonem, palmigeram ipsam, ad-
 stante cum baculo sene, cuius supra caput tabella bigae 15
 dependet, Nicias scripsit se inussisse; tali enim usus est
 28 verbo. alterius tabulae admiratio est puberem filium seni
 patri similem esse aetatis salva differentia, supervolante
 aquila draconem complexa; Philochares hoc suum opus
 esse testatus est, immensa, vel unam si tantum hanc 20
 tabulam aliquis aestimet, potentia artis, cum propter

§ 27: Serv. ad Verg. Aen. I 291. — cfr. Plin. infra § 131.

1 propior hv. proprior VRd Ven. prior B. 3 fierit V¹E.
 -ret V². | latiuf Bdhv. -tis r. 4 aedem V. 5. 6 cyziceni
 B. 6 HS G(S). h¹ B¹. h¹ B². om. rv(H). | [XII] J. XII. B.
 XII S. XII M. G. XIII r. x. III H. XIII M. pondo v. 8 refice-
 rentur BG. refig. d. refriq. r. refstring. v. | omnif BS.
 9 tabulis VR. 10 habent Bhv. -bet r. | idem B(?)v.a.U. |
 castoris B². 11 ac B¹v. ac .p. B². ad r. | dist. U auctore
 Bergkio II p. 8. 12 curia Bdhv. -iam r. 13 quomitio V.
 13—16 dist. Traube. 14. 15 adstante v. -tem II.
 15 sene Vhv. sine BR. | tabella BS. -bula rv. | bige V. bigere
 B¹. palmigere B². 16 an ascripsit? cfr. § 16. | se intus isset
 ali enim V. se inussit sed alienū B. 18 patri Bdhv. -ris
 r. | aetatis om. B. | supervolantē B. -ti B. 19 aquilam B. |
 draconem (-co- B) Bdhv. -one r. | complexa Bdhv. -xam B.
 connexa V. | philochares hv. -rif B. -caeres r. 20 immensa
 v. U. v(U). cfr. § 158. | si quis v.a.S. 21 aliquis
 s h. del. v. | potentia BB. -iam rv(U).

Philocharen ignobilissimos alioqui Glaucionem filiumque eius Aristippum senatus populi Romani tot saeculis spectet! posuit et Tiberius Caesar, minime comis imperator, in templo ipsius Augusti quas mox indicabimus. hactenus 181
5 dictum sit de dignitate artis morientis.

5. (11) Quibus coloribus singulis primi pinxissent 29 diximus, cum de iis pigmentis traderemus in metallis, 33, 117 quae monochromata a genere picturae vocantur. qui deinde et quae invenerint et quibus temporibus, dicemus in 58 sq.
10 mentione artificum, quoniam indicare naturas colorum prior causa operis instituti est. tandem se ars ipsa distinxit et invenit lumen atque umbras, differentia colorum alterna vice sese excitante. postea deinde adiectus est splendor, alius hic quam lumen. quod inter haec et
15 umbras esset, appellarunt tonon, commissuras vero colorem et transitus harmogen.

6. (12) Sunt autem colores austeri aut floridi. utrum- 30 que natura aut mixtura evenit. floridi sunt — quos dominus pingenti praestat — minium, Armenium, cinnabaris, 30 chrysocolla, Indicum, purpurissum; ceteri austeri. ex omnibus alii nascuntur, alii fiunt. nascuntur Sinopis,

§ 29 extr.: Isid. XIX 16, 2. — § 30: Vitruv. VII 7, 1. 5, 8. Th. lap. 55. — Isid. XIX 17, 2.

1 philodiaren B. | ignobilissimvf B². | alioqui hH (-uin v). -iqui BE². -iq. E¹. -iquis V. 2 et populus h. populusque v.a.S. | romani BdTS. -nus rhv. | an tot post? 3 & Bdhv. ei r. 5 sic V. | dignate VR. 7 iis ego. if B. his rS. om. d(?)v. | dist. ego. 8 quae S. qui (ortum ex que) ll.v(U). del. Littré. | monochromata a ego. cfr. § 56. -atea h(?)v. -ta ea Littré (item D). mox neogrammatae a B. -atea rS. mox — qui uncis includi voluit U 764. (an monogrammata a?). | genere ego. -ra ll.v. | uocantur BS (quae praem. J). -auerunt r. -rint hv. 18 uicel B¹. uie E. uiae V¹. uia V². | sese B²hv. se V². effe r. | excitant & B. | postea om. hv.a.S. 14 quod (quem v) quia hv.a.S. | hoc v.a.S. 15 umbras VS. -ra V. -ram Bdhv. | effl & Bhv. -ent r. 16 armogen VRv. a.H. 18 aque (pro que) B. | uenit B². 18. 19 dominos V². 19 pingenti Bas. fi. (-ent V) ll.v. | praestant B. | meinium B¹. | armenium om. B¹. cfr. § 47. 20 purpuriffi B. -issimum v.a.B. 21 sinopus VR.

rubrica, Paraetonium, Melinum, Eretria, auripigmentum;
 38, 111^{al} ceteri finguntur, primumque quos in metallis diximus,
 158^{al} praeterea e vilioribus ochra, cerussa usta, sandaraca,
 sandyx, Syricum, atramentum.

- 31 (13) Sinopis inventa primum in Ponto est; inde nomen 5
 a Sinope urbe. nascitur et in Aegypto, Baliaribus, Africa,
 sed optima in Lemno et in Cappadocia, effossa e speluncis.
 pars, quae saxis adhaesit, excellit. glaebris suis colos, extra
 maculosus. hac usi sunt veteres ad splendorem. species
 Sinopidis tres: rubra et minus rubens atque inter has 10
 media. pretium optimae × II, usus ad penicillum aut si
 32 lignum colorare libeat; eius, quae ex Africa venit, octoni
 asses — cicerculum appellat —; magis ceteris rubet,
 utilior abacis. idem pretium et eius, quae pressior vo-
 catur, et est maxime fusca. usus ad bases abacorum, in 15
 medicina vero blandus emplastrisque et malagmatis,
 sive sicca compositione sive liquida facilis, contra ulcera
 in umore sita, velut oris, sedis. alvum sistit infusa, femi-
 narum profluvia pota denarii pondere. eadem adusta siccatur
 scabritias oculorum, e vino maxime.

20

§ 31: Isid. XIX 17, 3. Th. lap. 52. 53. Diosc. V 111. Vitruv.
 VII 7, 2. — § 32: Diosc. V 111. eupor. II 48.

1 rubricata (rob- V) raetontum (ret- R) VR. | eretria hv.
 fer- VRd. fretia B Isid. (cfr. § 37. 38. 193. XXXIII 163).
 2 figuntur B. 3 uiltoribus B¹. cul- B². | ochra B hv.
 -re r. -rea d. 4 siricum BV. 5 inde B Isid. v(S). in r.
 om. dh Brot. 6 balliaribus V. balla- B. balea- dhv. a. S.
 7 lemno dhv. temno (-nio B¹) II. | e G(J). & BS. et in
 rv. | spelucif B. 8 parf BS. trans r. om. hv. | que Bd. |
 athaefit B¹. adhefit B². adesit V. | excellit dhv. -ll & B. -lli r.
 (an excellit et glaebris ibi suis?). 9 ac R. hacque v. a. S.
 10 rubras VR. 11 optimae in libras v. a. S. (an in pondo,
 ut § 36?). | xiii denarii v. a. H. 12 eius quae Bv. et usque
 r. | octoni B dv. octi V. oti R. 13 circum B. 14 et om.
 dhv. a. S. | praesior V¹. praecisior V². 15 et om. R. (an set
 vel haec?). | usus eius B dv. a. S. | basif B¹ RS. 16 lac. ego
 indicavi. excidisse videtur pastillis; cfr. Diosc. | inplastrisque
 VR. 17. 18 ulcerai numore B¹. -ra tum- B². 18 si ita B. |
 uolut R. ueluti VC. | fed hif B². 19 pota v. tota II. | pon-
 dera B¹. 20 e VR G(J). & BS. om. dv.

(14) Rubricae genus in ea voluere intellegi quidam 33
 secundae auctoritatis, palmam enim Lemniae dabant. minio
 proxima haec est, multum antiquis celebrata cum insula,
 in qua nascitur. nec nisi signata venundabatur, unde et
 5 sphragidem appellavere. hac minium sublinunt adulterant- 34
 que. in medicina praeclara res habetur. epiphoras enim
 oculorum mitigat ac dolores circumlita et aegilopia manare
 prohibet, sanguinem reicientibus ex aceto datur bibenda.
 bibitur et contra lienum reniumque vitia et purgationes
 10 feminarum, item et contra venena et serpentium ictus
 terrestrium marinorumque, omnibus ideo antidotis fami-
 liaris. — (15) E reliquis rubricae generibus fabris utilis- 35
 sima Aegyptia et Africana, quoniam maxime sorbentur
 tectoris. *rubrica* autem nascitur et in ferrariis metallis.
 15 (16) ea et fit ochra exusta * in ollis novis luto circum-
 litis. quo magis arsit in caminis, hoc melior. omnis
 autem rubrica siccatur ideoque ex emplastris conveniet igni
 etiam sacro.

(17) Sinopidis Ponticae selibrae silis lucidi libris x 36
 20 et Melini Graecensis ii mixtis tritisque una per dies duo-

§§ 33. 34: Diosc. V 113. — § 35: Diosc. V 112. Th. lap. 52.
 — Isid. XIX 17, 13. Th. lap. 53. 54. Diosc. V 111. — § 36 med.:
 Vitruv. VII 7, 3. — cfr. Plin. XXXIII 91.

1 rubricae v. -ca ll. | quidem B. 2 secunda B. | lam-
 niae B. | dabunt B. 3 celebratam B¹. 4 nisi om. B.
 5 phragidem B. | subruunt B. 6 epiforas B. 7 ac S.
 hac B. et V²dhv. e r. | aegilopia S (-pas C. -pias v). egil- ll. |
 manare Bdhv. -nere r. 8 bibendo B. 11 marinorumque
 Bv. que r. 12 e BS. ex rv(D). | relinquif B¹. | fabris om. B.
 13. 14 dist. (P)H. 14 tectoris ego. cfr. § 36 et 45. 150,
 de mendo § 18. XXXVI 177. picturis ll. v. | rubrica huc trans-
 posui. in textu olim omisum et margini adscriptum irrepsit
 (duobus versibus infra) post exusta (v. 15). | autem nascitur ll.S.
 nascitur autem dTH. autem apta nascitur hv. 15 ea et
 fit ochra ego. ex ea fit ochra ll.v. ochra; ex ea fit dTBrot.
 cum P. cfr. Theophr. et Diosc. | exusta rubrica ll.v. 17 ex
 VB. et dhv. om. BS. | conveniet (vel -iat) ego. cfr. XXV 145.
 -nit & ll.S. -nil v. 19 selibrae (vi. li- B²) B. -bra rv. -bra
 et U 765. | falif B². cfr. § 38. | lucidis VB. 20 graeciensis h
 v.a.J. | duabus ll.v. 20 et p. 242, 1 duodenos ego. -nif B. XII rv.

denos leucophorum fit. hoc est glutinum auri, cum inducitur ligno.

(18) Paraetonium loci nomen habet ex Aegypto. spumam maris esse dicunt solidatam cum limo, et ideo conchae minutae inveniuntur in eo. fit et in Creta insula 5 atque Cyrenis. adulteratur Romae creta Cimolia decocta conspissataque. pretium optimo in pondo VI X L. e candidis coloribus pinguiissimum et tectorii tenacissimum propter levorem.

37 (19) Melinum candidum et ipsum est, optimum in 10 Melo insula. in Samo quod nascitur, eo non utuntur pictores propter nimiam pinguitudinem; accubantes effodiunt ibi inter saxa venam scrutantes. in medicina eundem usum habet quem Eretria creta; praeterea linguam tactu siccatur, pilos detrahit smectica vi. pretium in libras 15 sestertii singuli.

Tertius e candidis colos est cerussa, cuius rationem 34, 175 in plumbi metallis diximus. fuit et terra per se in Theodoti fundo inventa Zmyrnae, qua veteres ad navium picturas utebantur. nunc omnis ex plumbo et aceto fit, 20 38 ut diximus. (20) usta casu reperta est in incendio

§ 37: Isid. XIX 17, 21. Vitruv. VII 7, 3. Th. lap. 62. 63. Diosc. V 179 (171). Vitruv. VII 7, 4. — § 38: Vitruv. VII 11, 1. (cfr. Diosc. V 103). Th. lap. 63. Vitruv. VII 11, 2. — Diosc.

1 leucophorum hB. leucoporum B¹. -phorum B²V. eucha-
B. euco- v.a.B. 3 paraetonium S. -ion h.v. -aeconioni E.
paretonium Bd. -iom V. 5 inuenitur VR. | fiat in Cre ac E.
6 cimolea B². 7 conspissataque Bv. -ssa aque (aquae V)
VR. | VI X L S. VI XL B. VI XI VT. VI E. x. i H cum Gron.
sex x G. sex librarum v. 8 pinguiissimum Bd.v. -mis r. cfr.
XXXIII 91. | tectorii ego. -ri U.S. -riis v. 9 liuorem B²h
v.a.B. 11 quod ego. quoque U.v. cfr. Theophr. | sed eo
v.a.S. 13 uenas dh.v.a.S. 14 eretria h.v. fre- VRd. fre-
tia B. cfr. § 30. 15 tactus VR. | smectica ui U 766 coll.
Diosc. et XXX 29. m&cica ut E. meccica ut Vd. metica ut B.
medica ui coni. S. et (om. S) mitigat v.a.D. 17 e Bv. et r. |
candidif Bv. -idus r. cfr. § 48. | ceruffa (caer- B) BS. cerussae
(caer- V) r. 18 plumbif B¹. 19 theodoti Bv. -te r. | in
cum spat. vac (pro inuenta) B. 21 usta Bv. & a B¹. ut a r. |
in del. B.

Piraei cerussa in urceis cremata. hac primum usus est Nicias supra dictus. optima nunc Asiatica habetur, quae et purpurea appellatur. pretium eius in libras * VI. fit et Romae cremato sile marmoroso et restincto aceto. sine
5 usta non fiunt umbrae.

(21) Eretria terrae suae habet nomen. hac Nicomachus et Parrhasius usi. refrigerat, emollit, explet volnera; si coquatur, ad siccanda praecipitur, utilis et capitis doloribus et ad deprehendenda pura; subesse enim ea
10 intellegunt, si ex aqua inlita continuo arescat.

(22) Sandaracam et ochram Iuba tradidit in insula
Rubri maris Topazo nasci, sed inde non pervehuntur ad nos. sandaraca quomodo fieret diximus. fit et adulte-
rina ex cerussa in fornace cocta. color esse debet flam-
15 meus. pretium in libras asses quini. (23) haec si tor-
reatur aequa parte rubrica admixta, sandycem facit, quamquam animadverto Vergilium existimasse herbam id esse illo versu:

Sponte sua sandyx pascentis vestiat agnos.

V 170. Hippocr. de morb. III 27 p. 116. (cfr. Plin. infra § 192). — § 39: Isid. XIX 17, 11. 18. Vitruv. VII 12, 2. — § 40: Isid. XIX 17, 12. (cfr. Diosc. V 103). Vergil. Buc. IV 45. — Isid. XIX 17, 6.

1 piraei G. pira & U. pyrae v. | urceif B²D cum U 767. cfr. XXXIV 176. urcif B¹. orcis rB. hortis v. | primum BS. -us r v. 3 x. vi H. xvi VR. aut B (cfr. XXXIII 51). aeris v. 4 fille B¹. fale B². cfr. § 36. | nec tincto V. 5 sunt B. 6 eraetria V. fretria B. cfr. § 30. 37. 7 parrhasius v(H). parna- B. parinta- r. parintha- d. parra- S. para- C. | emollit- que Bv. a. S. aemollit quae (que V²) V. 8 praecipitur, utilis ego. cfr. XXVII 140. XXXII 54. XXXI 122. XXVIII 205. XXV 29. -coquitur utilis B. -cipue utilis v. utilis praecipua rH. 9 deprehendenda Bv. -dam BdH. depraeandam V.

10 inlita continuo ego. inlita (illita V²v. a. S.) non VRd v. inlinunt non B. inlita linteum U 768 ex Hippocr. (saltem linteum). | arescat Bd v. aer- V. er- B. 11 ocham Vd. | tradidit BS. tradit r v. 12 topaizo B. -azono v. a. B. | fed Bh v(S). et VT. om. BdH. | nunc dTH. 13. 14 et adulterina G. adulterina et U. v(J). an lacuna ante et? 14 colos dh v. a. S. 15 affef Bv. ses r. 16 sandycem B. -dicem V. 17 uirgilium B²v. a. S. 18. 19 illo ponte uersus B. 19 pascentes hv. a. S. | uestiet hVerg. v. a. J.

pretium in libras dimidium eius quod sandaracae. nec sunt alii colores maioris ponderis.

(24) Inter facticios est et Syricum, quo minium sub-
33, 120 lini diximus. fit autem Sinopide et sandyce mixtis.

41 (25) Atramentum quoque inter facticios erit, quam-
quam est et terrae, geminae originis. aut enim salsuginis modo emanat, aut terra ipsa sulpurei coloris ad hoc probatur. inventi sunt pictores, qui carbones infestatis sepulchris effoderent. inportuna haec omnia ac novicia. fit enim e fuligine pluribus modis, resina vel pice exustis, 10 propter quod etiam officinas aedificavere fumum eum non emittentes. laudatissimum eodem modo fit e taedis. adulteratur fornacium balinearumque fuligine quo ad volu-
42 mina scribenda utuntur. sunt qui et vini faecem siccata excoquant adfirmantque, si ex bono vino faex ea fuerit, 15 Indici speciem id atramentum praebere. Polygnotus et Micon, celeberrimi pictores, Athenis e vinaceis fecere, tryginon appellantes. Apelles commentus est ex ebore
43 combusto facere, quod elephantinum vocatur. adportatur

§ 41: Diosc. V 117. — Vitruv. VII 10, 2. 3. Diosc. V 182. Isid. XIX 17, 17. — § 42: Vitruv. VII 10, 4. Isid. XIX 17, 18.

2 alii h.v. alii duo (i. e. ii ortum ex ii) U.S. cfr. Müller emend. V 17. 3 siricum V. siryc- B¹. siruc- B¹. 4 et in VB. | sandice V. -duce B. 5 in VB. 6 terrae BVh.S. -rre B. -rra d.v. terrena U 769 (saltem terrenum). e terra Madvig adv. crit. III 212. | geminis V. | autem V. 7 modo Bv. domo d. -mo et r. 8 infestatit ego. -ectant U. -ectos dhv. iniectos coni. S. adfectarent D. an potius infestantes sepulchra? de mendo cfr. XXXVI 86. (e [om. h] sepulchris carbones infectos h.v.a.J). 9 effoderent Thv. -re BJD. infoderet r. -rent d. | inportuna BTV. in for- r. 10 e BV dTBrot. et Bhv. | fulgine B¹SJ. flig- B. folig- V¹. 12 emittentes Bv. omi- r. | laudatissimum dhv. -mam B¹VB. -ma B¹S. | e taedis v. e tedis VBd. & aedes B¹. & eadē B¹. 13 fornacum dhG. | palearumq. B¹. | fulgine B¹(Ed?)SJ. | quo dhv. qua U.D. 15 affirmantque Bhv.a.S. adfirmant quae F. de V non constat. | faex ea ego. facta BS. faex Edv. fex VVen. 16 polignois V. 18 etryginon Vd. strigmon B. | appellantel BS. -ant rv. | appellel BVv.a.C. 19 ur BS. -auit rH. -ant v.

et Indicum ex India inexploratae adhuc inventionis mihi.
fit etiam apud infectores ex flore nigro, qui adhaerescit
aereis cortinis. fit et ligno e taedis combusto tritisque
in mortario carbonibus. mira in hoc saepiarum natura,
5 sed ex iis non fit. omne autem atramentum sole per-
ficitur, librarium cumme, tectorium glutino admixto. quod
aceto liquefactum est, aegre eluitur.

(26) E reliquis coloribus, quos a dominis dari diximus 44
propter magnitudinem pretii, ante omnes est purpurissum. 30
10 creta argenteria cum purpuris pariter tinguitur bibittum
eum colore celerius lanis. praecipuum est primum, fer-
vente ahenis rudibus medicamentis inebriatum, proximum
egesto eo addita creta in ius idem et, quotiens id factum
est, elevatur bonitas pro numero dilutiore sanie. quare 45
15 Puteolanum potius laudetur quam Tyrium aut Gaetulicum
vel Laconicum, unde pretiosissimae purpurae; causa est
quod hyssino maxime inficitur rubiaque, quae cogitur
sorbere. vilissimum a Canusio. pretium a singulis de-
nariis in libras ad XXX. pingentes sandyce subtila, mox
20 ex ovo inducentes purpurissum, fulgorem minii faciunt.

§ 43: Isid. XIX 17, 16. Vitruv. VII 10, 3. Isid. XIX 17, 20.

— § 44: Isid. XIX 17, 15. — § 45: Isid. XIX 17, 15. Vitruv.
VII 14, 1.

1 ex indie B. om. dTBrot. 3 cvrtinif B² (item § 46).
& Bv. et in r. | ligno e taedis (ted- B) ll.S. e taedis ligno v.
combusti B. 5 ilf B¹v. his rC. | omnia V. 6 cumme S.
gummi G. comme VRd. me B¹. et B²hv. 7 est Bv. om. r. |
aegrae elutur (elot- B²) B. 8 reliquif BV²dThv(H). ril- V¹.
riquis B. liquidis G. | quas B. | a domnif B¹. ad omnib; B.
9 pretii B²v. -ti B¹S. om. r. | omnes v. -nis ll.S. 10 e
reca B. e creta v.a.S. | purpuriffo B. 11 cum B. | anif B¹.
aliif B². 11. 12 feruentem B¹. -ti VRdhv.a.G. 13 ad-
dito B. 14 elevatur BIsid.S. leua- (leba- V¹) rv. 15 putio-
lanum B¹. 16 pretiosissimum B. 17 hyssino B. hyg- B.
yvg- V¹B. yog- V². id genus d²in ras.hv. iscino Isid. | rubia-
que quae J. rubia (-bea B²) quae BV. -iaque BTh. -iamque
d(?)v. rubramque B. cfr. Isid. 18 a (ante singulis) BVdS.
hac h. huic a B(?)v. 19. 20 mox ex ego. mox ll.v. cfr.
infra. an tum ex? 20 fulgore Vd.

si purpurae facere malunt, caeruleum sublinunt, mox purpurissum ex ovo inducunt.

- 46 (27) Ab hoc maxima auctoritas Indico. ex India venit harundinum spumae adhaeresciente limo. cum cernatur, nigrum, at in diluendo mixturam purpurae caeruleique mirabilem reddit. alterum genus eius est in purpurariis officinis innatans cortinis, et est purpurae spuma. qui adulterant, vero Indico tingunt stercora columbina aut cretam Selinusiam vel anulariam vitro inficiunt. probatur carbone; reddit enim quod sincerum est flammam excellentis purpurae et, dum fumat, odorem maris. ob id quidam e scopulis id colligi putant. pretium Indico \times XX in libras. in medicina Indicum rigores et impetus sedat siccatque ulcera.

- 47 (28) Armenia mittit quod eius nomine appellatur. lapis est, hic quoque chrysocollae modo infectus, optimumque est quod maxime vicinum et communicato colore cum caeruleo. solebant librae eius trecentis nummis taxari. inventa per Hispanias harena est similem curam recipiens; itaque ad denarios senos vilitas rediit. distat a caeruleo candore modico, qui teneriorem hunc efficit colorem. usus in medicina ad pilos tantum alendos habet maximeque in palpebris.

§ 46: Diosc. V 107. Isid. XIX 17, 16. (cfr. Plin. XXXIII 163). — Vitruv. VII 14, 2. Diosc. V 107. — § 47: Diosc. V 105.

1 purpurae ego. -ra *ll.* -ram *dhv.* | an malint? | ceruleum sublinunt *V.* 1. 2 purpurius sum *V¹B.* -rae usum *V¹.* 2 & *B¹.* 4 spumam *B.* | cum teritur *v.a.S.* 5 ad *B¹.* ab *V.* | caeruleique *Bhv.* -lique *rS.* 6 redd& *VB.* reddit *B¹.* 7 innatam cattinis *B.* 8 indico *Bfv(G).* -cum *V¹hB.* -cunt *V¹B.* | tingunt *ll.v(H).* *del. B.* | stercoret *V¹.* -re *V¹h.* | columbino *V¹h.* 9 silenusiam *BVdv.a.B.* | uel alunariam *V.* om. *B.* | nitro *BB(H).* ultro *rv(G).* 10 reddi *VB.* | flamma *VB.* 11 fumat *V.* 11. 12 quodam *V.* 12 e *Bdv.* om. *r.* | \times xx *Bv(S).* xxx *V.* xx *BdT.* x. x *H.* 14 siccatq. *BG.* -at oris *rv.* 16 & *B.* 16. 17 optimumque *Bv(S).* -usque (opi-*V*) *rH.* 17 qui *H.* | uicinum *ll.S.* -nus *dhH.* viret *G.* viride *v.* | & *B.* est *rv(H).* *del. G.* 18 trecentif. 17. tric-*rv.* 20 reddit *B.* 21 usum *hv.a.S.*

(29) Sunt etiamnum novicii duo colores e vilissimis: 48
viride est quod Appianum vocatur et chrysocollam menti-
tur, ceu parum multa dicta sint mendacia eius; fit e creta
viridi, aestimatum sestertiis in libras. (30) anulare quod
5 vocant, candidum est, quo muliebres picturae inluminantur;
fit et ipsum e creta admixtis vitreis gemmis e volgi anulis,
inde et anulare dictum.

7. (31) Ex omnibus coloribus cretulam amant udoque 49
inlini recusant purpurissum, Indicum, caeruleum, Melinum,
10 auripigmentum, Appianum, cerussa. cerae tinguntur isdem
his coloribus ad eas picturas, quae inuruntur, alieno pari-
etibus genere, sed classibus familiari, iam vero et one-
rariis navibus, quoniam et pericula expingimus, ne quis
miretur et rogos pingi, iuvatque pugnatuos ad mortem
15 aut certe caedem speciose vehi.

Qua contemplatione tot colorum tanta varietate subit
antiquitatem mirari. (32) quattuor coloribus solis immor- 50
talia illa opera fecere — ex albis Melino, e silaciis Attico,
ex rubris Sinopide Pontica, ex nigris atramento — Apelles,
20 Aetion, Melanthius, Nicomachus, clarissimi pictores, cum

§ 48 extr.: Isid. XIX 17, 22. — § 49: cfr. Plin. XXXIII
162. — § 50: Cic. Brut. 18, 70. Plutarch. def. orac. 47 p. 436 B.
— cfr. Plin. XXXIII 116.

1 etiamnunc Bh. | coloris VR. | e vilissimis Bv(S). et (e V)
vilissimi rH. cfr. § 37. XXXIV 85. 91. 2 viride est ego.
-des U. -de d(?)v. | chrysocolla B¹. -sa colla B². chrysocollam
latum (h. lotum v. luteam B) v.a.H. 8 parum n multa B². |
dicta U.S. del. v. an ficta? | e ego. & U.S. ex v(D). et ex G.
4 sestertii B. -rt. n U 770. 6 e (ante creta) ego. et VRd.
om. BS. ex hv. 8 aman Vd. -are v.a.H. 9 in leni VR.
illini dv.a.S. | purpurosum B. 10 uripigmentum B. | ad pla-
num (plen- V) BV. | caeruffa B(ut semper fere)v.a.C. | caere V.
11 his BG(S). s V. om. Edhv(H). inheruntur (vel inbe-)
B¹. inge- B². 12 generi V. 12. 13 honorariis V. 18 ex
VR. | feracula D. cfr. X 28. an uehicular? cfr. infra et XXXIV
163. | expingimus VR. 14 miremur V. | iubatque B¹.
15 speciosae B. -si B. 16 qua B. (an quoniam?). 18 alta-
bis B. | mellino B. | silaci B. | attico dhv. sa- VR. om. B.
19 ex (ante rubris) om. B. et V. | appellef BVVen. 20 aetion J.
cfr. § 78. etion U.d. echion hv. | melanthiuf BdhB. -nchius v.

- tabulae eorum singulae oppidorum venirent opibus. nunc et purpuris in parietes migrantibus et India conferente fluminum suorum limum, draconum elephantorumque sanienem nulla nobilis pictura est. omnia ergo meliora tunc
 4 fuere, cum minor copia. ita est, quoniam, ut supra diximus, rerum, non animi pretiis excubatur.
- 51 (33) Et nostrae aetatis insaniam in pictura non omit-
 tam. Nero princeps iusserat colosseum se pingi CXX
 pedum linteo, incognitum ad hoc tempus. ea pictura,
 cum peracta esset in Maianis hortis, accensa fulmine cum
 10 optima hortorum parte conflagravit. libertus eius, cum
 daret Anti munus gladiatorium, publicas porticus occupa-
 pavit pictura, ut constat, gladiatorum ministrorumque
 omnium veris imaginibus redditis. hic multis iam saeculis
 summus animus in pictura, pingi autem gladiatoria
 15 munera atque in publico exponi coepta a C. Terentio Lucano.
 is avo suo, a quo adoptatus fuerat, triginta paria
 in foro per triduum dedit tabulamque pictam in nemore
 Dianae posuit.
- 53 8. (34) Nunc celebres in ea arte quam maxima
 brevitate percurram, neque enim instituti operis est talis

melantius V. uoca- B. 1 coram V. | uenerent d. -niffent B.
 2 conferte VR. 3 et draconum Tv.a.D. | elephantorum
 quae VR. et elephantorum v.a.S. 3. 4 sanie B. -iae V.
 5 quoniā Bdhv. quorum V. cor- B. 7 insania B. | in
 om. B. ex v.a. Brot. | picturam B¹B. 7. 8 omitam Bv. mi- V.
 nimitam B. 8 nemo B. | colosseum dv. -oseum BV. om. B.
 an coloffum? | se del. B¹. 9 in linteo v.a.U. | pa (pro ea) B¹.
 eq. B¹. 10 esse V. | malanif B. lamianis v.a.H. 11 pare
 V¹. pure B. | conflagrata V¹. -fraglata V¹. 12 anti B.S. -tū v.
 tanti d. ati V¹B. del. V¹h. | gladiatorum B.S. sed cfr. infra et
 XXXVII 45. VIII 4 (bis). XIX 23. XV 78. VII 81.
 12. 13 occupavit BdTv(S). ecuravit (aec- V¹) r. inuestiuit hB.
 14 uerif Bv. uiris r. 15 animus ll.v. an ambitus, ut
 XXV 22? 16 a C. dhv. ac B¹. agi VR. a B¹. 17 auo
 suo Bdhv. aquo suo V. aquoso B. | a om. B. | adoptatur B¹. |
 paria om. B¹. 18 nemore Bhv. merore r. 20 quam — 21
 breuitate om. B. 21 percurrant EF. -rra /// V. | insti-
 tutio B¹. -ui V. | talif Bdv(S). iatis r. ampla hBrot. an
 is?

executio; itaque quosdam vel in transcurso et in aliorum mentione obiter nominasse satis erit, exceptis operum claritatibus quae et ipsa conveniet attingi, sive exstant sive interciderere.

- 5 Non constat sibi in hac parte Graecorum diligentia 54
multas post olympiadas celebrando pictores quam statua-
rios ac toreutas, primumque olympiade LXXXX, cum et
Phidian ipsum initio pictorem fuisse tradatur clipeumque
Athenis ab eo pictum, praeterea in confesso sit LXXX
10 tertia fuisse fratrem eius Panaenum, qui clipeum intus
pinxit Elide Minervae, quam fecerat Colotes, discipulus
Phidiae et ei in faciendo Iove Olympio adiutor. quid? 55
quod in confesso perinde est Bularchi pictoris tabulam,
in qua erat Magnetum proelium, a Candaule, rege Lydiae
15 Heraclidarum novissimo, qui et Myrsilus vocitatus est,
repensam auro? tanta iam dignatio picturae erat. circa
Romuli id aetatem acciderit necesse est, etenim duode-
vicensima olympiade interiit Candaules aut, ut quidam tra-
dunt, eodem anno quo Romulus, nisi fallor, manifesta iam
20 tunc claritate artis, adeo absolutione. quod si recipi ne- 56
cesse est, simul apparet multo vetustiora principia eosque,

§ 54: cfr. infra § 57. XXXVI 177. (Strabo VIII 3, 30 p. 354).
— § 55: cfr. Plin. VII 126. — § 56 med.: Aelian. var. hist. VIII 8.

1 uel *ll. G(S)*. uelut *dhv(Brot)*. 2 mentionio inter *B*.
3 & *Bdv*. et in *r*. 5 constant *V*. 7 ac toraeutaf *B*.
actore (auctores *h*) ut has *VdTh*. auctores *v.a.H*. 8 phi-
dian *Bhv*. pidia (pyd- *V*) an *r*. | elipeumque *V¹*. -ptumque *B*.
olympiumque *hHBrot*. 9. 10 LXXX tertia *BS*. octogesima
dhv. -ginta *r*. 10 panenum *V*. paneum *d²in ras.h*. -naeum
v.a.H. paenū num *B¹*. paene unum *B¹*. | quid *VB*. 11 elide
VRdThv(H). -dae *B*. in aegide *B*. 12 ei *B²S*. e *B¹*. om. *rv*.
13 bulachi *B*. -liarchi *V*. | tabula *BVv.a.C*. 14 in *om*.
B. | querat *B*. | candaule *hv*. -aute *B*. cantaeule *V*. -tale *B*.
15 nouissima *B*. | myrsifluf *B*. 16 auram *B*. 17 id
aetatem *om.B*. 17. 18 etenim duo *coni.S*. enim duo *ll*. duo
enim *hv.a.U*. 20 tum *dv.a.S*. | adeo *ll.v(Brot)*. atque *G*. |
absolutione *VBG(S)*. -oni *B*. -ore *dhv*. non absolutae *Brot*.
(an ante absolutionē?). | recipi *BG*. -pitor *C*. praecipi *r*. -pitor
hVen. perc- *dVerc*. 21 apparet *ll.G(D)*. -reat *hv(S)*. | multa
B. -tū *d*. | uetustiora *BdTv*. -or *r*.

qui monochromatis pinxerint, quorum aetas non traditur, aliquanto ante fuisse, Hygiaenontem, Dinian, Charmadan et, qui primus in pictura marem a femina discreverit, Eumarum Atheniensem, figuras omnes imitari ausum, quique inventa eius excoluerit, Cimonom Cleonaem. hic 5 catagrapha inuis, hoc est obliquas imagines, et varie formare voltus, respicientes suspicientesve vel despicientes; articulis membra distinxit, venas protulit, praeterque in 57 vestibis rugas et sinus invenit. Panaenus quidem frater Phidiae etiam proelium Atheniensium adversus Persas 10 apud Marathona factum pinxit. adeo iam colorum usus increbruerat adeoque ars perfecta erat, ut in eo proelio iconicos duces pinxisse tradatur, Atheniensium Miltiadem, Callimachum, Cynaegirum, barbarorum Datim, Artaphernem. 58 9. (35) quin immo certamen etiam picturae florente eo 15 institutum est Corinthi ac Delphis, primusque omnium certavit cum Timagora Chalcidense, superatus ab eo Py-

§ 57: Pausan. V 11, 6. Aelian. nat. an. VII 38. Diog. Laert. I 2, 8. Plutarch. de gloria Athen. 3.

1 monochromatī (-nonch- B) *U. T. S.* -ta d(?) h_v. cfr. § 29. | pinxerunt *Th. a. G.* | trahitur *VR.* 2 aliquando B. | hygiaenontem *B¹ G. (S).* -ortem *B².* -iemontem B. -onem h_v (*H.*) higiaemontem V. | dinian *B. S.* -am *G.* dianian *r. om. v.* | charmadan *S.* -dam *H.* -mam *G.* chramadan B. cramadam (-tam *V¹*) *r.* comadam h. monochromadam *v.* 3 & qui *B. G.* qui d_hv. et *r.* | matrē *B¹.* | a *B. S.* om. *r. v.* | feminam *VR.* -namque h *v. a. S.* 4 omnis *B. S.* 5 cleoneum *B. v. a. G.* 6 eathagrapha *VR.* 7 uultus *B² B. v. a. S.* uulgus *Vd. h.* | respicientes *B. v.* recipi- *r.* | suspicientesue *v. (J).* -tesque *Dal.* -tes *S.* ue B. suspicientes *r.* | et (*pro uel*) *v. a. S.* 8 protulit *Bd. v.* praet- *r.* 9 uestibus rugas *Traube.* -te brugas *B¹.* -te rugas *B² d. T. v. (S).* -te et rugas *G.* uerrugas *r.* | panaenus *H.* -naenf *B. v.* -neus *Vd. h.* -netis B. cfr. § 54. 10 aduersum *Bd. h. H.* 11 marathona *B. R. h. G.* -nam d. -nem *v.* maraiona V. 12 increbruerat *Bd. v. (H).* -buerat *r. S.* percre- *G.* | adeoque — erat om. *B. h. Brot.* 13 iconicos *B. v.* inco- d. in eo inco- *r.* | miltiadem (*milit-* B) *v.* -den *S.* mitridaten *r.* 14 cynaegirum *B. S.* cyneg- *r. v.* | dativum *B².* darium *v. a. G.* | atrapernem *VR.* tisafernem h. thissaphe- *v. a. G.* 17 timacora *V¹.* timoc- B. | chalcidense B. calch- V. 17 et p. 251, 1 -this *Vd.*

thiis, quod et ipsius Timagorae carmine vetusto apparet, .
chronicorum errore non dubio.

Alii quoque post hos clari fuere ante LXXXX olym-
piadem, sicut Polygnotus Thasius, qui primus mulieres
5 tralucida veste pinxit, capita earum mitris versicoloribus
operuit plurimumque picturae primus contulit, siquidem
instituit os adaperire, dentes ostendere, voltum ab antiquo
rigore variare. huius est tabula in porticu Pompei, quae 59
ante curiam eius fuerat, in qua dubitatur ascendentem
10 cum cluqueo pinxerit an descendentem. hic Delphis aedem
pinxit, hic et Athenis porticum, quae Poecile vocatur,
gratuito, cum partem eius Micon mercede pingeret. vel
maior huic auctoritas, siquidem Amphictyones, quod est
publicum Graeciae concilium, hospitia ei gratuita de-
15 crevere. — Fuit et alius Micon, qui minoris cognomine
distinguitur, cuius filia Timarete et ipsa pinxit. —

(36) LXXXX autem olympiade fuere Aglaophon, Ce- 60
phisodorus, Erillus, Euenor, pater Parrhasii et praeceptor
maximi pictoris, de quo suis annis dicemus, omnes iam 67
20 inlustres, non tamen in quibus haerere expositio debeat
festinans ad lumina artis, in quibus primus refulsit Apollo-
dorus Atheniensis LXXXXIII olympiade. hic primus species
exprimere instituit primusque gloriam penicillo iure con-
tulit. eius est sacerdos adorans et Ajax fulmine incensus,

§ 59: Pausan. X 25, 3. I 15, 3. Plutarch. Cimon 4. Harpocr.
s. v. Πολύγνωτος. — § 60: Plutarch. Alcib. 16. Cic. de or. III
7, 26. (Quintil. inst. or. XII 10, 3). — Pausan. I 28, 2. Juba
ap. Harpocr. s. v. Παρράσιος. — Plutarch. de gloria Athen. 2.

1 appareo V. 4 polignotus B. 5 tralucida (transfl-
B²) B.S. luc. -v. | versicoloribus B². 9 dubitatur an B.S.
10 cluqueo B¹D. clip- rVerc. cfr. § 12. 11 tennis B. |
poecile BB. poecle r. poetile v. 12 vel H.S. unde dñv.
14 ei Bdñv. et r. 17. 18 caephisodorus V. cephisso-
Bd(?) Lugd. 18 erillus B.S. frillus d. frilius r. phryllus
Brot. -ylus v. Herillus cons. S e Diog. Laert. VII 37. 165.
166. | pharrasii B. -fi B. 20 tam enim VB. 21. 22 ab-
dildodorum V. abidolorū B. 24 aiax v. alax B. axis r. |
flumine V.

quae Pergami spectatur hodie. neque ante eum tabula ullius ostenditur, quae teneat oculos.

- 61 Ab hoc artis fores apertas Zeuxis Heracleotes intravit olympiadis LXXXXV anno quarto, audentemque iam ali-
quid penicillum — de hoc enim adhuc loquamur — ad
5 magnam gloriam perduxit, a quibusdam falso in LXXXVIII olympiade positus, cum fuisse necesse est Demophilum
Himeraeum et Nesea Thasium, quoniam utrius eorum
62 discipulus fuerit ambigitur. in eum Apollodorus supra
60 scriptus versum fecit, artem ipsis ablatam Zeuxim ferre 10
secum. opes quoque tantas adquisivit, ut in ostentatione
earum Olympiae aureis litteris in palliorum tesseris in-
textum nomen suum ostentaret. postea donare opera sua
instituit, quod nullo pretio satis digno permutari posse
diceret, sicuti Alcmenam Agragantinis, Pana Archelao. 15
63 fecit et Penelopen, in qua pinxisse mores videtur, et
athletam adeoque in illo sibi placuit, ut versum sub-
scriberet celebrem ex eo, invisurum aliquem facilius

§ 61: (Babrius II prooem. 9. Cic. Brut. 18, 70. Aelian. var. hist. XIV 17). — § 62 extr.: cfr. Aelian. var. hist. XIV 17. — § 63: cfr. Plutarch. de gloria Athen. 2.

1 quae B.S. qui r.v. cfr. § 69. 2 quae B.hv. qui r.
3 ad B. | teuxis B. | heracleotas V. 4 audientemque V.Rh.
5 loquamur B.S. -uimur d.hv. -uitur r. 7 cum (= quo
tempore) U.v. (an tum?). cum quo U cum Ritschelio. *plura
excidisse com. J.* (confuisse Traube). | fuisset V. 8 hime-
raeum d(?)v. -reum B.V.a.Bas. emer- B. | nesea B.S. -e ad r.
-eam d(?)v. | tasium B. 9 fuit B. | apollodorum B. 10
scriptus B.dh.S. -tos r. dictus v. cfr. III 114. V 59. | zeuxim
B.V¹.S. -in d.h.C. -is V². zeusim B.v (sic fere semper). 11 ad-
quirit V.B. | ostentationem UJD cum Gron. 12. 13 intex-
tum B.v(S). in fext- V. infert- B.dh.Brot. 13 nomine V.B. |
ostentare V. gestaret Gron. 14 nullum V. | dignū B. | per-
mutari B²d.v. -re r.v. 15 acmina B. agmena V.d. | agra-
gantinis T. -gentinis B.S. cfr. § 64. 179. XXIX 5. VII 200.
aggrag- B. agrig- d.hv. agygragant- V. | archelao B.v. rohe- d.
roe- V. arceluo B. 16 mores U.v(G). amo- d.B. 17 athle-
tam B.hv. -lean r. | adeoque in B (om. in) v. a deo quin (qui r)
illo sibi B.d.S. illos V.h. illo B. sibi in illo v. 18 eo
co V.d. quo B. | invisurum V.h.

quam imitaturum. magnificus est et Iuppiter eius in
 throno adstantibus diis et Hercules infans dracones //
 strangulans Alcmena matre coram pavente et Amphitryone.
 reprehenditur tamen ceu grandior in capitibus articulis- 64
 5 que, alioqui tantus diligentia, ut Agragantinis facturus ta-
 bulam, quam in templo Iunonis Laciniae publice dicarent,
 inspexerit virgines eorum nudas et quinque elegerit, ut
 quod in quaque laudatissimum esset pictura redderet.
 pinxit et monochromata ex albo. aequales eius et aemuli
 10 fuere Timanthes, Androcydes, Eupompus, Parrhasius.
 10. descendisse hic in certamen cum Zeuxide traditur 65
 et, cum ille detulisset uvas pictas tanto successu, ut in
 scaenam aves advolarent, ipse detulisse linteum pictum
 ita veritate repraesentata, ut Zeuxis alitum iudicio tumens
 15 flagitaret tandem remoto linteo ostendi picturam atque
 intellecto errore concederet palmam ingenuo pudore, quo-
 niam ipse volucres fefellisset, Parrhasius autem se arti-
 ficem. fertur et postea Zeuxis pinxisse puerum uvas 66
 ferentem, ad quas cum advolassent aves, eadem ingenui-
 20 tate processit iratus operi et dixit: uvas melius pinxi

§ 64: Cic. de inv. II 1, 1—3. Dion. Halic. de prisc. script.
 cens. 1. — Quintil. inst. or. XII 10, 4. — § 66: cfr. Senecae
 controuv. X 5 (34), 27. — Liv. XXXVIII 9, 13 (XXXIX 5, 15). —
 Val. Max. III 7 ext. 3. Aelian. var. hist. IV 12. XIV 47.

1 mittaturum V. | est et U.S. est dTv. 2 dracones //
 ego. -nem B. -nes in rd. -nes hv. 3 stragulas V. tra- B. |
 acmena VR. 4 reprehenditur BS. dep- (-praeh- V) rv. | ceu
 U.S. zeuxis hv. | capitulif B. 5 alioquin B²v.a.H. | quantus
 B. | agragantinis d. -gentinif BR.S. agrig- V(?)hv. cfr. § 62.
 6 quamquam VR. | laciniae Bdv. bati- r. | publicae B.
 7 nudasset V. | ut Bdv. ut in r. 8 laudatum BSUF.
 9 monochromata Bv. cfr. XXXIII 117. -tas r. -tos h. |
 et om. B. 10 androcydes hv. -ogydes B. -ogides r. | teu-
 pompus h. tumpo- B. | parraharius VR. 11 hic om. B.
 13 scenam Vdhv.a.S. cenam B. | aduolassent dT. 14 veri-
 tatem B¹. | zeulif Bv.a.C. | timens VRv.a.B. 15 remoto
 B. | pictura VR. | adq. B¹. 16 ingenio V. 17 ipse om. B¹.
 18 postea post puerum iteraverunt VR. 19 aduolassent
 B Lugd.(S). -sset TfG(H). -arent hv. -aret B. -arit V. | auef
 Bhv(Lugd.)S. auis rG(H).

quam puerum, nam si et hoc consummassem, aves timere debuerant. fecit et figlina opera, quae sola in Ambracia relictæ sunt, cum inde Musas Fulvius Nobilior Romam transferret. Zeuxidis manu Romae Helena est in Philippi porticibus, et in Concordiae delubro Marsyas 5 religatus.

- 67 Parrhasius Ephesi natus et ipse multa contulit. primus symmetrian picturae dedit, primus argutias voltus, elegantiam capilli, venustatem oris, confessione artificum in liniis extremis palmam adeptus. haec est picturae summa 10 suptilitas. corpora enim pingere et media rerum est quidem magni operis, sed in quo multi gloriam tulerint; extrema corporum facere et desinentis picturae modum 68 includere rarum in successu artis invenitur. ambire enim se ipsa debet extremitas et sic desinere, ut promittat 15 alia et post se ostendatque etiam quae occultat. hanc ei gloriam concessere Antigonus et Xenocrates, qui de pictura scripsere, praedicantes quoque, non solum confitentes; et alias multa graphidis vestigia exstant in tabulis ac membranis eius, ex quibus proficere dicuntur artifices. 20 minor tamen videtur sibi comparatus in mediis corporibus 69 exprimendis. pinxit demon Atheniensium argumento quo-

§ 67: Harpocr. s. v. Παρράσιος. — cfr. Quintil. inst. or. XII 10, 4. — § 68 extr.: Quintil. inst. or. XII 10, 5. — § 69 med.: cfr. infra § 129. Plutarch. Thes. 4.

- 1 hūc *man. Dal.* | auef Bhv(Lugd.)S. anis rG(H).
 2 debuerant Bhv(Lugd.)S. -rat rG(H). | et om. B. | friglina B.
 4 zeufidif Bv.a.C. 7 contulit BS. constituit rv.
 8 symmetrian BS. -iam Bdhv. -ia in V. 9 uenustatem BE
 v(H). -ustem V. uetustat - dDal. | artificum Bdv. -cium r.
 cfr. § 83. 10 liniis V. -neif B²Bdv.a.S. | picturae BS. in
 pictura rv. 11 suptilitat Bv(S). sublimi- rH. 13 desi-
 nentes V. 14 includere ll.v. cfr. XXXVI 31. an condere?
 cfr. § 127. 129. 16 alia et ego. -iae V¹. -ia rv. | post se
 V²BhG. post e V¹. //post// d. posse v. sponse (-nte B²) B.
 done se con. J. 18 pictura BG(S). -ras V. -ris dhv(Brot.).
 r. B. 19 & BS(J). ut U. om. rv. | alias VRh. -ia Bdv. |
 it. B. cum antecedd. iunxerunt v(SU). | grapidis Vdh.
 eius BdG. om. rv. 22 daemonem v.a.G.

que ingenioso. ostendebat namque varium: iracundum iniustum inconstantem, eundem exorabilem clementem misericordem; gloriosum . . . , excelsum humilem, ferocem fugacemque et omnia pariter. idem pinxit et Thesea, quae
 5 Romae in Capitolio fuit, et nauarchum thoracatum, et in una tabula, quae est Rhodi, Meleagrum, Herculem, Persea; haec ibi ter fulmine ambusta neque oblitterata hoc ipso miraculum auget. pinxit et archigallum, quam picturam
 70 amavit Tiberius princeps atque, ut auctor est Deculo,
 10 HS [LX] aestimatam cubiculo suo inclusit. pinxit et Thressam nutricem infantemque in manibus eius et Philiscum et Liberum patrem adstante Virtute, et pueros duos, in quibus spectatur securitas aetatis et simplicitas, item sacerdotem adstante puero cum acerra et corona.
 15 sunt et duae picturae eius nobilissimae, hoplites in certamine ita decurrens, ut sudare videatur, alter arma deponens, ut anhelare sentiatur. laudantur et Aeneas Castorque ac Pollux in eadem tabula, item Telephus, Achilles, Agamemnon, Ulixes. fecundus artifex, sed quo
 20 nemo insolentius usus sit gloria artis, namque et cognomina usurpavit habrodiaetum se appellando aliisque

§ 70: cfr. Tzetz. chil. 8, 399. — Suid. s. v. οὐδὲν πρὸς τὸν Διόνυσον. — § 71 med.: cfr. Plin. XXV 42. — Clearch. ap. Athen. XII 62 p. 543^{df}.

1 ingeniose Vh. | ostendebat BS. debebat r. uolebat v.
 2 incontinentem OJahn (Hermes II 248). | exortabilem V.
 3 lac. ego indicavi; excidit fere modestum. (gloriosum unciis inclusit U cum OJahnio). 4 fugacemque Bdv. fucemque r. pariter BS. -iter ostendere rv. | & Bv(S). et R². e r. om. dH. | thesia B¹. -iam v.a.B. | quae BS. qui rv. cfr. § 60.
 5 nauarcum V. 6 rhod B¹. -dof B². 7 flumine B¹. flam-B². | ambita R. 9 deculo BS. cfr. index. depulo V. de populo R. Decius G. Decius Eculeo B. Decius Epulo v.
 10 [LX] J. LX BS. LX rv. 11 thressam BS. chre- r. credhv. 12 uirtute om. R. 13 expectatur V. | aetatis et U. et aetatis U.G(J). (et simplicitas aetatis v). 15 hoplitel (po- B²) BS. -itites rH. -itides v. 17 hanelare V. -ellare B. | laudantur BG. -atur rv. 18. 19 elephuf acile R. 20 ufuf (uf B²) sit U.U. et arrogantius sit usus v. 21 abrodia & uer R. -iaetum hv.a.S.

- versibus principem artis et eam ab se consummatam, super omnia Apollinis se radice ortum et Herculem, qui est Lindi, talem a se pictum, qualem saepe in quiete vidisset,
- 72 *et, cum magnis suffragiis superatus a Timanthe esset Sami in Aiace armorumque iudicio, herois nomine se moleste ferre dicebat, quod iterum ab indigno victus esset. — (Pinxit et minoribus tabellis libidines, eo genere petulantis ioci se reficiens). —*
- 73 Nam Timanthi vel plurimum adfuit ingenii. eius enim est Iphigenia oratorum laudibus celebrata, qua stante ad aras peritura cum maestos pinxisset omnes praecipueque patrum et tristitiae omnem imaginem consumpsisset, patris ipsius voltum velavit, quem digne non poterat
- 74 ostendere. sunt et alia ingenii eius exempla, veluti Cyclops dormiens in parvula tabella, cuius et sic magnitudinem exprimere cupiens pinxit iuxta Satyros thyrso pollicem eius metientes. atque in unius huius operibus intellegitur plus semper quam pingitur et, cum sit ars summa, ingenium tamen ultra artem est. pinxit et heroa absolutissimi operis, artem ipsam complexus viros pingendi, quod opus nunc Romae in templo Pacis est.

§ 72 med.: Athen. XII 62 p. 543^e. Aelian. var. hist. IX 11. — Suet. Tib. 44. — § 73: Cic. or. 22, 74. Quintil. inst. or. II 13, 13. Val. Max. VIII 11, ext. 6.

1 uerbis B^S. uerbis *rv.* 2 appollinis B^V. 3 inditatem B. | pictum B. 4 et cū ego. ergo *ll.v.* | timanthe esset ego. -thefelt B¹. -the (thimante V^R) est *rv.* -the G. 5 an in delendum? 7 pinxit — 8 reficiens ut alieno loco inserta uncis inclusi auctore Bergkio I 3; post Ulixes (p. 255, 19) transposuit U. 7 et libidines (lipi- V¹R) V^Rh. 8 petulantibus dh (praem. et) v. a. G. | ioci G. -cis cod. Poll. v. loci B. -cis Vdh. om. B. 9 thimanti d. -ati B. thi///// V. | ingenii Bhv. -niis r. 10 ephigenia B¹. | quae stante V. quē (quae est h) ante Rh. 11 ipinxisset B. pinx- V. | praecipueque B^S. -pue *rv.* 12 patrē B. 13 uulgo F. 14 exempla BU. -aria *rv.* 14. 15 cyclobf B. 15 cū et V^R. 16 laturof B¹. | thyrso v. thyfo B. -yrco V. thirco B. 17 metientes V¹d. metiens E. 19 ultro V¹R d. 21 est om. B^SU.

Euxinidas hac aetate docuit Aristiden, praeclarum arti-
ficem, Eupompus Pamphilum, Apellis praeceptorem. est
Eupompi victor certamine gymnico palmam tenens. ipsius
auctoritas tanta fuit, ut diviserit picturam: genera, quae
5 ante eum duo fuere — Helladicum et Asiaticum appella-
bant —, propter hunc, qui erat Sicyonius, diviso Hella-
dico tria facta sunt, Ionicum, Sicyonium, Atticum. Pam-
phili cognatio et proelium ad Phliuntem ac victoria
Atheniensium, item Ulixes in rate. ipse Macedo natione,
10 sed primus in pictura omnibus litteris eruditus,
praecipue arithmetica et geometria, sine quibus negabat
artem perfici posse, docuit neminem talento minoris —
annuis * D —, quam mercedem et Apelles et Melanthius
dedere ei. huius auctoritate effectum est Sicyone primum, 77
15 deinde in tota Graecia, ut pueri ingenui omnia ante gra-
phicen, hoc est picturam in buxo, docerentur recipere-
turque ars ea in primum gradum liberalium. semper

§ 75: cfr. infra § 98. supra § 64. XXXIV 61. — § 76: cfr.
infra § 123. Suid. s. v. Πάμφιλος. Quintil. inst. or. XII 10, 6. —
§ 77: cfr. Plutarch. Arat. 13. Aristot. polit. VIII 2, 3. 6. 3, 2.

1 euxinidas B. euxeni- h G. 2 eupomphus BV.
3 gymnico V. 4 picturam ego. -ra in V. -ras in h. -ram
in rv. | dist. ego. | genera tria d(?) v. a. U. 5 helladicum Bv.
helia- r. | asiaticum (ticum in ras.) Bv(S). asiaticum quod
asiaticum (-con V) r. quod asiaticum G. 6 deus B. di-
misso B. 7 ionicum BV. 7. 8 pamphilo R. 8 cognatio
U. H. (cfr. § 136). pictura est cognatio v. an cognitionem
celebrant (propter accusativos sequentes in B)? | ad philimitem
h. -liuntem v. a. B. ampliantē B². | uictoriam B. 9 ulixem
B. (ulysses dh(?) H). | nationis R. 10 lac. ego indicavi; ex-
ciderunt fere educatus Sicyone et. cfr. etiam § 114 extr.
11 arithmeticae (-heme- V¹) V. -ce Rdhv. a. S. | geometrice dh
v. a. S. 12 dist. ego. 13 annuis U. S. -uo Brot. annis v. |
* D BVS. D Th. om. R Brot. dta d. decem v. (dist. D). | ei
(pro et ante Apelles) d(?) H. | melantius Vv. a. C. merent- R.
14 ei BS. et rv. (dist. S). 15 in BS. et in rv(D). |
omnia ante (B. -ti r) U. S. ante omnia v. omnes artem CF Herm-
mann. (an omissa ante?). 15. 16 graficen B. diagraphicen
G. antigr- v. a. B. 16 hoc est picturam uncis inclusit U.
16. 17 recipenterurq. (-quae V) BV. 17 ass V. post B.
17 et p. 258, 1 an semperque idem?

quidem honos ei fuit, ut ingenui eam exercerent, mox ut honesti, perpetuo interdicto ne servitia docerentur. ideo neque in hac neque in toreutice ullius, qui servierit, opera celebrantur.

- 78 Clari et centesima septima olympiade exstiterē Aetion 5 ac Therimachus. Aetionis sunt nobiles picturae Liber pater, item Tragoedia et Comoedia, Semiramis ex ancilla regnum apiscens, anus lampadas praeferens et nova nupta verecundia notabilis.
- 79 Verum omnes prius genitos futurosque postea superavit 10 Apelles Cous olympiade centesima duodecima. picturae plura solus prope quam ceteri omnes contulit, voluminibus etiam editis, quae doctrinam eam continent. praecipua eius in arte venustas fuit, cum eadem aetate maximi 15 pictores essent; quorum opera cum admiraretur, omnibus conlaudatis deesse illam suam venerem dicebat, quam Graeci χάρित्रα vocant; cetera omnia contigisse, sed hac 80 sola sibi neminem parem. et aliam gloriam usurpavit, cum Protogenis opus immensi laboris ac curae supra modum anxiae miraretur; dixit enim omnia sibi cum illo 20 paria esse aut illi meliora, sed uno se praestare, quod

§ 78: cfr. supra § 50. Lucian. de merc. cond. 42. — § 79 extr.: Quintil. inst. or. XII 10, 6. — § 80 med.: Cic. or. 22, 73. — Vitruv. VII praef. 14 (?). Diog. Laert. IV 18. — cfr. infra § 107.

1 eam om. d(?) *H Brot.* 2 honestif B. | servitia B d v. -tio Vh. -tione R. 3 id B. | in hanc V. hanc R. | uilius VB. 5 etiam h v. a. J. | aetion BS. etion r. echion h v. cfr. § 50. 6 et d(?) v. a. S. | terimachus R. | actionis h. eti- d. echi- v. a. S. 7 tragedydia B¹. -gedia B². & (pro ex) B. 8 apiscens VS. apiscenl B¹. -cienl B². adipiscens B d h v. 10 uerum BG(U). -um et rv(S)J. 11 couf B h H. caus V. coes R. eo usque v. | centesima om. B. | picturae U. H. in pictura proeuctus ut v. 12 prope quam B h v. -pinquam r. | contulerit v. a. H. 14 uetustas R. 16 collaudatis d v. a. S. conlauiat BS. | illam suam BS. sillam uam V¹. sillam V² R. iis unam illam (del. H) v. | uenustatem Fröhner mus. Rhen. 47 p. 293. gratiam Quintil. 17 haec V. hoc d. 18 sola BS. -li rv. 19 protogenef B. | curā B². core V. 20 anxie V. iam B. 21 pari R. | esse B d h v. ei se V¹. est V² R.

manum de tabula sciret tollere, memorabili praecepto nocere saepe nimiam diligentiam. fuit autem non minoris simplicitatis quam artis. Melanthio dispositione cedebat, Asclepiodoro de mensuris, hoc est quanto quid a quoque
5 distare deberet.

Scitum inter Protogenen et eum quod accidit. ille 81 Rhodi vivebat, quo cum Apelles adnavigasset, avidus cognoscendi opera eius fama tantum sibi cogniti, continuo officinam petiit. aberat ipse, sed tabulam amplae magnitudinis in machina aptatam una custodiebat anus. haec foris esse Protogenen respondit interrogavitque, a quo quaesitum diceret. ab hoc, inquit Apelles adreptoque penicillo lineam ex colore duxit summae tenuitatis per tabulam. et reverso Protogeni quae gesta erant anus in- 82
15 dicavit. ferunt artificem protinus contemplatum subtilitatem dixisse Apellen venisse, non cadere in alium tam absolutum opus; ipsumque alio colore tenuiorem lineam in ipsa illa duxisse abeuntemque praecepisse, si redisset ille, ostenderet adiceretque hunc esse quem quaereret.
20 atque ita evenit. revertit enim Apelles et vinci erubescens tertio colore lineas secuit nullum relinquens amplius subtilitati locum. at Protogenes victum se confessus 83 in portum devolvit hospitem quaerens, placuitque sic

1 unū B. manum ille v. a. S. | sciret BS. non sc. rH. nesc. v. 1. 2 praeceptores docere B. 2 diligentiae V. -ie B. 3 melanthio BBrot. e Quintil. miaphio r. amphioni v. | de dispositione hv. a. D. | adebat B. 4 de fortasse delendum. an potius dimensuris (ut dimetiens II 86. 87)? quippe noviciam vocem et inusitatam Plinius ipse putavit egere explicatione. | quo d(?) v. a. S. 5 debet B. 6 scitum BU. -tum est rv(D). | protogene nec VR. | e (pro ille) B¹. del. B². 7 uidebat VR. | quod B¹V. cfr. XXXIV 115. 10 una BS. picturae una rv(D). an picturae nouae? | unus V. 12 arreptoque V¹RV. a. S. erep- B. 13 liniam BS. an ex colore lineam? cfr. § 89. 14 et II. UD. del. v. 15 contemplatum (-pta- B) Bhv. -tam r. 16 subtilitate Bd. 16 apellem dhv. a. S. appellen BV. 17 liniam S (ut infra semper). 19 qua diceret qui V. 20 & BS. sed rv. 22 subtilitati Bd. v. -atis V¹h. -atem r. | ad B¹.

eam tabulam posteris tradi omnium quidem, sed artificum praecipuo miraculo. consumptam eam priore incendio Caesaris domus in Palatio audio, spectatam *Rhodi* ante, spatiosae nihil aliud continentem quam lineas visum effugientes, inter egregia multorum opera inani similem et 5 eo ipso allicientem omnique opere nobiliorem.

- 84 Apelli fuit alioqui perpetua consuetudo numquam tam occupatum diem agendi, ut non lineam ducendo exerceret artem, quod ab eo in proverbium venit. idem perfecta opera proponebat in pergula transeuntibus atque, ipse post 10 tabulam latens, vitia quae notarentur auscultabat, vulgum 85 diligentiorum iudicem quam se praeficiens; feruntque reprehensum a suture, quod in crepidis una pauciores intus fecisset ansas, eodem postero die superbo emendatione pristinae admonitionis cavillante circa crus, indignatum 15 prospexisse denuntiantem, ne supra crepidam sutor iudicaret, quod et ipsum in proverbium abiit. fuit enim et comitas illi, propter quam gratior Alexandro Magno frequenter in officinam ventitanti — nam, ut diximus, ab 7, 125 alio se pingi vetuerat edicto —, sed in officina imperite 20 multa disserenti silentium comiter suadebat, rideri eum 86 dicens a pueris, qui colores tererent. tantum erat auctori-

§ 85: Val. Max. VIII 12 ext. 3. — Plutarch. de adul. et am. 15. de tranqu. an. 12. — § 86: cfr. Lucian. imag. 7.

1 artificium VRh. cfr. § 67. 2 eam constat v.a.H. | priore BTv. -rem r. 3 audio BdTH. -di r. auide hv. | rhodi ego. de mendo cfr. § 101 init. (an potius orbi vel urbi, ut III 17?). nobis U.S. a nobis hv. olim H cum Gron. uncis inclusit U e coni. S. | tanto HBrot. cum P. 4 spatiose B¹V dTS. -iore B. -io. fed B¹. -io H cum P. -iosiore amplitudine hv. cfr. nota ad XXV 92. | quam BdThv(U). quam in r. quam in S cum Gron. | liniaf BRS. 6 alligientem B¹. callici-V. 7 apelle VR. | alioquin B¹v.a.H. 8 occupatam Bd(?)v.a.S. 11 aut scultabat B¹. 12 diligentiorum V. | quem B¹. 13 a Bhv. om. r. | crepidis una Bv. -dini sunt (s B) a (om. d) rdh. 14 superbo BG. -be v. -er uocem r. | emendatione BRG. -onem Vdhv. 16 crepidem B¹. 18 magno erat v.a.S. (sqg. dist. S). 19 uen/titati// B¹. 21 disserente Vdh. 22 et p. 261, 1 auctoritatis et v.a.G.

tati iuris in regem alioqui iracundum. quamquam Alexander honorem ei clarissimo perhibuit exemplo. namque cum dilectam sibi e pallacis suis praecipue, nomine Pancaspen, nudam pingi ob admirationem formae ab Apelle iussisset
 5 eumque, dum paret, captum amore sensisset, dono dedit ei, magnus animo, maior imperio sui nec minor hoc facto quam victoria alia, quia ipse se vicit, nec torum tantum
 87 suum, sed etiam adfectum donavit artifice, ne dilectae quidem respectu motus, cum modo regis ea fuisset, modo
 10 pictoris esset. sunt qui Venerem anadyomenen ab illo pictam exemplari putent. Apelles et in aemulis benignus Protogeni dignationem primus Rhodi constituit. sordebat
 88 suis, ut plerumque domestica, percontantique, quanti liceret opera effecta, parvum nescio quid dixerat, at ille
 15 quinquagenis talentis poposcit famamque dispersit, se emere, ut pro suis venderet. ea res concitavit Rhodios ad intellegendum artificem, nec nisi argentibus pretium cessit.

Imagines adeo similitudinis indiscretae pinxit, ut —
 20 incredibile dictu — Apio grammaticus scriptum reliquerit, quendam ex facie hominum divinantem, quos

1 alioquin B²v.a.H. 2 ei BdH. et r. (ei honorem v). | praebuit d(?)v.a.Brot. 3 dilecta V. | e BS. ex rv(D). | pal-
 lagif B². | praecipuam B. | pancaspen BJ. -sten S cum Peri-
 zonio ad Aeliani var. hist. XII 34. campaspen Rdhv(H). -spem
 VDal. 5 captam V. 6 ei S cum J. et ll. eam v. (eam
 dedit G). | imperii R. 7 alia quia ego (et MHertz). de mendo
 cfr. XXXVII 121. alia qua B. aliqua rv(J). alia U. | ipse
 BUJ. quippe rv(D). | lorum B. 8 dilecte V. -ti B. 9 re-
 spectum V. | cum BdThS. com R. quo V. ut quae v. | ea del.
 v.a.S. | modo ll.v. an mox? 10 anadyomene Vd. | ab BS.
 om. rv. 11 exemplario B. (o fortasse ortum ex eē = esse). |
 putent BdS. -tant rv. 13. 14 licerent U e coni. S. licitaretur
 v.a.H. cfr. XII 123. (XVII 6). 14 parum B. | quod V. |
 illa R. 16 et (pro ut) VR. | conciauit Vd. 19 imagines
 G(S). -nem ll.H. -num v. (an imagines idem?). | similitu-
 dines Vv.a.G. -ni R. | indiscretae (pid- R) ll.G. -te v.
 20 dictum B. | appio VR. -ion (apion G) v.a.S. 21 homi-
 num Bv. -nem r. | a (del. V²) diuinantem V. addiuinantem
 Rdhv.a.S.

metoposcopos vocant, ex iis dixisse aut futurae mortis
 89 annos aut praeteritae vitae. non fuerat ei gratia in comi-
 tatu Alexandri cum Ptolemaeo, quo regnante Alexandriam
 vi tempestatis expulsus, subornato fraude aemulorum plano
 regio invitatus, ad cenam venit indignantique Ptolemaeo 5
 et vocatores suos ostendenti, ut diceret, a quo eorum in-
 vitatus esset, arrepto carbone extincto e foculo imaginem
 in pariete delineavit, adgnoscente voltum plani rege in-
 choatum protinus. pinxit et Antigoni regis imaginem altero
 90 lumine orbatu primus excogitata ratione vitia condendi; 10
 obliquam namque fecit, ut, quod deerat corpori, picturae
 deesse potius videretur, tantumque eam partem e facie
 ostendit, quam totam poterat ostendere. sunt inter opera
 eius et exspirantium imagines. quae autem nobilissima
 91 sint, non est facile dictu. Venerem exeuntem e mari divus 15
 Augustus dicavit in delubro patris Caesaris, quae anadyo-
 mene vocatur, versibus Graecis tantopere dum laudatur,
 aevi victa, sed inlustrata. cuius inferiorem partem cor-
 ruptam qui reficeret non potuit reperiri, verum ipsa in-
 iuria cessit in gloriam artificis. consenuit haec tabula 20

§ 90: Quintil. inst. or. II 13, 12. — § 91: Strabo XIV 2, 19
 p. 657 extr. — anthol. Planud. IV 178—182. (cfr. Petron. 83 init.).

1 metoposcopos B^hhB. -pocof B¹. -pus v. metocopos r. |
 hiif B². his VR. 2 uitae D cum Brunnio (hist. artif. Graec.
 II 224). om. ll.v. 3 cum Bv. om. r. | ptolemae B¹. -lomaee
 VB¹. -aeo v.a.C. | que V². 4 subornatv B². -ta V²B.
 5 inuitatu B². 6 ostendenti ut Bdv. -dunt aut r. 7 ab-
 repto B¹. are- V. | e om. B. 8 delinavit BS. 8. 9 in-
 choatum BS. ex inchoato rv. 10 orbatu ego. -am ll.v. |
 prius Rhed. princ. Brot. | excogitatum V. 11 corporis B.
 12 potius deesse v.a.S. (an vero adesse potius?). | tantumque
 Bhv(G). laniu- VdB. lamu- BT. | e BTG. a rv. | facie B¹.
 14 & BG. om. rv. 15 dictum B¹. -ta V¹. 17 tanto-
 pere Fröhner mus. Rhen. 47 p. 293. tali opere ll.v. (cfr. XVIII
 74. XVII 34). | aeuo dum Müller emend. V 18. 18 aevi ego.
 cfr. XVI 6. 43. XIV 9. XXIV 17. (Pliniana p. 31). om. ll.v.
 non Brot. | uicta v. -to ll.B. inuicto Schneidewin. uitio
 Fröhner. sed ll.v. est Fröhner. | inlustrata v(Fröhner). -ato
 l.B. | huius v.a.S.

carie, aliamque pro ea substituit Nero in principatu suo Dorothei manu. Apelles inchoaverat et aliam Venerem 92 Coi, superaturus etiam illam suam priorem. invidit mors peracta parte, nec qui succederet operi ad praescripta
 5 liniamenta inventus est. pinxit et Alexandrum Magnum fulmen tenentem in templo Ephesiae Dianae viginti talentis auri. digiti eminere videntur et fulmen extra tabulam esse — legentes meminerint omnia ea quattuor coloribus facta —; manipretium eius tabulae in nummo
 10 aureo mensura accepit, non numero. pinxit et megabyzi, 93 sacerdotis Dianae Ephesiae, pompam, Clitum cum equo ad bellum festinantem, galeam poscenti armigerum porrigentem. Alexandrum et Philippum quotiens pinxerit, enumerare supervacuum est. mirantur eius Habronem
 15 Sami; Menandrum, regem Cariae, Rhodi, item Antaeum; Alexandreae Gorgosthenen tragoedum; Romae Castorem et Pollucem cum Victoria et Alexandro Magno, item Belli imaginem restrictis ad terga manibus, Alexandro in curru triumphante. quas utrasque tabulas divus Augustus in 94

§ 92: Cic. de off. III 2, 10. ad fam. I 9, 15. — Plutarch. Alex. 4. Cic. Verr. IV 60, 135. — § 93 extr.: cfr. Verg. Aen. I 295 et Servius ad h. l.

1 in *cod. Burbon. om. ll. v. cfr. Froben p. 74.* 2 et *om. v. a. S.* 3 cui V. cois *Bv. a. S.* | etiam *V Bdhv(D).* famam *BSJ.* -ma U. | mores V. 4 opera B¹. 6 in templum Vh. *om. B.* 7 auri Bd e *corr. v.* -ri ar V. auar B. 8 sed legentes T(?) *v. a. H.* 9 facta BG. *om. r.* constare v. | manipretium (-nupr- B¹) eiuf BG(S). *om. r H.* immane v(Brot.). | tabulae ll. G(S). -lae pretium v(H). | in nummo BVdTLugd.(H). immane B. in numero hG². in G¹. *om. v.* 10 aureo ll. G²(S). -ro G¹. -reos v(H). | menfuram BdT. | megabyzi dhB. -yxi B. -alyxi v. migabyxi r. *cfr. § 132.* 11 sacerdotif Bv. -tes r. | clitum (gli-B) cum BS. cliticum r. cliducum B. clitum Ven.(H). clytum v(C). | equo Bv. quod r. 12 et ei galeam v. a. H. 12. 13 an armigero porrigente? 14 supernacum B. | miratur VR. | habronem BTS. abr- dhv. -nen r. 15 samii et v. a. S. | regis B. | icariae B. charie Vd. | rhodi BS. -do r. -dii v. | antaeum BU. ancae- BhG. ance- Vdv. 16 tragydyum B¹. *cfr. § 78. 106.* 17 pollucen B. | uictoria et VRdhv. -riam B¹. -ria B². 18 restrictif Bdv. rescriptis r.

- fori sui celeberrimis partibus dicaverat simplicitate moderata; divus Claudius pluris existimavit utrisque excisa Alexandri facie divi Augusti imagines addere. eiusdem arbitrantur manu esse et in Dianae templo Herculem aversum, ut, quod est difficillimum, faciem eius ostendat 5 verius pictura quam promittat. pinxit et heroa nudum
 95 eaque pictura naturam ipsam provocavit. est et equus eius, sive fuit, pictus in certamine, quo iudicium ad mutas quadripedes provocavit ab hominibus. namque ambitu praevalere aemulos sentiens singulorum picturas inductis 10 aequis ostendit: Apellis tantum equo adhinnivere, idque et postea semper evenit, ut experimentum artis illud ostentaretur. fecit et Neoptoleum ex equo adversus Persas, Archelaum cum uxore et filia, Antigonum thoracatum cum equo incedentem. peritiores artis praeferunt omnibus eius 15 operibus eundem regem sedentem in equo et Dianam sacrificantium virginum choro mixtam, quibus vicisse Homeri versus videtur id ipsum describentis. pinxit et quae pingi non possunt, tonitrua, fulgetra fulguraque;
 97 Bronten, Astrapen et Ceraunobolian appellant. — Inventa 20

§ 95: cfr. Aelian. var. hist. II 3. nat. an. IV 50. — § 96: Homerus Σ 102 sq. — cfr. Philostr. imag. 1, 14 init.

2 pluris Bv. -res V¹. -ra Bd. pure V¹. | utrique B.D. | excissa B¹. 3 imaginef Bhv(S). -neas Vd. -nem R.B. | ad-dere BS. dedere rv. subdere B. 4 manum B.J. (an ortum e manuuf?). cfr. § 66. 91. XXXVI 26. 28. | dianae D cum Prellero (myth. Rom. 284 n. 1). annae BS. antoniae rv(U). 5 ostendit VB. 6 heroanum dum V. 7 natura ipsa VB(v.a.B). 8 quo BS. quod rv. 9 quadripedef B¹V¹J. quadrup- rv. cfr. § 133. 10 inductif Bdr. -tas r. 12 euenit ut BS. uinis r. illius dv. | illud del. v.a.S. 12. 13 ostentatur d(?) v.a.S. 13 & Bdhv. ei r. | an pugnantes ex? cfr. VII 202. post Persas lac. indicavit U. | quo R. 14 thoracatum B. 16 euntem B¹Vd. | in B. om. R. | eo equo B¹. | & BS. om. rv. 18 uideretur Vh. | pingit et V¹Bd. 19 fulgetra B²v(S). -traf B¹. -tra et dT. -gura R¹Brot. -gora V. del. H. | fulgura BTv(S). -gora d. -gera V¹E. del. V². -getra hH. | quae EThv. qu// B¹. quae B²dS. de V non constat. 20 & U. om. rv(J). | ceraunobolian H. -liam B. -lon v. ceranobti- 1 B. -bcitan V.

eius et ceteris profuere in arte; unum imitari nemo potuit, quod absoluta opera atramento inlinebat ita tenui, ut id ipsum, cum repressum claritatis colorum omnium excitaret custodiretque a pulvere et sordibus, ad manum
 5 intuenti demum appareret, sed et *luminum* ratione magna, ne claritas colorum aciem offenderet veluti per lapidem specularum intuentibus et e longinquo eadem res nimis floridis coloribus austeritatem occulte daret.

Aequalis eius fuit Aristides Thebanus. is omnium 98
 10 primus animum pinxit et sensus hominis expressit, quae vocant Graeci ἡθῆ, item perturbationes, durior paulo in coloribus. huius opera oppido capto ad matris morientis ex vulnere mammam adrepens infans, intellegiturque sentire mater et timere, ne emortuo e lacte sanguinem lambat. quam tabulam Alexander Magnus trans-
 15 tulerat Pellam in patriam suam. idem pinxit proelium 99 cum Persis, centum homines tabula ea complexus pactusque in singulos mnas denas a tyranno Elatensium Mnasone. pinxit et currentes quadrigas et supplicantem paene

§ 97: cfr. supra § 42. — § 98: cfr. supra § 74. — anthol. Gr. II 254. 1. Palat. VII 623. — § 99 extr.: cfr. supra § 24. Strabo VIII 6, 23 p. 381.

1 et om. B. | artē B. 3 ipsum, cum ego. ipsum ll.v. | repressum B¹. -ussu (-ursu V) rv. | claritatis B^hS. -tes rv. | colorum VB^hG. -rem BS. oculorum v. | ōnium ego. alium B¹. alium B²S. om. rv. album Traube. 5 intuenti & B. (an ortum ex intuentib.?). et ante ad manum transposuit U. | et luminum ego. (cfr. XXXIII 159. 160). etium B¹. et cum rv(S). cfr. XXVIII 53. et tum B. etiam B²Sellers. 7 & e BS. e rv. | eodem B. et eadem v.a.S. 10 primum V¹R. | census VR. 11 greci B. -ce V². gregi V¹. | ethe R^hd. hethē B. ethae V¹. pathae V². | idem V¹h. id est V². | turbanionis V. | pallor B. 12 opera BUJ. pictura rv(S)D. -ra est C. | lac. ego indicavi; exciderunt fere cetera longe superat. cfr. § 96. 102 al. 13 inans V¹. inanis V². 14 matre V. | e lacte ego. flacte B¹. lacte B²dv. facta r. 14. 15 sanguinem B^hdv. -ne r. 16 pellam B. | inde (pro idem) B. 17 hominis Vh. | tabula ea BS. -lae (-le R) r. ea tabula v. 18 mnas Vdhv. minaf BS. omas R. cfr. § 107. XXI 185. | elatenfium Bv. flate- B. flatie- Vdh.

- cum voce et venatores cum captura et Leontion Epicuri et anapauomenen propter fratris amorem, item Liberum et Ariadnen spectatos Romae in aede Cereris, tragoedum 100 et puerum in Apollinis, cuius tabulae gratia interit pictoris inscitia, cui tergendam eam mandaverat M. Iunius praetor 5 sub die ludorum Apollinarium. spectata est et in aede Fidei in Capitolio senis cum lyra puerum docentis. pinxit et aegrum sine fine laudatum tantumque arte valuit, ut Attalus rex unam tabulam eius centum talentis emisse tradatur. 10
- 101 Simul, ut dictum est, et Protogenes floruit. patria 81 ei Caunus, gentis Rhodiis sublēctae. summa paupertas initio artisque summa intentio et ideo minor fertilitas. quis eum docuerit, non putant constare; quidam et naves pinxisse usque ad quinquagensimum annum; argumentum 15 esse, quod cum Athenis celeberrimo loco Minervae delubri propylon pingeret, ubi fecit nobilem Paralum et Hammoniada, quam quidam Nausicaan vocant, adiecerit parvulas naves longas in iis, quae pictores parergia ap-

§ 100 extr.: Strabo VIII 6, 23 p. 381. Plin. VII 126. — § 101: Pausan. I 3, 5. — extr.: Cic. Verr. IV 60, 135. (Plin. VII 207).

1 leontion epicuri B.S. cfr. § 144. -ione (-io R) picturi r. -ionem pictori (-rem v) h.v. 2 propter fratris amorem post uoce (v.1) transposuit U. post Ariadnen (v.3) Dilthey mus. Rhen. 25 p. 151 (cfr. 26 p. 283). | liberum patrem B.d(?) v.a.S (ut constanter locis 38 praeter § 140 et IV 25). 3 ariadnen V.R.h v(D). artamenen B.S. artom- Dilthey. arianen d. | caeririf B. 4 interit V. 5 eam om. B. 7 imago senis R(?) v.a.S. | docentes V. 8 tantumque B.S. que R.h. quae V. qua d. qua in v. | arte tantum v.a.S. 9 talentis B² d.h.v. -tum r. 11 fic simul B. (an huic vel ei simul?) 12 ei caunuf B.B. si caunus h. phic- v. frica (afr- V²) unus r. | gendis V. | rhodiif B.v. obi/// B. obi V.d.h. | subiectae B.v. -biecia B. -blecia V.d. -bletia h. 13 inuentio B. | deo V¹. dō B. 17 propylon B.V.U coll. XXXVI 32. -pilon B.d. -pylaeon h(?) B. popyleon v. | paralum d.h.v. phara- B. parha- V. parba- B. 18 hammoniada B.h.H. -dam B.v.a.B. hamo- V. hemionida B. | nausicaan S. -cān B. -cam r.v. -caam d.h(?) G. 19 is V¹. his V². | parergia U.J. -ga h.v.

pellant, ut appareret, a quibus initiis ad arcem ostentationis opera sua pervenissent. palmam habet tabularum 102
 eius Ialysus, qui est Romae dicatus in templo Pacis.
 cum pingeret eum, traditur madidis lupinis vixisse, quoniam 5
 sic simul et famem sustineret et sitim nec sensus nimia dulcedine obstrueret. huic picturae quater colorem
 induxit *ceu* tria subsidia iniuriae et vetustatis, ut decedente superiore inferior succederet. est in ea canis mire
 factus, ut quem pariter et casus pinxerit. non iudicabat
 10 se in eo exprimere spumam anhelantis, cum in reliqua parte omni, quod difficillimum erat, sibi ipse satisfecisset.
 displicebat autem ars ipsa: nec minui poterat et vide-103
 batur nimia ac longius a veritate discedere, spumaeque
 pingi, non ex ore nasci. anxio animi cruciatu, cum in
 15 pictura verum esse, non verisimile vellet, absterserat saepius mutaveratque penicillum, nullo modo sibi adprobans.
 postremo iratus arti, quod intellegeretur, spongeam inpegit
 invisio loco tabulae. et illa reposuit ablatos colores qualiter cura optaverat, fecitque in pictura fortuna naturam.
 20 hoc exemplo eius similis et Nealcen successus spumae 104

§ 102: Cic. Verr. IV 60, 135. orat. 2, 5. Strabo XIV 2, 5
 p. 652. — § 104: Val. Max. VIII 11, 7. — cfr. Plin. VII 126.

1 appareret B d v. -aret r. 1. 2 artis ostentationem
Rochette. 2 palmam B h v. al- r. | hab& B h v. -ent r.
 3 ialysuf B d v. talisus r. 4 madidif B¹. madid V h. | uixisse
 B v. pinx- R d h. pinx- V. 4. 5 quo Traube. 5 sic simul
 ego. cfr. § 101 init. (B). simul U. v. | sustiner& U. -rent v. | nec
 V R h U. & B. ne d v. 6 obstruer& B h v. -rent r U. 7 *ceu*
 tria ego. contra U. v (S). del. B. contrahens U. de mendo cfr.
 XVII 201. | subsidia U. v (Brot.). -dio B. obsidia D cum Gron.
 7. 8 decedente B. an recte? sed cfr. XVII 107. 9 &
 caluf B S. casus r H. casus et ars v. ars et casus Weil.
 10 anhelantis U. v (Brot.). -tis posse C. 12 parf B. 13
 spuma. quae B. 14 pingi B S. illa pingi r v (D). 15 ueri
 similem uellet h. -lem eff& B. 17 intellegeretur B v.
 -egitur V. -igitur R d h. | spongeam S. -geam (-giam V v)
 eam U. v. 18 in ipso loco B. | & B G. ex r v. an ecce? |
 illaque v. a. G. 20 succensus B. | spumae B S. in spuma
 (-me r) r v.

equi similiter spongea incompacta secutus dicitur, cum pin-
 103 geret poppyzonta retinentem eum. ita Protogenes mon-
 stravit et fortunam. propter hunc Ialysum, ne cremaret
 tabulam, Demetrius rex, cum ab ea parte sola posset
 Rhodum capere, non incendit, parcentemque picturae fugit 5
 105 occasio victoriae. erat tunc Protogenes in suburbano suo
 hortulo, hoc est Demetrii castris, neque interpellatus
 proeliis incohata opera intermisit omnino nisi accitus a
 rege, interrogatusque, qua fiducia extra muros ageret, re-
 spondit scire se cum Rhodiis illi bellum esse, non cum 10
 artibus. disposuit rex in tutelam eius stationes, gaudens
 quod manus servaret, quibus pepercerat, et, ne saepius
 avocaret, ultro ad eum venit hostis relictisque victoriae
 suae votis inter arma et murorum ictus spectavit arti-
 ficem; sequiturque tabulam illius temporis haec fama, 15
 106 quod eam Protogenes sub gladio pinxerit: Satyrus hic
 est, quem anapauomenon vocant, ne quid desit temporis
 eius securitati, tenentem tibias. fecit et Cydippen et
 Tlepoleum, Philiscum, tragoediarum scriptorem, medi-
 tantem et athletam et Antigonum regem, matrem Aristo- 20

§§ 104. 105: Gellius XV 31. Plutarch. Demetr. 22. — § 106:
 Strabo XIV 2, 5 p. 652. (anth. Planud. IV 244).

1 equi h^v. qui B^{Vd}. quia B. | dicitur d^hv. -cuntur V^R.
 difcer& B. dum celetem Traube. 1. 2 pingitur B¹. -gatur
 B¹. -git ac Traube. 2 popyzonta V^{Rh}. popiz- v. a. B. |
 retinentem B^B. -nte v. -nt r^{Gron}. | eum BU(D). pane cum
 r^dTh^v. a. B. equum. cum B. equum. canem C. par eum SJ
 cum Seidlero. Parii equum Gron. an habena eum? 3 fortu-
 nam B^S. -na r^v. uti et fortuna Weil. | ialysum B^hv. paly- V.
 palusium B. | ne cremaret B^v. nec remanere r. 4 tabulam
 B^dS. -la r. -las v. | polli& B^v. -sse V. -se B. 5 trhodum
 B¹. (an capere Rhodum?). | incendit B^hv. -di r. | fuit B.
 7 hoc — castris uncis includi voluit U 772. an non procul a
 (pro hoc est)? | demetre V¹R. 8 incohata ego. incoata V.
 incho- r^v. cfr. XXXVI 122. 12 manus feruar& B^S. posset
 manus servare r^v(D). 13 nauigar& BU. 14 spectau B.

18 tenens v. a. H. | et om. B. | cydipen V^{Ven}. eaydipen B. |
 et S e con. J. fi (ortum ex ei) B. om. r^v(D). 19 philiscum
 B^G. thilli- B. zhilli- V^d. cyli- v. | tragydiarum B. cfr. § 93.

20 Alcetam Gron. | et imaginem matris v. a. S.

telis philosophi, qui ei suadebat, ut Alexandri Magni opera
pingeret propter aeternitatem rerum — impetus animi et
quaedam artis libido in haec potius eum tulere —; no-
vissime pinxit Alexandrum ac Pana. fecit et signa ex
5 aere, ut diximus. 34, 91

Eadem aetate fuit Asclepiodorus, quem in symmetria 107
mirabatur Apelles. huic Mnaso tyrannus pro duodecim
diis dedit in singulos mnas tricenae, idemque Theomnesto
in singulos heroas vicens.

10 His adnumerari debet et Nicomachus, Aristidis filius 108
ac discipulus. pinxit raptum Proserpinae, quae tabula
fuit in Capitolio in Minervae delubro supra aediculam
Iuventatis, et in eodem Capitolio, quam Plancus imperator
posuerat, Victoria quadrigam in sublime rapiens. Ulixi
15 primus addidit pilleum. pinxit et Apollinem ac Dianam,
deumque matrem in leone sedentem, item nobiles Bacchas 109
obreptantibus Satyris, Scyllamque, quae nunc est Romae
in templo Pacis. nec fuit alius in ea arte velocior. tra-
dunt namque conduxisse pingendum ab Aristrato, Sicyo-
20 niorum tyranno, quod is faciebat Telesti poetae moni-
mentum praefinito die, intra quem perageretur, nec multo
ante venisse, tyranno in poenam accenso, paucisque diebus

§ 107: cfr. supra § 80. — § 108: cfr. supra § 38. 50.
Vitruv. III praef. 2.

2. 3 *dist. ego.* 4 *planxit B.* | *Alexandream Fröhner anal.*
orit. p. 17. | *pana Bdv. -ne V¹B. paene V².* 6 *fuit Bdv.*
om. r. 7 *mnaso BS. -son rv.* 8 *diif Bhv. his r.*
9 *heroas Bv. -ratos r.* 10 *et om. B(?) v. a. S. | nicomachus v.*
nicho- U. | aristidis ego. -di U (sed cfr. § 111. 122). -dae illius
Oehmichen stud. Plin. p. 239. aristiaci BJ. -tiaei S. -ticheimi R.
-ticheimi dFh. -te//// V. -todemi v. (an Aristidis Thebani?).
12 *fuit om. Dal. (errore). | supra U. v(S). -per dh(?) Hack.*
13 *iuventatis B(?) H. -tutis v. neniatis B. inentalis Vh. |*
imperator B. -tur V¹. 14 *ulixi Bv(S). -xin r. ulyssi H.*
15 *pilleū B²VhD. pell- B¹. pil- Bdv. (Ulixi — pilleum*
post Pacis [v. 18] transposuit U). | pinxit d²v. scripsit U. -sit
pinxit d¹. | ac B¹S. ad B¹. et (e V¹) rv. 16 *deamque B. |*
nobilis BS. 17 obreptantibus BS. adr- V¹. arr- rv. 18
ne B. 19. 20 *socyoniorum VR.* 21 *ne Vh.*

- 110 absolvisse et celeritate et arte mira. — Discipulos habuit Aristonem fratrem et Aristiden filium et Philoxenum Eretrium, cuius tabula nullis postferenda, Cassandro regi picta, continuit Alexandri proelium cum Dario. idem pinxit et lasciviam, in qua tres Sileni comissantur. hic celeritatem 5 praeceptoris secutus breviores etiamnum quasdam picturae 111 compendiarias invenit. — Adnumeratur his et Nicophanes, elegans ac concinnus ita, ut venustate ei pauci conparentur; cothurnus et gravitas artis multum a Zeuxide et Apelle abest. — (Apellis discipulus Perseus, ad quem de 10 hac arte scripsit, huius fuerat aetatis). — Aristidis Thebani discipuli fuerunt et filii Niceros et Ariston, cuius est Satyrus cum scypho coronatus, discipuli Antorides et 138 Euphranor, de quo mox dicemus.
- 112 (37) Namque subtexi par est minoris picturae celebres in penicillo, e quibus fuit Piraeicus arte paucis postferendus: proposito nescio an distinxerit se, quoniam humilia quidem secutus humilitatis tamen summam adeptus

§ 111 init.: cfr. infra § 137. — § 112: (cfr. Propert. IV 8, 12 [III 9, 12], ubi tamen scriptum est *Parrhasius*).

1 & arte Bdv. om. r. 2 aristonem BS. -tidem Edhv. taristiden V. | ariftiden BS. -toden V. -toclem Edhv. | filoxenum B. 2. 3 eretrium Bv. dere- r. 3 tabulam B¹. | potest ferenda VRh. | regi Bv. rege r. 5 comissantur B¹S. comess- hv. cōmess- B². commiss- r. 7 uias et compendiarias v.a. Brot. | nicophanes dhv. nichopa- VR. encho & pa- B. cfr. § 137. 8 ac BS. & rv. | ita ut B²EdTv. ita B¹. li aut V. sit aut h. | vetustate Vdh. -sta v.a.H. ei¹ tate B. | ei U.d Th.H. opera pingeret propter aeternitatem rerum, impetuosius animi et cui codd. dett. v (falso iterata e § 106). 9 cothurnul dhC. cotu- Bv. ctu- B. cortu- V. | & BU. ei et rv(JD). 10. 11 uncus ego posui. dist. S. 11 fuit v.a.H. | ariftidif Bv(S). -des EdTh.H. -tedes V¹. -tades V². 12 discipuli BVhv(S). -lus EdTh.H. | filinicros Vd. 13 antoricles B. -tenorides U cum Letronnio. 14 euphranor EdThv. -non B. -nos V. 16 piraeicus S e coni. J. piraeicus B. praeicus V. prei- EdT. peritus h. Pyreicus v. Graecus A Schöne. 17 dist. v.a.S. | proposito Bv. -tio r. | distinxerit ego. (cfr. § 29). diftrux- BVh. destrux- Edv. distrinx- Fröhner anal. crit. p. 16. ² mendo cfr. XXXVII 143. 150. 195. XXXIV 62.

est gloriam. tonstrinas sutrinque pinxit et asellos et obsonia ac similia, ob haec cognominatus rhyparographos, in iis consummatae voluptatis, quippe eae pluris venire quam maximae multorum. e diverso Maeniana, inquit 113
 5 Varro, omnia operiebat Serapionis tabula sub Veteribus. hic scaenas optime pinxit, sed hominem pingere non potuit. contra Dionysius nihil aliud quam homines pinxit, ob id anthropographos cognominatus. parva et Callicles fecit, item Calates comicis tabellis, 114
 10 utraque Antiphilus. namque et Hesionam nobilem pinxit et Alexandrum ac Philippum cum Minerva, qui sunt in schola in Octaviae porticibus, et in Philippi Liberum patrem, Alexandrum puerum, Hippolytum tauro emissio expavescentem, in Pompeia vero Cadmum et Europen.
 15 idem iocosis nomine Gryllum deridiculi habitus pinxit, unde id genus picturae grylli vocantur. ipse in Aegypto natus didicit a Ctesidemo.

Decet non sileri et Ardeatis templi pictorem, prae- 115
 sertim civitate donatum ibi et carmine, quod est in ipsa
 20 pictura his versibus:

§ 113: cfr. Festus p. 134. — cfr. infra § 148. — § 114 init.: Varro de vita p. R. I apud Charisium p. 126, 25 K. — cfr. infra § 138. Varro r. r. III 2, 5. Quintil. inst. or. XII 10, 6. — extr.: cfr. infra § 140.

1 tonstrinal Bv. trostri- (-ti- F) RFdh. de V non constat. | sutrinque Bd. sutiri- F. 2 rhyparographos U.
 3 his V. hiif B². | voluptatis dv. uolunt- U. | plurif Bv. peturis V. -toris E. | uenire B¹v. -nere B². -nire r.
 5 oportebat B. 8 anthropographos V. -afof B. 9 parua Bdv. -nae V. -ue' E. | calices Rv.a.C. -ides Vh. | calates U. Brot. -ades H. -aces C. -eces v. 10 antiphilus B. | namq. U. U(D). nam v(J). 12 schola Rhv. ischo- B². isco- B¹. ocho- Vd. 13 hippolytum V. philippi olympum B.
 15 iocoffil U. J. -so v. locosis dh. (sc. tabellis: cfr. v. 9). | gryllum v. grytlum B¹. -tulum B². egrillum r. | habitu B².
 16 id BS. hic V¹Ed. hoc V²hv. | picturae Bdv. -tores h. -torum V². -tor V¹E. | grylli BdG. -llus v. aegrilli V. egr- Rh. 18 decet Bdhv. dicet V. dicit E. 19 carmen Schneidewin.

Dignis digna. Loco picturis condecoravit
reginae Iunonis supremi coniugis templum
Plautius Marcus, cluet Asia lata esse oriundus,
quem nunc et post semper ob artem hanc Ar-
dea laudat,

- 116 eaque sunt scripta antiquis litteris Latinis, non fraudanda
et Studio divi Augusti aetate, qui primus instituit amoe-
nissimam parietum picturam, villas et porticus ac topiaria
opera, lucos, nemora, colles, piscinas, euripos, amnes,
litora, qualia quis optaret, varias ibi obambulantium spe- 10
cies aut navigantium terraque villas adeuntium asellis aut
vehiculis, iam piscantes, aucupantes aut venantes aut etiam
117 vindemiantes. sunt in eius exemplaribus nobiles palustri
accessu villae, succollatis sponsione mulieribus labantes,
trepidid quae feruntur, plurimae praeterea tales argutiae 15
facitissimi salis. idem subdialibus maritimas urbes pin-
gere instituit, blandissimo aspectu minimoque impendio.
118 sed nulla gloria artificum est nisi qui tabulas pinxere.

§ 116: cfr. Vitruv. VII 5, 2. (Plini epist. V 6, 22).

1 *dist. M Hertz (de Plautio poeta p. 12).* | digna *ll. v (G) D.*
-nu' *B (S).* | loco *ll. v (Brot.).* loca *G.* 2 *supremae v. a. H.*

3 *plautius (-uciuf B) marcus BS. mareus plautis marcus r.*
marcus ludius v. | cluet asia lata J cum Bergkio II 10. cluetaf
alata B. cloet (do & B) asia lata r. Cleoetas Alalia S. Elotas
Aetolia v. 6 ea quae B. | fraudanda ego coll. V 112. -do
ll. v. (cfr. XVIII 35). 7 studio BD. ludio rv. S. Tadio
UJ. 8 porticus d(?) v (corruptum olim in portuus). -tus
rUD. cfr. XXXI 6 et de plur. num. § 114. 132. 144. (et portus
transponi debebat post colles). | topiaria B. 10 litora Bhv.
-ria r. | obtaret V. optarat v. a. H. 12 aucupantes BS.
-tesque (aucupantes quae V¹) rv(D). 13 nobilef Bhv. -lis
r. | paluftri BB. paul- r. plaustru v. 14 accessu Bv. ac
(a V) censu r. | succollatis EdhH. -olatis V. suae collatif B.
subcollantium B. -llium v. | sponsione ll. v (H). specie B. |
mulieribus dThH. -ebribus ll. -eres v. | labentes v. a. H.

15 *trepidid quae BVU. -disque rBrot. -dique H(S). -daeque*
v. | tales G. fatales ll. faciles hv. 16 facitissimi v. -me
(facit- B¹) B. faciliissimi r. | sales v. a. H. if aliif B¹. hif / aliif
B². | subdialibuf Bdv. subsid- r. de mendo cfr. XXXIV 117.
18 *gloria Bv. om. r.*

eo venerabilior antiquitatis prudentia apparet. non enim parietes excolebant dominis tantum nec domos uno in loco mansuras, quae ex incendiis rapi non possent. casa Protogenes contentus erat in hortulo suo; nulla in Apellis
 5 tectoriis pictura erat. nondum libebat parietes totos tinguere; omnium eorum ars urbibus excubabat, pictorque res communis terrarum erat. — Fuit et Arellius Romae
 119 celeber paulo ante divum Augustum, ni flagitio insigni corrupisset artem, semper ei lenocinans feminae, cuius
 10 amore flagraret, et ob id deas pingens, sed dilectarum imagine. itaque in pictura eius scorta numerabantur. fuit et nuper gravis ac severus idemque floridis tumidus
 120 pictor Famulus. huius erat Minerva spectantem spectans, quacumque aspiceretur. paucis diei horis pingebat, id
 15 quoque cum gravitate, quod semper togatus, quamquam in machinis. carcer eius artis domus aurea fuit, et ideo non extant exempla alia magnopere. post eum fuere in auctoritate Cornelius Pinus et Attius Priscus, qui Honoris et Virtutis aedes Imperatori Vespasiano Augusto restituenti
 20 pinxerunt, Priscus antiquis similior. — 11. (38) Non
 121 est omittenda in picturae mentione celebris circa Lepidum fabula, siquidem in triumviratu quodam loco deductus a magistratibus in nemorosum hospitium minaciter cum

2 uno Bv. una r. 3 menfuraf B. | an quaeque? | cara B. casula v.a.S. 4 contemptus V. | nulla BRdv. -llo Vh. | apellif Bv. -lles (app- Bh) rh. 5. 6 pingere d(?) v.a.S. 8 ni BV²d.S. ne r. nisi v. 9 corrupisset et V²R. -umpiffet B. | ei lenocinans BU. ali rv. | feminae cuius ego. cuius feminae U.v. feminae post ei transposuit U. (an potius ei [sc. arti] lenocinans, si cuius feminae? cfr. § 145. XX 160). 10 flagraret U. -grans U.v. | et del. D. esset coni. S. | eas V²R. | dilectarum Bdv. dele- Vh. le- B. 11 imagines V². 12 floridis tumidus coni. J. -dif (-dvf B²) umiduf B. -dus umidis (hum- B. humilis d. -lis rei hv) rdhv. floridus S. -dissimus U. -dus et uiuidus Traube. -dis S. Ummidius Fröhner anal. crit. p. 17. 13 Famuluf BVdD. fam- Fröhner. -ulis R. Fabullus ed. princ. U. Amulius v. 16 carcere B. | etus B. | artif Bv. ortis r. 18 attius U.S. accius H. actius v. | quin B². 19 in .p. B. imp. D. | augusto Bdhv. -ti V. ac B². has B². Aug. D. 20 pristus B. sed Priscus v.a.S.

iis postero die expostulavit somnum adeptum sibi volu-
crum contentu; at illi draconem in longissima membrana
depictum circumdedere luco, eoque terrore aves tunc
siluisse narratur et postea posse compesci.

- 122 (39) Ceris pingere ac picturam inurere quis primus 5
excogitaverit, non constat. quidam Aristidis inventum
putant, postea consummatum a Praxitele; sed aliquanto
vetustiores encaustae picturae exstiterē, ut Polygnoti et
Nicanoris, Mnesilai Pariorum. Elasippus quoque Aeginae
picturae suae inscripsit ἐνέκαεν, quod profecto non fe- 10
123 cisset nisi encaustica inventa. (40) Pamphilus quoque,
Apellis praeceptor, non pinxisse solum encausta, sed etiam
docuisse traditur Pausian Sicyonium, primum in hoc genere
nobilem. Bryetis filius hic fuit eiusdemque primo disci-
pulus. pinxit et ipse penicillo parietes Thespiis, cum 15
reficerentur quondam a Polygnoto picti, multumque com-
paratione superatus existimabatur, quoniam non suo genere
124 certasset. idem et lacunaria primus pingere instituit, nec
camaras ante eum taliter adornari mos fuit; parvas pingebat
tabellas maximeque pueros. hoc aemuli interpretabantur 20

§ 122: cfr. supra § 98. — § 123: cfr. Horat. sat. II 7, 95. —
§ 124: cfr. Pausan. II 27, 3.

1 iif (hiif B¹) postero B^v. spontero V. spont ho E. | ad-
eptum B¹V. 2 contentu B¹V. cantu B¹. 3 luco B d T S.
loco r v. | terrorem B¹. 4 narratur B V G (S). -antur B d T h
v (Brot.). | potuisse D cum U 773. cognitum est ita posse v.
5 caeris V v. a. C. cererif B. | hac V. | pictura minuere B V. |
qui d (?) Brot. 8 encaustae B¹U. -te V E. -ticae v. incaustae
B¹. -teae d. 9 mnesilai ego. menf im B. ae (e B d) mane-
silai r d. ac mnasi- D. et maresi- v. a. B. et arcesi- h (?) Lugd.
et archesi- B. | periorum B. | elasippus S cum Schneidewino.
eiaf- B. lass- (-ipus V) r. lys- v. 10 enecae B (S). enaecen
d. enean B. -eten v. aeneten V¹. -nean V¹. ἐνέκαεν G. en-
causen B. | preito B. 11 incaustica B¹G (errore). 12 en-
causta d H. -to h man. Dal. (cfr. § 149). -tica v. incausta U.
13 pafian B. 14 bryetif B S. brie- r v. | eiusdem qui B.
15 ipfi B. | pinicillo V. -llof B. | thespis B (S). -pif B D.
a^hepis r. thebis d v (Brot.). 16 pylignoto B. 18 lacuna-
n B¹. 19 amaras B. camaras d h v. a. S.

facere eum, quoniam tarda picturae ratio esset illa. quam
 ob rem daturus ei celeritatis famam absolvit uno die
 tabellam, quae vocata est hemeresios, puero picto. amavit 125
 in iuventa Glyceram municipem suam, inventricem coro-
 5 narum, certandoque imitatione eius ad numerosissimam
 florum varietatem perduxit artem illam. postremo pinxit
 et ipsam sedentem cum corona, quae e nobilissimis tabula
 est, appellata stephanoplocos, ab aliis stephanopolis, quo-
 niam Glycera venditando coronas sustentaverat paupertatem.
 10 huius tabulae exemplar, quod apographon vocant, L. Lu-
 cullus duobus talentis emit Dionysius Athenis. Pausias 126
 autem fecit et grandes tabulas, sicut spectatam in Pompei
 porticu boum immolationem. eam primus invenit picturam,
 quam postea imitati sunt multi, aequavit nemo. ante omnia,
 15 cum longitudinem bovis ostendi vellet, adversum eum
 pinxit, non transversum, et abunde intellegitur amplitudo.
 dein, cum omnes, quae volunt eminentia videri, candi- 127
 canti faciant colore, quae condunt, nigro, hic totum bovem
 atri coloris fecit umbraeque corpus ex ipsa dedit, magna
 20 prorsus arte in aequo extantia ostendente et in confracto
 solida omnia. Sicyone et hic vitam egit, diuque illa fuit

1 illi V. 2 daturus *U.v(S)*. arti dat- *G*. | ei *ego*. & *B.G.*
om. rv. 3 tabulam V. *an recte?* | hemerifios *B.V.* 4 gly-
 ceram *B.v.* clice- *r.* | municerem *B.* 6. 7 pinxit & *B.S.* pinxit
rv. an et pinxit? 7 corona *B.* 8 appellata est *dh.v.a.D.* |
 stephanoplocos *v.* -pio *cof. B.* -neplocos *r.H.* | stephanopolis
dh.v. -potis (*staph-V*) *U.* 9 clicera *B.* | uendo *B¹.* 10
 exemplar *B.v.* -la *r.* | apografon V. -grapo *B¹.* -crapho *B².*
 10. 11 lucilius lucullus *V.h.* 11 *lac. ego indicavi. ex-*
ciderunt fere fecerat id. cfr. § 148. | dionysius (-nisius *B.*
dyo-V) *U.* -siis (*P*) *H.* a dionysio *v.* | panfias *B.* 12 grandif
B.S. | sceptatam *B.* 13 porticibus *dh(?)v.a.S.* *ut § 132.*
 bouum V. bo *B.* | inuenit in *B.* *an -nit ibi?* 14 multif *B¹.*
 -ti sed *B².* | aut *B.* 15 longitudinem *B.h.v.* -ne *r.* | bouif
B.h.v. -ues *r.* 17 Nein *B.* | eum *B.V.* | que *B.V.* qui d. |
 uolent *B.* 17. 18 candicantia *dh.v.a.S.* 18 facient *V.R.*
 colore *B.S.* -rem *rv.* | quae *B.V.S.* que *rv.* | condunt *U.S.* -dant
dh.H. -diant *v.* 19 umbrae quae *B.* | ipsa *B.T.S.* -so *rv.*
 20 equo *dh.v.a.B.* | extantia *B²v.* -anita *B¹.* -atica *B¹.* -at
 ita *rd.* | offendente *B.S.* (-dens *v.*) extond- *r.* 21 lycyone *B.*
 sicyonem V. | et *del. B².*

patria picturae. tabulas inde e publico omnes propter
aes alienum civitatis addictas Scauri aedilitas Romam
transtulit.

- 128 Post eum eminuit longe ante omnes Euphranor Isthmius
34, 50 olympiade CIII, idem qui inter fictores dictus est nobis. 5
fecit et colossos et marmorea et typos scalpsit, docilis ac
laboriosus ante omnes et in quocumque genere excellens
ac sibi aequalis. hic primus videtur expressisse dignitates
heroum et usurpasse symmetrian, sed fuit in universitate
129 corporum exilior et capitibus articulisque grandior. volu- 10
mina quoque composuit de symmetria et coloribus. opera
eius sunt equestre proelium, XII dei, Theseus, in quod
dixit eundem apud Parrhasium rosa pastum esse, suum
vero carne. nobilis eius tabula Ephesi est, Ulixes simu-
lata insania bovem cum equo iungens et palliati cogi- 15
tantes, dux gladium condens.
- 130 Eodem tempore fuere Cydias, cuius tabulam Argonautas

§ 128: Quintil. inst. or. XII 10, 6. 12. Vitruv. VII praef. 14.
— § 129: Pausan. I 3, 3. Val. Max. VIII 11 ext. 5. — Plutarch.
de glor. Athen. 2. — Lucian. de domo 30. — § 130: (cfr. Th.
lap. 53). Eustath. ad Dionys. Perieg. 526. — cfr. supra § 27.

1 e om. B. | omnif BS (ter deinceps). 4 isthismius V.
is thym- R. 5 CIII S. cilli BV. cli d. centesima quarta
(B?)v. | fictores Bv. fect- r. cfr. XXXIV 76. 6 marmora
hv.a.S. ut XXXVI 15. | & U.S. ac hv. | typos B&TU. thipos
R. pos V. scyphos hv. (an colossos e marmore et ectypos?). |
sculpsit dTv.a.G. 7 laboriosus R. | et om. R. 8 & ex-
pressisse VRhv.a.G. | dignitates B²dv. -tif B¹S. -natis r.
9 eroum B. eorum h. | ut usurpasset V. | uniuersitatem B¹.
-satate V. 10 & BS. e r. om. dhv. 11 symetria BV.
12 equaestre B². aequa estra e B¹V. | thesauf B. | quod
BU coll. § 62. XXXVI 46. quo rv(J). 13 pastum Bv.
passum r. 14 carnes B. | nobilis B²VRhv(S). -lef B¹(a?)G. |
eius est hv.a.G. | tabula U.v(S). -lae G. | ephesi est d²inras.S.
ephaefi (-fiaf B¹) est B. ephesius & (e V¹) r. -esi hv. 14. 15
simulata Bv. -lat r. 15 uesania hv.a.S. | aequo BV. | pal-
liati BG. palati r. palamedes hv. 15. 16 cogitantes (-tif B²)
U.G. om. hv. an uocitantes? cfr. Lucian. 16 glandium Vd.
fasc gladium v.a.G. | an educens? 17 fuit v.a.J. | cydias
D. cydi (cidi VR) & cydias (cid-VR) U. et cydias v (lac. ante
indicata J). et cydias cythnius U cum Berglio II 8.

HS ~~CXXXXIII~~ Hortensius orator mercatus est eique aedem fecit in Tusculano suo, Euphranoris autem discipulus Antidotus. huius est clipeo dimicans Athenis et luctator tubicen-
 5 que inter pauca laudatus. ipse diligentior quam numero-
 sior et in coloribus severus maxime inclaruit discipulo
 Nicia Atheniense, qui diligentissime mulieres pinxit. lumen 131
 et umbras custodiit atque ut eminere e tabulis picturae maxime curavit. operum eius Nemea advecta ex Asia Ro-
 mam a Silano, quam in curia diximus positam, item Liber 27
 10 pater in aede Concordiae, Hyacinthus, quem Caesar Augustus delectatus eo secum deportavit Alexandria capta, et ob id Tiberius Caesar in templo eius dicavit hanc tabulam et Danaen, Ephesi vero est megabyzi, sacerdotis Ephesiae 132
 Dianae, sepulchrum, Athenis necyomantea Homeri. hanc
 15 vendere Attalo regi noluit talentis LX potiusque patriae suae donavit abundans opibus. fecit et grandes picturas, in quibus sunt Calypso et Io et Andromeda; Alexander quoque in Pompei porticibus praecellens et Calypso sedens huic eidem adscribuntur. quadripedum prosperrime canes 133

§ 131 extr.: cfr. Pausan. III 19, 4. (Martial. ep. XIV 173).
 — § 132: anth. Pal. IX 792. Plutarch. non p. suav. viv. sec. Epic. 11, 2. — anth. Planud. IV 147. — § 133: Pausan. I 29, 15.

1 CXLIII Vdhv.a.S. CLIV B. 2 euphranoris v. -nonif B. -phenoris r. | dist. S. 2. 3 fuit Antidotus v.a.S. 3 clypeo B. | lucator B¹V. 3. 4 tubicemq. B. iab- V. tibicenque dh v.a.S. 4 diligentior dv. deli- B. diligentia r. 4. 5 numero- fior B. 5 feueruf ll.v(S). -rior dTh(?) Brot. | inclarui id B¹. 6 nicia dv. nineta B. nia V¹B. uia h. ni V². | atheniense Bh.S. -sae V. -fef B¹. -lif B². -si dv. cfr. § 58. 7 custo- diuit dv.a.S. -dit VRh. | adque B¹. | iminerent Vh. | picturae ll.v. an figurae? cfr. § 4. XXXIII 157. 8 operū ego. -ra ll.v. (dist. ego). cfr. § 132 Ephesi vero est. 9 a om. B. ma B¹. | posita V. 11 alexandreae B¹. -ria B²Rdhv.a.S. 13 danaen BFU coll. § 28. -nae// VS(J). -nen B. diana d(?) G. -nae (del. et) v. | megabyzi B. -agyfi B. -alysi Vdv. -sis B. cfr. § 93. 14 necromantia (nechr- V) VRdhv.a.S. 15 non luit B. | ix B. 16 pictoras V¹. -res B. 17 androm& B. 18. 19 dist. Madvig adv. crit. III 212. 19 eidem S cum Schultzio. fidem ll. quidem v. | quadripedum Madvig. -dē BF. -def Bv. de V non constat. | prosperime V. -erarime B.

- expressit. hic est Nicias, de quo dicebat Praxiteles interrogatus, quae maxime opera sua probaret in marmoribus: quibus Nicias manum admovisset; tantum circumlitioni eius tribuebat. non satis discernitur, alium eodem nomine an hunc eundem quidam faciant olympiade CXII. 5
- 134 Niciae comparatur et aliquando praefertur Athenion Maronites, Glaucionis Corinthii discipulus, austerior colore et in austeritate iucundior, ut in ipsa pictura eruditio eluceat. pinxit in templo Eleusine phylarchum et Athenis frequentiam, quam vocavere syngenicon, item Achillem 10 virginis habitu occultatum Ulixē dependente et in una tabula *vi* signa, quaque maxime inclaruit, agasonem cum equo. quod nisi in iuventa obiisset, nemo compararetur.
- 135 Est nomen et Heraclidi Macedoni. initio naves pinxit captoque Perseo rege Athenas commigravit. ubi eodem 15 tempore erat Metrodorus, pictor idemque philosophus, in utraque scientia magnae auctoritatis. itaque cum L. Paulus devicto Perseo petiisset ab Atheniensibus, ut ii sibi quam probatissimum philosophum mitterent ad erudiendos liberos, item pictorem ad triumphum excolendum, Athenienses 20

Demetr. Phal. de eloc. 76. — § 134: (cfr. Pausan. I 26, 3 extr.). — § 135 init.: cfr. infra § 146. — cfr. Cic. de or. I 11, 45. Acad II 6, 16.

1 hic eonitias B. 2 que B. quam V. | armoribus B.
 3. 4 circumlitioni d v. -ne B. -licione V. -lycinione B.
 4 alium B(?) G. -ut B¹. -ud B² V d h. -us T v. 5 an hunc
 B G. ad (at v) hunc V h v. adhuc B d T. | faciant d(?) G. -iunt
 U. v. 6 comparatur d v. comparantur B. -rabatur r. | aliquanto
 B d h v. a. S. 6. 7 atheniona amronites B. 7 et austerior
 v. a. S. 9 eleuffine B V. | phylarchum d h Lugd. -cum B R.
 philartum V. -rchum v. 10 frequentia B. | syngenicon B
 (P) H. lyng- d T. ling- r. polygynaecon v. 11 dependente
 (-ti B) B S. -rehendente r v. 12 tabulam B¹. | *vi* signa H
 cum Gron. (S). ut signa U. del. v. insigni Brot. cum Durando.
 locum nondum sanatum puto. 13 nisi iuventa B. | obiisset
 V. | nequo B. nemo ei d h v. a. S. 16 philosophus B v. -phos
 (phyl- V¹) r. 17 utramque B¹. | scientia B d h v. -tiae r.
 18 petiisset V R d h v. a. S. | ut ii B¹ S. uti B² V U. ut B d h v.
 19 miterent V. met- B. 20 idem B. itemque v. a. S. |
 excolendum B v. excoge- V d h. exquoqe- B.

Metrodorum elegerunt, professi eundem in utroque desiderio praestantissimum, quod ita Paulus quoque iudicavit.

Timomachus Byzantius Caesaris dictatoris aetate Aiace[m] 136 et Mediam pinxit, ab eo in Veneris Genetricis aede positas, 5 LXXX talentis venundatas. talentum Atticum \times VI taxat M. Varro. Timomachi aequae laudantur Orestes, Iphigenia in Tauris et Lecythion, agilitatis exercitator, cognatio nobilium, palliati, quos dicturos pinxit, alterum stantem, alterum sedentem. praecipue tamen ars ei fuisse in 10 Gorgone visa est.

Pausiae filius et discipulus Aristolaus e severissimis 137 pictoribus fuit, cuius sunt Epaminondas, Pericles, Media, Virtus, Theseus, imago Atticae plebis, boum immolatio. — Sunt quibus et Nicophanes, eiusdem Pausiae discipulus, 15 placeat diligentia, quam intellegant soli artifices, alias durus in coloribus et sile multus. nam Socrates iure omnibus placet; tales sunt eius cum Aesculapio filiae Hygia, Aegle,

§ 136: cfr. supra § 26. VII 126. — Cic. Verr. IV 60, 135. Ov. trist. II 525 sq. anthol. Planud. IV 83. 135—140. 143. 128. — § 137: cfr. supra § 111. Polemo ap. Athen. XIII 21 p. 567^b. — cfr. Plin. XXXVI 32. — cfr. Pausan. X 29, 1. Propert. V 3, 21.

1. 2 unumque desiderium B. 3 timomachus V. -ochracuf B. | aiace[m] dThv. ata- V. mace[m] B. om. B. 4 & BdTH. ei V. om. B. ei pinxit et hv. | mediam BU. -ia r. -deam dT hv. | pinxit om. hv. a. H. | ab ecinue naeris V. | genitricif B². 5 uenundatas B(?) dhH. | x. vi H(S). \times vi. m. B Brot. xvi r v. 6 taxat M. G. taxatum VRd. -tur v. om. B. 6 ephigenia B². 7 et om. B(?) G. pertinet fortasse post Orestes (v. 6). | lecythion Bd v. laec- V. lethition B. | agilitatis dhv. aeg- BV. eg- B. | exercitatur V. -ato B. 7. 8 nobilium VR. 8 palliati Bv. cfr. § 129. palpa- r. | dicturos Bv. -rus r. | instantem B¹. 9 ei V² dv. et r. 11 e seuerissimis dhv. e saeuer- V. e uer- B. esse ueriffimilif B (partim in ras.). 12 sunt om. B. | epimanondaf B. | medea dhv. a. U. 13 bouom B¹. 14 nicophanef BS. mechopa- Rdhv. inech- V. cfr. § 111. 16 et sile U.(P)H. sed et v. | nam — 17 placet parenthetice dicta putaverunt SJ. de partic. nam et de Socrate pictore cfr. XXXVI 32. 17 talesque v. a. S. | sculapio V. scol- B. | filiae hv. -iae & U. | hygia aegle v. thygiaegle B. hygiaegle r.

Panacea, Iaso et piger, qui appellatur Ocnos, spartum torquens, quod asellus adrodit.

- 138 Hactenus indicatis proceribus in utroque genere non silebuntur et primis proximi: Aristoclides, qui pinxit aedem Apollinis Delphis. Antiphilus puero ignem conflante laudatur ac pulchra alias domo splendescente ipsiusque pueri ore, item lanificio, in quo properant omnium mulierum pensa, Ptolemaeo venante, sed nobilissimo Satyro cum pelle pantherina, quem aposcopeuonta appellant, Aristophon Ancaeo vulnerato ab apro cum socia doloris Astypalaea numerosaque tabula, in qua sunt Priamus, Helena, 10
139 Credulitas, Ulixes, Deiphobus, Dolus. Androbios pinxit Scyllum ancoras praecedentem Persicae classis, Artemon Danaen mirantibus eam praedonibus, reginam Stratonicen, Herculem et Deianiram, nobilissimas autem, quae sunt in 15 Octaviae operibus, Herculem ab Oeta monte Doridos exusta mortalitate consensu deorum in caelum euntem, Laome-

§ 138: cfr. supra § 114. — § 139 init.: Herod. VIII 8. Pausan. X 19, 1.

1 panacea iaso B. panaca iasuf (lacus d) Bd. penaca lacus (locus R) r. pane calasus v. | quia B¹V. 2 arrodit v.a. Brot. arodi V. rodi d. rodit T. 3 haectenul B. act-V¹. 4 aristoclidel B. | an qui delendum? cfr. § 139. | eadem R. 5 anthiphilus B. antipilus Vd. | conflante B. conflantem V. 5. 6 laudatus H Brot. 6 pulchra B¹. pulchre hv.a.G. | domos Vd. (ac pulchra alias domo corrupta videntur; an e pictura atra foculo?). 7 in quo ferant B.

8 ptolemaeo B. -meo V. | uerante B¹. uelante B². | nobilissimo BH. et nobil- v. non (n R) uil- r. 9 pello B¹. | pantherina VR. | aposcopeuonta VdhB(H). -omte R. -oponta G. apocoptonta v. poscoleuonta B. 10 ancaeo G. -aeum D (claudicante structura). ancaiu B¹. angaiu B². ancalu r. -chalo v. | ulnerato v. -tu VRdD. muineratumo B. | atro B. 10. 11 astypalaea D cum Brunnio (hist. artif. Gr. II 53). -pale II.v.

11 numerosaque (quae B) BEv(G). -ros atque Vd. -rosa aequae B. | quo B. | primamus V. primuf B. | helena Bdv. om. r.

12 deiphobi V. | Dolon C. 13 scyllum BVS. -llam Bv. -llin B e Paus. X 19, 1. | praecedentem B. | persice classi V.

14 danen Bv.a.Bas. 15 delianiram V. | nobilissimis B. 16 ab oeta Bv. auoeta Vdh. a boeotia B. | exuta dh(?)C. 17 et p. 281, 1 idomedonif B.

- dontis circa Herculem et Neptunum historiam; Alcimachus Dioxippum, qui pancratiō Olympiae citra pulveris iactum, quod vocant ἀκονί, vicit; Coenus stemmata. Ctesi-
 5 liberum parturiente depicto mitrato et muliebriter ingemescēte inter obstetricia dearum, Cleon Cadmo, Ctesidemus Oechaliae expugnatione, Laodamia, Ctesicles reginae Stratonices iniuria. nullo enim honore exceptus ab ea pinxit volutantem cum piscatore, quem reginam amare
 10 sermo erat, eamque tabulam in portu Ephesi proposuit, ipse velis raptus. regina tolli vetuit, utriusque similitudine mire expressa. Cratinus comoedos Athenis in pompeo pinxit; Eutychedes bigam: regit Victoria. Eudorus
 15 Neptuno et Victoria. Habron amicam et Concordiam pinxit et deorum simulacra, Leontiscus Aratum victorem cum tropaeo, psaltriam, Leon Sappho, Nearchus Venerem inter

§ 140 init.: cfr. Suid. s. v. Ἀπελλήc. — § 141 init.: cfr. Athen. XI 48 p. 474^d.

1 historiam *ll. v. an iniuriam?* 1. 2 alchimacus (alcum-**R**) dioxippum **VR**. 2 olympiae **Bd v(S)**. -phiae **V**. -pia **R(?) h H**. | pulveris *v. pueris ll.* | lactum **V**. tactum **H Brot**. 3 temmata **B**. teminata **V**. 3. 4 ctefilochus **Bd v**. etaesilocus **V**. ethes- **R**. 4 picturae **B² VR**. 5 mulieriter **B**. 5. 6 ingemescēte **Bd h v. a. S**. 6 obstetricia **Bd G**. -rices **Th v (add. et)**. -ricaea (-stretr- **V¹**) **V**. optr&iola **B²**. -oda **B¹**. | cleon cadmo (clad- **B**. admeto **G**) *ll. H*. clamorem *h v. a. G*. 6. 7 ctestidemus **VR**. 7 oechalle **V**. clech- **R**. | laodimia **B**. | ctesicles *S e con. J*. etefidef **B**. clesides *rv*. | regina **V**. 8 iniuriam **B**. 9 uolutantem *d G(S)*. -untatem **B**. -untatem *r*. -uptantem *h Brot*. -atem *v*. | pisator **B**. -ture **V**. | reginas **VR**. 11. 12 similitudinē irae **B**. 12 comoedos *C cum B(D)*. -moedus (-medus **V**) *ll. v(S)*. cfr. § 147. | im **B**. om. *h v. a. B*. 13 pompeo *G(H)*. -pio **B**. -peio *ll. Dal.(S)*. -peium *h v*. | eutychedes *B(D)*. -dis **B(?) H (dist. sublata)**. eutychedes **B**. eith- **V**. euclides *h*. euchi- *v*. | biccam **VR**. | dist. *G*. | regis *h v. a. G (add. cum)*. quam regit *vet. Dal*. 14 caena **V**. cena **B**. | hippys *S cum Keilio*. hyppis *d*. hyppus **B**. hypis *r*. iphis *v*. hippis *H*. 15 amicitiam *v. a. J*. 16 leontiscum **B**. 17 propaeo **B**. tropheo (-aeo *Bas*). *rv. a. Brot*. | psaltria **B**. | sapper **B**. | nearchus **BS**. cfr. § 147. nicarcus **B**. nicaeaeus **V**. -c¹

Gratias et Cupidines, Herculem tristem insaniae paeni-
 142 tentia, Nealces Venerem, ingeniosus et sollers, ime
 siquidem, cum proelium navale Persarum et Aegyptiorum
 pinxisset, quod in Nilo [cuius est aqua maris similis]
 factum volebat intellegi, argumento declaravit quod arte 5
 non poterat: asellum enim bibentem in litore pinxit et
 143 crocodilum insidiantem ei; Oenias syngenicon, Philiscus
 officinam pictoris ignem conflante puero, Phalerion Scyllam,
 Simonides Agatharchum et Mnemosynen, Simus iuvenem
 requiescentem, officinam fullonis quinquatrus celebrantem, 10
 144 idemque Nemesim egregiam, Theorus se inungentem, idem
 ab Oreste matrem et Aegisthum interfici, bellumque Ili-
 cum pluribus tabulis, quod est Romae in Philippi porti-
 cibus, et Cassandram, quae est in Concordiae delubro,
 Leontium Epicuri cogitantem, Demetrium regem, Theon 15
 Orestis insaniam, Thamyram citharoedum, Tauriscus disco-
 bolum, Clytaemestram, Paniscon, Polynicen regnum repe-
 tentem et Capanea.

145 Non omittetur inter hos insigne exemplum. namque
 Erigonus, tritor colorum Nealcae pictoris, in tantum ipse 20

§ 144: (cfr. Aelian. var. hist. II 44. Plutarch. de audiend.
 poet. 3). Quintil. inst. or. XII 10, 6. — cfr. Plin. XXXVI 33.

v. nice- d G. 1. 2 paenitentia S. pen- (-tiaē VR) U. poen-
 dv(D). 2 sollers Bv. sopers r. in d ras. opere h. | lac. ego
 indicavi et dist. ime VR. inte B. in d ras. in arte v(G). hic
 arte C. iste D. an prosperrime (prioribus litteris absorptis)?
 cfr. § 133. 3 in (pro cum) B. 4 nilo cuius v. cuius
 nilo U. | aquam BVh. | mari B(?) v. a. S. | uncus posui cum U 775.
 6 et om. B. 7 crocodillu B. | & (pro ei) B. | syngenicon
 dhv. -cū B. singenicon B¹. -genicon B². -cum V. 8 pale-
 rion cillam VR. 9 agatharchum dhBas. -cum V. -rgū B.
 -tarcum B. -chum v. | mnemosinen V v. a. Bas. nemo- B.
 10 quinquatruuf BD. 11 itemque B. | nemesin dv. a. S. |
 theodorus Thv. a. S. | se inungentem SJ. emung- Bv. et inung-
 BThH. et mung- Vd. erumpentem D cum Benndorfo. | item
 VRh. 12 matrif B. 12. 13 illam cum B. 14 casandram
 V. -rū B. 15 teon VR. 17 clytemestram B. -taemnestram
 B(?) dv. a. D. (post Oreste v. 12 transponi voluit U 776). | paniscon
 B². -cum rv. 17. 18 repetentem Bhv. repen- r Ven. peten- d.
 19 omittetur V. 20 origonuf Bdh.

- profecit, ut celebrem etiam discipulum reliquerit Pasiam, fratrem Aeginetae fictoris. illud vero perquam rarum ac memoria dignum est, suprema opera artificum imperfectasque tabulas, sicut Irim Aristidis, Tyndaridas Nicomachi, 5 Mediam Timomachi et quam diximus Venerem Apellis, in maiore admiratione esse quam perfecta, quippe in iis liniamenta reliqua ipsaeque cogitationes artificum spectantur, atque in lenocinio commendationis dolor est manus, cum id ageret, extinctae.
- 10 Sunt etiamnum non ignobiles quidem, in transcurso 146 tamen dicendi Aristocydes, Anaxander, Aristobulus Syrus, Arcesilas, Tisicratis filius, Coroebus, Nicomachi discipulus, Charmanthes Euphranoris, Dionysodorus Colophonius, Dicaeogenes, qui cum Demetrio rege vixit, Euthymides, 15 Heraclides Macedo, Milon Soleus, Pyromachi statuarii discipuli, Mnasitheus Sicyonius, Mnasitimus, Aristonidae

§ 146: cfr. Pausan. I 1, 3. — Plin. supra § 108. 135. XXXIV 140.

1 proficit VR. | pasiam dhv. -stam B. -sian rS. 2 aeginetae dv. -na& e B. -geniten V. eg- E. | fictoris dhv. -res VR. pictoref B. -ris D. | rarum Bv. paruum r. 3 est BS. et r. etiam d(?)v. 3. 4 imperfectasque v. inter- U. 4 tabulis siat B. | tyndariadal nichomachi B. 5 media B. -deam dv. a. J. | pellif B. 6 fella (pro esse) B. | perficta B. | iis dhv. if BD. his r. 9 agerent extinctae desiderantur v. a. S. 10 &ianum B²Vv(S). -annum B¹. -amnunc Bd(?) Brot. -am Dal. 11 aristocydes BS. -oquides EF. -o quidem V. -onides hv. | syrus v. surus U. D. 12 arcefillaf B. -ilaus hH Brot. | tisicratis dv. tisigr- VR. tul figr- B. | coroebus S cum Keilio. corbiof Bd. -ius Eh. cordius V. corybas (Lugd. corib- v) v. a. S. | nicomachif B. nichomachi V. 13 charmantides S cum Keilio. -nides B. carma- rv. | euphranorif Bv. euf- h. eutr- d. eitr- B. ettr- V. | dionysodorus S cum Keilio. -siodorus (-nisi- V) U. v. 13. 14 dicaeogenes S cum Keilio. dicaog- U. diog- hv. 14 euthymides d(?) S cum Keilio. (-medes hv). eutym- B. eutim- V. eitim- B. 15 midon h. mydon v. a. S. | soleus G. solaeuf B. (an folenfif?). solus rv. | pirhomachin VR. philo- v. a. G. cfr. XXXIV 51. | statyari B. 16 discipulus B(?) dhv. a. J. | mnasiteos VR. mnesitheus HBrot. | sicyonius (sicio- B) mnasitimus (-idemus v) BdG. om. B. sicionius mnasitius sicionius mnasitimus V. | ariftonide BV. -dis v. a. H.

filius et discipulus, Nessus, Habronis filius, Polemon Alexandrinus, Theodorus Samius et Stadios, Nicosthenis discipuli, Xenon, Neoclis discipulus, Sicyonius.

- 147 Pinxere et mulieres: Timarete, Miconis filia, Dianam, quae in tabula Ephesi est antiquissimae picturae; Irene, 5 Cratini pictoris filia et discipula, puellam, quae est Eleusine, Calypso, senem et praestigiatores Theodorum, Alcisthenen saltatorem; Aristarete, Nearchi filia et discipula, Aesculapium. Iaia Cyzicena, perpetua virgo, M. Varronis iuuenta Romae et penicillo pinxit et cestro in ebore im- 10 gines mulierum maxime et Neapoli anum in grandi tabula, 148 suam quoque imaginem ad speculum. nec ullius velocior in pictura manus fuit, artis vero tantum, ut multum manipretii antecederet celeberrimos eadem aetate imaginum pictores Sopolim et Dionysium, quorum tabulae pinaco- 15 thecas implent. pinxit et quaedam Olympias, de qua hoc solum memoratur, discipulum eius fuisse Autobulum.

§ 148: cfr. Cic. ad Att. IV 16, 12. Plin. supra § 113.

1 hadronif B. 2 samius hv. sannus V. -nnos B.d. -nos B. | stadios B.d.J. -ius B(B)G. -ieus H. statius V. tadius v. 4 mulier aestimare B. | miconis U.H. nic- G. myc- v. | filiam B. 5 quae (que B) U.S. om. hv. | tabula quae h v.a.S. | ephaesi B. | antiquissimae BG(S). -mis (praem. in dhv) rdhv(Brot.). 6 cratini hv. -nif B^a. gratinis r. cfr. § 140. | quae Bv. qua r. | est Bv. aet B. 7 dist. Fröhner anal. crit. p. 15. cfr. § 132. (fortasse et delendum. an vero Calypso senex intellegitur opposita puellae?). | linem B. | praestreglatorem Vd. | theodorum theodorum B. 7. 8 alchistenen B. alcistenen r. -nem d. -sthene v.a.S. 8 aristareti B. 9 iaia BS. lala rv. Iaia Schneidewin. Maia Fröhner l. l. p. 18. | perpetua Bhv. -tuo r. | M. BC(D). marci dhLugd. -cia r. martia M. v. | uarrone B in ras. 10 iuuenta Rochette (Fröhner l. l. p. 18). | cestro BhB. cesiro rv. | e hore B. aebore V. 11 neapoli anum H cum Petito. -itanum U.v. 13. 14 manipretii (-raet-BV) S. manvp- B^a. manipretii B. -tio G. immanitate pretii hv. cfr. XXXIV 37. 14 eadem Bv(D). om. B(?)S. | state V^a. aest- V^a. 15 sopolim BETS. -lin dhH. -lym V. sopylon v. | dionisidium B. 15. 16 pinachotechas V. -apothecaf (bine a- B^a) B. 16 ei quadam V. 17 autobulum dG. autobolum VB. auteb- B. antob- hv.

(41) Encausto pingendi duo fuere antiquitus genera, 149
cera et in ebore cestro, id est vericulo, donec classes
pingi coepere. hoc tertium accessit resolutis igni ceris
penicillo utendi, quae pictura navibus nec sole nec sale
5 ventisve corrumpitur.

(42) Pingunt et vestes in Aegypto, inter pauca mira- 150
bili genere, candida vela, postquam attrivere, inlinentes
non coloribus, sed colorem sorbentibus medicamentis. hoc
cum fecere, non apparet in velis, sed in cortinam pigmenti
10 ferventis mersa post momentum extrahuntur picta. mirum-
que, cum sit unus in cortina colos, ex illo alius atque
alius fit in veste accipientis medicamenti qualitate mu-
tatus, nec postea ablui potest. ita cortina, non dubie
confusura colores, si pictos acciperet, digerit ex uno pin-
15 gitque, dum coquit, et adustae eae vestes firmiores usibus
fiunt quam si non urerentur. — 12. (43) De pictura 151
satis superque. contexuisse his et plasticen conveniat
eiusdem operae terrae.

Fingere ex argilla similitudines Butades Sicyonius

§ 151: Isid. XIX 15. — cfr. Athenag. legat. pro Chr. 17
p. 18 (Schwartz).

1 incauto B¹. | fuere B.S. fuisse r.v. | genera constat
v.a.S. 2 castro E. | ides Vd. | uericulo (Salm. p. 163^b D) S.
cfr. XXXIII 107. uir- ll.v. | classis E. 4 in nauibus h
v.a.S. 5 uentisue CFW Müller p. 16. -isque Bd.v. uestis-
que r. 6 uetif B¹S. 6. 7 mirabile B¹. 7 atriuer B.V.
8 f& B. 9 uelif & in B. | pigmenti B¹G. -tif B¹. -gemici
E. -gemut V. pingi in hv. 10 feruentes aquas hv.a.G.
11 illo B. 12 fit Vd. | medicamini VE.d. -nis hv.a.G.
14 confusara B. | digerit BdTv. -ret r. | uno BdVerc. uino r
v.a.H. 15 coquit Edhv. -ui B¹V. -uitur B¹D. | eae B¹S.
hg B¹. om.rv. | firmiores uisibus B.S. -oribus r. -ores dhv.
17 satis om.E. | his om.E. | plasticæ V. | *distinxi cum O Jahnio.*
cfr. Fröhner mus. Rhen. 47 p. 294. 18 operæ BV¹ (genet.
qualit.). cfr. § 183. -re rv (ad seqq. relatum). fortasse operis
scribendum est, ut § 74. XV 131. XXVII 1. XXXVI 13,
aut post conueniat (v. 17) exciderunt quae constat, ut fuerit
quae constat opere (cfr. XI 224. X 94. XIV 55. IX 151.
XXXIII 95 al.). 19 et (pro ex) Vh. | similitudinis VE. |
butades (-aref E) B.S. cfr. § 152. debu- r. dibu- dhv.

figulus primus invenit Corinthi filiae opera, quae capta amore iuvenis, abeunte illo peregre, umbram ex facie eius ad lucernam in pariete lineis circumscripsit, quibus pater eius inpressa argilla typum fecit et cum ceteris fictilibus induratum igni proposuit, eumque servatum in Nymphaeo, donec Mummius Corinthum everterit, tradunt. 5
152 sunt qui in Samo primos omnium plasticen invenisse Rhoecum et Theodorum tradant multo ante Bacchiadas Corintho pulsos, Damaratum vero ex eadem urbe profugum, qui in Etruria Tarquinium regem populi Romani 10 genuit, comitatos fectores Euchira, Diopum, Eugrammum; ab iis Italiae traditam plasticen. Butadis inventum est rubricam addere aut ex rubra creta fingere, primusque personas tegularum extremis imbricibus inposuit, quae inter initia prostypa vocavit; postea idem ectypa fecit. 15 hinc et fastigia templorum orta. propter hunc plastae appellati.

153 (44) Hominis autem imaginem gypso e facie ipsa primus omnium expressit ceraque in eam formam gypsi infusa emendare instituit Lysistratus Sicyonius, frater Ly- 20
34, 61 sippi, de quo diximus. hic et similitudines reddere instituit; ante eum quam pulcherrimas facere studebant. idem et de signis effigies exprimere invenit, crevitque res in tantum, ut nulla signa statuariae sine argilla fierent.

§ 152: (cfr. Pausan. IX 41, 1. X 38, 5. III 12, 10). — extr.: Isid. XX 4, 3.

2 et (pro ex) V. | fac B¹. -ciem V. 4 expressa B. | tyrum B. | et circum V. 6 euerteret dhv.a.S. 8 tradant Bv. -dunt rG (errore). | mulio BV. | bachiadas BVT. batti- v.a.H. 11 euchira diopum BS. heucira opū r. euchira et B. -rapum et v.a.Bas. | eugrammum BV. 12 is V¹. his V¹. | butidis B. dibutadis v.a.S. 13 rubra U.Brot. -rica dv. | cretam Vhv.a.Brot. 14 q, B¹. eq, B¹. 15 prostipa V. protypa v.a.Brot. | ecrypa B. 16 fastidia V¹B. | arta B. | plafte BVv.a.B. 17 appella B. -ata v.a.B. 18 effacie V. 20. 21 lyssippi V. iusi- B. 21 similitudines S. -nif B. -nem rv. an similitudini (sc. imagines)? cfr. pulcherrimas (v. 22). 22 studebant (spond- T) dhTG. -bat B. -batur v(D). -ebatur r. 23 effigies BS. -em rv. 24 argila B.

quo apparet antiquiorem hanc fuisse scientiam quam fundendi aeris.

- (45) Plastae laudatissimi fuere Damophilus et Gorga-
sus, iidem pictores, qui Cereris aedem Romae ad circum
5 maximum utroque genere artis suae excoluerant, versibus
inscriptis Graece, quibus significarent ab dextra opera
Damophili esse, ab laeva Gorgasi. ante hanc aedem
Tuscanica omnia in aedibus fuisse auctor est Varro, et
ex hac, cum reficeretur, crustas parietum excisas tabulis
10 marginatis inclusas esse, item signa ex fastigiis dispersa.
fecit et Chalcosthenes cruda opera Athenis, qui locus ab
officina eius Ceramicos appellatur. M. Varro tradit sibi
cognitum Romae Possim nomine, a quo facta poma et
uvas nemo posset aspectu discernere a veris. idem
15 magnificat Arcesilaum, L. Luculli familiarem, cuius pro-
plasmata pluris venire solita artificibus ipsis quam aliorum
opera; ab hoc factam Venerem Genetricem in foro Cae-
saris et, priusquam absolveretur, festinatione dedicandi

§ 154: cfr. supra § 61. — Vitruv. III 3, 5. — (cfr. Vitruv. II 8, 9). — § 155: cfr. Plin. XXXIV 87. — XXXVI 41. — § 156: cfr. Plin. XXXIV 69. XXXVI 39. — XXXIII 156. XXXVI 40.

1 quo — 2 aeris post traditam plasticen (§ 152 med.) transposuit U. 3 plastae Bv. -trae r. | damophilus B²G (diamo- B¹. dimo- v). -pilus r. 3. 4 gorgasus (cor- d) dv. -auf B. -anus (cor- V) r. 4 idem B²D. iidemque hv.a.S. | ceteris V. cereris — 5 utroque om. B. | edem B. 5 excolerant B. -luerunt hv.a.S. 6 significarunt Bhv.a.S. | ab ll.S. a dhv. | extra V¹B. -tera V². | opera om. B.S. 7 dimophili hv.a.G. | ab laeva H cum Gron. ab imia B. aplane V. aploae B. a parte laeva hv. 8 uisse B¹. lifse B². | auctores uarro V. | et om. Bdv.a.S. 10 dispersa om. B. 11 calchoftenef BV. thenif B. 13 possim ll.S. posim G. possum h. -unium v. | fac VdT. -tas v.a.H. | poma et ll.H. romae V. 14 nemo posset ego. item pisces (B. -cis rS. piscis d) ll.dv. ut non posses (-ssis Gron.) HU cum Gron. alitem nescisse Traube. addiderunt quos cod. Poll. v (Brot.). ita ut non sit G(S). non possis JD. | ueris ll.G(S). ueris uix posses (cod. Poll.) v (Brot.). 15 archesilan V. -aū B²v.a.G. asch- B. | L. om. B. 15. 16 proplasmata G. propriafm- B. plaurosamta r. plastica h. proplastichen v. 18 solueretur V. | festinate B.

positam; eidem a Lucullo HS | \bar{x} | signum Felicitatis locatum, cui mors utriusque inviderit; Octavio equiti Romano cratera facere volenti exemplar e gypso factum talento. laudat et Pasitelen, qui plasticen matrem caelaturae et statuariae sculpturaeque dixit et, cum esset in omnibus 5
 157 iis summus, nihil umquam fecit ante quam finxit. praeterea elaboratam hanc artem Italiae et maxime Etruriae; Vulcam Veis accitum, cui locaret Tarquinius Priscus Iovis effigiem in Capitolio dicendam; fictilem eum fuisse et ideo miniari solitum; fictiles in fastigio templi eius quadri- 10
 23, 6 gas, de quibus saepe diximus; ab hoc eodem factum Herculeum, qui hodieque materiae nomen in urbe retinet. hae enim tum effigies deorum erant lautissimae, nec paenitet nos illorum, qui tales eos coluere; aurum enim et ar- 15
 158 gentum ne diis quidem conficiebant. (46) durant etiam 15 nunc plerisque in locis talia simulacra; fastigia quidem templorum etiam in urbe crebra et municipiis, mira

§ 157: cfr. Plin. XXXIII 111. Liv. X 23, 12. (Cic. de divin. I 10, 16). — cfr. Martial. ep. XIV 177. — Liv. XXXIV 4, 4.

1 HS B. | \bar{x} | D. lxi B. lx rdhv. \bar{x} S. 2 utriusque Bv. -isque r. | romani B. 3 talento Bdv. -tū r. 4 e (pro et) V. | pasitelem Vdv.a.S. 5 sculpturaeque B¹G(J). scvlt- B¹dv(Brot.). scalt- r. | dix B. edixit d. esse dixit v.a.Brot. 6 iif B¹B. hiif B¹. hii V. his dhv. | antiquam B. 7 elauoratam V¹. & labo- B. an elaboratam iam? | eturia V¹. -ria et dT. -riae et SU. truriat V¹. 8 vulcam B¹U. -ani B¹. vulgam r. uolcanium S cum J¹. turianum h. -mque v. del. Brot. | ueif BJ. ulis S. ueiis S. a fregellis (frigil- h) h cod. Poll. v. | cui locaret VRdhv. cull- B¹. coll- B¹. 9 in hv. om. ll. dD. at cfr. XXXVII 11. XXXV 64. 94. 9. 12. XXXVI 196. 27. 28. 36. 58. 98. XXXIV 53. 84. 27. (33. 54). XVI 10. XII 94. VII 126. II 16 cum XXXIV 14. 27. XXXVII 178. XXIX 4. 71. XV 127. | capitolio Bhv. -li r. -lii d. | eam hv.a.G. 10 deo B. | miniari G. -nari B. mirari rv. | solere hv.a.G. 10. 11 quadrigae V. -gie B. -gae hv.a.G. 11 saepe ll.v. supra con. J. 12 hodie quae B. | hae dTv. haec ll. 13 laudatissimae B(?)hv.a.U(J). | paenitet S. pen- B. poen- r(?)v. cfr. § 141. 14 eof BV¹ aThS. deos V¹H(U). del. v. 15. 16 etiamnum B¹S. quaedam B.

caelatura et arte suique firmitate, sanctiora auro, certe innocentiora.

In sacris quidem etiam inter has opes hodie non murrinis crystallinisve, sed fictilibus prolibatur simpulis, inenarrabili Terrae benignitate, si quis singula aestimet, etiam ut omittantur in frugum, vini, pomorum, herbarum et fruticum, medicamentorum, metallorum generibus beneficia eius, quae adhuc diximus. neque adsiduitate satiant figlinarum opera, * doliis ad vina excogitatis, ad aquas tubulis, ad balineas mammatis, ad tecta *imbricibus*, coctilibus laterculis fundamentisque aut quae rota fiunt, propter quae Numa rex septimum collegium figulorum instituit. quin et defunctos sese multi fictilibus soliis condi maluere, sicut M. Varro, Pythagorio modo in myrti et oleae atque populi nigrae foliis. maior pars hominum

§ 159: Isid. XX 4, 3. XIX 10, 14. — § 160: Isid. XX 4, 3. (6). 5. — Martial. ep. XIV 97. 101. 146. 107.

1 suique BS. aeuque rv. | sanctiora auro (-or muro B) ll. B(H). certiora auro v(G). 2 innocentiora dv. -ior ll. 3 & iam Bv. iam r. 4 crystallinisve dhv. cryllt- (gr- B¹) B. cristali- B. cypsit- V. | simpulis v(D). sin pulf B¹. -lfa B². simpulis rJ. -puuiis hG. 5 inenarrabili V. -le B. | ter sae V. | quis VBdhv. qui BS. | sqq. dist. v.a.H. cfr. XXXVI 1. 6 et iam S. | ut om. B. | itagum B. | pymorum B¹. 7 et om. Bhv.a.S. 7. 8 ueneficia B. 8 quae B(?)H. quaeque Bdhv(S). que quae V. quaequae D. an quaeque alia? cfr. XX 2. | ad hoc B. | neque ego. uel quae Bv. uel rH. | adsiduitatis B. (de sententia cfr. XII 81). 9 doluis V¹. 10 tubulif BVB. tab- BdTbv. (tegulisque add.v.a.H.) | mammatis ll.v(H). hamatis B. | imbricibus huc transposui e coni. S. post opera (v. 9) habent ll.v (librarii primo ab opera ad tecta aberrantis errore mox cognito, sed non correcto). del. H. 11 fundamentisque (-quae V) ll.v(S). frontatisque B. ad fundamenta D ex Isid. (saltem ad parietes fundamentaque). | aut quae ll.v(S). ob quae H. quae aut D. 11. 12 rota fiunt propter quae B(v)S. om. rH. post fiunt transposuerunt doliis — aquas v.a.H. doliis — mammatis J. plura mutavit transponendo addendoque D. cfr. etiam U 780. 12 VII BV. 13 soliis om. V. 14 sicuti maluerunt V. | marcus B². -co B¹. | pythagorio BS. -reo hBrot. -rico v. pitagodio r. | inmitti B. 15 fodis VB.

terrenis utitur vasis. Samia etiam nunc in esculentis laudantur. retinent hanc nobilitatem et Arretium in Italia et calicum tantum Surrentum, Hasta, Pollentia, in Hispania 161 Saguntum, in Asia Pergamum. habent et Trallis ibi opera sua et in Italia Mutina, quoniam et sic gentes nobilitantur 5 et haec quoque per maria, terras ultro citro portantur, insignibus rotae officinis. Erythris in templo hodieque ostenduntur amphorae duae propter tenuitatem consecratae discipuli magistrique certamine, uter tenuiorum humum duceret. Cois ea laus maxima, Hadrianus firmi- 10 tas, nonnullis circa hoc severitatis quoque exemplis. 162 Q. Coponium invenimus ambitus damnatum, quia vini amphoram dedisset dono ei, cui suffragi latio erat. atque ut e luxu quoque aliqua contingat auctoritas figlinis: tripatinium, inquit Fenestella, appellabatur summa 15 cenarum lautitia; una erat murenarum, altera luporum, tertia mixti piscis, inclinatis iam scilicet moribus, ut tamen eos praeferre Graeciae etiam philosophis possimus, siquidem in Aristotelis heredum auctione.

§ 162: Fenestella: cfr. Peter fragm. hist. Rom. p. 277. — Diog. Laert. V 1, 16.

1 samiae V. | etiam nunc (xiann- B) S. -num r.u. | sicul-
lensis B. scul- V. 2 retinet v.a.S(J). | aretium B².
3 caldaicum V². -dei B. | furrentum V. | hasta B d.D. -tam r.
Asta v. cfr. III 49. | polientia B. 4 sagunt in V. -gunt
tum en (tamen B²) B. | trallis v(S). trailif B. tralis r. (cfr.
§ 172). tralles dH. -eis C. | ibi II. S. om. dH. sibi Fröhner
mus. Rhen. 47 p. 294. 5 mutina BC. utinā r (v ante in
italia). | fig gentef B¹. inge- B². 6 terrasque et citroque
v.a.S. 7 erythrif BThv. -theris r. 8 amphorae Bv. ap-
piore r. 10 dumū B¹. dom- B². | ea laus ego. illa laus D
cum U 782. laus II. v. leuitas Fröhner anal. crit. p. 19. |
adrianus V¹ dH. adiutoris V² B. 11 quoque severitatis d(?)
Brat. 12 Q. hv. quintum B. quan- r. | copionū B. -nium V.
13 cui suffragi B. cuius fragi Vdh. cuius suffragii v.a.H.
14 e luxu S e coni. J. luxu v. fluxu cod. Poll. fruxu B¹ d.
-xo VR. frucu B². | aliquo B. 14. 15 tripatinium BS. -num v.
tispatiniū r. 16 cenarum S. coen- d(?) v. gen- VR. generū B.
-ra h. cfr. § 165 extr. 17 mixta d. myxonis v.a.S. 18
gratiae VR.

septuaginta patinas venisse traditur. nos cum unam Aesopi 163
 tragoediarum histmonis in natura avium diceremus Hs Q 10, 141
 stetiſſe, non dubito indignatos legentes. at, Hercules,
 Vitellius in principatu suo [X] Hs condidit patinam, cui
 5 faciendae fornax in campis exaedificata erat, quoniam eo
 pervenit luxuria, ut etiam scitilia pluris constent quam
 murrina. propter hanc Mucianus altero consulatu suo 164
 in conqueſtione exprobravit patinarum paludes Vitelli me-
 moriae, non illa foediora, cuius veneno Asprenati reo
 10 Cassius Severus accusator obiebat interisse convivas
 cxxx. nobilitantur his quoque oppida, ut Regium et 165
 Cumae. Samia testa Matris deum sacerdotes, qui Galli
 vocantur, virilitatem amputare nec aliter citra perniciem,
 M. Caelio credamus, qui linguam sic amputandam obiecit
 15 gravi probro, tamquam et ipse iam tunc eidem Vitellio
 malediceret. quid non excogitat vita fractis etiam testis
 utendo, sic ut firmitus durent, tunsis calce addita, quae
 vocant Signina! quo genere etiam pavimenta excogitavit.

13. (47) Verum et ipsius terrae sunt alia commenta. 166

§ 163 extr.: cfr. Suet. Vitell. 13. — § 164 extr.: cfr. Suet.
 Aug. 56. — § 165: Martial. ep. XIV 113. III 81. Suet. Vitell.
 3 extr. — cfr. Colum. I 6, 12. — § 166: Vitruv. II 6, 1. Seneca
 nat. qu. III 20, 3. Isid. XVI 1, 8.

1 lx v.a.H. | nam nos hv.a.S. | unam dhv. una (a in ras.)
 B. un r. | esopi VRd. 2 stonnis VR. | c VS. [c] B. [c] D.
 cc'd. sentum Rv(G). dc (h)B. 4 [X] BJ. x Rd.H. x VTh.
 cc v. | condidit dhv. condit U. 7 murina R. unina V. |
 macianus B. 8 conqueſtione U.v(S). -quisitione G. 8. 9
 memoriae B.h.G. -ria v. memacriae (-aer-V¹) V. -rie R.
 9 illae B. | asprenati hv. -pernati BR. -tis W². -pere nati d.
 -tis V¹. | eo V. 10 gallius B. 11 iis oppida quoque h
 v.a.S. | regium Vv(D). -gum B. rhegium B(?) dhC. | ex VR.
 12 cum e B. cuma V. 13 amputant hv.a.H. 14 si M.
 v.a.H. | sic — 15 gravi VRdhv. sic B². om. B¹. 15 probro
 d² in ras. hv. -bra B. -ba r. 16 quid? non (= nonne) J. |
 excogitat vita RS(D). -tauit a r. -tauit vita J. -tauit ars
 hv. 17 tunfil BS. tunsis dv. uis V¹. ur his V². oris R.
 om. h. 18 signi ina B. | quo B²dv. quo e T. qua B¹. quae
 Vh. q. R. | genere BdTv. cen- V¹R. cin- V². certe h. cfr.
 § 162. | palmenta B. 19 segmenta v.a.H.

quis enim satis miretur pessumam eius partem ideoque
 pulverem appellatam in Puteolanis collibus opponi maris
 fluctibus, mersumque protinus fieri lapidem unum inex-
 pugnabilem undis et fortiozem cotidie, utique si Cumano
 167 misceatur caemento? eadem est terrae natura et in Cyzi- 5
 cena regione, sed ibi non pulvis, verum ipsa terra qua
 libeat magnitudine excisa et demersa in mare lapidea
 extrahitur. hoc idem circa Cassandream produnt fieri, et
 in fonte Cnidio dulci intra octo menses terram lapide-
 scere. ab Oropo quidem Aulida usque quidquid attingitur 10
 mari terrae mutatur in saxa. non multum a pulvere
 Puteolano distat e Nilo harena tenuissima sui parte, non
 ad sustinenda maria fluctusque frangendos, sed ad de-
 168 bellanda corpora palaestrae studiis. inde certe Patrobio,
 Neronis principis liberto, advehebatur. quin et Cratero 15
 et Leonnato ac Meleagro, Alexandri Magni ducibus, solitum
 hoc portari cum reliquis militaribus commerciis reperio,
 plura de hac parte non dicturus, non, Hercules, magis
 quam de terrae usu in ceromatis, quibus exercendo iuventus
 169 nostra corporis vires perdit animorum. 14. (48) quid? 20
 non in Africa Hispaniaque e terra parietes, quos appellant

§ 167 extr.: Suet. Nero 45. — § 169: Isid. XV 9, 5. cfr.
 XIX 10, 1. Pallad. I 34, 4. — extr.: cfr. Plin. II 181.

1 ideoque BG. medioque rv. 2 puluere Vd. | appel-
 latum v.a.S. | in ll.v. an e? (colligitur add. Isid.). 3 flucti-
 bus om. B. | lapidem Bdv. -itiā r. 3. 4 expugnabilem B.
 4 quo cotidie V. 5 cemento V²v.a.G. cim- V¹B.
 6. 7 qualibet dhv.a.S. 8 cassandream (casa- B) ll.v(S).
 -driam d(?)C. 9 cnidio VRdG(S). cned- B. gnid- v(Lugd.).
 9. 10 lacere B. 10 quitquid attingitur (anti- B¹) B.
 11 mutur B¹. 12 distate B¹. -ante B². | niho Vd. 13 susti-
 nendam B¹. | fluctibusque frangendo VR. 13. 14 ebellanda
 V¹. debellando B¹. -dñ B². 14 palaestrae dv. palef- BV
 Ven. plas- B. | an ideo? 16 melae (e eras.) agro B¹. mel
 agro B². | solitum ego. sabium B. sablum rS. -hulum dhv.
 17 hoc sc. commercium. | portari hv. -are ll. -auere Müller
 emend. V 19 (puncto post commerciis posito). | relitaribus (om.
 quis mili) B¹. relat- B². | commercif B¹D. 19 inuentus B¹.
 20 corpora dhv.a.S. 21 non BG(J). non et RdThv
 (). in V lacuna. | e BS. om. r. ex v.

formaceos, quoniam in forma circumdatis II utrimque tabulis inferciuntur verius quam struuntur, aevis durant, incorrupti imbribus, ventis, ignibus omnique caemento firmiores? spectat etiam nunc speculas Hannibalis Hispania
 5 terrenasque turres iugis montium impositas. hinc et caespitum natura castrorum vallis accommodata contraque fluminum impetus aggeribus. inlini quidem crates parietum luto et lateribus crudis exstrui quis ignorat?

(49) Lateres non sunt ex sabuloso neque harenoso 170
 10 multoque minus calculoso ducendi solo, sed e cretoso et albicante aut ex rubrica vel etiam e sabulo, masculo certe. finguntur optime vere, nam solstitio rimosi fiunt. aedificiis non nisi bimos probant, quia et intritam ipsam eorum, priusquam fingantur, macerari oportet. genera 171
 15 eorum fiunt tria: Lydion, quo nos utimur, longum sesquipedem, latum pedem, alterum tetradoron, tertium pentadoron. Graeci enim antiqui δῶπον palmum vocabant et ideo δῶπα munera, quia manu darentur; ergo a quattuor et quinque palmis, prout sunt, nominantur. eadem est
 20 et latitudo. minore privatis operibus, maiore in publicis

§ 170: Vitruv. II 3, 1. 2. 3. — § 171: Vitruv. II 3, 4.

1 formaceos B d G. forna- r v. | in forma U. G. fornacium modo h v. | duabus utrimque B S. utrimque (-rumque V) duabus r v. cfr. Isid. 2 striuntur B. instruuntur h(?) v. a. J ex Isid. 5 turref B d h v. terras r. 6 ualis V¹. aliis B. | contraque B S. -tra r v. 7 aggeribus B d v. ac generibus (genibus B) r. 8 extrui B¹ D. 9 lateris V B. | ex B S. ea r. e d h v. | sabuloso B. sob- V. 10 calculo V B. | solof B¹. 11 etiam B S. cfr. Vitruv. si iam r v. | ex v. a. S. | sabulo U. v (J). -loso G. sablo S. | e masculo v. a. S. 12 fintur B. | non (pro nam) B. 13 nisi bimof B G. sibi mos r. idoneos h v. | quia ego. quin U. v. 15 fiunt ego e Vitruv. qui B J. quae r. quae S. om. d v (D). | lydion U. H. lidron h. -doron v. didoron B. | nos ego coll. Vitruv. (nostri). uolgo Müller emend. V 20. om. U. v. 15. 16 sesquipedem B d S. -de in r. -de h v. 16 pede B h v. a. S. 16. 17 tertium pentadoron om. B. 17 graeci d h v. greci B. graecia V. itia B. | psalmum V¹ B. 18 dora mûcera B. dororum caera V. | odorentur B. 20 latitudine B. | in priuatis h v. a. S. | maiore B h v. a ma- r.

afuitur in Graecia. Pitanae in Asia et in ulteriore Hispania
 elvitatibus Maxilla et Callet sunt lateres, qui siccati
 non merguntur in aqua. sunt enim e terra punicea,
 172 cum subigi potest, utilissima. Graeci, praeterquam ubi
 e silice fieri poterat structura, latericios parietes prae-
 tulere. sunt enim aeterni, si ad perpendicularum frant. 5
 ideo et publica opera et regias domos sic struxere:
 murum Athenis, qui ad montem Hymettum spectat, Patris
 aedes Iovis et Herculis, quamvis lapideas columnas et
 epistylia circumdarent, domum Traillus regiam Attali, 10
 item Sardibus Croesi, quam gerusian fecere, Hasicarnasi
 173 Mausoli, quae etiam nunc durant. Lacedaemone quidem
 latericiis parietibus exelsum opus tectorum propter excel-
 lentiam picturae lignis formis inselsum Romam deporta-
 vere in aedilitate ad comitum exornandam Murena et 15
 Varro. cum opus per se mirum esset, tralatium tamen
 magis mirabantur. in Italia quoque latericiis murus Arreti
 et Meraniae est. Romae non sunt tanta aedificia, quia
 sesquipedalis partes non plus quam unam conignationem

§ 172: Vitruv. II 6, 9. 10. — § 173: Vitruv. II 8, 9. 16. 17.

1 et in h.v. aut in U. an sicut in? 2 maxilla U. H.
 cfr. Vitruv: -lia d. massilia h.v. massia B. | callet D cum
 U 783 coll. III 12. -ent B. calent r. -to d. calento h.v. |
 que (que B) siccant VR. 5 est licefieri (lique- V) Vd. |
 structura Bv. -tu r. 6 frant B. 7 ideo et B. S. de eo
 et r. H. ideo et ad (in G) v. | damos B. | sic B. A. T. S. ie B.
 del. V. h. H. adduntur. sic v. | dist. H. | struere B. -exere V.
 extrux- Thv. a. G. 8 montem B. v. monente V. -ent B. |
 hymettum C. -metum B. v. hey- B. 10 epistylia B.
 aepistylia V. | trailibus B. trail- V. cfr. § 161. 11 coely B.
 gerusian C. -sia VR. -ita B. | alicarnasi B. 12 mausoli
 G. -lus B. -lea v. masolus V. -lis d. | quae B. d. h. que B.
 qui V. (an hysque sc. lateribus?). | etianhunc B. 13 tecto-
 rum B. 15 exorandum Vd. | munera B. muraena dh(?)
 Lagb. 16 translatum B. B. v. a. S. 17 mirabuntur B. |
 areti J. -tia H. arecti B. areti B. -ti S.
 18 & meraniae Bv. eume- d. eum euagine (acuaginae V) r.
 19 uallem (pro unam) B. 19 et p. 295, 1 conignationem
 B.

tolerat, cautumque est, ne communis crassior fiat, nec intergerivorarum ratio patitur.

15. (50) Haec sint dicta de lateribus. In terrae 174
autem reliquis generibus vel maxime mira natura est
5 sulphuris, quo plurima domantur. nascitur in insulis Ae-
olis inter Siciliam et Italiam, quas ardere diximus, sed s. 92 sq.
nobilissimum in Melo insula. in Italia quoque invenitur
in Neapolitano Campanoque agro collibus, qui vocantur
Leucogaei. ibi e cuniculis effossum perficitur igni.
10 genera tria: vivum, quod Graeci apyron vocant, nascitur 175
solidum solum — cetera enim liquore constant et con-
ficiuntur oleo incocta —; vivum effoditur tralucetque et
viret. solo ex omnibus generibus medici utuntur: alterum
genus appellant glaebam, fustorum tantum officinis familiare.
15 tertio quoque generi unus tantum est usus ad lanas suf-
ficiendas, quoniam candorem mollitiamque confert. regula
vocatur hoc genus, quartum caute ad ellychnia maxime
conficienda; cetero tantum vis est ut morbos cemitiales

§ 174: Ibid. XVI 1, 9. Diosc. V 123. — § 175: (Cels. V 18, 14). — §§ 175. 176: Isid. XVI 1, 9. 10.

1 me Bho. nec r. 2 intergerrius V. -erimorum v. a. H.
3 reliquis Bv. regionis r. om. h. 5 sulphuris Bd(?)
v. a. J (ut semper). | quod V¹ E. 7 melo VE. 8 neopoli-
tane B. expo. V. | campoque B. 9 leucogaei E(?) B. -geli V.
-gely dT. -gei h. -oceli B. | ibi e. B(E?) H cum Gron. bie Th.
biae Vd. (lybiae B). quod est (vel e) v. | efossum V. efuss- B.
11 solidum D cum U 784. solidum hoc est glaeba (BS.
gleba r. H. -bosum v) U. v. | solum B¹ VE. S. -lo B². del. D cum U.
quo solum dT(?) H. eo solo v. | dist. ego. | cetera V² S cum Gron.
ex omnibus generibus (om. B) medici utuntur. alteram genus
cetera BV¹ E (errore praeceptu ex v. 13 sqq.). ex omnibus — utun-
tur cetera dThv. 12 translucetque B² E d'v. a. S. 13 vi/r&
B. | solo — utuntur U. S. om. dThv. (generibus om. S cum B²).
14 glaeba V. 15 generi Bhn. -re r. 15. 16 sufficiendas
G. cfr. Isid. -ficiendas U. v. 16 candorem hD cum U 785.
-rem tantum U. v. | mollitiâq. BS. -iam B (praem. et) d. -iemque
hv. in V litt. evm. 17 quartum U. D. -to hv. | caute (cafe V)
U. D. autem hv. (aptum Isid.). an κερύη? | hellychnia B.
hely- V. 18 tantum U. -ta hv ex Isid. an tamen (vel r¹
tantum)? | vis om. V.

deprehendat nidore inpositum igni. lusit et Anaxilaus
 eo, addens in calicem vini prunaeque subdita circumferens,
 exardescens percussu pallorem dirum velut defunctorum
 176 effundente in conviviis. natura eius exalfacit, concoquit,
 sed et discutit collectiones corporum, ob hoc talibus em- 5
 plastris malagmatisque miscetur. renibus quoque et lumbis
 in dolore cum adipe mire prodest inpositum. aufert et
 lichenas faciei cum terebinthi resina et lepras; harpax
 ita vocatur a celeritate praebendi, avelli enim subinde
 177 debet. prodest et suspiriosis linctu, purulenta quoque 10
 extussantibus et contra scorpionum ictus. vitiliginis
 vivum nitro mixtum atque ex aceto tritum et inlitum
 tollit, item lendes, et in palpebris aceto sandaracato ad-
 mixtum. habet et in religionibus locum ad expiandas
 suffitu domos. sentitur vis eius et in aquis ferventibus, 15
 neque alia res facilius accenditur, quo apparet ignium

§ 176: Diosc. V 123. Pl. iun. 58, 16. Seren. 456. — § 177
 init.: Diosc. V 123. eupor. II 31. — Homer. x 481. Iuvenal.
 II 157. Ovid. fast. IV 739. — cfr. Plin. XXXI 59. — Seneca
 nat. qu. II 21, 2.

1 anasilaus B. 2 addenf B.S. candens rv. | calicem B.S.
 -ce rv. | uini B² Isid. Brot. uici B¹. uino r. nouo v. | prunaeque
 dv. -na quae B. -naeque V. -neque B. 3 exardescens Bdv.
 -tes r. | percussu v ex Isid. (J). se pc- B.d. superc- V. perc-
 B.S. 4 effundente in ego. cfr. XXXIV 12. -tem B.S. -te rv.
 offundente h(?) G. | conuiuif BJD. 5 talibus U.v. albis
 Fröhner anal. crit. p. 19. cfr. XXXIII 110. 8 faciei B.S.
 e (ae F. a v) facie (-iae F) B.Fdhv. om. V (hic deficiens usque
 ad § 194 bitumini). | terebinti F. -benti B. | resine B. ne
 sine F. | lebhraf B¹. | harpax BB (S cum J ad praeced. re-
 ferens). arpax r. harpacticon (om. ita) v. 9 uocatur Bv.
 -antur r. | praebendi B.S. cfr. XXVIII 3 extr. praeuelli r.
 uellendi hB. auell- v. prendendi J. | uelli h. a B. 10
 suspiriosus B. | linctu S cum J. unctu B. linctum dhv. -tus
 B²F. lictus B¹. cfr. XXXVI 133. XXXIII 92. XXXI 104.
 105. XXIX 120. 11 extussia eā tibus B.F. | utiliginis B.
 uellig- B¹. uel lentig- B². 12 uiuum B¹. cum B². 13 et
 in B.S. in rv. et h. 13. 14 admixtum B.S. (amm- dh).
 -tom F. -to Bv. cfr. XXIX 137. 14 et om. B. | expianda
 15 modo B.

vim magnam ei inesse. fulmina, fulgura quoque sulphuris odorem habent, ac lux ipsa eorum sulphurea est.

(51) Et bituminis vicina natura est. aliubi limus, 178
aliubi terra est, limus e Iudaeae lacu, ut diximus, emer- 5, 72
5 gens, terra in Syria circa Sidonem oppidum maritimum.
spissantur haec utraque et in densitatem coeunt. est vero
liquidum bitumen, sicut Zacynthium et quod a Babylone
invehitur; ibi quidem et candidum gignitur. liquidum est
et Apolloniaticum, quae omnia Graeci pissasphalton appel-
10 lant ex argumento picis ac bituminis. gignitur et pingue 179
oleique liquoris in Sicilia Agragantino fonte, inficiens
rivum. incolae id harundinum paniculis colligunt, citis-
sime sic adhaerescens, utunturque eo ad lucernarum lu-
mina olei vice, item ad scabiem iumentorum. sunt qui
15 et naphtham, de qua in secundo diximus volumine, bitu- 2, 235
minis generibus adscribant, verum eius ardens natura et
ignium cognata procul ab omni usu abest. bituminis 180
probatio ut quam maxime splendeat sitque ponderosum,
graveolens, atrum modice, quoniam adulteratur pice. vis

§ 178: Isid. XVI 2, 1. Diosc. I 99. 100. Vitruv. VIII 3, 8. —
§ 179: Diosc. I 99 (101). Solin. 5, 22. Verg. georg. III 451.
Colum. VI 32, 2. — § 180: Diosc. I 99. 101.

1 ei B¹S. & r. etiam dh. -am ei v. | et fulgura v.a.J.
2 sulfurea B¹. sulphura BF. -phurea d(?)v.a.S. 3 aliubi
S. -be B¹. alibi rv. | limis B. 4 aliubi S. -be B¹. alibi
B²dv. om. r. | terrae B. | est om. hv.a.S. | libuf B¹. | e (G.
a Rhv) iudaeae Rhv. e (a F) iudaea Fd. einufde ae (del. B²).
B. | lacu Bhv. flacu F. flatu Bd. 6 est uero et Bergk
I 23. 7 ab B¹. 8 et om. B. 9 umū (pro omnia) B. |
piffasphalton (spi- B¹) Bdhv. -palton r. 10 piffif B¹. | ac
ll.S. et dhv. | & BFhv(S). et in (im T) Bdt. etiam H.
11 oleique BS. dieique r. (liquorisque oleacei v.) | agragan-
tino BFv(D). agragent- B¹S. agrgent- B². cfr. § 62. | in-
f/ficienf B¹. infpic- B¹. 13 fi B¹. 14 ad scabiē (-em ad d)
B²dhv(D). scabie (-iae F. -iem S) ad rS. (an item in scabie
boum ac iumentorum?). 15 naphtham G. -then v. nap-
tham B². napham B¹. -pha r. cfr. II 235. XXIV 158.
17 cognatio B. 18 ponderosum ac v.a.J. 19 graueolens
ego e Diosc. graue leue (lene h) ll.dhv. graueolens, leue Kül-
bius. grauedinosum, leue Müller emend. V 21. | atrum ego e

quæ sulphuri: sistit, discutit, contrahit, glutinat. serpentes accensum nidore fugat. ad suffusiones oculorum et affruges Babylonium efficax traditur; item ad lepras, lichenas pruritusque corporum. influitur et podagris. omnia autem eius genera incommodos oculorum pilos replicant, dentium 5
 181 doloribus medentur simul nitro intrito. lenit tussim veterem et anhelitus cum vino potum; dysintericis etiam datur eodem modo sistitque alvum. cum aceto vero potum discutit concretum sanguinem ac detrahit. mitigat tumorum dolores, item articulorum, cum farina hordeacea 10 inpositum emplastrum peculiare facit suo nomine. sanguinem sistit, vulnera colligit, glutinat nervos. utuntur etiam ad quartanas bituminis drachma et hedyosmi pari
 182 pondere cum murræ obolo subacti. comitiales morbos ustum deprendit. volvarum strangulationes offactu discutit 15 cum vino et castoreo, procidentes suffitu reprimi, purgationes feminarum in vino potum elicit. in reliquo usu
 34, 15 sacramentis influitur firmatque ea contra ignes. diximus et tingni solitam aes eo statuasque inlini. calcis quoque usum praeiuvat ita feruminatis Babylonis muris. placet in 20

§ 180 extr.: Diosc. eupor. I 235. 53. 71. cfr. Scribon. 54. Marc. 12, 2. — § 181: Diosc. I 101. eupor. II 31. 39. cfr. Marc. 16, 67. — § 182: Diosc. I 101. — extr.: Vitruv. VIII 3, 8. I 5, 8.

Diosc. autem *ll.v.* 1 sulphuri FJ. -rei B. -phuri BS. -ris hv. 2 3 albugine B. 3 babylonis B. babill. F. | idem B. | lebhras B¹. 4 pluritusque B¹. 6 medetur hS. | simul cum hv. a. S. | intrito. lenit ego coll. *Diosc. eupor. I 71 et XXX 77. 81.* influit B. -to J. -tum S. -tum lenit D (cum sqq. *ungens coll. XXXI 121*). inlini F. illini B. illitum dh. -ta v. 7 potum ll. J (cum luc. signo). potum emendat v. 8 alitum B. 9 ac BS. & ahv. om. r. 11 inplastrum B¹. | peculiare B. | suo B¹ S. sui rv. | nominis v. a. S. 12 colligat v. a. S. | utantur B. 13 drachma B. | hedyosmi Fd. hedro- B. | patori BF. 15 ustum Bdv. usum r. | offactum hv. a. S. 16 uniu B. | procidentes BTH. -te Fd. -cedentes B. -cidentes (-tia v) sedi (-dis v) hv. 17 elicit Bv. eiec. r. 18 firmatque ahv. -quae F. -maq. B. fit atq. B. | ignis BPS. 19 solitas v. a. S. | ael BS. ex rv. | eol B¹. | statuas et v. a. S. 20 feminatis B¹. ferrumtin- Bdv. a. S. | babylonis B. | in B¹ B¹ et BG. et in FD.

ferrariis fabrorum officinis tinguendo ferro clavorum capitibus et metallis aliis usibus.

- (52) Nec minor est aut adeo dissimilis aluminis opera, 183
quod intellegitur salsugo terrae. plura et eius genera. In
5 Cypro candidum et nigrum, exigua coloris differentia, cum
sit usus magna, quoniam inficiendis clavo colore latis
candidum liquidumque utilissimum est contraque fuscis
aut obscuris nigrum. et aurum nigro purgatur. fit autem 184
omne ex aqua limoque, hoc est terrae exudantis natura.
10 contrivatum hieme aestivis solibus maturatur. quod fuit
ex eo praecox, candidius fit. gignitur autem in Hispania,
Aegypto, Armenia, Macedonia, Ponto, Africa, insulis Sar-
diniis, Melo, Lipara, Strongyle. laudatissimum in Aegypto,
proximum in Melo. huius quoque duae species, liquidum
15 spiritissimumque. liquidi probatio ut sit limpidum lacteumque,
sine offensis fricandi, cum quodam igniculo caloris. hoc
phorimon vocant. an sit adulteratum, deprehenditur suco
Pumici mali; sincerum enim mixtura . . . alterum genus
est pallidi et scabri et quod inficiatur et galla, ideoque
20 hoc vocant parapheron. liquidi aluminis vis adstringere, 185
indurare, rodere. melle admixto sanat oris ulcera, papulas

§ 183: Isid. XVI 2, 2. — § 184: Isid. XVI 2, 2. Diosc. V 122. — Galen. κάρδ τόρ. VI 3. — § 185: Diosc. V 122. Seren. 81. Marc. 18, 21. Pl. iun. 100, 14—16. 5.

† clavorum B.S. -umque Fdhv(D). duorumque B. (dist. sustulit J). § aut om. B. | ab eo dT.v.a.S. | aluminis EFdh v(D). -ni B.S. 5 nigricis T. -rum dT.v.a.S. | coloribusque B. (an coloris visusque?). 6 magna G. -ni U.v. | inficiendis Fdv. -do h. -entes r. 8 auro E. 9 exundantis F. -tur B. 11 praecoxū B¹. | candidius BG. -dus r. -dum dT.v. | fuit B. 12 aegypto B (item infra). 13 strongylae B. -gyle B. 16 fricandi U.v(S). -ntium h.C. | dū B. | caloris v e Diosc. col. N. 17 phorimon v e Galeni κάρδ τόρ. VI 3 p. 495. porthmon B.d. -tmon B. pontimon h. pesthomon F. (phorimon Dat. errore). | sint B¹. 18 pumici B. | mixtura Bfd. -ram fugit h. -ra ea nigrescit B(?)v. lac. ego indicavi; exidit fere inficitur. 19 et quod EFdhv. id quod B. | inficitur hv.a.H. | & ego. a B.S. om. vv. cfr. § 2. | gallis B¹. 20 liquidi BJ. vis liq. rv(D). | vis J. om. U.v(D). 21 melli B. (an m¹ admixtum? cfr. § 177). | senatoris B.

- pruritusque. haec curatio fit in balneis II mellis partibus, tertia aluminis. virus alarum sudorisque sedat. sumitur pilulis contra lienis vitia pellendumque per urinam sanguinem. emendat et scabiem nitro ac melanthio admixtis.
- 186 Concreti aluminis unum genus $\chi\chi\iota\tau\acute{o}\nu$ appellant Graeci, 5 in capillamenta quaedam canescentia dehiscens, unde quidam trichitim potius appellavere. hoc fit e lapide, ex quo et aes — chalcitim vocant —, ut sudor quidam eius lapidis in spumam coagulatus. hoc genus aluminis minus siccatur minusque sistit umorem inutilem corporum, et auri- 10 bus magnopere prodest infusum; vel inlitum et oris ulceribus dentibusque et si saliva cum eo contineatur. et oculorum medicamentis inseritur apte verendisque utriusque sexus. coquitur in catinis, donec liquari desinat.
- 187 inertioris est alterum generis, quod strongylen vocant. 15 duae et eius species, fungosum atque omni umore dilui facile, quod in totum damnatur. melius pumicosum et foraminum fistulis spongiae simile rotundumque natura,

§§ 186—188: Diosc. V 122. — § 186: cfr. Plin. XXXIV 2. — Marc. 9, 20. 12, 4. 49. Diosc. eupor. I 82.

1 duabus *ll. v.* 2 fudorisque *B. D.* -resque *rv.* | edat *B.*
 3 pipulif *B¹.* 4 scabiam *B.* | mellantio *B.* -amtio *F.*
 5 concreti *Bv.* -te *r.* | chiston *F² B¹ d.* hi- *B¹.* 7 trichitim
B. S. -tin *v.* -chlithim *F².* -chlitem *F¹.* tryclitim d. triclinton *B.*
 8 *qf B² S.* hef *B¹.* *om. r G.* id *v.* | calcitim *B.* | uocant
 ut *ego.* -amuf *B. S.* -atus *F.* -atur *B. d. h.* -ant ut sit *v.* *cfr.*
XXXIV 117. 9 coagulatus *B. d. G.* -taes *F.* -ti est (*del. v.*)
hv. coëgula *ē B.* 9. 10 minus ficitat *B. S. om. F(?)*. minus
B. d. Th(?) H. siccatur *v.* 10 minusque sistit *B. F. v. (S).* sistit *B. d.*
Th(?) H. | corporum *B. S.* -ris *r Brot.* -ribus *Tv.* | et *ll. S.* sed *v.*
an at? 11 *dist. ego.* *an uel delendum?* | inlifum *B. F.* | & *B. S.*
 uel *rv.* 12 et si *ego.* & if *B¹.* & hif *B².* et *r.* si *hv.*
 13 insenut *B.* | uescendisque *B.* 14 lexiuf *B¹ D.* | catinif *B. S.*
pat. rv. (*an recte?* *cfr. XXXII 101. XXXIV 109. 113. 167.*
170. 176. XXVIII 132. XXIX 49. XXX 47. XIX 129 at.) |
 liquari *Bv.* -re *r.* | defina *N. B.* 15 inertiorif *B. d. v. (S).* -res *F.*
 interioris *B(?) h. Lugd.* | strongylen d*B.* -gulen *B.* -ncylen *F.*
 -ncilen *B.* stringilin *v.* 16 & *B. S. om. rv.* | fungosum *B.*
 d*v.* fing- *r.* | omā or& dui *B.* 18 spongete *B.* -ge se *F².*
 ante se *F¹.*

candido propius, cum quadam pinguitudine, sine harenis, friabile, nec inficiens nigritia. hoc coquitur per se carbonibus puris, donec cinis fiat. — Optimum ex omnibus 188 quod Melinum vocant ab insula, ut diximus. nulli vis 184
 5 maior neque adstringendi neque denigrandi neque indurandi, nullum spissius. oculorum scabritias extenuat, combustum utilius epiphoris inhibendis, sic et ad pruritus corporis. sanguinem quoque sistit intus *potum*, foris inlitum. evulsis pilis ex aceto inlinitur renascentesque
 10 molli in languinem. summa omnium generum vis in ad- 189 stringendo, unde nomen Graecis. ob id oculorum vitii aptissima sunt, sanguinis fluctiones inhibent cum adipe. putrescentia ulcerum compescit cum adipe — sic et infantium ulcera et hydropicorum eruptiones siccant — et
 15 aurium vitia cum suco Punici mali et unguum scabritias cicatricumque duritias et pterygia ac pernicioses, phagedaenas ulcerum ex aceto aut cum galla pari pondere cremata, lepras cum suco olerum, cum salis vero II partibus vitia, quae serpunt, lendes et alia capillorum animalia
 20 aquae permixtum. sic et ambustis prodest et furfuribus 190

§ 189 extr.: Diosc. V 122. Marc. 34, 25. — § 190: Diosc. V 122. Theod. Prisc. I 19 (59). — Marc. 14, 18.

2 quoq. tur B¹. 3 cinnif B¹. | fiat B. 3. 4 ex omnibus quod B³v. quod ex omn- r. 4 uoca//// B¹. | insula Melo v. a. S. 5 abstringendi B. adstringendis F. 6 scabritia B. F. 7 utilius om. B. | ephiporif B¹. epi- B². 8 intus U. S. in h. v. | *potum* S cum J. totum B. F. h. v. tutum B. d. 8. 9 inlitu B²S (ill- h. v). -tus in B¹B. d. inclitus 7n F. 9 euulfif B²S. uulfif B¹d. T. v. ulpis r. | renascentem h. v. a. S. 10 in om. h. v. a. S. | lanuoinem F¹. lanuci- F¹. lanaci- B. | summam d. T. v. a. Brot. (ad praeced. relatum). 12 inhibet h. G. 13. 14 sic et infantium ulcera ante putrescentia ponunt h. v. a. S. | dist. ego. 15 aurium B. d. h. v. audium B. urinam F. 16 pterygia d. h. v. -rigia B. pterygia r. | pernicioses B. pernicioses B¹. 16. 17 phagedaenae B. 17 auctum gallia B¹. 18 lephaf B¹. | olerum B. v. oleor- F. d. oculor- B. | duabus U. v. 19 lindenae B¹. -der B. F. | capillorum animalia om. B. 20 aquae J e con. S. cfr. Diosc. aquae B². atq. B¹. quae F. que B. d. h. del. v. | permixtum aquae d(?) v. a. J. | furfuribus B¹.

- corporum cum sero picis. infunditur et dysintericis uvam-
que in ore comprimit ac tonsillas. ad omnia, quae in
ceteris generibus diximus, efficacius intellegatur ex Melo
advectum, nam ad reliquos usus vitae in coriis lanisque
188 perficiendis quanti sit momenti, significatum est. 5
- 191 16. (53) Ab his per se ad medicinam pertinentia
terrae genera tractabimus. Samiae II sunt, quae collinium
et quae aster appellantur. prioris laus ut recens sit ac
levissima linguaeque glutinosa, altera glaebosior; candida
utraque. uritur, lavatur. sunt qui praeferant prionem. 10
prosunt sanguinem expuentibus; emplastrisque, quae sio-
candi causa componuntur, oculorum quoque medicamentis
miscentur.
- 192 (54) Eretria totidem differentias habet, namque est
alba et cinerea, quae praefertur in medicina. probatur 15
mollitia et quod, si aere perducatur, violacium reddit
ss colorem. vis et ratio eius in medendo dicta est inter
193 pigmenta. — (55) Lavatur omnis terra — in hoc enim
loco dicemus — perfusa aqua siccataque solibus, iterum

§ 191: Diosc. V 171. (cfr. Marc. 8, 5). Isid. XVI 1, 7. Th.
lap. 62. 63. — §§ 192. 193: Diosc. V 170.

1 sero *U. B(H)*. sero et *C. del. v.* | piceis *B²*. pice *h v. a. H.* | infungitur *B¹*. 1. 2 uvamque *ego*. quamque *B¹*.
-quā *B²*. uvam quoque *rv*. 2 inprimit *E.* | tonfillis *B.* | ut
(*pro ad*) *E.* 3 intelligitur *h v. a. S.* | melo *Bd v.* mero *r.*
4 reliquos *Bd v.* -uas *r.* | vitas *Bd v.* -ta *r.* 6 per se *B.S.*
pense *r.* paene *d.* paene omnia *h. Brot.* per se omnia *v.* |
medicinam *B.S.* -nas (medeo- *F¹*) *rv*. 7 duae *U. v.* duo
U 787. cfr. § 195. | collyrium *U. (B) H.* cfr. *Diosc.* syropi-
con *v.* 8 priorib. *B.* 9 levissima *D cum U 787.* leniss-
U. Brot. levis *B.* lenis *h v.* | linguae quae *B¹*. | glaebosior *S.*
gleb- *BBd B.* glob- *Fh v.* 9. 10 *dist. U.* 10 uritur *B.S.* -tur
ac *rv(D).* | labatur *F.* -but *E.* 11 emplastrisque (-que *B¹*) *B²*. |
quae *om. B.* 12 medicaminis *F. om. B* (*hic deficiens usque*
ad § 196 nascitur et). 13 miscentur *dh(?) v.* -atur *BF.*
14 eretria *d v.* fret- *B.* fretma *F.* | differentia *F.* 14. 15 est
alba *BFd S.* et alba *h.* et alba est *v.* 15 cinerique *F.* |
praefertur *Bd v.* -runtur *Fh.* 16 & quod *Bh v.* quod et *d.*
quod *F.* | perducatur *BFd TH.* praed- *v.* (aera) -antur *B.* cfr.
§ 199. | reddit *d v.* -didit *B.* -di *F.* 19 salibus *F.*

ex aqua trita ac reposita, donec consadat et digeri possit in pastillos. coquitur in calicibus crebro concussis.

(56) Est in medicaminibus et Chia terra candicans. 194 effectus eius idem qui Samiae; usus ad mulierum maxime 5 cutem. idem et Selinusiae. lactei coloris haec et aqua dilui celerrima; eadem lacte diluta tectoriorum albaria interpolantur. pnigitis Eretriae simillima est, grandioribus tantum glaebris glutinosaque. effectus eius idem qui Cimoliae, infirmior tantum. bitumini simillima est ampelitis. 10 experimentum eius, si cerae modo accepto oleo liquescat et si nigricans color maneat testae. usus ad molliendum discutiendumque, et ad haec medicamentis additur, praecipue in calliblepharis et inficiendis capillis.

17. (57) Cretae plura genera. ex iis Cimoliae duo 195 ad medicos pertinentia, candidum et ad purpurissum inclinans. vis utrique ad discutiendos tumores, sistendas fluxiones aceto adsumpto. panos quoque et parotidas cohibet et lienem inlita pusulasque, si vero aphronitrum

§ 194: Diosc. V 173. 174. 176. 180. — cfr. Marc. 7, 18. — § 195: Diosc. V 175. Marc. 5, 6. 10, 75. Celsus I 3 (p. 20, 22). Pl. iun. 79, 21. 20, 16.

1 sidat Fh. 2 concussif B d T Brot. -ssit F. -ssu hv. 3 & (pro est) B. 4 eius idem ego. eiusdem H. H. eius v. | samiae — 8 eius idem qui om. B. 5 selinusiae d B. -sa h. silinuste F. | haec F D. hac h. est haec d v. 6 celerrima v. ceterum F. teterr. d. ceterum h. | diluta et v. a. S. | aluarua d. 7 pnigitis B (H) e Diosc. ponitis F¹. pnitis F² d T. phiniscis h. -nitis v. pignitis Bas. (errore). | eretmae d v (fer. h). -ia F. | similima F. | est dhv. es F. 8 glebis et hv. a. S. | glutinosaque d T S. -sae qui F. -sa cui hv. | eius F d T S. om. hv. | qui d Thv. quae F. 9 tantum B¹ F² Th J. tam B³ d (?) v (D). | bitumini B d v. -ne Fh. | ampelitis B e Diosc. appell. B v d hv. 10 lincere B¹. -ra h. si in cera v. a. B. 11 nigricanis V. | molliendum dhv. moli. B v. 12 & ad B d T S. ad V hv. 13 calliblepharis dhv. -parif B. -brepbaris V. 14 duae h. cfr. § 191. 15 medicos usus U 788. cfr. XXII 163. | purissum V. 16 tumores et dhv. a. S. 17 pannof B. 18 lienem B d S. lenam V. lichenam h. -nas v. | inlita B v. -tam V. | pustulafque B v. a. H. | aphronitrum hv. afon. B. ad afon. V d.

et cyprum adiciatur et acetum, pedum tumores ita, ut in sole curatio haec fiat et post VI horas aqua salsa abluatur. 196 testium tumoribus cypro et cera addita prodest. et refrigerandi quoque natura cretae est, sudoresque inmodicos sistit inlita atque ita papulas cohibet ex vino adsumpta 5 in balineis. laudatur maxime Thessalica. nascitur et in Lycia circa Bubonem.

Est et alius Cimoliae usus in vestibus. nam Sarda, quae adfertur e Sardinia, candidis tantum adsumitur, inutilis versicoloribus, et est vilissima omnium Cimoliae 10 generum, pretiosior Umbrica et quam vocant saxum. 197 proprietates saxi quod crescit in macerando; itaque pondere emitur, illa mensura. Umbrica non nisi poliendis vestibus adsumitur. neque enim pigebit hanc quoque partem attingere, cum lex Metilia extet fullonibus dicta, 15 quam C. Flaminius L. Aemilius censores dedere ad populum ferendam. adeo omnia maioribus curae fuere. ergo ordo hic est: primum abluatur vestis Sarda, dein sulpure sufficitur, mox desquamatur Cimolia quae est coloris veri. fucatus enim deprehenditur nigrescitque et 20 funditur sulpure, veros autem et pretiosos colores emollit Cimolia et quodam nitore exhilarat contristatos sulpure. candidis vestibus saxum utilius a sulpure, in-

§ 196 init.: Cels. III 19. — Diosc. V 175. Pl. iun. 100, 16. —
§ 198 extr.: Isid. XVI 1, 6. Th. lap. 62. 64.

1 cyprum *U.S.* -rus *Brot.* -rium *h.v.* nitrum *G.* | et *om. B.* |
tumores sanat *h.v. a.S.* 1. 2 in sole *B.v.* insule *d.* -lae *V.*
2 sex *U.v.* 3 cypria *v.a.H.* | & cafra *B.* cera *v.a.H.*
4 creta *Vd.* 5 papulas *V.* | cohibeat *V¹.* 6 thesalica
B. | et in *VBd.B.* & *Bh.v.* 9 adferior *B.* 9. 10 inutilissima
(*om. uersicoloribus et est uilissima*) *B.* 10 an ea pro
et? | uilissima *B.(?) G.* util- *VdTh.v.* 12 crescit *B.v.* gres
est *d.* tres quod est *r.* est *h.* | itaque *ego.* atque *U.v.*
15 metilia *B¹B.Brot.* -t//llia *B¹.* -tella *V.v.* -talla *dh.* | dictam
B. 16 C. *B¹d.v.* *G.* *B¹.* e *F.* /// *V.* *om. B.* 19 diffqua-
matur *B¹.* 21 uerus *Vh.* | pretiosus *Vh.* | coloris *V¹.* -los is
V¹. 22 emoluit *V.* | id (*pro et*) *B.* | contristatof *B.v.* -iblatius
Vd.T. -ibulatus *Bh.* *cfr. Isid.* 23 saxum *v.* -xo *U.* | a *v.*
c *U.*

imicum coloribus. Graecia pro Cimolia Tymphaico utitur gypso.

- (58) Alia creta argentaria appellatur nitorem argento reddens, set vilissima qua circum praeducere ad victoriae notam pedesque venalium trans maria advectorum denotare instituerunt maiores; talemque Publilium Antiochium, mimicae scaenae conditorem, et astrologiae consobrinum eius Manilium Antiochum, item grammaticae Staberium Erotem eadem nave advectos videre proavi.
- 10 18. sed quid hos referat aliquis, litterarum honore commendatos? talem in catasta videre Chrysogonum Sullae, Amphionem Q. Catuli, Hectorem L. Luculli, Demetrium Pompei, Augenque Demetri, quamquam et ipsa Pompei credita est, Hipparchum M. Antoni, Menam et Menecraten
- 15 Sexti Pompei aliosque deinceps, quos enumerare iam non est, sanguine Quiritium et proscriptionum licentia ditatos. hoc est insigne venaliciis gregibus obprobriumque inso-
- 20 lentis fortunae. quos et nos adeo potiri rerum vidimus, ut praetoria quoque ornamenta decerni a senatu iubente

§ 199 init.: Isid. XVI 1, 6. — (Seneca ep. 108, 32). — (cfr. Suet. de gramm. 13). — § 200: Seneca de tranq. an. 8, 6.

1 tymphaico B e Theophr. cfr. XXXVI 182. -paigo B. -paucio r. -panico v. 4 set ego. & B. est et rv. 5 maria BS. -ri V. -re BdThv. 6 publilium BVS. publium BdT hG. plocium v. 6. 7 antiochium D cum OJahnio. lochium ll.S. lucilium hBrot. del. v. 7 mimicae om. V. 8 manilium v.a.H. om. V. | anthiocum B. man. V. 9 staberium BdTv(H). 8 tab. V. tiab. B. tab. B. | protem B. 9. 10 pro auif. & B. 10 quis B. | refero aliquo v.a.S. om. V. | honorem V. 11 chrysogonum dhv. -gorum B. grisogonum B. -gosium V. | fylle B. 12 Q. Bdhv. que B. quinti V. | hectorem D cum U 789. rect. ll.S. coll. XXVIII 56. interfectorem dT. -fectorem, Heronem v. Heronem Bas. 13 augemque B. 14 hipparchum Bv. hillarcum r. | menecratem (-egr. V) VRdhv.a.S(D). 16 est e d(?) v.a.S. | ditatos Bd v. dila. B. dica. h. dicta. V. 17 grecibus B. graec. V. | obprobrium (-opri. V) qui B¹Vd. 18 quos d² in ras. h U 789. quod ll.G(J). qua v. | et nos om. h. elnus V. 19 ornamen^t dhv. -to B. -ti r. | decent B. | a Bv. om. r.

Agrippina Claudii Caesaris videremus tantumque non cum laureatis fascibus remitti illo, unde cretatis pedibus advenissent.

202 19. (59) Praeterea sunt genera terrae proprietatis
3,78 suae, de quibus iam diximus, sed et hoc loco reddenda 5
5,42 natura: ex Galata insula et circa Clupeam Africae scorpiones necat, Baliaris et Ebusitana serpentes.

C. PLINI SECUNDI NATURALIS HISTORIAE LIBER XXXVI

1 1. (1) Lapidum natura restat, hoc est praecipua morum insania, etiam ut gemmae cum sucinis atque crystallinis murrinisque sileantur. omnia namque, quae 10 usque ad hoc volumen tractavimus, hominum genita causa videri possunt: montes natura sibi fecerat ut quasdam compages telluris visceribus densandis, simul ad fluminum impetus domandos fluctusque frangendos ac minime quietas partes coercendas durissima sui materia. caedimus hos 15 trahimusque nulla alia quam deliciarum causa, quos trans-

§ 202 extr.: cfr. Plin. III 78. V 42. Solin. 23, 11. Vitruv. VIII 4, 24.

1 agrippinae V(?). | cael. B. | uiderimus dh. -imus libertis v.a.S. | tantum qui B. 2 remitti dv. -ttit U. | illo unde v. leo unde B. inde (unde d) illo r. | creatis Vh. ocr- dT. 4 proprietatis B¹. 6 natura B² in ras. v. -rae r. | africae Bv. ericae r. 6. 7 scorpionif B. 7 baliaris S. balea- hv. ballia- B. bellia- V. galla- B. | ebusitana (-naf B) Bv. bu- r. 8. 9 praecipuam eorum V. 9 gemma VR. 10 silentur VR. 11 causa genita dTv.a.S. (an genita hominum causa?). 12 ut Fröhner anal. crit. p. 19. et U.S. ad v. cfr. XXXVII 1. 13 denlandif Bdv(S). -do r. -das G. 14 domanda B. | fluctuuf refrangendof B.

cendisse quoque mirum fuit. in portento prope maiores 2
 habuere Alpīs ab Hannibale exsuperatas et postea a Cim-
 bris: nunc ipsae caeduntur in mille genera marmorum.
 promunturia aperiuntur mari, et rerum natura agitur in
 5 planis; evehimus ea, quae separandis gentibus pro ter-
 minis constituta erant, navesque marmorum causa fiunt,
 ac per fluctus, saevissimam rerum naturae partem, huc
 illuc portantur iuga, maiore etiamnum venia quam cum
 ad frigidos potus vas petitur. in nubila caeloque proximae
 10 rupes cavantur, ut bibatur glacie. secum quisque cogitet, 3
 et quae pretia horum audiat, quas vehi trahique moles
 videat, et quam sine iis multorum sit beator vita. ista
 facere, immo verius pati mortales quos ob usus quasve
 ad voluptates alias nisi ut inter maculas lapidum iaceant,
 15 ceu vero non tenebris noctium, dimidia parte vitae cuius-
 que, gaudia haec auferentibus!

(2) Ingens ista reputantem subit etiam antiquitatis 4
 rubor. exstant censoriae leges Claudianae in cenīs glīres
 et alia dictū minora adpōni vetantes: marmora invehī,
 20 maria huius rei causa transiri quae vetaret, lex nulla lata

§ 2: cfr. Plin. XII 2. — Seneca ep. 114, 9. — § 4: cfr.
 Plin. VIII 223.

2 alpis V.S. -piif B. -pes BdhH. -peis v. | ab Bv. om. r.
 4 promontoria Bdv.a.D. | natura Bdhv. -rae V. -re B.
 5 eaque B¹. 6 in auesque B. 8 iuga montium v.a.H. |
 etiamnunc RT. & iannum B¹. | uesania v.a.H. 9 potuf B¹d
 hv. ut potuuf B¹. portus r. (in ut latet fortasse modo). 10
 glacie secum VRdhv. -ief. & cum B. -ies. secum D. (an set
 secum?). de glacie cfr. XXXVII 23. 26. 11 & quae BJ.
 quae rv(S). cum H. | quas U.v(S). cum H. 12 uideam
 VR. | & BS. at d. ad r. om. hH. sed et v. | hiif B¹. his B¹d
 v.a.S. tis V. | multorum om. Brot. | sit U.S. fuerit v. | beator
 Bv. uiator r. | uita U.H(S). uita (uia d) ad (necem ad d¹)
 quam (quamque v) multorum neces (om. d¹) sit necesse d¹ in
 marg. hv(Brot). 13 immo Bv(S). om. rBrot. | pati Bdhv.
 parti V. parci B. | ob U.H. ab h. ad v. 14 ut om. B.
 15 dimidiaē parti v.a.S. 18 robur Vd. | claudianae BD
 cum U 790. glandia rv(J coll. VIII 209). | gliref BS. -resque
 (quae V¹) rv. 20 in maria B. et maria hv.a.S. | in-
 ulla B¹.

- 5 est. 2. dicat fortassis aliquis: non enim invehebantur.
 id quidem falso. CCCLX columnas M. Scauri aedilitate ad
 scaenam theatri temporari et vix mense uno futuri in usu
 viderunt portari silentio legum. sed publicis nimirum in-
 indulgentes voluptatibus. id ipsum cur? aut qua magis via 5
 inrepunt vitia quam publica? quo enim alio modo in pri-
 vatous usus venere ehora, aurum, gemmae? aut quid om-
 nino diis reliquimus? verum esto, indulserint publicis
 voluptatibus. etiamne tacuerunt, maximas earum atque
 adeo duodequadragenum pedum Lucullei marmoris in atrio 10
 Scauri conlocari? nec clam id occulteque factum est.
 satisdare sibi damni infecti coegit redemptor cloacarum,
 cum in Palatium eae traherentur. non ergo in tam malo
 exemplo moribus caveri utilius fuerat? tacuere tantas
 moles in privatam domum trahi praeter fictilia deorum 15
 7 fastigia! 3. (3) nec potest videri Scaurus rudi et huius
 mali improvidae civitati obrepisse quodam vitii rudimento.
 iam L. Crassum oratorem illum, qui primus peregrini mar-
 moris columnas habuit in eodem Palatio, Hymettias tamen
 nec plures sex aut longiores duodenum pedum, M. Brutus 20
 8 in iurgiis ob id Venerem Palatinam appellaverat. nimirum
 ista omisere moribus victis, frustraue interdicta, quae
 veterant, cernentes nullas potius quam inritas esse leges
 maluerunt. haec atque quae secuntur meliores esse nos

§ 5: cfr. Plin. infra § 50. 115. XXXIV 36. — § 7: cfr. Plin. XVII 6.

2 scaurii B¹. 3 temperari B²Vd. 4 uiderunt Bdv.
 -rint r. | dist. v.a.S. (cfr. U 790). 5 quam magis B.
 7 ufuuf D. ufuuf B¹. | uenere BS. illa (ille V) uenere rv(D). |
 quid om. B. qui d in ras. 8 relinquimus B(?) G. 9 &ianne
 B¹. ne B. 10 luculli B². -lle in V. 11 id H.S. illud h.v.
 12 satisdare BS. -ri rv(D). | egit v.a.H. 13 eae B¹S.
 hq B². ex rv. | non Bv. nec r. 14 cauere Bv(S). -re r.Bas. |
 an fuerat. at? | tacuere H.H. quam tacere v. 17 improvidi
 VR. -de B¹. | obrepisse Bh. | uiti VS. uitae v.a.H. 19 pa-
 latio BG. matrio V¹. in atrio B. atrio V²dThv. | hymettias v.
 hymm&iaf B. hime- B. hiemettias V. 21 iurgif B¹D. iurgis
 Vd. iurgis B. 24 haec om. h.v.a.Brot. sed H. | atque quae
 . atque r. et quae (que T) dTBrot. et qui H. qui nos h.v. |
 ientur hVerc. | meliorif B. | nos (non v) esse h.v.a.H.

probabunt. quis enim hodie tantarum columnarum atrium habet? sed priusquam de marmoribus dicamus, hominum in iis praeferenda iudicamus pretia. ante igitur artifices percensebimus.

- 5 4. (4) Marmore scalpendo primi omnium inclauerunt 9
Dipoenus et Scyllis, geniti in Creta insula etiamnum Medis
imperantibus priusque, quam Cyrus in Persis regnare in-
ciperet. hoc est Olympiade circiter quinquagensima. hi
Sicyonem se contulere, quae diu fuit officinarum omnium
10 talium patria. deorum simulacra publice locaverant iis
Sicyonii, quae priusquam absolverentur, artifices iniuriam
questi abire in Aetolos. protinus Sicyonem fames invasit 10
ac sterilitas maerorque dirus. remedium petentibus Apollo
Pythius respondit: si Dipoenus et Scyllis deorum
15 simulacra perfecissent. quod magnis mercedibus
obsequiisque impetratum est. fuere autem simulacra ea
Apollinis, Dianae, Herculis, Minervae, quod de caelo postea
tactum est. — 5. Cum hi essent, iam fuerat in Chio 11
insula Melas scalptor, dein filius eius Micciades ac deinde

§ 9: cfr. Pausan. II 15, 1. 22, 5. Clem. Alex. προτροπ. IV p. 42. — § 11: Loewy Inschr. Gr. Bildh. 1. C. I. A. IV 373, 95. schol. Aristoph. av. 573. Suid. s. v. ἱππῶναξ. Hor. epod. 6, 14.

2 moribuf B¹. 3 praeferenda BBv(D). profer- dhH.
... fer- V. (an vero praeuertenda? cfr. XVI 1 et nota ad
XXVIII 123). | dicemus G. 4 percensibimus V¹. -biumuf
B¹. 5 marmorē B. | sculpendo B²S. | primū B. 6 diepe-
nuf B². diede- B¹. | scyllif BB(S). -llus v. -lus r. -lis Brot.
scillis H. | genita B. | &ianū B¹. -amnunc B. an etiamum? |
mediif B¹V¹E. 8 quinquagenfima (-gef- B²) BD. 1 r(?)v. |
ii Bdhv.a.S. 10 talium BS. metallum r. -llorum hv. | lo-
cauerant cod. Poll. G. -rat B. simulauerant r. simul locaue-
v. | iif B¹S. hiif B². om. rv. 11 sicyonis V. -ni BD. | quae
Bdhv. qui r. | obfoluerentur B¹. 12 quaesti Bv.a.Bas. | ab-
iere BdS. -runt hv. abere B. abiec/// V. | protenuf B¹. 13
sterelital B. 14 scyllus dv.a.B. scelus B. oylus V. 16 ob-
sequosque V. | imperatum B¹. | simulacrea (om. ea) V. 17
quod de U. quo// de B¹. quod e rv(J). 18 ii dhv.a.S.
g B. | fuerant hv.a.Brot. 19 melaf BS. malas Vdhv. -la
B. | sculpitor B²v.a.J.

- nepos Archermus, cuius filii Bupalus et Athenis vel clarissimi in ea scientia fuere Hipponactis poetae aetate, quem certum est LX olympiade fuisse. quodsi quis horum familiam ad proavum usque retro agat, inveniatur artis eius
 12 originem cum olympiadum initio coepisse. Hipponacti notabilis foeditas voltus erat; quam ob rem imaginem eius lascivia iocosam hi proposuere ridentium circulis, quod Hipponax indignatus destrinxit amaritudinem carminum in tantum, ut credatur aliquis ad laqueum eos compulisse. quod falsum est. complura enim in finitimis 10 insulis simulacra postea fecere, sicut in Delo, quibus subiecerunt carmen non vitibus tantum censi Chion, sed et operibus Archermi filiorum. ostendunt et Iasii
 13 Dianam manibus eorum factam. in ipsa Chio narrata est operis eorum Dianae facies in sublimi posita, cuius voltum intrantes tristem, abeuntes exhilaratum putant. Romae eorum signa sunt in Palatina aede Apollinis in fastigio et omnibus fere, quae fecit divus Augustus. patris quoque
 14 eorum et Deli fuere opera et in Lesbo insula. Dipoeni quidem Ambracia, Argos, Cleonae operibus refertae fuere. 20

§ 12 extr.: Pausan. IV 30, 6. IX 35, 6. — § 14: Pausan. II 22, 5. 15, 1. — Isid. XVI 5, 8. Pollux VII 100. (Athen. V 39 p. 205¹). — Cic. de divin. I 13, 23.

1 anthermus v.a. Brot. | culus Vdh. chius cuius v.a. Brot. | fili V¹. -lius V²dh. | bupalus Bv. buta- r. | et — 2 hipponactis Bv. om. r. 1 athenis B.P. anthermus v.a. Brot. | uel B.S. om. v. 2 poeta ea V. 4 proavom B¹S. -of B². | inueniet V²dh.v.a.S. 5 olympia in B. | initio B.S. origine r.v. 6 foeditas uoltus B¹. 7 iocofam OJahn. -corum Bhv. locorum r. cfr. XXXV 114, de mendo etiam ib. 72. | ii dv.a.S. 8 distingit B. -nxit v.a. Brot. 9 aliquis U.S. -uibus G. -uos eorum (ex iis v) hv. | laqueum eor BG. -neos r. -ueum v. 10 in om. Vd. 12 chion B.S. cion r. chium dv. 13 et om. B. | archermi BBrot. ach- r. anth- v. | iasii Bv. (cfr. IX 33. V 107). lasii B.S. lasi Vd. 14 facta V¹R. 16 triste B. | exeuntes G. | exhilaratum Bv(S). hil- BFdhH. in V lac. 18 ex (pro &) B². | omnibus U.v. (ex) manubiis (quas) Löschke. an operibus? cfr. § 15. 27. XXXIV 31. 84. XXXV 139. | fara U.v. an fori? cfr. § 102. XXXV 94. XVI 191. VII 183. 19 lesbo h(?)B. lebedo U.v.

Omnes autem candido tantum marmore usi sunt e
 Paro insula, quem lapidem coepere lychniten appellare,
 quoniam ad lucernas in cuniculis caederetur, ut auctor
 est Varro, multis postea candidioribus repertis, nuper
 5 vero etiam in Lunensium lapicidinibus. sed in Pariorum
 mirabile proditur, glæba lapidis unius cuneis dividendium
 soluta, imaginem Sileni intus extitisse.

Non omittendum hanc artem tanto vetustiorē fuisse 15
 quam picturam aut statuariam, quarum utraque cum Phi-
 dia coepit octogensima tertia olympiade, post annos cir-
 10 citer CCCXXXII. et ipsum Phidian tradunt scalpsisse mar-
 mora, Veneremque eius esse Romae in Octaviae operibus
 eximiae pulchritudinis. Alcamenen Atheniensem, quod 16
 certum est, docuit in primis nobilem, cuius sunt opera
 15 Athenis complura in aedibus sacris praeclarumque Veneris
 extra muros, quae appellatur Ἀφροδίτη ἐν κήποις. huic
 summam manum ipse Phidias inposuisse dicitur. eiusdem 17
 discipulus fuit Agoracritus Parius, et aetate gratus, itaque
 e suis operibus pleraque nomini eius donasse fertur. cer-
 20 taverē autem inter se ambo discipuli Venere faciendā,

§ 15: cfr. Plin. XXXIV 49. XXXV 54. — cfr. Aristot. eth.
 Nicom. VI 7. — § 16: cfr. Plin. XXXIV 49. 72. Pausan. I 19, 2.
 Lucian. imag. 4. 6. — § 17: Pausan. IX 34, 1. Tzetz. chil. VII
 931 sqq. — Strabo IX 1, 17 p. 396. Antig. Caryst. ap. Zenob.
 V 82 (paroem. Gr. I p. 135). Suid. s. v. Παμνουλία Νέμεσις.
 (Pausan. I 33, 2 sqq. Pomp. Mela II 46). — Pausan. I 3, 5.

1 tantum candido VBdhv.a.S. | & B. 2 lychniten B.
 lych- V. 3 caederetur B¹. 5 uero BS. om. rv. | lapicidinibus
 B¹FdhH. lapidicinif Bv(D). cfr. § 46. 57. 78. XXXI 77.
 VII 195. III 30, contra § 55. XXXVII 105. | parcorum Vd.
 pharto- B. 7 intus Bv(S). in his r. del. H. 9 aut om. B. |
 statuarum B. 10 octogenfima (-gef- B¹V²Rdv) tertia (teria V¹)
 ita v(D). LXXXIII C(S). -π Brot. | olympiade Bv. ludorum ol- (olim
 ita de B) r. 11 CCCXXXII. Et ipsum B. | scalpsisse V. scvlpsi-
 B¹v.a. Lugd.(S). 12 eius esse om. BS. 14 sunt BdG. om.
 rv. 15 praeclarumque BS. -raque rG. -ramque v. | uenus
 B(?) G. -neris imaginem (posuere) v. 16 ἐν κήποις h(B)G.
 ence poes (puer VB) ll. exopolis v. 17 eiusdem BG. ipse r.
 -sius v. 18 parus V. | et ll. Brot. ei Tv. | gradus B. 19 e
 om. V. | pluraque V.

- vicitque Alcamenes non opere, sed civitatis suffragiis contra peregrinum suo faventis. quare Agoracritus ea lege signum suum vendidisse traditur, ne Athenis esset, et appellasse Nemesin. id positum est Rhamnunte pago Atticae, quod M. Varro omnibus signis praetulit. est et in Matris Magnae delubro eadem civitate Agoracriti opus.
- 18 Phidian clarissimum esse per omnes gentes, quae Iovis Olympii famam intellegunt, nemo dubitat, sed ut laudari merito sciant etiam qui opera eius non videre, proferemus argumenta parva et ingenii tantum. neque ad hoc Iovis Olympii pulchritudine utemur, non Minervae Athenis factae amplitudine, cum sit ea cubitorum XXVI — ebore haec et auro constat —, sed in scuto eius Amazonum proelium caelavit intumescente ambitu, in parmae eiusdem concava parte deorum et Gigantum dimicationes, in soleis vero Lapitharum et Centaurorum. adeo momenta omnia capacia artis illi fuere. in basi autem quod caelatum est, Πανδώρας γένεσιν appellant: dii sunt nascenti s. XX numero. Victoria praecipue mirabili, periti mirantur et

§ 18: cfr. Plin. XXXIV 49. 54. — §§ 18. 19: Pausan. I 24, 5. 7. (Hesiod. ἔργα κ. ἡμ. 81. 82).

1 uicitque Bv. -ctiusque r. | alchamenef Bv. a. C. 2 fauentis (pa- B) Bdv. -tes r. 3 et om. B. 4 rhamnunte te B. hramnunte V. 5 M. VRdhv(D). om. BS. 7 quae Bv. quae de (dei dh) r. (an quae quidē?). 8. 9 merito laudari VRdhv. a. S. 9 uidere BS. cfr. § 125. -rint V. -runt Bd hv. | proferemuf Bhv. -rimus r. 13 in U. v(S). del. Bas. | eiuf Bd. S. ei is V¹. eris B. aenis V². eius in quo hv. 14 intumefcente Bdv. inte V¹. inter V² B. om. h. | ambitu in Michaelis. -tum BV². -tu rv. a. D. | dist. U. | parme V. parnae B. 15 dimicationef BS. -nem (-igatione V¹) rv. | foliif B. | uero Bhv. uerbis r. 16 omnia Bdv. -iū r. 16. 17 capacia BGron. catacia V. -acta dT. -atita B. om. h. compacta v. a. H. 17 uafi B. 18 appellant BS. -aui B. -avit dhv. apellauī V¹. -avit V². | di BS. om. d. ibi dii hv. | adsum U cum Böttigero. | nascenti UJ. -tis B. -tes rB. noscentes v. adstantes D cum Letronnio. cfr. XXXV 27. 63. 70. | lac. ego indicavi; excidit fere fauentes (cfr. XXXV 12) vel dona ferentes. supplevit adstantes J cum Panofka. 19 praecipue ~ ~ ~ na & r. | dist. S cum Gerardo.

serpentem ac sub ipsa cuspidē aeream sphingem. haec
sint obiter dicta de artifice numquam satis laudato, simul
ut noscatur illam magnificentiam aequalem fuisse et in
parvis.

- 5 Praxitelis aetatem inter statuarios diximus, qui mar-
moris gloria superavit etiam semet. opera eius sunt ^{34, 50. 69}
Athenis in Ceramico, sed ante omnia est non solum Praxi-
telis, verum in toto orbe terrarum Venus, quam ut viderent,
multi navigaverunt Cnidum. duas fecerat simulque vende-
10 bat, alteram velata specie, quam ob id praetulerunt quo-
rum condicio erat, Coi, cum eodem pretio detulisset,
severum id ac pudicum arbitantes; reiectam Cnidi eme-
runt, immensa differentia famae. voluit eam a Cnidiis 21
postea mercari rex Nicomedes, totum aes alienum, quod
15 erat ingens, civitatis dissoluturum se promittens. omnia
perpeti maluere, nec inmerito; illo enim signo Praxiteles
nobilavit Cnidum. aedicula eius tota aperitur, ut con-
spici possit undique effigies deae, favente ipsa, ut creditur,
facta. nec minor ex quacumque parte admiratio est. ferunt
20 amore captum quandam, cum delituisse noctu, simulacro

§ 20: Pausan. I 2, 3. 4. Cic. Verr. IV 60, 135. — Cic. or.
2, 5. — § 21 extr.: cfr. Plin. VII 127. Val. Max. VIII 11 ext. 4.

1 fer per tem B. | ac ll.H. et v. del. J. transposuerunt
UD cum Panofka ante sphingem. | supra ipsam cassidem
Meursius. sub cristae cuspidē Bursianus. excidisse et in cas-
side putavit J. an sub crista cassidae? | aeream ll.v(J). -eum
Panofka. aureum U(D). an eboream? ipsius Plinii errorem
statuit S. | pigem B. 2 sint ll.S. sunt G. licet sint hv.
7 est B.S. et rv. 7. 8 praxitele B. 8 uerum et hv.a.S.
9 gnidum hv.a.S. (item infra). 10 alteram Bv. -ra r. |
ob d B. ob id quidem d(?)v.a.S. | praetulerunt optione hv.
a.H. 11 era B. | cum S. tū B. cum etiam (alteram add.v)
rv. 12 cnidii S. -di VdD. nidi B¹. gnidi B². -dii Bhv.
13 eam Bdv. etiam r. 15 ciuitatis post alienum (v.14)
ponit V, post aes (v.14) hv.a.S. om. d. 16 praxitelis B²V.
pha- B¹. 17 nidum B. 18 deae (duae V¹) VEdhv. dea
B.S. 19 facto V(?)v.a.S. | admiratio Bdv. -ta r. 20 quen-
dam captum SUJ (errore). | delituisse Bv. detulisset d. -sse
r. | nocto V¹. -te B.

- 22 cohaesisse, eiusque cupiditatis esse indicem maculam. sunt in Cnido et alia signa marmorea inlustrum artificum, Liber pater Bryaxidis et alter Scopae et Minerva, nec maius aliud Veneris Praxiteliae specimen quam quod inter haec sola memoratur. eiusdem est et Cupido, obiectus a Cicerone Verri ille, propter quem Thespiae visabantur, nunc in Octaviae scholis positus; eiusdem et alter nudus in Paro colonia Propontidis, par Veneri Cnidae nobilitate et iniuria; adamavit enim Alcetas Rhodius atque in eo quoque simile amoris vestigium reliquit.
- 23 Romae Praxitelis opera sunt Flora, Triptolemus, Ceres in hortis Servilianis, Boni Eventus et Bonae Fortunae simulacra in Capitolio, item Maenades et quas Thyiadas vocant et Caryatidas, et Sileni in Pollionis Asini monumentis et
- 24 Apollo et Neptunus. — Praxitelis filius Cephisodotus et artis heres fuit. cuius laudatum est Pergami symplegma nobile digitis corpori verius quam marmori inpressis. Romae eius opera sunt Latona in Palatii delubro, Venus in Pollionis Asini monumentis et intra Octaviae porticus in Iunonis aede Aesculapius ac Diana.

20

§ 22: Strabo IX 2, 25 p. 410. Pausan. IX 27, 3. Cic. Verr. IV 2, 4. 60, 135. — cfr. anth. Plan. IV 207. — § 23: cfr. Aelian. var. hist. IX 39. anth. Pal. IX 756. — § 24: cfr. Propert. II 31, 15.

1 cohesisse B. | esse om. B. | sunt hv. om. ll. an extant (post maculam)? 3 bryaxidis dhv. bruaxi- B. briasi- r. | scopae Bdv. co- r. 4 praxiteliae BH. -lia r. -li est d. -licae v. 5 re moratur B. | abiectus V. 6 propter Bv. grauter r. | quem Bhv. quā r. 7 octavia VR. 9 enim eum v.a.S. | alcetas BS. -edas d. alchedas (el- B) r. -chidas v. 10 reliquid BV. 11 flore V. Cora vel Horae anon. ap. B. | treptolemus B. trito- V. 12 servilianis Bhv(S). -lia r. -lii H. | euentus B¹D. | bona et V. 13 item et hC. | thyiadas BB(S). tyla- B. tila- V. thya- G. theula- v. 14 caryatidas B. carsa- VRdv. cariatydas B. cfr. § 38. | fyleni B. 15 nec ptunus B¹. | cephisodotus (-ifid- B) BS. -douae r. -do d. -dorus (-isso B) TVen. -do et rei v. 16 eius B. | pergami Bhv. -mis r. | symplegma Bas. e codd. B. -egam B¹. -ega B² hB. -egarum v. syplegam V. si pl- B. cfr. § 35. 17 signum vile d(?) v.a.S.

Scopae laus cum his certat. is fecit Venerem et Po-
 thon, qui Samothrace sanctissimis caerimoniis coluntur,
 item Apollinem Palatinum, Vestam sedentem laudatam in
 Servilianis hortis duosque campteras circa eam, quorum
 5 pares in Asini monimentis sunt, ubi et canephoros eiusdem.
 sed in maxima dignatione delubro Cn. Domitii in circo 26
 Flaminio Neptunus ipse et Thetis atque Achilles, Nereides
 supra delphinos et cete aut hippocampos sedentes, item
 Tritones chorusque Phorci et pistrices ac multa alia marina,
 10 omnia eiusdem manu, praeclarum opus, etiam si totius
 vitae fuisset. nunc vero praeter supra dicta quaeque
 nescimus Mars etiamnum est sedens colossiaeus eiusdem
 manu in templo Bruti Callaeci apud circum eundem, prae-
 terea Venus in eodem loco nuda, Praxitelliam illam ante-
 15 cedens et quemcumque alium locum nobilitatura.

Romae quidem multitudo operum et iam obliteratio 27
 ac magis officiorum negotiorumque acervi omnes a con-

§ 25: (cfr. Pausan. I 43, 6). — Propert. II 31, 5.

1 certat. is v. -atis VRd. -atuf B. 1. 2 pothon BS.
 photon r. phetontem h. pothon et phaetontem v. 2 famo-
 trace B. -thrace CFW Müller p. 21. -ciae v. a. H. (an -cae?
 cfr. XXXVII 181). 4 duasque hv. a. S. | campteras BS coll.
 Polluce III 30, 147. camit- r. chametaeras v. lampteras J
 coll. Hom. c 307. τ 63. | quarum v. a. S. 5 anii B. | cane-
 phoro Bdh(B)H. -rus (chane- R) rv. 6 indignatione d.
 (an sed maxima dignatione in?). | delibro B¹. 7 thetis Bv.
 cethis d. -tis r. 8 aut BS. om. r. et v. | hippocampos d.
 ipo- VR. 9 tritonis coruque R. | phorci Bv. po- r. | pristes
 B. 10 manu BS. -us dv. magnus r. 12 &iannum B¹.
 -amnunc VRd. | e R. | colossiaeuf B¹S. -ffeu B²RdG. -seus V.
 -sus v. cfr. XXXIV 39. 13 manu S cum J. manci B.
 om. rv. | callaeci BS. -aici dv. calaici r. | eundem BATH.
 euntem r. eundem ad Labicanam portam eunti v. 14 an
 post nuda excedit quibusdā (vel aetate post illam)? cfr. de
 Plinii iudicio § 20. | praxitelia Vh. -licam v. a. H. 15 quem-
 cumque BH. -unque RdG. quae cum V. -unque v. | nobili-
 tatura BhG. -atur r. -ant v. 16 multitudo BS. magnit-
 udo Bv. in V lac. | et iam ego. etiam U.S. eam G. est
 iam v. | obliteratio U.S. -rat G. -rata dTv. 17 ac BG.
 a rv. | magis (-gi B¹) U.S. magni G. -nis v. | negotiorumque
 Bdv. -iatorum quia r. | omnis BS. an homines?

templatione tamen abducunt, quoniam otiosorum et in magno loci silentio talis admiratio est. qua de causa ignoratur artifex eius quoque Veneris, quam Vespasianus imperator in operibus Pacis suae dicavit antiquorum
 28 dignam fama. par haesitatio est in templo Apollinis So-
 siani, Niobae liberos morientes Scopas an Praxiteles fe-
 cerit; item Ianus pater, in suo templo dicatus ab Augusto
 ex Aegypto advectus, utrius manu sit, iam quidem et auro
 occultatus. similiter in curia Octaviae quaeritur de Cupi-
 dine fulmen tenente; id demum adfirmatur, Alcibiaden
 29 esse, principem forma in ea aetate. multa in eadem schola
 sine auctoribus placent: Satyri quattuor, ex quibus unus
 Liberum patrem palla velatum umeris praefert, alter
 Liberam similiter, tertius ploratum infantis cohibet, quar-
 tus cratere alterius sitim sedat, duaeque Aurae velificantes
 15 sua veste. nec minor quaestio est in Saepthis, Olympum
 et Pana, Chironem cum Achille qui fecerint, praesertim
 cum capitali satisfactione fama iudicet dignos.
 30 Scopas habuit aemulos eadem aetate Bryaxim et Timo-
 theum et Leocharen, de quibus simul dicendum est, quo-
 20 niam pariter caelavere Mausoleum. sepulchrum hoc est
 ab uxore Artemisia factum Mausolo, Cariae regulo, qui

§ 28: (cfr. anth. Plan. IV 129. Auson. epitaph. 28). — anth. Plan. IV 250. — § 30: (cfr. Diodor. XVI 36). — Val. Max. IV 6 ext. 1. Vitruv. II 8, 11. VII praef. 13.

1 tamen BS. tali RFdTh. in V lac. talium v. 2 magno BdG. -ni RFhv. | talis BS. latis r. -ta d. apta v. | talis est d.v.a.S. 5. 6 sofiani Bv. -ia r. 6 niobae BTS. -ben v. nitobe B. intobe d.h. incobe F. in V lac. | liberof BdTS. -rus r. -riis h. cum liberis v. | morientem v.a.S. 8 manu VRhv(S). -nuf BdG. 9 occultatus U.v(S). -tur d(?)hBrot. 11 edem B¹. eodem V. 12 faturi B. 13 pala B. | uelatus G. | umeris (hu- G) J. -ri B. ueneris rB(H). -ri v. ulnis S. 14 liberam U.H. -rum v. 15 aure V. uare R. 17 cironem Vd.h. chironemque v.a.S. 19 scopas B. 21. 22 mausoleum (muf- B¹) sepulchrum hoc est (hoc est sep- cod. Poll. v) ab uxore artemisia (-mefia B) factum Bcod. 20ll.v(S). om. r(P)H. mausoleum h. 22 ausolo Vd. | carte quo B.

obiit olympiadis CVII anno secundo. opus id ut esset inter septem miracula, hi maxime fecere artifices. patet ab austro et septentrione sexagenos ternos pedes, brevius a frontibus, toto circumitu pedes CCCCXXXX, attollitur in
 5 altitudinem XXV cubitis, cingitur columnis XXXVI. pteron vocavere circumitum. ab oriente caelavit Scopas, a septen- 31 trione Bryaxis, a meridie Timotheus, ab occasu Leochares, priusque quam peragerent, regina obiit. non tamen recesserunt nisi absoluto, iam id gloriae ipsorum artisque
 10 monumentum iudicantes; hodieque certant manus. accessit et quintus artifex. namque supra pteron pyramis altitudinem inferiorem aequat, viginti quattuor gradibus in metae cacumen se contrahens; in summo est quadriga marmorea, quam fecit Pythis. haec adiecta CXXXX pedum
 15 altitudine totum opus includit. — Timothei manu Diana 32 Romae est in Palatio Apollinis delubro, cui signo caput reposuit Avianius Evander.

In magna admiratione est Hercules Menestrati et Hecate Ephesi in templo Dianae post aedem, in cuius con-
 20 templatione admonent aeditui parcere oculis; tanta mar-

§ 32: Propert. II 31, 15. Cic. ad fam. XIII 2. 27, 2. Horat. sat. I 3, 90. — cfr. Strabo XIV 1, 23 p. 641. — Pausan. I 22, 8. IX 35, 7. Diog. Laert. II 19. Suid. s. v. *Ἐκράτης*.

1 CVII BS. cui r. c/// d. centesimae hv. | id ut Bv. ut id r. idem h. 2 ii dv.a.S. 3 sexagenos ternos ll.v. centenos praemisit U(D). an cxxs (pro lxxx)? 4 quadringentos undecim V(?) Bdhv.a.S. 5 xxv Bv(S). uiginti. xx. quinque V. uiginti quinque Bd(?) H. xxxx U. xxxv D. 5. 6 pteron uocauere circumitum ll.S. om. hv. circumitum del. H. 6 ad V. | copas R. 7 brixas R. 8 regina ll.S. regina artemisia quae mariti memoriae id opus exstrui iusserat hv. | obit BD. cfr. XXXIII 131. 9 dist. U. 11 pteron Bdv. iteron r. 11. 12 altitudinem U cum OJahnio. -ine ll.v. 12 aequat BS. -ant V. -auit Bdhv. 14 pytis R. pitis F. in V lac. 15 totum Bdv. totum pedum V. pedum R. | deiana B¹. 17 auianius BS. aula- BFdv. in V lac. 18 menestrati BdhB. mnest- v. mensestraty V. -ses strat' R. 18. 19 haecate B. aehc- V. 19 ephesi B¹v. -fii B². ethisi Fh. // & hisi R. 19. 20 contemplationem hv.a.G. -nes R. -a- nes V.

moris radiatio est. — (Non postferuntur et Charites in propylo Atheniensium, quas Socrates fecit, alius ille quam ^{85, 187} pictor, idem ut aliqui putant). — nam Myronis illius, ^{84, 57} qui in aere laudatur, anus ebria est Zmyrnae in primis incluta.

33 Pollio Asinius, ut fuit acris vehementiae, sic quoque spectari monumenta sua voluit. in iis sunt Centauri Nymphas gerentes Arcesilae, Thespiades Cleomenis, Oceanus et Iuppiter Heniochi, Appiades Stephani, Hermerotes Tau- ^{88, 156} risci, non caelatoris illius, sed Tralliani, Iuppiter hospi- ¹⁰ talis Papyli, Praxitelis discipuli, Zethus et Amphion ac Dirce et taurus vinculumque ex eodem lapide, a Rhodo advecta opera Apollonii et Taurisci. parentum hi certamen de se fecere, Menecraten videri professi, sed esse naturalem Artemidorum. eodem loco Liber pater Eutychidis ¹⁵ laudatur, ad Octaviae vero porticum Apollo Philisci Rhodii in delubro suo, item Latona et Diana et Musae novem et ³⁵ alter Apollo nudus. eum, qui citharam in eodem templo

§ 33: cfr. Plin. infra § 41. Cic. Verr. IV 2, 5. — cfr. C. I. Gr. n. 6169. Ovid. ars amat. I 79. — § 34 extr.: cfr. Plin. XXXIV 51. 78. (Pausan. VI 2, 6). — § 35: cfr. Plin. XXXIV 91. Pausan. X 34, 6. 7. VI 4, 5. — cfr. Plin. XXXIV 51. 91. — (cfr. Arrian.

1—3 *uncos posui cum Furtwänglero.* 1 non om. V. | referentur V. | carites B. 2 propylo B.S. cfr. XXXV 101. -pyro r. -pylaeo G. -aeis v. 4 in B d G. om. rv. (an alioquin?). 5 incluta B¹V.S. induta B.h. inclita B². -lyta v. 6 agris V. | an post uehementiae exciderunt ad artis opera colligenda? 7 iis B¹dhv. his r.S. 8 arcesilae S e con. H. -cae (-chae B²) filae B. -chesitae rv. | thespiades dh(?)v. ies-B. def. B. tespya- (ies-V¹) V. | cliomenis B. deo- V. 9 heniochi S cum J. enio- B. entho- r Ven. ento- V. antiochi U(D) coll. C. I. Gr. n. 6135. | appiades B(codd. B)S. hippiades B. om. rv. | stephani B.G. om. rv. 10 tralliani B¹V. traliani B². 11 papyli B.S. -puli h. -pli r. pappi d. pappipi v. pampphili G. | fraxitelis B. praxiteli Vd. Pasitelis cont. U (Quellenregister p. 8). | zetus VRv.a.H. | ampion B. ap- B. 12 diree B. -rae V. | tauris VR. 13 apollonii dhv. -ni B.D. -llini r. 14 menecraten (-egr-VRh) U.S. -tem dv. | uidere B.h. 15 euthidis B. 16 rhodii v. -di B.D. -diodi r. 18 nodus VR. | cytharam B.

tenet, Timarchides fecit, intra Octaviae vero porticus aedem Iunonis ipsam deam Dionysius et Polycles aliam, Venerem eodem loco Philiscus, cetera signa Praxiteles. idem Polycles et Dionysius, Timarchidis filii, Iovem, qui est in proxima aede, fecerunt, Pana et Olympum luctantes eodem loco Heliodorus, quod est alterum in terris symplegma nobile, Venerem lavantem sese Daedalsas, stantem Polycharmus. ex honore apparet, in magna auctoritate habitum Lysiae opus, quod in Palatio super arcum divus Augustus honori Octavi patris sui dicavit in aedícula columnis adornata, id est quadriga currusque et Apollo ac Diana ex uno lapide. in hortis Servilianis reperiō laudatos Calamidis Apollinem illius caelatoris, Dercylidis pycas, Amphistrati Callisthenen historiarum scriptorem. — Nec deinde multo plurium fama est, quorundam claritati in operibus eximiis obstante numero artificum, quoniam nec unus occupat gloriam nec plures pariter nuncupari possunt, sicut in Laocoonte, qui est in Titi imperatoris

ap. Eustath. ad Dionys. Perieg. 793). — § 36 extr.: cfr. Plin. XXXIV 47. 71. (Pausan. I 3, 4). — cfr. Tatian. c. Graec. 52 p. 34 Schwartz. — § 37 extr.: cfr. Plin. XXXIV 86.

1 timarchides B. 2 aedem BUD. -de r. in aede hv. cfr. § 24. | dionysius BF. -omedem V² in ras. | ante aliam comma posuit U (Quellenregister p. 8) coll. § 15 de Venere Phidiae. 3 praxiteles dT(P)UD. Praxitelis filii cont. U ibid. p. 8. (cfr. § 24). 4 idem (U e con. J. idem BS. item v) — dionysius Bv(S). om. rH. | timarchidis B. marchid. Vdh. | filii Rhv(U). filii B¹VdD. filii B². -lius cod. Poll. SJ. | iouem v. quem B. iouis r. 6 heuodorus B. 6. 7 symplegma B¹. -egama B². 7 lavantem V. | se S. | daedalsas B. -lus aliam J. -lus ac U. -lum h cod. Poll. v. dedalsas r. sed et aliam S. | astantem h cod. Poll. Ven. (v. a. G). 8 polycharmus B. policharmus V. 12. 13 laudatus Vh. 13 clamidis B². | apolline B. | dercylidis BH. -lis dT. -cilis V. decilis B. dactylidis v. 14 pycas H cum P. pictas Bd. pycias r. pythias v. | amphistrati Vh. | callisthenes B. -nem V. | storiarum V. torta- B. 15 nec deinde U. S. cfr. XXXVII 6. nec H. deinde hv. | multorum obscurior hv. a. H. | quorundam B. -undem V. 16 eximis B¹. | obstanti B. 18 sicuti Vv. a. C. | laocoonte B. | quif B¹.

domo, opus omnibus et picturae et statuariae artis praeferendum. ex uno lapide eum ac liberos draconumque mirabiles nexus de consilii sententia fecere summi artifices Hagesander et Polydorus et Athenodorus Rhodii. 5
 38 similiter Palatinas domos Caesarum replevere probatissimis signis Craterus cum Pythodoro, Polydeuces cum Hermolao, Pythodorus alius cum Artemone, at singularis Aphrodisius Trallianus. Agrippae Pantheum decoravit Diogenes Atheniensis; in columnis templi eius Caryatides probantur inter pauca operum, sicut in fastigio posita 10
 39 signa, sed propter altitudinem loci minus celebrata. inhonoratus est nec in templo ullo Hercules, ad quem Poeni omnibus annis humana sacrificaverant victima, humi stans ante aditum porticus ad nationes. sitae fuere et Thespiades ad aedem Felicitatis, quarum unam amavit eques 15
 Romanus Iunius Pisciculus, ut tradit Varro, admirator et Pasitelis, qui et quinque volumina scripsit nobilium
 40 operum in toto orbe. natus hic in Graeca Italiae ora et civitate Romana donatus cum iis oppidis, Iovem fecit eboreum in Metelli aede, qua campus petitur. accidit ei, 20

§ 39: cfr. Serv. ad Verg. Aen. VIII 720. — cfr. Plin. XXXIV 69. XXXV 156. XXXIII 156.

1 in (*pro priore* et) B. an uel? 1. 2 praeferendum B G(S). praeponen- *rv*(H). 2 ac U.S. & dhv. | liberus VB. 3 nexunf BD. | confuli B¹. -lis B². 4 hagesander BJ. age- *rv*. | polydoris B. | rhodii dv. -di BD. hodi r. 5 similiter — 11 celebrata *post scriptorem* (§ 36 *extr.*) *transposuit* U. 6 craterif B². | phythodoro B. pythoro B. | polydeuces S cum P. -dechuf (poly- VT) BVT. -decuches B. -dectes d(?)v. 7 pythodorus B. | at ego. & U.v. 8 pantheum Bhv. phath- r. 9 athenienfil Bdv. amen- r. | caryatides B. cariatidal B. carsatides *rv*. cfr. § 23. (*praem.* et *posuerunt ante* in columnis v.a.S). 13 sacrificauerunt VBv.a.S. | humitans VB. 14. 15 tesspiades B. hiesp- V. 15 una VB. | adamauit G. 16 piscicillis V. | & (*pro ut*) B. | admirator B(P). -tur *rv*. 17 pasitelis T(P). passi- VBd. paxi- h. fraxitelef B. pasi- G. praxi- v. 18 graeca (gre- B) BS. -cia *rv*(H). -ciae G. 19 iis dhv. if B¹. his rD. 20 eburneum v.a.H. | et itur VB. (qua campus petitur *uncis clusit* U). | accidit Bdv. -cedet r. | et (*pro ei*) Vh.

cum in navalibus, ubi ferae Africanæ erant, per caveam
intuens leonem caelaret, ut ex alia cavea panthera erum-
peret, non levi periculo diligentissimi artificis. fecisse
opera complura dicitur; quæ fecerit, nominatim non re-
fertur. Arcesilaum quoque magnificat Varro, cuius se
marmoream habuisse leaenam aligerosque ludentes cum
ea Cupidines, quorum alii religatam tenerent, alii cornu
cogerent bibere, alii calciarent soccis, omnes ex uno
lapide. idem et a Coponio quattuordecim nationes, quæ
sunt circa Pompeium, factas auctor est. — Invenio et
Canachum laudatum inter statuarios fecisse marmorea. 34, 50. 75
nec Sauram atque Batrachum obliterari convenit, qui
fecere templa Octaviae porticibus inclusa, natione ipsi
Lacones. quidam et opibus prae potentes fuisse eos putant
ac sua impensa construxisse, inscriptionem sperantes, qua
negata hoc tamen alio modo usurpasse. sunt certe etiam
nunc in columnarum spiris insculptæ nominum eorum
argumento lacerta atque rana. in Iovis aede ex iis pictura
cultusque reliquus omnis femineis argumentis constat; erat
enim facta Iunoni, sed, cum inferrentur signa, permutasse

§ 41: cfr. Plin. XXXV 155. — cfr. Suet. Nero 46. — § 42
extr.: cfr. Vellei. I 11, 3. — § 43 extr.: cfr. Plin. VII 85. Athen.
XI 19 p. 782^b. Aelian. var. hist. I 17. Varro l. L. VII 1. Cic.
acad. prior. II 38, 120.

2 alea V. 4 sed quæ v.a.S. 4. 5 refertur B d v.
fertur r. 6 leaenam tradit B(?) v.a.S. 7 ali religatam
V D. aure lig- B. | ali V D. | e cornu v.a.S. 8 ali V D. |
sociis V R. 9 coponio v. coro- B. copunio (quop- B) r. |
quattuordecim — 10 inuenio om. B. 10 pompeium V R d h
v(J). -pei G. -pei theatrum Brot. (cfr. Suet. Nero 46). | et
uenio et V. 11 chanacum B. | laudatim B¹. -ti B². 12
Sauron v.a. Brot. 13 fere V R. | incluta B¹. -lita B².
16. 17 etiam nunc d. -num (& iann- B¹) U. v. 17 spiris (-riif B¹)
U. G cum B. epistylis h v. | insculptæ B¹ D. -pta (-pia V) r G.
-cvlptæ B² S. -pta v(UJ). 18 argumenta B(?) v.a.S. | ex
iif (hiif B²) B S. exstitisse (extit- V) r v. de mendo cfr. § 82. |
picturam (R d ?) h v.a.S. 19 relicuif B¹. -iquos V. -iquos R h
v.a.S. | omniif B S. -nes r v. | constat erat B S. -tanter ad r.
-tat at (Et v) d v. 20 iunoni sed B S. -nis sed r. -nis aede
h v. | inferentur B¹ V.

geruli traduntur, et id religione custoditum, velut ipsis diis sedem ita partitis. ergo et in Iunonis aede cultus est qui Iovis esse debuit.

Sunt et in parvolis marmoreis famam consecuti Myrmecides, cuius quadrigam cum agitatore operuit alis musca, 5 et Callicrates, cuius formicarum pedes atque alia membra pervidere non est.

- 44 6. (5) Haec sint dicta de marmoris sculptoribus summaque claritate artificum, quo in tractatu subit mentem non fuisse tum auctoritatem maculoso marmori. fecere 10 et e Thasio, Cycladum insularum aequo, et e Lesbio; lividius hoc paulo. versicolores quidem maculas et in totum marmorum apparatus etiam Menander, diligentissimus 45 luxuriae interpres, primus et raro attigit. columnis demum utebantur in templis, nec lautitiae causa — nondum enim 15 ista intellegebantur —, sed quia firmiores aliter statui non poterant. sic est inchoatum Athenis templum Iovis Olympii, ex quo Sulla Capitolinis aedibus advexerat columnas. fuit tamen inter lapidem atque marmor differentia iam et 46 apud Homerum; dicit enim marmoreo saxo percussum, 20

§ 44: cfr. Seneca ep. 86, 6. — Isid. XVI 5, 14. — Menandri fragm. inc. 344 (Meineke). cfr. Phaedri fab. V 1, 12. — § 45: cfr. Suet. Aug. 60. — Homerus II 785. — § 46: cfr. Plin. XXXIII 81.

1 id om. B.S. | religione (-leg- B) B.C. -ni hv. regioni Vd. reioni R. 4 paruvlis B¹. paruis VRd hv. a.S. | eburneis con. B coll. VII 85. | flammam B. 4. 5 miremercides V. 5 aliif B¹. 6 gallicratel B. calligr- V. 8 marmorum hv. a.S. | seulptoribus B² v. a. G(S). 9 con (pro quo in) R. | tractatu B.B. -ctu v. structus r. | subit Bv. ubita r. 10 maculoso Bdhv. -su V. -sū R. 11 et om. Rdv. a.S. | e thasio B.G. -so B. e thapso (ta- v) dv. et abso R¹. et apro V. et absciso R². | aequo (sc. marmori Cycladum) ego. -ue U.G. una aequ hv. | dist. ego coll. § 14 et IV 65—67. 73. | & helefbio B. 11. 12 leuidiuf B¹. 12 quidem Bdv. quade r. 13 diligentissimuf Bdv. -mū r. 14 inter tres Vh. | et U.v. an set? | attigit Bhv. -ingit r. 15 in templis nec lautitiae (-iliae B) — 16 intellegebantur (-atur v. a. G) Bv. om. r. 18 fylla B. silla R. 20 enim U.H. enim paridem (-dis Verc.) hv. an enim Cebrionem? cfr. Hom. | marmoreus R.F.

- sed hactenus, regias quoque domus, cum lautissime, praeter
aes, aurum, electrum, argentum ebore tantum adornans.
primum, ut arbitror, versicolores istas maculas Chiorum
lapidicinae ostenderunt, cum exstruerent muros, faceto in
5 id M. Ciceronis sale — omnibus enim ostentabant ut
magnificum —: multo, inquit, magis mirarer, si Ti-
burtino lapide fecissetis. et, Hercules, non fuisset
picturis honos ullus, non modo tantus, aliqua marmorum
auctoritate.
- 10 (6) Secandi in crustas nescio an Cariae fuerit in- 47
ventum. antiquissima, quod equidem inveniam, Halicar-
nasi domus Mausoli Proconnesio marmore exulta est
latericiis parietibus. is obiit olympiadis CVII anno se-
cundo, urbis Romae CDIII.
- 15 (7) Primum Romae parietes crusta marmoris operuisse 48
totos domus suae in Caelio monte Cornelius Nepos
tradit Mamurram, Formiis natum equitem Romanum, prae-
fectum fabrum C. Caesaris in Gallia, ne quid indignitati
desit, tali auctore inventa re. hic namque est Mamurra

§ 47: Vitruv. II 8, 10. — § 48: cfr. Plin. XXXV 2. — Cörn.
Nep. fragm. 14 (Halm). Catullus 29, 3.

1 an post hactenus exciderunt mentionem habet (vel facit)
eius? | domos dhv.a.S. | cum om. v.a.G. | lautissime B(P)S.
laudati- Bf dG. -mo tum V². -me tum v. 4 lapidicinae
v.a.H. cfr. § 14. | in eras. V². 5 mi (pro M.) B¹. 6 in-
quit BRdhv. inthis (om. magis — 7 fecissetis) V. | mirarer
BG. mire sit (esset h) Rdh. mira res esset v. 7 & Bd
hv. om. r. 8 picturae hv.a.S. | aliuf (pro ullus) B. | ali-
qua U.v(S). sine al- hB. in al- G. 10 secandi marmor
hv.a.S. | cariae Bv. castae V. // arte d. arte B¹. ante B².
11. 12 alicarnasi B. 12 mausoli B². | proconnesio C. -onesio
B². -onnesio B¹. -esso h. -eso v. -cunesto r. | exulta R.
exal- V. 13 latericeif B. | is ob id V. //oui. id B¹. ioui. id
B². | cvii B²S. cui i B¹. cvi Tv(H). cui r. cm d. c G(Brot.).
14 cdiii BS. ccccm V. -m R dTH. -n hv. cccclxiv Brot.
15 crusta Bdv. fru- R. -tra V. 16 totot BS. -tus (-tas B²) r.
-tius hv. | domuuf B¹D. 17 tradit BS. -didit rv. | formiis
Bhv. -mis rVen.(D). 18 fabrum B¹. -rorum hB. | ne quid
(quit B²) BS. neque id r. neque dv. | indignitati BS. -nati r.
-natio dv. 19 desit U.S. om. d. sit v. | marmura VR.

- Catulli Veroniensis carminibus proscissus, quem, ut res est, domus ipsius clarius quam Catullus dixit habere quidquid habuisset Comata Gallia. namque adicit idem Nepos primum totis aedibus nullam nisi e marmore columnam habuisse et omnes solidas e Carystio aut 5
- 49 Luniensi. (8) M. Lepidus Q. Catuli in consulatu conlega primus omnium limina ex Numidico marmore in domo posuit magna reprehensione. is fuit consul anno urbis DCLXXVI. hoc primum invecti Numidici marmoris vestigium invenio, non in columnis tamen crustisve, ut supra 10
- 48 Carystii, sed in massa ac vilissimo liminum usu. post hunc Lepidum quadriennio L. Lucullus consul fuit, qui nomen, ut ex re apparet, Luculleo marmori dedit, admodum delectatus illo, primusque Romam inexit, atrum alioqui, cum cetera maculis aut coloribus commendatur. 15
- 50 nascitur autem in Melo insula, solumque paene hoc marmor ab amatore nomen accepit. inter hos primum, ut arbitror, marmoreos parietes habuit scaena M. Scauri, non

§ 49: Isid. XVI 5, 16. 17. 1. — § 50: Isid. XVI 5, 17. — cfr. Plin. supra § 5.

1 catuli Bh. | ueronensis dhv.a.J. cfr. XIV 16. 67. XV 48. II 209. (infra et § 135. XVII 25). | que VR. 2 ipsius VR dv. iuf B¹. uif B². om. h. an eius? | clariuf Bv. ca- r. | catulus VRh. 3 adhicet VR. adiecit v.a.S. 4 nepost VR. | primuf B. eum primum hv.a.S. 5 habuiffe & BS. -ssset V. -sse Rdv. | omnif BS. | e om. BVdVen. | carystio Bv. caristo r. | aut BRv. au V. 6 luniensi J. -fe B. -nensi rv. | Q. BS. om. rv. 7 numidi quo V. 8 magnam B¹. an magna cum? cfr. III 1. | his V. 9 DCLXXVI dTcod. Poll. H. -LXVI ll.v. 10 inuento Vh. | tantum v.a.H. | crustis uelut (-ud B) VRh. | mamurra (pro ut supra) v.a.H. 11 carystii sed BTH. -til & B. -ti sed VdD. -tis (-tium v) posuit sed hv. | minasso V.

12 ferme quadriennio hv.a.S. | col B¹. conf B². sos V.

13 appar& B. | luculleo dhv. -llaeo B. loculeo r. | marmorei B. 14 primuf qui B. | aduexit S (errore). 16 Melo S cum P. heo B. millo cod. Poll. nilo dThv. -li C. ilo r. Chio H ex Isid. | hoc BIsid. S. horum RFdhv. 16. 17 marmor BdIsid. S. -rinor F. -rmore B. -rmorum hv. 17 ab BThv. om. RFd. | amatore Bhv. atore RFdT. 18 M. om. BhS.

facile dixerim secto an solidis glaebris polito, sicuti est hodie Iovis Tonantis aedis in Capitolio. nondum enim secti marmoris vestigia invenio in Italia.

(9) Sed quisquis primus invenit secare luxuriaeque 51
dividere, inportuni ingenii fuit. harena hoc fit et ferro
videtur fieri, serra in praetenui linea premente harenas
versandoque tractu ipso secante. Aethiopica haec maxime
probat, nam id quoque accessit, ut ab Aethiopia usque
peteretur quod secaret marmora, immo vero etiam in
10 Indos, quo margaritas quoque peti severis moribus in-
dignum erat. haec proxime laudatur; mollior tamen quae 52
Aethiopica. illa nulla scabritie secat, Indica non aequae
levat, sed combusta ea polientes marmora fricare iubentur.
simile et Naxiae vitium est et Coptitidi, quae vocatur
15 Aegyptia. haec fuere antiqua genera marmoribus secan-
dis. postea reperta est non minus probanda ex quodam
Hadriatici maris vado, aestu nudante, observatione non
facili. iam quidem quacumque harena secare e fluviis 53
omnibus fraus artificum ausa est, quod dispendium ad-
20 modum pauci intellegunt. crassior enim harena laxioribus
segmentis terit et plus erodit marmoris maiusque opus
scabritia politurae relinquit; ita sectae attenuantur crustae.
rursus Thebaica polituris accommodatur et quae fit e poro

§ 51: Isid. XIX 13. — § 53: Isid. XIX 13.

1 sectos B(?) h.v.a.S. | polito U.S. -tos Thv. positos G.
2 aedif B d.S. -des B h.v. haedis V. 3 septe B¹. | uesti-
gia inuenio in B d T Brot. -gio inuenio in r. -gia inuenerat v.
4 fe B¹. | primum d h.v.a.S. cfr. XXXV 126. 151. 152. |
luxuriae Müller emend. V 22. -iamque U.v. an luxuriaeque
(dat.)? 5 non (pro hoc) B. 7 gractu V. | ipfo B d v. -sas
rh. | aethiopicae B. aethiophica V. | haec B V d G(D). ad haec
B.H. ad hoc h.v. 8 ab B h.S. ad r.v. | aethiopias d. -pas
B.v.a.S. aethiophies V. 9 secaret P. faceret U.v. 10 pe-
tisse uersis V. 10. 11 indigne B¹. 13 leuigat v.a.S. | cym-
bustea B. | potientef B. polli- Vd. 14 et om. B.S. | naxio d. |
coptitidi B.S. coptidi r.v. 16 est U.S. est ars h.v. est ha-
rena C. 17 esto V. 18 effluui B. 20 graffior B¹. groff-
B¹. 22 reliquit V. 23 tebaica B. | fit B V Thv(S). fit R
d(?) G. | e poro B.B. e toro V d v. ex oro R.

54 lapide aut e pumice. — 7. (10) Signis e marmore poliendis gemmisque etiam scalpendis atque limandis Naxium diu placuit ante alia. ita vocantur cotes in Cypro insula genitae. vicere postea ex Armenia invectae.

(11) Marmorum genera et colores non attinet dicere 5 in tanta notitia nec facile est enumerare in tanta multitudine. quoto cuique enim loco non suum marmor invenitur? et tamen celeberrimi generis dicta sunt in ambitu terrarum cum gentibus suis. non omnia autem in lapidinis gignuntur, sed multa et sub terra sparsa, pretiosissimi quidem generis, sicut Lacedaemonium viride cunctisque hilarius, sicut et Augusteum ac deinde Tibereum, in Aegypto Augusti ac Tiberii primum principatu reperta. differentia eorum est ab ophite, cum sit illud serpentium maculis simile, unde et nomen accepit, quod 15 haec maculas diverso modo colligunt, Augusteum undatim crispum in vertices, Tibereum sparsa, non convoluta, canitie. neque ex ophite columnae nisi parvae admodum inveniuntur. duo eius genera: molle candidi, nigricantis durum. dicuntur ambo capitis dolores sedare adalligati 20 et serpentium ictus. quidam phreneticis ac lethargicis

§ 54: Diosc. V 165. Pind. Isthm. 6, 107 c. schol. Th. lap. 44. — § 55: Isid. XVI 5, 2. 4. — § 56: Isid. XVI 5, 8. Diosc. V 161 (eupor. II 132). — Isid. XVI 5, 18. 4, 14. Diosc. V 157.

2 scilpendif B¹. | naxium dhv. cfr. XXXVII 109. -xum
 ll. 3 Creta consi. J. 4 invectae BdS. uectae rv. 7 coto
 V. | cuique ll. H. quoque v. 9 tamen B(?)v. a. S. 10 lapidicini
 f Bdv. a. H(D). | terras prasa Vd. 11 quaedam H. | sicut
 BS. -ti rH. om. v. 12 sicut BS. sic rv. | augustaeum B¹
 (item infra). -tum v. a. Brot. 12. 13 tibereum BS. -rium
 rIsid. v. -rianum hBrot. an Tibereum? cfr. Stat. Silv. III
 3, 66. 13 tiberi B¹D. 14 ofite B¹. -ti B¹. | cum Bv.
 ctum r. dum d. 15 unde Bhv. inde r. 16 colligunt ll. v.
 an collocant? 17 aut (vel et) in Schneider ad Theophr. V
 p. 270. | uertice Isid. cfr. § 61. | tiberium dTv. -rianum hBrot.
 17. 18 cauite V. 18 opite Vd. 19 molli VB. | candi-
 dum hIsid. v. a. S. | nigricantis Müller emend. V 23. -cans ll. v.
 20 durum hv(Müller l. l.). -ri ll. S. 21 ictuuf BD. | aut
 ac) B.

adalligari iubent candicantem. contra serpentes autem a quibusdam praecipue laudatur ex iis quem tephrian appellant a colore cineris. vocatur et Memphites a loco, gemmantis naturae. huius usus conteri et iis, quae urenda
 5 sint aut secunda, ex aceto inlini; obstupescit ita corpus nec sentit cruciatum. rubet porphyrites in eadem Aegypto; 57 ex eodem candidis intervenientibus punctis leptopsephos vocatur. quantislibet molibus caedendis sufficiunt lapicidinae. status ex eo Claudio Caesari procurator eius in
 10 urbem ex Aegypto advexit Vitrasius Pollio, non admodum probata novitate; nemo certe postea imitatus est. invenit 58 eadem Aegyptus in Aethiopia quem vocant basaniten, ferrei coloris atque duritiae, unde et nomen ei dedit. numquam hic maior repertus est quam in templo Pacis ab imperatore
 15 Vespasiano Augusto dicatus argumento Nili, sedecim liberis circa ludentibus, per quos totidem cubita summi incrementi augentis se amnis eius intelleguntur. non ab- similis illi narratur in Thebis delubro Serapis, ut putant,

§ 57: Isid. XVI 5, 5. 6. — § 58: cfr. Philostr. imag. I 5 p. 383. — Strabo XVII 1, 46 p. 816. Tac. ann. II 61. cfr. Philostr. vita Apoll. Tyan. VI 4 p. 233.

2 laudatur Bv. om. r. | iif B¹S. hiif B² (item infra). his rv. Lunensis vel Limensis Isid. | quem Bdv. quā r. | tephrian B¹S. -am v. tepriam B¹d. -periam V. 4 conteri & B(R?) G. -tenet V. -tinet d. -uenit v. 5 secunda B¹. | & ex R. | interline B. an interlini, ut XXVIII 132? 6 crucutum B¹. | porpyrites B¹V. | eadem B¹dTG. om. rv. 7 ex eodem B¹J. ex ead. Vd. exad. R. om. TS. ex eo v. | leptopsephos h(P)H. -osephos H. leucostictos v. 8. 9 lapicidinae hH. -cedae T. -cede & B¹d. -caede et V. -idicinae Bv(D). 10 vitrasius H. cfr. Dio Cass. 58, 19, 6. -riasius VRdTh. -riarius B. triarius G. tris asinius v. | polio Vd. 11 immittatus V. iminitatus B. | Anuenit B¹. (an iam inuenit?). 12 eadem eadem aegyptof B. | basaniten B¹S. cfr. Isid. -salten (-te V) rv. 14 hic BG. id r. is v. 15 nili BThG. nym V. ny R. in d. del. v. 16 liberis om. B. laboris v.a.B. 17 augmentif BRdG. -ti V. -tes v. arguentes B. | se om. dB. | amnis B¹BhG. -nes B². annis Vv. -ni d² in ras. -nos B. | eius BVhv(S). om. R(?) d Lugd. 17. 18 abfimili B.

Memnonis statuae dicatus, quem cotidiano solis ortu contactum radiis crepare tradunt.

- 59 (12) Onychem in Arabiae tantum montibus nec usquam aliubi nasci putavere nostri veteres, Sudines in Carmania. potoriis primum vasis inde factis, dein pedibus lectorum 5 sellisque, Nepos Cornelius tradit magno fuisse miraculo, cum P. Lentulus Spinther amphoras ex eo Chierum magnitudine cadorum ostendisset, post quinquennium deinde 60 XXXII pedum longitudinis columnas vidisse se. variatum in hoc lapide et postea est, namque pro miraculo insigni 10 quattuor modicas in theatro suo Cornelius Balbus posuit; nos ampliores XXX vidimus in cenatione, quam Callistus Caesaris Claudii libertorum, potentia notus, sibi exaedificaverat. 8. hunc aliqui lapidem alabastriten vocant, quem cavant et ad vasa unguentaria, quoniam optime servare 15 61 incorrupta dicatur. idem et ustus emplastris convenit. nascitur circa Thebas Aegyptias et Damascus Syriae. hic ceteris candidior, probatissimus vero in Carmania, mox in India, iam quidem et in Syria Asiaque, vilissimus autem et sine ullo nitore in Cappadocia. probantur quam 20 maxime mellei coloris, in vertices maculosi atque non tralu-

§ 59: cfr. Plin. XXXVII 90. — Athen. XI 83 p. 495*. Corn. Nep. fragm. 16 (Halm). — § 60 extr.: Diosc. V 152. Isid. XVI 5, 7. cfr. Plin. XIII 19. Catull. 66, 83. Horat. od. IV 12, 17. Martial. ep. VII 94. — § 61: Isid. XVI 5, 7. cfr. Plin. XXXVII 143.

1 memnoni Vd. 2 dicunt d(?)hv.a.S. 3 onychim Vd. -ydum B. | in arabiae tantum BdTS. -ia & iantum r. etiam-
tum in arabiae hv. 4 alibi B²hv.a.G(S). | sudines BG.
sudes r. sed et v. sed hC. | carmania BdS. ger- rv. cfr.
XXXVII 39. 5 potoriis BD. 6 trahit V. 7 spinten
B. spisten V. | chruorum V. 9 longitudinis U. -ne v.
10 & BS. om. rv. 12 calistul B²Vv.a.C. -ixtus d. 13
potentia notul BG. potent panotus r. potentissimus hv.
15 & BS. om. rv. 16 dicitur hv.a.S. | & uftul BhG.
exustus VdT(v)H. exetus B. 18 ceretif B. | uero om. B.
18. 19 carminiam ex inendia V. 20 et sine — cappa-
docia Bv. om. r. 21 uertice B²a²cum ras.v.a.H(D). cfr.
XIII 96. 21 et p. 329, 1 tralucidi B²J. si tral- V.
- rv.

cidi. vitia in iis corneus colos aut candidus et quidquid simile vitro est.

(13) Paulum distare ab eo in unguentorum fide multi existimant lygdinos, in Paro repertos amplitudine qua lances craterasque non excedant, antea ex Arabia tantum advehi solitos, candoris eximii. magnus et duobus contrariae inter se naturae honos, corallitico in Asia reperto mensurae non ultra bina cubita, candore proximo ebori et quadam similitudine. e diverso niger est Alabandicus terrae suae nomine, quamquam et Mileti nascens, ad purpuram tamen magis aspectu declinante. idem liquatur igni funditurque ad usum vitri. Thebaicus lapis inter- stinctus aureis guttis invenitur in Africae parte Aegypto adscripta, coticulis ad terenda collyria quadam utilitate naturali conveniens, circa Syenen vero Thebaidis syenites, quem antea pyrrhopoecilon vocabant.

(14) Trabes ex eo fecere reges quodam certamine, obeliscos vocantes Solis numini sacratos. radiorum eius argumentum in effigie est, et ita significatur nomine Aegyptio. primus omnium id instituit Mespheres, qui regnabat in Solis urbe, somnio iussus; hoc ipsum in-

§ 62: Isid. XVI 5, 8. 9. — § 63: Isid. XVI 5, 10. 11. — § 64: Isid. XVI 5, 11. (XVIII 31, 1). Joseph. c. Apion. I 15.

1 his VR. | colof BS. -or rv. | quidquid VR dH(J). quicquid B. quid B¹. quod B²S. 2 simili B¹. -lif B²S. 4 existimans V. | lygdinos dG (-nus v). tyg- B. lig- r. | paro BH. taro r. tauro hv. | amplitudi B¹. -dinē B². 6 eximit V. exhi- B. | duabus B. 7 corallitico B. corali- V v. a. Brot. 8 proxume B¹. -xime B². 9 alabam dicit V. 11 liquatur Bv. -tu RFh. 12 igni — p. 330, 9 dicuntur om. VFBh. | ad usum — 20 aegyptio om. dL¹. | lapis BS. om. av. 12. 13 interstinctus BH. interci- av. interti- G. 13 africae av(J). -ca e BS. 14 ascriptae (adsc- v) av. a. S. 15 naturali BG. -rae alii (alia v) av. | circa syenen vero Bv. om. a. | syenites BB. simi- v. hisetites a. 16 antea BS. -te av. | pyrrhopoecilon v. -phoecilon B. pyrrpocilon a. 19 est et av(D). est BS. 20 mespheres BJ. mestres dTH. mitres av. mesphres S cum Zoëga. cfr. § 69. 21 et hoc Lv. a. H. | ipsum om. a. 21 et p. 330, 1 inscriptum BdH. -tum Lav(D).

- scriptum in eo, etenim sculpturae illae effigiesque quas
 65 videmus Aegyptiae sunt litterae. postea et alii excidere
 reges. statuit eos in supra dicta urbe Sesothus quattuor
 numero, quadragenum octonum cubitorum longitudine,
 Rhamsesis autem, quo regnante Ilium captum est, CXXXX 5
 cubitorum. idem digressis inde, ubi fuit Mnevidis
 regia, posuit alium, longitudine quidem CXX cubitorum,
 sed prodigiosa crassitudine, undenis per latera cubitis.
 66 9. opus id fecisse dicuntur CXX hominum. ipse rex, cum
 surrecturus esset verereturque, ne machinae ponderi non 10
 sufficerent, quo maius periculum curae artificum denun-
 tiaret, filium suum adalligavit cacumini, ut salus eius apud
 molientes prodesset et lapidi. hac admiratione operis
 effectum est, ut, cum oppidum id expugnaret Cambyses
 rex ventumque esset incendiis ad crepidines obelisci, ex- 15
 tingui iuberet molis reverentia qui nullam habuerat urbis.
 67 sunt et alii duo, unus a Zmarre positus, alter a Phio sine
 notis, quadragenum octonum cubitorum. Alexandriae statuit

§ 65: Tac. ann. II 60. — Strabo XVII 1, 22 p. 803. 27 p. 805.
 — § 67: cfr. Diodor. I 61. — cfr. Vitruv. VII praef. 12. Strabo

1 sculpturae B¹ dTLG. sevl- B² a.v. 2. 3 excidere reges
 statuit BS. om. dTLav. 3 eof BS. eorum dTa. orum L.
 regum v. | sesothel BS. efotis dL. sothis a.v. sothis B.
 5 rhamsefis BLS. -ses is U. ramesesis a. ramisesis d. -ises
 cod. Poll. v. | autem is v.a.S. | CXXXX BS. XL La. quadraginta
 d(?)v. 6 idemque Lv.a.G. | lac. ego indicavi; excidit men-
 surae significatio (p passus ad meridiem vel tale quid). | di-
 gressis Ba. -suis dv. p gressus D cum Bursiano. | mneuidis
 dv. cfr. Strabo XVII 1, 22. 27 (p. 803. 805). mneuidif B¹.
 inne- B². neuida a. 7 regia Bdv. rex a. | quidem — 8 pro-
 digiosa (-diola B¹) crassitudine (croff- B²) BS. om. dLav.
 8 undenis B dTLa.S. -ecenis v. -ecentenis Brot. | per latera B
 dTS. -ra pedibus L. pedibus per latura (-tera v.) a.v. | cubitif
 BdTa.S. -tis m Lv. 9 CXX S. CXX BdT. CXX. m B(?)H.
 xx. m v. 10 surrecturus BJ. subr- Bfahv. | verebaturque
 B. -erenturque v.a.C. 11 maius Bdv. maturus F. matur-
 B. 14 opidum BF. 15 ad BEv. ac Vdh. | crepidinis
 VR. 17 et om. BS. | Smarre v.a.Brot. | a phio ll.v(S).
 a raphio d cod. Poll. Brot. ab eraphio B. 18 octogenum B.
 -onumque L.

unum Ptolemaeus Philadelphus octoginta cubitorum. exciderat eum Necthebis rex purum, maiusque opus in devehendo statuendove *inven*tum est quam in excidendo. a Satyro architecto aliqui devectum tradunt rate, Callixenus a Phoenice, fossa perducto usque ad iacentem obeliscum Nilo, navesque duas in latitudinem patulas pedalibus ex eodem lapide ad rationem geminati per duplicem mensuram ponderis oneratas ita, ut subirent obeliscum pendentem extremitatibus suis in ripis utrimque; postea egestis laterculis adlevatas naves excepisse onus; statutum autem in sex talis e monte eodem, et artificem donatum talentis L. hic fuit in Arsinoeo positus a rege supra dicto munus amoris, coniuge eademque sorore Arsinoe. inde eum navalibus incommodum Maximus quidam prae-
fectus Aegypti transtulit in forum, reciso cacumine, dum vult fastigium addere auratum, quod postea omisit. et alii duo sunt Alexandriae ad portum in Caesaris templo, quos excidit Mespheus rex, quadragenum binum cubitorum.

Super omnia accessit difficultas mari Romam devehendi,

XVI 4, 5 p. 769. — § 68 extr.: cfr. Plin. XXXIV 148.

1. 2 exciderat eum *cod. Poll. Brot.* ceciderat (caec-V) eum *U. D.* quem *h.* quem exciderat *v.* 2 nectabis *v. a. Brot.* -tanebis *U.* | opus fuit *v. a. Brot.* 3 inuētum est *D cum U 791.* multum est *B.* -to est (fuit *Brot.*) *r.* -to *v(S).* | excidendo *B¹.* exed- *B².* 3. 4 a satyro *Bv.* nat- *r.* 4 aliqui *Bv.* alio qui *r.* 5 phoenice *d.* -cae *V.* | perducta *Bhv. a. S.* | obilificum *B.* oboel- *V (item infra).* 6 e nilo *v. a. S.* | altitudinem *d.* -ne *B.* | pedalibus spatiis *Lv. a. G.* (laterculis *add. P.* an trabibus? *cfr. § 64).* 8 i& aut *B¹.* 10 alleuataf *BTG.* -ta *v.* adlevatis *r.* | nauel *B² TG.* -uis *rS.* -ue *v. del. D cum Mario Matt.* | excepif *B¹.* -cipi *B².* | dist. *Brot.* | statum *B.* 11 excisos autem sex tales *cod. Poll. v. a. Brot.* | artificem *Bhv.* -cum *r.* 12 arfinoeo *B¹ VB (Gron.) H.* -noe *B² v.* -neo *dTP.* 13 coniuge *ego.* in coniuge *U. v (accusativos cum P posuerunt H Brot.).* 14 in commodum *Mahaffy in Athenaei nr. 3618 (1897) p. 285.* | quidem *S. del. U 792.* 15 pharum *Mahaffy l. l.* 16 noluit *B (in ras., ut videtur; ortum ex uolt) S.* *cfr. Froben p. 24.* 17 templum *B¹.* 18 mēphref *BS.* *cfr. § 65.* mestres *TH.* -tires *Vdh.* -tyres *B.* mesphees *v.* 19 romam *Bhv.* -ma *r.*

- 70 spectatis admodum navibus. divus Augustus eam, quae priorem advexerat, miraculi gratia Puteolis perpetuis navalibus dicaverat; incendio consumpta ea est. divus Claudius aliquot per annos adservatam, qua C. Caesar importaverat, omnibus quae umquam in mari visa sunt mirabilior⁵em, in ipsa turribus Puteolis e pulvere exaedificatis, perductam Ostiam portus gratia mersit. alia ex hoc cura navium, quae Tiberi subvehant, quo experimento patuit
- 71 non minus aquarum huic anni esse quam Nilo. is autem obeliscus, quem divus Augustus in circo magno statuit, 10 excisus est a rege Psetmetnepserphreo, quo regnante Pythagoras in Aegypto fuit, LXXXV pedum et dodrantis praeter basim eiusdem lapidis; is vero, quem in campo Martio, novem pedibus minor, a Sesothide. inscripti ambo rerum naturae interpretationem Aegyptiorum philosophia 15 continent. — 10. (15) Ei, qui est in campo, divus Augustus addidit mirabilem usum ad dependendas solis umbras dierumque ac noctium ita magnitudines, strato

§ 70 extr.: Suet. Claud. 20. cfr. Plin. XVI 201. 202. — § 71: cfr. Diog. Laert. VIII 1, 3.

1 spectatis — navibus *ad seqq. referri vult Fröhner anal. crit. p. 16.* | eam quae B^{cod.} Poll. S. eam quam h. eam r. del. v. 2 perpetui U. 3 dicaverat, sed h. v. a. S. (an at?). | incendiae B^F. 4 quā B² Verc. quae V. 5 uisa U. v(S). -sae h. Lugd. 5. 6 mirabilior⁵ B. 6 in ipsa B. S. in B. it V. om. d. h. v. | puteolis U. v(S). -lano C e XVI 202. 7 ostia B². | portuuf B¹ D. | gratiam B¹. 8 tiberi B¹ d. v. -rii B². -ris r. | subvehant B² d. h. G. -ueant V. -ueherant L. -rent Brot. -hebant v. (alia .. cura .. quo corrupta videntur; an alta [vel lata] .. carina .. quod? cfr. III 54). | patuit B² G(S). pati fit r. palam fit (fuit v) h. Brot. 9 anni B² h. v. -nif B¹. omnia F. d. cō ma B. 11 est B. d. G. sit B. sed V. del. v. | psetmetnepserphreo (spem&- B) B. J. D. -pherphreo U. semetn- psertheo r. semenps- L. S. semnesertheo v. 12 LXXXV B. S. cxxv F. h. v. xxv B. d. LXXXII Brot. 13 pr&er B. | bafaim B¹. 14 pedibus B. h. Lugd. ped. G. -dum r. v. | minor a B. G. -or a f. B. -or est a v. in oras V. d. | sesothide U. S. coll. § 65. -tide v. sesostride B. | incripti B. G. -tus h. -tam v. -ribi r. 15 philosophia U. H (-iae B). opere et (-ra G) philosophiae v. 18 ac noctium V. anno etiū B. | ita U. H. del. v.

lapide ad longitudinem obelisci, cui par fieret umbra
brumae confectae die sexta hora paulatimque per regulas,
quae sunt ex aere inclusae, singulis diebus decresceret
ac rursus augesceret, digna cognitu res, ingenio Facundi
5 Novi mathematici. is apici auratam pilam addidit, cuius
vertice umbra colligeretur in se ipsam, alias enormiter
iaculante apice, ratione, ut ferunt, a capite hominis in-
tellecta. haec observatio XXX iam fere annis non con- 73
gruit, sive solis ipsius dissona cursu et caeli aliqua
10 ratione mutato sive universa tellure a centro suo aliquid
emota (ut deprehendi et aliis in locis accipio) sive urbis
tremoribus ibi tantum gnomone intorto sive inundationibus
Tiberis sedimento molis facto, quamquam ad altitudinem
inpositi oneris in terram quoque dicuntur acta funda-
15 menta. — 11. Tertius est Romae in Vaticano Gai et 74
Neronis principum circo — ex omnibus unus omnino
fractus est in molitione —, quem fecerat Sesosidis filius
Nencoreus. eiusdem remanet et alius centum cubito-

§ 74: cfr. Plin. XVI 201. — Diodor. I 59, 4. Herodot. II 111.

1 longitudinem BS. magnit- *rv.* | obeliscy B. oboelisci V. |
fier& Bv. -re r. 1. 2 umbra brumae B²EH. -rarum ae B¹V.
-ra romae B. -rarum romae dTv. 2 confecto v.a.H.
3 decrescere VR. 4 et ingenio Thv.a.S. (an inuento? cfr.
XXXII 1). | fecundi T. -do v.a.S. 5 novi BS. non. L. V.
n L B. om. dTH. manilius hBrot. manlius v. | mathematici
if BS. -cis r. -cus hv. 6 in se VBhH. ipse B. in semet
cod. Poll.v. | ipsam Bcod. Poll.v(S). -sa rH. | alias U.H. -ia
Dal. -ia atque alia v. | enormiter U.H. incrementa cod. Poll.v.
7 iaculantem v.a.H. 8 obleruatio BdG. deser- r. dierum
obser- v. 9 foli B². | curfuf B¹. 10 aliquit B¹. 11 di-
mota hv.a.Brot. | alif B¹VED. | orbif B. 13 altitudinem
Bdv. actit- (-ne V) r. 14 inpositi onerif BR(P)H. -res V
dT. -tae rei v. | dicantur hv.a.S. | iacta hv.a.H. 15 est om.
B(?)G. | romae om. hv.a.G. 16. 17 dist. S. 16 ufuf B.
17 factus H. | est om. v.a.G. | in molitione (immo- V) VRd
G(S). in immolat- B. imitat- hH. in molitudine v. | quem
U.G(S). eius quem hv(H). | sesosidis VRdS. -odif B. -othidis
U coll. § 71. -ostridis v. cfr. Diod. 18 nencoreuf BU.
nonc- (ei B) r. nunc- v.

rum, quem post caecitatem visu reddito ex oraculo Soli sacravit.

- 75 12. (16) Dicantur obiter et pyramides in eadem Aegypto, regum pecuniae otiosa ac stulta ostentatio, quippe cum faciendi eas causa a plerisque tradatur, ne pecuniam 5 successoribus aut aemulis insidiantibus praeberent aut ne plebs esset otiosa. multa circa hoc vanitas hominum il-
76 lorum fuit. vestigia complurium incohatarum extant. una est in Arsinoite nomo, duae in Memphite, non procul
84 labyrintho, de quo et ipso dicemus, totidem ubi fuit 10 Moeridis lacus, hoc est fossa grandis, sed Aegyptiis inter mira ac memoranda narrata. harum cacumina *cc cubita* extra aquam eminere dicuntur. reliquae tres, quae orbem terrarum inplevere fama, sane conspicuae undique ad-
navigantibus, sitae sunt in parte Africae monte saxeo 15 sterilique inter Memphim oppidum et quod appellari
5, 48 diximus Delta, a Nilo minus IIII milia passuum, a Memphi VII D, vico adposito. quem vocant Busirin; in eo sunt adsueta scandere illas.
77 (17) Ante est sphinx vel magis narranda, de qua 20

§ 75: cfr. Martial. spect. 1, 1. — § 76: Herodot. II 149. Diodor. I 52, 4. cfr. Plin. V 50. Pomp. Mela I 9, 55.

1 uifui B. -so B. 4 pecunia B. | odiosa ac *Perisonius*. otiosae *Burmamus*. 7 plepf B. | onerosa V. 8 incohatarum *ego*. incoat. B⁴. inchoat. rv. 9 in arsinote B¹T.B. -ino itē B². -inote B. -ienote d. -inoe v. marsi note V. | duo VB. | procul a dv.a.G. 10 & Bv. om. r. 11 sed U.v. et *Ue coni. J.* | aegyptiif BS. -tis V. -tus Bdv. 12 narrata h.S. -atio B. -ato VdT. -at Bv (*ad seqq. relatum*). | cc cubita *ego coll. Herod. om. U.v. lac. indic. J.* | ulnas *excidiisse ratus coll. § 87.* 13 extra aquam BS. extrema quā (quae dTv) rdtv. | tref Bdv. res r. 14 inplebere V. implere B. | sanae B. 15 montes ex eo Vdh. 17 delta a nilo BBv. delacam lo V. | III VhS. illi B. quattuor Bd(?)v. | milia B²S. m. V C(D). millia rG. milibus hv. | passum B. p. VD. 17. 18 ad memphim B. 18 VII D BS. VII. D rv. VII. M. D H. sex G. | uocantibus V. -ib; B. | busirin Bdv. -rim S. irim Vh. uisirim B. 20 ante BS. -tea r. -te has v. cfr. § 8. | de om. hv.a.S. an recte? | qua BVdTv(S). quasi rG. quae h. an quia? cfr. § 106.

siluere, numen accolentium. Harmain regem putant in ea conditum et volunt invectam videri; est autem saxo naturali elaborata. rubrica facies monstri colitur. capitis per frontem ambitus centum duos pedes colligit, longitudo pedum CXLIII est, altitudo a ventre ad summam aspidem in capite, LXIS.

Pyramis amplissima ex Arabicis lapidicinis constat. 78 CCCLX milia hominum annis XX eam construxisse produntur. tres vero factae annis LXXXVIII, mensibus III. 10 qui de iis scripserint — sunt Herodotus, Euhemerus, 79 Duris Samius, Aristagoras, Dionysius, Artemidorus, Alexander polyhistor, Butoridas, Antisthenes, Demetrius, Demoteles, Apion —, inter omnes eos non constat, a quibus factae sint, iustissimo 15 casu oblitteratis tantae vanitatis auctoribus. aliqui ex iis prodiderunt in raphanos et alium ac cepas MDC talenta erogata. amplissima septem iugera optinet soli. quattuor 80 angularum paribus intervallis DCCLXXXIII pedes singu-

§ 78: Diodor. I 63, 9. (cfr. Herodot. II 124). — § 79: Diodor. I 64, 13. Herodot. II 125. Diodor. I 63, 4. Pomp. Mela I 9, 55. — § 80: (Herodot. II 127). Diodor. I 64, 7. Herodot. II 134.

1 filuere B.S. siluestre VāTG. -stria hv. sinistra B. *desunt fortasse aliqua.* | numen BāG. nām B. māmen V. sunt hv. | harmain B.S. arm- r. amasin hv. 3 rubrica Bv(S). lu- Vd. et lu- RhB. | facies B.S. capitis rv. | colitur — 4 frontem om. hv.a.S. 4 ambitus per frontem hv.a.S. 5 pedum CXLIII (CXLIII B) est altitudo Bv. om. r. | summum hB. 6 aspidem Bv(S). -de V. apsidem dT(B³Gron.)H. apicem hB¹. | LXII B.S. LXII rv. 7 amplissimi B. | lapidicinis V(?) dhv.a.H. cfr. § 14. 8 hominum millia Bv.a.S. hominum VāTH. 9 LXX IX B. | menfib. III B.S. mepte r. nempe d. et mensibus III G (add. nempe v). 10 hii B³. his VRh. | scripserint BG. -runt rv. | dist. ego. | eurhodotuf B. | euehmerus V. euth- B. 11 dionisius V. 12 butoridas B.S. -iadas r. -ides G. -tarides v. 13 demoteles apion Bv. -thele (-lae B) raton (-thon B) r. 14 eos om. B. 15 iif Bv(S). his rG. 16 raphanof B. | allium B³Bv.a.S. | MDC BāT(B)H ex Herodoto. CCDC V. MD B.S. octingenta (praem. mille v) hv. 17 septem II.(B)S. octo v(J) ex Herodoto. 18 paribus—singulorum om. B. | DCCLXXXIII dhv.a.Brot.(S)

lorum laterum, altitudo a cacumine ad solum pedes DCCXXV colligit, ambitus cacuminis pedes XVII. alterius intervalla singula per quattuor angulos pedes DCCLVIII comprehendunt. tertia minor quidem praedictis, sed multo spectatior, Aethiopicis lapidibus adsurgit CCCLXIII pedibus inter 5
 81 angulos. vestigia aedificationum nulla exstant, harena late pura circa, lentis similitudine, qualis in maiore parte Africae. quaestionum summa est, quanam ratione in tantam altitudinem subiecta sint caementa. alii nitro ac sale adaggeratis cum crescente opere et peracto fluminis in- 10
 rigatione dilutis; alii lateribus e luto factis exstructos pontes, peracto opere lateribus in privatas domos distributis, Nilum enim non putant rigare potuisse multo humiliorum. in pyramide maxima est intus puteus LXXXVI
 82 cubitorum; flumen illo admissum arbitrantur. mensuram 15
 altitudinis earum omnemque similem deprehendere invenit Thales Milesius umbram metiendo, qua hora par esse corpori solet. haec sunt pyramidum miracula, supremumque illud, ne quis regum opes miretur, minimam ex iis, sed laudatissimam, a Rhodopide meretricula factam. Aesopi 20
 fabellarum philosophi conserva quondam et contubernalis

§ 81: Diodor. I 63, 7. 8. — § 82: Plutarch. conv. sept. sap. p. 147^a. — Diodor. I 64, 14. Herodot. II 134. Strabo XVII 1, 33 p. 808. Aelian. var. hist. XIII 33.

1 latitudo hG. | a cacumine (-nae B) — 2 cacuminif B.S. a cacuminis r. a -ine dT^v. 2 xvi^f B.B.S. xvi sed V. xvs dTH. xxv v. 3 singulae VR. | pedef B.S. pares Bdv. om. V. partes h. | dccxxxvns V (om. s hv.a.S). dcccxxxvns d (om. s B). 6 interaedificationum B. in terra aed. con. J. 7 circa B.S. -cum rv. | lendis P. | similitudinem BVS. 8 rationem V. 9 subiecta hv.a.S. | falem B. 10 cum Bdv(S). con rB. | ac Vhv.a.S. | fluminif — 12 pontef Bv(S). fluminif — 11 factis TH. om. r. 12 peracto opere BG. opere r. om. v. | lateribuf B.S. -bus e luto (lucto B) factis r. om. v. 12. 13 distributos v.a.H. 14 xxcvi B. 15 admisso VR. 16 omnem qui B. -niumque hv.a.S. | similium hv.a.S. 18 ex (pro haec) Vh. 19 opus Vd(?) G. ex iif (hiif B². his G) sed B(G)S. ex istis set rD. extitisse de mendo cfr. § 43. 20 rhodopide S. -pede B. -pe Bhv. per V. 21 fabularum Bv.a.S. om.V. | serua B. | condam V.

haec fuit, maiore miraculo, tantas opes meretricio esse conquisitas.

(18) Magnificatur et alia turris a rege facta in insula 83
Pharo portum optinente Alexandriae, quam constitisse DCCC
5 talentis tradunt, magno animo, ne quid omittamus, Ptole-
maei regis, quo in ea permiserit Sostrati Cnidiæ architecti
structura ipsa nomen inscribi. usus eius nocturno navium
cursu ignes ostendere ad prænuntianda vada portusque
introitus, quales iam compluribus locis flagent, sicut
10 Ostiae ac Ravennae. periculum in continuatione ignium,
ne sidus existimetur, quoniam e longinquo similis flam-
marum aspectus est. hic idem architectus primus omnium
pensilem ambulationem Cnidi fecisse traditur.

13. (19) Dicamus et labyrinthos, vel portentosissimum 84
15 humani impendii opus, sed non, ut existimari potest, fal-
sum. durat etiam nunc in Aegypto in Heracleopolite nomo
qui primus factus est ante annos, ut tradunt, III DC a Pete-
suchi rege sive Tithoe, quamquam Herodotus totum opus
XII regum esse dicit novissimique Psammetichi. causas
20 faciendi varie interpretantur, Demoteles regiam Moteridis

§ 83: Isid. XV 2, 37 (XX 10, 10). cfr. Strabo XVII 1, 6 p. 791.
Lucian. quom. sit hist. conscr. 62. — Suet. Claud. 20. — § 84:
Herodot. II 148. Strabo XVII 1, 37 p. 811.

2 conquesitas V. consequitas B. conquisitas quæstu h
v. a. S. 3 facta et in B. 4 phoro porto V. 5 talentis
om. B¹. 6 quo B. S. quod r. v. | cnidii (gni- B) S. gnidi B.
casidi r. cassidis v. 7 structura BVah(B)S. -rae B(?)v. |
ipsa U.(B)S. -sius v. 8 cursui h Isid. v. a. Hack. | portuulque
B¹D. 9 locis om. B. | flagent Bhv. -ran r. 9. 10 ficut
(ut H) oftiae B(H)S. sicueo sitae r. ut puteolis B. utpote
uedsice h. ut potneosice v. 13 gnidi fecisse Bv. a. S. omni
difficisse V. 14 & Bv. om. BFah. | portentissimum B.
15 impendii B&TH. incendi r. ingenii v. 16 etiamnum
B. S. | in Bhv. om. r. | in BFEhv. om. d(?)JD. 17 ante
om. B. | ut ē RF. | III. DC RF. III. DC dT. ∞∞∞∞ DC B (sine
lineola S). III M. DC v. 17. 18 petefuchi B. S. -uci RFd.
-uco v. 18 tithoe Bv. titho V. thito B. 19 XII B. S.
om. r. v. | psammetichi dhv. pfamethichi B. spammetici F.
spame- B. | causam hv. a. S. 20 moteridif B. S. -turudis r.
-ridis d. -therudis v. motaindis U. an motendis?

- fuisse, Lyceas sepulchrum Moeridis, plures Soli sacrum
 85 id exstructum, quod maxime creditur. hinc utique sum-
 ppsisse Daedalum exemplar eius labyrinthi, quem fecit in
 Creta, non est dubium, sed centensimam tantum por-
 tionem eius imitatum, quae itinerum ambages occursusque 5
 ac recursus inexplicabiles continet, non — ut in pavi-
 mentis puerorumve ludicris campestribus videmus — brevi
 lacinia milia passuum plura ambulationis continentem, sed
 crebris foribus inditis ad fallendos occursus redeundumque
 86 in errores eosdem. secundus hic fuit ab Aegyptio laby- 10
 rinthus, tertius in Lemno, quartus in Italia, omnes lapide
 polito fornicibus tecti, Aegyptius, quod miror equidem,
 introitu lapidis e Paro columnisque, reliqua e syenite
 molibus compositis, quas dissolvere ne saecula quidem
 possint, adiuvantibus Heracleopolitis, quod opus invisum 15
 mire spectare.
- 87 Positionem operis eius singulasque partes enarrare non
 est, cum sit in regiones divisum atque praefecturas, quas
 vocant nomos, XXI nominibus eorum totidem vastis domi-

§ 85: Diodor. I 61, 3. Isid. XV 2, 36. Pomp. Mela I 9, 56.
 — § 86: Herodot. II 148. Isid. XV 2, 36. — § 87: cfr. Strabo
 XVII 1, 3 p. 787. 1, 37 p. 811. Herodot. II 148.

1 sepulchrum Bv.a.J. 2 exstructum Bv. extremum r.
 5 iterum Bv. iterum r. 6 in om. B. 7 ludigrif
 B¹. 8 lacinief B¹. lagi- B¹. | sed milia U. | an continente?
 8. 9 federe brif B¹. sed del. U. 9 foribus Bv. -ris r.
 10 eisdem Bdhv. eod- r. | aegyptio dv. -to U. 11
 omnif BD. 12 an tectis? | quod Bdhv. quo r. | mirer Bh.
 13 lapidif BRdTS. -de V(?) H. del. G. -deis hv. | e paro
 U.v(S). e pario d(?) H. del. G. | columnisque BG. -nis domo-
 que S. -nis (-mpnis V) rv(HU). | reliqua BS(J). cfr. § 189.
 -que VdT. -quis B(?) hG(U). -quae v. | e B¹ G. ex B¹. om. r.
 erant v. | syenite B(?) H(U). -tae v(S). stenite B¹. fie- B¹ r.
 del. G. 15 quod Bhs. quid V. qui id Bd(?) v. | inuisum
 BB. in usu dTh. in uisu v. in uso r. locus nondum sanatus.
 16 spectare BU. cfr. § 69. 33. XXXV 169. infect- B.
 infest- Vdv. (de mendo cfr. XXXV 41). suspectare CFW
 Müller p. 28. 18 atque in Bd(?) v.a.S. 19 uocant Bh
 v(S). -aui rH coll. V 49. | xxi J. xxi BS. xvi rv. xxvii U
 trab.

bus adtributis, praeterea templa omnium Aegypti deorum
 contineat superque Nemesis XL aediculis incluserit pyra-
 mides complures quadragenarum ulnarum senas radice
 ἀρούραc optinentes. fessi iam eundo perveniunt ad via-
 5 rum illum inexplicabilem errorem, quin et cenacula clivis 88
 excelsa, porticusque descenduntur nonagenis gradibus; intus
 columnae porphyrite lapide, deorum simulacra, regum sta-
 tuae, monstificae effigies. quarundam domuum talis est
 situs, ut adaperientibus fores tonitrum intus terribile exi-
 10 stat, maiore autem in parte transitus est per tenebras.
 aliae rursus extra murum labyrinthi aedificiorum moles;
 pteron appellant. inde aliae perfossis cuniculis subterra-
 neae domus. refecit unus omnino pauca ibi Chaeremon, 89
 spado Necthebis regis, D ante Alexandrum Magnum annis.
 15 id quoque traditur, fulsisse trabibus spinæ oleo incoctae,
 dum in fornices quadrati lapides adsurgerent.

§ 88: Isid. XV 2, 36. — § 89: cfr. Plin. supra § 67. XIII 63.

1 omniū h^v. -ia ll. 2 super quae U. | nemefis ll. J.
 -ses h^v. Amenemesis U. | xl B.S. xi r. quindecim v. | dist. U.
 3 quadrangenarum B¹. quadrin- (i in ras.) B². quadrig-
 (-nerum V¹) V. cfr. Herod. | binarum B. | sanas F. senagi B.
 senos v. a. H. 3. 4 radice arural B¹ S. a radice rura B².
 radicem uras (oras B) B.F. -icum oras dTH. -ce muros v.
 4 eundo v. fundo ll. 5 cliuif BEdTBrot. diuis Vh. prius v.
 6 porticusque Bv(D). -cus eiusque r. -cus quoque hBrot. |
 ascenduntur v. a. Brot. 7 columnae U. -na (-mpna V) ll. S.
 -na de h. -nae de v. 8 monstificae BIsid. v(S). -ferae rH. |
 domuum ThS. -mūm B². -mum r. -morum v. 9 tonitrum
 B.D. cfr. II 192. XXV 21. -uum rIsid. v. 11 extremarum
 Vd. 12 pteron Bhv(S). iteron Vd. -ren B. itron Brot.
 13 refecit Bhv(S). ficit V. fecit B.Brot. | chaeremon (-rēm- B²)
 B.S. circummon rH. circum- G. ex monte v. 14 necthebis
 ll. Brot. et thebis dh. nectabis G. -tanebis U coll. § 67. the-
 bis v. | regis BG. om. r. rex v. | D ll. S(J). L U. del. v. | annis
 VEdhS. om. B. annis quinquagenis Brot. -is quingentis v.
 15 an fulcra fuisse e? | olei V. 16 dum in ego.
 dum ll. v. cfr. XXIV 59. XIII 123. | lapides B. -dis v.
 lapic V. lopi B. lopic d. | adsurgerent Bv. adurg- Bd. adus
 gerunt V.

- 90 Et de Cretico labyrintho satis dictum est. Lemnius similis illi columnis tantum CL memorabilior fuit, quarum in officina turbines ita librati pependerunt, ut puero circumagente tornarentur. architecti fecere Zmilis et Rhoecus et Theodorus indigenae. exstantque adhuc reliquiae eius, 5
- 91 cum Cretici Italicique nulla vestigia exstent. namque et Italicum dici convenit, quem fecit sibi Porsina, rex Etruriae, sepulchri causa, simul ut externorum regum vanitas quoque Italis superetur. sed cum excedat omnia fabulositas, utemur ipsius M. Varronis in expositione ea verbis: 10
- Sepultus sub urbe Clusio, in quo loco monumentum reliquit lapide quadrato quadratum, singula latera pedum tricenum, alta quinquagenum. in qua basi quadrata intus labyrinthum inextricabile, quo si quis introierit sine glomere lini, 15
- 92 exitum invenire nequeat. supra id quadratum pyramides stant quinque, quattuor in angulis et in medio una, imae latae pedum quinum septuagenum, altae centenum quinquagenum, ita fastigatae, ut in summo orbis aeneus et petasus unus 20 omnibus sit inpositus, ex quo pendeant exapta

§ 90: cfr. Plin. XXXV 152. XXXIV 83. — § 91: Isid. XV 2, 36.

1 an et delendum? | de aegyptio et cretico labyrinthis h v.a.S. | lemmius Bv. -ium Bf.d. Samius cons. Hirt coll. XXXIV 83. 2 illi BS. illis rv. | ut Bdhv. om. r. 4 & ornarentur B¹. orn- B². | zmilis J. -lus VBdhv. milis B. smilis S. | rhoecus BS. rholus rv. 5 indigenae B²S. -na VRv. -gnae B¹. | an exstant quoque? 6 extent V. exstant B. 7 porfina BS. -inna r. -enna dh(?)H. -ena v. cfr. XXXIV 29. 8 sepulchris Vd. -cri B(?)v.a.S. 9 italis VBdU. ab ita- hv. talis BS. | superaretur v.a.H. 10 ea ego. ex U. om. dS. eius hv(J). | urbis B¹. 11 sepultus est inquit v.a.U. 12 quadratum BdBrot. om. rv. 13 trecentum V. lata tric- v.a.Brot. 13. 14 inque d(?)hv.a.S(U). 14. 15 inextricabilem B(?)hv.a.D. 15 introierit BIsid.S. impropere (inp- V) rv. 18 imae BS. ime r. in uno (imo v) hv. 19 centum Bdv.a.S. 19. 20 fastigatae Bdhv(H). -atae rVerc. cfr. nota ad XIX 70. 20 in Bhv. om. r. 21 excepta hv.a.H.

- catenis tintinabula, quae vento agitata longe sonitus referant, ut Dodonae olim factum. supra 93 quem orbem quattuor pyramides insuper singulae stant altae pedum centenum. supra quas uno
 5 solo quinque pyramides. quarum altitudinem Varonem puduit adicere; fabulae Etruscae tradunt eandem fuisse quam totius operis ad eas, vesana dementia, quae-
 10 (20) Legitur et pensilis hortus, immo vero totum 94 oppidum Aegyptiae Thebae, exercitus armatos subter educere solitis regibus nullo oppidanorum sentiente; etiam-
 num hoc minus mirum quam quod flumine medium oppidum interfluente. quae si fuissent, non dubium est
 15 Homerum dicturum fuisse, cum centum portas ibi praedicaret.

14. (21) Graecae magnificentiae vera admiratio exstat 95 templum Ephesiae Dianae CXX annis factum a tota Asia. in solo id palustri fecere, ne terrae motus sentiret aut
 20 hiatus timeret, rursus ne in lubrico atque instabili fundamenta tantae molis locarentur, calcatis ea substravere carbonibus, dein velleribus lanae. universo templo longitudo est CCCXXV pedum, latitudo CCXXV, columnae

§ 94 extr.: Homerus I 381. — § 95: cfr. Plin. XVI 213. Liv. I 45, 2. — Diog. Laert. II 8, 19. — Strabo XIV 1, 22 p. 640. Vitruv. VII praef. 16.

1 tintinnabula Bdhv. a. S. 2 dodonae Bv. eodone d. -dene r. 3 pyramides V. pyramides quarum B (cfr. infra v. 5).
 3. 4 singulae B. 4 stant B. exstant v. a. S. | altae Bv. -ta h. alie d. ale B. ele V. 5 quinque Bdhv. quis neque r.
 6 eandem Bv. ead. r. 7 ad eas U. J. adeo hv. | uae- fana BJD. 10 ortus V. 11 subter VEDTG. sub terra BD. subito hv. cfr. § 104. 12 opidanorum BV. 15 ibi Bdv. ubi r. 17 graecae U. v. (S). -ciae C. om. a G. 18 diana V. | cxx BTS. cxx rv. | a Bhv. om. r. 19 palustri Bdhv. plau- r. 20 meret B. 21 locarentur Bhv. cola- r. | tante (ante hv) calcatis VEDhv. a. G. 23 cccxxv B. | cccxxv BS. cccx av. cxx r.

- CXXVII a singulis regibus factae LX pedum altitudine, ex iis XXXVI caelatae, una a Scopa. operi praefuit
 96 Chersiphron architectus. summa miraculi epistylia tantae molis attolli potuisse; id consecutus ille est aeronibus harenae plenis, molli clivo super capita columnarum exaggerato, paulatim exinaniens imos, ut sensim opus in loco sederet. difficillime hoc contigit in limine ipso, quod foribus inponebat; etenim ea maxima moles fuit nec sedit
 97 in cubili, anxio artifice mortis destinatione suprema. tradunt in ea cogitatione fessum nocturno tempore in quiete vidisse praesentem deam, cui templum fieret, hortantem, ut viveret: se composuisse lapidem. atque ita postera luce apparuit; pondere ipso correctus videbatur. cetera eius operis ornamenta plurium librorum instar optinent, nihil ad specimen naturae pertinentia.
 98 15. (22) Durat et Cyzici delubrum, in quo millum aureum commissuris omnibus politi lapidis subiecit artifex, eboreum Iovem dicaturus intus coronante eum marmoreo Apolline. translucet ergo iuncturae tenuissimis capillamentis lenique adflatu simulacra refovent, et praeter

1 a singulis — 2 xxxvi Bav. om. r. 2 iis v. if Ba.D. | xxxvii a. | una a scopa Bhv. una scopa r. a scopa a. uno scapo U cum Winckelmanno. 3 chersiphron G. cheresi- B. cresiphro r. -pheon dT. -ichon a. ctesiphon v. | summam B¹. | miracula d(?)hv.a.S. | epystilia B. 4 molef B¹. | ille est BS. est ille rv. om. a. | aeronibus RdH. ero- Bta. hero- V. pero- B. bero- v. 5 arena Rdhv.a.S. | melle V. | cliuo U.(B)H. puluino v. 5. 6 ex aegy/erato B¹. 6 imos — 7 loco om. a. 6 opuf BH. otus r. totum v. 6. 7 in loco Bcod. Poll. S. in colo dT. in cole r. in colle hv. in cubili B(H). del. G. 7 insedere et a. insideret v.a.H. 8 maxime VR. 9 anxio Bav. anno r. | artifice BG. -ci rv. -ces a. 11 fiebat d(?)hv.a.S. 12. 13 postera luce BS. -erat ut Vd. -era ait B. -ero die hv. 13 ipso correctuf BB. -eptus Bav. incorruptus Vh. | post cetera desinit V. 15 specimen B¹. -ciem dhLugd. 16 millum J coll. XXXIII 23. milium B. in illud d. illud B. illud V. illum a. filum hv. 17 politis a. posilici B. 18 eburneum v.a.H. | coronantem B. | cum B. eo Fdv.a.B. 19 translucet RFdTH. | iuncturae BG(S). pu- F. pictura RdhH. -re a. -rae v. | tenuissimis B. adflatus F. -tos B. | refovent & BS. -te Rdhv. -tem F.

ingenium artificis ipsa materia ingenii quamvis occulta in pretio operis intellegitur. — (23) Eodem in oppido est 99 lapis fugitivus appellatus; Argonautae eum pro ancora usi reliquerant ibi. hunc e prytaneo — ita vocatur locus — saepe profugum vinxere plumbo. — Eadem in urbe iuxta portam, quae Thracia vocatur, turres septem acceptas voces numeroso repercussu multiplicant. nomen huic miraculo Echo est a Graecis datum. et hoc quidem lo-100 corum natura evenit ac plerumque convallium; ibi casu 100 accidit, Olympiae autem arte, mirabili modo, in porticu, quam ob id heptaphonon appellant, quoniam septiens eadem vox redditur. Cyzici et buleuterium vocant aedificium amplum, sine ferreo clavo ita disposita contignatione, ut eximantur trabes sine fulturis ac rep-15 nantur. quod item Romae in ponte sublicio religiosum est, posteaquam Coclite Horatio defendente aegre revolsus est.

(24) Verum et ad urbis nostrae miracula transire 101 conveniat DCCCque annorum dociles scrutari vires et sic 20 quoque terrarum orbem victum ostendere. quod accidisse totiens paene, quot referentur miracula, apparebit; universitate vero acervata et in quendam unum cumulum coiecta non alia magnitudo exurget quam si mundus alius

§ 99: cfr. Strabo XII 8, 11 p. 575. Liv. XLI 20, 7. — Dio Cass. LXXIV 14 extr. — § 100: Plutarch. de garr. p. 502.

1 ingenii *ll.S. ingeriei J. om. hv(D).* 3 argonaute *B¹. -ta F. -na ut R. | eo hv.a.D.* 4 relinquerant *R.* 5 plum-
bum *F. -bam R.* 6 thracia *Rv. trachia dT. -cia BFa.*
7 repercussum *B¹. | uocem nomen R. nomenque v.a.S.* 9 ac
B.S. ad BFa. at d. et v. 11 heptaphonon *B¹v. //epta- B²*
(dh). eita- F. ita- R. 12 buleuterium *R.* 13 *dist. U 794.*
13. 14 continuatione *BF.* 14 ut et *F. ita a. | eximantur*
Bv. existim- r. -mentur d. | futurif B. 15 in pontem *F. |*
sublicio B¹ahv. supl- B¹. publicanio r. | religiosum Bahv.
reg- r. 16 cocliti *B. | horatio Rdv. or- r.* 18 nostra *e// B.*
19 nongentorumque *dh.v.a.Brot. | et Bav. id r.* 21
quot *B¹Rdv. quod r.* 22 acervatae *B¹.* 23 exurget *B*
v(S). -git F. exurgit RdTaH.

- 102 quidam in uno loco narretur. nec ut circum maximum
a Caesare dictatore exstructum longitudine stadiorum trium,
latitudine unius, sed cum aedificiis iugerum quaternum,
ad sedem CCL, inter magna opera dicamus: non inter
magnifica basilicam Pauli columnis e Phrygibus mirabilem 5
forumque divi Augusti et templum Pacis Vespasiani Imp.
Aug., pulcherrima operum, quae umquam vidit orbis?
non et tectum diribitori ab Agrippa facti, cum theatrum
ante texerit Romae Valerius Ostiensis architectus ludis
103 Libonis? pyramidas regum miramur, cum solum tantum 10
foro extruendo HS [M] Caesar dictator emerit et, si quem
impensa moveat captis avaritia animis, HS [CXLVIII] domo
104 empta Clodius, quem Milo occidit, habitaverit. quod equi-
dem non secus ac regum insaniam miror; itaque et ipsum
Milonem HS [DCC] aeris alieni debuisse inter prodigia animi 15
humani duco. sed tum senes aggeris vastum spatium,

§ 102: Suet. Caes. 39. Dion. Hal. III 68. — cfr. Plin. XXXV
13. Cic. ad Att. IV 16, 14. — Suet. Aug. 29 init. Plin. XXXIV 84.
XVI 201. — § 103: Suet. Caes. 26. — § 104: cfr. Plin. III 67.
Dion. Hal. IX 68. — Liv. VI 4, 12. — Dion. Hal. III 66. Cassiod.
var. III 80. — Dio Cass. XLIX 43.

1 narretur Bav(S). -rraretur EdTH. nasceretur F. | nec
ut FdTa(B)S. ne ut BJ. nam ut B(?)hv. an ne uel (et)?
4 cclx millium v.a. Brot. | non inter B^aaS. nonne ter B.
non ter B¹Fd. nonne inter hv. 5 e Bav. et r. 6 eorum-
que B. forum a. | templum Bahv. diui r. 7 uidit — 8 et
(ut B) tectum BS. om. rv. 8 diribitori Se consi. S. dilib- B.
ultori r. pantheum (-eon v) ioui ultori hv. | factif B. -tum
dhv.a.S. 9 ostiensis Bahv. -tensis r. cfr. § 125. 11 hs
Bav. he. B. hy F. | [M] J. oo B. li BF. om. a. millies d(?)G.
mille ducentis v. | quem BS. quidem rv. quis a. 12 in-
pensa BFU. -sae Bahv. inspiciente a. | moveat ego. -ent U. v.
-et a U. | captif BRdh(B)S. -tos v. capitis Fa. | animif Ba
(B)S. -mi r. -mos v. | [CXLVIII] B(F?)J. [CXLVIII] S. centies et
quadragies octies (Ed?)G. cXLVII milibus v. 12. 13 domo
empta Bs. domo emit a r. om. a. 13 clonius Ed. 14 et
om. BS. 15 hs [DCC] (Fa?)D. n. DCC. B. sestertium septin-
genties B(?)G. -rtia DCCM v. 16 duco BFahv(U). dico
BaS(J) coll. § 102. cfr. nov. luc. p. 101; de mendo etiam
VIII 337. IX 183. | tum BS. tunc rv. | spatium et d(?)
D.

substructiones Capitolii mirabantur, praeterea cloacas, opus
 omnium dictu maximum, subfossis montibus atque, ut
 paullo ante retulimus, urbe pensili subterque navigata⁹⁴
 M. Agrippae in aedilitate post consulatum. permeant¹⁰⁵
 5 conrivati septem amnes. cursuque praecipiti torrentium
 modo rapere atque auferre omnia coacti, insuper imbrum
 mole concitati vada ac latera quatunt, aliquando Tiberis
 retro infusus recipitur, pugnantque diversi aquarum im-
 petus intus, et tamen obnixa firmitas resistit. trahuntur¹⁰⁶
 10 moles superne tantae non succumbentibus cavis operis,
 pulsant ruinae sponte praecipites aut impactae incendiis,
 quatitur solum terrae motibus, durant tamen a Tarquinio
 Prisco annis DCC prope inexpugnabiles, non omittendo
 memorabili exemplo vel magis, quoniam celeberrimis rerum
 15 conditoribus omissum est. cum id opus Tarquinius Priscus¹⁰⁷
 plebis manibus faceret, essetque labor incertum maior an
 longior, passim conscita nece Quiritibus taedium fugienti-
 bus, novum, inexcogitatum ante posteaque remedium in-
 venit ille rex, ut omnium ita defunctorum corpora figeret

§ 107: Cass. Hemina ap. Serv. ad Verg. Aen. XII 608 (Peter
 fragm. hist. Rom. p. 70). Liv. I 56, 2. Cic. Verr. V 19, 48.

1 substructiones insanas v.a.D. | capitolii B^hB. -ptiosi
 rv. | mirabantur B. | opuf B^S. opum a. -umum Fd. operum
 B^hv. 2 omnium B^hh. -ibus r. | dictu B²ahv. -tum r. |
 suffossis BFdahv.a.S. subfossa B. 4 agrippae B^S. -ppa rv
 (praem. a G). | permeant B^S. -nti da. -maneant B. -nti F.
 per meatus v. 5 conrivati dS. corr. BG(D). conrivatis
 (corr- v) rv. | amnibus cursu hv.a.G. 6 coactis hv.a.G.
 insuper Bv. su- r. 7 latere B¹. -re^a B². 8 infusi v.a.S. |
 recipitur BdThS. -pitis r. -piunt (add. fluctus v) av. 8. 9
 impetuuf B¹D. 9 intus om. BU 796. | refutit B. 10 superne
 J. -nae B^S. internae rv. | cauis S cum Reinesio. cautif B.
 causis rv. cfr. § 108. 13 pccc dv.a.H. 14 memorabile
 B¹Fa. | uel eo magis hv.a.S. cfr. § 77. 16 faceret B^hv.
 fecerit r. | maior an BaS. an r. om. hv. 17 longior an
 periculosior hv.a.S. | concita Fah. 18 novum B². -uom B¹.
 -num (-uom S) et rv. | ante BFav(S). -tea Bdh(?)C. | reme-
 diis BF. 18. 19 menienit B. meminit F. 19 figeret Bd
 hv. frigere r. ingeret a.

cruci spectanda civibus simul et feris volucribusque la-
 108 ceranda. quam ob rem pudor Romani nominis proprius,
 qui saepe res perditas servavit in proeliis, tunc quoque
 subvenit, sed illo tempore vi post vitam erubescens, cum
 puderet vivos, tamquam puditurum esset extinctos. ampli- 5
 tudinem cavis eam fecisse proditur, ut vehem faeni large
 onustam transmitteret.

109 Parva sunt cuncta, quae diximus, et omnia uni com-
 paranda miraculo, antequam nova attingam. M. Lepido
 Q. Catulo cos., ut constat inter diligentissimos auctores, 10
 domus pulchrior non fuit Romae quam Lepidi ipsius, at,
 Hercules, intra annos XXXV eadem centensimum locum
 110 non optinuit. computet in hac aestimatione qui volet
 marmorum molem, opera pictorum, impendia regalia et
 cum pulcherrima laudatissimaque certantes centum domus 15
 posteaque ab innumerabilibus aliis in hunc diem victas.
 profecto incendia puniunt luxum, nec tamen effici potest,
 ut mores aliquid ipso homine mortalius esse intellegant.
 111 Sed omnes eas duae domus vicerunt. his vidimus
 urbem totam cingi domibus principum Gai et Neronis, 20
 huius quidem, ne quid *deesset*, aurea. nimirum sic habi-
 taverant illi, qui hoc imperium fecere tantum, ad devin-

§ 108 extr.: Strabo V 3, 8 p. 235. — § 111: cfr. Plin. XXXIII 54.
 Suet. Nero 31 init. 34. Martial. spect. 2, 4. — Val. Max. IV 4, 7.

1 crucibus h.v.a.S. | simul ciuibuf B a.S. 2 propius B
 v.a.B. 3 proelii B¹. 4 illo in U. | ui post uitam ego.
 in (del. B² U) post uitam B J. inposuit iam (tamen a. tum G)
 r d T a h v. 5 uiros B d h. 6 eam B v. ea r. om. a. | pro-
 ditor — 7 transmitteret om. a. 6 faeni B S. feni F. foeni B
 d h v. 7 onustam B. 8 una B¹ E. uno a. 11 ad B D.
 12 hercule B d h v. a. S. | intrannof B. 13 optinuit B v.
 cont. r. | haec B. 15 domos d (?) v. a. S. 16 huc B¹.
 17 incendio B¹. | officii B. 18 mortaliuf B T v. -ibus a. (deinde
 deficiens usque ad § 126). -ralius B d h. -liis F. 19 omni
 B S. | domuuf B¹ D. | his B. 20 tutam B. 21 deesset v.
 efflet B d h. esse r. | aurea — p. 347, 1 gentef B v. repertum r.
 21. 22 habitauerant B U. -runt S (J). -arunt v. 22 tan-
 n B S. -tas v. | dist. Bergk I 26. 22 et p. 347, 1 uin-
 das v. a. S.

cendas gentes triumphosque referendos ab aratro aut foco
 exeuntes, quorum agri quoque minorem modum optinuerunt
 quam sellaria istorum! subit vero cogitatio, quota portio 112
 harum fuerint areae illae, quas invictis imperatoribus de-
 5 cernebant publice ad exaedificandas domos; summusque
 illarum honos erat, sicut in P. Valerio Publicola, primo
 consule cum L. Bruto, post tot merita et fratre eius, qui
 bis in eodem magistratu Sabinos devicerat, adici decreto,
 ut domus eorum fores extra aperirentur et ianua in publi-
 10 cum reiceretur. hoc erat clarissimum insigne inter trium-
 phales quoque domos.

Non patiar istos duos ne hac quidem gloria famae 113
 frui, docebimusque etiam insaniam eorum victam privatis
 opibus M. Scauri, cuius nescio an aedilitas maxime pro-
 15 straverit mores maiusque sit Sullae malum tanta privigni
 potentia quam proscriptio tot milium. in aedilitate hic 114
 sua fecit opus maximum omnium, quae umquam fuere
 humana manu facta, non temporaria mora, verum etiam
 aeternitatis destinatione. theatrum hoc fuit; scaena ei
 20 triplex in altitudinem CCCLX columnarum in ea civitate,
 quae sex Hymettias non tulerat sine probro civis amplis-

§ 112 extr.: Dion. Hal. V 39 extr. Plutarch. Popl. 20. —
 § 113: cfr. Plin. XXXVII 11. — § 114 med.: cfr. Plin. supra
 § 7. XVII 6. infra § 189.

1 ab aratro — 2 modum Bv. om. r. 3 celaria h. cella-
 v. a. H. | subit (-iit BS) uero Bv. subitoquo d. -tuque r. an
 subit utique? 5 exaedificandas Bv(S). aed- (ed- F) rH.
 6 P. FBrut. L. rv. 7 L. Bv. M. r. | post tot Bdv.
 posito r. | frater B. 9 aperientur B¹. 9. 10 publicum
 Bdv. -cocom F. pulico B. 10 reicerentur B¹. | clarissimum
 — trium[phales] om. Bdh. 12 patiar istos BS. -iaris post r.
 -iemur v. | duos J cum Bergkio I 27. duos nerones B. duos
 gaios uel duos nerones rv. del. U. 14 opibus BhS. operibus
 rv. | m. scauri Bhv. isauri r. 15 mores civiles hv. a. S.
 maiusq. (malu- B¹) fit Bv. maius ciues id r. | fylle Bv. a. Brot.
 priuignae B. 17 suae BF. 18 uero B. 19 destinationem
 B¹. -nes BF. 20 in BG. om. rv. | altitudinem BG. -ne rv. |
 nea (pro in ea) B. 21 hymettial B. him- F. 21 et p. 210
 amplissi F.

simi. ima pars scaenae e marmore fuit, media e vitro,
inaudito etiam postea genere luxuriae, summa e tabulis
inauratis; columnae, ut diximus, imae duodequadragenum
116 pedum. signa aerea inter columnas, ut indicavimus,
84, 86 fuerunt III numero; cavea ipsa cepit hominum LXXX, 6
cum Pompeiani theatri totiens multiplicata urbe tantoque
maiore populo sufficiat large XXXX sedere. relicus appa-
ratus tantus Attalica veste, tabulis pictis, cetero choragio
fuit, ut, in Tusculanam villam reportatis quae super-
fluebant cotidiani usus deliciis, incensa villa ab iratis 10
servis concremaretur HS [CCC].

116 Aufert animum et a destinato itinere degredi cogit
contemplatio tam prodigae mentis aliamque conecit ma-
iorem insaniam e ligno. C. Curio, qui bello civili in
Caesarianis partibus obiit, funebri patris munere cum 15
opibus apparatuque non posset superare Scaurum — unde
enim illi vitricus Sulla et Metella mater proscriptionum
sectrix? unde M. Scaurus pater, totiens princeps civitatis
et Mariani sodalicii rapinarum provincialium sinus? cum
iam ne ipse quidem Scaurus sibi par esse posset, quando 20

1 ima BC. imam F. iam Bd hv. | e om. B. | mediae
vitro B. 2 summam e B¹. -mae v. a. H. 3 duodeci
quadragenum B¹. 5 III S. III B. tres r. tria milia v. |
numero B¹ hv. -rum r. | LXXX S. LXXX B. LXXX milia r(?) v.
7 XXXX BS. xl milia (v. millibus Hack.) r(?) v. | federe
H. C(SD). sed et Ven.(G). (miliu) sedi U cum B. sede J
coll. § 102. | relicus B¹ S. -iquf B¹. -iquus rv. 8 choragio
C cum Budaeco. chora B. corago r. cura v. 10 aeratiff B.
11 hy F. cfr. § 103. ad HS v. a. Brot. | [CCC] J. ccc B.
ccc S. millies (Bd?) Lugd. m v. 12 auferat B¹. aut fert
F. | a destinato B¹ hv. ab est- B¹. ab dest- D. ab estimato
(aest- F) r. | degredi B¹ J. digr- B¹ v. decredi F. -eti B.
13 aliaque BF. | connecti hv. a. S. 13. 14 maiore B. 14
c. curio hv. cicu- Bf d. cu- B. 15 obit BD. cfr. XXXIII
131. | funebri Bv. -ris r. 16 possit BF. 17 sylla B¹
v. a. Brot. | metella dv. metalla B. mit- r. 17. 18 pro-
scriptionum sectrix Bdv. -one sectis r. 19 mariani Bt S.
-itani r. -ianis v. | sodalitii BT. -tiis v. a. S. | rapinarum Bv.
-rumque rD. | prouincialium Bv. -cia (-tia F) itum r. 20
iam ne Bv. sane B. lanae Fd. | sibi par esse BS. sibi parasse r.
mparari sibi v. | posset Bv. -sse r.

hoc certe incendi illius praemium habuit convectis ex
 orbe terrarum rebus, ut nemo postea par esset insaniae
 illi — ingenio ergo utendum suo Curioni et aliquid ex-
 cogitandum fuit. operae pretium est scire, quid invenerit,
 5 et gaudere moribus nostris ac verso modo nos vocare
 maiores. theatra iuxta duo fecit amplissima ligno, cardi-
 num singulorum versatili suspensa libramento, in quibus
 utrisque antemeridiano ludorum spectaculo edito inter
 sese aversis, ne invicem obstreperent scaenae, repente
 10 circumactis — ut constat, post primos dies etiam seden-
 tibus aliquis —, cornibus in se coeuntibus faciebat amphi-
 theatrum gladiatorumque proelia edebat, ipsum magis aucto-
 ratum populum Romanum circumferens. quid enim miretur
 15 quisque in hoc primum, inventorem an inventum, arti-
 ficem an auctorem, ausum aliquem hoc excogitare an sus-
 cipere an iubere? super omnia erit populi sedere ausi
 furor tam infida instabilique sede. en hic est ille terra-
 rum victor et totius domitor orbis, qui gentes, regna
 diribet, iura exteris mittit, decorum quaedam immortalium
 20 generi humano portio, in machina pendens et ad pericu-
 lum suum plaudens! quae vilitas animarum ista aut quae
 querella de Cannis! quantum mali potuit accidere! hauriri
 urbes terrae hiatibus publicus mortalium dolor est: ecce

3 ergo BTG. erat r. ergo suo erat v. | utendum BTv.
 pute- Fd. pude- Rh. | suo — 3. 4 excogitandum U.(v)S. del. G.
 3 & aliquid (-uit B¹) BS. et (ex E) aliquo r. que aliud
 hv. eique aliud B. 5 verso BS. nostro Bdv. uestrum F.
 6 ampliffima BS. -me F. -ma e Bdhv. 7 uerfitali B.
 8 edito Bdhv. -tio E. aedicio F. 9 obstreperant Bdhv.
 -pere r. | scaenae Bv. gere r. 10 constat BFDhU. contra
 stat E. -tra starent B. constiterant v. | post primos BU. post
 trinos dT. positrimos F. postremos E. -emo hv. 10. 11 dies
 etiam (& &iam E. et aet- F) sedentibus U.U. iam die disce-
 dentibus (descend- G) v(H). 11 aliquis U. -uibus h. tabu-
 lis v. | et cornibus hv.a.S. 12 proelia BdS. proaelia F.
 pel E. spectacula hv. 16 an iubere U.J. parere an iubere
 v. | aui Bhv. aut si r. 18 gentes et E(?)hv.a.S. 19
 diribet B¹G. -rig& B¹. -riperet rv. | externis d(?)hv.a.S. |
 mittit om. E. mitteret hv.a.G. 21 istarum Bd. 22 quaeq.
 rella B¹. quaerela B¹. 23 dolorem ecce E.

populus Romanus universus, veluti duobus navigiis in-
 positus, binis cardinibus sustinetur et se ipsum depugnans
 spectat, periturus momento aliquo luxatis machinis!
 120 et per hoc quaeritur tribuniciis contionibus gratia, ut
 pensiles tribus quatiat, in rostris quid non ausurus apud 5
 eos, quibus hoc persuaserit! vere namque confitentibus
 populus Romanus funebri munere ad tumultum patris eius
 depugnavit universus. variavit hanc suam magnificentiam
 fessis turbatisque cardinibus et amphitheatri forma custo-
 dita novissimo die diversis duabus per medium scaenis 10
 athletas edidit raptisque e contrario repente pulpitis eodem
 die victores e gladiatoribus suis produxit. nec fuit rex
 Curio aut gentium imperator, non opibus insignis, ut qui
 nihil in censu habuerit praeter discordiam principum.
 121 Sed dicantur vera aestimatione invicta miracula. Q. 15
 Marcius Rex, iussus a senatu aquarum Appiae, Anienis,
 Tepulae ductus reficere, novam a nomine suo appellatam
 cuniculis per montes actis intra praeturae suae tempus
 adduxit; Agrippa vero in aedilitate adiecta Virgine aqua
 ceterisque conrivatis atque emendatis lacus DCC fecit, 20
 praeterea salientes D, castella CXXX, complura et cultu
 magnifica, operibus iis signa CCC aerea aut marmorea
 inposuit, columnas e marmore CCCC, eaque omnia annuo
 spatio. adicit ipse aedilitatis suae commemoratione

§ 121: Frontin. de aqu. urb. Rom. I 7. — cfr. Plin. XXXI
 41 sqq. — Dio Cass. XLIX 43, 3.

4 quaeritur BdT. apperi- F. per- R. | tribuniciis B³G(S).
 -cif B¹D. in trib- r v(H). 5 quatiat B.S. qualia et r.
 faceret. Qualia (-lis C) hic v. | dist. J. 6 vera R(?) v.a. J.
 7 tumultum B. 9 amphitheatrum B. 10 diversis RF
 dThv(Brot.). uerfif BJ. diuisis C. del. G(U). 11 e Bv.
 om. r. 12 e Bdv. se r. 15 vera Bhv. uero r. | Q. Fh.S.
 quae r. quae Q. v. 16 Rex fecit. is iussus v.a. S. | appiae
 Bv. nithe R. nite F. | anienis Bhv. ali- r. 17 tepulae Bh.G.
 tegulae r. -la v. | refugere B. 20 ceteris R(?) v.a. S. | lacuuf
 B¹D. 21 salientes C cum Budaeo. pfallentes B. sapientes
 (-tis F) r. fontes v. | D B.S. cui Fh. cvi R.Brot. cv v. | cxx
 v. | cltura B. conc- F. | etiam hv.a. S. 23 columnate B.
 24 ipse in hv.a. S.

et ludos diebus undesexaginta factos et gratuita praebita balinea CLXX, quae nunc Romae ad infinitum auxere numerum. — Vicit antecedentes aquarum ductus novis-
 5 a Claudio, quippe a XXXX lapide ad eam excelsitatem, ut omnes urbis montes lavarentur, influxere Curtius atque Caeruleus fontes et Anien novus, erogatis in id opus HS [MMM] D. quod si quis diligentius aestumaverit ab-
 123 undantiam aquarum in publico, balineis, piscinis, euripis, 10 domibus, hortis, suburbanis villis, spatia aquae venientis, exstructos arcus, montes perfossos, convalles aequatas, fatebitur nil magis mirandum fuisse in toto orbe terrarum. — Eiusdem Claudii inter maxime memoranda equi-
 124 dem duxerim, quamvis destitutum successoris odio, montem 15 perfossum ad lacum Fucinum emittendum inenarrabili profecto impendio et operarum multitudine per tot annos, cum aut convivatio aquarum, qua terrenus mons erat, egeretur in verticem machinis aut silex caederetur quantaque intus in tenebris fierent, quae neque concipi animo
 20 nisi ab iis, qui videre, neque enarrari humano sermone

§ 122: Suet. Claud. 20 init. — § 124: Suet. Claud. 20.

2 quae nunc Bv(S). quae Fdh. que E. nunc Brot. (errore).
 4 incohati ego. -oathi B. -oatio B. inchoatio F. -ti v.
 cfr. XXXIV 148. XXXV 105. 5 claudii B¹. | xxxx BS
 (post lapide v). om. r. | ut in B(?)v.a.S. 6 omnibus Ven. |
 lavarentur Bdv(S). -retur r. leuarentur Verc. 7 caeruleus
 (car- B¹) B. | & anien BS. et ante (-to B) r. et anio Brot.
 om. v. | novus Brot.(U). novus U.S. om. v. | erogatis D. -atof
 B. -at r. -ata hv. -atum G. 8 [OOOOO] D BD. [MMMD] J.
 MMMD S. Lū. D. F. LV. D. Ed(?)H. LV. D. T. ter milies G.
 quingenta LV milia v. 9 quarum BF. | balneis B²v.a. Hack.
 10 spatia aquae ego. -ia quae F. -iaque dThD. -ia BS.
 -ioque B(?)v. -iaque aquae Fröhner anal. crit. p. 20. | ad-
 venientis v.a.S. 11 arcum B¹D. | perfosso Bdv. -ssū r.
 13 maxime G. -ma U. (add. ac) v. cfr. IX 183. 15. 16
 profectv B². -tum h. 16 impendi (-dio B²) d& B. 18 vertice
 B(?)v.a.S. | macinis B¹. | cederetur B². 18. 19 quantaque BS.
 omniaque rv(D).

- 125 possunt! nam portus Ostiensis opus praetereo, item vias
per montes excisas, mare Tyrrhenum a Lucrino molibus
seclusum, tot pontes tantis inpendiis factos. et inter
plurima alia Italiae ipsius miracula marmora in lapidinis
crescere auctor est Papirius Fabianus, naturae rerum 5
peritissimus, exemptores quoque adfirmant compleri sponte
illa montium ulcera. quae si vera sunt, spes est num-
quam defutura luxuriae.
- 126 16. (25) A marmoribus degredienti ad reliquorum
lapidum insignes naturas quis dubitet in primis magnetem 10
occurrere? quid enim mirabilius aut qua in parte naturae
100 maior improbitas? dederat vocem saxis, ut diximus, re-
spondentem homini, immo vero et obloquentem. quid
lapidis rigore pigrius? .ecce sensus manusque tribuit illi.
127 quid ferri duritia pugnacius? pedes ei inpertivit et mores. 15
trahitur namque magnete lapide, domitrixque illa rerum
omnium materia ad inane nescio quid currit atque, ut
propius venit, adsilit, tenetur amplexuque haeret. side-
ritum ob id alio nomine vocant, quidam Heraclion. magnes

§ 125: Suet. Claud. 20 extr. — § 127: Nicand. fragm. 101
(OSchneider p. 128). Th. lap. 4 extr. Isid. XVI 4, 1.

1 portuuf B¹D. | ostensis B. -sus F. *de mendo* cfr. § 102. |
praeterea B. | item Fv. inter r. 2 per BS. e et F. & Rdh.
inter v. | montif B¹S. | excifaf Bv. -itas B. -ita F. | tyrreniū B.

4 ipsius U.S. om. v. | miracula marmora BS. marmora
(-ris h) miracula Rdh. *de F non constat.* miracula, ipsa mar-
mora v. | lapidicinif BFav.a.H(D). 8 defutura BS. -ra de r.
-ram hv. | luxuriae BdS. -am hv. luxoria r. 9 a hv. E B.
om. r. | degredienti (-te F) B¹BFJ. digr- B²dhv. 10 lapide
BF. -dem v.a.C. | in ignef B¹. | magnitem B¹. cfr. § 128. 129.

11. 12 natura eo maior B. 13 immo uero B²av. im-
more B. in///re F. | obloquentem B²av. ob id lo- r. 14
sensuuf B¹D. 15 pedes ei S e con. J. -def & B. cedet sed
(sed et a) rdTa. sed cedit et hv. | inpertiuut (imp- a) BFdT
a.S. pert- B. patitur hv. | & U.S. om. v. | morif B. 16 nam-
que U.v(D). om. hBrot. | a magnete hv.a.S. 17 ad om. Fa. |
aut (pro ut) B¹. 18 adsilit BS. assistit (ads- F) rv. | tene-
turque hH. -que et v. | amplexuque (amplie- B¹) U.S. com-
que del. v. 19 appellant hv.a.S. | heraclion BS. -leon
(-adion v). -leen F. -lian aD cum U 797. eraclem en B.

appellatus est ab inventore, ut auctor est Nicander — in Ida, *ut* reperio, namque et passim inveniuntur, in Hispania quoque —; invenisse autem fertur clavis crepidarum, baculi cuspidē haerentibus, cum armenta pasceret.

5 quinque genera magnetis Sotacus demonstrat: Aethiopi- cum et a Magnesia Macedoniae contermina ab Euboea Iolcum petentibus dextra, tertium in Hyetto Boeotiae, quartum circa Alexandriam Troadem, quintum in Magnesia Asiae. *differentia est prima*, mas sit an femina, proxima

10 in colore. nam qui in Magnesia Macedonica reperiuntur rufi nigrique sunt, Boeoti vero rufi coloris plus habent quam nigri. is, qui *in* Troade invenitur, niger est et feminei sexus ideoque sine viribus, deterrimus autem in Magnesia Asiae, candidus neque attrahens ferrum similis-

15 que pumici. conpertum tanto meliores esse, quanto sint magis caerulei. Aethiopico palma datur pondusque argento 129 rependitur. invenitur hic in Aethiopiae Zmiri; ita vocatur regio harenosa. ibi et haematites magnes sanguinei coloris sanguinemque reddens, si teratur, sed et crocum.

§ 128 extr.: Isid. XVI 4, 2. Diosc. V 147.

2 in india *Isid. v. a. B.* | *ut reperio ego* (cfr. XXXV 12). reperto (repto F) *U.* -tus *h. v.* | inuenitur *h. v. a. S.* | in *BdJ.* *ut in rv(D).* 4 baculique *Isid.* et baculi *h. v. a. S.* 5 magni-
 tif *B¹.* 6 & a *BS.* e *R(?) G.* et *Fāh. v.* | *magnesiaceum h. v. a. G.* | e macedonia ei *B.* | ab euboea *ego.* (*de mendo* cfr. XXXII 18). abo ebone *BE.* -nae *F.* abebonie *d.* -noea *v. a. B.* ebone *a.* a Boebe *S.* ab Eione Bolben *J.* Boebeida *B.* -beium *D.* 7 iolcum *S.* iolanū *B.* locatum *r. v.* lacum *B(JD).* | *hy&to BS.* -etio *r.* hyrtio *dT.* hyrietico *H.* ethio *a.* echio *v.* | boeotiae *B¹.* 9 differentia est *ego.* -tiam *B¹* *RFd.* -tia *B¹h. v.* | prima *Bh. v.* -am *r.* | *maf lit Bh. v.* an sit *r.* | am *B.* | proxima *Bdh. v.* -am *r.* 10 namque *BE.* 11 boeoti *BS.* -tius *dh. v.* boetius *F.* -tus *B.* obedi-
 tius *a.* | habet *dh. v. a. S.* 12 // *if* qui *Bv.* qui *h. om. r.* | in *v. om. U. S.* cfr. *CFWMüller p. 21.* 13 *lexuuf B¹D.* 14 afiae *Bv. om. U.* 15 confertum *B.* comperto *a.* | sunt *h. v. a. S.* 16 aethiopico (-thip- *B*) *BdG.* -icis *h. v.* -ia *B.* aetiophi. *CC.* *F.* et etiopia *a.* | palma *BS.* in summa *r.* laus summa *v.* 17 zimiri *v. a. S.*

in adtrahendo ferro non eadem haematiti natura quae magneti. Aethiopici argumentum est, quod magneta quodque alium ad se trahit. omnes autem hi oculorum medicamentis prosunt ad suam quisque portionem, maximeque epiphoras sistunt. sanant et adusta cremati trititque. alius rursus in eadem Aethiopia non procul *magnes* ferum omne abigit respuitque. de utraque natura saepius^{2, 211} diximus.^{20, 2}

(26) Lapidem e Syro insula fluctuari tradunt, eundem comminutum mergi.

131 17. (27) In Asso Troadis sarcophagus lapis fissili vena scinditur. corpora defunctorum condita in eo assumi constat intra XL diem exceptis dentibus. Mucianus specula quoque et strigiles et vestes et calciamenta inlata mortuis lapidea fieri auctor est. eiusdem generis et in Lycia saxa sunt et in oriente, quae viventibus quoque adalligata erodunt corpora.

132 (28) Mitiores autem servandis corporibus nec absumendis chernites ebori similissimus, in quo Darium conditum ferunt, Parioque similis candore et duritia, minus²⁰

§ 130: Diosc. V 147. Pl. iun. 84, 15. — cfr. Plin. XXXIV 147. — cfr. Plin. II 233. Isid. XVI 4, 10. — § 131: cfr. Plin. II 211. Th. de igne 46. Diosc. V 141. Isid. XVI 4, 15. Cels. V 7. — § 132: Th. lap. 6. Isid. XVI 4, 24. — Th. lap. 7. — Cels. IV 31 p. 158, 18. Diosc. V 141.

1 terro BaG. -rru F. -rrū Bdhv. | haematitae B(?)dT v.a.S. 2 magniti B¹. 4 suam Bdhv. euam r. ea a. | portionū B. 6 in eadem in EF. | magnes U 798 ex Isid. mons U.D. mons gignit lapidem theameden qui hv. 7 reposituit B. respuit a. 9 lapidem — 18. 19 absumendis om.a. 9 syro U.(P)D. sichro h. scyro v coll. Eustath. ad Dionys. perieg. 521. sed cfr. index et II 233. | insula U.(P)D. -la integrum h(?)v ex Isid. | fluctuari U.G(S). -re hv(H). fluitare P. 11 alio Bdv. asa r. 14 & Bdv. om. r. | strigileaf B. | inlata BS. ill. Thv. in lana r. 15 mortuis del. G. cum mortuis coni. S. sed cfr. II 163. VI 127. XXXVII 182. | eiusdem BS. eius rv. 16 et oriente B. 18 mitior est d(?)v.a.S. | mitiores — p. 355, 4 reperiuntur videntur pertinere ad finem § 133 (post lomento). cfr. index. 19 chernites B Theophr. chemi. U.v. cfr. XXXVII 191. chiri. a.

tantum ponderosus, qui porus vocatur. Theophrastus auctor est et tralucidi lapidis in Aegypto, quem Chio similem ait. fortassis tunc fuerit, quoniam et desinunt et novi reperiuntur.

- 5 Assius gustatu salsus podagras lenit, pedibus in vas ex eo cavatum inditis. praeterea omnia crurum vitia in iis lapicidinibus sanantur, cum in metallis omnibus crura vitentur. eiusdem lapidis flos appellatur, in farinam 133 mollis ad quaedam perinde efficax. est autem similis
- 10 pumici rufo. admixtus cerae Cypriae mammarum vitia sanat, pici autem resinaeve strumas et panos discutit. prodest et phthisicis linctu. cum melle vetera ulcera ad cicatrices perducit, excrescentia erodit et a bestiarum morsu repugnantia curationi suppurata siccatur. fit cata-
- 15 plasma ex eo podagricis mixto fabae lomento.

18. (29) Idem Theophrastus et Mucianus esse 134 aliquos lapides, qui pariant, credunt; Theophrastus et ebur fossile e candido et nigro inveniri et ossa e terra nasci inveniri lapides osseos.

- 20 Palmati circa Mundam in Hispania, ubi Caesar dictator Pompeium vicit, reperiuntur idque quotiens fregeris. sunt 135

§ 133: Diosc. V 141. — § 134: Th. lap. 37. — § 135: cfr. infra § 158. Strabo VIII 6, 7 p. 367. — Isid. XVI 4, 31. 33. 34.

1 tamen hv.a.S. | ponderosum B. | porus Bav. to- rv.
2 tralucidi B¹J. transl- rH. -dos v. | lapides v.a.H. | quem
BdTaH. quam r. inveniri quos v. | chio Ba(P)H. phio FdT.
phito Bh. ophitae B. -ionitae v. 3 simile BF. -les v.a.H. |
ait quod v.a.S. 5 assius EFdv.a.Verc. | gustu hv.a.S. | ual
Ba.S. uase rv. 6 cauato hv.a.S. 8 vitentur v. uicie- a.
uitia- B. uide- r. | de v. appellatur cfr. XXXI 92. | farinam
redigendam v.a.G. 9 an molitus? (cfr. Fröhner anal. crit.
p. 16). 10 aeri (eri h) cyprio hv.a.S. 12 phthisicis v.
pthi- U. | Unctu B². lenetu F. linctus a. 13 a BS. ad rv.
14 morsu BS. -us r. -us utilis v. | curationif BD. -ni ac
v.a.S. 17 pariant Bdav. -ient r. | et om. h. auctor est et
d(?) v.a.S. 18 e ego. de dictione cfr. XXXVII 151. 176.
om. U. v. | inveniri BFda. colore inveniri B(?)hv. uarium D. |
et ossa — 19 inveniri[q.] om. B. 18 e Bdhv. om. Fa. 20
cir B¹. circi a. | mundam B¹hav. myn- d. min- EF. muti-
nam B².

- et nigri, quorum auctoritas venit in marmora, sicut Taenarius. Varro nigros ex Africa firmiores esse tradit quam in Italia, e diverso albos Coranos duriores quam Parios, idem Luniensem silicem serra secari, Tusculanum dissilire igni, Sabinum fuscum addito oleo etiam lucere. idem molas versatiles Volsinis inventas; aliquas et sponte motas 136 invenimus in prodigiis. (30) nusquam hic utilior quam in Italia gignitur lapisque, non saxum, est. in quibusdam vero provinciis omnino non invenitur. sunt quidam in eo genere molliores, qui et cote levantur, ut procul intuentibus ophites videri possit, neque est alius firmior, quando et lapidis natura ligno similiter imbres solesque aut hiemes non patitur in aliis generibus atque aliis. sunt et qui lunam non tolerant et qui vetustate robiginem trahant coloremve candidum oleo mutant. 137
19. Molarem quidam pyriten vocant, quoniam plurimus sit ignis illi, sed est alius spongiosior tantum et alius etiamnum pyrites similitudine aeris. in Cypro eum reperiri volunt metallis, quae sint circa Acamanta, unum argenteo colore, alterum aureo. cocuntur varie, ab aliis x

§ 137: Isid. XVI 4, 5. cfr. Diosc. V 142. — Cels. V 11.

1. 2 taenariuf Bdv. gena- r. ianua- a. 3 & (pro e) B. | coranof B Isid. v(S). -nios h. coronas r. tornis G. | duritioref B. 4 luniensem BJ. lume- F. lumne- a. lune- Bdv. | ferrari B¹. ferrari B². | tisculanum BF. tusculano a. 5 item d(?) hG. 6 volsiniis B(?) G. -nae v. 7 hic U. G. autem h. autem hic v. an his (sc. molis)? 8 italias BF. | signitur B. 9 provincias B. -ntias F. 10 mollioref Bdv. meli- r. | lauantur B¹. leuigantur v.a.S. de mendo cfr. § 154, ceterum § 52. 139 et XIII 81. XVII 101. XX 20. XXXI 57. 11 ophitae B(?) v.a.S. | possint hv.a.S. 12 naturae B¹. | ut lignum v.a.S. | imbre BF. 13 aliis atque aliis generibus h v.a.S. 14 tolerant Bdv. tulerint F. -runt a. telerin' B. 15 coloremue Bdv. -mue & Bfd. -mque a. | oleum uitent (utenus B) BdT. 16 corallium lapidem quidam hv.a.G. 17 aliuf Bdv. alnus r. | spongiosior — 18 aliuf B.S. om. rv. 17 tantum B.S. an tactu? 18 etiannum B¹. 19 uolunt et in metallis B(?) hv.a.S. | sint B. sunt rv. | acamanta Bfd TS. -menta B. -mania a. -iam v. acarnaniam hG. 20 uarie BdaC. -ae v. uiriae r.

iterum tertiumque in melle, donec consumatur liquor, ab aliis pruna prius, dein *in* melle, ac postea lavantur ut aes. usus eorum in medicina exalfacere, siccare, ^{34,106} discutere, extenuare et duritias in pus vertere. utuntur ⁵ et crudis tuisque ad strumas atque furunculos. pyri- ¹³⁸ tarum etiamnum unum genus aliqui faciunt plurimum ignis habentis. quos vivos appellamus, ponderosissimi sunt, hi exploratoribus castrorum maxime necessarii. qui clavo vel altero lapide percussi scintillam edunt, quae ¹⁰ excepta sulphure aut fignis aridis vel foliis dicto celerius praebet ignem.

(31) Ostracitae similitudinem testae habent. usus ¹³⁹ eorum pro pumice ad levandam cutem. poti sanguinem sistunt et inliti cum melle ulcera doloresque mammaram ¹⁵ sanant. — Amiantus alumini similis nihil igni deperdit. hic veneficiis resistit omnibus, privatim Magorum. —

(32) Geoden ex argumento appellant, quoniam complexus ¹⁴⁰ est terram, oculorum medicamentis utilissimum, item mammaram ac testium vitiis. — (33) Melitinus lapis sucum ²⁰ remittit dulcem melleumque. tunsus et ceræ mixtus

§ 138: Isid. XVI 4, 5. — § 139: cfr. Plin. XXXVII 151. 177. Diosc. V 164. Isid. XVI 4, 25. — Diosc. V 155. Geopon. XV 1, 33. Isid. XVI 4, 19. — § 140: Diosc. V 168. cfr. ib. 150. Isid. XVI 4, 26.

1 donec — 2 melle *om.* a. 2 dein in *J.* dein *ll.v.*
 4 difcutere B^av. -sumere *r.* | humorem extenuare h.v.a.S. |
 & *ll.v(D).* del. *H.* | in puf B(P)S. intus a. innius E. in inius
 F. nimias h.v. | uertere *ll.S.* mollire h.v. 5 e (*pro et*) B. |
 tuffiq. B^a. tuff- B^aS. 5. 6 pyritarum — 8 sunt *om.* a.
 6 & iannum B¹. | unum B^av. una *r.* 7 ignis habentis (-ti d¹)
 d¹T. -nis habent ii B.S. -nis hapenti *r.* habent (-ns v) ignis
 h.v. de structura cfr. § 147. | appellamus et E(?)h.v.a.S.
 8 hii B². ii B² in ras. S. if B¹. 9 scintillas Isid. h.v.a.S.
 10 exceptae Isid. h.v.a.S. | follif B. | celerim E. 11
 praebet B^aIsid.S. -bent G. trahent *r.* -hant dThv(H).
 12 oftracite B. 13 lauandam B¹dT. leuigandam v.a.S. |
 potii B¹. 16 ueneficif B¹D. 17 geoden B¹H. ceo- a.
 gaeo- v. geomer *r.* 19 melitines h. -tites v.a.S. e Diosc.
 20 melleumque B^aS. melli- (-eliu- F) *r.* -itumque h^r
 tunful B.S. tusus *rv.* (dist. H). | caere BF.

eruptionibus pituitae maculisque corporis medetur et faucium exulcerationi, epinyctidas tollit, volvarum dolores in-
 141 positus vellere. — (34) Gagates lapis nomen habet loci et amnis Gagis Lyciae. aiunt et in Leucolla expelli mari atque intra XII stadia colligi. niger est, planus, pumi-
 5 cosus, levis, non multum a ligno differens, fragilis, odore, si teratur, gravis. fictilia ex eo inscripta non delentur; cum uritur, odorem sulphureum reddit; mirumque, accen-
 142 ditur aqua, oleo restinguitur. fugat serpentes ita recreatque volvae strangulationes. deprendit santicum morbum 10 et virginitatem suffitus. idem ex vino decoctus dentibus medetur strumisque cerae permixtus. hoc dicuntur uti Magi in ea, quam vocant axinomantiam, et peruri negant,
 143 si eventurum sit quod aliquis optet. — (35) Spongitae lapides inveniuntur in spongeis et sunt marini. quidam 15 eos tecolithos vocant, quoniam vesicis medentur, calculos rumpunt in vino poti. — (36) Phrygius lapis gentis habet nomen; est autem glaeba pumicosa. uritur ante vino perfusus, flatus follibus, donec rufescat, ac rursus dulci vino extinguitur ternis vicibus, tinguentis vestibis tan-
 20 tum utilis.

§ 141: Diosc. V 145. Isid. XVI 4, 3. Solin. 22, 11 (19). Prisc. 581 sqq. Geopon. XV 1, 32. — § 142: Nicand. ther. 37 c. schol. Orphei Lith. 479. Damig. 20. Diosc. V 145. Isid. XVI 4, 3. cfr. Plin. XXX 14. — § 143: Diosc. V 162. Seren. 595. cfr. Plin. XXXVII 184. — Diosc. V 140. Isid. XVI 4, 9.

2 epinyctidas dv. epynuct. B. epinit. a. -dis r. 3 uellere BS. -ri rv. an in uellere? cfr. nota ad XXVIII 248. | habet Ba(h)v. om. r. 4 gagis F. gangis a. gagatis hv.a.B. | leucolla B. -cocolla Tv. cfr. V 96. 131. 7 inscripta Bdv. in inscr. r. scr. a. 9 oleo ex B¹. oleo ex eo B¹. 11 item Bfv.a.G. 13 ea Bv. eam r. | axinomantiam BdhB (necyom- v). -ntiant F. -nciant B. | & BaG. id r. | periuri B¹. 14 euenturum (-torum F) Bf dhav(D). uent- BS non apte coll. XVII 233 et Liv. IX 12, 1. | spongitae (span- a) BaS. -iae rv. 15 natiui hv.a.S. 16 tecolithos G (cysteo- v). tego- (-tos B) Bdh. -thus r. | uesicae dhv.a.S. 18 uri B. 19 perfusus Bdhv. -so r. | flatus ego. -tur BS. -turque (D). -tusque rIsid. | rufescat U.v(S). rube- h(?) Dal. rnis BhaS. ext. r. et hoc trinis (ternis H) v.

20. (37) Schistos et haematites cognationem habent. 144
 haematites invenitur in metallis, ustus minii colorem imi-
 tatur, uritur ut Phrygius, sed non restringitur vino. ad-
 ulteratum haematiten discernunt venae rubentes et friabilis
 5 natura. oculis cruore suffusus mire convenit. sistit pro-145
 fluvia mulierum potus. bibunt et qui sanguinem reiecerunt
 cum suco Punici mali. et in vesicae vitiis efficax bibitur
 et in vino contra serpentium ictus. infirmiora omnia
 eadem in eo, quem schiston appellant. *oculorum* vitiis
 10 commodior croco similis, peculiaris explendit ulcerum
 lacunis in lacte muliebri, procidentisque oculos praeclare
 cohibet. haec est sententia eorum, qui nuperrime scripsere;
 (38) Sotacus e vetustissimis auctoribus quinque genera 146
 haematitarum tradit praeter magnetem. principatum dat
 15 ex iis Aethiopico, oculorum medicamentis utilissimo et iis,
 quae panchresta appellat, item ambustis. alterum andro-
 damanta dicit vocari, colore nigrum, pondere ac duritia
 insignem; et inde nomen traxisse praecipueque in Africa
 repertum; trahere autem in se argentum, aes, ferrum.
 20 experimentum eius esse in cote ex lapide basanite — 147

§ 144: Diosc. V 143. cfr. Solin. 30, 34. Plin. XXXVII 168.
 — § 145: Diosc. V 144. Orphei Lith. 666 sqq. Damig. 9. cfr.
 Isid. XVI 4, 18. — § 146: Isid. XVI (8, 5) 4, 17.

1 scistos a. scisichos B. -ihos F. | haematites dv. hem-
 BF. emathi- B. haec emati- a. | habet Ea. 2 ustuf Bdav.
 ost- F. host- B. | mini B¹S. 3 et (pro ut) EF Ven.
 3. 4 adulteratum H cum Salm. -tur BEdav. -tor F. -tus h
 (add. schisto v.a.S). 4 haematiten B²v. -ite (hem- Fa) ra. |
 friabiles Fd. -lis est v.a.H. feriabilis a. fragilif B². 5. 6
 profuuiam F. -ium Bhv.a.S. 6 potuf — languinem Bav.
 om. r. 8 ictuf B¹D. 8. 9 infirmior ad omnia haec (om.
 Ven.) eadem v.a.S. 9 in eo U.S. est v. | quem dTv. que
 B. quam r. | scisthon B. scifton B². | oculorum vitiis ego coll.
 § 152 et Diosc. in iis (his B²R) U. (praem. sed) v. 10 com-
 modior Bav. -otior (-omo- B) r. | peculiaris hv.a.S. | ex-
 plendit BS. -dit Fd. -det B. -pendit a. -plendet (spl- v) pro-
 ficit hv. | ulcerum D cum U 801. cfr. § 152. 156 et Diosc.
 oculorum U. v. 11 lacrymis hv.a.S. 15 hif B²R (item
 infra). 16 panchresta (-char- B¹) Bdv(H). -cresta rDal. |
 appellant dhv.a.S. 17 dicitur B. | nigrum BS. -ro rv.

reddere enim sucum sanguineum —, et esse ad iocineris vitia praecipui remedii. tertium genus Arabici facit, simili duritia, vix reddentis sucum ad cotem aquariam, aliquando croco similem. quarti generis hepatiten vocari, quamdiu crudus sit, coctum vero miltiten, utilem ambustis, ad omnia utiliore rubrica; quinti generis schiston, haemorrhoidas reprimentem in potu. omnes autem haematitas tritos in oleo III drachmarum pondere a ieiunis bibendos ad vitia sanguinis. idem schiston et alterius generis quam haematiten tradit, quem vocat anthraciten; nasci in Africa nigrum, attritum aquariis cotibus reddere ab ea parte, quae fuerit ab radice, nigrum colorem, ab altera parte croci. ipsum utilem esse oculorum medicamentis.

149 21. (39) Aëtitae lapides ex argumento nominis magnam famam habent. reperiuntur in nidis aquilarum, sicut in decumo volumine diximus. aiunt binos inveniri, marem ac feminam, nec sine iis parere quas diximus aquilas, et ideo binos tantum; genera eorum quattuor: in Africa nascentem pusillum ac mollem, intra se velut in alvo habentem argillam suavem, candidam. ipsum fria-

§ 149: Isid. XVI 4, 22. Solin. 37, 15. — cfr. Diosc. V 160. Solin. 37, 14. Prisc. 985. 986.

2 praecipui Bdv. -ue r. | tertium — p. 361, 7 generis om. a.
 4 hepatiten BS. ela- (aela- F) r. | uocare B¹. 5 quando
 diu crudū (-du B¹) B. | miltiten BC. -liten r. -tem hv.
 6 rubricae B. 6. 7 haemorrhoidas B. 7 in potu BS. in
 totum rv. an potu vel in potione? 8 tritos Bv. -tas r. |
 trium ll.v. 9 idem auctor hv.a.S. | & ll.S. del. B. esse v.
 10 quem (quā B) uocant Bdv.a.S. | anthraciten dHG
 (-tin B). -chiten (int- B) BF. andracithen B. 11 attritum
 Bdv. ateritum F. at ciū B. | aquarū B¹D. 12 quae — 13
 parte om. B¹. (suppl. ead. man. in marg.). 13 parte del. G. |
 eucolorē B. 14 aetitae H. -ite B. -ites Bv. aethi- F. (lapis
 .. habet v.a.G). | ex BdG. et r. etiam hv. 16 decumo
 om. B. 17 marem et dhv.a.S. marmae BF. | iis dhv. if
 B¹D. his r. 18 binos Bdv. -nas r. | quattuor Bv. quabi-
 -r F¹. qua bibitur r. 19 se BHS. senet F (ortum ex
 o uel). se et (ac v) BG. semet dD. | in om. Bh. 20
 Bv. albo r. 20 et p. 361, 1 fragilem B¹.

bilem feminei sexus putant, marem autem, qui in Arabia nascatur, durum, gallae similem aut subrutilum, in alvo habentem durum lapidem. tertius in Cypro invenitur 150 colore illis in Africa nascentibus similis, amplior tamen atque dilatatus; ceteris enim globosa facies. habet in alvo harenam iucundam et lapillos, ipse tam mollis, ut etiam digitis frietur. quarti generis Taphiusius appellatur, nascens iuxta Leucada in Taphiusa, qui locus est dextra navigantibus ex Ithaca Leucadem. invenitur in fluminibus candidus 10 ac rotundus. huic est in alvo lapis, qui vocatur callimus, nec quicquam terreni. aëtitae gravidis adalligati mulieri- 151 bus vel quadripedibus pelliculis sacrificatorum animalium continent partus, non nisi parturiant removendi; alioqui volvae excidunt. sed nisi parturientibus auferantur, omnino 15 non pariant.

(40) Est et lapis Samius in eadem insula, ubi terram 152 laudavimus, poliendo auro utilis, in medicina oculorum 35, 191 ulceribus cum lacte quo supra dictum est modo et contra 145 veteres lacrimationes. prodest et contra vitia stomachi 20 potus, vertigines sedat mentesque commotas restituit.

§ 151 extr.: Isid. XVI 4, 22. Solin. 37, 15. Prisc. 986. Damig. 1. cfr. Diosc. V 160. Geopon. XV 1, 30. Plin. XXX 130. — § 152: Diosc. V 172. Isid. XVI 4, 13.

1 quem feminei v.a.S. | sexuuf B¹D. 2 nascatur B.S. -citur r.v. | galle B¹. -lliae B¹. | subrutilum B¹. 7 frietur B.F.d.G. frig&ur B¹. fric&ur B¹h.v.(D). cfr. § 166. XXXIV 117. 121. XXXVII 60. XII 49. 65. 92. | taphiusius h.v. thapi-ll. 8 leucada F.d.a.S. -dam B.h. -dem v. leuchaba B. | in taphiusa qui (-uf aeq. B) locus ll.v.(S). ubi est mons capius (taphius H) qui locatus h.H. | dextra B.F.d.h.v. -tera a. extra B.D. 9 ex ithaca (itacha B) B.S. ex hac (hat F) ad ll.v. ad h.H. | leucadam B.h.a. | in om. B¹. 10 callimus B.d. a.v. calamus r. 11 terreni ego. -ent (torr- a) ll.d.a. tene-rius h.v. teretius S e con. J. (cfr. supra argillam et harenam). | grauitis B. omnes grauidis h.v.a.S. 12 pelliculis B.a.v. -la r. fellicolis d. | sacrificati uteri h.v.a.G. 13 contin& B. | partuuf B¹D. | alioquin B¹T.v.a.Bas. 14 excidunt ll.C(S). -dium fit d.T.v.(H). | omni B.F. 15 pariant (-rea- B¹) B.F¹S. -riunt r.v. 19 lacrumationes B.d. | Ithomathi B. 20 mentes B(?)h.G.

- quidam et morbis comitialibus utiliter dari putant et ad urinae difficultates. et acopis miscetur. probatur gravitate, candore. volunt et partus contineri adalligato eo. —
- 153 (41) Arabus lapis, ebori similis, dentifriciis adcommo-
datur crematus. privatim haemorrhoidas sanat cum lanugine lin-
teorum aut super linteolis inpositis.
- 154 (42) Non praetermittenda est et pumicum natura.
appellantur quidem ita erosa saxa in aedificiis, quae mu-
saeae vocant, dependentia ad imaginem specus arte reddenda,
sed ii pumices, qui sunt in usu corporum levandorum feminis,
iam quidem et viris, atque, ut ait Catullus, libris, laudatissimi
sunt in Melo, Nisyro et Aeoliis insulis. probatio in candore minimoque pondere
et ut quam maxime spongiosi aridique sint, teri faciles
nec harenosi in fricando. vis eorum in medicina ex-
tenuare, siccare, trina ustione ita, uti torreantur carbone
34, 106 puro, totiens vino restinguantur albo. lavantur deinde ut
cadmia et siccati conduntur quam minime uliginoso loco.

§ 153: Diosc. V 148. cfr. Isid. XVI 4, 11. Plin. XXXVII 145. — § 154: cfr. Plin. epist. I 9, 6. Ovid. ars am. I 506. Martial. ep. XIV 205. V 41, 6. Catull. 1, 2. 22, 8. — § 155: Th. lap. 21. Diosc. V 124.

3 volunt *U.S.* uuluas *h.v.* | eo tradunt *h.v.a.S.* 4 arabius *v.a.G.* | adcommo-
datur (-omo- *B.*) *Bd.v.* -tus *B.* -tos *F.*
5 haemorrhoidas *B.* 6 aut super *B.S.* insuper *r.v.* cfr. *XXVII* 76 et nota ad *XXX* 107. an & insuper? | impositis *B.h.a.* -tus *d.D.* 8 quidem *Bd.B.* -dam *r.* (*praem.* lapides) *v.* | ita (*S.* et ita *G.*) erosa saxa in (samin *BRF*) *U.a.G.* et cetera saxa erosa annis in *B.* ita erosi amne *h.* (*add.* in) *v.* | aedificiis *B^a.v.* -cif *B¹.D.* ae (*e F.*) diffusis *r.* 8. 9 museae *Bd.h.* *v.a.J.* cfr. *XXXVII* 14. 9 speculif *B¹.D.* 10 ii *d.S.* io *F.* hi *B.a.* hic *B.* et ii *v.* 10. 11 lauandorum *B¹.dT.h.* leuigand-
v.a.S. 11 tā *B.* 12 laudatiffimis *B.* | sunt *om.B.* | in syro *d.T.* scyro *v.a.H.* cfr. *Theophr.* 14 & ut *B.v.* & *r.* ut *T.* | ariq. *B¹.* -idi *a.* | ac teri *d(?)v.a.S.* eri *FR.* | facile *B¹.*
15 an friando? cfr. *Theophr.* 16 trina — 17 lauantur *om.a.*
16 trina (tertia *H.*) ustione *B.G.* tur in austri natione (nit-
F.) *r.* in austro (in ustrina ter *v.*) siccantur *h.v.* | ut *B(?)*
de uti cfr. nota ad *XXXI* 7. | torreant *B.* -tur et (ac *v.*)
17 aluo *B.* *om.B.* | labantur *F.* alb- *B.* 18 fic-

usus farinae ex iis oculorum maxime medicamentis: ul-
cera purgant eorum leniter explentque, cicatrices emen-
dant. — (Quidam a tertia ustione refrigeratos potius quam
reinctos terere malunt ex vino). — adduntur et in ma-
5 lagmata capitum verendorumque ulceribus utilissimi. fiunt
ex sis et dentifricia. Theophrastus auctor est potores
in certamine bibendi praesumere farinam eam, sed, nisi
universo potu inpleantur, periclitari, tantamque refrige-
randi naturam esse, ut musta fervere desinant pumice
10 addito.

22. (43) Auctoribus curae fuere lapides mortariorum 157
quoque, nec medicinalium tantum aut ad pigmenta perti-
nentium. Etesium lapidem in iis praetulere ceteris, mox
Thebaicum, quem pyrrupoecilon appellavimus — aliqui 68
15 psaranum vocant —, tertium ex chalazio chrysiten, medi-
cis autem ex basanite. hic enim lapis nihil ex sese re-
mittit. ii lapides, qui sucum reddunt, oculorum medica-
mentis utiles existimantur; ideo Aethiopici ad ea maxime
probantur. Taenarium lapidem et Phoeniceum et haema-
20 titen iis medicamentis prodesse tradunt, quae ex croco

§ 156: Diosc. V 124. Th. H. IX 17, 3. Isid. XVI 3, 7. —
§ 157: Isid. XVI 4, 36. (cfr. Plin. XXXVII 189). — § 158: cfr.
Plin. supra § 135. Diosc. V 152.

1 ex iis ego. eius *U. v.* 2 purgant B d a v. -gat R(?) h
Verc. pugnant F. | expletque Verc. | cicatrices et R(?) h v. a. D.
(dist. D). 2. 3 emendat R(?) Verc. 3—4 uncus ego posui;
pertinere videntur verba post loco (p. 362, 18). 3 a B S. om.
rv. 4 terrere B¹. | & in B d a S. etiam F. etiam ad R(?) h v.
5 utilissima d(?) v. a. S (ad seqq. relatum). 6 iif v(S). if
B¹(F a?) D. his r C. | ad (pro et) h. om. d(?) v. a. S. | auctor B
a G. autem auctor rv. 7 bibendo B¹. 8 uniuerso *U. v(S)*.
immo h Verc. locus adhuc corruptus videtur. | tantumq. B.
-taque F. (an ficcandi? cfr. Theophr.). 12 ne (pro nec) B.
om. h. 13 etesium *U. H.* eth- T (add. que) v. ephesiumque
G. | mox et d h v. a. S. 15 psaranum B S. -ronum F d. -nium
R h v. -ron a. | tertium — p. 364, 4 faciunt om. a. | & (pro ex)
B. | chrysiten d v. -tem B. -te R. dirysitae F. 15. 16 medic
autem et basaniten cod. Poll. v. a. S. (hic desinit R). 17 hii B².
ii autem h v. a. S. 19 tenarium lapide m (-dē B²) B. | phoeni-
ceum B S. poenicum d h v. pen- F.

componantur; ex alio Taenario, qui niger est, et ex Pario lapide non aequae medicis utilem, potioremq; ex alabastrite Aegypto vel ex ophite albo. est enim hoc genus ophitis, ex quo vasa et cados etiam faciunt.

- 159 (44) In Siphno lapis est, qui cavatur tornaturque in vasa vel coquendis cibis utilia vel ad esculentorum usus, quod et in Comensi Italiae lapide viridi accidere scimus, sed in Siphno singulare quod excalfactus oleo nigrescit durescitque natura mollissimus. tanta qualitatium differentia est, nam mollitiae trans Alpibus praecipua sunt¹⁰ exempla. in Belgica provincia candidum lapidem serra, qua lignum, faciliusque etiam secant tantum ad tegularum et imbricum vicem vel, si libeat, quae vocant pavonacea tegendi genera.

- 160 (45) Et hi quidem sectiles sunt, specularis vero,¹⁵ quoniam et hic lapidis nomen optinet, faciliore multo natura finditur in quamlibet tenues crustas. Hispania hunc tantum citior olim dabat, nec tota, sed intra C passuum circa Segobrigam urbem, iam et Cypros et Cappadocia et Sicilia et nuper inventum Africa, post-²⁰

§ 159: Th. lap. 42. Isid. XVI 4, 35. — § 160: Isid. XVI 4, 37. (cfr. Strabo XII 2, 10 p. 540).

1 tenario F. taenareo B. | et Fdhv. om. B. 2 non eq. B. | potioremq; BS. -orem Fv. -or est d. | alabastrite Bdv. labasaente F. 3 aegypto F. | ophite hv. opithe B. phite Fd. | ophitif Bhv. -hotis Fd. 4 ex om. h. eo F. 5 siphno B. syphino a. -phno v.a.C. 6 vel om. hv.a.S. | cocendif B. quoque F. | esculentorum (desc. F) Fdhv(D). -tof BS (ortum fortasse ex -tor). excolendorum a. 7 & BS. om. rv. | comensi B. comm. a. | uiridi BG. -de a. uendi Fh. del. v. 8 siphnio hG. -no v. siphno B. sitnio Fd. sithinio a. 9 natura om. SJ (errore). | mollissimus B. | qualitatium B²dhv.a.J. 10 et trans v.a.S. | alpif B¹av(S). -pef B¹C. latiss Fdh. 12 secant tantum ego. secantiū Bdv.a.B. sicc. F. secant h(?)B. (secant. sunt et schisti lapides, quibus utuntur Habets). | at B. | tegularem F. regularum a. 13 ad quae hv.a.J. 14 tegendi (-ntii F) Fhav. leg. B. 16 lapidis H.S. -pis d(?) hv. 17 funditur B. | quamlibet dhv.a.S. 18 C ego. c BF dD cum U 803. c. milia ahv. 19 passuum hv. -flum B. -us rD. | segobrigam BJ. -icam Fdv. sebogic. a. cfr. III 25.

ferendos tamen omnes Hispaniae, Cappadocia amplissimos
 magnitudine, sed obscuros. sunt et in Bononiensi Italiae 161
 parte breves, macula complexu silicis alligata, quorum
 tamen appareat natura similis. puteis in Hispania effo-
 5 ditar e profunda altitudine, nec non et saxo inclusus sub
 terra invenitur extrahiturque aut exciditur, sed maiore
ex parte fossili natura, absolutus in se caementi modo,
 numquam adhuc quinque pedum longitudine amplior.
 umorem hunc terrae quadam anima crystalli modo gla-
 10 ciari et in lapidem concrecere manifesto apparet, quod
 cum ferae decidere in puteos tales, medullae in ossibus
 earum post unam hiemem in eandem lapidis naturam
 figurantur. invenitur et niger aliquando, sed candido 162
 natura mira, cum sit mollitia nota, perpetiendi soles
 15 rigoresque, nec senescit, si modo iniuria absit, cum hoc
 etiam in caementis multorum generum accidat. invenere
 et alium usum in ramentis squamaque, Circum maxi-
 mum ludis Circensibus sternendi ut sit in commendatione candor.
 20 (46) Nerone principe in Cappadocia repertus est 163

§ 161: Isid. XVI 4, 37. — § 163: Isid. XVI 4, 23. (cfr. Suet. Domit. 14).

1 et Cappadociae *v.a.S.* | amplissimos *B.S.* -mae *a.* mellissimos *F.d.* moll-*T.* mollissimis et amplissimae *v.* 2 magnitudinis *v.a.S.* | obscuris *v.a.S.* | & *B.d.v. om. r.* 3 macula *B.* -losae *F.* -se *d.h.* -si *a.v.* | *dist. ego.* | alligata *ego.* -tae *B.* -te *r.* -ti *v.* de dictione cfr. XXXII 66. | quorum *h.v.* quarum *ll.* 5 e *B.S.* et *a.* *om. F.d.h.v.* 6 extrahiturque (extrahiturque *F.* an eruiturque?) aut exciditur *F.d.S.* (*plurali numero h.v.*) *om. B.* in a lacuna usque ad repertus in *v.* 20. 6. 7 maiore *ex ego.* -rae *B¹.* -re *r.S.* -ri *v.* 7 in se caementi *B.S.* in sem- *F.d.* in segm- *T.* segm- *v.* 9 humorem *B v.a.S.* | quadam anima *B.F.d.T.S.* quidam autumant *h.v.* | crystalli *B¹.* crustalli *F.* 10 manifesto *B.d.v.* -te *h.* -tae *F.* 12 uam *B¹.* | eandem *B.Th.G.* ead- *F.d.v.* | natura *d.v.a.G.* 13 figurantur *B.T.v.* -rarunt *F.d.* | candida *B.* 14 naturam *F.* 14. 15 solis rigorisque *v.a.H.* 15 //// nec *B.* | iniuria *B.v(S).* -riam *F.* -ria in *T.* -ria non *d.h.H.* | absit *B v(S).* arsit *F.d.Th.H.* 17 squamaque *S.* -ma quae *B.* quamque *F.d.* quoque *h.v.*

lapis duritia marmoris, candidus atque tralucens etiam qua parte fulvae inciderant venae, ex argumento phengites appellatus. hoc construxerat aedem Fortunae, quam Seiani appellant, a Servio rege sacratam, amplexus aurea domo; quare etiam foribus opertis interdiu claritas ibi diurna erat alio quam specularium modo tamquam inclusa luce, non transmissa. — In Arabia quoque esse lapidem vitri modo tralucidum, quo utantur pro specularibus, Iuba auctor est.

- 164 (47) Nunc ad operarios lapides transisse conveniat¹⁰ primumque cotes ferro acuendo. multa earum genera: Creticae diu maximam laudem habuere, secundam Laconicae e Taygeto monte, oleo utraeque indigentes. inter aquarias Naxiae laus maxima fuit, mox Armeniacae, de⁵⁴ quibus diximus. ex oleo et aqua Ciliciae pollent, ex¹⁵ 165 aqua Arsinoiticae. repertae sunt et in Italia aqua trahentes aciem acerrimae effectum, nec non et trans Alpibus, quas passernices vocant. quarta ratio est saliva hominis proficientium in tonstrinarum officinis. Laminitanae ex Hispania citeriore in eo genere praecipuae.²⁰
- 166 (48) E reliqua multitudine lapidum tofus aedificiis

§§ 164, 165: Isid. XVI 3, 6. cfr. Plin. XVIII 261. — § 166: Isid. XIX 10, 6. — cfr. Plin. XIV 120.

3 quam — 4 appellant *om. a.* 3 seiani *BB coll. VIII 197 (D).* seiam *dhv (G).* cfr. *XVIII 8.* si iam *F.* 4 appellant *BFdv (G).* -atione dicebat *hB.* 5 opertis *BdTH.* ap- *rv.* clausis *Isid.* | indura *F.* 6 haud alio *v.a.H.* 8 utuntur *dhv.a.S.* 10 operarum *F.* 11 aquendo *B.* 12 creticae (-iae *a.*) diu *Bda.v.* -ca aedium *F.* 13 e taygeto *v.* & aug- *B.* e tagg- *Fd.* et ayeto *a.* | utraeque *Bhv.* -raque *FdT.* 14 maxima *Bhav.* -marum *Fd.* | armeniacae *Bda.v.* armis eniaese *F.* 15 ciliciae *Bdhv.* cel- *F.* cal- *a.* 16 arfinoiticae *BaS.* -oeticae *hv.* arxinoitice *F.* | repertae *ahv.* -ta *r.* 17 acerrimae *aD.* -ma *r.* -me *d.* -mo *hv.* 18 omnis *F.* 19 in *om. a.* quae in *v.a.G.* | tonstrinarum (toft- *B.*) *Bv.* lust- *Fd.* *om. a.* | officinis *Bv.* -ciis *Fdh.* -cinas *a.* add. in- utilis est (*del. G.*) fragili mollitia *v.a.D.* | laminitanae *BS.* cfr. *III 6.* 25. flam- *hv.* -tante *Fd.* in *a lac.* usque ad aedificiis 21 e *BH.* *om. FdT.* | multitudo *hv.a.H.* | tofus *Isid.* totus *dT.* -tis *F.* -tum *h.* in totum *v.*

inutilis est mortalitate, mollitia. quaedam tamen loca non alium habent, sicuti Carthago in Africa. exestur halitu maris, friatur vento, everberatur imbri. sed cura tuentur picando parietes, quoniam et tectori calce eroditur, scite-
 5 que dictum est ad tecta eos pice, ad vina calce uti, quoniam sic musta condiunt. alia mollitia circa Romam 167 Fidenati et Albano. in Umbria quoque et Venetia albus lapis dentata serra secatur. hi tractabiles in opere laborem quoque tolerant, sub tecto dumtaxat; aspergine et
 10 gelu pruinisque rumpuntur in testas, nec contra auram maris robusti. Tiburtini, ad reliqua fortes, vapore dissiliunt.

(49) Nigri silices optimi, quibusdam in locis et ru-168 bentes. nonnusquam vero et albi, sicut in Tarquiniensi
 15 Anicianis lapicidinibus circa lacum Volsiniensem et in Statoniensi, quibus ne ignis quidem noceat. idem et in monumentis scalpti contra vetustatem quoque incorrupti permanent; ex iis formae fiunt, in quibus aera funduntur.

§ 167: Vitruv. II 7, 1. 2. — §§ 168. 169: Vitruv. II 7, 3. 4. Isid. XIX 10, 12. 13.

1 morositate v.a.G. | mollitia B.a.S. -tiae G. om. F.d.T h.v. | quaedam — 18 aera funduntur om. a. 2 sicut h.v.a.S. | in africa — 3 uento om. d.Th. 2 exestur B¹.S. -tuf B¹. efer-
 tur F². -tum F¹. exercetur cod. Poll.v. | halitum F. 3 friatur B¹.D. cum U 804. -tum F. fricator B².v. | euerberatur B.S. uerb- (-tor F) F.d.h. et uerb- v. 4 tectorii G. -ri B¹.F.d.S. -ria B².v.(D). | calx v.a.G. | eroditur B².D. rod- B¹.v. prod-
 F.d.Th. 5 tecteos pice d. tecta spicae F. 7 fidenasti F. -anti d. | umbri d. Liguria h.v.a.S. | quoque umbria v.a.S. 8 opere B.h.v. -ra F.d. 8. 9 labore F. in hoc h. 9 toler-
 rant B.d.v. laborant F.h. 10 pruinisque F.d. | contra humores et auram v.a.S. 13 optimi — locif B.v. om. F.d.h. | et om. d. 14 albi B.v. ibi F.d.h. | in om. d. 15 lapicidinibus (?) H. lapidici- B.F.h.v.(D). | latiam F. 15. 16 statoniensi Th.B. -tionensi B. -tonensi (stra- v) F(v).D. -sem d. cfr. II 209. XIV 67; contra III 52 et codd. Vitruv. 16 ignis B¹.F.h. Isid. Vitruv. v. -nef B².d.T.S. | noceat ego. -ceñ B.F.d.T.S. -cet h.v. | iidem v. idem B.D. om. F.d.Th. | in B.h.v. hi F.d.T. 17 monumentif (-nim- B¹.S) B.F.d.Th.H. -ta v. | scapti F. scvpti B².v.a.G.

- 169 est et viridis lapis vehementer igni resistens, sed nusquam copiosus et, ubi invenitur, lapis, non saxum, est. e reliquis pallidus in caemento raro utilis, globosus contra iniurias fortis, sed structurae infidelis, nisi multa suffrenatione devinctus. nec certior fluviatilis, semper veluti
- 170 madens. (50) remedium est in lapide dubio aestate eum eximere nec ante biennium inserere tecto, domitum tempestatibus. quae ex eo laesa fuerint, subterraneae structurae aptentur utilius; quae restiterint, tutum est vel caelo committere.
- 171 (51) Graeci e lapide duro aut silice aequato struunt veluti latericios parietes. cum ita fecerunt, isodomon vocant genus structurae; at cum inaequali crassitudine structa sunt coria, pseudisodomon. tertium est emplecton; tantummodo frontibus politis reliqua fortuita conlocant.
- 172 alternas coagmentationes fieri, ut commissuras antecedentium medii lapides optineant, necessarium est, in medio quoque pariete; si res patiat; si minus, utique a lateribus. medios parietes farcire fractis caementis

§ 170: Vitruv. II 7, 5. Isid. XIX 10, 14. — § 171: Vitruv. II 8, 5. 6. 7 — § 172: Vitruv. II 8, 7. 1.

1 uiridif lapif Bhav(D). lapis uiridis d. lapis F. uiridis silix H ex Isid. uiridis SJ. (an talis pro lapis?). 3 e om. B. | reliquif B¹. | fallidus F. | caemento (cem- v) BaG. crem- FdhVen. 4 sed BS. sed ad hv. sed contra (-ra in a) r. | structurae BS. -ra r. -ras d. -ram hv. | nisi om. B. 6 rubro H e Vit. | aestate eum Bhav. est ante eum d. state cum F. 8 subterraneae S. -nae B¹. -nae B¹. -nea est a. -nea in d. (in subt- hv). -teraniae in F. 8. 9 structurae BS. -ra Fdhv. tracturae a. 9 aptentur BhaS. (-tantur Tv). capt- Fd. | quae hv. que Fda. q. B. | refifterent B. 11 graeci (gre- B) e Bhv. gretie F. gratie d. -iae a. | silice F. | aequo Ftv.a.G. equo d. om. h. | construunt hv.a.S. 12 isodomon BG. -mos v. isidomos r. 13 ad F. om. a. 14 f (pro funt) B. | coria BS. cfr. Vitr. cona dh. om. rv. | pseudisodomon v. /// feudif- B. pseudips- dh. absseudips- F. om. a. 15 fortuita B¹. -to B¹Fdhv. -tu a.D. (ita ut sunt nata cum materia Vitr.). 16 coagmentationes B¹. aug- a.h. 18 patiat Bv(S). -itur rG. 18. 19 utique alteribus rius h) Fh.

- diatonicon vocant. reticulata structura, qua frequentissime Romae struunt, rimis opportuna est. structuram ad normam et libellam fieri, ad perpendicularum respondere oportet. 23. (52) cisternas harenae purae asperae v 173
- 5 partibus, calcis quam vehementissimae II construi, fragmentis silicis non excedentibus libras; ita ferratis vectibus calcari solum parietesque similiter. utilius geminas esse, ut in priore vitia considant atque per colum in proximam transeat pura aqua.
- 10 (53) Calcem e vario lapide Cato censorius inprobat; 174 ex albo melior. quae ex duro, structurae utilior; quae ex fistuloso, tectoriis; ad utrumque damnatur ex silice. utilior eadem effosso lapide quam ex ripis fluminum collecto, utilior e molari, quia est quaedam pinguior natura
- 15 eius. mirum aliquid, postquam arserit, accendi aquis. — (54) Harenae tria genera: fossicia, cui quarta pars calcis 175 addi debet, fluviatili aut marinae tertia. si et testae tusae tertia pars addatur, melior materia erit. ab Appennino

§ 173: Vitruv. VIII 7 (6), 14. 15. — § 174: Cato 38, 2. Vitruv. II 5, 1. Pallad. I 10, 3. Isid. XVI 3, 10. (cfr. Vitruv. II 4, 2). — § 175: Vitruv. II 5, 1. (Pallad. I 10, 1. 2. 3). II 6, 5.

1 diatonicon *J³ coll. Vitr.* -nichon B. -toichon *S cum J¹*. diemedion F. -mechon d. diamicton *H cum P.* diothecon a. dictyotheton *v (ad seqq. relatum).* | reticulata *BTa H.* -atam *v.* -la *Fd.* | structuram *hv.a.H.* | qua — 2 structuram *om. a.* | qua *BT H.* que *Fd.* quam *hv.* 2 opportuna est *BFaTH.* -nam *v.* 3 libella *B¹.* 4 oportet et *hv.a.S.* | et asperae *v.a.J. om. h.* | quinque *ll.v.* 5 quam *hv.a.H.* | vehementissimae *v.* -me (uehent- F) *ll.* | duabus (duobus a) — 5. 6 fragmentis (fracm- B) *BaL²v(J).* *om. FdhL¹.* [construi conuenit *L²v.a.J(D).*] 6 excedentib. B. ced- d. 7 calcari *Bdhv.* -cati a. -ciari F. 8 in *om. BSJ.* | proximam C. -ma d. -mas *ll.v. om. h.* 9 maxime pura *hv.a.S.* 11 alio F. | melior. quae H. -or qua *a¹T.* -or quam *rv.* 12 pistuloso *Fd.* 13 ex effosso *v.a.S.* 14 an utilior? (cfr. *Vitr. II 4, 3 extr. de pinguitudine.*) | e *om. F.* 14. 15 natura eius *Bv.* -rae uis *dT.* -ra ē *r.* 15 aliquit *B¹.* 16 qui (*pro cui*) *B¹.* 17 marinae *Bav.* -na dh. -rma F. | si et *Bv.* sit et *r.* si h.

ad Padum non invenitur fossicia, nec trans maria. —
 176 (55) Ruinarum urbis ea maxime causa, quod furto calcis
 sine ferumine suo caementa componuntur. intrita quoque
 ea quo vetustior, eo melior. in antiquorum aedium legi-
 bus invenitur, ne recentiore trima uteretur redemptor;
 ideo nullae tectoria eorum rimae foedavere. tectorium,
 nisi quod ter harenato et bis marmorato inductum est,
 numquam satis splendoris habet. uliginosa et ubi salsugo
 177 vitiet testaceo sublini utilius. in Graecia tectoriis etiam
 harenatum, quo inducturi sunt, prius in mortario ligneis
 vectibus subigunt. experimentum marmorati est in sub-
 igendo, donec rutro non cohaereat; contra in albario
 opere, ut macerata calx ceu glutinum haereat; macerari
 non nisi ex glaeba oportet. Elide aedis est Minervae, in
 qua frater Phidiae Panaenus tectorium induxit lacte et
 croco subactum, ut ferunt; ideo, si teratur hodie in eo
 saliva pollice, odorem croci saporemque reddit.

§ 176: Vitruv. VII 2, 1. 3. 6. (Pallad. I 15). VII 4, 1. —
 § 177: Vitruv. VII 3, 10. 6. 2, 1. Pallad. I 15. — cfr. Plin.
 XXXV 54. 57.

1 padum Bav. earum FdTh. om. h. | non om. BSJ. sed
 cfr. Vitruv. | trans om. hv.a.G. | marina dhv.a.G. 2 furto
 Bav. furto FdTh. 3 intrita — 6 ideo om. a. 4 ea BS.
 et a Fd. om. hv. | quod B¹. | antiquorum BS. cfr. XXV 147.
 -quarum dhv. anquarum F. 5 retentiore F. recenti- B.
 6 indeo B¹. deo F. | nulla adh.v.a.S. | tectoria eorum B¹Fdv.
 -riorum B¹. -ria a. 7 nisi quod BS. quod (que quod v.
 que G) nisi rv. quidem nisi (ubi h) dThH. | per B. | & bif
 marmorato Bav. om. Fdh. 8 numquam BS. non rv. | uli-
 ginosa et Bav. -osae F. 9 vitiet ego. -tiat B. -tia Fdhv
 (ortum ex vitiet). -tia. at B. | testaceo sublini Bv. -eosum lini
 d. -ta sublini a. -cio silini F. | graecia Fdhav(D). greciae
 (grae-) BS. | tectoriis Bdhv. -ris FD. -turis a. 10 quod
 hv.a.S. 11 experimento F. 11. 12 subigendo B¹. 12
 rutro Bv. rubro a. ultro FdTh. | contra — 15 phidiae om. a.
 13 glutinum FdhLVitr.v(D). -na BS. 14 ex (H. a v)
 glaeba FdhLH(D). glaeba BS. -bam J. an eximia glaeba?
 (glaebae calcis optimaе Vitruv.). | in Elide aedes v.a.S. 15
 patenus h. paneus vel pannaenus v.a.H. | lacte et Fdha
 (D). late e BS. lacte e J. an tale e? 16 ferunt Bdv.
 t r.

(56) Columnae eadem densius positae crassiores vi-178
dentur. genera earum quattuor: quae sextam partem alti-
tudinis in crassitudine ima habent, Doricae vocantur; quae
nonam, Ionicae; quae septimam, Tuscanicae; Corinthiis
5 eadem ratio quae Ionicis, set differentia, quoniam capi-
tulis Corinthiarum eadem est altitudo, quae colligitur
crassitudinae ima, ideoque graciliores videntur; Ionicis
enim capituli altitudo tertia pars est crassitudinis. anti-179
qua ratio erat columnarum altitudinis tertia pars latitu-
10 dinum delubri. in Ephesiae Dianae aede, quae prius fuit,
primum columnis spirae subditae et capitula addita, pla-
cuitque altitudinis octava pars in crassitudine et ut spirae
haberent crassitudinis dimidium septimaeque partes de-
traherentur summarum crassitudinae. praeter haec sunt
15 quae vocantur Atticae columnae quaternis angulis, pari
laterum intervallo.

24. (57) Calcis et in medicina magnus usus. eligitur 180
recens nec aspersa aquis. urit, discutit, extrahit incipien-
tesque *serpentium* ulcerum impetus coercet; aceto et rosa-
20 ceo mixta atque inlita, mox cera ac rosaceo temperata
perducit ad cicatricem. luxatis quoque cum liquida resina

§ 178: Vitruv. III 2 (3), 11. IV 1, 6. 8. 7, 2, 1, 1. — § 179:
Vitruv. IV 1, 1. 11. 1. 7, 2, 1, 7. (III 5, 1. IV 12). Isid. XV
8, 14. — § 180: Diosc. V 132. enpor. I 200. Pl. iun. 78, 9—12.
Marc. 4, 58. Pl. iun. 81, 19. Marc. 15, 59.

1 eadem B²T.S. ead- B¹. aed- r. heed- dL. in aede h.B.
cedere v. 3 crassitudine dL.v. -nem (croffi- B²) r. | ima
ll.v. una h. nimia dL. 4 corinthiis dhv. -this Fd.D. -thi B.
5 set vet. Dal. et ll.v. 5. 6 capitulif BBas. -laris rv.
6 corinthearū B. 7 croffitudine B². | ima v. imae ll.
nimia dL. | ionicis — 8 crassitudinis om. a. 7 ionicis B.
8 altitudo Bv. -ito F. -i ut dL. | parf est BB. prestat FdL.
praestat v. | croffitudinis B². 10 quae — 14 praeter om. a.
10 quae BS. qua FdL. de qua v. | fuit sermo v.a.S.
11 spirae Bv. -inae Fdh. 12 occulta ua B. | ut om. B.
13 partis dhv.a.G. 13. 14 detraherentur BG. -hentibus
Fdhv. 14 crassitudini B. | has hv.a.S. 15 angutif B.
19 serpentium ego. -pere ll.v. cfr. Pl. iun. et Marc. | im-
petunf B¹D. 20 mixta — rosaceo BS. om. rv. cfr. Pl. iun.
et Marc. 21 perducit Fhav. -ulcta B. -uxit dL.

aut adipe suillo ex melle medetur, eadem compositione et strumis.

- 181 (58) Maltha e calce fit recenti. glæba vino restin-
guitur, mox tunditur cum adipe suillo et fico, duplici
lenimento. quæ res omnium tenacissima et duritiam;
lapidis antecedens. quod malthatur, oleo perfricatur ante.
182 (59) Cognata calci res gypsum est. plura eius genera.
nam et e lapide coquitur, ut in Syria ac Thuriis, et e
terra foditur, ut in Cypro ac Perrhaebia; e summa tellure
et Tymphaicum est. qui coquitur lapis non dissimilis
alabastritæ esse debet aut marmoroso. in Syria durissi-
mos ad id eligunt cocuntque cum fimo bubulo, ut celerius
urantur. omnium autem optimum fieri compertum est e
183 lapide speculari squamamve talem habente. gypso madido
statim utendum est, quoniam celerrime coit; tamen rursus
tundi se et in farinam resolvi patitur. usus gypsi in al-
bariis, sigillis aedificiorum et coronis gratissimus. exem-
plum inlustre est, C. Proculium, Augusti Caesaris fami-
liaritate subnixum, in stomachi dolore gypso potio consci-
visse sibi mortem.

30

§ 181: Pallad. I 17, 3. (41, 1). — § 182: Th. lap. 64. 65. 69.
Isid. XVI 3, 9. — § 183: Th. lap. 66. 67. Isid. XVI 3, 9. —
cfr. Diosc. V 133.

3 malta F. 4 ficu dhv.a.S. an pice? cfr. Pall. I
17, 3. 5 lenimento Se coni. J. lenam- B. linam- Fv. liniam-
adThLBrot. linim- coni. H. | tenacissime B. 6 malthatur dv.
-tharum B. -tatur r. | perfricatur BhaG. -igatur F. -ficatur
dLv. 7 cognata BB. -nita rv. 8 et e FdLaG. & Bh.
e v. | cocitur B¹. | in om. F. si in a. | thuriis v. -ris U.D.
turis d. -inis h. | & Bv. om. r. 9 ut Bhav. om. FdL. |
perrhaebia BS. -rhaebis v. 10 et om. hS. | tymphaicum
BB. cfr. XXXV 198 et Theophr. tymeiacum F. ymeicum dL.
hymeti- v. thimeialicum a. 11. 12 durissimos adLv. -muf
Bh. -rosissimos F. 12 ad—13 urantur om. a. 12 at B².
| eligunt Bdv. fli- L. fri- F. | cum BS. om. FdLhv. 14 specu-
liari B². -laris a. -lare F. 15 coit BdLBrot. copii F. coqui
a. siccatur h. coit ac siccatur v. 16 tundi se B²D. -dif B¹.
-dit F. -di B²dLhv. 16. 17 albarif B¹D. 17 coronif Ba
Isid. v. cornis FdhL. 18 inlustre est ego. -trem BFdL. -tre
-hv. | gadium BS. | caerif B¹. caesaris in FL. 18. 19 fami-
-m (om. subnixum) hv.a.G. 19 in maximo hv.a.S.

25. (60) Pavimenta originem apud Graecos habent 184
elaborata arte picturae ratione, donec lithostrota expulere
eam. celeberrimus fuit in hoc genere Sosus, qui Pergami
stravit quem vocant asaroton ocon, quoniam purgamenta
5 cinae in pavimentis quaeque everri solent velut relicta
fecerat parvis e tessellis tinctisque in varios colores.
mirabilis ibi columba bibens et aquam umbra capitis in-
fusans; apricantur aliae scabentes sese in canthari labro.
— (61) Pavimenta credo primum facta quae nunc voca- 185
10 mus barbarica atque subtegulanea, in Italia festucis pavita.
hoc certe ex nomine ipso intellegi potest. Romae scutu-
laturum in Iovis Capitolini aede primum factum est post
tertium bellum Punicum initum, frequentata vero pavi-
menta ante Cimbricum magna gratia animorum indicio
15 est Lucilianus ille versus:

Arte pavimenti atque emblemate vermiculato.

§ 184: Isid. XV 8, 10. XIX 14. (cfr. Stat. silvae I 3, 58). —
§ 185: Lucilii fragm. inc. 34 (Müller). Cic. de or. III 43, 171.
or. 44, 149. Brut. 79, 274.

2 arte *ll.v.* ante *D* (cfr. § 185 *extr.*). | raptione done *B*¹.
aut donec ratione *aut lac. statuit U 807. an ratione delend-*
dum? (*nisi vero pro arte adiectivum ponendum est, ut tarda:*
cfr. XXXV 124.) | lithostrota *FL.* | expulere *Fa.* 3
genere *sofus* (solus *L*) *BdLB.* -rosus *rv.* 4 *ocon* *Bv.* *decon*
FdL. de quo *a.* 5 pavimentis *BaS.* -to *FdLv.* | euerri *Bh*
av(G). -ri *F.* uerri *dLBrot.* conu- *B.* 6 e tessellis (&
efe- *B*) *S.* set (sed *Fd*) esse (esset *h*) utilis *FdhL.* *om. a.* e
tessellis *Brot.* e testulis *v.* 8 aplicantur *B*¹ aprineantur
a. abripiente *v.a.G.* | alia *Fav.a.G.* | scabentes (*sta- B*¹) *G.*
-bantes *FdL.* statuentel *B*¹. *esca a.* *escam* ludentes uideres
v. | esse *Fa.* *om. hv.a.G.* | post labro *add.* apricantur — sese
v.a.G. 10 subtegulanea *dhB.* subre- *BFL.* -nica *a.* | pavita
BG. -imenta *a.* ea uti *a F.* cautia *dhL.* cannea *v.* 11 certe
BaG. a parte *FdL.* aperte *Tv.* 11. 12 scutulaturum *S e*
con. J. scutul- *B.* sculpturaturum *FdhLv.* -ram *a.* 12
post *om. FdL*¹. 15 lucilianus *Bav.* iucil- *F.* uirgil- *dh.*
-lius *L.* | uerfus est *B.* 16 arte *hv.a.H.* | pavimenti *ll.S.*
-to *H.* -ta *hv.* | emblemata *hv.a.H.* | uermiculatof *B.* -ta
ahv.a.H.

- 186 (62) Subdialia Graeci invenere talibus domos conte-
gentes, *genus* facile tractu tepente, sed fallax ubicumque
imbres gelant. necessarium binas per diversum coxa-
tiones substerni et capita earum praefigi, ne torqueantur,
et ruderi novo tertiam partem testae tusae addi, dein 5
rudus, in quo II quintae calcis misceantur, pedali crassi-
tudine festucari, tunc nucleo crasso VI digitos induci,
187 tessella grandi non minus alta II digitos strui, fastigium
vero servari in pedes denos sescunciae ac diligenter cote
despumari. quernis axibus contabulari, quia torquentur, 10
inutile putant, immo et felice aut palea substerni melius
esse, quo minor vis calcis perveniat. necessarium et glo-
bosum lapidem subici. similiter fiunt spicata testacea. —
188 (63) Non neglegendum est etiamnum unum genus Graeca-
nici: solo festucato inicitur rudus aut testaceum pavimen- 15
tum, dein spisse calcatis carbonibus inducitur ex sabulo
et calce ac favilla mixtis materia crassitudine semipedali,

§§ 186. 187: Vitruv. VII 1, 5. 6 (3). 2. 3. 4. (Pallad. I 9, 2. 3).
— § 188: Vitruv. VII 4, 4. 5. Pallad. I 9, 4.

2 genus *U 808*. om. *U. v.* cfr. § 188. | facile B^aG(S). -li v.
om. F^adThLH. | tractu F^aL^aG. -tul B. -tatu a. -tu ac (vel et) v. |
tepente adv. -tel B. repente (rae- F) FhL. | fallaci B. 3. 4
coaxationes D e Vit. coassa- B. coationes B. taxat- v.
4 substerni ad hLv. subt- r. | et S e con. J. e B. x F^a. om. rv.
6 duae *U. v.* duae partes h. 7 nunc B. | sex *U. v.* | digi-
tios B. 7. 8 induci tessella (-cit eff- B^a) S. -cit e sella B^a.
-cit esse illa F^aL. -cit esse et stella a. -ci et ex tessera
(testa v) B. 8 grandi Bv. -de r. | alta B^aB. alia rv. |
duos *U. v.* 9 sescunciae BBrot. (-cem v). secu- d. sesu- a.
caecunciae F. 10 despumari BS. -re rv. (de dictione cfr.
Vit. VII 4, 5). | quernis B^ahS. -nisque B. quouernis F. quae
uernis a. uernisque dLv. | axibus B^ahLv. anx- r. | contabulari
B^ahS. -re B. contribulari (cun- F) r. -re v. | qua h. quae
v. a. S. | torquantur hS. 11 inutilia v. a. S. | felice (-cae F)
B^aF^aJ. cfr. XXIV 85. fil- B^adLS(D). -cem H. filicem h.
-ce v. 12 & Bav. e F. est dTL. 14 non neglegendum (S.
necl- B^aF. neglig- v) B^aF^av. nonne leg- (elig- dL) B^adL. |
etiamnunc ad hBrot. 15 inimicitur F. inducitur cons. D
e Vit. | rudif B^aL. 16 ex B^adThLS. et r. om. v. 17
dist. D e Vit.

ad regulam et libellam exigitur, et est forma terrena; si vero cote depoliturum est, nigri pavimenti usum optinet.

(64) Lithostrota coeptavere iam sub Sulla; parvolis certe crustis exstat hodieque quod in Fortunae delubro Praeneste fecit. pulsa deinde ex humo pavimenta in camaras transiere vitro. novicium et hoc inventum; Agrippa certe in thermis, quas Romae fecit, figlinum opus encausto pinxit in calidis, reliqua albario adornavit, non dubie vitreas facturum camaras, si prius inventum id fuisset aut a parietibus scaenae, ut diximus, Scauri pervenisset in camaras. quam ob rem et vitri natura indicanda est.

26. (65) Pars Syriae, quae Phoenice vocatur, finitima Iudaeae intra montis Carmeli radices paludem habet, quae vocatur Candebia. ex ea creditur nasci Belus amnis quinque milium passuum spatio in mare perfluens iuxta Ptolemaidem coloniam. lentus hic cursus, insaluber potu, sed caerimoniis sacer, limosus, vado profundus, non nisi re-

§ 189: cfr. Plin. supra § 184. — § 190: Isid. XVI 16, 1. Ioseph. bell. Iud. II 10, 2. Tac. hist. V 7 extr.

1 et est *U.v.* an ita (vel id) est? 2 te (pro cote) *F.* | depoliturum *Bav(S).* pol- *FdhLBrot.* | usum *U.v(S).* uisum d(?) *G.* 3 lithostrota *F.* lithostrata *a.* | coeptavere *B¹v(S).* cept- *a.* co apt- *B².* accept- *FdThL(ed.pr.)Brot.* | se illa *B¹.* filla *B².* sella *a.* Sylla *v.a.Brot.* 5. 6 camaras *F.* -meras *hav.a.S(ut semper).* -mara *dL.* 6 transiere *hLv.* -ire *Bfd.* om. *a.* | vitro ego. e uit- *G.* utro *B.* ut pro *r.* ut pronum [utium] *v.* at romae *D.* 7 figlinum *B¹.* figl- *F.* figyl- *B²S.* | encausto (-tu *F.*) *FdLv.* exch- *B¹.* inch- *B².* caustu *a.*

8 pinxit *Bv.* fi- *FdhL.* om. *a.* | in—albario *BS.* in reliquas (-uis *v.*) albariae (-ia *v.*) *av.* om. *FdhL.* | uitriaf *B¹.* 9 fuille *B¹.* 12 pars est *hav.a.S.* | poenice *B².* pae- *B¹.*

13 iudaeae *B.* | infra montes *Fa.* | habet *BaS.* -es *F.* -ens *dhLv.* 14 candebia *B¹J.* -evia *B²a.* -ebea *FdhLv.* cendeuia *G.* -ebia *S coll. Suida et Iosephi ant. Iud. XIII 7, 3.* |

ex ea om. *FdL¹.* 15 millium *B¹* (ut saepe). | spatium (om. in) *B¹.* 16 ptolomaidem *BD.* 16 hic — potu *BS.* hic currit insalubri (*G.* -ris *L²v.*) potu *aL²v.* om. *FdhL¹.*

17 caerimoniis *BD.* | profundus *Bv.* -das *r.* -da *L.* 17 et p. 376, 1 refuso *Bv.* -ulso *dThL.* repulso *F.* rufo uisu *a.*

fuso mari harenas fatetur; fluctibus enim volutatae nite-
 191 scunt detritis sordibus. tunc et marino creduntur ad-
 stringi morsu, non prius utiles. quingentorum est passuum
 non amplius litoris spatium, idque tantum multa per sae-
 cula gignendo fuit vitro. fama est adpulsa nave merca-
 torum nitri, cum sparsi per litus epulas pararent nec
 esset cortinis attollendis lapidum occasio, glaebas nitri e
 nave subdidisse, quibus accensis, permixta harena litoris,
 traluentes novi liquoris fluxisse rivos, et hanc fuisse ori-
 192 ginem vitri. (66) mox, ut est ingeniosa sollertia, non
 fuit contenta nitrum miscuisse; coeptus addi et magnes
 lapis, quoniam in se liquorem vitri quoque ut ferrum
 trahere creditur. simili modo et calculi splendentes multi-
 fariam coepti uri, dein conchae ac fossiles harenae. auctores
 sunt in India et crystallo fracta fieri et ob id nullum
 193 comparari Indico. levibus autem aridisque lignis coquitur
 34, 95 addito cypro ac nitro, maxime Aegyptio. continuis for-
 nacibus ut aes liquatur, massaeque fiunt colore pingui
 nigricantes. acies tanta est quacumque, ut citra sensum
 ullum ad ossa consecet quidquid adflaverit corporis. ex 20
 massis rursus funditur in officinis tingiturque, et aliud
 flatu figuratur, aliud torno teritur, aliud argenti modo

§ 191: Isid. XVI 16, 2. — §§ 192. 193: Isid. XVI 16, 3.

1 fatetur B^aB. -entur F^dhL^v. | uolutatae h^v. -te B¹a.
 -untate F. -uptate dL. -ubilitate B¹. 3 morsu B^av. manu F.
 manu d^hL. 4 an tantulum? cfr. XXXII 3. 6. 7 nec
 esset B^hv. necesse est r. 7 glaebas d^hL^s. gle- v. graebat
 B. glebar F. om. a. 8 nauef B¹. 9 traluentef B¹D. -tis
 F^aJ. tranfluente^s B¹dVerc. -tis L^v(S). 10 ut est astuta
 et ingeniosa h^v.a.Br^ot. 11 nitrum B^dL^v. ui- h. nigr- r.
 13 trahere B^av. -ret F^dhL. 14 coepti uri B^v. -turi F.
 -tum L. cepturi ad h. | conchae B¹L^v. chon- B¹. conce ad
 concre F^h. | et (pro ac) d^v.a.S. 15 & ll. e d^hv. ex L^d. |
 crystallo (crus- F) F^dhL^v. chrystalluf B. om. a. | fracta d^hL^v.
 facta B^f. fracto christallo a. 17 cyprio d^hv. a.J. cupro
 192. | aegyptio con. J coll. XXXI 109. cyprio B^d. ophirio
 L^v. ofirio F^t. fieri a. aphronitro con. H. | continuis—
 193. a. —ogitauerat om. a. 20 adflauerit B^Lv. adflue- F.
 adfixerit? 22 aliud torno teritur aliud B¹L^v.

caelatur, Sidone quondam his officinis nobili, siquidem etiam specula excogitaverat.

Haec fuit antiqua ratio vitri. iam vero et in Volturmo 194
 amne Italiae harena alba nascens sex milium passuum
 5 litore inter Cumas atque Liternum, qua mollissima est,
 25 pila molave teritur. dein miscetur III partibus nitri pon-
 35 dere vel mensura ac liquata in alias fornaces transfun-
 45 ditur. ibi fit massa, quae vocatur hammonitrum, atque
 55 haec recoquitur et fit vitrum purum ac massa vitri candidi.
 65 iam vero et per Gallias Hispaniasque simili modo harena
 75 temperatur. ferunt Tiberio principe excogitato vitri tem-
 85 peramento, ut flexile esset, totam officinam artificis eius
 95 abolitam, ne aeris, argenti, auri metallis pretia detrahe-
 105 rentur, eaque fama crebrior diu quam certior fuit. sed
 115 quid refert, Neronis principatu reperta vitri arte, quae
 125 modicos calices duos, quos appellabant petrotos, HS VI
 venderet?

(67) In genere vitri et obsiana numerantur ad simili-196
 tudinem lapidis, quem in Aethiopia invenit Obsius, niger-
 200 rimi coloris, aliquando et tralucidi, crassiore visu atque
 in speculis parietum pro imagine umbras reddente. gem-
 mas multi ex eo faciunt; vidimus et solidas imagines divi

§ 194: Isid. XVI 16, 4. — § 195: Petron. 51. Dio Cass. LVII
 21, 7. Isid. XVI 16, 6. — § 196: Isid. XVI 16, 5. 4, 21.

3 uaro B¹. 4 amne B²S. mane B¹. mare r. -ri h^v.
 5 liternum BH. -torum r. lucrinum v. | qua BaS. quae dhLv.
 que F. 6 molaue B²J. -la uel B¹. -laque rIsid.v. | tribus
 ll.v. 7 liquataf B¹. -tif B²D. 8 ibi — 15 refert om. a.
 10 uero per hHBrot. 10. 11 harenae (-ne L. arenae
 dh[?]H) temperantur FdhLv.a.S. 12 flexile BS. -ibile Fd
 hLv. cfr. XI 177. 216. XVI 75. 219. 227. 228. 229. 231. |
 artificil B². 13 abolitam dhLv. obo. BF. | praetia B (ut
 saepe). -terea d. 13. 14 detraheretur Bhv. -hentur FdL.
 14 cercior F. cerptior B¹. de mendo cfr. § 184. 15
 reperta nitri (-ria B) arte Bav. reportavit (-ui L) triarte FdL.
 16 pterotos B. | vi d. ut h. sex milibus v.a.S. 18
 genera B. sed cfr. XXIV 31. | obsina d. -idiana v.a.S. cfr.
 Orphei Lith. 282. 19 obfuf BS. obsidius a d. v. ops - L.
 ora - F. 21 fpeculif Bav. -eluncis FdhL.

Augusti capaci materia huius crassitudinis, dicavitque ipse pro miraculo in templo Concordiae obsianos IIII elephantos. 197 remisit et Tiberius Caesar Heliopolitarum caerimoniis repertam in hereditate Sei eius, qui praefuerat Aegypto, obsianam imaginem Menelai, ex qua apparet antiquior materiae origo, nunc vitri similitudine interpolata. Xenocrates obsianum lapidem in India et in Samnio Italiae 198 et ad oceanum in Hispania tradit nasci. fit et tincturae genere obsianum ad escaria vasa et totum rubens vitrum atque non tralucens, haematinum appellatum. fit et album¹⁰ et murrina aut hyacinthos sappirosque imitatum et omnibus aliis coloribus, neque est alia nunc sequacior materia aut etiam picturae accommodatior. maximus tamen honos in candido tralucentibus, quam proxima crystalli simili- 199 tudine. usus eorum ad potandum argenti metalla et auri¹⁵ pepulit. est autem caloris inpatiens, ni praecedat frigidus liquor, cum addita aqua vitreae pilae sole adverso in tantum candescant, ut vestes exurant. fragmenta teporata adglutinantur tantum, rursus tota fundi non queunt praeter-

§ 197: Isid. XVI 16, 5. — § 198: Isid. XVI 16, 3. 4. — § 199: cfr. Plin. XXXVII 28. — cfr. Plin. XXXI 122 extr.

1 capaci B.S. -cior a. capiti F. capti dLv. | materiae H Brot. | crassitudine dT(?) HBrot. 2 obsianof B.S. -idianos dhav. -nus F. -na L. 3 heliopolitarum dLv. heliup- F. helyop- a. heliopoliorum B. | caerimonif B.D. 4 Sei eius M Hertz. Sei Hirschfeld (Hermes VIII 473). eius U.v. 5 obsianam B.S. -idianam (ups- F) FdLav. | quo h.v.a.S. 6 interpolata B. 7 opfianum B. obsidianum dhv.a.S. | in om. B¹. et in d.S. | samnio a.v. ca- FdL. famio B. 9 genera B¹a. | opfianum B. obsiani h. -idianum d(?)v.a.S. 10 fit B¹. 11 murrina L.S. -nam Fda. murianam B. murrhinum v. cfr. XXXVII 18 sqq. XXXIII 5. XXXV 158. | hyacinthos dTLv. iac- B. iacinctos a. annocinctus (aci- F²) F. | sappirosque (-pphi- v) Bv. -rusque F. saphyros a. aut sappiros dTL. 14 in om. d(?) Brot. an e? cfr. XXXVII 68. 181. | tranflucentibus B²dv.a.J. 15 eorum uero U.v. cfr. XXVIII 247. 18 candescant BTL.S. d. -cet a. cantescat F. excandescit h. -cant v. | frag- a dhLav. fracm- r. 19 tam B²S. | adfundi (om. tota)

quam abruptas sibimet in guttas, veluti cum calculi fiunt, quos quidam ab oculis appellant, aliquos et pluribus modis versicolores. — Vitrum sulphuri concoctum feruminatur in lapidem.

5 (68) Et peractis omnibus, quae constant ingenio arte 200 naturam faciente, succurrit mirari nihil paene non igni perfici. 27. accipit harenas, ex quibus aliubi vitrum, aliubi argentum, aliubi minium, aliubi plumbi genera, aliubi pigmenta, aliubi medicamenta fundit. igni lapides 10 in aes solvuntur, igni ferrum gignitur ac domatur, igni aurum perficitur, igni cremato lapide caementa in tectis ligantur. alia saepius uri prodest, eademque materia aliud 201 gignit primis ignibus, aliud secundis, aliud tertiis, quando ipse carbo vires habere incipit restinctus atque interisse 15 creditus maioris fit virtutis. immensa, improba rerum naturae portio et in qua dubium sit, plura absumat an pariat.

(69) Est et ipsis ignibus medica vis. pestilentiae, 202 quae obscuracione solis contrahitur, ignes si fiant, multi- 20 fariam auxiliari certum est. Empedocles et Hippocrates id demonstravere diversis locis. Ad convolsa interiora viscera aut contusa, M. Varro — ipsis

§§ 200. 201: Isid. XIX 6, 2. — § 202 init.: Isid. XIX 6, 2.

1 abruptas *ego*. -ta Bv. -to r. | sibi nec B. | in guttas B.S. tinguit has (as F. ars H) FdLH. -git h. -gui v. om. aG.

2 ab oculis U.D cum U 810. abaculos h(?)v. | an aliquas (sc. guttas)? 5 at v.a.S. 5. 6 artem natura v.a.S.

6 igne d(?)Brot. 7 accepit Fa. | aliubi S. -be (series) B¹. aliubi rv. 7. 8 vitrum aliubi om. FdHL. 8 aliubi LS. |

aliubi B¹LS. cfr. supra. 9 igni S. -ne (-neo a) Uv. 10 soluuntur B¹S. | igne hv.a.S. item deinceps. 11 aurum perficitur igni B.S. cfr. Isid. om. FdHLv. 13 gignit BaG.

tar FdThLv. 15 maris B¹. | et improba v.a.S. 16 an BdLv. as F. ac a. 19 ignes FdThLS. in ig- B. igni a.

-nis v. | si fiant BThS. si fiunt r. suffitu v. 19. 20 multifariam D. -formia U. -miter ThLv. cfr. § 192. IX 176. XVIII 54. 170. XXIX 3. XXX 46, de mendo XXV 93.

20 empedocles adLv. enp- r. 21 demonstraverat B. 22 interiora om. hv.a.S. (an viscera potius delendum?).

203 enim verbis eius utar — pyxis sit, inquit, focus. inde enim cinis lixivus potus medetur. licet videre gladiatores, cum deluserunt, hac iuvari potione. quin et carbunculum, genus morbi, quo duos consu-
26,5 lares nuper absumptos indicavimus, querneus carbo tritus cum melle sanat. adeo in rebus damnatis quoque ac iam nullis sunt aliqua commoda, ut carbone ecce atque cinere.

204 (70) Non praeteribo et unum foci exemplum Romanis litteris clarum: Tarquinio Prisco regnante tradunt repente in foco eius comparuisse genitale e cinere masculi sexus eamque, quae insederat ibi, Tanaquilis reginae ancillam Ocreciam captivam consurrexisse gravidam. ita Servium Tullium natum, qui regno successit. inde et in regia cubanti ei puero caput arsisse, creditumque Laris familiaris filium. ob id Compitalia ludos Laribus primum instituisse.

§ 204: cfr. Plin. II 241. Dion. Hal. IV 2. Valer. Ant. ap. Plutarch. de fort. Rom. 10 (Peter fragm. hist. Rom. p. 155). Liv. I 39 init. Flor. I 6.

1 pyxis (-xif B. pixis a) sit U.S. lixiuus h. lix cinis est v. | foci v.a.S. 2 lixiuus hG(S). cfr. XXVIII 244. -xius U.J. -uius d(?) Brot. luxatis v(H). 5 quernuf B¹. 7 tam BSJ coll. XI 2. sed cfr. II 154. | aliqua remedia h v.a.S. | ut Ba.S. et FdHL. ut in v. | carbone BLv. -nem r. | esce B¹. om. a. | et hv.a.S. 8 cinere Bv. -rem (-rim F) r. 9 exemplum Bv. -lar r. 11 e Bav. om. FdL. m h. | masculini d(?) hv.a.S. 12 ibit analquilif B¹. 13 ocreciam BS. -stam r. -stem v. -risiam B. 14 tullum Fa. 15 ei BLS. et r. om. v. | arsisse uisum hv.a.S. 16 et ludos v.a.S.

C. PLINI SECUNDI
NATURALIS HISTORIAE
LIBER XXXVII

(1) Ut nihil instituto operi desit, gemmae supersunt 1
et in artum coacta rerum naturae maiestas, multis nulla
parte mirabilior. tantum tribuunt varietati, coloribus,
materiae, decori, violare etiam signis, quae causa gem-
marum est, quasdam nefas ducentes, aliquas vero extra
pretia ulla taxationemque humanarum opum arbitantes,
ut plerisque ad summam absolutamque naturae rerum
contemplationem satis sit una aliqua gemma.

Quae fuerit origo et a quibus initiis in tantum ad- 2
miratio haec exarserit, diximus quadamtenus in mentione ss, 3
auri anulorumque. fabulae primordium a rupe Caucasi
tradunt, Promethei vinculorum interpretatione fatali, pri-
mumque saxi eius fragmentum inclusum ferro ac digito
circumdatum: hoc fuisse anulum et hoc gemmam. —
15 1. (2) His initiis coepit auctoritas in tantum amorem 3

§§ 1. 2: Isid. XVI 6, 1. Hygin. poet. astron. 2, 15.

2 et *ll. v. an ut?* cfr. XXXVI 1. | artum B^dS. arct- h^v.
armatum F. -tu a. enarratum L. | multif B^da^v. a multis L.
multas F. | nulla B^Fa^d. -lla in L. -lla sui d^hv. 3 tantam
L^a. | uarietati F^dh^v. -tif B¹. -tii B¹. -tē r. 4 uiolari d(?)
v. a. D coll. XXXIII 22. | quae—5 est B^Fd^ha^s. gemmas L^v.
5 quasdam B^S. om. r^v. | ducentenf B¹. 7 plerisque B^v.
plu- F. -res quē a. om. L. | absolute L. -tarū a. | naturae
rerum B^S. rerum naturae r^v. 8 aliqua om. a. 9 fuerat
a. | origo gemmarum L^v. a. S. | a B^S. quae a F. quae a. om.
L^v. | initif B¹D (*item infra* § 3). 10 quadamtenus B^dh^C.
-tenis F. -tēp' a. quodam tenus L^v. | mentionē a. 11 a rupe
om. a. | caucasi B¹L^{Isid}. S. caula se B¹. caucasea v. -cesia F.
om. a. 12 promethei — fatali om. a. | interpretationae F.
-praetationem (-ne B¹) B. 13 saxei F. | eiuf B^S. cui' a.
huius G. ue F. om. L^v. 15 coepit — p. 382, 2 quam ni-
mi[am] om. F. | amorem B¹ in ras. om. d^h.

elata, ut Polycrati Samio, insularum ac litorum tyranno, felicitatis suae, quam nimiam fatebatur etiam ipse qui felix erat, satis piamenti in unius gemmae voluntario damno videretur, si cum Fortunae volubilitate paria fecisset, planeque ab invidia eius abunde se redimi putaret, si hoc unum doluisset, adsiduo gaudio lassus. ergo pro-
 4 vectus navigio in altum anulum mersit. at illum piscis, eximia magnitudine regi natus, escae vice raptum, ut faceret ostentum, in culina domino rursus Fortunae insidiantis manu reddidit. sardonychem eam gemmam fuisse
 10 constat, ostenduntque Romae, si credimus, in Concordiae delubro cornu aureo Augustae dono inclusam et novissimum prope locum praelatis multis optinentem. —
 5 (3) Post hunc anulum regis alterius in fama est gemma, Pyrrhi illius, qui adversus Romanos bellum gessit. nam-
 15 que habuisse dicitur achaten, in qua novem Musae et Apollo citharam tenens spectarentur, non arte, sed naturae sponte ita discurrentibus maculis, ut Musis quoque singulis
 6 sua redderentur insignia. nec deinde alia, quae tradatur magnopere, gemmarum claritas exstat apud auctores, 20

§§ 3. 4: Herodot. III 41. 42. Val. Max. VI 9 ext. 5. — cfr. Plin. XXXIII 27. Solin. 33, 18. — § 5: Solin. 5, 25. — § 6: (cfr. Plutarch. Pericl. 1 extr.).

1 elata B² ad marg. om. B¹dh. | polycratif a. | samio B
 (B)S. seuero (nero a) samio Lav. samio seuero G. 2 ni-
 miū a. | patebatur Fa. | etiam om. L. esse v.a.G. 2. 3 qui
 felix erat om. Lv.a.J. 3 uoluntario B. 4 uidere a. | sic
 Fa. | nobilitate a. 4. 5 feciff& B.S. faceret rv. 5 plana-
 que a. | se redimi om. a. 6 adfiduo (aff- B²v) ll.v(J). -duo
 ergo B. | lassuf BFdhB. luxus rv. | ergo BFdJ. ego a. eo
 Lv. del. B. dist. J. 6. 7 propectus ll.B(S). profe- v(Dal).
 7 a nauigio Lv.a.B. a nauio a. | alium B²a. alueum L.
 8 remi B. | natur F. donatus D. 9 culinam dhv.a.S. |
 domino B.S. -mini dhv. -mi Fa. -mus L. 10 gemmam
 eā a. 12 auro B¹. -reus L. | augustae ll.v(J). -ti dhH.
 13 praelatif multif B. tot praelatis rv. 14 regif alte-
 riuf in B.S. regia rv. | gemma Bh.S. -mme dav. -mme r.
 16 dicitur B.S. traditur rv. 17 cytharā B. 19 sua ll.v(S).
 dH. | alias a. | edatur L. dantur a.

praeterquam Ismenian choraulem multis fulgentibusque uti
solitum, comitante fabula vanitatem eius: indicato in Cypro
sex aureis smaragdo, ubi erat scalptra Amydone, iussisse
numerari et, cum duo relati essent, male, Hercules,
5 factum dixisse, multum enim detractum gemmae
dignitati. hic videtur instituisse, ut omnes musicae 7
artis hac quoque ostentatione censerentur, veluti Dionysodorus,
aequalis eius et aemulus, ut sic quoque non par
videretur qui tertius eodem tempore inter musicos fuit:
10 Nicomachus enim multas tantum habuisse gemmas traditur,
sed nulla peritia electas.

Et forte quadam his exemplis initio voluminis oblati 8
adversus istos, qui sibi hac ostentatione adrogant, ut palam
sit eos tibicinum gloria tumere: (4) Polycratis gemma,
15 quae demonstratur, intacta inlibataque est; Ismeniae aetate
multos post annos apparet scalpi etiam smaragdos solitos.
confirmat hanc eandem opinionem edictum Alexandri Magni,
quo vetuit in hac gemma ab alio se scalpi quam ab Pyr-

§ 8: cfr. Plin. infra § 64. VII 125. — Suet. Aug. 50.

1 coraulem B¹. choraulem adv. a. S. 2 indicante d Brot.
3 rex dh. rege Brot. | aureis BLS. -reis denariis rv.
-reos denarios c pro dh Brot. | ubi erat BS. in qua (quo C)
fuerat (-rit F) rv. | scalptra B¹ Ldv. a. S. | amydone B¹. -on B¹. |
uffisse B¹. 4 effent BS. essent inminuto (-nito F) pretio
(praetio F. praecio La) rv. | male me Lav. a. H. | hercules F
dhv. -lis a. -le rS. 5 factum BS. curatum rv. | detractum
erat. dv. a. G. 6 dignitate B¹. 7 artef B. | censentur Fa.
8 et aemulus Ldhv. em- a. et aemulii (-lii F¹) F. om. B. |
non ego. om. Il. v. (an impar?). 9 tertius qui dhv. a. S. dist.
ego. 10 nicomechuf B. nidiomachus F. in a lac. usque ad
apparet (v. 16). | enim BS. om. rv. 12 et ego. l& B (littera
s ex electas iterata). sed dhv(S). om. rG(D). dist. G. | forte
BFG(S). fore L. forte dhv(Dal.). | quadam om. L. 13 hac
BS. hoc FD. hanc Ldhv. | ostentationem Ldhv. a. S. 14. 15
dist. ego. (post tumere tacite supplendum fere est nunc adicio).
15 an est delendum (ut sint ablat. abs.)? | ismeniae (-ni F.
-nis dh) aetate (-te et L) — 16 annos FLdhv. om. B. 17
hunc B. 18 hac BLS. om. rv. | ab alio se BS. se ab alio
(lio F) rv. | ab BD. a rv. cfr. § 108. 42 al. 18 et p. 384, 1
purgotele B. pyrrho a.

gotele, non dubie clarissimo artis eius. post eum Apollonides et Cronius in gloria fuere quique divi Augusti imaginem simillime expressit, qua postea principes signant, 9 Dioscurides. Sulla dictator traditione Iugurthae semper signavit. est apud auctores et Intercatiensem illum, cuius patrem Scipio Aemilianus ex provocatione interfecerat, pugnae effigie eius signasse, volgato Stilonis Praeconini sale, quidnam fuisse facturum, si Scipio a patre eius 10 interemptus fuisset. divus Augustus inter initia sphingae signavit. duas in matris anulis eas indiscretas similitudinis invenerat. altera per bella civilia absente ipso signavere amici epistulas et edicta, quae ratio temporum nomine eius reddi postulabat, non inficere lepore accipientium, aenigmata adferre eam sphingem. quippe etiam Maecenatis rana per collationes pecuniarum in magno terrore erat. 15 Augustus postea ad devitanda convicia sphingis Alexandri Magni imagine signavit.

§ 9: Val. Max. VIII 14, 4. Plutarch. Mar. 10 p. 411. — cfr. Val. Max. III 2, 6. Liv. epit. 48. — § 10: Suet. Aug. 50. — (cfr. Seneca epist. 114, 6). Suet. Aug. 50.

1 dubio B¹. 1. 2 apollonides B²Lv. -lides a. apollin- (app- F) r. 3 image B. | simillime BL²S. -ilem rv. | principis B. | signant Fdh²Bro². -abant Lv. finant B. 4 dioscurides (dyo- a) B¹a.S. -corides B²Lv. in Fdh lac. usque ad signavit (v. 5). | syllā B²av. a. Bro². 5 est — intercatiensem (catiensem B. sed cfr. III 26) BFdh²B. est et inter auctores catiensem rv. 6 exero uocatione B. 7 effigie (-gief B) eius ego cum B. eius (eū a) effigie (-giae F) rv. | signasset a. -sse ut L. | uvigato B². -tol a. | illo n a. sigillo ac L. 7. 8 praekonini sale Fhv. a. B. -tinis a. om. L. 8 quidnam fuisse (-fif B) BFhv. om. r. | facturum BS. -rum eum G. acturum eum Fdhv (Bro²). om. r. | a om. Fa. 9 fuisset BS. esset rv. | spinge a. 10 eaf BFhJ. eā a. iam Lv. om. dBro². et eas con. J. 11 ab lese B. | eo (pro ipso) dv. a. S. 12 amici — 15 erat om. a. 12 et dicta F. edi- L. | quae Ldv. qua B. que Fh. | tempore B. 13 infaceto dv. a. J. ficeto B¹. fac- B². 14 sphingem B. | quin etiam Lv. a. S. 15 rana Fdhv. -nam L. om. B. 16 postea augustus a. | ad devitanda BLav. euit- G. fulianda F. 17 magni imaginem Bh.

- (5) Gemmas plures primus omnium Romae habuit — 11 quod peregrino appellant nomine dactyliothecam — privignus Sullae Scaurus, diuque nulla alia fuit, donec Pompeius Magnus eam, quae Mithridatis regis fuerat, inter
5 dona in Capitolio dicaret, ut Varro aliique aetatis eius auctores confirmant, multum praelata Scauri. hoc exemplo Caesar dictator sex dactyliothecas in aede Veneris Genetricis consecravit, Marcellus Octavia genitus unam in aede Palatini Apollinis.
- 10 (6) Victoria tamen illa Pompei primum ad margaritas 12 gemmasque mores inclinavit, sicut L. Scipionis et Cn. Manli ad caelatum argentum et vestes Attalicas et triclinia aerata, sicut L. Mummi ad Corinthia et tabulas pictas. 2. id uti planius noscatur, verba ex ipsis Pompei triumphorum
15 actis subiciam. ergo tertio triumpho, quem de piratis, 13 Asia, Ponto gentibusque et regibus in VII volumine operis huius indicatis M. Pisone M. Messala cos. pr. k. Octobres 7,⁹⁸ natali suo egit, transtulit alveum cum tesseris lusorium e gemmis duabus latum pedes tres, longum pedes quattuor

§ 11: (cfr. Plin. XXXVI 113). — § 12: cfr. Plin. XXXIII 148. XXXIV 14. 12. XXXV 24.

1 gemmis Fa. | habuit romae dhv.a.S. 2 quod—dactyliothecam B (recte hoc loco posita propter vv. peregrino nomine); in ro (margini olim adscripta) inserta sunt ante primus, non ante privignus. 4 eam Ldhv(D). ea Fa. om. BS. | mithridatis dhv. mitri- FLA. militri- B. 5 dicant B. | ut varro — p. 387, 13 eadem victoria om. a. | M. Varro v.a.S. | aliique Bv. aliique F. et aliqui L. | eiusdem aetatis FLv.a.S. 6 praelata BFD (cfr. U 815). -ti L¹. -tam L¹dhv. 7 dactyliothecae Bv.a.G. 8 unam — 9 apollinis BD. in palatini (-na cella dh) apollinis aede (Lv. om. Fdh. cella HBrot.) unam rd hv. 11 pifonif B. | manlii B²dv.a.S. mallii L. 12 et del. H. | adtalicas F. | & Bv(S). om. FH. ac L. 13 sicut—pictas om. L¹. | mumii B. 13. 14 sed uti plenius L. 14 ipsius BSJ. 15 ergo om. BD. sed cfr. § 67. 201. XXIII 63. XXV 175. (XXV 99. III 43). VI 4. XVII 73 al. 16 regionibus B. 16. 17 operis huius BS (ante volumine v). huius operis r. 17 octobris B²v.a.G(S). 18 natali BS. -lis diei F. die natalis Ldhv. | sui dhv.a.S. | lusorium Ldhv. luxio- F. iuffo- B. | e om. B.

- ne quis effetas res dubitet nulla gemmarum magnitudine hodie prope ad hanc amplitudinem accedente, in
 14 eo fuit luna aurea pondo XXX —, lectos tricliniarios tres, vasa ex auro et gemmis abacorum novem, signa aurea tria Minervae, Martis, Apollinis, coronas ex margaritis XXXIII, montem aureum quadratum cum cervis et leonibus et pomis omnis generis circumdata vite aurea, musaeum ex margaritis, in cuius fastigio horologium. erat et imago Cn. Pompei e margaritis, illo relicino honore grata, illius probi oris venerandique per cunctas gentes, et ficta ex margaritis, ita severitate victa et veriore luxuriae
 15 triumpho! numquam profecto inter illos viros durasset cognomen Magni, si prima victoria sic triumphasset! e margaritis, Magne, tam prodiga re et feminis reperta, quas gerere te fas non sit, fieri tuos voltus? sic te pretiosius videri? non ergo illa tua similior est imago, quam Pyrenaei iugis inposuisti? grave profecto, foedum probum

§16 extr.: cfr. Appian. Mithrid. 116. Plutarch. Pomp. 45 p. 642.

1 ne BFdD. et ne Lv. | effetas ref BS. -ectas res Fdh. de ea re. Lv. | nulla BLv. qua dh. quam F. 2 ad BLv. om. Fdh. | excedente F. 3 eo BFdhG(S). ea H. quo Lv. | tricliniaref B. | tres om. B. 4 auro & BLv. -rom F. 7 circumdata vite BLv. -davit F. 7. 8 musaeum B¹Lv(J). -seum B²C. -sae F. cfr. XXXVI 154. 8 in om. L. | dist. S.

9 & BFdhS. ut et Brot. om. Lv. | imago BLv. iam ago F. iamne dh. | gn. pompeii B². | illo ego. illa BLv. om. F. cfr. VII 53. | relicino BS. fel. F. reciduo h. renduo d. regio Lv.

10 gratia F. | probi BLv. propi h. pro qui F. 11 ficta ego. illa BFhD. illa inquam Lv. | ita ego. illa B (nisi iteratum est ex v. 9). om. rv. | veriore FLhv(J). verio B¹. -ivs B²S. | luxuriae G(J). -ria & B. -ria L¹. -ria quam L²dhv (Brot.). -xoria F. 12 numquam BS. rum quam L. quam G. num quod F. quod v. om. dhH. | illos Lv(S). molles dhH. 13 triumphasses dhv.a.S. | e BdhG. et F. de Lv. dist. G. 14 e (pro et) L. | quas BS. quae r. quam dhv.

15 gerere te BG. -rere quae dh. habere gerereque v. generet ne L. -rat F. | sit BD. sit sic d. sit hinc rv.

16 non ergo BS. nonne rv. nam dh. | similior tui dhv.a.S.

16. 17 pyrenae B. 17 foedum B. -umque rv. cfr. XXXVI 201. XXX 15. XXVIII 87. VII 1. XVIII 206.

17 et p. 387, 1 probum era F.

erat, ni verius saevum irae deorum ostentum id credi
 oporteret clareque intellegi posset iam tum illud caput
 orientis opibus sine reliquo corpore ostentatum. cetera
 triumphus eius quam virilia! HS [MM] r. p. data, legatis
 5 et quaestoribus, qui oras maris defendissent, HS [M], mi-
 litibus singulis HS sena milia. tolerabiliorem tamen cau- 17
 sam fecit C. principis, qui super cetera muliebria soccos
 induebat e margaritis, aut Neronis principis, qui sceptr
 et personas et cubilia viatoria unionibus construebat. quin
 10 immo etiam ius videmur perdidisse corripiendi gemmata
 potoria et varia supellectilis genera, anulos translucen-
 tes quae enim non luxuria innocentior existimari possit?

(7) Eadem victoria primum in urbem myrrhina in- 18
 venit, primusque Pompeius capides et pocula ex eo

§ 17 init.: Suet. Calig. 52. — extr.: Martial. epigr. XIV 109.
 cfr. Plin. XXXIII 23.

1 saevum FhS. se um B. sit eum Lv. del. G. | irae BG.
 prae F. per h. om. Lv. | id BLS. om. Fdhv. 2 oporteret L
 v. a. G. | iam tunc d. tantum BSJ. 3 opibus om. L.
 4 eius BLS. -usdem Fdhv. | virilia BFdhG. verissimae sub-
 iciam Lv. | HS [MM] J. HS 0000 B (S lineola supra add.). om.
 Fdhv. sestertia tria milia L. | data L. datum BFS. datum
 mille talentum v. om. dhH. | legatis om. dhHBrot. 5 HS
 [M] J. HS 00 B (S lineola supra add.). HS F. sestertia (HS v)
 bina milia Lv. datum mille talentum dhH. 5. 6 militibus
 FdhH. commi- Lv. milibus B. 6 HS BFS. om. Lv. | sena
 milia BFS (sestertium add. dhH). quinquaginta Lv. 7 G.
 B¹. Gai S. Caii v. | super omnia Lv. a. S. | soccos BS. oculos
 rVen. soccu- v. 8 aut BS. ac L. om. F. et dhv. | sceptr
 et G. -tram F. -tra rv(H). cfr. § 14 init. auro et. 9 per-
 sonas G(D). -nas in cautum F. -nas histriionum H. -nas LS.
 -nis histriionum dhv(Brot.). per (pre B²) B (om. fonaf — unioni-
 bus con). | cubicula hv. a. H. | viatoria FLhv(D). amatoria
 dh. | consternebat L² v. a. G. 10 uidetur B. | perdiffie B¹.

11 varia dhG. -ias F. -ie Lv. -iae C. in varia B. an
 inaurata (cfr. XXXIII 49) vel murrina? | superlectilis B¹. |
 translucentes (tranol- B¹) BS. transeuntes rv. 12 posset F.

13 primus a. | myrrhina BJ (item infra passim). murr-
 dhv. murr. (Ven.) S. murina F. -nam L. om. a. 13. 14 in-
 uexit BFdhv(H). induxit LG. om. a. 14 primusque om. a. |
 capides BS. lap- FdhH. induxit lap- a. om. Lv. | et U. H.
 sex v.

triumpho Capitolino Iovi dicavit. quae protinus ad hominum usum transiere, abacis etiam escariisque vasis expetitis; et crescit in dies eius luxuria. myrrhino LXX HS empto, capaci plane ad sextarios tres calice, potavit ...anus consularis, ob amorem adroso margine eius, ut tamen iniuria illa pretium augeret; neque est hodie myrrhini alterius praestantior indicatura. idem in reliquis generis eius quantum voraverit, licet aestimare ex multitudine, quae tanta fuit, ut auferente liberis eius Nerone exposita occurrent theatrum peculiare trans Tiberim in hortis, quod a populo impleri canente se, dum Pompeiano proludit, etiam Neroni satis erat. vidi tunc adnumerari unius scyphi fracti membra, quae in dolorem, credo, saeculi invidiamque Fortunae tamquam Alexandri Magni corpus in conditorio servari, ut ostentarentur, placebat. T. Petronius con-

§ 19 extr.: (cfr. Suet. Calig. 52 extr.). — § 20: cfr. Tac. ann. XVI 19. Plutarch. de adulat. et amico 27.

2 usus a. | transiere Lv. -ire r. | abactis a. | uasis inde Lv.a.S(D). 2. 3 expetitis om. a. 3 & crescit BS. excre- Fdh. -itque Lv. om. a. | eius BS (sc. usus). eius rei rv(J). fortasse delendum (ortum ex iterato ies); an vero ea? | luxuria BS. luxus rv. | dist. J cum S. | murrino La(Ven.)S. murino F. | lxx J. lxxx av. lxx rH. | HS S. sestertii v. talentis dhH.

4 caliceque Lv.a.B. | potavit ex eo Lv.a.J. | ...anus U 818 (Servilium Nonianum suspicatus: cfr. § 81). annof B. Annius J e con. S. ante hos annos rv(D numerum deesse ratus).

5 confularef B. | adroso (-offo B) BS. abro- L¹dhH. -sa F. -raso L²v. obroso aG. 6 murrini La(Ven.)S. murini F². -nae F¹. 7 ei' generis a. generibus BJ. 8 quantum om. B. | uorauerit FdhB. uoca- B. loca- D. ualuerit Lv. (an cumulanerit?). | licet Lav. liceat Fdh. lic& aestimauerit lic& B (falsa iteratione: cfr. § 23. 25. 29). | estimare adh. exist- G.

9 nerone BS. -one domitio rv. cfr. § 50. XI 238. VII 45. 71. II 92 (semper inverso ordine). an omnia? 9. 10 posita occuparent BS. post hortis (v. 10) transposita habent rv.

10 peculiarem B. | in BS. om. rv. 11 cauentes et dum Lav.a.B. | pompeiano BFdh(B)G. -nis Lv. -nus D cum Sa- bellico. -peio a. | pludit BFh(B). prael- rv. 12 uidit a.

-i uidit Lv.a.Brot. | adnumeri B. 13 fractil a. -ta Lv.a.S.

14 fortunam Fdh. 15 servarit a. om. BD cum U 819. | -dv. -retur r(a?).

sularis moriturus invidia Neronis, ut mensam eius exheredaret, trullam myrrhinam HS CCC emptam fregit; sed Nero, ut par erat principem, vicit omnes HS [X] capidem unam parando. memoranda res tanti imperatorem patrem-
5 que patriae bibisse!

(8) Oriens myrrhina mittit. inveniuntur ibi pluribus 21
locis nec insignibus, maxime Parthici regni, praecipua
tamen in Carmania. umorem sub terra putant calore
densari. amplitudine numquam parvos excedunt abacos,
10 crassitudine raro quanta dicta sunt potoria. splendor est
his sine viribus nitorque verius quam splendor. sed in
pretio varietas colorum subinde circumagentibus se maculis in purpuram candoremque et tertium ex utroque,
ignescente veluti per transitum coloris purpura aut rube-
15 scente lacteo. sunt qui maxime in iis laudent extremi- 22
tates et quosdam colorum reperiunt, quales in caelesti
arcu spectantur. iam aliis maculae pingues placent —

§ 21: Isid. XVI 12, 6. — § 22: Isid. XVI 12, 6. — cfr. Martial. epigr. XIV 113.

1 invidia Ldv. -diae B. -die r. | neronis principis dh
v.a.S. 2 trullam B¹. null- a. unam L. | myrrhinam J.
-na B. murrinam La(Ven).S. marinam F. | fh. B. om. dh
v.a.S. | CCC S. CCC U. CCC sestertiis (talentis H) v. 3 uidit
B. | hs. FJ. fh. B. is a. HS S. om. Ldhv. | [X] J. XXI B. x S.
om. r. c talentis dhH. CCC sestertiis v. | capidem BfAdB.
-dinem a. caped- Lv. 4 memoranda res Fdhv. -dam res
L. -dā rem a. memoref B. | tantam a. | imperatorif B.
6 myrrina a. murrina S. -nam (amu- F) FLVen. | inuenitur
L. | enim ibi Lv.a.S. | pluribus BfAdhS. in pl- v. plurimis
rD. de mendo cfr. XXXI 4. 107. 32. XXXIII 50. 7 maxime
om. La. | figni B. regif a. 7. 8 tamen praecipua B. 9 ampli-
tudine Lv. -ni B. -nē r. | numquam BS. aiumq- F. nulq-
rv. 10 dicta sunt BS. -tum est rv. | potorio a. uasi pot-
Lv.a.S. | splendor F. | est BS. om. rv. 11 iis v(S). if BF
haD. his LdC. | uerius Bdv. -ius us Fa. -ius his L. 13
et tertium ex—p. 390, 1 uitium est om. a. 14 ignescente U.
v(Brot.). -tem C. | colorif (-lor B²) in BH. 14. 15 purpura
rubescente aut lacte candescente Lv.d.Brot. 15 in om. B. |
if BD. 17 iam ego. imi BFJ (ad antecedd. relatum). om.
Ldhv. | aliif B²S. -lif B¹D. his Lv. om. Fdh. | maculae Uv.
om. SJ (errore). | pingef B.

tralucere quicquam aut pallere vitium est — itemque sales verrucaeque non eminentes, sed, ut in corpore etiam, plerumque sessiles. aliqua et in odore commendatio est.

- 23 (9) Contraria huic causa crystallum facit, gelu vehementiore concreto. non aliubi certe reperitur quam ubi maxime hibernae nives rigent, glaciemque esse certum est, unde nomen Graeci dedere. oriens et hanc mittit, quoniam Indicae nulla praefertur. nascitur et in Asia, vilissima circa Alabanda et Orthosiam finitimisque, item 1
24 in Cypro, sed laudata in Europa Alpium iugis. Iuba auctor est et in quadam insula Rubri maris ante Arabiam sita nasci, quae Necron vocetur, et in ea, quae iuxta gemmam topazum ferat, cubitalemque effossam a Pythagora Ptolemaei praefecto; Cornelius Bocchus et 15
25 iugis, depressis ad libramentum aquae puteis. hoc mirum,

§ 23: Seneca nat. quaest. III 25, 12. Isid. XVI 12, 6. cfr. Solin. 15, 29. Prisc. perieg. 704. — Isid. XVI 13, 1. Diodor. II 52, 2. Strabo XV 1, 67 p. 717. Solin. 15, 31. — § 24: cfr. infra §§ 108, 127.

1 itemque BS. -em r. 2 uerruce quae F. -ucae L. -uce a. | mittentes a. rem- L. 3 et in (pro etiam) B. 5 contra B¹. 6 nec Lv.a.G. | alibi B²dh.S. | certe non aliubi (-ibi B²) reperiuntur B (prava iteratione: cfr. § 19). 8 unde BFS. -de et Ldhv. Inde et a. 9 sed (pro quoniam) Lv.a.H. 10 alabandam Lv.a.G. -basnda F. | hortosiam Lav.a.C. | finitimisque BJ coll. VI 20. (adde uicina § 123. VI 65. XVI 135. XVII 80. X 70. XXX 7). -timisque (-tiffimusque a) montibus rv(D). 11 in om. B. | Europae v.a.S. | alipium B¹. 12 et om. BFJ. 13 necron BFdh.H. neron rv. | uocatur ad. 14 iuxta gemmam (-mma Fa) FLad v. om. B (an recte?). | topazum B¹L.S. -zium B². -zion hC. -cium d. -cion v. topazum F. opat- a. cfr. § 107. | cubitaleque F. -lem a. | et fossam F. effossam a. -ffam quae B. 15 ptoleimaei (-lem- B²) B. -lemei F. -lomei a. -maei L. | refecto a. regis praefecto Lv.a.D. 16 lusitania U. (Ven.)S. -ia nasci dhv. | in S e con. J. m B. om. rv. | ammaeensisbus VD coll. CIL II 501. ammaen- FhH. amnen- d. ad men- a. -nensis Lv. 17 deprensus a. -raehensis L. | liberamentum F. qd B. | hoc om. Ldv.a.S.

quod Xenocrates Ephesius tradit, aratro in Asia et
Cypro excitari; non enim reperiri in terreno nec nisi
inter cautes creditum fuerat. similis veri est, quod idem
Xenocrates tradit, et torrentibus saepe deportari. Su-
5 dines negat nisi ad meridiem spectantibus locis nasci.
quod certum est, non reperitur in aquosis, quamquam in
regione praegelida, vel si ad vada usque glaciuntur amnes.
e caelesti umore puraque nive id fieri necesse est; ideo 26
caloris inpatiens nisi in frigido potu abdicatur. quare
10 nascatur sexangulis lateribus, non facile ratio iniri potest,
eo magis quod neque in mucronibus eadem species est
et ita absolutus laterum levor est, ut nulla id arte possit
aequari.

(10) Magnitudo amplissima adhuc visa nobis erat quam 27
15 in Capitolio Livia Augusti dicaverat, librarum circiter CL.
Xenocrates idem auctor est vas amphorale visum, et 25
aliqui ex India sextariorum quattuor. — (Nos liquido ad-
firmare possumus in cautibus Alpium nasci adeo inviis
plerumque, ut fune pendentes eam extrahant.) — peritis

§ 26: Solin. 15, 29. cfr. Isid. XVI 13, 1. — § 27: Solin. 15, 31.

1 quod BS. et quod rv. | efe//fiuf B. ephesius — 4 xeno-
crates om. a. 2 reperiri BS. inueniri rv. 3 ueri U.v(S).
uero C. 4 et ego. e B. a d. om. rv. 4. 5 sudines om. a.
-nes uero Lv.a.S. 5. 6 dist. U 820. 6 non enim Lv.a.S. |
aquosif locif BSJD. cfr. XXV 76. 124. 154. XXVII 43.
XVI 77. (de prava iteratione cfr. § 19). | quam B. 7 gla-
cietur La. 8 e BFS. a La. om. dhv. | puraque BS. parua-
que rv. | necesse — nota sunt (p. 392, 1) om. a. 9 coloris F.
-lor B. | nifi in BFB(S). in Lv. non nisi dH. | potui addi-
citur dHBrot. 10 angulosi Lv.a.B. | iniri BFhS. inueniri
(-re L¹) Ldv(D). 11 et (pro eo) L. | in del. v.a.S. | specief
Bv. -ie r. 12 et om. L. | absolutus est Lv.a.S. ab eo so-
latus est F. | laeuor BLugd. | est BS. om. rv. | id possit parte
L. 15 leui F. iulia S. | augusti FD coll. Solino -sta BL
codd. Solini Heidelb. et Bern. v. | cl BSolin. S. L Fv. quinqu-
ginta LLugd. 16 idem del. HBrot. 17 india BS. -dia
crystallum (-lio F) rv. 17-19 uncus ego posui. pertinere
videntur rv. ad § 25 extr. 18 nasci BFdhv(S). -sci atque
LG. 19 ut plerumque FLdv.a.S.

- 28 signa et indicia nota sunt. infestantur plurimis vitiis, scabro ferumine, maculosa nube, occulta aliquando vomica, praeduro fragilique centro, item sale appellato. est et rufa aliquis robigo, aliis capillamentum rimae simile. hoc artifices caelatura occultant. quae vero sine vitio sint, pura esse malunt, acenteta appellantes, nec spumei coloris, sed limpidae aquae. postrema auctoritas in pondere est. invenio apud medicos, quae sint urenda corporum, non aliter utilius uri putari quam crystallina pila adversis
29 opposita solis radiis. alius et in his furor, HS centum quinquaginta milibus trullam unam non ante multos annos mercata matre familias nec divite. Nero amissarum rerum nuntio accepto duos calices crystallinos in suprema ira fregit inlisos. haec fuit ultio saeculum suum punientis, ne quis alius vis biberet. fragmenta sarciri nullo modo queunt. mire his ad similitudinem accessere vitrea, sed

§ 28: Solin. 15, 30. — extr.: cfr. Plin. XXXVI 199. Isid. XVI 13, 1. (Orph. Lith. 180 sqq. κρη. p. 138). — § 29: Suet. Nero 47 init.

1 utif B¹FLD. 2 ferrugine v.a.H. | aliqua dHBrot. | uomitica B. 3 item BFdhaH. a Lv. et B. | sole Lav.a.B.
4 aliquis ego. -quid Fa. -cui BS (de mendo cfr. § 51. 53. XVII 262 extr. 231). -quibus Lv. | rubigo av.a.S. 5 et latura a. litura Lv.a.G. | sunt dhv.a.S. 6 pura BaBrot.(D). -ro F. -ras Ldhv(S). | acenteta hB. -ela B. adcenteta F. acc- L. -tera a. 6. 7 spumae colore (-ris d) dHBrot.
7 sed BH. om. rv. | limpidae (H. lymphi- B. -pi- G) aquae BdG. lympidaeque F. -daeque v. limpidaeque L. -dieque a. | postremo v.a.S. postrema—pondere est pertinere videntur post solis radiis (v. 10). 8 apud BS. om. rv. cfr. XXVI 107. | quae sint BS. quae a. quae sunt rv. 9 alter B. | uri BS. id fieri rv. | putari BS. -re (pot- F) rv. | pita B¹. pida F.
10 opposita BFdhS. app- Lv. adp- a. pos- G. | & in hif BS. hic rv. | HS cod. Poll. v. sestericiis L. -cia a. om. rJD.
10. 11 quinquaginta centum FLA. CLM dhv.a.J. 11 millibus B. | una Lv.a.B. unit F. 12 mercata BF(B)S. -ta a Lv. -tam dh. -tä a aVen. | patre a. | nero BS. om. a. idem (G. item v) nero (uero F) rv. 13 an in (post inos) delendum?
14 fuit suprema BSJ (prava iteratione: cfr. § 19). | ultio S e con. J. uitio BF. in uitio rv. ratio dhB. 15 iis v(S). if B¹FLD. hif r. ex his C. 16 mire BC. -reque rv. | hif BS. om. rv. | uitre B¹. -tria a. -tri Lv.a.B.

prodigii modo, ut suum pretium auxerint, crystalli non deminuerint.

(11) Proximum locum in deliciis, feminarum tamen 30 adhuc tantum, sucina optinent, eandemque omnia haec 5 quam gemmae auctoritatem; sane priora illa aliquis de causis, crystallina frigido potu, myrrhina utroque; in sucinis causam ne deliciae quidem adhuc excogitare potuerunt.

Occasio est vanitatis Graecorum detegendae: legentes 31 10 modo aequo perpetiantur animo, cum hoc quoque intersit vitae scire, non quidquid illi prodidere mirandum. Phaethontis fulmine icti sorores luctu mutatas in arbores populos lacrimis electrum omnibus annis fundere iuxta Eridanum amnem, quem Padum vocavimus, electrum appellatum, 3, 117 15 quoniam sol vocitatus sit Elector, plurimi poëtae dixere

§ 30 init.: cfr. Ovid. met. II 366. — § 31: Ovid. met. II 364. Isid. XVI 8, 6. (Diosc. I 110). cfr. Homerus Z 513. T 398. — Nicand. fragm. 63 (OSchneider).

1 prodigi B¹aS. 1. 2 crystalli non deminuerint (dim-B¹L) BLv. om. r. dist. v. a. C (cfr. Fröhner anal. crit. p. 15. 16). 3 feminarum — 4 tantum om. a. 4 succina d(?)v. a. S (ubique). | eandemque FLv. ead- r. 5 priora illa BS. -ra a. -rem F. -res L. maiorem dhv. | aliquibus dhv. a. S. 6 frigido (-da La. rigid F) potu (-tus si F) myrrhina (BJ. murri- rS) U. S. et murrina (minima h) habent (del. v) rigidi potus dhv. | utroque BFaS. -raque dhv. vitreaque L. 7. 8 excogitare potuerunt BS. -itauerunt dhv. -itauere La. excogende F. 8. 9 dist. U 821. 9 occasio — detegendae om. Fh. | est om. a. | uanitatis est a. -tas Ldv. a. S. | grecorum U. | detegendae BS. diligentiae d(?)B. -ter rv. | legens L. 10 aequo BFS. -que dhv. equa r. | perpetiatur L. -tien F. | animo S e con. J. ablimo B. nemo r. me de ortu eorum dhv. 11 scirent F. | non BL. cfr. U 821, de mendo § 42 extr. 63. nos S e con. J. num F. ne a. ponere dh(B). posteros v. | quid F. 11. 12 phaethontis dh(?)v. faeto- B. feto- La. phetentis F. 12 ictu a. | luctu B¹dh Isid. S. -tum B¹. fluctu Fa. fletu Lv. | mutatis a. 12. 13 populose (-of B²) ac B (ortum ex iterato lac). -os esse ac U 821. 14 uocamus dhv. a. S. | et electrum Fdhv. a. S. de mendo cfr. XXXIII 80. 81. 15 elector BFC. -tro a. -tros Lv.

primique, ut arbitror, Aeschylus, Philoxenus, Euripides, Nicander, Satyrus. quod esse falsum Italia
 32 testimonio patet. diligentiores eorum Electridas insula
 in mari Hadriatico esse dixerunt, ad quas delaberetur
 Pado. qua appellatione nullas umquam ibi fuisse certum
 est, nec vero ullas ita positas esse, in quas quidquam
 cursu Padi devehī posset. nam quod Aeschylus in Hi-
 beria [hoc est in Hispania] Eridanum esse dixit eundem-
 que appellari Rhodanum, Euripides rursus et Apol-
 lonius in Hadriatico litore confluere Rhodanum et Padum,
 33 faciliorem veniam facit ignorati sucini tanta ignorantia
 orbis. modestiores, sed aequē falsum, prodidere in ex-
 tremis Hadriatici sinus invils rupibus arbores stare, quae
 canis ortu hanc effunderent cummim. Theophrastus
 effodi in Liguria dixit, Chares vero Phaëthontem in Aethio-
 pia Ἀπυωνὸς ἦνεν obisse, ibi et delubrum eius esse
 atque oraculum electrumque gigni. Philemon fossile
 esse et in Scythia erui duobus locis, candidum atque
 cerei coloris quod vocaretur electrum, in alio fulvum quod

§ 32: de Aeschylō cfr. G Hermannī opusc. III 131 sqq. —
 Apollon. Rhod. IV 627. — § 33: Th. lap. 29.

1 aeschylus B¹. aescylus F. eschy- s.v.a.C. escyllus L.
 1. 2 euripideffe (-def led B²) B (om. nicander—quod esse).
 eschylus a. om. v.a.S. 2 nicander satyrus FLindex D. add.
 iterum nicander a. satyrus nicander (mēa- d) d.h.S. nicander
 euripides satyrus v. 3 diligentiores—14 cummim om. a.
 4 in om. F. 4. 5 delaberetur (-aue- B¹) pado B.S. dilaberetur
 padus rv. 5 appella B. 6 ita om. L. ibi d.h.v.a.S. | ap-
 positas d.h.v.a.S. 7 deueheretur L. | possit d.h.v.a.D. om. L.
 7. 8 iberia h.C. 8 uncōs posuit U 822 coll. III 21. XX
 254. | in Bv. om. r. 9 rhodano F. 11 uiniam B¹. | ignorat
 FL. | sucini d.h. -ini in ll.v. cfr. Bergk I p. 32. 14 hoc L.
 v.a.S. | infunderent L. | gummim B²d. -mimi v.a.S. cum mire L.
 15 infundi La. | chares uero om. d.v.a.H. | fetoantē a.
 15. 16 aethiopie a. -piaē h. 16 hammonos neso ego. ham-
 moneffo B. (an hammoneso?). -onis Lav. eam monis F.
 Hammonis insula U 823. cfr. VI 186. | obeffe B. | obi et F.
 ob id d.h.v.a.S. | ibi (pro eius) d.h.v.a.S. 18 scitiae F. |
 i F. 19 caerae F. ere a. | alio B.S. oleo a. alio
 o rv.

appellaretur sualiternicum. Demonstratus lyncurium vocat 34
 et fieri ex urina lyncum bestiarum, e maribus fulvum et
 igneum, e feminis languidius atque candidum; alios id
 dicere langurium et esse in Italia bestias languros. Zeno-
 5 themis langas vocat easdem et circa Padum his vitam
 adsignat, Sudines arborem, quae gignat in Liguria, vo-
 cari lynca. in eadem sententia et Metrodorus fuit. 35
 Sotacus credidit in Brittannia petris effluere, quas electri-
 das vocavit, Pytheas Guionibus, Germaniae genti, accoli
 10 aestuarium oceani Metuonidis nomine spatio stadiorum
 sex milium; ab hoc diei navigatione abesse insulam Aba-
 lum; illo per ver fluctibus advehi et esse concreti maris
 purgamentum; incolas pro ligno ad ignem uti eo proxi-
 misque Teutonis vendere. huic et Timaeus credidit, 36

§ 34: cfr. Plin. infra § 52. VIII 187. Diosc. II 100. Th. lap.
 28. 31. — cfr. Strabo IV 6, 2 extr. p. 202. — § 35: cfr. Plin.
 III 152. IV 103. 99. 94. 95. — § 36: Timaei fragm. 34 (Müller).
 Diodor. V 23 init. — extr.: Solin. 20, 13.

1 sualiternicum B.S. sualt- L.v. subalt- Fdh. H. hyalo-
 pyrrichum D cum U 824. (pterygophoron Diosc.). nomen ad-
 huc corruptum. | demonstratus LdB. demons- rv. | lyncurium J.
 -ion v e Theophr. -ia cū La. lyneum F. luncu B. | id vocat
 FLdhv. a. S(D). 2 urina a F. 3 ingenium L. -niū a. |
 e om. Fa. | Languib; a. | aliof id B.S. alios F. -io a. alii Lv.
 4 dixere v. a. S. | langurof B.S. -rios a. -rias Lv. longoros
 F. 5 if BD. us a. 6 affirmat Lv. a. H. 6. 7 uocari
 lynca (lin- B¹) B.S. om. rv. 8 patris a. arbores L. -oribus
 v. a. H. | & fluere B¹. eff- B¹. 8. 9 electrinās La. 9 uocat
 dHBrot. | pythias a. | guionib; BD. guto- rv(S). cfr. IV 99.
 goto- d. gutto- hC. Inguaeonibus A Riese; cfr. Dettelsen
 Hermæ XXXII (1897) p. 192. Teutonibus Mühlenhoff (forma
 Plinio aliena: cfr. infra et IV 99. XXXV 25). | genti Lav.
 -te r. | accoli BG. -lis Lv. a coll r. 10 aestuarium F. |
 oceani G(D). -no a. ab oceani B. ab oceano Fh. om. hoc loco
 v(J). | metuonidis — spatio om. B. | metuonidis (meton- d) Fh
 dD. -des a. meconomon L. meton- cod. Prag. J. menton- v.
 spatio FahG(D). ab oceano spatio LdBod. Prag. v(J). 11
 ab hoc diei navigatione om. a. | dici L. diei in F. 11. 12
 nabalum Fh. om. a. 12 illuc dHBrot. om. a. | per uer B.S.
 cfr. XVII 111. 112. 198. XVIII 190. uere (-ro L) rv.
 13 pro — p. 396, 5 aestibus om. a. 14 credit Fdh.

- sed insulam Basiliam vocavit. Philemon negavit flammam ab electro reddi. Nicias solis radiorum sucum intellegi voluit hoc; circa occasum vehementiores in terram actos pinguem sudorem in ea relinquere, oceanum deinde aestibus in Germanorum litora eici. in Aegyptu nasci simili modo — vocari sacal —, item in India gratiusque et ipso ture esse Indis; in Syria quoque feminas verticillos inde facere et vocare harpaga, quia folia paleasque et vestium fimbrias rapiat. Theochrestus oceanum id exaestuante ad Pyrenaei promunturia adpelli, quod et Xenocrates credidit, qui de his nuperrime scripsit vivitque adhuc. Asarubas tradit iuxta Atlanticum mare esse lacum Cephisida, quem Mauri vocent Electrum. hunc sole
38 excafactum e limo reddere electrum fluitans. Mnaseas Africae locum Sicyonem appellat et Crathin amnem in oceanum effluentem e lacu, in quo aves, quas meleagridas et penelopas vocat, vivere; ibi nasci ratione eadem qua

§ 37: Isid. XVI 8, 7. cfr. infra § 48.

1 basiliam Bf d h B(H). cfr. § 61. IV 95. balisiam Lr. baltiam C. | negavit BL v(S). uagit Fh. ait dH. 3 hoc Bf h. hos L d v (ad seqq. relatum). | occasum credit d(?) v. a. S. | vehementiores — 4 actos om. B. 3. 4 terra Fh. 4 sudore Fh. | in ea om. L. in ea parte d v. a. S. | dist. U 826. | oceani relinquere d v. a. S. 5 aestib. BS. -tatibus rv. | litoria F. -re a. | in BS. et in rv. 6 uocari B. et (ac La D) uoc. rv. | laca & item B. 7 et ipso ego. ipso D. & pro B. est pro F. om. rv. | in — 8 uerticillos om. a. 8 uerticulos F. | in facerae F. inde facile a. | uocare Bf d h v. -ri rS. | qua B. 9 theochrestus — xenocrates (§ 40) om. a. | theocrestus F. -ophrastus L v. a. H. 10 promunturia B¹. -ium FL D. promuntoria B². -montoria dH. -ium h v. | adpelli ego. dep. B. cfr. § 42 et 35. eici rv. | est B. 11 qui de his Bf d h v. is uero qui L. dist. v. a. S. 11. 12 uiuitque BS. -uit rv. dist. Oehmichen stud. Plin. p. 91. cfr. Bücheler mus. Rhen. XL (1885) p. 306. 12 asarubas BL (index) v. asdrubas coni. H. cfr. Bücheler l. l. p. 307. narubus F. | tradit BS. -didit r (praem. qui v). 13 cephesiada dH Brot. chepesidam Fh. | uocant d v. a. S. 14 reddere BS. dare rv. | mnesias L v. a. H. 15 in africa L. | sicyone (sici- F) FL. | appellatum L v. a. H. | et om. L. 15. 16 cratinam in eo ab oceano L. 16 et flutem Fh. | lacum (om. e) L. 17 uiuere U. v(S). et uere dH.

supra dictum est. Theomenes Syrtim iuxta magnam ³⁷
hortum Hesperidon esse et stagnum Electrum, ibi arbores
populos, quarum e cacuminibus in stagnum cadat; colligi
autem ab virginibus Hesperidum. Ctesias in Indis flumen ³⁹
esse Hypobarum, quo vocabulo significetur omnia bona
eum ferre; fluere a septentrione in exortivum oceanum
iuxta montem silvestrem arboribus electrum ferentibus.
arbores eas psitthachoras vocari, qua appellatione signi-
ficetur praedulcis suavitas. Mithridates in *Carmaniae*
litoribus insulam esse, quam vocari Seritam, cedri genere
silvosam, inde defluere in petras. Xenocrates non su- ⁴⁰
cinum tantum in Italia, sed et thium vocari, a Scythis
vero sacrium, quoniam et ibi nascatur; alios putare in
Numidia ex limo gigni. super omnes est Sophocles
⁵ poeta tragicus, quod equidem miror, cum tanta gravitas

§ 39: Ctesias Indic. ap. Phot. bibl. 72 p. 149 (fragm. ed. Baehr p. 252 § 19).

1 est BS. est de (in Fdh) electrīde lacu rv. | lyrtim iuxta
BS. iuxta syrtim rv. 2 hesperidum hv. a. S. | esse BFh.S.
om. L¹. ex quo L². esse ex quo v. | et — 4. 5 flumen esse om.
Fh. | et — 3 cacuminibus BS. om. Lv. 3 in stagnum L²v.
-na B². -nat B¹. in L¹ lac. usque ad hesperidum (v. 4).
4 autem ab BS. uero a L²v. | ctesias Bv. ethesias L. | in BS.
om. Lv. | indiif B². 5 omnia BS. -ia uasa (as F. in se H)
rv. 5. 6 bona eum ferre BS. ferre bona rv. 6 fluere
B¹. | exortivum FdC. -ritum B¹. -rtum rv. | oceanū oceanum
B. 8 eas om. F. se d. | plitthachoras (-ra B) BD. siptach-
H e Ctesia. apitachora F. aphytacoras Lv. | qua om. F.
9 carmaniae D. germ- (-icae F) ll. v. de mendo cfr. § 110.
131. 134. XXXVI 59. 10 quam BS. om. rv. | uocarique
eam Lv. a. S. | seritam BS. oserietam Fh. -ictam dB. cedron
Lv. 11 fluere B. | xenocrates — 14 gigni om. B. 12 sed
FLaD. uerum dhv. | et thium (= θείον) D cum U 830. etium
F. etiam dh. thieum L. om. a. etiam thieum (thyon H.
thyeum J) v. | uocari om. adh. 13 ueros Fdha. | sacrium
Fv(D). -crum LdhJ. -cro' a. an Sacium? | nascitur L.
14 numidico a. | ex limo ego. cfr. § 37 extr. ex uino F. ex
dh. om. rv. ex humo D. 15 poeta tragicus BS. tragicus
(-igus F) poeta rv. del. D cum U 831. | cum BS. om. rv.
15 et p. 398, 1 grauitat ei BS. -tas et F. -tate rv.

- ei cothurni sit, praeterea vitae fama alias principi loco genito Athenis et rebus gestis et exercitu ducto. hic ultra Indiam fieri dixit e lacrimis meleagridum avium
- 41 Meleagrum deflentium. quod credidisse eum aut sperasse aliis persuaderi posse quis non miretur? quamve pueritiam tam inperitam posse reperiri, quae avium ploratus annuos credat lacrimasve tam grandes avesve, quae Graecia, ubi Meleager periit, ploratum adierint Indos? quid ergo? non multa aequae fabulosa produunt poetae? sed hoc in ea re, quae cotidie invehatur atque abundet ac mendacium coarguat, serio quemquam dixisse summa hominum contemptio est et intoleranda mendaciorum in-punitas.
- 42 3. Certum est gigni in insulis septentrionalis oceanii et ab Germanis appellari glaesum, itaque et ab nostris ob id unam insularum Glaesariam appellatam, Germanico

§ 42: Tac. Germ. 45. Solin. 20, 8. 9. Isid. XVI 8, 6. 7. XVII 7, 31. — cfr. Plin. IV 97.

1 coturni B^h. | sit B^S. est r. et d^hv. | flama L^a. flamma Lⁱ. | alia F. del. D. (an magna vel ampliata?). | principi B^Fa.J. -pe d^h(?)B. -pali L^v(D). 2 genitus d^hv.a.S. | & B^S. om. r^v(U 831). | reb; genuis (vel genitis) a. del. U 831. | et—4 eum aut om. a. | & B^S. om. r^v. | adiecto L^v.a.B. | hic enim L. 3 fieri F^Ld^hv(J). fluere Bⁱ. fluere B^S. de mendo cfr. XXXII 121. 4 defluentium BⁱF^d. | quod et L^v.a.S. | vel d^hv.a.S. | separasse F^a. 5 persuaderi F. persuadere Bⁱ (ut videtur; i in ras.) L^v.a.B. | ueretur L^v.a.B. | quam se B. 6 aut (tam F) impericium F^Lv.a.B. | reperri F. -perira B. (an possit reperire sc. Sophocles?). 7 credas F. | lacrimas ui F. -mas ut a. | auesue quae a B^S. auesque (quae F) r. -que e d^hv. 8 greca B. egregias L. -iā a. | ubi om. L^a. | meleager periit (-rit B^D) B^Fd^hv. om. a. -grum etiam perisse et L. | adierint B^S. missem F. 9 (isse v) in a.v. esse apud L. | idol Bⁱ. 10 inuehatur L^v(S). -eatur BⁱF. -eniatur Bⁱd^hH. | abund& B^S. -det et r^v. 11 ac B^FS. hac r. hoc d^hv. ferto F. certo L^a. | quendam quam B. quamquam F. 12 contemptio v. -entio d. -entio U. | est om. F^h. | intuenda L^a. 14 signi F. | in om. F. | oceanif Bⁱ. hocaeani F. hoc L. hac cani (vel eam) a. 15 glaesum B^S. glassū a. glessum r^v. | a d^hv.a.S. 16 glaesariam F. gless- L^ad^hv.a.S.

Caesare res ibi gerente classibus, Austeraviam a barbaris dictam. nascitur autem defluente medulla pinei generis arboribus, ut cummis in cerasis, resina in pinis erumpit umoris abundantia. densatur rigore vel tempore ac mari,
 5 cum ipsum intumescens aestus rapuit ex insulis, certa in litora expellitur, ita volubile, ut pendere videatur atque non sidere in vado. arboris sucum esse etiam prisca
 nostri credidere, ob id sucinum appellantes. pinei autem
 10 et quod accensum taedae modo ac nidore flagrat. adfertur a Germanis in Pannoniam maxime provinciam, et inde Veneti primum, quos Enetos Graeci vocaverunt, famam rei fecere proximique Pannoniae et agentes circa

§ 43: Corn. Nep. ap. Cassiod. Var. V 2. Solin. 20, 9. 10. Tac. Germ. 45.

1 ref — claffibuf BS. res ibi classibus gerente r. ibi classibus rem gerente dhv. | austeraviam B¹Fa¹S coll. IV 97. -terā uiam B¹. -trauiam Lv. | a om. Fa. 3 gummis F. -mmi B¹dhv. a. S. | in gerasis F. in cera L. sincera a. | in BS. om. rv. | pinif B¹a. H. -neis Lv. piris Fdh. 4 dist. v. a. C. | densantur F. | tempore FLh Solin. Isid. v(J). -ri a(?). pondere B. tepore d(?) B. | ac mari ego. aut mari BFdhv(S). aut amori a. om. L. autumnali B coll. Solino. 5 ipsū ego. ipfa BS. ipae F. uero L. uere D coll. § 35. om. rdhv. | certa ego. -te ll.v. (aduersa Tacit.). 6 litore Fdh. 6. 7 atque non (ego. nos F. cfr. § 31) sidere F. atque considerare hB. atque a. om. BLv(S). aqua non sidere D. 7 in uado BFdS. in a. quod L. in uado. Quod v. | arboris dhv. -re Fa. -rum (sed post esse) L. Roborif B. | etiam ll.v(S). om. dC. 8 pinei BS. -neae adh. -nae F. -nea L. 9 generif BS. om. rv. | arbores a. | atritu a. acr. F. 10 quod — flagrat om. a. | ecensum F. accensum — 10. 11 adfertur om. B. | flagret v. a. S. 10. 11 adfertur Lv(S). affirmatur (adf. F) Fdh. H. 11 a om. F. | in annontam F. inde d. idem h. ideo H. | maxime BB(S). -mo F. mox per rv. maxime appetitam dhH. | prouinciam om. BSJ. 12 uenienti a. aduectos dhH. | quof BS. quos graeci (gre- Fa) rv. | enetos cod. Poll. v(Brot). hen- C. lenatof B. inatof F. natos a. nitos L. macatos dhH. | greci B. om. rv. a. S. | uocauerunt BS. -ant Lav. -abant FdhH. 13 rei fama a. | proximique BS. -ma r. -mi Verc. -mae v(H). an proximi quippe? | & agentef BS. id accipientes Fdhv. ad accipiennonie a. om. L.

- 44 mare Hadriaticum. Pado vero adnexa fabula est evidens causa, hodieque Transpadanorum agrestibus feminis monilium vice sucina gestantibus, maxime decoris gratia, se et medicinae; creditur quippe tonsillis resistere et facium vitiis, varie genere aquarum iuxta Alpibus infestant
- 45 guttura hominum. DC M p. fere a Carnunto Pannonia abesse litus id Germaniae, ex quo invehitur, percognitum nuper, vivitque eques R. ad id comparandum missus ab Iuliano curante gladiatorum munus Neronis principis qui et commercia ea et litora peragravit, tanta copia inventa, ut retia coercendis feris podium protegentia sucinis nodarentur, harena vero et libitina totusque unius diei apparatus in variatione pompae singulorum dierum esse:

§ 44: Isid. XVI 8, 7. — § 45: Solin. 20, 11. (cfr. Suet Nero 12).

1 adnexa *ll.v(S)*. -xae *Hack.* | fabula est *BS.* -le *L.a.* -lae *v.* -la *Fdh.* | evidente *BFhS.* -ta d. uidentur *r.* -etur *v.* an evidenti de? *magis vero Plinianum sit adnexae fabulae est evidens; cfr. XVII 12. XXXI 54. IX 71. 2. II 138.*

2 transpadanorum (-don- *B*) *BFdhv(H)*. -narum *r Vere.*

4 creditur quippe tonsillis (toff- *B*) *BS.* quando (*qn FL*) tonsillis creditur *rv.* 5 varie *B¹.* -iae *F.* -io *B²Lv.* -iū *a.* generū *a.* | alpif *B¹S.* -pel *B².* aliis *Fa.* -ios *L. om. dH.* illos *v.* 6 guttura — fere *om. a.* | hominum *BS. om. r.* ac uicinas carnes *dhv.* | dc mil. p. fere *B(SJ)D.* ac p. fere *F.* ac fere passibus trecentis *L.* sexcentis (*G.* centum *dhv*) fere *M.* pass. *dhv.* | a *ll.G.* abesse a d. abest a *hv.* 7 abeffe *BS.* -est *rG. om. dhv.* | id (id ae *F.* a *dh*) germaniae (-ia *dh* ex quo *BaFdhG.* ex quo id germaniae *Lv.* quo id a germania *B.* 8 est nuper *B²D.* | uiuitq. *BS.* uidit *a.D.* uidit enim *Lv.* uidete *F.* | eques *BLv.* eq' *a.* q *F.* | *R. BFaD.* romanus *Lv.* | adi comparandi *F.* | a *adhv.a.S.* 9 gladiatorum *Fdhv(D).* -rum *r. cfr. XXXV 52.* 10 qui & *BS.* quin et *FdhD.* qui nec *r.* qui haec *v.* | ea *BS. om. rv.* exercuit *D cum U 832.* 11 coercendis (coher- *av*) *BLav(S).* arcendis *dhB.* -ntis *F.* | ferit *a. om. Lv.a.B.* | spodium *Lv.a.B.* podium *q. B.* -umque *S.* | egentia *B.* teg- *S.* | sicinis *F¹.* -nes *F¹.* sucidis *a.* -ino *dHBrot.* 12 harena *D coll. XXXIII 90. XXXVI 162.* arma *ll.v.* | liuitina *B¹.* | totufq. *B²Lav.* to ufq. *B¹.* totiusque (toci- *F*) *r.* 13 in—dierum *BS. om. rv.* *uncis inclusit J.* | pompae *S.* -pae ac *B.*

e sucino. maximum pondus is glabrae attulit XIII libra- 46
rum. nasci et in India certum est. Archelaus, qui
regnavit in Cappadocia, illinc pineo cortice inhaerente
tradit advehi rude polirique adipe suis lactentis incoctum.
liquidum id primo destillare argumento sunt quaedam
intus traluentia, ut formicae culicesque et lacertae, quae
adhaesisse musteo non est dubium et inclusa durescente
eodem remansisse.

(12) Genera eius plura sunt. ex iis candida odoris 47
o praestantissimi, sed nec his nec cerinis pretium. fulvis
maior auctoritas. ex iis etiamnum amplius traluentibus,
praeterquam si nimio ardore flagrent; imaginem igneam
in iis esse, non ignem, placet. summa laus Falernis a
vini colore dictis, molli fulgore perspicuis in quibus et
15 decocti mellis lenitas placeat. verum hoc quoque notum 48

§ 46: Solin. 20, 12. Tac. Germ. 45. Martial. epigr. VI 15.
IV 32, 59. — § 47 extr.: Solin. 20, 12, 13. Prisc. perieg. 283. —
§ 48: Isid. XVI 8, 7. Solin. 20, 13 cfr. Plin. supra § 37. Plato
Timae. p. 80 C. Geopon. XV 1, 29.

1 de La. 2 nascitur F. nasci—est om. a. 3 illic a. |
pineo FdhH. -of B. in eo a. om. Lv. 4 adipe suis FdhB
coll. Solino: om. rv. | lactentif BdhB. lat. Fa. lacte Lv.
5 liquidum id BS. -dum (h'q die a) rv. | sunt om. Fdh.
6 intus om. La. (interlucent Tacit.). | in (pro ut) F. | pulices-
que La. aut culices dv.a.S. | & BLa.S. ex F. om. dhv. | la-
cerate F. -tae h. -rtaeque v.a.S. | quae BFS. om. r. quas v.
7 adhesissem usteo F. -herentes in eo L. om. a. | nec L. |
et uncis inclusit J. | inclausa a. -lusas Lv.a.S. in eius a F. |
durefcente BS. -cens (vel -centes) a. -cere L. daurescentes F.
indurescente dh. -ti v. 8 eodem remanisse (-ise B¹) BS(D).
om. rv. uncis inclusit J. 9 sunt ex iis (if B¹D. hif B²) BS.
om. rv. uncis inclusit J. 10 ne Fa. | cerinif BS. cernis Fa.
cereis dhB. tetrus Lv. 11 ex iis (is LD) Ldhv. ex his Fa.
exift B¹. exiftit B². | etiamnum dhv. -unc FLa. &iam B. |
amplius BD. -ior rv. | traducentibus a. 12 sa F. | amore
a. | imaginemque Lv.a.S. 13 in iis (if B¹D. hif B²) effe
BS(D). inesse Lv(J). in sese r. | ignem BLv. -nem igneam r.
14 perspicui BS. -cui sunt r. -cuis. sunt v(D). | dist. ego
(ut sint ablat. absol.). | et in quibus Lv.a.S(D). cfr. XXIV 80.
XXVIII 231. 15 placeat uerum om. B¹. | uerum—p. 402, 13
utiis aut om. a. 15 et p. 402, 1 notum fieri BLv. finiri F.

fieri oportet, quocumque modo libeat, ea tingui, haedorum sebo et anchusae radice, quippe iam et conchylio inficiuntur. ceterum attritu digitorum accepta caloris anima trahunt in se paleas et folia arida et phyliras, ut magnes lapis ferrum. ramenta quoque eius oleo addito flagrant
 49 lucidius diutiusque quam lini medulla. taxatio in deliciis tanta, ut hominis quamvis parva effigies vivorum hominum vigentiumque pretia exsuperet, prorsus ut castigatio una non sit satis. in Corinthiis aes placet argento auroque mixtum, in caelatis ars et ingenia; myrrhinorum
 21 sqq. et crystallinorum diximus gratiam; uniones capite circumferuntur, gemmae digitis; in omnibus denique aliis vitiis aut ostentatio aut usus placet: in sucinis sola de-
 50 liciarum conscientia. Domitius Nero in ceteris vitae suae portentis capillos quoque Poppaeae coniugis suae in hoc nomen adoptaverat quodam etiam carmine sucinos appellando, quoniam nullis vitiis desunt pretiosa nomina; ex eo tertius quidam hic colos coepit expeti matronis.

§ 49 init.: cfr. Pausan. V 12, 7.

1 modo B¹Fdhv(S). om. LG. | libeat ea tingui ego. libeat tingui FLG(J). tingi libeat dhv. ea tingere libeat tingui BS(D). de iteratione cfr. § 19. | an tingui, ut? 2 sepo B². seuo dhv.a.S. | ancusae B¹. amc- F. | iam & BS. etiam rv. 3 coloris B¹L. 4 & B¹Fdhv(S). ac LG. | folias F. | & (ac F) phyliras (fil- B. hiluras F) BFG(S). om. Lv(H). 5 erementa L. | an que (pro quoque)? | eius ll.S. sucini dhv. | addito ll.v(S). -ta G. 6 lucidius L. | ni (pro in) F. 7 tantu aut F. | hominis FLdv. -nem B. an hominum? 8 exsuperet BS. su- rv. 10 mixtum BFv(H). -to LG. | an ingeniū? sed cfr. § 76. 11 uniones quod dhv.a.S. 13 uitif aut BS. -tiis rv. | placet et La. | folia BS. om. rv. 13. 14 deliciarum BS. -rum tantum rv. 15 quoque om. a. | poppaeae (-ppae B. -ppee a. popeae F) coniugif (-ge F) suae (sive a) BFa.S. coniugis suae poppaeae Lv. | in om. BS. 16 nomine BS. (an huic nomini, ut V 119?). | adaptaverat L. | fucinos B¹Fdhv(S). -na rG. 17 et quoniam dhv.a.S. dist. Littré. | uitif B¹D. 18 quidam hic FLaG(D). hic quidam (-dem v) dhJ. hic BS. (i. e. Poppaeanus sucini color quasi quidam novus praeter Falernum et melleum: cfr. 47). | a matronis dhv.a.S.

Usus tamen aliquis sucinorum invenitur in medicina, sed non ob hoc feminis placent. infantibus adalligari amuleti ratione prodest. Callistratus prodesse etiam 51 cuicumque aetati contra lymphationes tradit et urinae 5 difficultatibus potum adalligatumque. hic et differentiam novam fecit appellando chryseletrum quod sit coloris aurei et matutino gratissimi aspectus, rapacissimum ignium, si iuxta fuerint, celerrime ardescens. hoc collo adalligatum moderi febribus et morbis, tritum vero cum melle ac 10 rosaceo aurium vitiis et, si cum melle Attico teratur, oculorum quoque obscuritati, stomachi etiam vitiis vel per se farina eius sumpta vel cum mastiche pota ex aqua. — Sucina et gemmis, quae sunt tralucidae, ad- ulterandis magnum habent locum, maxime amethystis, 15 cum tamen omni, ut diximus, colore tinguntur. 48

(13) De lyncurio proxime dici cogit auctorum perti- 52 nacia, quippe, etiamsi non electrum id, tamen gemmam esse contendunt, fieri autem ex urina quidem lyncis, sed et genere terrae, protinus eo animali urinam operiente,

§ 51: Pl. iun. 61, 23. — Diosc. I 110 extr. — § 52: cfr. Plin. supra § 34. VIII 137. Diosc. II 100. Isid. XVI 8, 8. XII 2, 20.

1 aliquif BS. om. hoc loco et post inuenitur (-entur F) habent rv. 2 plac& BS (sc. usus). 3 prodeffe BS. om. hoc loco et ante tradit habent rv. | etiam BaS. quam d. et rv. 4 quicumque B¹. 6 fecit BS. cfr. XVI 245. 166. XIX 54. XXIII 29. XXXI 90. (XIII 104). adtulit rv(J). cfr. XXXIV 96. | cryseletrum B. | quod si a. quasi Fdh v.a.S. | colore a. 7 gratiffimi BdhC(H). -mo G. grauis- simi rv. | adpectu ahG. 8 fi BS. et si rv. 9 uero BS. om. rv. 10 sic F. | conteratur dv.a.S. 11 obscuritati BaS. -tis Fa. -tibus Lv. 12 sumpto a. | uel om. F. | mastice a. | pota La(Jerrore). 13 etiam dhv.a.S. | sint F. 14 hab& B. | amethystu La. -histi F. 15 tamen BS. om. rv. | tingua- tur dh(?)S. 16 lyncurio B¹. lig- B². lintu- F. 17 id ego. id esse (esset Lhv. effe contendunt BS) lyncurium (lycu- F. lyngu- B¹. lygu- B²) U.dhv. de interpolatione cfr. § 192. | gemmamque Ph. 18 uolunt (pro contendunt) BS. | autem adfirmant BSD. | quidem om. a. 19 et genere U.S. egestam dhv. | terrae BLS. -ra et F. om. a. -ra dhv. | patronus F. ptn'a. | eo animali BS. bestia hv. om. r. | urinam om. dhv.a.S. | operiente

- quoniam invidet homini, ibique lapidescere. esse autem,
53. qualem in sucinis, colorem igneum, scalpique nec folia tantum aut stramenta ad se rapere, sed aeris etiam ac ferri lamnas, quod Diocli cuidam Theophrastus quoque credit. ego falsum id totum arbitror nec visam in aevo nostro gemmam ullam ea appellatione. falsum et quod de medicina simul proditur, calculos vesicae poto eo elidi et morbo regio succurri, si ex vino bibatur aut spectetur etiam.
54. (14) Nunc gemmarum confessa genera dicemus ab 12 laudatissimis orsi, nec vero id solum agemus, sed etiam maiore utilitate vitae coarguemus Magorum infandam vanitatem, quando vel plurima illi prodidere de gemmis ab medicinae blandissima specie ad prodigia transgressi.
55. 4. (15) Maximum in rebus humanis, non solum inter 13 gemmas, pretium habet adamas, diu non nisi regibus et iis admodum paucis cognitus. ita appellabatur auri nodus

§§ 52. 53: Solin. 2, 38. Th. lap. 28. Solin. 2, 39. Damig. 31. —
§ 55: Plato Politic. p. 303 E. Timae. p. 56 B. Pollux VII 99.

BdhS. -te ea FaD. -te eam Lv. 1 hominum usui dv.a.S. om. h. bonum a(?). | ibique lapidescere BS(D). om. rv(J). | sse F. se a. 2 in igneis sucinis dhv.a.S. | igneum BS. cfr. VIII 137. ignis r. om. dhv. | scvlpig. B². alpisq. a. om. L. 3 aut Badhv. ac rD. | nec (pro ad) a. | rape a. | ac Lav. ad r. 4 quod om. Fha. | diocli BahS. -ly F. -les Ldv. | cuidam FhS. qui- B. -dem et Ldv. qda a. 4. 5 quoque BS. om. rv. 5 eo F. | uifam Bdv. -sa Fha. -so L. 6 falsum BS(D). om. rv(J). 8 succurri BS. occ- rv. 9 spectetur BS. si pecce- F(a?). sipicte- L. si pote- (porte- v) dhv. 10 ab BS. a rv. 11 uero om. La. | etiam BS. a (= & fort. recte) r. ad v. 12 maiorem v.a.S. | utilitatem B¹v.a.S. | uitae obiter (-tum a) Fdhv.a.S(D). cfr. § 118. | coarguemus (cor ar- B) S. -uetur rv. | infandam (-fun- B) S. -da (nef- a) rv. 12. 13 uanitatem BS. -itas rv. 13 prima B. | ab BS. om. rv. 14 blandissima specie ad BS. ex his blanda specie dhH. ex his species (-iae F) blando (-da Fa) rv. | prodigio v.a.H. 16 adamaf Bv. -mans r. 17 his a. | cognitus v. -tus ut a. -tum B¹. -tu B². cogcognitus F. commodus L. | ita FdhaS. B¹. fit B². om. Lv. | appellabatur om. Lv.a.S. | auri nodus FS. cfr. XXXIV 136. auri modo dhH. unus modo Lv.

in metallis repertus perquam raro [comes auri] nec nisi
 in auro nasci videbatur. veteres eum in Aethiopum me-
 tallis tantum inveniri existimavere inter delubrum Mercuri
 et insulam Meroen, dixeruntque non ampliorem cucumis
 5 semine aut colore dissimilem inveniri. nunc primum 56
 genera eius sex noscuntur: Indici non in auro nascentis
 et quadam crystalli cognatione, siquidem et colore tralu-
 cido non differt et laterum sexangulo levore, turbinati in
 mucronem e duabus contrariis partibus, quo magis mire-
 10 mur, ut si duo turbines latissimis partibus iungantur,
 magnitudine vero etiam abellani nuclei. similis est huic
 Arabius, minor tantum, similiter et nascens. ceteris pallor
 argenti et in auro non nisi excellentissimo natalis. in 57
 cudibus hi deprehenduntur ita respuentes ictus, ut ferrum
 15 utrimque dissultet, incudes ipsae etiam exiliant. quippe

§ 56: Dionys. perieg. 1119. Solin. 52, 53. Prisc. perieg. 1068.
 August. civ. dei XXI 4, 4. — Solin. 52, 54. Isid. XVI 13, 2.
 Damig. 3. Solin. 52, 55. — § 57: Seneca dial. II 3, 5. Th. lap.
 19. Isid. XVI 13, 2. — Damig. 3.

uno mod' a. auri comes U 836. 1 *uncos ego posui*. comes
 auri (Lv. auro dhJ. -rum Fa) FdhLv. om. BU 836. 2. 3
 metallis tantum BhS. tantum metallis rv(D). 3 invenire
 B¹. | mercurii B²av.a.S. 4 atque (pro et) Fdhv.a.S. | dixe-
 runt quae B. 4. 5 non cumis amphonis femine a. 5 haut
 D. | colore Ldhv. -rem r. | nunc primum BS. nunc Fdhv(D).
 in a. om. L. 6 nascuntur B. | primum indici D. | in Bv.
 om. r. | nascentef B(a?)SJ. sed cfr. huic (v. 11). 7 & BS.
 set a. sed rv(D). | quodam F. 7. 8 translucido B¹. 8 dif-
 ferunt BSJ. | et om. La. | latere L(a?). | sexangula Fa. | liuore
 B²h. cfr. § 26. leuare L. leua a. | dist. ego. | turbinati B(a?)S.
 -tus rv(D). 9 mucronem LaSolin.v. -ne r. | e BhS. ae F.
 om. d. aut rv. | quo—10 partibus om. Fdh. quo—9. 10 mire-
 mur (-etur a) om. HBrot. 10 latissimi (-mis v) suis La
 v.a.S(J). | iungeretur a. 11 bellani F. auellani (-nae C)
 B²dhv.a.S. | nuclei B¹J. -cleis a. | huic quidem Lav.a.S.
 12 arabicus dhv.a.S. cfr. § 62. | pallidior ah. 13 genti
 a. -tis Lv.a.H. | et in auro om. B. sed cfr. Solin. | natales dH
 Brot. 13. 14 in crudibus F. 14 id (pro hi) F. | repraehen-
 dunt ubi F. | ita BLdhv. ta F. om. a. | ictum Lv.a.S. | ut
 om. a. ut in F. 15 incudesque FdhLv.a.S. | ipsae om. La. |
 dissiliant dhv.a.D. 15 et p. 406, 1 duritia quippe a.

duritia est inenarrabilis, simulque ignium victrix natura et numquam incalescens, unde et nomen [interpretatione Graeca indomita vis] accepit. unum ex iis vocant cenchron, milii magnitudine, alterum Macedonium, in Philip-
 58 pico auro repertum; hic est cucumis semini par. post hos Cyprius vocatur in Cypro repertus, vergens ad aereum
 61 colorem, sed medica vi, de qua dicemus, efficacissimus. post hunc siderites ferrei splendoris, pondere ante ceteros, sed natura dissimilis. namque et ictibus frangi et alio adamante perforari potest, quod et Cyprio evenit,¹ breviterque ut degeneres nominis tantum auctoritatem habent.

59 Nunc quod totis voluminibus his docere conati sumus de discordia rerum concordiaque, quam antipathian Graeci vocavere ac sympathian, non aliter clarius intellegi potest,¹⁵ siquidem illa invicta vis, duarum violentissimarum naturae rerum ferri igniumque contemptrix, hircino rumpitur sanguine, neque aliter quam recenti calidoque macerata et

§ 58: Solin. 52, 55. 56. — § 59 med.: cfr. Plin. XX 2. Marc. 26, 95. Isid. XVI 13, 2. XII 1, 14. Solin. 52, 56. Prisc. perieg. 1065—1070. August. civ. dei XXI 4, 4.

1 uictrix ignium a. 2 unde nomen B. 2. 3 *uncos posuit D.* indomita vis graeca appellatione (interpreta- v) *dh v. a. S.* cfr. *Isid.* 3 accepit. genera adamantis sex a. | unum ex if *BD.* ex his unum a. 4 mili *B¹FLa.S.* quod est milii v. 4. 5 lippicauro a. 5 cucumi *Lav. a. C.* | femini *B¹a. C.* -a& *B¹.* -ne *rv.* 6 hof *B¹Verc.* hoc *rv.* | ad *BL.S.* om. r. in *dhv.* | ereum a. aerium *dhH.Brot.* 7 sed *ego.* sed in *ll.v.* | medica ui *Ba.S.* -camine *Fh.* -cina *Ldv(D).* | de qua *BS.* de quo h. qua *F.* ut *Ldv. om. a.* 8 est siderites *Ladhv. a. S.* | coloris a. | autem *L.* 8. 9 ceteris *La.* 9 et *L.* | namq. *BD.* om. *L.* nam *rv.* | igtibus *B¹.* act- *F.* ictibus enim *L.* | frangitur *dhv. a. S.* 11 et (*pro ut*) *F.* 13 nunc *BS.* id *F(a?).* idque *Lv.* | hif (if *B¹*) docere *BS.* his docere et (*om. a.*) mandare *Lav.* inducere (-rae *F*) *Fdh.* 14 antipathian *B.* -patian a. 15 uocauere *Bdh.S.* appellauere *r(a?)v.* | sympathiam *dhv. a. S.* -phatian *B.* sinpathian *F.* ras nathidian (-tidia a) *r.* 16 duarum *Bv.* -umque *r.* | uiolentissime (-mae v) *Lav. a. H.* 7 ignisque *dhv. a. S.* 13 neque *B¹FdhH.* nec a(?) *G.* ac ne | calidoque *B¹.*

- sic quoque multis ictibus, tunc etiam praeterquam eximias
incudes malleosque ferreos frangens. cuius hoc invento 60
quove casu repertum? aut quae fuit coniectura experiendi
rem immensi pretii in foedissimo animalium? numinum
5 profecto talis inventio est et hoc munus omne, nec quae-
renda ratio in ulla parte naturae, sed voluntas! cum
feliciter contigit rumpere, in tam parvas friatur crustas,
ut cerni vix possint. expetuntur hae scalptoribus ferro-
que includuntur, nullam non duritiam ex facili cavantes.
10 adamas dissidet cum magnete in tantum, ut iuxta positus 61
ferrum non patiatur abstrahi aut, si admotus magnes ad-
prehenderit, rapiat atque auferat. adamas et venena vincit
atque inrita facit et lymphationes abigit metusque vanos
expellit a mente. ob id quidam eum ananciten vocavere.
15 — Metrodorus Scepsius in eadem Germania Basila
insula nasci, in qua et sucinum, solus, quod equidem 36

§ 60 med.: Isid. XVI 13, 2. Solin. 52, 56. — § 61: Isid.
XVI 13, 3. Solin. 52, 57. 53. (Orph. Lith. 194). Damig. 3. cfr.
infra § 192.

1 multif ictibus B in ras. | quoque (pro etiam) B. 2 fer-
reos om. dhHBrot. | hoc om. B¹. | inuento BS. -nio Fa. -ntum
LD. ingenio dh. -genio inuentum v. cfr. XXXII 1. 3 quoq,
a. om. L. | casuue L. | recenti (pro fuit) a. 4 creti F. secreti
et dhv.a.S. | fedissimo F. fid- La. | numinum BG. nomi- Fa.
omni- Ldhv. 5 talis BS(D). muneris (nume- a) talis rv(J). |
inuenio F. | est BS. omnis (hominis v) est rG. | & hoc munus
omne BS(D). om. rv(J). | ne F. 6 ratio BS. om. rv. | nulla
F. illa B¹. | arte B¹. | naturae ratio FLav.a.S. | ut (et Vere.)
cum Lv.a.S. 7 contigit rumpere BS. rumpere contigit (H-
tingit av) rv. | friatur S e con. J. frua- B. feriantur r. fri- D.
frangitur Vere. -gantur dv. 8 hae BFS. a dhv. e a. hae a L.
cfr. § 50. 10 magnete lapide adh.v.a.S. | appositus a. 11
patitur F. 12 afferat a. 12. 13 uincit atque BS. om. rv.
13 faciat a. | meatusque uagos La. 14 a om. La. | et ob id
LG. | ananciten BFS. anchi- Lav. anachi- (B¹)C. eunachi-
(B¹)Verc. -citen hBrot. | uocare a. 15 metrodorus — p. 408, 2
dubitet om. B. | sep' a. | germania LaS. -ia a Fdh. -ia et
G. -ia in v. | basilia (B¹)H. cfr. § 36. balista U.v. in bal-
tia (B¹)G. 16 solus om. dv.a.S. | quod — p. 408, 1 dicit et
om. a.

legerim, dicit et praefert Arabicis. quod esse falsum qui dubitet?

62 (16) Proximum apud nos Indicis Arabicisque margaritis pretium est, de quibus in nono diximus volumine inter res marinas.

5. Tertia auctoritas smaragdis perhibetur pluribus de causis, quippe nullius coloris aspectus incundior est. nam herbas quoque silentes frondesque avidè spectamus, smaragdos vero tanto libentius, quoniam nihil omnino viridius comparatum illis viret. praeterea soli gemmarum contuitu implent oculos nec satiant. quin et ab intentione alii aspectu smaragdi recreatur acies, scalpentibusque gemmas non alia gratior oculorum refectio est: ita viridi lenitate lassitudinem mulcent. praeterea longinquo amplificantur visu inficientes circa se repercussum aëra, non sole mutati, non umbra, non lucernis, semperque sensim radiantibus et visum admittentes ad crassitudinem sui facilitate tralucida, quod etiam in aquis nos iuvat. iidem plerumque concavi, ut visum conligant. quam ob rem decreto homi-

§ 62: (cfr. Th. lap. 36). Isid. XVI 7, 1. Solin. 15, 23. 24. Th. lap. 24. — §§ 63. 64: Isid. XVI 7, 1. Solin. 15, 24. 25.

1 solus dicit *dv. a. S.* | quod — 3 arabicisque *om. a.* | falsum esse *dhv. a. D.* 3 et arabicis *L* (cfr. a). 4 in (*pro de*) *F.* 6 plurib. *BFdhv.* multis *rD.* 7 quippe *BS. om. rv.* | nullius *Bdhv.* -llus *r.* 8 quoque silentes *BS coll. Colum. IV 27, 1. 29, 1. 30, 6. XI 2, 26. XII 7, 1.* quoque uirentes (-tis *FD*) *Fdhv(D).* *om. r.* | frondesque (quoque *L*) uirides *La.* | auide (aut de *F*) spectamus (-tam *F*) *BFaC.* haud desp. *Lc.* desp. *dhVerc.* 9 uividiu *F. om. a.* 10 *mnarū a.* | contuitu *Lav.* collutu *B.* conuiutum *F.* 11 implent *Lav.* -nti *h.* -lā *B.* -leri *Fd.* | fatiant *F.* savtiat *B².* | intentione *Fh.* | alia *U. S.* alia obscurata *dv.* 12 aspectus *B.* | recreatus *F.* | que *om. La.* sculpentibusq. *B².* | gemmis *a.* 13 in (*pro ita*) *BSJ.* | uiride *B¹.* 14 lassitudine *a.* | mulcent *BSJ.* | praeterea *e FhD.* (globosi *e Solino inseri voluit U 838*). | amplificatur *B.* 15 solū *La.* 16 sensi *F.* 17 et visum (-su *Fa*) admittentes *FLadhv. om. B.* (transmittentes *U 839, sed cfr. § 69*). 17. 18 tralucida *om. a.* 18 qui *F.* | non iuvat (sit *?) Lav. a. H. de mendo cfr. § 31.* | idem *BaD.* 19 colli-

it *adhv. a. D.* | quapropter *dhv. a. S.*

num iis parcitur scalpi vetitis. quamquam Scythicorum Aegyptiorumque duritia tanta est, ut non queant vulnerari. quorum vero corpus extentum est, eadem qua specula ratione supini rerum imagines reddunt. Nero princeps gladiatorum pugnas spectabat in smaragdo.

(17) Genera eorum duodecim: nobilissimi Scythici, ab ea gente, in qua reperiuntur, appellati. nullis maior austeritas nec minus vitii; quantum smaragdi a gemmis distant, tantum Scythicus a ceteris smaragdis. proximam laudem habent, sicut et sedem, Bactriani. in commissuris saxorum colligere eos dicuntur etesiis flantibus; tunc enim tellure deoperta internitent, quia iis ventis harenae maxime moventur. sed hos minores multo Scythicis esse tradunt. tertium locum Aegyptii habent. eruuntur circa Copton, oppidum Thebaidis, collibus excavatis.

Plin. supra § 8. — § 65: Isid. XVI 7, 2. Solin. 15, 23. 27. Th. lap. 35. Solin. 15, 26.

1 if B¹D. his B²a. | scalpi uetitis om. a. | quā a. 1. 2 scythicorū aegyptiorumque B. 2 duritiae F. -ties dhv. a. G. | non om. a. ne dv. a. S. 3 extensum Lav. a. S. | que F. 4 supini (supp- FL) rerum FLadhv(J). -nif rebuf BS. de speculis supinis cfr. XXXIII 129 (ceterum XXIII 1. IX 2. XI 125). an vero supinis rerum (ut vitiatu rebus causa simul appareat) i. e. supinis intuentibus? cfr. XXVIII 48, praeterea XVI 174. VII 77. 171. IX 78. 85. 88. X 40. 93. XI 18. XIII 77. XVII 226. XVIII 47. XX 158. XXIII 125. XXVI 93. XXVIII 54. XXXII 41. | imaginem BS, ut § 152. XXI 2. XXXI 86. XXVIII 64. XXXIII 130. sed cfr. § 71. 156. 166. XXXIII 128. 5 pugnas om. a. | expectabat Fa. | in BIsid. S. om. rv. 6 gener F. | nobilissimis F. | scythici F. syrt- a. scythici⁹ B². 7 appellatif B. 8 ut (et v) quantum dhv. a. S. 9 distat a. | syrticus a. scythici v. a. S. 10 sicut et Fdhv. fic & B. sicut r. | quos in Lv. a. S. 11 eos om. L v. a. S. | &efif B&D. | flatib' a. | tunc—p. 410, 10 gemmas om. a. 12 deoperta BIsid. S. om. rv. | internitent BLv(S). inter se tenet F. tersa nitent dhBrot. | qua F. & quia BS. | iis dv. if B¹. his rD. 13 multof BF. 14 aegypti B. -gyptia F. | habent qui Lv. a. S. -ntur (om. eruuntur) F. | copton Lv. sco- B. captos Fdh. 15 thebandis F. | in collibus dhv. a. S. | excavatif BS. ex (H. et Lv) cautibus rv.

- 66 Reliqua genera in metallis aerariis inveniuntur, quapropter principatum ex iis optinent Cyprii. dos eorum est in colore liquido nec diluto, verum ex umido pingui quaque perspicitur imitante tralucidum maris, pariterque ut traluceat et niteat [hoc est ut colorem expellat, aciem recipiat]. ferunt in ea insula tumulo reguli Hermiae iuxta cetarias marmoreo leoni fuisse inditos oculos e smaragdis ita radiantibus etiam in gurgitem, ut territi thynni refugerent, diu mirantibus novitatem piscatoribus, donec
67 mutavere oculis gemmas. — (18) Sed et vitia demonstrari convenit in tam prodigis pretiis. sunt quidem omnium eadem, quaedam tamen nationum peculiaria, sicut in homine. ergo Cyprii, varie glauci magisque ac minus in eodem smaragdo aliis partibus, tenorem illum Scythicae
68 austeritatis non semper custodiunt. ad hoc quibusdam intercurrit umbra, surdusque fit colos, qui improbatur

§ 66 init.: Th. lap. 25.

1. 2 quia propter L. 2 if B¹D. hif B². | cyprii BG. aegyptis F. -ptii v. eg- Ldh. | dosque Lv.a.S. deos F. 3 est in BS. et in Fh. ut et L. est nec in C. et ut in v. | ex om. L. 4 quaque BFhG. que Ld. que quaque v. | perspicitur BFdhBrot. -ciatur LG. resp- v. | innicante L. | mare Lv.a.Brot. 5 ut BS. om. rv. | transluceat B²S. -cet (tral- F) FLv. -centem dhH. | et—ut om. dhHBrot. | niteat BS. -tet rv. | uncos posui cum U 840. | ut BS. om. rv. | expellat BS. -llit Fdh. -llit et Lv. 6 recipiat BS. -pit rv. reficit dh H. | ferunt et in Fdhv.a.G. 6. 7 iuxta cetarias (ceterieas F. catherias d) BFdhv. om. L. 7 leo instuiffe F. fuisse d. | e om. Fdh. ex v.a.S. 8 territi BdhH. -iti instrumenta rv. 8. 9 thynni refugerent BS. refugerent (-runt L) thynni (v. tinni L. inni F) rv. 10 oculos (om. gemmas) L. | et om. a. 11 conuenit BFS. oportet rv. | in tam BFG. in tanto dh. om. rv. | prodigif BS. -gi F. -gio dh. -giosis D cum U 841, sed cfr. § 15. proclui G. om. rv. | pretiif BS. erepti F. om. r. erratu G. reperta v. | quidam LVen. quaedam D. 12 tamen nationum om. L. dapnacionum a. | peculiari Fa. 13 cypri BD. cipri a. | uarie om. La. | magisque uarie (-rii L) ac La. | an aut (pro ac)? cfr. § 72. 14 alif B¹D. | tenerom F. -erem L. 15 austeritatis dhv(H). -tes B. auctoritatis -C. | quidem B. 16 umbra om. a. | fit om. L. | que F. L.

etiam dilutior. hinc genera distinguuntur, ut sint aliqui 68
 obscuro, quos vocant caecos, alii densi nec e liquido
 translucidi, quidam varii, quidam nubecula obducti. aliud
 est haec quam umbra, de qua diximus. nubecula albi- 67
 5 cantis est vitium, cum viridis non pertransit aspectus,
 sed aut intus occurrit aut excipit in fine visum candor.
 haec coloris sunt vitia, item corporis capillamentum, sal,
 plumbago, quae communia fere sunt.

Ab his Aethiopici laudantur ab Copto dierum itinere, 69
 10 ut auctor est Iuba, XXV, acriter virides, sed non facile
 puri aut concolores. Democritus in hoc genere ponit
 Thermiaeos et Persicos, illos intumescences pinguitur,
 Persicos vero non translucidos, sed iucundi tenoris visum
 implere, quem non admittant, felium pantherarumque ocu-
 15 lis similes, namque et illos radiare nec perspicui, eosdem
 in sole hebetari, in umbra refulgere et longius quam

§ 68 init.: cfr. Isid. XVI 15, 28. — extr.: Isid. XVI 7, 2.
 Solin. 15, 27.

1 hincque *Lv. a. G.* in a *lac. usque ad* p. 413, 11 et alios. |
 generandis tunguntur *F.* | ut *BFS. om. LG.* et *dhv.* | sint *BS.*
 sunt *rv.* 2 ali *B¹D.* | e *om. B.* ae *F.* 3 translucida *L.* |
 quidam *om. J (errore).* | uarii *B²S.* -ri *B¹(F?).* -ria *dhv.* fo-
 carii *L.* | quidam *om. dhv. a. S.* | obducti *BS.* improbat (-bat *F*)
rv. | quod aliud *L.* 4 hec d. hoc *hv. a. J. om. L.* | nebula *F.*

5 uitium cum *cod. Poll. v.* -tii cum *L.* -ti cum *F.* -tium *dh.*
 uti (*om. cum* — 6 intus oc) *B.* (*an albicantibus est uitio, ut*
omissionis causa appareat?) 6 sedant *F.* | currit *B.*

7 hec *L.* hic *BSJ (cum antecedd. iungentes).* | sunt uitia item
 corporis *ego.* sunt item uitia *BS.* uitia ista (*illa G*) corporis
Lv(D). *om. Fdh.* | capillamentum *F.* 7. 8 salpium bago *B¹.*
 alpium vago *B¹.* 8 quae — fere (-rae *B*) sunt *BS. om. rv.*

9 iis *dhv. a. S.* | ethiopi *F.* | ab *BFS. a Lv.* | corto *B¹.*
 cvrto *B².* | itinera *F.* trium itinere *Lv. a. S.* 10 xxv *BS.*
om. rv. | alacriter *dh. Brot.* | uidet *B.* 12 thermiaeos *BD.*
 her-*FJ.* -ieos *h²v.* cfr. § 66. -iceos *h¹.* -icos *L.* -ineos *C(S).*
 -mos d. -meos *H.* | intumescetel *BS.* extu- (-tis *r*) *rdhv.* |
 pinguitur *om. d. HBrot.* 13 fed *BLdv.* sed non *Fh.* | uisu
Fd. 14 admittant (*am- FL*) *FLdhv.* -ttunt *B.* | filium *F.*
 felicum *L.* 15 et illos *FLdhv.* eof *B.* 16 umbris (*om. in*)
Lv. a. H. | fulgere *BSJ,* ut § 106. 128. XXXIII 58. 81 al.,
 sed cfr. § 92. 123. 173. 182 al.

- 70 ceteros nitere. omnium horum etiamnum vitium, quod
 fellis colorem aut acris olei habent, dilucidi quidem
 liquidi, sed non virides. haec vitia in Atticis maximè
 4, 24 sentiuntur in argentariis metallis repertorum, in locis
 qui Thoricos vocatur, semper minus pingues, sed et
 longinquo speciosiores. frequens est in his et plumbago
 hoc est ut in sole plumbei videantur. illud peculiare
 quod quidam ex his senescunt, paulatim viriditate evanida
 71 et sole quoque laeduntur. post hos Medici plurimum
 habent varietatis, interdum aliquid et e sappiro. hi sunt
 fluctuosi ac rerum imagines complexi, papaverum verbi
 gratia aut avium catulorumque vel pinnarum. quidam
 tamen virides nasci videntur, quoniam oleo meliores fiunt,
 72 neque est aliorum amplitudo maior. Calchedonii — nescio
 an in totum — exoleverunt, postquam metalla aeris ibi

§ 71: Solin. 15, 23, 27. (cfr. Isid. XVI 7, 2). — § 72: Solin.
 15, 23. cfr. Th. lap. 25. Phaedr. III 18, 7.

2 acrif B^hS. saris F. aeris Lv. (an ueteris?). | olei
 habent (-eat B¹. -et d) B^fd^hS. habent (-et G) in sole Lv. |
 dist. S. 3 liquidis sed F. lucidi f & B¹. -def & B¹. | in U.S.
 et v. 4 repertorum U. -ti eorum D. -tis dhv. de structura
 cfr. XVII 221. XIX 58. (XVIII 135. 138). | dist. ego.
 5 toricos F. thyri- Lv.a.B. | sed ex BS. et e rv. 6 longi
 quo specio res F. | est in hif & BS. et his (iis v) rv.
 7 in om. F. | solo d Brot.SJ. | illuc F. -udque Lv.a.G. | peri-
 culare F. 8 iis dhv.a.S. 9 solae F. | quoque BS. om.
 rv. | leduntur F. legu- L. | medicis F. 10 uarietatis (Brot.
 uiridit- Lv) habent FLdhv.a.D. | aliquid BS. om. rv. | et de
 L. | ii dhv.a.S. 11. 12 ut uerbi gratia dhv.a.S. (sed ante
 papauerum). 12 catulorumque uel pinnarum BS. item FL,
 sed add. et similium (-liter F). pinnarumque uel (-rum et d)
 capillorum (H. catulo- v) et (aut v) similitum dhv. | quidam
 ego. qui U.v. 13 tamen U.v(S). non omnino B. | uirides
 Lv. uirif BF. ueri dh. | nasci uidentur B^fd^hS. nascuntur Lv. |
 quoniam U.v(S). uino et B e Solino. lac. indicavit D. an
 quonia uino &? 14 neque om. B. | amplitudo maior BD.
 magnitudo amplior rv. cfr. § 27, sed contra § 13. 110. 113.
 139. 172 et XIX 93. VI 67. XXII 54. XXXIV 43; de mendo
 XXXIV 100. | calchedonii BLhH. cald- d. carched-v. chal-
 chaedo F. 15 exoleuerunt B^fS. -leo erunt F¹. exoleuerint
 o- L) Ldhv. dist. ego.

defecerunt, et semper tamen vilissimi fuere minimique, iidem fragiles et coloris incerti et virentium in caudis pavonum columbarumque e collo plumis similiter ad inclinationem magis aut minus lucidi, venosi iidem squamosique. erat et peculiare in iis vitium sarcion appellatum, hoc est quaedam gemmae caro. mons est iuxta Calchedonem, in quo legebantur, Smaragdites vocatus. Iuba auctor est smaragdum, quam chloran vocent, in Arabia aedificiorum ornamentis includi et lapidem, quem alabastriten Aegyptii vocent, complures vero e proximis et in Taygeto monte erui Medicis similes et alios in Sicilia.

(19) Inseritur smaragdis et quae vocatur tanos e Persis veniens gemma, ingrate viridis atque intus sordida, itidem chalcosmaragdos e Cypro, turbida aereis venis. Theophrastus tradit in Aegyptiorum commentariis reperiri regi eorum a rege Babylonio muneri missum smaragdum quattuor cubitorum longitudine ac trium latitu-

§ 73: Th. lap. 25. — § 74: Isid. XVI 7, 3. Solin. 15, 26. Th. lap. 24.

1 an et delendum? | uiles dhHBrot. | minimeq. B.
2 idem BD. | et hJ. set L. ed F. sed Bdv. | coloris BS.
-ri F. -res d. -re Lhv. | certi L. | an uirentibus? 3 e BS.
in dh. om. rv. | similiter BFS. -les Ldhv. 4 ac (pro aut) h.
cfr. § 67. | iidem J. idem BS(D). quidem rv. an quidam?
5 erat et om. dhv.a.S. | in if (hif B³) BD. eorum dh.
erat in his v.a.S. | sarcion (-om B) BFv. car. L. 6 gemma
ex caron L. | monf est BS. mons G. mox rv. 7 calche-
donem dhH. calchad-BD. calcid-F. carched-Lv. | qua
(quo B) legebatur BFv.a.G. | uocatuf BS. -tus est rv.
8 est om. F. | quam BFS. quem rv. | chloran J. cloran BS.
cholan rv(H). -lon G. | uocent S. -cant U.v(D). 10 ala-
baitena F. | aegypti B¹FD. om. L. | uocent BS. -cant rv
(D). | e proximis (G. -mo dhv(H)) FLdhG(D). sc. auctoribus:
cfr. XV 62. XXVII 67. XXI 48. praef. 22. & in proximif
BS. 11 et in taygeto monte ego. montibuf & in tayg&o
BS. et (del. v) laconicos (-cis L) in taygeto (tapgeto F. tag-L)
monte rv(D). cfr. XXXVI 164. 13 tanor F. 15 itidem
BS. idem L. item rv. 17 rega eorum F. | muneri BS.
-ris F. -re rv.

- dine, et fuisse apud eos in Iovis delubro obeliscum e
quattuor smaragdis quadraginta cubitorum longitudine, lati-
tudine vero in parte quattuor, in parte duorum, se autem
scribente esse in Tyro Herculis templo stelen amplam e
75 smaragdo, nisi potius pseudosmaragdus sit, nam et hoc
genus reperiri, et in Cypro inventum ex dimidia parte
smaragdum, ex dimidia iaspidem, nondum umore in totum
transfigurato. Apion cognominatus Plistonices paulo ante
scriptum reliquit esse etiam nunc in labyrintho Aegypti
colosseum Serapim e smaragdo novem cubitorum. 10
- 76 (20) Eandem multis naturam aut certe similem habere
berulli videntur. India eos gignit, raro alibi repertos.
poliuntur omnes sexangula figura artificum ingeniis, quo-
niam hebes unitate surda color percussu angularum ex-
citetur. aliter politi non habent fulgorem. probatissimi 15
ex iis sunt qui viriditatem maris puri imitantur, proximi
qui vocantur chrysoberulli, paulo pallidiores, sed in aureum
77 colorem exeunte fulgore. vicinum huic genus est, sed

§ 75: Th. lap. 25. — § 76: Diodor. II 52, 3. Strabo XV
1, 69 p. 718. Isid. XVI 7, 5. 6. Solin. 52, 61. 62. (cfr. Dionys.
periegr. 1011 sqq.). — § 77: Isid. XVI 7, 9, 4. (cfr. infra § 113).

1 obeliscum — 11 certe *om. a.* 2 longitudine *om. BF.*
3 in una et in altera *L. a. G.* 4 Stelen amplam *BS.*
stantem pilam *B.* cfr. *Theophr.* stetenam palam *F.* stenta-
nam planam *L. v.* pilam *dh.* | e *om. Fh.* 5 nisi *L. dh.* nisi
fi *BF. D.* | ipsefendosmaragdus *B.* 6 repperiri *B.* | parte — 7
dimidia *om. F.* 7 umorem (*hu- F.*) *B¹ F.* 9 reliquid *B.*
egyptio *L.* 10 colosseum (*-luse- F.*) *FL. v. (D).* -flum *B. dh. S.*
serapim *FL.* -pem *BD.* -pin *v.* -phis *d.* -pis *h. S.* | e *om. B.*
11 eadem *F.* | simili *F.* 12 berilli *B¹ a.* (*ut ubique.*)
berylli *v. a. S.* | india eol (*coy F.*) gignit *BF. dh. H.* indiae ori-
gine *a.* in india originem habentes *L. v.* | repertos *U. (Ven.) H.*
-ti *v.* 13 potiuntur *L.* 13. 14 quoniam — 14. 15 excitetur
om. a. 14 hebes unitate *BS.* -escunt ni (*ine F.*) *rv.* | furda
color *BFS.* color surdus *L. d. v.* 14. 15 excitetur *F.* 15 aliter
adh. S. -ter enim *L. v.* alter *F.* *om. B.* | fulgorem *BS. coll. Isid.*
-rem eundem *rv.* 16 if *B¹ D.* his *adh.* | proxime *a.* 17
-oberilli *B¹ F.* chrysiobelli *L.* chrysiobelli *a.* | et sunt paulo
1. 18 exeuntes *BS.* -unt *a.* sed cfr. § 83. 93. | ful-
a. | huic genuf *B.* genuf huic *rv.* | fed *BS.* *om. rv.*

pallidius et a quibusdam proprii generis existimatum vocatumque chrysoprasum. quarto loco numerantur hyacinthizantes, quinto quos aëroidis vocant, postea cerini ac deinde oleagini, hoc est colore olei, postremi crystallo
 5 similes. hi fere capillamenta habent sordesque, alioqui evanidi, quae sunt omnia vitia. Indi mire gaudent longitudine eorum solosque gemmarum esse praedicant, qui carere auro malint; ob id perforatos elephanthorum saetis subligant. convenit non oportere perforari quorum sit
 10 absoluta bonitas, umbilicis tantum ex auro capita comprehendentibus. ideo cylindros ex iis malunt facere quam gemmas, quoniam est summa commendatio in longitudine. quidam et angulosos statim putant nasci et perforatos
 79 gratiores fieri medulla candoris exempta additoque auri
 15 percussu aut omnino castrata perspicuitati crassitudine. vitia praeter iam dicta eadem fere, quae in smaragdis, et pterygia. in nostro orbe aliquando circa Pontum in-

Solin. 52, 62. 63. cfr. Damig. 35. — § 78: Solin. 52, 64. — § 79 init.: Solin. 52, 64. — cfr. Sidon. Apoll. carm. 11, 22.

1 pallidi a. | et a (om. F) quibusdam BFDhv. om. a. quod L. | existimatum BaS. -tur rv. 1. 2 uocaturque dhv.a.S. 2 chrysoprasum BFLS. -asus B. -pylon v. chrisiopilum a. 3 quintof (om. quos) BS. | aeroides G. her- v. froi- h. | post eos dhv.a.S. 4 postremo a. | chrytallo B. cristalli (crys- a) Fa. crystallis fere dhv.a.S. 5 hi fere (fecere) B) Bcod. Poll. S. ferre hi F. et fere r. hi hv. | aliquiqui L. alioq'q' a. 6 aeuaniidi B. uan- F. | sunt omnia (-ium Fdhv) BaJ. omnia sunt LS. 6. 7 longitudinem F. -utidem B. 8 ob id LadG. ob B. et ob id Fv. | perforato B. foratos F. | et (ex L) elephanthorum (elefa- a) FLA. de mendo cfr. § 31. XXXIII 80. [XXXIV 19. XXXV 50]. 9 subligant BS. relig- rv. | convenit BS. et alios (Lav. et alias F. aliis dhH) convenit rdhv. 10 umbilicif Bv. -lici La. -li F. | tantum BdhH. statum Fa. statim Lv. 10. 11 comprehendunt B. 11 if B¹D. hif B²a. | facere malunt FLav.a.S. 13 putant statim FLv.a.S. putant a. 14 exempla B. auri BS. -ro rv. 15 percussu BS. -ssa dhv. -sso (ra perc- a) r. | aut om. La. | castrata J. -raca F. constrata BS. causa L. castigata dh. -gata causa v. om. a. | perspicuitati ego. -atis H.v. | crassitudinem a. ad cra- Lv.a.H. 16 dicta iam BS.

veniri putantur. Indi et alias quidem gemmas crystallum
tinguendo adulterare invenerunt, sed praecipue berullos.

- 80 6. (21) Minimum idemque plurimum ab iis differunt
opali, smaragdis tantum cedentes. India sola et horum
mater est. qui ut pretiosissimarum gloria compositi gem-
marum maxime inenarrabilem difficultatem adferunt. est
in his carbunculi tenuior ignis, est amethysti fulgens
purpura, est smaragdi virens mare, cuncta pariter in-
credibili mixtura lucentia. alii summam fulgoris Armenio
81 coloris pigmentorum aequari credunt, alii sulphuris ardentis
flammae aut ignis oleo accensi. magnitudo abellanam
nucem aequat, insignis etiam apud nos historia, siquidem
exstat hodieque huius generis gemma, propter quam ab
Antonio proscriptus est Nonius senator, filius Strumae

§ 80: Isid. XVI 12, 3. — § 81 extr.: Catull. 52, 2.

1 inde B. | quidem om. a. 1. 2 crystallo inuento La
v. a. B. 2 sed — 3 iidemque om. a. 3 minimum BFhv
(G) S. nimium L. minio Verc. minio. minimum C. om. dH. |
iidemque v(C) S. ide- BFhD. ite- L. om. (Verc.) H. 4 op-
pali BF. opoli a. an opalli (ὀπάλλιον)? | tamen dhH. | sola
BFC. -lū rv. | horum est v. a. S. 5 est. qui ego. est BS.
atque (adque F) rv. | ut BS. in dH. ut ei Fha. ut eis L.
ut ideo eis v. | pretiosissimam Lav. a. H. | gloria BFS. -iam
rv. gemmarum d. -rum gloria hH. | compositi FdhaH(J).
-pol hi BS. -positores Lv. 5. 6 gemmarum om. dhH.
6 adferunt BS. dederunt Fdhv. -rint r. | est FLaj. & B.
est enim dhv. 7 iis dhv. a. S. 8 cuncta BS. et cu- rv.
8. 9 incredibile a. -lae F. 9 ali B¹. aliis a. | summam
BS. cfr. § 84. XXXIV 4. XXXIII 50. 89. -mū r. -mo d
hv. | armenio J coll. XXXV 30. 47. -minio BS. augmento
(-gum- v) Fdhv(H). -tū a. -tum alii L. argumento B. 10
colori BS. -ris r. -res dhv. | aequari ego. cfr. II 81. 203.
XVIII 220. -are BS. -auere rv. (an vero aequam vel aequare
se?) | credunt BS. om. rv. | fulgoris La. | ardentem dhv. a. S.
11 flammae BS. -mas La. -ma F. -mam dhv. | aut BS.
ut L. ut ea F. ut eas a. aut etiam dhv. | ignis om. La. |
anellanam B² dhv. a. S. 12 aequant F. eq- a. | insignif BS.
-ni rv(D). | & iam BS. om. rv. | historial (om. nos) BSJ.
-ro qua L(a?). 14 nonius — p. 417, 9 credantur om. a. |
as F. om. L.

- Noni eius, quem Catullus poeta in sella curuli visum indigne tulit, avusque Servili Noniani, quem consulem vidimus. ille proscrip- tus fugiens hunc e fortunis omnibus anulum abstulit secum. certum est sestertio vices tum 82
5 aestimatum, sed mira Antoni feritas atque luxuria propter gemmam proscribentis, nec minus Noni contumacia pro- scriptionem suam amantis, cum etiam ferae abrosa parte corporis, propter quam periclitari se sciant, et relicta redimere se credantur.
- 10 (22) Vitia opalis sunt, si color in florem herbae, quae 83 vocatur heliotropium, exeat aut in crystallum aut gran- dinem, si sal interveniat aut scabritia aut puncta oculis occursantia. nullos magis fraus indiscreta similitudine vitro adulterat. experimentum in sole tantum: falsis enim
15 contra radios librat- is digito ac pollice unus atque idem tralucet colos in se consumptus; veri fulgor subinde variatur et modo ex hoc plus, modo ex illo spargit, ful- gorque lucis in digitos funditur. hanc gemmam propter 84

§ 84: cfr. Orph. Lith. 283. Plin. infra § 129.

1 eius Lv. eus r. ensis dh. | quem n̄ F. | catullus dhv. -ulius B. -ulus r. 2 absque F. | servili FS (-lii v). cer- B. serrullii L. 3 illeque Lv.a.H. | fortunis suis dv.a.S.
4 apstulit BD. | secum BFhS. -um quem Ldv. | sestertio BS. -tium H. -tiis Lv. hoc F. | uicief BS. xx L. xx mil F. xx millibus v. | tum B¹hD. tiim F. om. B²Lv. 5 antonii B² v.a.S(D). 6 proscribentibus F. | minor dhv.a.S. | nonii B² v.a.S(D). non in F. | contumacia B. 7 ferae BLv. om. F dh. | abrofa B²S. -offa B¹. -osas rv. | parte BS. -tes rv.
8 corporis BS. -ris relinquunt rv. | quas se periclitari (perecl- F) FLdhv.a.S. | sciant & B. sciunt (sciunt F) rv. | relicta—9 credantur BS. om. rv. 10 opalis (opp- BF) BFa. -li Lv. cfr. XIV 125. XXI 33. | sunt fi BD. si Lv. om. r. | flore dh v.a.Bas. 11 in BS. om. rv. 12 grandine a. 12 scabraorma F. | puncta BG. pugta Fh. cuncta rv. 13 nul- losque Lv.a.S. | frau- BS. nisi india Fha. india Lv. 14 uitro Lahv. -rio F. ultro B. 15 ac BFaG. a Lhv. | adq. B. 16 an verif? 17 variatur BS. -iat Lav. -ias Fh. | modo ex hoc BFhS. mundo a. om. Lv. | modo ex illo BFhS. hoc illo a. huc illucque Lv. 18 in digitos (dignos Fh) La Fhv. indicio B. | fungitur B.

eximiam gratiam plerique appellavere paederota. qui privatum genus eius faciunt, sangenon ab Indis vocari tradunt. nasci dicitur in Aegypto et in Arabia, et vilissima in Ponto, item in Galatia ac Thaso et Cypro. qui praecellit ex his, opali quidem gratiam habet, sed mollius nitet, raro non scaber. summa illi coloris ex aëre et purpura constat, viriditas smaragdi deest. melior ille, cuius fulgor vini colore fuscatur, quam qui diluitur aquae.

85 (23) Hactenus de principatu convenit mulierum maxime senatusconsulto. minus certa sunt de quibus et viri¹⁰ iudicant; singulorum enim libido pretia singulis facit praecipueque aemulatio, velut cum Claudius Caesar smaragdos induebat vel sardoniches. primus autem Romanorum sardoniche usus est Africanus prior, ut tradit Demonstratus, et inde Romanis gemmae huius auctoritas. quam ob rem¹⁵ et proximum ei dabimus locum.

86 Sardoniches olim, sicut ex ipso nomine apparet, in-

§ 85 extr.: cfr. Martial. epigr. II 29, 2. — § 86: cfr. infra § 105. Isid. XVI 8, 4. — (cfr. Solin. 33, 19. Plin. supra § 68).

1 sunt et qui v.a.S. 2 sangenonque v.a.S. 2. 3 tradunt nasci dicitur B.S. tradunt (-tur a) nasci F.h.a. dicunt traduntur (-unt Brot.) nasci L.v. 3 in B.F.S. et in r.v. | vilissima B.S. -mū a.h.Brot. -mi L.v. umlisimum F. 4 gratia F. | ac thaso om. a. | cyppo B. 4. 5 qui praecellit ex his B.S. qui perfecit F. quippe L.v. om. a. 5 oppali B.F. | quidem B.S. om. r.v. | habent sed B¹. -bet et a. 6 raro non scaber om. a. | illi B.S. om. r.v. | aere & B.v. aere F. ere a. om. L. 7 melior B.F.h.S. constatque (-tat a) melior r.v. 7. 8 ille color cuius L.v.a.H. 8 unicolor L. | puscatur F. | quam—aquae om. a. 9 principatum conuet F. 10 senatusconsulto a. iudicio B. cfr. XXXIII 40. 11 iudicatur B¹. | singulas facit F. 11. 12 praecipueq. B.S. -pue a. praem. et r.v. 12 aemulatio (em-B) uelut B.S. om. r.v. | cum B.S. regum r.v. 13 uel B.S. et d.v. aut r. 13. 14 sardoniche vful B²v. -chef isul B¹. -cheus F.h. -nicus a.d. -ces L. 14 est B.d.h.v. om. r. | ut in historia tradit d.h.H.Brot. | demonstratus B.a. -tur F. 15 gemmae huius auctoritas (con. J. -tatil B) B.S. hanc gemmam fuisse celeberrimam r.v. 16 et B²S. e B¹. m. r.v.(D). | proximum F. 17 sicut B.S. om. a. ut r.v. (deinde F lac. usque ad p. 427, 3).

tellegebantur candore in sarda, hoc est veluti carne ungui
hominis inposita, et utroque tralucido. talesque esse In-
dicas tradunt Ismenias, Demonstratus, Zenothemis,
Sotacus, hi quidem duo reliquas omnes, quae non tra-
5 luceant, caecas appellantes. quae nunc abstulere nomen, 87
nullo sardarum vestigio Indicarum, Arabicae sunt, coepe-
runtque pluribus hae gemmae coloribus intellegi, radice
nigra aut caeruleum imitante et ungue minium, redimitum
candido pingui, nec sine quadam spe purpurae candore
10 in minium transeunte. has Indis non habitas in honore
Zenothemis scribit, tantae alias magnitudinis, ut inde
capulos factitarent — etenim constat ibi torrentibus de- 88
tegi —, placuisse in nostro orbe initio, quoniam solae
prope gemmarum scalptae ceram non auferrent. persua-
15 simus deinde Indis, ut ipsi quoque iis gauderent. utitur
perforatis vulgus in collo; et hoc nunc est Indicarum
argumentum. Arabicae excellunt candore, circulo prae-
lucido atque non gracili neque in recessu gemmae aut
in deiectu residentem, sed in ipsis umbonibus nitente, prae-

§ 87: Isid. XVI 8, 4. cfr. Plin. infra § 197. — cfr. Psellus
de lap. p. 24. — § 88: Isid. XVI 8, 4. — extr.: cfr. Solin. 33, 19.

1 in candore sarda B. | veluti BS. -ut dhv. uel etiam
(om. carne — 2 inposita et) r. | carne ungui BS. -nibus ungue
dhv. 2 inposita BS. -to dhv. | tralucido talesque iteravit
B¹. tales dHBrot. 3 demonstratus Ba. 4 non BB. con
dh. om. rv. 5 appellant BSJ. | dist. ego. 6 indicarum
BS. om. rv(J). 6. 7 ceperunt a. 7 gemma ad. 8 an
nigro (sc. colore)? | unguem Lav.a.H. | minium dh(B)H (sc.
imitante). minium B. om. rv. | redimitum BS. cfr. IV 18.
incretum H. creditum adhBrot. -tum enim Lv. (an sed cin-
ctum? cfr. § 90. 151. 187. XII 123). 9 nec — spe om. a. |
specie vet. Dal. 10 has — honore om. a. 12 ibi om. Id.
13 et placuisse v.a.S. 14 prope om. L. pompe a. | certam
B. | auferrent (auff. L) Ldhv. -ferunt BS. afferant a. 14. 15
an persuasum esse? 15 iis dhv. his LaS. om. B. | gaudere
a. | utiturque hv.a.D. 16 vulgus Bdhd. utique vulgus rv. |
in BS. tantum (tamen h) in Ldhv. in — est om. a. 17 excel-
lant a. excellunt — 18 atque om. B. | circulo ad. -li Ldhv.
18. 19 aut deiectu (dele. a) La. 19 residentem B¹LBrot.
-itente B²v. -tes a. ridente H.

89 terea substrato nigerrimi coloris. hoc in Indicis caeruleum aut corneum invenitur. item circuli albi quaedam in iis caelestis arcus anhelatio est, superficies vero locustarum maris, crustis rubentibus. nam melleae aut faeculentae — hoc enim nomen est vitio — inprobantur, aut si zona alba fundat se, non colligat, simili modo si ex alio colore admittat in se aliquid enormiter. nihil in sua sede interpellari alieno placet. sunt et Armeniae, cetera probandae, sed pallida zona.

90 (24) Exponenda est et onychis ipsius natura propter
36, 59 nominis societatem. hoc aliubi lapidis, hic gemmae vocabulum est. Sudines dicit in gemma esse candorem unguis humani similitudine, item chrysolithi colorem et sardae et iaspidis, Zenothemis Indicam onychem plures habere varietates, igneam, nigram, corneam, cingentibus candidis venis oculi modo, intervenientibus quarundam et obliquis venis. Sotacus et Arabicam tradit onychem distare, quod Indica igniculos habeat albis cingentibus

§ 89: Solin. 33, 18. — § 90: cfr. Plin. XXXVI 59. Isid. XVI 8, 3. (cfr. Th. lap. 31). — extr.: cfr. Martial. epigr. IV 61, 6.

1 nigerrimo colore dhH Brot. | et hoc dv.a.S. 1. 2 caeruleum B.D. cereum rv. 2 dist. ego. | item a. iam rdhS. etiam v. | circuli — 13 item om. a. 3 superficief — 4 crustif Bdhv. locustarum uero maris crustis superficie L. 4 rubentibus B. -tior rv. | nam BhS. iam Ldv. | melleae dv. melle Lh. ille B. | haut L. 4. 5 faeculentae dv. feculente Bh. -to L. 5 aut BS. et Ldhv. 7 nihil enim in dh v.a.D. 8 armeniae dhS. arenia B. armeniae ut L. -cae v(D). | cetera B¹G(S). -rif B¹. -rae dhv. -re L. -ro H. 9 improbande L. -dae v.a.G. 11 hoc aliubi (-ibi B¹) — gemmae (-me B) — 12 est Sex B (qui praeterea add. siue partif eius qua ad unguis similitudinem refertur. de hoc ita scriptum est). hoc in gemma (-am v) transit (Brot. -ilit Lv) a (Brot. et L. ex G. et a v) lapide carmaniae (ex camania L) dhLv. (cfr. XXXVI 59). 12 digiti L. 13 similitudinem BSt. cfr. XII 30. (in praem. Isid.). | chrysoliti B (item infra) a. 14 lalpidif B¹ (item § 115). 15 nigram corneam dhv. nigram La. om. B.D. 16 oculis a. 17 et obliquis U. Brot. oculis obl. cod. Poll. v. | onychem BLS. sed eū (eam a v) ceteris dhv. dscende a. 18 instare a.

zonis singulis pluribusve aliter quam in sardonyche Indica;
illic enim momentum esse, hic circulum; Arabicas onychas
nigras inveniri candidis zonis; Satyrus carnosas esse 91
Indicas, parte carbunculi, parte chrysolithi et amethysti,
5 totumque id genus abdicat; veram autem onychem pluri-
mas variasque cum lacteis habere venas, omnium in
transitu colore inenarrabili et in unum redeunte con-
centum suavitate grata.

Nec sarda differenda est, huic gemmae dividua ex 105
10 eodem et ipsa nomine, obiterque omnium ardentium
gemmarum indicanda natura.

7. (25) Principatum habent carbunculi a similitudine 92
ignium appellati, cum ipsi non sentiant ignes, a quibus-
dam ob hoc acaustoe appellati. horum genera Indici et
15 Garamantici, quos et Carchedonios vocavere propter opu-
lentiam Carthaginis Magnae. adiciunt Aethiopicos et Ala-
bandicos in Orthosia Cariae nascentes, sed qui perficiantur
Alabandis. praeterea in omni genere masculi appellantur
acriores et feminae languidius refulgentes. in masculis 93

§ 92: Isid. XVI 14, 1. Th. lap. 18. (Strabo XV 1, 69 p. 718.
Athen. XII 55 p. 539^d). — cfr. Th. lap. 30. 31.

1 sardonyche Bas. -yca Bav. -niche dhC. -nice L. | indica
om. a. 2 eni B. | omentum B. an punctum, ut § 83?
5 abdicavit BSJ. 6 lacteis BdhS. -eis et zonis L. -eis
zonis v(D). 7. 8 conceptu La. 9 sarda BS. sarde (-dae v)
natura rv. | differenda om. BS. | huic—10 nomine BS. dividua
(-uae v) ex eodem nomine rv. dist. ego. 10 quapropter om-
nium obiter gemmarum ardentium dhv.a.G. | omnium del. G.
gemma B¹. 11 indicanda natura BS. -canda rG. natura
indicanda dhv. 12 principatū B. 14 hoc BS. id rv. |
acaustoe BS. -ti (B²) H. acrustes dh. curuste a. apyruste L.
-tae v. -roti B¹. | uocati dhv.a.S. 14. 15 & garamantici
Bdhv. om. r. 15 carchedonios dhv. carced- (-iuf B¹) BL.
calced- a. | uocare a. -ant dhHBrot. 16 magnae om. B.
cfr. V 40. XIX 152. 16. 17 et (ent a) abamdicos La.
17 yn a. | orthosia B²dhB. hortho- B¹. orcho- a. orchosiaca
(orth- v) Lv. | cariae BS. cfr. § 103. arce L. caute dhv. om. a.
18 alabandif BBas. -des adhB. abamdicos Lv. | mascu-
lini a. 18. 19 appellati acrius (sic d) HBrot. 19 &
ac r. at dv. | languidus a. minus B. cfr. § 94 extr.

quoque observant liquidiores aut flammae nigrioris et quosdam ex alto lucidos ac magis ceteris in sole flagrant, optimos vero amethystizontas, hoc est quorum extremus igniculus in amethysti violam exeat, proximos illis, quos vocant syrtitas, pinnato fulgore radiantes. **inveni** 94 **autem ubi maxime sit solis percussus. Satyrus Indicos non esse claros dicit ac plerumque sordidos ac semper fulgoris retorridi, Aethiopicos pingues lucemque non fundentes convoluto igne flagrare. Callistratus fulgorem carbunculi debere candidum esse, ut positus extremo visu** 95 **nubilante sit, si attollatur, exardescente fulgore — ob id plerique hunc carbunculum candidum vocavere, eum, qui languidius lucet, lignyzontem —; Carchedonios multo minores esse, Indicos etiam sextarii unius mensura cavari. Archelaus Carchedonios nigrioris aspectus esse, sed igni vel sole et inclinatione acrius quam ceteros excitari; eosdem obumbrante tecto purpureos videri, sub caelo**

§ 93: Isid. XVI 9, 5. — cfr. Plin. infra § 182.

1 liquidiores B^a. cfr. § 130. -ris L^ah^v. an liuidiores, ut § 170? | aut B. alios *rv.* | & B. alios et *rv.* 2 ex alto B^S. ex (et a) alio adh^H. *om.* L^v. | lucios a. lucidius *cod. Poll. v. a. H.* | ag B. 3 optimos — 5 radiantes *om.* a. | amethystizontas h^v. -tos d. -stozontas L. -stontal B. 5 syrtitas v(S). -ites L^D. fyrtil B. sititas H. | pinnato B¹dh^v(S). penn- B²L. innato H. 6 ubi *Seconi. J.* ibi B^D. ubicumque *rv.* | sit B¹S. vbi sit B²D. *om.* *rv.* | percussu dh^va.S. indicis a. 8 horridi dH^Brot. 8. 9 fundentes S. euntel B. omittentes fundentes adh. emittentis (-tes v) sed L^v. emittentes aut fundentes sed H. 10 ut posital B^S. positi (-itti a) G. posuit L^v. 11 nubilante sit si *ego.* -ntel B. -nte se J. -ntis S. -ntes ita a. -ntem si G. -ntem et si ita L^v. -ntem ac si d. | attollatur dv. -llat B^S. tollatur r. | exardescente fulgore B^S. -centem *rv.* | dist. S. 12 pleriq. B^S. a plerisque *rv.* | uocauere eum B^S. uocari *rv.* 13 languidul B¹. -dos ex inuidis a. -dius ex indicis dh. -dius et (ac v) liuidius L. (add. ex indicis v.a.S). | luc& B^S. -ent *rv.* | lignyzontem S(D). -nyizontem J. -nizonte B. lithizontas (hB. liuizonias L. -icontas v. lichonias a) appellari rhv. | calcedonios adh (item infra). 14 etiam *ego.* -am in BdhG. -am *rv.* | mensura ll.hv. -ram d(?)G. 15 nigrif B¹. -ri B². 17 umbrante v.a.S. | et tecto purpureo a.

flammeos, contra radios solis scintillare, ceras signantibus
his liquescere, quamvis in opaco. multi Indicos Carche- 96
doniis candidiores esse et e diverso inclinatione hebetari
scripsere, etiamnum in Carchedoniis maribus stellam intus
5 ardere, feminas fulgorem universum fundere extra se, Ala-
bandicos nigriores ceteris esse scabrosque. et circa Mi-
letum nascuntur in terra coloris eiusdem, ignem minime
sentientes. Theophrastus auctor est et in Orchomeno 97
Arcadiae inveniri et in Chio, illos nigriores, e quibus et
10 specula fieri; esse et Troezenios varios intervenientibus
maculis albis, item Corinthios, sed pallidiores e candido;
a Massilia quoque inportari. Bocchus et in Olisiponensi
erui scripsit, magno labore ob argillam soli adusti. —
(26) Nec est aliud difficilior quam discernere haec genera; 98
15 tanta est in iis occasio artis, subditis per quae tralucere
cogantur. aiunt hebetiores, in aceto maceratos XIII die-
bus, nitescere totidem mensibus durante fulgore. ad-
ulterantur vitro simillime, sed cote deprehenduntur, sicut
aliae gemmae; fictis enim mollior materia fragilisque est.
20 centrosas cote deprehendunt et pondere, quod minus

§ 96 extr.: Th. lap. 19. — § 97: Th. lap. 33. 18.

1 et scintillare *dhv.a.S.* 2. 3 carchedoniis *v. charce-*
donif *B. carc- L. calc- a.* 4 stellas *av.a.S.* 6 scabros *a.*
6. 7 & circa miletum *BS.* et circū pletū *ah. om. Ldv.*
7 in terra (-as a) *Ba.S.* in icira d. et in thracia *Lhv.* 9 chlo
B¹. chylo L. | illos *om. B(a?). sed cfr. Theophr.* | quibuf *BdhB.*
-usdam *rv.* 11 sed *BS.* et *adhH.* ex *Lv.* | pallidiores e
ego. cfr. Theophr. et § 110. -ores et *dhH.* -ores *BS.* -ore
rv(D). | candidos *Ldhv.a.S.* 12 a *BS. om. rv.* (a—inportari
del. H). | i (*pro in*) *B. om. v.a.H.* | olyssipone (*vel ulixip-*)
v.a.H. 13 erui *BdhH.* herbis *a. om. Lv.* | soli *BhS.* -lis *a.*
-le *Ldv.* | adusti *BS.* -ti (-tis *av*) saltibus *rv.* 15 iis *v.*
illif *BS (ortum ex inif).* eis *dhC.* his *a. hic L.* 16 hebe-
tioresf *BdhS.* ab ethiopsis (*ethyo- L*) *r.* ab aethiopibus hebe-
tiores *v.* 18 sicut—20 deprehendunt *om. La.* 19 fictif
enim mollior *BS.* factitiae mollior enim *dhv.* | fragilisq. est
BS. et fragilis et (*om. d*) *dhv.* 20 centrosasf *BS.* -osa *dhv.* |
cote *BS.* scobe *dv.* scrobe *h.* | dephendunf *B.* deprehenduntur
v.a.S. -ditur *dh.*

est in vitreis, aliquando et pusulis argenti modo relucetibus.

- 99 (27) Est et anthracitis appellata, in Thesprotia fossilis, carbonibus similis. falsum arbitror quod et in Liguria nasci prodiderunt, nisi forte tunc nascebantur. esse in iis et praecinctas candida vena tradunt. harum igneus color ut superiorum, sed peculiare quod tactu velut intermortuae extinguuntur, contra aquis perfusae exardescunt.
- 100 (28) Cognata est et sandastros, proxima natura eius, quam aliqui Garamanticam vocant. nascitur in Indis loco eiusdem nominis. gignitur et in Arabia ad meridiem versa. commendatio summa quod veluti in tralucido ignis optentus stellantibus fulget intus aureis guttis, semper in corpore, numquam in cute. accedit et religio narrata siderum cognitione, quoniam fere pliadum hyadumque

§ 99: (cfr. Plin. infra § 189). Isid. XVI 14, 2. — § 100: Isid. XVI 14, 3.

1 in om. dv.a.S. | pufulif B¹a.S. -stulis rv. 1. 2 more lucentibus B.S. 3 antracitif B. | thesphorotia B. 5 prodiderunt B.S. tradi- Ldhv. tur adi- a. 6 iis dhv. if B¹D. his r. | praecinctas B¹a.S. -tae dhC. -ti Lv. | tradunt B.S. -tur rv. | harum BdhG. horumque (har- Verc.) Lv. 7 color est ut L. | fed B.S. est dhv. est quod a. om. L. | peculiare B¹. | quod BLdhS. sed a. quidem quod v. | tactu B. iactatu a. -atae (Verc. -ti B) in ignem (-ne h) dhIsid. B. lacte Lv(D). lacte in igne cod. Poll. 8 intermortuae a. -tui Lv.a.Verc. | perfusa a. -si Lv.a.Verc. 10 & B.S. om. r. huic dhv. | sandastros Lv(S). cfr. index. -sirus Isid. scandalirof B¹. -darefvs B¹. sandari sa a. -resus dhH. | proxima ego. cfr. § 93. 110. XXXVI 198. pro BD. om. rv. | natura eius ego. -ra ut B a.D. om. Ldhv. cfr. § 92. 11 cū aliqua a. | garamanticam BJ. -titen dhv. -titim r. | in indis LaS. in india dhIsid. v. om. B. 13 velut hv.a.S. | intra lucida a. 13. 14 ignif optentuf (-tu B¹) BdhH. om. Lv. 14 stellantibus B.S. -tes (still- a) rv. celantesque se (om. d) dhH. | fulg& intuf B.S. intus (trans dhH) fulgent rdhv. | aureif guttif B.S. aureae (-ree L. -re a) guttae (-tte r) rdhv. 15 & B.S. om. rv. | narrata a dhv.a.S. 16 cognatione U.S. -one ab inspectoribus cod. Poll. v. | pliadū BS(D). stellarum rv. del. J. | hyadumque U.S(D). -dum v(J). om. dh.

dispositione ac numero stellantur, ob id Chaldaeis in
 caerimoniis habitae. et hic mares austeritas distinguat 101
 et quidam vigor adposita tinguens; Indicae quidem etiam
 hebetare visus dicuntur. blandior feminis flamma, allu-
 5 cens magis quam accendens. sunt qui praeferant Arabicas
 Indicis fumidaeque chrysolitho similes illas dicant. Isme-
 nias negat poliri sandastros propter teneritatem, et ob
 id magno venire. sunt qui has sandrisitas vocent. inter
 omnes constat, quantum numero stellarum accedat, tantum
 10 et pretio accedere. — Adfert aliquando errorem simili- 102
 tudo nominis sandaresi. Nicander sandaserion vocat,
 alii sandareson, quidam vero hanc sandastrum, illam
 sandaresum, in India nascentem illam quoque et loci
 nomen custodientem, mali colore aut olei viridis, omnibus
 15 inprobatam.

(29) Ex eodem genere ardentium est lychnis appel- 103

§ 101 extr.: Isid. XVI 14, 3. — § 102: Nicand. fragm. 102
 (O Schneider). — § 103: Isid. XVI 14, 4. Solin. 52, 58. Prisc.

2 cerimonia adh. | distinguat B. -uit dhB. -neta rv. an
 distingunt? 3 & quidam BS. siquidem dh. qui- a. quodam
 Lv. | uigore Lv.a.S. 4. 5 allucenf BS. alliciens rv.
 6 fumidaeque B(S). cfr. § 197. -doque dhH. numidaeque Lv.
 -dieq. a. in B lac. usque ad dicant. | chrysolitho dhv. cryso-
 lito L. crisolitis a. | similes (miles a) illas aD. similis L.
 illas similes dhv. | dicant dhH. -cunt Lav. 6. 7 smenias
 negant a. 7 sandastros Lv(S). -daricos a. -dareson dhH.
 fardarfirof B. 8 magno uenire ll.v(S). in magno errore
 dhB. | haf BS. om. rv. | sandrisitas (and-B) BS. sandasitas r.
 -ta v. -areson B. -aricas dhH. | uocant aB. 10 errorem
 aliquando av.a.S. 11 sandaresi (and-B) BS. -daser rv.
 -dasel dH. | nicander LS. quod nicander (H. -ancer a. -anor v.
 meander d) adv. in B lac. usque ad illam sandaresum (v. 12. 13). |
 sandaserion L(a?) B(S). -dareseon dhH. -sion J. -depherion
 v. | uocat dhH. -ant a. -auit Lv(D). 12 alii sandareson
 (-rareson L) Ldhv(H)J. om. a. alii sandaseron B(S). | san-
 dastrum LaD. -stron hv. -sereon d. 13 sandarcesum a. |
 nascentum a. -tis (propter omissionem) B. | illam — 14 custo-
 dientem om. B. | an ipsam quoque? om. d. 14 magni B.
 colori aut a. color iam ut Lv.a.B. 16 est BS. om. rv. |
 lychnis dhman. Dal. H. cfr. index et § 104; item Isid. et cod.
 Gueif. Solini. licnif B. lychnites (lich- a) rv(D). aliter XXXVI 14.

lata a lucernarum adsensu, tum praecipuae gratiae. nascitur circa Orthosiam totaque Caria ac vicinis locis, sed probatissima in Indis. quidam remissiore carbunculum esse dixerunt, secundam bonitate quae similis esset Iovis appellatis floribus. et alias invenio differentias: unam quae purpuram radiet, alteram quae coccum; has sole excalcifatas aut attritu digitorum paleas et chartarum fila 104 ad se rapere. — (30) Hoc idem et Carchedonia facere dicitur, quamquam multo vilior praedictis. nascitur apud Nasamonas in montibus, ut incolae putant, imbre divino. 10 inveniuntur ad repperitum lunae maxime plenae, Carthaginem quondam deportabantur. Archelaus et in Aegypto circa Thebas nasci tradit fragiles, venosas, morienti carboni similes. patoria ex hac et ex lychnide factitata invenio, omnia autem haec genera contumaciter scalpturae 15 resistunt partemque in signo cerae tenent.

perieg. 1071. (cfr. Orph. Lith. 271 sqq. κηρ. p. 141. Damig. 28). — Solin. 52, 59. — § 104: Isid. XVI 14, 5. — ibid. 4. 5. Solin. 52, 60.

1 ab LD. | adsensu ego. abf- B¹. aff- B²S. assensū a. accensu dhH(J). -sarum Lv. | tum B²S. tamen dhH. om. Lv. | praecipua gratia v.a.H. 2 orthosia a. | totamque L. | caria BdhB. cana a. carmaniam L. -ia v. 3 india a. 4 secunda dhv.a.S. | bonitatem B¹. | quae BS. om. rv. | eff& BS. esse a. est Ldhv. | iouif U.S. coll. XXI 59. 61. -uia h. ionia dH. -nis v. 5 appellata a praelatis floribus dhv.a.S. | et—8 rapere om. a. | aliaf BLv(S). inter has dhH. | differentiam dhHBrot. 6 purpuram BS. -ra Ldhv. (an recte? cfr. § 93. 133. 169). | radiat dhHBrot. | cocco Ldhv.a.S. | haf BS. a Ldhv. 7 cartharum BVen. | fila B²Lv(S). cfr. Solin. Isid. filia B¹. folia dhH. 8 carchedonia (charce-B) S. calce- adh. carcedonius (carche- v) Lv. 9 praedictus B. | ad BSJ. 10 ut om. BJ. | ymbre L. om. BJ. cfr. Isid. | diuiniae B¹. -na B². -ne J. 11 inuenitur dhv.a.S. | plane a. -neque L. 11. 12 carthagine BU 844. 12 deportabatur dhv.a.S. 13 circa B. | tradit BdhH. -idit rv. | morienti om. a. -tibus [carbonibus] dhHBrot. 14 ex (et ex dh) hac & BdhS. et ex hac parte a. uasa ex (et ex v) hoc lapide et Lv. | lychnide S. licnide (lign-¹⁴) B. lychnite (lich- a) rv(D). 15 contumaciter scalpturae vl- B²) B(L?) Solin. S. scalpturae (scul- dh) contumaciter ad 16 in ligno cerae (-ra B) B²dhS. cerae in signo Lv. | (pro tenent) B. retinent U 844. sed cfr. § 148.

(31) E diverso ad haec sarda utilissima, quae nomen 105
cum sardonyche communicavit. ipsa vulgaris et primum
Sardibus reperta est; laudatissimae circa Babylona. cum
lapicidinae quaedam aperiantur, haerentes in saxo cordis
5 modo reperiuntur. hoc metallum apud Persas defecisse
tradunt, sed inveniuntur compluribus aliis locis, ut in
Paro et Asso; in India trium generum: rubrae et quas
pionias vocant ab pinguitudine; tertium genus est quod
argenteis bratteis sublinunt. Indicae perlucet, crassiores 106
10 sunt Arabicae. inveniuntur et circa Leucada Epiri et in
Aegypto quae brattea aurea sublinuntur. et in his autem
mares excitatius fulgent, feminae pigriores et crassius
nitent. nec fuit alia gemma apud antiquos usu frequen-
tior — hac certe apud Menandrum et Philemonem
15 fabulae superbiunt —, nec ullae tralucentium tardius sub-

§ 105: cfr. Solin. 11, 27. Isid. XVI 8, 2. — Th. lap. 30. —
extr.: cfr. Ctesias Indic. ap. Phot. bibl. 72 p. 145 (fragm. ed. Baehr
p. 248 § 5). Orph. Lith. 614. — § 106: cfr. Th. lap. 30. Menand.
fragm. inc. 347 (Meineke).

1 ad om. B. | hec a. hoc HBrot. 2 sardonychem B¹. |
ipla BS. -sa gemma rv. | et om. L. 3 est ego. in B. sed
rv. | laudatissimae D cum U 845. -ma Ladhv. datissime F
(hic rursus incipiens). utilissimae B. | babylona B¹J. -nia B².
-nam S. -niam dhv. -bilonia F. -niam r. | dist. S. 4 lapi-
cidinae hH. -pidine a. -dicinae rv(D). | aperiantur ego coll.
Theophr. appellantur BS. aperirentur (apar-F) rv(D). | haerens
dhv. a. S. | saxi corde v. a. H. 5 modo om. Lav. a. H. | reperiun-
tur BS. -rtae D. om. rv. | hoc BFdhH. hocque (hoc a) modo
rv. 6 tradunt BS. -ditur rv. | inuenitur La. | ut — 7 asso
om. a. | ut BS. sicut rv. 7 paro U. G. ephiro dh. epiro B.
ephyre v. | et ossa F. eta L. | rubrae & qual BS. -bri (-brum
dhv) et quod rdhv. 8 pionias B²S. -iuf B¹. dionium Fdh
Brot. -num (dyo- L) rH. demium v. | pinguitudine (-tude B²)
BFS. -guedine rh²v. magnitudine dh¹H. | genus est BS. om.
rv. 9 sublinitur dhv. a. S. | perlucete Lav. a. B. | croffiores
B². 10. 11 circa aegyptum dhv. a. S. 12 excitatus av. a. B. |
fulgent — pigriores om. B. | an pinguiore? | & B (= etiam).
om. r. sunt et dhv. 14 hac Bdhv. ac F. om. r. | & file-
monem Ba. om. L. 15 ulla (illa d) est e (ex h. om. dH)
FdhHBrot. | translucetium (G. -ti v) B²Lv. a. J. | quae tar-
dius dhHBrot. 15 et p. 428, 1 subfulae BS. suffusa a. -so rv.

fusae umore hebetantur, oleoque magis quam alio liquore.
107 damnantur ex iis melleae ac validius testaceae.

8. (32) Egregia etiam nunc sua topazo gloria est, e
virenti genere et, cum primum reperta est, praelatae
omnibus. accidit in Arabiae insula, quae Cytis vocabatur,
in quam devenierant Trogodytæ praedones fame et tempe-
state fessi, ut, cum herbas radicesque foderent, eruerent
108 topazon. haec Archelai sententia est. Iuba Topazum
insulam in Rubro mari a continenti stadiis CCC abesse
dicit; nebulosam et ideo quaesitam saepius navigantibus 10
nomen ex ea causa accepisse, topazin enim Trogodytarum
lingua significationem habere quaerendi. ex hac primum

§ 107: (cfr. Orph. Lith. 280. κρη. p. 142). Isid. XVI 7, 9.
Agatharch. peripl. mar. Erythr. p. 54. Diodor. III 39, 4. 5.
Strabo XVI 4, 6 p. 770. — § 108: Xenocrat. ap. S. Ambros.
expos. in psalm. CXVIII 16, 41 p. 1182 (Bened.) p. 1438 (Migne).
Stephan. Byz. s. v. Τομάσιος. cfr. Plin. supra § 24. VI 169.

1 hebetetur dhH Brot. | oleaeque BS. | olio B¹. | umore
BS. 2 ex — 3 egregia om. B. | iis dv. his FLahD. | ac F
La. et dhv. | ualdius J. cfr. XXXIV 178. 3 aegreia F¹.
-ria F¹. | etiamnunc dhH. -num BFLv(S). nunc etiam a. |
sua BS. de a. om. rv(D). | topazo BFS. -zio rC. -atio v
(item infra). | e ego coll. Isid. om. BS. suo rv(D). 4 primum
BS. om. rv(D). | praelate Fa. -ta L. 5 accidit BS. id
(in a) acc- adh. ad (del. F¹) accidat F. om. L. | cytis H ex
VI 170 (sed lectio incerta). chitis aC. cithis F. chythis Lv.
echitil B (an recte? ut eadem insula sit quae Ophiodes Aga-
tharchidi, Diodoro, Straboni). | vocabatur B²S. -bantur B¹.
-catur rv(D). 6 quam BFS. qua rv. | devenierant BS. om.
rv. | trogodyte a. -dite (ergo F¹) F. trago- L. | cum (del. H)
diutius fame dhv.a.S. | et om. La. 7 pressi Lv.a.S. prae-
a. | ut BS. om. rv. qui D. | cum om. dhv.a.H. | effoderent dh
v.a.S. | eruerent S e coni. J. -runt ll.v(D). 8 topazon BS.
-zion C. -zum F. -zium r. | archilai B. | topazum BFS. -zon
G. -zium r. -zion dhC. 9 continenti BLS. -te rv. cfr.
IV 64. (V 93); contra III 140. V 28. 78. 140. | stadiis (om. B)
ccc ll.v(S). diei nauigatione dhH. 10 dicit BS. tradit
rv. | saepius BS. -pe FhaG. -pe a Ldv. 11 topazin ll.v.
-zum d. -zium h. τὸμαζιον D. | enim — 12 quaerendi ll.Isid.v.
m. a. topazin — quaerendi del. U 846. cfr. Salm. p. 763^a B.
rtasse deletis iis: topazon ex hac primum e. q. s.). | trago-
tarum L. trodit- F¹.

inportatam Berenicae reginae, quae fuit mater sequentis Ptolemaei, ab Philone praefecto; regi mire placuisse et inde factam statuam Arsinoae Ptolemaei uxori quattuor cubitorum, sacratam in delubro, quod Arsinoeum cognominabatur. recentissimi auctores et circa Thebaidis Alabastrum oppidum nasci dicunt et duo genera eius faciunt, prasoides atque chrysopteron, simile chrysoprasso. tota enim similitudo ad porri sucum derigitur. est autem amplissima gemmarum. eadem sola nobilium limam sentit, ceterae Naxio et cotibus poliuntur. haec et usu atteritur.

(33) Comitatur eam similitudine propior quam auctoritate callaina, e viridi pallens. nascitur post aversa Indiae apud incolas Caucasi montis, Hyrcanos, Sacas, Dahas, amplitudine conspicua, sed fistulosa ac sordium plena, sin-

§ 109 extr.: Isid. XVI 7, 9. — § 110: Isid. XVI 7, 10. (cfr. Diosc. V 159). Solin. 20, 14.

2 ptolaemaei B. | a dhv.a.J. | philone S. fil. B. phyl. L. philemone adv. pilemune F. | regi BFS. -gis rD. -gis ac v. 3 actam B. | arsinoae dhG. -nae B. -noe Fv. arsi L. om. a. | ptolemaei (-laem- B) v. -met F. -lomaei (-mei a) r. add. philadelphia (-dhelphi F. -delfi a. phyladelphia L) rdhv. a.D. cfr. U 847. 4 arsinoeum D cum U 847 ex XXXVI 68. aureum ll.v. 5 recentiffi B¹. -ssimus F. in a lac. usque ad derigitur (v. 8). 5. 6 nabastrum B. alabastre Lv.a.C. 7 prasoides D. -den S. -dem v. praiffioden B¹. -de B¹. trasoide L. -suidu F. | chrysopteron L. chrysote-dh. dirisoterun F. | similem dhv.a.S. | chrysoprasso hH. cfr. § 113. -asso (cryfo- B) BLd. -asio v. -paro F. 7. 8 eius enim tota (om. d) dv.a.S. 8 derigitur B¹. dir- rv. 9 fola Bdhv. -lam F. om. r. | nobiliffima B¹. -marū B¹. 10 cetera a. | naxio H coll. XXXVI 54. -xo B¹Fa. -xiis G. saxo B¹Lv. | et (del. G) cotibus ll.(G)H(J). et cote hv. del. S. an e cotibus? 12 comitatur — 12. 13 auctoritate om. a. 13 callaina BS. cfr. index. -ica Solin. et Isid. -ain F. -amis a. -ais Lv. | e BFG. om. rv. | uiridis a. -de v.a.G. | palleus a. | auerso indie a. 14 infulas Lv.a.B. | hyrcanos — dahas om. B. | hyrcanos D cum U 848. phycaros LH. phic- av. pirachos F. | sacas dahas FS. ac asdathas (-tas G) Lv. sas datas a. sacas (satas d) apud dacas dh. apud sacas et dahas H cum Salm. 15 et p. 480, 1 sincerior multo (-toque a) dhv.a.S. nicarior a.

cerior praestantiorque multo in Carmania, utrobique autem in rupibus inviis et gelidis, oculi figura extuberans leviterque adhaerescens nec ut adnata petris, sed ut adposita. 111 quam ob rem scandere ad eas pigritia pedum equestres populos taedet, simul et periculum terret; ergo fundis e longinquo incessunt et cum toto musco excutunt. hoc vectigal, hoc gestamen in cervice, digitis gratissimum norunt, hinc census, haec gloria a pueritia delectum numerum praedicantium; in quo varia fortuna quidam ictu primo cepere praeclaras, multi ad senectam nullas. et 10 venatus quidem callainis talis est. sectura inde formantur, 112 alias faciles. optimis color smaragdi, ut tamen appareat alienum esse quod placeat. inclusae decorantur auro, aurumque nullae magis decent. quae sunt earum pulchriores, oleo, unguento, etiam mero colore deperdunt, 15 viliores constantius repraesentant, neque est imitabilior

§ 111: Isid. XVI 7, 10. — § 112: Isid. XVI 7, 10. Solin. 20, 14. — § 113: Isid. XVI 7, 4. (Th. lap. 37?). — cfr. Plin. supra § 77.

1 multo *om.* Ldhv. a. S. multo — autem *om.* a. | carmania Bv(C). -minia F. camania L. germ- dh(Isid.) B coll. Solino. 2 g&idif B. | oculorum La. 3 adhaerescens *ego.* -resunt B¹. -rens *rv.* de mendo cfr. § 117. | nec — p. 431, 1 uitri *om.* a. | adnata U. S. adgn- h Brot. agn- C. ann- dv. 4 quapropter dh v. a. H. | eam dhv. a. S. | pigria B¹. -ri B². 5 fundis BG. eundis F. euntes Ldhv. | e Bdhv. et F. ed L. 6 et cum — excutunt *om.* B. 7 hocque v. a. H. | est tamen F. est gestamen dh HBrot. | digitif BJ. dici- F. et (ac H) digi- dH. diutius Lv. diuites G(S). -tis D. 8 norunt BLv(S). *om.* H. in Fdh lac. usque ad totus uero (§ 118 init.), sed in §§ 113. 114. 115 praeibent dh pauca supplementa ex Isidoro licenter compilata. | hinc BS. hic L. is v. | sensus L. | a del. B². | deietorum v. a. S. 9 dist. *ego.* 10 multi Bv. -to L. | ad fenectam BS. in secundo Lv. insectando G. 11 uenatus BG. *om.* Lv. | callainif B¹ S. -ain hif B². -aides Lv. -dis G. | talif est BS. -li Lv. -lis G. | inde BS. *om.* Lv. an lacuna? cfr. § 118. 12 facilef BS. fragiles Lv(J). cfr. § 121 extr. XXXVI 160. | optimus v. a. S. | color Bv. odor L. | appareat — 13 esse BS. -ret ex alieno est Lv. 13 placeat BS. -ant Lv. 14 aurum quae B. 15 etiam U. S. et etiam v. et C. 16 utilioref B. | repraesentant Lv. se praestant BD. (an constantia eius praestant? cfr. § 199).

alia mendacio vitri. sunt qui in Arabia inveniri eas dicant in nidis avium, quas melancoryphos vocant.

(34) Viridantium et alia plura sunt genera. vilioris 113
turbæ prasius, cuius alterum genus sanguineis punctis
5 abhorret, tertium virgulis tribus distinctum candidis.
præfertur his chrysoprasos porri sucum et ipsa referens,
sed hæc paulum declinantem a topazo in aurum. huic 109
et amplitudo ea est, ut cymbia etiam ex ea fiant, cylindri
quidem et creberrime. — (35) India et has generat et 114
10 nilion, fulgore ab ea distantem brevi et, cum intueare,
fallaci. Sudines dicit et in Sibero Atticæ flumine nasci.
est autem color fumidæ topazi aut aliquando melleæ.
Iuba in Aethiopia gigni tradit in litoribus amnis, quem
Nilum vocamus, et inde nomen trahere. — (36) non
15 tralucet molochitis; spissius viret ab colore malvæ

Solin. 52, 62. — § 114 extr.: Isid. XVI 7, 11. Solin. 33, 20. Prisc.

1 mendacio G. -atio B. aut mendacior Lv. | eaf BLv.
prassiū a. 2 dicant LaG. -cant Bv. | in—uocant om. a. |
melancoryphos B e Solino. -pof B. -cholicos Lv. 3 et alia
—4 prasius om. a. | uilioris BS. -rique est L. -ris est G. -ri
est v. 4 prasius dhv. -staf B. -ssius L. (add. dh pro uiri-
ditate coloris ē sed uilis; cfr. Isid.). | puncinis a. 5 tertium
est dh HBrot. | distinctū uirgulis (om. tribus) dh. | candidis Ba
dhH. est candidum Lv. 6 his om. a. | chrysoprasos ego.
-sus S. -sius v. -afo Ba. crysoprassius L. | porri sucum om. a. |
referens BG. -nte Lav. 7 sed Lav. & B. | hæc BG. hec a.
et Lv. | declinantem a. -ante BL. -ans v. -at J. (fort. candidis
præfertur his, chrysopraso ... referente, set hæc paulum decli-
nante, abl. absol.). 8 ex om. a. 9 & ego. a B¹. om. rv. |
creberrime S cum vet. Dal. -mi (creuerr- B¹) B. celerrime L
av. | india has a v. a. G. 10 nihilion B. | fulgore—11 nasci
om. a. | fulgore BG. -ris Lv. | ab ea distantem BS. si ante
habeas Lv. hebeti ac G. | breui BG. -uis Lv. | cum Lv.
om. B. 11 fallacis v. a. G. | dicit BG. uero dicit Lv. | fibero
BS. syuero Lv. | galatiæ U 849 e Procop. de aed. 5, 4.
12 melle B. -lle a. 13 tradit et v. a. G. 14. 15 non tralucet
om. a. ad antecedd. referunt BD. 15 molochitis BLS. -tis
tralucet a. -tes dh (lac. expleta ex Isid.) B. malach- v. | uir &
BJ. -ens Lav. uirens et crassius (-ior Isid.) quam smaragdus
dhH (sumpta ex Isidoro, qui sua sumpserat ex Solino, apud
quem crassius pro spissius uiret). | ab BS. a rv.

- nomine accepto, reddendis laudata signis et infantum custodia quodamque innato contra pericula medicamine. —
 115 (37) Viret et saepe tralucet iaspis, etiam victa multis antiquitatis gloriam retinens. plurimae ferunt eam gentes, smaragdo similem Indi, Cypros duram glaucoque pingui, Persae aëri similem, quae ob id vocatur aërizusa; talis et Caspia est. caerulea est circa Thermodontem amnem, in Phrygia purpurea et in Cappadocia ex purpura caerulea, tristis atque non refulgens. Amisos Indicae similem mittit, Calchedon turbidam. sed minus refert nationes
 116 quam bonitates distinguere. optima quae purpurae aliquid habet, secunda quae rosae, tertia quae smaragdi. singulis Graeci nomina ex argumento dedere. quarta apud eos vocatur boria, caelo autumnali matutino similis; haec erit illa, quae aërizusa dicitur. [similis est et sardae, 15

perieg. 882. — § 115: Diosc. V 159. Isid. XVI 7, 8. Th. lap. 34. Dionys. perieg. 724. 784. cfr. Orph. Lith. 267 sqq. κρη. p. 141. — § 116 extr.: Diosc. V 159. Orph. Lith. 613.

1 nomen accepit *dh Isid.* | et — 2 medicamine *om. dh Isid.* | infantum *av. a. S.* 2 quedam quae *a(?)*. quadam *Lv. a. S.* | pericula *Ba. S.* -la ipsorum *Lv.* | post medicamine *inseruit* nascitur in arabia *H ex dh Isid.* 3 pro uiret — totus uero (§ 118) ex Isidoro haec substituerunt *dh:* iaspis de greco in latinum (lamium *d*) uiridis *gēma* interpretatur las quippe uiride penasin *gēma* int'pr. Est autem uiridis sicut smaragdus. *s;* crassi coloris. species ei' *xvi.* | etiam *B. J.* -am si *rv.* | uicta *J.* -ta *a. G.* uifa *B.* uictis *a. a.* -tus *a. Lv.* 4 gloriam *B. J.* tamen *glo- rv.* | retinet *a.* | plurima *a.* | eas *a.* 5 simile *a.* | indice (-cae *v*) cyprii *Lv. a. G.* | durant *a.* dicunt *Lv. a. G.* | glaucum pinguemque *Lv. a. G.* 6 eris *a.* | quae *B. J.* *om. rv.* 7 calpsia *B. G.* aspia *a.* iaspis *Lv.* | est circa *B(L?) J.* *om. av.* 8 & *B. S.* *om. rv.* 9 triflīf *B. S.* *om. Lv.* in a lac. usque ad 10 sed minus]. | amisos *G.* -iffol *B.* thracia *Lv.* 10 calchedon *H.* -chadon *B. D.* (cfr. § 73. 72). chalcidia *Lv.* -cidon *G.* -cedon *Lugd.* 11 optima *Ba. J.* -ma ergo *Lv.* 11. 12 aliquid *B.* quicquam *Lav. a. S.* 13 singulif *Ba. S.* -lis autem *Lv.* 14 boria *Lav(S).* -rea *C.* doria *B.* | haec *Ba. D.* et haec *Lv.* 15 quae uocatur *Lv. a. D.* | arizula *B.* eri- *a.* | dicitur *a. D.* -c&ur *B.* *om. Lv.* hic add. fit autem et (*del. D.*) sub diuo sicut et smaragdi *a. D.* | similis — p. 433, 1 uiolas *Lav. om. B.* *uncos ego posui.*

imitata et violas]. non minus multae species reliquae sunt, sed omnes in vitium caeruleae, ut crystallo similis aut myxis, item terebinthizusa. quam ob rem praestantiores funda cluduntur, ut sint patentes ab utraque parte
 5 nec praeter margines quicquam auro amplectente. vitium 117 in iis est et brevis nitor nec longe splendescens et sal et quae ceteris omnia. et vitro adulterantur, quod manifestum fit, cum extra fulgorem spargunt atque non in se continent. reliquas sphragidas vocant, publico gemma-
 10 rum nomine his tantum dato [quoniam optime signent].
 9. totus vero oriens pro amuleto gestare eas traditur. 118 ea, quae ex iis smaragdo similis est, saepe transversa linea alba media praecingitur et monogrammos vocatur; quae pluribus, polygrammos. libet obiter vanitatem Magi-
 15 cam hic quoque coarguere, quoniam hanc utilem esse

§ 117 extr.: Th. lap. 23. Martial. epigr. V 11, 1. — § 118: Diosc. V 159. Isid. XVI 7, 8. (Damig. 13). — extr.: Diosc. V 159.

2 sunt B(L?) S. om. a.v. | caeruleae B. ceraulea a. | ut B(a?) S. et L. aut v. | chrysallo B. | similis B.D. -les r.v. 3 terebinthizusa a. hic add. in proprio ut arbitror cognomine uelut e multis eiusdem generis composita gemmis L a.v. a.D. del. U 851.

4 ut fuit B.S. ut a. id est L.v. del. H. | ab utraque parte B.S. om. L.v. in a lac. usque ad nitor (v. 6). 5 nec praeter B.S. nec patentes (del. v) praeterquam L.v. | quicquam B.S. om. L.v. 6 iis v. if B¹ L.D. hif B¹. | nec B.S. et r.v. | splendescens B.S. -dentes a. -dens L.v. | et sal — p. 434, 9 aegyptia om. a.

7 quae — omnia B.J. omnia quae in ceteris L.v. | et vitro — 9 continet Lcod. Poll. v. om. B. cfr. § 96. 83. 199. 9 reliquas B.D. cfr. U 852. nec in (del. G) diversa (-sae G) quae (quas C) L.v. | sphragidas B.v. stra- L. 10 nomine B.D. dominio in (del. Bas.) L.v. | quoniam — signent L.v. om. B. uncus posui cum U 852. 11 amuleto S. amal- B¹. amai- B¹. cfr. § 51. XXX 138. (XXIII 20). amuletis B(D). mau- FLv. | gestare eaf traditur B.S. traditur gestare Fdh B. tradidit (-ditur v) testari L.v. 12 ea BLv(D). eas F. eam B. | iis dv. his U.D. | saepe B.S. ope F. e petra L. -tra per v. et per dH. et G. | tranfuerla BFG(S). -rsum dhv(H). uersa L. 13 monogrammos S e con. J. -mma B. grammatias FLv.

14 polyclamos d. -calamos v.a.B. | licet H Brot. 15 arguere B. sed cfr. § 54. 169. 192. XXX 1. XXVIII 114. XXV 25. (XXXII 33. XXVII 57).

contionantibus prodiderunt. — Est et onychi iuncta quae iasponyx vocatur, et nubem complexa et nives imitata et stellata rutilis punctis. est et sali Megarico similis et velut fumo infecta, quae capnia vocatur. magnitudine XVI unciarum vidimus formatam inde effigiem Neronis thoracatam.

- 119 (38) Reddetur et per se cyanos, accommodato paulo
115 ante et iaspidi nomine a colore caeruleo. optima Scythica, dein Cypria, postremo Aegyptia. adulteratur maxime tinctura, idque in gloria est regum Aegypti; adscribitur et qui primus tinxit. dividitur autem et haec in mares feminasque. inest ei aliquando et aureus pulvis, non qualis sappiris; in his enim aurum punctis conlucet. —

§ 119: Th. lap. 55. Isid. XIV 3, 32. Solin. 15, 28. Th. lap. 31, 23. Isid. XVI 9, 7. Dionys. perieg. 1105.

1 onychipuncta FLhv. a. S. 2 iasponyx Bv. -nix L. ponix F. | imitata ū.v(S). in summitate dhH. | & BS. et est d. est et H. haec FG. quae Lv. 3 est et—similis om. B. | est et Ldhv(D). est F. et est S. et J. | sali cod. Poll.v(S). -le L. -lem FdhH. | megarico similis Lv(J). cfr. XXXI 87. similis megarico cod. Poll.S. metaticum F. imitata dhH. 4 veluti dhv. a. S. | capnia F. apn. Fd. cadmias L. | magnitudine—6 thoracatam om. B. | magnitudine L. -dinem (-dinirem F) iaspidis (asp- F) Fdhv. | xvi FD. quindecim dhH. duodecim L. xi v. 5 uidimus dv. -demus Fh. -dimusque L. | formatamque v. | in Fh. | et figiem F. effigie h. 6 thoracata h. 7 an reddatur, ut VI 23. X 170. 208. XVII 37. XXVI 164? | cyanos BG. -no FC(D). ciano (cya- v) dhv. grano L. | accommodato BFG(S). praem. gratia Lv(D). cfr. X 121. -data gratia dhH. 7. 8 paulante B¹. 8 & BS. om. rv. | iaspidi ū.S. -dis v. om. dhH. | nominato dhHBrot. | a B¹S. ac B². om. rv. | scythica B. sest- F. 9 maxime e B. 10 gloria est ego. cfr. V 11. -riam ū.v(S). -ria dhB. | regum BFS. rerum r. regis dhv. | aegypti BadhH. -tii v. -tia F. -tiarum L. | dist. S. cfr. Theophr. et XXXV 16. | & BS. ei La. om. Fdhv. 12 ei om. dv. a. G. | non om. SJ (errore). 13 sappiris J. -rif (-pph- B²) inest B. in sappiris (-pph- S) aS. in sapphirinis (sappir- F. sapphyr- L) rdhv. | in his (B²D. if B¹. iis S) BS. om. F. aureis a. in sapphiris dhH. sapphyrus (sapphir- v) Lv. | aurū BFdhH. et aureis Lv. om. a.

(39) Caeruleae et sappiri, rarumque ut cum purpura. 120
optimae apud Medos, nusquam tamen perlucidae. prae-
terea inutiles scalpturis intervenientibus crystallinis centris.
quae sunt ex iis cyanei coloris, mares existimantur.

- 5 (40) Alius ex hoc ordo purpureis dabitur aut quae 121.
ab iis descendunt. principatum amethysti tenent Indicae,
sed in Arabia quoque parte, quae finitima Syriae Petra
vocatur, et in Armenia minore et Aegypto et Galatia re-
periuntur, sordidissimae autem vilissimaeque in Thaso et
10 Cyprio. causam nominis adferunt quod usque ad vini
colorem accedens, priusquam eum degustet, in violam
desinat fulgor, alii quia sit quiddam in purpura illa non
ex toto igneum, sed in vini colorem deficiens. perlucet
autem omnes violaceo decore, scalpturis faciles. Indica 122

§ 120: Th. lap. 37. Isid. XVI 9, 2. — § 121: Isid. XVI 9, 1.
cfr. Th. lap. 31. Dionys. perieg. 1122. Isid. l. l. Th. lap. 30.

1 caeruleae & Bv(S). -li et FL. -leis hH cum antecedd.
iungens). -las d. om. a. | sapphiri B³v. a. H. sapi F. -phyrus L.
-phirus ceruleus a. -pphirorum HBrot. | rarumque ut BLh S.
cfr. § 170. (XXII 93). -um quae d. quae H. raroque rv.

3 scalpturif (scvl- B³) BS. -turae (-re L) Ldhv. -tores a.
scalptures F. cfr. § 121 extr. 4 ex—mares om. B. | iis dhv.
his FLaD. | cyanei dhB. ciani F. ueani a. uesa- L. resa- v.

5 alius—6 descendunt om. a. | aut quae BS. aut d. et Fv.
om. Lh. 6 descendunt BS. -dentibus (G. disced- Lv) rv. |

tenent indicae BS. indicae (in uicem L) tenent rv. 7 ara-
bia a. -bia ex ea Lv. a. G. | qua ad. | petra U. (B³) S. -traea

h(?) B³. -tria v. 8 uocantur B. | & BS. et in rv. | & BS.
in L. et in hv. om. r. | galatia BFdhv(H). gallia LG. -lla a.

9 autem om. B. autem atque dhv. a. G. | uilissimaeque F
LG. -me a. -mae dhv. que B. | thafo U. G. tharfo v. tarso

dC. 11 non accedunt dHBrot. | enim degustent HBrot. |
violam dhv. -la U. S. cfr. VIII 121. IX 113. II 51. 12

desinit dhHBrot. | fulgorque Lv. a. H. | alii quia S. aliqui Ba.
-qua FdhH. om. Lv. de mendo cfr. XXXV 86 extr. | sit quid-

-dam BIsid. S. si quidem (-dam F) FdhH. quidam Lv. om. a. |
illius Isid. 13 poto B. | igneum U. Isid. S. in ign- H. igneus

hv. | in BLv. om. r. | colore Fa. | deficiens—14 decore om. F.
perluceant (om. autem) a. 14 uiolatio B. -acio D. | decore

B(a?) S coll. XXVII 99. colore Ldhv(D). de mendo cfr. § 123
(nitor). 126. | scvlpturif B³. scalpturi a. -re L. | indica BFS.

absolutum Phoenices purpureae colorem habet. ad hanc
tinguentium officinae dirigunt vota. fundit autem aspectu
leniter blandum neque in oculos, ut carbunculi, vibrantem.
93 alterum earum genus descendit ad hyacinthos; hunc co-
lorem Indi socon vocant, talemque gemmam socondion
dilutior ex eodem sapenos vocatur, eademque pharanitis
in contermino Arabiae, gentis nomine. quartum genus
123 colorem vini habet. quantum ad vicina crystalli descendit
albicante purpureae defectu. hoc minime probatur, quando
praecegens debeat esse in suspectu velut ex carbunculo
refulgens quidam leniter in purpura roseus nitor. tales
aliqui malunt paederotas vocare, alii anterotas, multi
124 Veneris genam. Magorum vanitas ebrietati eas resistere
promittit et inde appellatas, praeterea, si lunae nomen
ac solis inscribatur in iis atque ita suspendantur e collo

-ia a. -icae (-ice L) Ldhv. 1 phoenices ego. -ciae D.
phenicis dh. fellif & B. felicias FaG (cfr. IX 127). om. L.
conici possit etiam floris (cfr. IX 125) vel illius (cfr. IX 135.
139). | habet BS. -ent rv. | an hunc? hancque d(?)v.a.S.
2 tingentium B. | fundunt d(?)HBrot. | autem (sc. colorem;
cfr. X 44) BaS. autem eum rv(D). -tem fulgorem J. (an
potius lucem ... blandam?). | aspectum BaS. 3 uibrantem
BS. -ant rH. -at v. 4 earum om. BSJ. 5 sacon dht.
a.S. | socondion BFS. sac- LdhH. cfr. ind. -odion v. om.a.
6 dilutior (or H) eadem et dhHBrot. | sapenos a.
-pinos Lv.a.H. | eademque BLS. -dem et dhv(H). -dem aG.
om. F. | pharanitis dhS. far- B. par- a. -tes v. paranytis L.
7 gentis arabiae (om. nomine) dhv.a.G. | genus—8 quin-
tum om. B. 8 uicina ll.S. -niam B. -nia v. 9 purpure F.
-ra La. | detectu a. deie- v.a.H. | hoc BdhS. hoc et rv.
10 debeat BS. -bet rv. | in BFdhv. om. r. 11 quidam—
p. 437, 1. 2 ueneficis om. a. | leniter Salm. cfr. § 122. 63. leui-ll.v.
purpuram Salm. | nitor LdhIsid.v. int- F. color BS. cfr. § 129.
XXXIII 121. IX 134, de mendo supra § 121. 12 paederos
L. ponderotas F². -ratas F¹. cfr. § 129. | alii antheros L. alii
anterotaf B (sed post genam). 13 genam BFS. gemmam
Ldhv. add. quod (Lv. qui F. quo h. om. d) maxime uidetur
decere (B. de re Lv. et de re Fdh) et (om. F) specie (-ies
FdhH) et colore (-lose F. -los dhH) extremo (atrems F. eas
dhH. del. S) gemmae (-mmas dhH) FLdhv.a.D. om. B. del.
U 855. | eaf Bv(S). fas (sed post resistere) r. om. dhH.
15 ac ll.v(S). aut dhH. | inscribatur BS. scrib- Lv. sereb- F.
nscribatur dhH. | iis dhv. if B¹(FL?)D. hif B². | e collo ll.G(S).

cum pilis cynocephali et plumis hirundinis, resistere veneficiis, iam vero quoquo modo adesse reges adituris, grandinem quoque avertere ac locustas precatione addita, quam demonstrant. nec non in smaragdis quoque similia promiserunt, si aquilae scalperentur aut scarabaei, quae quidem scripsisse eos non sine contemptu et inrisu generis humani arbitror.

(41) Multum ab hac distat hyacinthos, ab vicino tamen colore descendens. differentia haec est, quod ille emicans in amethysto fulgor violaceus diluitur hyacintho primoque aspectu gratus evanescit, antequam satiet, adeoque non inplet oculos, ut paene non attingat, marcescens celerius nominis sui flore. — (42) Hyacinthos Aethiopia mittit et chrysolithos aureo fulgore tralucescentes. praeferuntur his Indicae et, si variae non sint, Tibarenae. deterrimae autem Arabicae, quoniam turbidae sunt et variae, fulgoris interpellati nubilo macularum, etiam quae limpidae contigere, veluti scobe refertae. optimae sunt quae in collatione

§ 125: cfr. Solin. 30, 32. Isid. XVI 9, 3. — § 126: (cfr. Damig. 47). Isid. XVI 15, 2. cfr. Diodor. II 52, 3. — Solin. 30, 32.

collo e dhv(H). 1 cum pilif BS. capillis rv. | uel (pro et) dv.a.S. 1. 2 ueneficiis B³dhv. -cis rD. 2 uero om. dh HBrot. | quoque (om. modo) dhHBrot. | an prodesse? 2. 3 adituri grandine a. 3 quoque om. adHBrot. que h. | auertere—4 smaragdis om. L¹a. 4 demonstrans F. | nec non in BL³S. nam FdhH. nam e v. | quoque om. a. 4. 5 promirare F. prospere L(a?). 6 eos—contemptu om. a. | contentione FL. 8 ab ea v.a.S. om. adh. 8. 9 ab uicino (-nu B¹) tamen colore BS. tamen (om. a) e uicino rv. 9 se distendens L. | est BS. om. rv. 10 amethysto (amath-B) Bav. -tisto r. | diluitur BJ. -tur in a.S. -tur et in Fdh. -utus est in Lv. | primoque BS. -mo quoque rv. 11 satietur L. 12 marcenf sceleriuuf B. 13 nominef B¹. | tuacinto d. an et hyacinthos, ut § 114? 14 colore Lav.a.H. 14. 15 his chrisoleti indicae a. 15 si—16 turbidae om. a. 15 sunt F. | tibarenae BS. -ranae H cum Salm. zibaranae (-na F) Fdh. bactrianae Lv. 16 arabiae F. | sint et F. sunt a. | uariae Ba. -iae et rv. 16. 17 fulgentes interpellatae dhHBrot. 17 maculorum B¹. -ofum B¹. | lympidis Lv.a.G. 18 ueluti—refertae om. a. | scobe (-bae B) BJ. -bae (-be v) sua rv. | refertis L. | optima a. -mi dh. opimi F. | qui Fh.

aurum albicare quadam argenti facie cogunt. hae fundae
 includuntur perspicuae, ceteris subicitur aurichalcum.
 127 tametsi exiere iam de gemmarum usu. — (43) Appel-
 lantur aliquae et chryselectroae, in colorem electri decli-
 nantes, matutino tamen tantum aspectu. Ponticas de-
 prehendit levitas. quaedam durae sunt ac rufae, quaedam
 molles, sordidae. Bocchus auctor est et in Hispania
 24 repertas et quo in loco crystallum dixit ad libramentum
 aquae puteis defossis erui, chrysolithon XII pondo a se
 128 visam. — (44) Fiunt et leucochrysi interveniente candida
 vena. sunt et in hoc genere capniae. sunt et vitreus
 similes, velut croco fulgentes; vitro adulterantur, ut visu
 discerni non possint; tactus deprendit, tepidior in vitreis.

§ 127: Isid. XVI 15, 3. — § 128: Isid. XVI 15, 6. (cfr. Plin.
 infra § 172). — Isid. l. l.

1 auri B^d. | albicare (-ificare a) quadam (quand- F^a) ar-
 genti facie cogunt FL^ddhv. albicare facie non argenti uiden-
 tur B. locus *vix sanus*; an quarum collatione aurum albicare
 facie noua argenti uideatur? | hae S. he B. om. rv(D).
 2 respicuae B. que persp- a. | orichalcum BL^{gd}. cfr. XXXIV
 2. 4. 3 tametsi U. S. -si iam v. iam (tam h) etiam dhH.
 om. a. | exiere iam de BS. expedere Fⁱ. -pere de Fⁱ. -per-
 te (-parte h) de dh. -pertes Lv. om. a. 4 aliquae B(a?) S. -ui
 rv. | chryselectroae (cry- Bⁱ) Bⁱ S. -tro (cry- Bⁱ) B^a. -tri h.
 cryselectros L. crysoe lectore (-roe Fⁱ) F. 5 matutinus L
 v. a. G. | tamen tantum BS. tantum FdhH. om. rv. | aspectu
 BS. -tu iocundae F. -di dhH. -dior a. -diore G. -tus iocun-
 dior Lv. 6 quaedam BS. -dam in iis (his FL) rv. | rufae-
 que (om. ac) dhv. a. S. | quaedam Lv. quae Ba. que F. om. dh.
 an aliae vel aliquae? 7 molles et dhv. a. S. | et om. B.
 8 repertas et ego. -tam BS. -tas rv. | dicit dhv. a. S. 9 de-
 fossis BLv(J). -fessis a. detosis F. depressis dh(?) H(D) ez
 § 24. | erui BS. erutam dhH. inde erutam (-tam e a. -tam
 et v) rv(D). an erui, etiam? | chrysolithon dhC. -tho a.
 -iton U. v. 10 fiunt U. v. an sunt? | leucochrysi (cryfi B)
 BdG. -ses La. -sae Fv. -soe D. 11 & in BS. in rv. cfr.
 § 118. | cannie a. | uitrei a. -reae iis con. S. 12 ueluti
 adh. a. S. | fulgentes BaS. refu- rv. | vitro adulterantur BS.
 uitree (-cae v. -ei FdhH) uero rdhv. om. a. | ut om. B.
 13 possunt Bⁱ. | actus a. actus (tac- v) autem Lv. a. H. | uitrei
 vius a.

(45) In eodem genere sunt melichrysi veluti per aurum sincero melle tralucente. has India fert, quamquam in duritia fragiles, non ingratas. eadem et xuthon parit, plebeiam sibi gemmam.

5 (46) Candidarum dux est paederos, quamquam quaeri 129 potest, in quo colore numerari debeat totiens iactati per alienas pulchritudines nominis, adeo ut decoris praerogativa in vocabulo facta sit. sed tamen et suum genus expectatione tanta dignum. coeunt quippe in tralucidam
10 crystallum viridis suo modo aër simulque purpurae et quidam vini aurei nitor semper extremus in visu, sed purpura coronatus. madere videtur et singulis his et pariter omnibus, nec gemmarum esse ulla liquidior potest 130 iucunda suavitate oculis. haec laudatissima est in Indis,
15 apud quos sangenen vocatur, proxima in Aegypto, ubi

§ 129: cfr. supra § 84. Isid. XVI 10, 2. Solin. 33, 22. —
§ 130: Solin. 33, 23.

1 melichrysi adh. eli- F. melychr- B. -crisi L. | naeluti B¹, qui veluti dh HBrot. 1. 2 auro per sincerum mel coni. J¹. de per cfr. § 98. an potius super? 2 tranfluente B² v. a. J. -cent dh HBrot. | chas d. quas v. a. H. | fert BS. uult F. uolt dh. mittit rv. | quamque F. | in om. a. (an recte?). ad Lv. a. H. 3 duri a. iniuriam Lv. a. H. | fragilis L. -lem dh. agile a. | non ingrataf BS. om. rv. | in eadem Fdh HBrot. | xuthon BS. cfr. ind. xvi hos Fa. xythios L. xystion v. xanthi H. | parit et a. om. dh HBrot. 4 plebeiam (-ia H) ibi gemmam (-ma H) v. a. S. 5 pederor a. 5. 6 potest quaeri adh. v. a. S. 6 an in dh. v. a. S. | quo BS. om. rv. | numerari — iactati om. a. | innumerari F. annu- L. 7 ut BaS. om. rv. 8 est Lv. a. S. sit omnibus gemmis a. | fed tamen BS. est Fdh. om. r. 9 quippe BS. enim Lv. om. rG. 9. 10 intus translucida crystallis (-llus H) dh HBrot. 10 crystallum — 14 haec om. a. | purpure BS. -ra rv(D). 12 semper coronatuf B SJ. | madere BLv(S). om. Fdh H. dist. S. | uid&ur & singulif BS. singulis uidetur Lv. uidetur Fh. om. dH. | hif et U. v(S). et his dh H. 13 gemmarumque (om. nec) L. | effe BS. esset F. est Ldh. | liquidior F. | potest BS. capitis Fd. -ptis hH. -piti Lv. 14 suauitate U. S. uani- dh H. suavis et v. | haec BLS. om. rv. | in indis om. a. 15 sangenen (-om F) BFS. sag- dh H. ang- a. arg- Lv. | apud aegyptios dh. v. a. S. | ubi om. B. apud d.

syenites, tertia in Arabia, verum scabra, tum Pontica quae mollius radiat, Thasia, et ipsa mollior, et Galatica et Thracia et Cypria. vitia earum languor aut alies turbari coloribus et quae ceterarum.

- 181 (47) Proxima candicantium est asteria. principatur habet proprietate naturae, quod inclusam lucem pupill quadam continet. hanc transfundit cum inclinatione velut intus ambulanti alio atque alio loco reddens. eadem contraria soli regerit candicantes radios in modum stellae unde nomen invenit. difficiles in India natae ad caelandum. praefertuntur Carmanicae.
- 182 (48) Similiter candida est quae vocatur astrion, crystallo propinqua, in India nascens et in Patalenes litoribus huic intus a centro stella lucet fulgore pleno lunae. quidam causam nominis reddunt quod astris opposita fulgorem rapiat et regerat. optimam in Carmania gigni dicunt nullamque minus obnoxiam vitio; cerauniam etiam

§ 181: Isid. XVI 10, 3. — § 182: Isid. XVI 13, 7.

1 syenites *D cum U 856 ex indice*. senytes L. -nites r. tenites dhH. satis Fa. om. B. | tercium F. -rtius a. | tum-? radiat BS. mollius radiat (-imet F. in a) pontica Fadh. molliorque radiet pontica L. 2 thasia BS. et tha- FL. et asia a. et asiatica dhv. | & ipsa mollior BS. ipsae (-se L. uero molliores rv. | et ego. est BS. sunt rv. sunt et a. | galatica—4 ceterarum om. B. galatica—3 cypria om. a. 3 thracia dh(?) Lugd. -ica v. tracia FL. | languor om. a. 5 proxime 6 habent a. -ens dhv. a. J. | pupilla BL a. S. -llae F. -llae modo dhv. 7 quandam dv. a. S. | hanc BFS. ac rv. 8 alio U. S. ex alio (alto a) dhav. | atque alio om. a. | eademque v. a. S. 9 contraria sit soli a. | regerens v. a. S. om. a. | in modum stellae BS. om. rv. 10 difficilis v. a. S. | in india—11 carmanicae BS. ad caelandum indiciae (Bas. -ce Lv. inuice F¹ a. -ces F¹) praefertur (ref- F¹. ef- F¹) in carmania nata rv. 12 astrios dhv. a. S. 13 propinquas d. -ans hv. a. H. | et—litoribus om. B. | et del. J. (an recte?). | patalenes S cum Guthio. palenes F. palle- Ldhv. -nis a. 14 huic BS. om. rv. | stella U. S. cui st- cod. Poll. v. ceu st- G. | pleno lunae BS. unae (-ne a) plene (-nae v) rv(D). 16 & BS. ac FLdhv. regerat om. a. 17 dicunt BS. om. rv. | nullique (om. minus) HBrot. | ceraunia a. | & iam BD. eum a. enim rv. eam J. d. S.

vocari quae sit deterior; pessimam vero lanternarum
lumini similem. (49) celebrant et astrioten, mirasque
laudes eius in Magicis artibus Zoroastren cecinisse
produunt. — (50) Astolon Sudines dicit oculis piscium
5 similem esse, radiare fulgore candido ut solem.

(51) Est inter candidas et quae ceraunia vocatur, 134
fulgorem siderum rapiens, ipsa crystallina, splendoris
caerulei, in Carmania nascens. Zenothemis fatetur al-
bam esse, sed habere intus stellam coruscantem; fieri et
10 hebetes ceraunias, quas in nitro et aceto maceratas per
aliquot dies concipere stellam eam, quae post totidem
menses relanguescat. Sotacus et alia duo genera fecit 135
cerauniae, nigrae rubentisque [similes eas esse securibus].
ex his quae nigrae sint ac rotundae, sacras esse; urbes
15 per illas expugnari et classes; baetulos vocari; quae vero
longae sint, ceraunias. faciunt et aliam raram admodum,

§ 134: Solin. 20, 15. Isid. XVI 13, 5. — § 135 extr.: Damig.
12. Isid. XVI 13, 5.

1 pessima adh. | uero Bfah.D. om. rv. (an modo? de
mendo cfr. § 195). | lanternarum B¹FS. lat. B². ter. a. lucer-
Ldhv. cfr. XI 49. 2 astrioten BaS. cfr. ind. -tem L. -roiten
v. -rionem (-ne F) Fdh. 3 zoroastren F. foroasteren B.
4 produunt BS(D). quidam (quidd. a. quicquam F) diligentius
(-tiis F) de ea produunt rv(J). quicquam (qui circa eas H)
diligentes sunt produunt dH. | astolon dh.D. cfr. ind. astalon
B. astulun F. astrolon a. -robolon Lv. 5 similes a. -lis
F. | esse et dhv.a.S. | fulgore BS. om. rv. | ut BLav(D). ui F.
in dhH. | solem Ll.v(D). -le hH. 6 et—uocatur om. a. |
caeraunia B. 7 fulgore a. | ipsa—8 nascens om. B. 8 ger-
mania Fha. 9 coruscantem Scum Gesnero. concursa—Ll.v. |
fieri—12 relanguescat om. a. 10 in BS. om. rv. | maceratas
post dies (v. 11) habent dhv.a.S. 11 aliquod BD. 12 et
om. a. 13 nigrae (-re a) FadhH. -as Lv(D). om. B. | ru-
bentesque v.a.H. | similes—securibus om. B. uncos ego posui.
14 ex his BS. his ah. is F. iis dH. per illas Lv. |
qua B. | fint (sit F) ac BFaS. sunt ac (et v) Lv. | sacra-
elle BS. om. rv. 15 per illas om. Lv.a.S. | expugnare
F. | classes easque Lv.a.S. | baetulos (-lo B. uetelos a)
Ll.J. bet- dhv. 16 longe B. | fin B. sunt dhv.a.S. |
rara a.

Magorum studiis expetitur, quoniam non aliubi inveniatur quam in loco fulmine icto.

- 136 (52) Proximum cerauniae nomen apud eos habet quae vocatur iris. effoditur in quadam insula Rubri maris, quae distat a Berenice urbe LX p., cetera sui parte crystallus. itaque quidam eam radicem crystalli esse dixerunt. ex argumento vocatur iris, nam sub tecto percussa sole species et colores arcus caelestis in proximos parietes ei aculatur, subinde mutans magnaque varietate admirationem sui augens. sexangulam esse ut crystallum constat, sed aliqui scabris lateribus et angulis inaequalibus dicunt, in sole aperto radios in se candentes discutere, aliquo vero ante se proiecto nitore adiacentia inlustrare. 137 colores autem non nisi ex opaco, ut diximus, reddunt, nec ut ipsae habeant, sed ut repercussu parietum elidant; optima quae maximos arcus facit simillimosque caelestibus. 138 est et alia iritis, cetera similis, sed praedura. hanc Orus crematam tusamque ad ichneumonum morsus remedio esse scripsit, nasci autem in Perside. — (53) Similis aspectu

§§ 136. 137: Isid. XVI 13, 6. Solin. 33, 20.

1 magorum — expetita BS. et (om. F) parthorum (parch- a. parith- F) magis quaesitam rv. | alibi B^h. 4 uocatur BS. appellatur rv. | quae — 5 parte om. a. 5 lx. p. B. | crystallus a. 6 eam BS. om. rv. | fraudicem La. 7 uocatur ante ex (v. 6) habent adhuc a. S. | nam cum sub a. 8 species set a. -iae sed F. | colore a. 9 subinde — 16 caelestibus om. a. 11 sed esse dhv. a. S. | aliqui BS. -uis L. -ua Fd. -uam h. -uas v. | aequalibus B. 12 aperto Bldhv. -ta F. add. projectam dhS. -tas v. -ta L. protecta F. del. D cum U 858. | in se om. L. | candentes Bhcod. Poll. cfr. XVIII 346. recand- v. cad- FdG. recandentis L. 13 aliquo BS. -uas rv. 14 uero dhv. a. S. | nisi ut ex oroscopo L. | ut diximus BS. om. rv. 15 f& BD. | repercussu Bdv. -ssus F. -ssos in L. | parietum BdG. -tem rv. | illidunt dhv. a. G. 16 optimaque quae dhv. a. S. 17 iritis BS. tri- a. hirritis (-icis d) dh. inris F. iris Lv. | cetera Fdh(?) S cum B. -raf B¹. -rif B². -ro H. ceras v. om. L. | similib' sed BS. -lis at H. -lis G. -lis et dhv. -lis cere L. om. a. | quam v. a. S. | orus BFLD. cfr. -um de ind. p. 39. cor' ad. -riis h. horus v. 18 ichneumon Bv. igneom- L. igneū oneū (montanum F) r. 19 S. om. rv. dicunt dh. | perside tradidit (tradit v) Lv. a. S.

est, sed non eiusdem effectus, quae vocatur *leros*, alba nigraque macula in traversum distinguentibus crystallum.

(54) Expositis per genera colorum principalibus gemmis reliquas per litterarum ordinem explicabimus.

- 5 10. Achates in magna fuit auctoritate, nunc in nulla 139
est, reperta primum in Sicilia iuxta flumen eiusdem nominis, postea plurimis in terris, excellens amplitudine, numerosa varietatibus, quae mutant cognomina eius. vocatur enim iaspachates, cerachates, smaragdachates, haemachates, leucachates, dendrachates, quae velut arbusculis insignis est, antachates, quae, cum uritur, murrum redolet, corallachates guttis aureis sappiri modo sparsa, qualis copiosissima in Creta. quae et sacra appellatur. quidam putant contra araneorum et scorpionum ictus eam prodesse.

§ 139: Th. lap. 31. Isid. XVI 11, 1. Solin. 5, 25. 26. Prisc. perieg. 502—504. Orph. Lith. 613. κnp. p. 150 sqq. Orph. Lith. 614. 232 sqq. (κnp. p. 140). 637. Solin. 5, 26. 27.

1 quae vocatur BLv. uocaturque a. -tur Fdh. | *leros* S ex ind. ierof B. eiros F. ros a. zeros Lv. 2 distinguentibus BS. -nt a. -nte rv. 3 principalibus BS. -lium rv. 4 per BS. om. rv. | ordinem Bav(S). -ne rC. 6 est U.G(S). om. dhv(H). 7 in terris B Isid. S. om. r. locis dhv. | excellens ego. -cedens U.v. de mendo cfr. XIX 142. an potius amplitudinem omnium? | amplitudine Ladhv. -nem r. 8 numerosa (-fif B²) uarietatibus BFS. add. diuersis Lv. uarietatibus numerosa adhH. | quae (que a) mutant BFaD. multa dhH. mutantibus Lv(S). add. et FdhaHBrot.(D). 9 iaspachates H cum Salm. iaspagates B. paspacha. F. phaspacha. Lv. phassacha. C. phascates a. | smaragdachates (-radd. B) BS. sarad. a. sard. Lv. saroch. Fd. 9. 10 haemachates dhv. aem. F. em. La. om. B. 10 quae BS. om. rv. | etsi (pro uelut) L. | arbusculi Fa. -la dhv.a.S. 11 insignis—redolet om. a. -gnis—cum om. L. | est BS. om. Fdhv. | antachates v. cfr. Abel p. 98. antea. F. anthacates B. -chates Kullb (cfr. § 141 extr.). aeth. J. auta. dH. | quae BS. om. Fdhv. | inuritur uelut murrum L. | redol& BS. -lens rv. 12 corallachates ego. cfr. § 153. thorall. d. choroll. F. folloch. B. coralloach. rv. curalliach. Solin. cfr. XXXII 21. 22. | sparsa BH. pars e a. pars Fdh. distincta Lv. 13 quae & BS. om. rv. | appellatur BS. -ta rv. | quidam ego. quoniam BD. om. rv. 14 putant eam dhv.a.S. | et om. a. | eam om. dhv.a.S.

140 quod in Siculis utique crediderim, quoniam primo eius provinciae adflatu scorpionum pestis extinguitur. et in India inventae contra eadem pollent, magnis et aliis miraculis: reddunt enim fluminum species, nemorum, iumentorum etiam. essedariis staticula, equorum ornamenta inde 141 medicisque cotículas faciunt, nam spectasse etiam prodest oculis. sitim quoque sedant in os additae. Phrygiae viridibus non habent. Thebis Aegyptiis repertae carent rubendibus venis et albis, hae quoque contra scorpiones validae. eadem auctoritas et Cypriis. sunt qui maxime probent vitream perspicuitatem in his. reperiuntur et in Trachinia circa Oetam et in Parnaso et in Lesbo et in Messene

§ 140: Solin. 5, 26. Dionys. perieg. 1075. (cfr. Plin. supra § 5). — § 141 med.: Solin. 5, 27.

1 quod — 2 adflatu *om. a.* | primo *coni. J.* cfr. *XI 89. -mū U.v.* 2 pestes extinguit *a.* | et *om. a.* | in *om. B¹.* 3 inuenitur et pollent *BSJ.* | magnis & aliis *B(FL?)S.* et aliis magnis *adhv.* 4 nemorum — 5 staticula *om. a.* 4. 5 iumentorum (-tor~ *B¹.* -torv *B².*) *U.S. praem.* et *dv.* monumentorum *D cum lac. signo.* 5 etiam *Lv.* iam *FdhS.* & aliorum *B (add. animalium e Solino U 859). del. D.* | *dist. ego.* | essedariis — ornamenta *om. BD.* | essedariis *ego.* -da et *B.* ederas *Fdh.* -ras et *v.* hedere (-rae *S*) *LS.* e cerea *J coll. Solino. del. U.* | staticula *FdhB.* cfr. *XXXIV 163.* -tunculas *v. om. L.* | equorum (quorum *a.* et equ- *v*) ornamenta *Fdhav. om. LU.* 5. 6 inde medicisque *ego.* medicis indeque *B¹.* -ci' inde'que *B².* -ci inde aequae *S e coni. J.* -cique inde *D.* inde (unde *dh*) medici *dhcod. Poll.* medici *rv.* 6 cotículas *BJ.* cortic- *a.* cfr. *XXXVI 63. XXXIV 105. XXXI 100.* | faciunt *BdhS.* inde faciunt *rv.* | nam *BS. om. rv.* | spectasse *om. a.* | prodest etiam *a.* 7 sitim — additae *om. B.* sed cfr. *Solin.* | sitimque *v.a.G.* -tim etiam *h.* | sedant *Ldhv.* uese dant *F.* reddant *a.* 7. 8 uirigia non *F.* uiridiam *B.* uitri lucidum *D.* 8 thebis — 9 albis *om. a.* | herbis *B.* | aegyptis (-gip- *B¹.* -tiis *B².*) *B¹FD.* -ti *L.* | repertae — 9 albis *om. B.* 9 hae *hS(D).* he *B².* eae *B¹J.* haec *F.* hec *a.* tetae *L.* et hae *v.* 10 cypriis *BD.* -riis est *dhv.a.S.* 11 in his *om. Bdh SJ.* | reperiuntur — p. 445, 1 rhodo *om. a.* | trachinia *BS.* -ni *F¹.* -re *F².* thracia *Ldv.* terracina *h.* 12 circa *U.v(S).* et circa (?) *G.* | parnasso *B¹Lugd.* | & in messene *BS.* et (ac *v*) messene *L.* et et sene *F.* et siene *d.*

similes limitum floribus et in Rhodo. aliae apud Magos 142
 differentiae sunt in iis: quae leoninis pellibus similes
 reperiuntur, potentiam habere contra scorpiones dicunt.
 in Persis vero suffitu earum tempestates averti et presteras,
 5 flumina sisti — argumentum esse, si in ferventes cortinas
 additae refrigerent —, sed, ut prosint, leoninis iubis
 adalligandas, nam hyaenae addita abominantur discordiam
 domibus. eam vero, quae unius coloris sit, invictam
 10 athletis esse, argumento, quod in ollam plenam olei coiecta
 cum pigmentis, intra duas horas suffervefacta, unum co-
 lorem ex omnibus faciat minii.

Acopos nitro colore similis est, pumicosa, guttis aureis 143
 stellata. cum hac oleum suffervefactum perunctis lassitu-
 tudinem, si credimus, solvit. — Alabastritis nascitur in
 15 Alabastro Aegypti et in Syriae Damasco candore inter-
 stincto variis coloribus. haec cremata cum fossili sale
 et trita gravitates oris et dentium extenuare dicitur. —

§ 142: Orph. Lith. 618. κρη. p. 151. Damig. 17. — Isid.
 XVI 11, 1. — § 143 med.: Isid. XVI 5, 7. cfr. Plin. XXXVI 61.

1 limitum Bf d h B. illitis Lv. | et in rhodo F d h H. et
 rhodo Lv. om. B. 2 sunt in iis (if B¹ D. hif B²) quae BS.
 om. rv. | leoninis BS. -ine FL. -inae d h v. -ontine a. | pelli-
 buf BS. pellis F. pelli rv. 3 reperiuntur BS. om. rv. |
 dicunt BS. -tur rv. 4 in persis uero om. B. | et om. B.
 presteras S e con. J coll. II 133. prefferat B¹, prefera B².
 preterita F. praeterea rv. 5 fulmina (om. sisti) d H Brot.
 sed cfr. Isid. et XXVIII 118. 7 alligandas FL v. a. S. | nam
 — 8 domibus om. a. | addita ego. (abl., sc. iubis adalligata). -tae
 BS. pelli (pelle F) similem rv(D). | discordiam BS. -diale
 rv(D). de re cfr. XXVIII 99. de abominandi verbo ibid. § 26.
 9 argumento B D. -tum S. -tum eius rv. cfr. XXIX 61. |
 coiecta J. -tu BS. coctam (om. cum) a. cocta rv. 11 faciat
 U. v(H). -cit d C. -ciant h. | minui h. om. a. 12 Aucophos a.
 acopis v. a. H. | nitri a. nigro B. | colore S. -ri B. om. rv(J).
 13 stillata a. sed lata F h. 14 creditum B. -damus
 d(?) Hack. Brot. | soluit om. B. | alabastrites d h v. a. S. 15. 16
 interstincto LG. -ta F. -fricto B. inter instincta a. -tercincta
 d h. -to v. 16 hae F. quae Lv. a. G. 17 & B a. S. om. h.
 ac rv(D). | aue (pro et) a.

- 144 Alectorias vocant in ventriculis gallinaceorum inventas crystallina specie, magnitudine fabae, quibus Milonem Crotoniensem usum in certaminibus invictum fuisse videri volunt. — Androdamas argenti nitorem habet [ut adamas], quadratis semper tessellis similis. Magi putant nomen inpositum ab eo, quod impetus hominum et iracundias domet. argyrodamas eadem sit an alia, auctores non explicant. — Antipathes nigra non tralucet. experimentum eius ut coquatur in lacte; facit enim id murrae simile. immensum quiddam in hac fortassis aliquis expectet, in tot exemplis uni possessione huius nominis data. contra effascinationes auxiliari eam Magi volunt. — Arabica ebori simillima est, et hoc videretur, nisi abnueret duritia. hanc putant contra dolores nervorum prodesse habentibus. — Aromatitidis et ipsa in Arabia invenitur, sed et in Aegypto circa Philas, ubique lapidosa et murrae coloris et odoris,

§ 144: Isid. XVI 13, 8. Solin. 1, 77. Damig. 19. — Isid. XVI 15, 8. Solin. 33, 21. Prisc. perieg. 883. — § 145: Diosc. V 139. — cfr. Plin. XXXVI 153. Diosc. V 148. Isid. XVI 15, 14.

1 ventrib, B. sed cfr. XXX 59. 60. 108. XXIX 60. 105. | inuenta Fa. 3 crotonensem J (errore). cfr. III 72. 4 solent a. | ut — 5 putant om. a. | ut (om. dh) adamas (-mans L) Ldhv. aenae adamans F. et paene adamas Isid. e Solino. om. B. uncus ego posui. cfr. § 56. 5 quadratilis BS. -ta r Isid. G. -ta et v. | semperque hG. | magi BG. -gis F. -gnis Lv. 7 argyrodamas post alia ponunt dhv. a. S. | eadem — alia om. a. 8 antiphates Bv. a. B. | nigra contra lucet Lav. a. B. 9 ut om. a. si Lv. a. S. | loquatur d. exco- La. | id BS. in F. hoc Ldv. om. a. 10 immensum BS. -missum Fdh. -issa Lv. | quiddam — 11 data om. Lv. a. S. | quiddam BaS. quidam F. qddam d. | in hac — aliquis BS. aliquis in hac (ac F) Fa. aliquis dh. 10. 11 in tot exempti sunt Fdh. om. a. 11 possessione B^sS. -ionem B¹Fa. -io est dh. | eamque (eam H) contra Lv. a. S. 12 auxiliari eam BaS. -riam dh. -ria F. -ri Lv. | magnitudine (pro magi) F. | arabici dh. Abarica B¹. 13 abnuere a. radi abnueret D cum U 861 e Solino. | hanc BS. om. FdhG. quamque Lv. 15 aromatitidis dhv. a. S. | invenitur BFdhS. tradidit ignei a. cfr. § 146. traditur gigni Lv. 16 philas Brot. cum Salm. filias B. phinas Fdh. pyras G. pilas rv. | lapidosas B. | et odoris — p. 447, 1 equentata hoc loco om. Fdh. cfr. p. 447, 3.

ob hoc reginis frequentata. — Asbestos in Arcadiae 146
montibus nascitur coloris ferrei. — Aspisatim Demo-
critus in Arabia nasci tradit, ignei coloris, et oportere
cum cameli fimo splenicis adalligari, inveniri utique in
5 nido Arabicarum alitum; et aliam eodem nomine ibi in
Leucopetra nasci, argentei coloris, radiantem; cum
contra lymphatum habentibus. — Atizoen in India et 147
Persidis Acidane monte nasci, argenteo nitore fulgentem,
magnitudine trium digitorum, ad lenticulae figuram, odo-
10 ris iucundi, necessariam Magis regem constituentibus. —
Augitis non alia videtur multis esse quam callaina. 100

Lapis amphidanes alio nomine chrysocolla appellatur,
nascens in Indiae parte, ubi formicae eruunt aurum, in
quo et invenitur auro similis, quadrata figura. adfirmatur

Solin. 33, 22. — § 146: Isid. XVI 4, 4. Solin. 7, 13. Prisc.
perieg. 416 sqq. August. civ. dei XXI 5, 1. — § 147 med.:
Isid. XVI 15, 7.

1 abestos F. alabastros a. 2 aspisatim BS. -ilatim a.
-tin Brot. -tem Lv. -ten dHack. -illatim Fh. 3 nasci tra-
dit (-didit dh) BdhS. nascitur tradidit F. tradidit a. tradit
gigni L. gigni tradit v. | eam (pro et) v.a.S. | et oportere
om. dh. *deinde inserunt ex p. 446, 16* et—frequentata (v. 1) Fdh.
4 cum BS. om. rv. | camelli B¹. | splenicif B¹FLv(H).
-nis a. -neticif B²dC. | utique ll.S. que dhv. 5 umbi-
carum F. | alia F. 6 radiantem om. Lv.a.G. | cum Bad
h(F?). om. Lv. | lac. ego indicavi. exciderunt remedii nomen et
prodesse (cfr. § 51). 7 contra Lv. om. r. | lymphatum Lv.
-patum B. limiabitum F. limphatu a. | habentibus ego. cfr.
§ 145. -tium BFdhS. -tem a. -endam Lv (cfr. § 154 extr.).
-entem uim D cum U 862. | atizoen BFv. -zon r. 8 per-
fidif ll.v(S). in perside dG. | acidane BS. -dae F. -die L.
-diae v. om. a. ac Ida G. | nasci tradit dv.a.S. 9 ad—12
nomine om. a. | lenticulae B¹J. 10 necessaria FL. 11
augitis J ex ind. -tes FdLv(D). -g&ef B. -tis S. | non LJ.
om. r. non multis G. multis non cod. Poll.v(S). multis dhH.
| uidetur multif ll.J. -etur dhv. | quam BS. quam quae (que F)
rv. | callaina BS. callais LLugd. -lais v. -llaa F. 12 lapif
BFhD. -idis d. om. Lv. | amphidanes BS. -itane Lv. amphi-
nanes F. -tanes d. aphidnane Brot. 13 nascens BS. om.
rv. | in om. B¹. | india Fa. | parta L. om. a. | erunt Fa. |
aurum — 14 adfirmatur om. a. 14 qua (om. et) dv.a.S. |
adfirmatur B¹FdhPoll.S. -turque B²Lv(D).

natura eius quae magnetis esse, nisi quod augere quoque
 148 aurum traditur. — Aphrodisiaca ex candido rufa est. —
 Apsyctos septenis diebus calorem tenet excaesfacta igni.
 nigra ac ponderosa, distinguuntibus eam venis rubentibus.
 putant prodessse contra frigora. — Aegyptillam Iacchus
 intellegit per album sardae nigraque venis transeuntibus.
 volgus autem nigra radice, caerulea facie. nomen a loco.
 149 (55) Balanitae duo genera sunt, subviridis et Corinthii
 aeris similitudine, illa a Copto, haec ab Trogodytica veniens.
 medias secante flammae vena. — Batrachitas quoque Coptos
 mittit, unam ranae similem colore, alteram et venis, ter-
 tiam rubetis e nigro. — Baptes, mollis alioqui, odore
 excellit. — Beli oculus albicans pupillam cingit nigram
 e medio aureo colore fulgentem et propter speciem sacra-

§ 148: Isid. XVI 11, 2. — ibid. 3. — § 149: Isid. XVI
 15, 10. — ibid. 10, 9.

1 quae del. B². | esse B.S. om. rv. 2 aphrodisia a. -ace
 h.v.a.S. 3 apsyctos hG(H). abey- F. absi- d. abfu- B¹.
 asy- B² Lugd. apistos rv. | calorem Bāhv. col- r. 4 distin-
 guentibus — rubentibus om. L. eam — rubentibus om. a.
 5 quam putant prodessse L. putant ponderosa a. | aegyptillam
 L. aegist- F. 6 aluum dhHBrot. | sardae B.S. -da rv.
 (sc. coloris. an sardea?). | nigrumque BSD. | uena transeunte
 cod. Poll.v.a.H. 7 autem ego. -tem in ll.v. cfr. nota ad
 XXXIII 33. | caeruleam dhv.a.S. | facie F² Isid.S. -ile B. -it
 rv. | nomen a loco B.S. om. rv. 8 sunt B.S. habent rv. |
 subviridis hPoll.S. -def BFāav. -de L. | corinthi B.D. -ti a.
 9 a del. HBrot. a copto haec om. a. | ab B.S. ex rv. |
 uenf B. ueniunt dh regione ueniens (-iunt v) Lv.a.G. cfr.
 § 168. 10 medias FLav. -ia Bāh. | batrachitaf (bathr- L)
 BLv(Brot.). coptos (coaptos a) et (om. a) batrachitas (-tes a.
 -citas F) rhG. | quoque B.S. et L. om. rhG. mittit et dv
 (Brot.). 10. 11 coptos mittit B.S. mittit rG. coptos dv
 (Brot.). 11 colorem B¹Fa. | & uenf B.D. in uenis F. ebeni
 dhH. ebori Lv. eburneis a. 12 rubetis LaD. -entif rv.
 locus fortasse lacunosus, ut fuerit fere alteram nigris macu-
 lis uariam et uenis, tertiam rubentibus. 13 excellit L
 v(S). -llet r. -llens dhH. | belli oculos F. bvclof B². | pu-
 millam B. | pingit av.a.H. cfr. § 151. 14 colore fulgentem
 fulgore lucentem Isid.rv. | haec (pro et) dhv.a.S. | spe-
 uam a. suam spec- v.a.H.

tissimo Assyriorum deo dicatam. Belum autem aliam, quam sic vocant, in Arbelis nasci Democritus tradit nucis iuglandis magnitudine, vitrea specie. — Baroptenus 150 sive baripe, nigra sanguineis et albis nodis, adalligata 5 proicitur veluti portentosa. — Botryitis alia nigra est, alia pampinea, incipienti uvae similis. — Bostrychitin Zoroastres crinibus mulierum similiorem vocat. — Bucardia, bubulo cordi similis, Babylone tantum nascitur. — Brontea, capiti testudinum, e tonitribus cadit, ut putant, restin- 10 guitque fulmine icta, si credimus. — Boloe in Hiberno inveniuntur, glabrae similitudine.

(56) Cadmitis eadem est quae ostracitis vocatur, nisi 151

§ 150: Isid. XVI 11, 5. — cfr. Marc. 8, 98. — Isid. XVI 15, 24. — § 151: cfr. Plin. XXXIV 103. — cfr. Damig. 23.

1 dicatam B(a?) Isid. S. -tur *rv* (D). | belum — 2 sic B D. aliam autem quam (quem a[?]) belum *rv*. 2 abbelif B. 3 iuglandis B¹ d h v. ing- F. seu (sive La) glandis B¹ La D. (sed uel dicendum erat). | baroptenus — 5 portentosa om. a. 4 baripe F D. -pen B. -ppe d h H. baropin L. -ptis G. botryites v. | adalligata B S. allig- L v. allisata F. aliis sacra d h H. 5 proicitur B S. redic- F. dic- L d h v. proditur D. | botryitis S. -ytes H. -ytes v. botryitif B¹. -ycitif B² (cfr. § 191). botritus F d h. -tis a. -thrytes L. 6 incipiente uue a. -tium uae B. | bostrychitin S. -tē v. -rygiten B. -raciten L. om. r G. 6. 7 zoroastres B. zoroastres uocat v. a. G. -stres a d h Brot. 7 similiorem om. F d h Brot. | uocat B L S. bostrychiten (-trichiten F. -tricten d. -traciten a) uocat (-ant a) r d h G. om. v. | bugardia B¹. 8. 9 brontea B S. -tia B. -te e H. -niae F. -niea v. -nine a. -niēna L. cfr. § 176. 9 capitibus d h v. a. S. | testudinem a. -num similis L v. a. H. | e B F a S. et L v. et cum B. om. d h H. | tonib. B. -itrua (-uis B) L v. a. H. | cadit ut F B (S). ea dilui B. cadit d h H. cadent (-ns G) ut a G. -ntia ut L v. | putant B L v (S). -ta r. -tantque d h H. 9. 10 restinguitque F a S. -uiq. B. et restinguit B. restringit et L (add. restinguit) v. del. Ven. ea (eo h) restingui (-tringi d) d h H. 10 flumine F. fulminis a d h. | icta F a v (S). iacta B. icta (G. tacta Ven.) restinguit L Ven. ictum d h H. | boloe (-lo a) U. G. -lae v. -lenias d h. -iae Verc. | in hiberno (ib- S) B D. niesbo F. nimbo *rv*. 11 inuenitur B h. -ientur a. | glebe similitudinem a. om. B. 12 cadmitis L a G. -tes v. -tel quoque quae B. cammitis F. cheramides B. | est a d h S. esse F. esset L v. efflet quod est B. | quae ostracitif (-tes v) uocatur B v. a. B (S). quam ostracitif

quod hanc caeruleae interdum cingunt bullae. — Calli sappirum imitatur candidior et litoroso mari similis. — Capnitis quibusdam videtur suum genus habere, pluribus
 118 iaspidis fumidae, ut suo loco diximus. — Cappadocia et in Phrygia nascitur, ebori similis. — Callaicam vocant et turbido callaino. ferunt plures coniunctas semper in
 152 veniri. — Catochitis Corsicae lapis est, ceteris maior et magis mirabilis, si vera traduntur, inpositam manum veluti cummi retinens. — Catoptritis in Cappadocia provenit candore imaginem regerens. — Cepitis sive cepolatitis candida est, venarum coeuntibus lineis in unum. — Cera-
 158 mitis testae colorem habet. — Cinaediae inveniuntur in cerebro piscis eiusdem nominis, candidae et oblongae eventumque mirae, si modo est fides praesagire eas habitum maris nubili vel tranquilli. — Ceritis cerae similis est,

§ 152: Isid. XIV 6, 42. Solin. 3, 4. Prisc. perieg. 472. —

§ 158: cfr. Plin. XXIX 129. Isid. XVI 10, 8. — cfr. Orph. Lith. 498. κρη. p. 147.

(-ten La. osiracitum F) uocant *rahVen*. 1 hec a. | caeruleae B. -lea (cer-) a. -leam dh. -laeam F. | pingunt B. cfr. § 149. 3 capnitif BH. -tes B. cainitis F. cami- adh. chami- L. -tes v. | plurimis v.a.S. 4 iaspidis BJ. isp- d. issp- F¹. spidis F²a. spiris Lv. cfr. § 118. | fumidae BJ. -da rv. | cappadocia BLadhv(H). in praem. C. -cica FD. cfr. XIX 126. 128. XXI 51. | et om. dhHBrot. 5 callaicam (S. calamites dh. callainas H) — 6 turbido U.dhH. callainas G. calamites a calamo B. -tes e turbido v. 6 callaino (sc. colore) BdH. -na a. calaino F. -amo h. callain D. om. Lv. | feruntque v.a.G. | plures calaicas v.a.B. | coniunctas (S. -tos G) semper U.G(S). -tas simul v. simul coniunctos B. simul H. 6. 7 inueniri coniunctas HBrot. 7 catocitis adh. -chites v.a.H. | est et a cod. Poll.S. et L. | maiorum F. 7. 8 & magis BS. om. rv. 8 si — 9 provenit om. a(?). 9 catopyritus (H. -tes v) dhv.a.S. | in U.G(S). e dhv(H). 10 candore — regerens BS. hoc loco om. rv. cfr. v. 11. | cepitiff BH ex ind. -tes Lav. capites Fdh. | cepolatitis (-atti-B) BH ex ind. -lames Fdh. -othatitiss L. -ocapites v. -obitiss a. 11 coeuntibus — unum BS. nodis (nudis a) coeuntibus re imaginem regerens (regens a) rv. 11. 12 Geranitiss mirae BS. -andae rv. 15 nubili vel tranquillis (D. -re dhv) aut tranquillitate U.dhv(D).

circos accipitri, corsoides canitiae capitis, corallachates curalio, aureis guttis distincta, corallis minio; gignitur in India et Syene. — Crateritis inter chrysolithum et ele- 154
ctrum colorem habet, praedura natura. — Crocallis ceras
repraesentat. — Cytis circa Copton nascitur candida et
videtur intus habere partum, qui sentiatur etiam crepitu.
— Chalcophonos nigra est, sed inlisa aeris tinnitum reddit,
tragoedis, ut suadent, gestanda. — Chelidoniae duorum 155
sunt generum, hirundinum colore, ex altera parte pur-
pureae, in alia purpuram nigris interpellantibus maculis.
— Chelonia oculus est Indicae testudinis, vel portento-
sissima Magorum mendaciis. melle enim colluto ore in-
positam linguae futurorum divinationem praestare pro-

§ 154: cfr. Damig. 34 extr. — extr.: Isid. XVI 5, 9. Solin.
37, 22. — § 155: Isid. XVI 9, 6. (cfr. Damig. 10). — Isid. XVI
15, 23. Damig. 11.

1 accipitri *H.* acap- d. accipiris *F.* a piris a. piris *Lv.*
tribus circulis *B.* triorchi *J.* an accipitri albis circulis? | cor-
soides — 2 distincta *om. a.* | canitiei *dhv. a. S.* | capitis *S.* -tif
similis *B.* hominis (-nes *F.*) *rv.* | corallachates — 2 distincta
hoc loco om. B. *inseruit ante crocallis (v. 4).* | choralachates *d.*
coralloach- *v. a. D.* *cfr. § 139.* 2 curalio *ego.* *cfr. § 164.*
curallio *B¹.* -atio *F.* corallo *B² v.* -llo *L. S.* | similis aureis *B.* |
distincta *B. S.* -te (de- *F.*) *L. F.* -tae *dhv.* | minio *om. a.* *add.*
similis *dhH Brot.* 3 et syene (-nae *F.*) *Fdhv.* et ysene
(ise- *a.*) *La. om. B.* | craterites *hv. a. S.* | cryfolytum *B.* 4 prae-
durae naturae *cod. Poll. v. a. S.* | crocallis *Lv.* -caltif *B.* -collis
Fdh. proc. a. | ceras (ce- *B²*) *BFLv (D).* -ra se a. -asum *dhB.*

5 cytis *B. S.* cysitis *L.* cytis *H.* ciissites *v.* cypte *F.* qui
a. | circa *BLav.* prea *Fdh.* | copion *F.* 6 partum *FLav (S).*
petram *dhH.* lapidem *B.* *cfr. § 163.* | qui — crepitu *om. a.* |
crepitu *B. S.* stre- *dB.* scre- *F.* si creditur *Lv.* 7 chcalco-
phonos *cod. Poll. v.* calco- *FL.* -ofonof *B.* galcophon *a.* | red-
dat *B.* | chelidonia *a.* 9 ex *U. S.* et *v.* | alia *dhv. a. G.*
9. 10 purpureae *Bdhv (D).* -rea *r.* -rea et *S ex Isid.* 10 in
alia *ego.* alia in *B. S.* alia *D.* *om. rv.* | purpuram *D cum U 864.*
-ra *B. S.* *om. rv.* | maculis — 11 oculus *om. B.* 11 chelonia
dv. -onta (ce- *h.*) *Fh.* celidonia *a.* -do tua *L.* | Sed (*pro est*) *B.*

11. 12 portentosisimam *F.* 12 sunt magorum mendacia
B. | collutam et *dhH Brot.* 13 lingunt *B.* | diuinatione *B.*
scientiam *dhH Brot.* 13 et p. 452, 1 promittentef *B.* an pro-
mittunt et?

mittunt XV luna et silente toto die, decresciente vero a ortum solis, ceteris diebus a prima in sextam horam. Sunt et chelonitides aliarum testudinum *superficieci* similes, ex quibus ad tempestates sedandas multa vaticinantur eam vero, quae ex iis aureis guttis aspersa sit, cum scarbaeo delectam in aquam ferventem tempestates commovere.

156 — Chloritis herbacei coloris est; eam in ventre motacillae avis inveniri dicunt Magi congenitam ei et ferri includi iubent ad quaedam prodigiosa moris sui. — Chelospitis a flumine dicta est, ex viridi fulgoris aurei. — Chrysolampsis in Aethiopia nascitur, pallida alias, se noctu ignea. — Chrysopsis aurum videtur esse. — Cetionides in Aeolide nunc Atarneo pago, quondam oppido nascuntur, multis coloribus tralucescentes, alias vitreae, alias

§ 156 med.: Isid. XVI 7, 16. — Isid. XVI 15, 4. cfr. Solin. 30, 34. — Isid. XVI 15, 2.

1 xv — 6 commouere om. a. | & Bv. ei F. om. L. | tota d. v. a. S. | crescente BS. sed cfr. Damig. 2 post horam add hanc celidonium vocant B. cfr. p. 451, 10. 11. 3 aliarum B. om. rv. | superficieci ego. cfr. VI 91. 109. IX 35. superiori B. om. rv. (an potius superiori cortici? cfr. § 204. IX 35. 40. XI 228). 5 eam ll.v(S). ea dhG. | ex iis (if B¹D) S. ex his B¹. sit rv. uncis inclusit J. | aspersa sit BS. om. rv. 6 delectam ll.v(S). -ta G. decocta et delecta dhH. | tempestatem F. | commouere BS. moue F. -eri dhH. tueri Lr. auerti G. 7 cloritis a. calorites v.a.B. | esse (pro est) a. eam BS. om. adh. quam rv. | in uentre (tientre B) — 8 magi BS. dicunt magi (C. -gi et a. -gi eam v) inveniri in (Lr. om. r) motacillae (G. -lla Fa. scillae L. scyllae v) avis (cauis F) uentre (-tri Fa) rv. 8 & ferro BS. ferroque rv. 10 ex BS. a Fa. om. Ldhv. | uiridis dhv.a.S. 11 chrysolampsis — 12 ignea om. a. | chrysolampsis L.J. -aplis B. -ampis v ex Isid. (an recte?). chrysolampsis (dyriso- F) Fdh. | pallida alias sed BS. -das alia et F. -da die et dhH. -di coloris die et (del. G) Lv. 12 noctu BLv(S). in octo F. in nocte dhH. | ignea BFdh. -nei Lv. | chrysopsis FdhH. -pel B. -phis Lv. crisopsis a. 12. 13 cetionides BD cum U 865. cfr. ind. et V 126. cepio- Lav(J). cepo- dhH. cepulo- F. 13 in — pago om. a. | aeolide (-de olim B) ll.v(S). -dis G. | nunc ll.v. transpos. ante pago C cum anon. ap. B(J). del. S. | atarneo J cum Bergkio I 33. an F. -ne G. ad dardanum C. ad arneon (-eum v) Lv. alar- et p. 453, 1 alie (ter) a.

crystallinae, alias iaspidis, sed et sordidis tantus est nitor,
t imagines reddant ceu specula.

(57) Daphnean Zoroastres morbis comitialibus de-
monstrat. — Diadochos berullo similis est. — Diphyes
luplex, candida ac nigra, mas ac femina, genitale utrius-
que sexus distinguente linea. — Dionysias, nigra ac dura,
mixtis rubentibus maculis, ex aqua trita saporem vini
facit et ebrietati resistere putatur. — Draconitis sive
dracontias e cerebro fit draconum, sed nisi viventibus
absciso capite non gemmescit invidia animalis mori se
sentientis. [igitur dormientibus amputant]. Sotacus, qui
visam eam gemmam sibi apud regem scripsit, bigis vehi
quaerentes tradit et viso dracone spargere somni medica-
menta atque ita sopiti praecidere. esse candore tralucido,
nec postea poliri aut artem admittere.

(58) Encardia cognominatur enariste, in nigro colore

§ 157: Damig. 32. ib. 5. — Isid. XVI 11, 8. Solin. 37, 18.
— § 158: Isid. XVI 4, 7. Solin. 30, 16. 17. — § 159 extr.: Isid.
XVI 10, 11. Damig. 8.

1 iaspidis L a D. -def r. -deae dhv. | sed et sordidis om. a. |
et om. B. | tanta a. tanium F. 3 daphnean — 4 est om. a. |
dapnean B¹. -am d. daphniam hv. a. S. | zotrapes F. et oroa-
stres L. zoroastres et orchastres v. a. G. 4 berillo B¹ L.
byr. F. beryllo v. a. J. | diphyes H cum Gesnero. -ya a. diffyef
B. diphres L. -ris v. dipses Fdh. 6 sexus om. BSJ. | dion-
ysy' a. | et (pro ac) a. 8 draconitif BaS. -tes v. -ntis Fd.
-ntitis L. -tes Isid. H. | sine — 9 e om. a. 9 dracontial B in
ind. B e Solino. -tia U. v (G). 10 absceifo U. Brot. -isa dh.
-isso v. cfr. XXIX 99. | capite BS. om. rv. | non BhS. num
F. numquam Ldv. om. a. | animalibus Fa. | an mori ob id
se? cfr. § 82. 52. VIII 109. 134. IX 110. 11 sentient a. |
igitur — amputant om. B. uncus ego posui. cfr. Isid. 12 eam
om. B. hanc Solin. 13 trahit Fa. | dracones pergere B¹. |
fomni BS. -nia Fa. -nifica B. omnia Ldhv. 14 sopiti ego.
-tis S e con. J. cfr. Solin. et Isid. opitif B¹. caput hif B².
sopitis caput D. om. rv. | esse autem v. a. S. 16 encardia —
p. 454, 3 candida om. a. | excardia B. in arcadia Fh. | cognom-
inatur om. B. | enariste ego. et praem. D. enha- L. et ari-
FdhH. siue ari- B. et cardisce B. e cardiste v. | in U. S.
in qua cod. Poll. una in qua v. an e? | nigra dhv. a. S. | co-
lore BS. om. rv.

effigie cordis eminente; altera eodem nomine viridi color cordis speciem, tertia nigrum cor ostendit, reliqua sa parte candida. — Enorchis candida est divisisque frag mentis testium effigiem repraesentat. — Exhebonum Zoroastres speciosam et candidam tradit, qua aurifice 160 aurum poliant. — Erythallis, cum sit candida, ad in clinationes rubescere videtur. — Erotylos sive amphicomos sive hieromnemon Democrito laudatur in argumentis divinationum. — Eumeces in Bactris nascitur, silici simi lis, et capiti supposita visa nocturna oraculi modo reddit. — Eumitren Beli gemmam, sanctissimi deorum sui, As syrii observant, porracei coloris, superstitionibus gratam. 161 — Eupetalos quattuor colores habet, caeruleum, igneum. minii, mali. — Eureos nucleo olivae similis est, striata concharum modo, non adeo candida. — Eurotias situ videtur operire nigratiam. — Eusebes ex eo lapide est

§ 161 init.: Orph. Lith. 230. κηρ. p. 140. — extr.: Isid. XVI 10, 10.

1 effigie S. -giae B. -gies rv. (deest fortasse albi vel alius coloris nomen ad cordis pertinens). | eminente BS. -net rv. eadem B¹. 2 speciem J. -cie BD. -ciem repraesentat in (del. v) rv. | sui BLv. sunt Fdh. 3 parte Ldv. arte Fh. om. B. | eborchis a. | diuisaque dhv. a. S. 3. 4 fragmenta dh. 4 exhebonum a. 5 zoroastres dhv. zora- B. zona- a. et oroa- L. torastraes F. | trahit a. 6 erythallis S ex ind. eryta- B². eruta- B¹. erysta- L. crista- F. crita- a. eristalis r. 7 erotylos Bv. -thylos L. erythilos F. enthi- a. | sine BD. eadem Fdh(a?) G. -dem quae Lv(S). | amphicomos BFS. -mes a. -me G. mepychores L. -picoros v. 8 sine BD. et rv. | hieromnemon (G. -onne- v) Bv. ier- L. hyrone- a. hisomnemo F. | a democrito Lv. a. S. | argumentos F¹. -tum L. 9 eumeces B¹ Lh G. -egef B². -ethes F. -echis a. -etres d. -ris v. | bactre a. 10 et Lav. sed rH. | suppositis a. | oraculo Fa. | reddit — 12 gratam om. a. 11 eumitren H. S. -thren H. -metren v. | sui ego. sibi FLv. ut B. oraculis d. -lum h. del. U 866. 11. 12 affyri B¹ h D. 12 obleruant BD. appellant rv. 13 eupetolos B². eulet- B¹. | caeleum B. 14 minii—eureos om. a. | euneos dH Brot. | nucleo B¹ J. -lo B². | est Lv. om. r. | riata B¹ B. strata B². stricte (-tae v) Lv. triatus a. era- | F. crea- d. 15 candidae. Eurotias a. 16 ex oleo La

quo traditur in Tyro Herculis templo facta sedes, ex qua pii facile surgebant. — Epimelas fit, cum candida gemma superne nigricat.

(59) Galaxian aliqui galactiten vocant, similem proxime dictis, sed intercurrentibus sanguineis aut candidis venis. — Galactitis ex uno colore lactis est. eandem leucogaeam et leucographitim appellant et synechitim, in attritu lactis suco ac sapore notabilem, in educatione nutricibus lactis fecundam. infantium quoque collo adalligata salivam facere traditur, in ore autem liquescere, eadem memoriam adimere. mittunt eam Nilus et Achelous amnes. sunt qui smaragdum albis venis circumligatum galactiten vocent. — Gallaica argyrodamanti similis est, paulo sordidior; inveniuntur iunctae binae ternaesque. — Gassinaden Medi mittunt, coloris orobini, veluti floribus sparsam; nascitur et in Arbelis. haec quoque gemma concipere dicitur et intra

§ 162: cfr. Diosc. V 149. Solin. 7, 4. Prisc. perieg. 450 sqq. Isid. XVI 10, 4 (cfr. ib. 4, 20). Damig. 34. Orph. Lith. 192 sqq. κηρ. p. 139.

1 quo FhS(D). quod a. qui B. quae J. ex quo Ldv. | thiro a. | facta — 5 uenis om. a. | factaf edef B¹. 2 pii BS. ti Fh. dii Lv. di d. | facilef B. | cum d(?)H. cu in B¹. cū in B². cum in rv(S). 3 nigricat B. -cat colos rv (ex Isid.).

4 galaxiam dhv.a.S. 6 galaticis F. -tites L. -actites v.a.H. | uno BLdhv(S). uino rG. nilo H. | eandem FS. ead. B. eandem dicunt dhv. eam a. quam L. | leucogaeam C(H). -geam B. leucogageam (-uco- v) Lv. leuceam Fdh. -cam aG.

7 leucographitim S. -ahti B. -aphetiam Fa. -aphiam v. leucographitiam L. | synechitim BD. cfr. U 868 et Abel ad Damig. p. 188 et § 192. sinecithim F. -etitim dh. synephtin L. -ten v. synoph- H. sinthinem a. | in attritu BFS. -ti h. ina trito a. tritam G. om. Lv. 8 iactif B. 9 fecundam BF hD. -da S. -ditatem Ldv. om. a. | dist. U 868. | quoque om. a. | colla a. 10 traditur BS. dicitur (-cuntur F) rv. | eadem — 11 amnes om. a. | eandem . . adimere dicunt (om. B) B²dhv.a.D.

11 mittit cod. Poll.v.a.S. | niluf BS. om. rv. | amnis cod. Poll.v.a.S. 12 galliaca F. -llaicos (-co a) Lav.a.H. 13 argiro adamanti a. | est om. a. | inveniuntur — 15 sparsam om. a.

14 iunctae BS. autem Lv. om. Fdh. | uel ternaes v.a.S. | gassinaden BS. gessina- Fd. gasydanen L. -sidanem v. 16 arbilis. hunc a.

se partum fateri concussa, concipere autem trimensu
 164 spatio. — Glossopetra, linguae similis humanae, in terra
 non nasci dicitur, sed deficiente luna caelo decidere, seleno
 mantiae necessaria. quod ne credamus, promissi quoque
 vanitas facit; ventos enim ea comprimi narrant. — Gor-
 gonia nihil aliud est quam curialium. nominis causa, quod
 in duritiam lapidis mutatur emollitum in mari. hanc ful-
 minibus et typhoni resistere adfirmant. — Goniaeam eadem
 vanitate inimicorum poenas efficere promittunt.

165 (60) Heliotropium nascitur in Aethiopia, Africa, Cypro,
 porraceo colore, sanguineis venis distincta. causa nominis
 quoniam delecta in vas aquae, fulgore solis accidente, re-
 percussu sanguineo mutat eum, maxime Aethiopica. eadem
 extra aquam speculi modo solem accipit deprenditque de-
 fectus, subeuntem lunam ostendens. Magorum inprudenciae

§ 164: Isid. XVI 15, 17. Solin. 37, 19. — Isid. XVI 15, 25.
 8, 1. Metrodorus ap. Solin. 2, 43. Orph. Lith. 540 sqq. 597 sqq.
 κρη. p. 149. Damig. 7. — § 165: Solin. 27, 36. 37. Prisc. perieg.

1 concussa om. L.a. | concipere autem FLdhv. -pere r.
 del. U 869. an conceptum? 1. 2 trimenstri spatio om. a.
 2. 3 non in terra dhHBrot. 3 nasci dicitur FdhH.
 nascitur rv. | deo dere a. 3. 4 selenomantiae BS. -teeae F.
 fet lenomante a¹. et (fet a) lenocinante (-ti v) L.a²v. solo
 memoriaeque h. memoriae quoque dH. 4 necessaria cre-
 ditur v.a.H. | credamur F. -deremuf BSJ. | quoque om. a.
 5 fecit BSJ. 6 curialium S e cont. J. -litū B. corallium
 Ldv. -lium a. -llum h. cfr. § 153. XXXII 21. 22. | nam
 nominis La. 7 emollitum in BS. -llit Lav. mollit Fdh.
 mari BS. -ia B. -ina rv. | hanc BS. hoc a. oc F. hoc et
 dh. om. Lv. 7. 8 fulminibus (-men- F) et typhoni (Lv.
 typoni a. phitoni F. tonitrib; dh) FLadhv(D). cfr. Solin.
 falcinationib. BS coll. XXXII 23. 8 goniaeam — 9 pro-
 mittunt om. a. | goniaeam FH ex ind. -iteam B. genianam L.
 -anen v. 11 porraceo colore BS. -cei coloris rv. | causa
 nominis om. a. causa L. 12 delecta — aquae om. a. | fulgore
 dhS. -ref B¹. -rif B¹. -rem rv(J). | accidente BaS. -tem J.
 accedentem Lv. accedente d. -tem F. -dit hH. 12. 13
 repercussu BH. perc- rv. 13 mutat eū ego. -tatur B. -tat
 "(S). om. rH. | maxime om. F. -me — 14 aquam om. a.
 aquam Lv. quam r. 15 subeunte luna a. | magi a. |
 impu- a.

el manifestissimum in hac quoque exemplum est, quoniam
 admixta herba heliotropio, quibusdam additis precationibus,
 erentem conspici negent. — Hephaestitis quoque speculi 166
 iaturam habet in reddendis imaginibus, quamquam rutila.
 Experimentum est, si statim addita fervens aqua refrigerata
 sit aut si in sole adposita aridam materiam statim accen-
 dat. nascitur in Coryco. — Hermu aedoeon ex argumento
 virilitatis in candida gemma vel nigra, aliquando et pallida,
 ambiente circulo coloris aurei appellatur. — Hexeconta- 167
 lithos, in parva magnitudine multicolor [hoc sibi nomen
 adoptavit], reperitur in Trogodytice. — Hieracitis alternat
 tota miluinis nigrisque veluti plumis. — Hammitis ovis
 piscium similis est, et alia velut e nitro composita, prae-
 dura alioqui. — Hammonis cornu inter sacratissimas
 Aethiopiae, aureo colore arietini cornus effigiem reddens,

254 sqq. Isid. XVI 7, 12. Damig. 2. — § 166: Isid. XVI 15, 15.
 Damig. 15. — § 167: Isid. XVI 12, 5. Solin. 31, 3. — Isid. XVI
 15, 19, 4, 29. — Solin. 27, 46.

1 in hac *U.S.* in hoc *a.* hoc *dhv.* 2 quibusdam quo-
 que *dv.a.S.* | precationibus *FLav(S).* *om. B.* praecantat- *dhH.*
 3 negat *a.* | hephaestitis *H ex Isid.* -tes *dhB.* hEfa&itil
 (Ef- B¹) *B.* hepesthi- *F.* hepisti- *Lv.* hepesti- *a².* pesti- *a¹.*
 4 quamquam rutila *om. a.* | rutilas *dh.* -lans *H Brot.*
 5 statim — aqua *BJ.* ferventem (-te *Fa*) aquam (aqua *Fa*)
 statim addita (-idita *F.* addita statim *dv*) *rdv.* 5. 6 re-
 frigerata sit *BJ.* -geret *rdv.* 6 adposita — statim *om. a.* |
 adposita aridam *BS.* adsita (addita *dhv*) aridam *Fdhv.* ad
 inserendum *L.* | statim *BS. om. rv.* 7 scoryco *B.* corico *a.* |
 hermu aedoeon *S e con.* *J.* hermu aedoen *B.* -ueodeoen *F.*
 -uredocon *L.* -dion *Brot.* hermeodes *dh.* -modocos *v.* hormi-
 nodes *B. om. a.* 8 viriditatis *Ladhv.a.S.* | aliquando et *ego.*
 -do vel *BS.* -do *adh.* et aliquando *rv.* 9 appellatur *om. B.*
 exeon app- *a.* 9. 10 hexencontalithof *B.* hexecontra- *F. om. a.*
 10 hoc — 11 adoptavit *FLadhv ex Isid.* *om. B.* uncus *ego*
posui. 11 trogodytice *Fha.S.* -cae *B.* -ditica regione *Lv.*
cf. § 149. | hieracitis *Fa.* -acites *Lv.a.H.* 12 tota *om. ad*
H Brot. | miluinis *om. a.* | nigrinis *a.* -ricans *Lv.a.H.* | ueluti
om. a. | hammitis *a.* hym- *Lv.a.B.* 13 e *BFS. om. rv.*
 14 cornui *F.* -num *B¹.* 15 aethiopiae gemmas *dhv.a.J.* |
 cornu *B².*

- 168 promittitur praedivina somnia repraesentare. — Hormiscion inter gratissimas aspicitur ex igneo colore radian auro [portante secum in extremitatibus candidam lucem]. — Hyaeniae, ex oculis hyaenae lapides, inveniri dicuntur et, si credimus, linguae hominis subditi futura
- 169 praecinere. — Haematitis in Aethiopia quidem principalis est, sed et in Arabia et in Africa invenitur, sanguineo colore, non omittendis promissis ad coarguendas Magorum insidias. Zachalias Babylonius in suis libris, quos scripsit ad regem Mithridatem, gemmis humana fata adtribuens hanc, non contentus oculorum et iocineris medicina decorasse, a rege etiam aliquid petitis dedit, eandem litibus iudicisque interposuit, in proeliis etiam exangui salutarem pronuntiavit. est et alia eiusdem generis,

§ 168: Isid. XVI 14, 11. — ibid. 15, 25. Solin. 27, 25. — § 169: cfr. Diosc. V 148. Plin. XXXVI 144. 146. Th. lap. 37. Isid. XVI 8, 5. Orph. Lith. 662 sqq. κρη. p. 152. Damig. 9. — Th. lap. 37.

1 perdivina somnia B¹. praedivina omnia Ladhv.a.B.
 1. 2 hormiscion — 3 auro om. Fdh. | hermiscion B². hormiscion (-mision Brot.) v.a.S. 2 integratissimal (-ma B²) 1
 3 portante — lucem Lav ex Isid. om. BFdh. uncus ego posui. 4 hyaeniae — 6 praecinere om. a. | hymeniae B. | ex oculis hyaenae om. Lv.a.B. | lapides ego e Solino et Isid. thabidae F. tabido Lv. et ob id dh.B. om. BD. | lac. ego indicavi. in uase FLv. inuasae dh.H. om. BD. latet in his loci aut occasionis inveniendi significatio. 5 subditi BF. -tae L(dh?)v. | futurae B. 6 praedicere v.a.H. | haematitis LS. -tites (-thites F) rv. | aethiopiae B¹. 7 est om. adh.v.a.S.
 8 omittendis D cum vet. Dal. -da BFdh.B. admittenda Lv. cfr. XVII 72. XVI 170. XV 117. XXXVI 106.
 9 magorum BD. cfr. XXVIII 105. barbarorum (-bororum F) rv. | zachalias dB. -lia h. zactalias a. -alla B. -cthalias Lv. -lia F. | iis ego. his Ll.v. 10. 11 attribuens facta ah. -buit fata (sta d) dv.a.S. 11 hanc Bdh.H. hac Fa. has Lv. iocinerum dhr.a.S. 12 patitur his a. patiuntur has L.
 13 eandem BS. et a. om. r. | iudicisque BD. | in — p. 459, 2 candicantes om. a. | praeliis B. 14 exangui B. ex ea ungui vi dh.H) Fdh.S. eas Lv. saltem ex oleo (vel uino) ea ungui: infra appendix ad XXXII 106. (om exanguibus?). | salu- ro. -re Ll.H. -res r. | Est italia B¹.

quae vocatur menui, ab aliis xuthos. ita appellant Graeci
e fulvo candicantes.

(61) Idaei dactyli in Creta ferreo colore pollicem 170
humanum expriment. — Icterias cuti mali luridae similis
et ideo salubris existimata contra regiones morbos. est et
alia eodem nomine lividior, tertia folio similis, prioribus
latior et paene sine pondere, venis luridis, quantum genus
in eodem colore nigriore luridis venis discurrentibus. —
Iovis gemma candida est, non ponderosa, tenera. hanc
et drosolithon appellant. — Indicae gentium suarum habent
nomen, subrufo colore, sed in attritu purpureo sudore
manant. alia eodem nomine candida, pulvereo aspectu. —
Ion apud Indos violacea est; rarum ut saturo colore luceat.

(62) Lepidotis squamas piscium variis coloribus imi- 171
tatur, Lesbias glaebas, patriae habens nomen; invenitur

§ 170 init.: Isid. XVI 15, 12. Solin. 11, 14. — med.: Isid.
XVI 12, 2 (?). — § 171 init.: (cfr. Orph. Lith. 287. 291).

1 qua B. | menui—xuthos om. B. | menui dhH. menu F.
cfr. ind. henu L. -nui v. | ab aliis (alis FD. alios L) FL
cod. Poll. D. ab indis dhv. | xuthos dD. cfr. § 128. authos F.
auchos h. xithos L. xanthos v e Theophr. | ita appellant BJ.
appellata ita FL. -ta a dhS. -ta v(D). | graeci ego. greci
uocant FL. graecis dhv. om. BJD. 2 effluvo F. in fu-B. |
candicantef B. -cans dh(FL?) v. dist. ego. 3 idacis (om.
dactyli) a. 4 icterias—5 morbos om. a. | ictrial B. -teria F.
-rius dh. | cuti mali ego. cuti BS. mali cute FdhB. aliti G.
om. Lv. | luridae BS. -do rv. 5 & BS. om. rv. cfr. XXXIII
19. | salubrif existimata BS. existimatur salubris rv. 6 li-
quidior Lav. a. S. | folio BS. -io uiridi rv(D). 6. 7 latior
prioribus adh. a. S. 8 nigriore luridif BS. nigris rv. |
discurrentibus BdhH. descendit F. desc. rv. 9 hanc
(hunc B¹)—10 appellant BS. om. rv. 10 indicae B. -ce Fa.
-ca Lv. cfr. § 179 Ponticarum. | habent B. -bet rv. 11 sub-
rubeo La. | led BS. om. rv. | sudorem purpureum dhv. a. S.
12 manant B. -neat F. -nat dhH(J). -nans S. emanat
Lv. | purpureo aspectu B. 13 ion—luceat om. a. | sed raro
v. a. S. | ut om. v. a. Brot. cfr. § 120. | fatyro B. raturo F.
alio d. | lucet v. a. Brot. 14 lepidotis H. -tef BLhv. -idos a.
lepidotis d. -tes F. | quam aspiat Fdh. | uari B¹. 15 laef-
bia B. lesbia J. | glaebas (gle- a) N. D. -ba J. lesbi dh(?) v. |
nomen habens dhv. a. S. habens a. cfr. § 170. 175. 186.

- tamen et in India. — Leucophthalmos, rutila alias, oculi speciem candidam nigramque continet. — Leucopoecilos candorem minii guttis ex auro distinguit. — Libanochrus 172 turis similitudinem ostendit et mellis sucum. — Limoniatis eadem videtur quae smaragdos. — De liparea hoc tantum traditur, suffita ea omnes bestias evocari. — Lysimachos, Rhodio marmori similis auratis venis, politur ex maiore amplitudine in angustias, ut inutilia exterantur. — Leucochrysos fit e chrysolitho interalbicante.
- 173 (63) Memnonia qualis sit, non traditur. — Media nigra est, ab Media illa fabulosa inventa; habet venas aurei coloris, sudorem reddit croci, saporem vini. — Meconitis papavera exprimit. — Mithrax e Persis venit et Rubri maris montibus, multicolor ac contra solem varie refulgens. — Morochthos, colore porracea, lacte sudat. —

§ 172: Isid. XVI 15, 22. Orph. Lith. 692. κρυ. p. 152. — cfr. supra § 128. — § 173: Damig. 4. — Isid. XVI 11, 4. Damig. 21. (cfr. Marc. 7, 4, 8, 107. 36, 59). — Isid. XVI 15, 20.

1 tamen B.S. om. rv. | leuco obthalmos B. | oculif B.F.
 2 leucopetiles d. -talos v.a.H. 3 minii (-ni B¹) guttif B.S.
 niveis a. lineis FdhH. niuis Lv. niuis guttis D. | distingui
 a. | libanochrus — 4 sucum om. a. | libanochrus H. -cruf B.
 -chros Fv. -cros d. labanochros L. 4 & BLS. sed FdhG.
 sed ad v. 4. 5 limoniatis dhH. -tef (lym- B) BLv. -acis a.
 5 quae Bv. et r. | de liparea BLS. -are v. de litarea a.
 dilectarae F. 6 tradituri F. | suffitea a. | uocari Fd.
 7 aureis a (praem. est) v.a.S. 8 maiore B.S. marmore rv.
 amplitudine — exterantur om. a. | ut BFhS. coeunte L(d?)v.
 exferantur B. 9 fit e H.S. fit hv. sicut H. | chrysolitho
 Bv(S). crisolito L. obrisolicon F. christallo a. crystallus dH.
 interalbicante Bv. intra abdicante a. ter albicantem F. albi-
 cans d. -cat H. inter L. 10 medea dhv.a.S. 11 ab BLS.
 a Fav. | media B¹FS. -dea rv. | fabulose dhHBrof. 12 sa-
 porem B.S. -rem (-re Fa) antem (uero L) rv. 13 meconitis
 — exprimit om. a. | meconitis L.S. -tes v. -nif B. -nitetis Fdh.
 mitrax dv.a.H. -tra a. -thridax coni. B e Solino et Isid. | e
 persis S. e pefif B¹. ephefiif B². a persis Lv. persis r. | uenit
 B.S. est accepta rv. acc- est v. 14 ac B.S. a F. et r.
 om. dhv. 15 morochthos Scum B e Diosc. -cthos F. -othof
 tes dhH. merochthes L. -ctes v. in a lac. usque ad
 461, 4). | colore B.S. om. rv.

Mormorion ab India nigerrimo colore tralucet, vocatur et **promnion**, cum in ea miscetur et carbunculi color, **Alexandrion**, ubi vero sardae, Cyprium. nascitur et in Tyro et in Galatia; **Xenocrates** et sub Alpibus nasci tradit. hae sunt gemmae, quae ad ectypas scalpuras aptantur. — **Myrrhitis murrae** colorem habet faciemque minime gemmae, odorem unguenti, attrita etiam nardi. — **Myrmecias nigra** habet eminentia similia verrucis, myrsinitis melleum colorem, odorem myrti. — **Mesoleucos** fit mediam gemmam candido distinguente limbo, mesomelas nigra vena quemlibet colorem secante per medium.

(64) **Nasamonitis sanguinea** est nigris venis. — **Nebritis**, **Libero patri sacra**, nomen traxit a **nebridum** simili-

Solin. 37, 22. — Isid. XVI 12, 2. 4, 21. Solin. 37, 12. — Diosc. V 151. — § 174: Isid. XVI 7, 14. Solin. 37, 10. Priac. perieg. 984. — extr.: Isid. XVI 11, 6. — § 175: Solin. 27, 43. Orph. Lith. 748. κηρ. p. 152. 153.

1 mormorion BS. morio in FdhH. -ryon L. -rion v. | ab BS. om. rv. | india (H. -ica Lv) quae (que F) FLdhv. a. S. | an tralucens? 2 promnion FLv(S). cfr. index. -iom B. pramnion B. | cum in ea BS. in qua rv. | color FS. -los Lhv. cor B. 2. 3 alexandrion BD. -ium r. -inum dhv. 3 ubi uero D cum U 871. uero ubi B. ubi rv. sed seqq. fortasse lacunosa. | fardeae B. -de F. 4 zenocrates F. neno. B. | heae B. hec a. ae F. 5 quae om. B. | scvptural B¹L. 6 myrrhitis J. cfr. Solin. et Isid. -tes hC. myrtis FLv. mir. Ba. mur. d. murr. S. | faciemque BLav(S). -iem F. -ie dhH. | minime B¹LaS. -mę B¹Fv. -ma dhH. 6. 7 gemma dhHBrot. 7 unguenti om. HBrot. | attritam adh. | Mechia a. 8 nigra Ladv. -ro F. om. Bh. | habet om. a. ab B. | eminentia (hem- a) BFa. -ias L(dh?)v. | similia ego. -lis ll.S. -les v. | myrsinites Bhv. a. S. in a lac. usque ad medium (v. 11). 9 colorem habet cod. Poll. v. a. S. | myrti (d?) C. myrre L(v). mirre h. murrae BF. | fit ego. cfr. § 161. 180. 182. in B. est rv. 9. 10 mediam gemmam Lv. cfr. § 149. 184 extr. -ias gemmas FhD. -ia (-ie d) gemma Bd. 10 candido BS. -da dv. -das Fh. om. L. | limbo BS. libro F. liro h. nigro L. linea dv. 11 medias Fh. 12 est om. B. 13 a. om. B. a — p. 462, 9 traditur om. a. | nebridum F. -ium eius FL. -ide eius dh. idum eius v.

tudine; alia e nigro generis eiusdem. — Nipparene urbis et gentis Persicae habet nomen, similis hippopotami dentibus.

- 176 (65) Oica barbari nominis e nigro et fulvo viridique et candido placet. — Umbria, quam alii notiam vocant, sicut et ceraunia et brontea, cadere cum imbribus et fulminibus dicitur eundemque effectum habere; praeterea hac in aras addita libamenta non amburi. — Onocardia cocco similis est, neque aliud de ea traditur. — Oritis globosa specie a quibusdam et sideritis vocatur, ignes non
177 sentiens. — Ostracias sive ostracitis est testacea, durior ceramitide, achatae similis, nisi quod illa politura pinguescit. huic tanta duritia inest, ut fragmentis eius aliae gemmae scalpantur. — Ostritidi ostrea a similitudine

§ 176: Isid. XVI 12, 1. — extr.: Orph. Lith. 362. (457).
κnp. p. 146 sqq. Damig. 16. — § 177: cfr. Plin. supra § 151.

1 alia e ego. alba e D. -be B. et aliae F. et alie L. et alia dh. alia est J. est et alia S. sunt et aliae v. | nigro BFD. -re L. -ra dhS. -rae v. | generis eiusdem post nipparene ponunt BD. | nipparene BS. -nae F. -na dh. nympha-rena Lv. 1. 2 urbis & BFdhv. ex uris L. 2 nomen habet F Lv. | ippodate L. hippodactae v.a.B. 3 dentibus om. Lv.a.B.

4 oica BS. olca FdhH. olea L. orca v. | e nigro est F. est et e nigro L. | fuluque dhv.a.S. | uiridique U.S. ac uiridi v. om. dhH. 5 alii S. ali BD. aliqui rv. | nothiam L. noticiam F. 6 sicut & BS. sicut rv. 7 deicitur B. dicuntur Fh. | habere BS. -bere quem brontia (rontea F. broniena L) narratur rv. cfr. § 150. 8 hac BS. om. rv. | addita BS. -ta hac (ea H) FdhH. -ta ea traditur Lv. | libamenta non amburi om. L. | onocardia — 9 traditur BS. om. rv.

10 uocetur a. | ignef BaS. -em rv. 11 est om. B. 12 ceramitide S coll. § 152. -mite B. aliter L. altera Fdhv. om. a. | achatae v. -te BFa. -ti Ldh. | illa BS. achates rv. | politur B¹. praem. cū B²SJ. 13 huic BS. om. rv. | tanta duritia inest BS. duriori tanta (-taque Lv.a.B) inest (est a) uis (om. a) rv. | fragmentis eius BS. om. et post scalpantur ponunt rv. | alia L. 14 gemma L. om. B. | scapantur B¹. leulp. B². scalpatur L. | ostritidi S cum man. Dal. -riti B. -rititidi (-rici-a) da. -racitidi FhH. -citi C. -cidi Lv. | ostree L.

¹⁴ et p. 463, 1 a similitudine nomen BS. nomen et (om. La) dinem (-ne La) rv.

omen dedere. — Ophicardelon barbari vocant, nigrum colorem binis lineis albis includentibus. — De opsiano apide diximus priore libro. inveniuntur et gemmae 36, 196^{sq.} eodem nomine ac colore non solum in Aethiopia Indiaque, sed etiam in Samnio et, ut aliqui putant, in Hispania litoribus eius oceani.

(66) Panchrus fere ex omnibus coloribus constat. — 178 Pangonus non longior digito, ne crystallus videatur, numero plurium angulorum facit. — Paneros qualis sit, a Metrodoro non dicitur, sed carmen Timaridis reginae in eam, dicatum Veneri, non inelegans ponit, ex quo intellegitur adiutam fecunditatem. hanc quidam paneraston vocant. — Ponticarum plura sunt genera: est stellata nunc sanguineis, nunc auratis guttis, quae inter sacras habetur. alia pro stellis eiusdem coloris lineas habet, alia montium convalliumque effigies. — Phloginos, quam et chrysitum vocant, ochrae Atticae adsimulata, invenitur in Aegypto. —

XXXVI 139. Isid. XVI 15, 16. — Orph. Lith. 344. κrp. p. 145. — Isid. XVI 16, 5. — § 178 init.: Isid. XVI 12, 1. Damig. 37. — § 179 init.: Isid. XVI 12, 4. Solin. 13, 3.

1 ophicardelon (ofi- B. opphi- F) — 2 includentibus om. L'a. | nigro B. 2 colore d (an recte?). | obsidiano dhv. a. S. opriano a. 3 priore BFD. super- dhv. primo r. | et alie gemme a. 4 ad a. 5 samnia a. samo dhv. a. G. | & ut BS. ut rv. om. dh. | in — 6 eiuf BS. et in (om. L'a) litoribus hispaniensis rv. 7 panghruf B¹. -nchruf L. -crum a. -chros v. a. G. 8 pangonus U. S. -nius B. panconus v. | non om. La. | nec F. 9 facit BS. cauet rH(D). -etur v. 10 eam BS. eadem rv. 11 ueneri dhv. -nire F. -nere a. inueniri L. om. B. 12 adiutam BFJ. ad uitam (mtam d) dh. additam a. -itam (-ictam Verc.) ei Lv(G). | hanc — uocant om. B. sed cfr. ind. | hanc quidam LJ. quidam hanc dhv. quidam F. om. a. | paneraston S ex ind. paneba- FLadh. panseba- cod. Poll. v. 13 et L(a?). 14 aratis a(?). atris Lv. a. H. | quae om. a. 15 stelif B. | lineas om. La. | alimentum B. 16 phloginos dhG. ptho- B. plo- F. phylogenes L. philoginos (cod. Poll.) v. in a lac. usque uocant (v. 17). | quem dhv. a. S. | chrysitum cod. Poll. S. -tin v. a. B. -ten dhv. -stim B. crysitum (cryss- F) r. 17 ochrae BhH. hocre F. ocree a. ostreas Lv.

- 180 *Phoenicitis* ex balani similitudine appellatur, phycitis.
— *Perileucos* fit ab oris gemmae ad radicem usque
descendente. — *Paeantides*, quas quidam *gaeanidas* ve
praegnantem fieri et parere dicuntur mederique partu
tibus. natalis sis in Macedonia iuxta monumentum Tire
species aquae glaciatae.
- 181 (67) *Solis* gemma candida est, ad speciem sis
in orbem fulgentis spargens radios. — *Sagdam* Cha
vocat et adhaerentem, ut ferunt, navibus inveniunt
sini coloris. — *Samothraca* insula dat sui nominis, nig
ac sine pondere, similem ligno. — *Sauritim* in
viridis lacertae harundine dissecto inveniri tradunt.
Sarcitis bubulas carnes repraesentat. — *Selenitis* ex
dido tralucet melleo fulgore imaginem lunae continet
redditque ea in dies singulos crescentis minuentis

§ 180: Damig. 42. cfr. Plin. infra § 189. — Solin. 2.
Prisc. perieg. 439 sqq. — § 181: Isid. XVI 10, 6. Solin. 37.
Prisc. perieg. 988. cfr. Orph. Lith. 292 sqq. κρη. p. 143. —
XVI 7, 13. Solin. 37, 8. — extr.: Diosc. V 158. Isid. XVI 4
10, 7. Solin. 37, 21. Prisc. perieg. 989. August. civ. dei I

1 phygitif B. phicytis F. ficiti a. phycites v.a.H. | al
Bh.B. aloae (-oe d) Fd. salive a. oliue L. -uae v. 2 fit
BLv(H). ficat Fa. filo ab B. | oris a.S. torif B. uris F.
Lv. ora H. | albo BS. ad candido F. cand- rv. 3 pae
tides S e con. J ex ind. -anidef B. -antides dhv. peant
FL. -dis a. | gaeanidas S. gean- (-dam a) ll. gemonidas
graudas v. 4 praegnal B¹. | carere a. 5 natalis L.
-les v(S). -le a (ut IV 25). nam tales dh.B. | iis S. if B.
hif B². us F. om. rv. | et iuxta con. J¹ coll. Pausan. IX 33.
tiresiae inveniuntur dhv.a.S. 6 glacite B¹. 7 est et
v.a.S. 8 fulgentif spargenf BS. -tes (-te a. -tem F) sparg
rv. | lacda B. sagad- dSolin. sadagam a. 9 uocant & B.
om. rv. | adhaerentem ut ferunt BJ. -rescentem rv. | habent
invenitur dhv.a.G. 10 samothraca BS. -acheam a. -aceam
-acia dhv. | dat om. dhv.a.S. | fui BS. eiusdem rv. | nomin
gemma dat dhv.a.S. | nigra a. 11 ac — 12 dissecto om. a.
sauriten v.a.H. 12 lacerti dhv.a.S. | harundinem B¹. | di
secto BS. -ta dh. -ti G. difecto F. desecto L. -ti v. add
iteratione uentre B. 13 praesentat FLv.a.H. | selenites
v.a.H. 14 contines F. -net La. 15 eam dhv.a.S.
crescentis — p. 465, 1 arabia om. a.

ris speciem, si verum est. nasci putatur in Arabia. Sideritis ferro similis est; maleficio inlata aliquis 182 ordiam facit. nascitur in Aethiopia. sideropocilos ex fit variantibus guttis. — Spongitis nomen suum representat. — Synodontitis e cerebro piscium est, qui odontes vocantur. — Syrtitides in litore Syrtium, iam dem et Lucaniae, inveniuntur, e melleo colore croco ulgentes, intus autem stellas continent languidas. — ringitis stipulae internodio similis perpetua fistula vatur.

(68) Trichrus ex Africa venit, nigra, sed tres sucos 183 ddit, ab radice nigrum, medio sanguineum, summo hrum. — Thelyrrhizos, cinerei coloris aut rufi, candidis

1. Damig. 36. — § 182: Isid. XVI 15, 11. Solin. 37, 23. — fr. Plin. supra § 93). Isid. XVI 14, 10. Solin. 2, 43. Damig. 2. (40). — § 183: Isid. XVI 11, 7. Damig. 39 (?).

1 fiderif B.S. numeris FdhH. -ro Lv. | speciem — est S. om. rv. 2 ferri a. | est BJ. eti Fdh. et Lv. om. aG. | maleficio — 4 fit om. B. sed cfr. index. | maleficio ego. amletio F. amlit-dh. alt. a. lit. Lv. maleficiis Isid. -cus Solin. | nlata Lv. interlata r. | aliquis (= aliquibus) F. om. rv. cfr. XXXVI 131. XXXIII 84. XXXII 44. 51. 133. XXVIII 142. XXVI 153. XVI 239. X 32. quoquo Solin. quoque modo Isid. 3 discordiam FL.D. cfr. § 142. -ias dh Solin. Isid. v. om. a. | facit Fdhcod. Poll. om. a. facit quaeque Lv. | dist. ego. | siderofecilos a. 4 eo L. | nomen suum B.S. nomen FLah. spongiae nomen d(?)v. 5 funodontitil B. sinondotytis F. synodontis a. 6 syrtitides S e con. J. -titil Ba. -tides FdhH. -tites L. -titae v. 7 lucaniae S e con. J. luyc. B. in lucania (add. est F) rv. | e om. adh v. a. G. | mellei a. | croco re om. B. 8 continet a. | languidas — 9 internodio om. a. 9 stipul ac internido F. -ulam retinente nodo L. | perparua L(a?). 10 clauata B. 11 uenit BJ. om. rv. | nigra BJ. -gra (-ger hv) est rG. 12 ab (a hv. a. S) radice (-cae F. randice B¹) BFdhv. ad radicem r. | nitrum dh HBrot. | media a. | sanguineum BFhv(D). -ea a. -em L(?) dH. | summo — p. 466, 1 spectatur om. a. 13 ochrum BD cum U 871. -ram dhH. hocrae F. ocreae Isid. candidum Lv. an ochreum? | thelyrrhizos — p. 468, 10 haec et lig[ni] om. B (uno folio archetypii perditio aut omissio). | telirrhizos cod. Poll. v. a. S. (theluriza B in ind.). | rubei L.

radicibus spectatur. — Thelycardios colore cor
Persas, apud quos gignitur, magnopere delectat; muc
eam appellant. — Thracia trium generum est, livida
184 pallidior, in tertio guttis sanguineis. — Tephritis lun
novae speciem habet curvatae in cornua, quamvis
colore cineris. — Tecolithos oleae nucleus videtur, neq
est ei gemmae honos, sed lingentium calculos frang
pellitque.

(69) Veneris crines nigerrimi nitoris continent in s
speciem rufi crinis. — Veientana Italica gemma est, Ve
repta, nigram materiam distinguente limite albo.

185 (70) Zathenen in Media nasci Democritus trad
electri colore et, si quis terat in vino palmeo et croc
cerae modo lentescere odore magnae suavitatis. — Zam

§ 184: Diosc. V 154. Solin. 37, 12. Prisc. perieg. 982. (c
Plin. XXXVI 148). — Isid. XVI 11, 6. 5. Solin. 37, 20. 2, 44. —
§ 185 med.: Isid. XVI 15, 14. Solin. 37, 7. Orph. Lith. 26.

1 thelycardios (FL?) *S cum B in ind.* telycardis a. tel
cardios dhv. | lac. ego indicavi. | cordis Fdhv. candidis
-do L.J. candido et specie cordis con. J. cfr. § 159.
2 persas Ldv. -sae h. -se Fa. | magnifice dhcod. Poll. J.
2. 3 mucul eam D. cfr. ind. -lamque C cum B. -la quam L
macula Fda. -clam h. -culamque Ven. (G). muchulam E
mule *S cum B in ind.* mule eam J. 3 trachia a. tragia d
liuida ego. ligdini Lacod. Poll. uiridis dv. isgnidia F. in
signia h. hygina D. cfr. XXI 62. an coloris liuidi?
4 pallidior in FhaJ. -di in L. -dior dv. an pallidioris?
tertia dv. a. J. an tertiu? 5 habet et dh. | curuatae L.
-ta rdhD. | in om d. | quavis F. an suavis (om. in)? 5. 6
in colore cineris FLdD. cinerei coloris dhv. 6 theocolitos
a. telicos v. a. B. | nucleus adhH(D). noel. F. nucleus J coll.
§ 161. 188. nucleo similis Lv(S). 7 lingentium Lav(J.
ung- FdH. ting- S. 7. 8 frangit pellitque dv. pellit frangit
que U. 9 crines Lav(S). cfr. ind. -nis FdhH(D). | conti
nent Lv(S). -net rH(D). | in se U.v(S). in Lugd. del. H.
10 rufi crinis om. a. | italica om. a. | uehis dhv. a. J. uehis a
11 nigra meteria F. 12 zathenen U.v(S). cfr. index.
zate- a. zace- d. zanthenen hC. 13 ferat Fdh. | alneo a
14 magna F. 14 et p. 467, 1 zamilampis Abel p. 61.
lamf B in ind.). zmilampis FdhH. zmylakis L. zmlaces r.
a lac. usque ad glauco (p. 467, 1).

pis in Euphrate nascitur, Proconnesio marmoris similis, nigro colore glauco. — Zoraniscaeos in Indo flumine; eorum gemma narratur, neque aliud amplius de ea.

11. (71) Est etiamnum alia distinctio, quam equidem etiam subinde variata expositione, siquidem a membris corporis habent nomina: hepatitis a iocinere, steatitis gulorum animalium adipe numerosa, Adadu nephros et renes, eiusdem oculus, digitus; deus et hic colitur Syris. triophthalmos in onyche nascitur tres hominis oculos simul exprimens.

(72) Ab animalibus cognominantur: carcinas marini neri colore, echitis viperarum, scorpiotis scorpionis autem colore aut effigie, scaritis scari piscis, triglitis muli, ophththalmos caprino oculo, item alia suillo, et a gruis

pp. p. 141. — § 186 med.: (Damig. 45). — § 187: Isid. XVI 5, 18. 19. Solin. 37, 17. Orph. Lith. 347 (κρη. p. 145). 494 κρη. p. 147). Damig. 26. cfr. Plin. XXXVI 149 sqq. Solin. 37, 22 sid. XVI 15, 19. 20. 19.

1 proconnesio dhv. -onesto F. -nrisso L. 2 medico F. | zoraniscaeos FD. -aea S cum B in ind. -sceos dhH. -sseos L. | zoranis a. -ronisios v. | flumine FaD. -ine nascitur dhv. -ine | gignitur et L. 3 magnorum F. | narratur FL¹aD. om. dh. esse narratur L¹v. 4 etiamnunc a. 6 corporis LaG(J). -rum Fdhv(H). | habet Fa. | steatitis FaH. -tes v. est hepatitis L. stiatidis d. est a. 7 adadu LG. (addedu B in ind.). adadu F. adu hv. adne d. in a lac. usque ad syris (v. 9). | nephros B. nepros aman. Dal. (neferof B in ind.). om. ll. v(D). 8 siue renes ego. renis ll. D. reneis hv. om. aman. Dal. B. maiorem lac. statuit J coll. ind. | eiusdem — 9 syris Fdh. om. Lv.a.B. | oculus digitus (ac dig- H. et dig- S) FdhD. -lus dicitur G. theu dactylos B. | deus et FG(D). dei et dhH. del. B. an deus est? 9 triophthalmos F. -thalmus h. optalmo a. | in onyche D. cum onyche G. synonymice (-cae F) Fd. sino- h. ionice Lv. -naciae C. est bonice a. | tres om. a. 11 cognominatur h. 13 scauri L. om. a. | piscis Fdhv. om. r. 14 aegophthalmos hv. -pthalmos L. eglopta- d. egofthalmos F. pthalmos a. | item (-mque LJ) alia Ladv. hemalia F. temalias h. hyophthalmos S(D) cum B in ind., sed hic quoque, ut supra in Adadu oculo et digito, Graecum nomen praetermitti videtur. cfr. etiam § 190 extr. | et ahcod. Poll. v. que d. est et L(F?)D.

collo geranitis, hieracitis ab accipitris, aëtitis a c.
aquilae candicante cauda. myrmecitis innatam formae
repentis effigiem habet, scarabaeorum cantharias. a
phthalmos quattuor colorum est, rutila, sanguinea; et
nigrum candido cingit, ut luporum oculi. taos par-
est similis, itemque aspidi quam vocari timictioniam
venio.

- 188 (73) Rerum similitudo est in ammochryso velut a
harenis mixto, cenchrite sparsis milii granis, dryite truncis
arborum; haec et ligni modo ardet. cissitis in candido
perlucet hederæ foliis, quæ totam tenent narcissitimæ

§ 188: Isid. XVI 15, 5. Solin. 37, 13. — Damig. 44.
Damig. 42. cfr. Plin. supra § 180.

1 geranitis LH ex ind. -tes v. om. r. | hieracitis (Ger-
FadhH. -tes v. om. L. | ab U.J. om. dhv. | accipitris (sc. c.
hv. -tre U.J. acopinis d. de structura cfr. § 190 et XXV 12).
aëtitis LH ex ind. -tes v. aetins F. echitis a. colore ethi-
dh. | a colore v. in col. F. col. rD. om. dhJ. 2 can-
cante Lav(D). -icanta F. -idata dhS. -ida a J. 4 color-
Fadh. est col. LIsid.v. | est ego. ex FadhIsid.v. om. LL
rutila ego. -lo U.G. -lo et dhv. | sanguinea FaG. -neo L
v(D). | media ego. in media FaD. in medio LdhIsid.v.
5 cingit FadhIsid. -tur Lv. cfr. § 149. | oculi illis per omni-
(add. similis v) dhv.a.D. | taos — 6 similis om. adh. | staos F.
pauoni v. eaoni F. draconi L. 6 itemque FLJ. item e
dh. item av. | aspide Fa. -ice h. | timictioniam Scum B in is-
cloniam (tym- L) Lv(D). -caeoniam F. -comam h. cimic-
niam a. chelidoniam B. 6. 7 inuenio Lav. -nto F. -ns
dh. 8 rerum FdhD. om. a. harenarum Lv. | ammochryso
cfr. ind. et Isid. ammochryso rv. 9 cenchrite FD. -tes v.
-tis LhH. cencrites a. centricis d. an cenchritide? | sparsis
U.S. om. dhv. | granis FaD. -nis ueluti sparsis dhv. -nis
similis est LS. cfr. § 191 extr. | dryite D. -tis LH. -tes v.
druite F. om. adh. | truncis LS. e truncis dhv. truncis ?
om. a. 10 haec Fdhv. om. a. quæ L. | [lig]ni modo ?
(rursus incipiens). | scissitis Fh. 10. 11 in candido perlucet
(H. collucet Lv. in luce a) FdhLav. om. B. (an recte, si
fuerit cissitide? cfr. § 189). 11 cedere a. | foliis BL.
polis Fh. oculis d. | quæ — p. 469, 1 distinctam om. B. sed
cfr. index. | narcissitim Fa. -tin h. -tis LdH. -tes v.
ego.

m cetera distinctam. *cyamias* nigra est, sed fracta ex fabae similitudinem parit. *pyren* ab olivae nucleo dicta; huic aliquando inesse piscium spinæ videntur; *phoeni-* is ut *balanus*. — *Chalazias* grandinum et candorem et 189 uram habet, adamantinae duritiæ, ut narrent in ignes am additæ manere suum frigus. *pyritis* nigra quidem t, sed attritu digitos adurit. *polyzonos* [in nigro] multis distincta lineis candicat, *astrapaea* [in candido aut cyaneo] scurrentibus in medio fulminis radiis. in phlogitide intus umma videtur ardere, quæ non exeat, in anthracitide

§ 189: Isid. XVI 10, 5. 13, 4. Solin. 37, 16. (cfr. Plin. XXVI 157). Orph. Lith. 758. κρη. p. 153. — Isid. XVI 4, 5. 1, 8. Solin. 37, 16. Prisc. perieg. 987. August. civ. dei XXI, 1. (cfr. Plin. XXXVI 138). — Isid. XVI 14, 9. Solin. 37, 23. — cfr. Plin. supra § 99. Solin. 37, 24.

1 etiam *Lv.* et am *Fh. om. a.* et d(?) *H.* | *cetera ego. derae Fv. -re h. hed- L. odore d(?) H. om. a. totus locus idhuc corruptus.* | distinctam *Fha. -ta dcod. Poll. G. -nguitur Lv(S).* | *cyamias B.S. -mea v. cymea L. clymata a. cimata Fdh.* | fracta *BLav. faciam F. -iem h. om. d.* | ex — 2 parit *om. a.* 2 fabe *B. -bae est F. om. d.* | *pyrena L. -ne v. a. G. pilena a.* | ab *om. a.* | nucleos *B¹J. nuncleo F.* 3 est *om. BJ.* | aliquando huic *a.* | inesse *om. B. me est F.* | piscium spin *a. -ium piscinae Fdh.* 3. 4 *phoenicetil' (foe- B)* ut *balanuf B.S. om. rv. cfr. index et XIII 49. (an a balanis?).*

4 *chalazias* ut *balanuf. chalazias glandinum B falsa iteratione.* | colorem *v. a. H.* 5 habet *Lv (ex Isid.). om. r. prae-* fert *Solin.* | ut narrent *B.S. narrant rv.* 5. 6 etiam in ignem (-nes a) *av. a. S.* 6 additas *F.* | fum *B¹.* 7 est *B.S. om. rv.* | digitorum *B.* | *polyzonos* — p. 470, 3 liquor *om. a.* | *poly-* zonof *Bv. -ygonus L. -yxinus F.* | in nigro *Fdh.S. in L.* nigra *v. om. BJ.* 7. 8 multif distincta *BJ. multis dhv. om. r.* 8 lineis *B¹J. -eaf B². zonis dhv. zonis multis FL.* cfr. § 90. | *dist. ego.* | *astrapaea ego. -pea a B¹. -pea a B². -paeae rS. -pee d. -piaae hv.* | in candido (nigro *dhHBrot.*) aut cyaneo *FLdhv. om. B. uncus ego posui.* 9 difcurrentibus *B. -rrunt rv.* | in *B.S. e rv(J).* cfr. § 5. | radiis *B². -dif B¹. -dii rv. rapidi dh.* | phlogitide *H. flo- B. cfr. Solin.* thogotide *F. phalagonitide L. phlegontide v.* 10 flamma — ardere *B.S. ardere (ardo F. arida L) quaedam (qued- v. videtur flamma rdhv.) anthracitide Lv. cfr. § 99. a-* tides *F. anthracite hSolin. -tes B. -atite d.*

190 scintillae discurrere. — Enhygros semper rotunditas
absolutae in candore leni est; ad motum fluctuatur in
in ea, ut in ovis, liquor. — Polythrix in viridi capil-
turam ostendit, sed defluvia comarum facere dicitur. su-
191 et a leonis pelle et a pantherae nominatae. — Col-
appellavit drosolithum herbaceus, melichrum melleus, cui
plura genera, melichorum geminus, parte flavus, parte
melleus, crocian croci, polian canities similitudinem qua-
dam spargens e nigro, spartopolian rarior. rhoditis rosa

§ 190: Isid. XVI 13, 9. Solin. 37, 24. — § 191: Isid. IV
7, 15, 9, 8, 15, 9. Orph. Lith. 615. — cfr. Plin. XXXVI 132.

1 discurrere BJ. -rrere aliquando videntur Lv. -rru-
(-rrere F) aliquando et nigrae (-ro F) Fdh. | enhygrof B
cfr. ind. -ydros FdhB. cfr. Solin. et Isid. enaydros L. enais
2 leni est ego. leni sed B. est levis (lenis d) sed rdhv.
modum B. monitum F. | fluctuatur FD. -uat Ldhv. om. l
3 ut in ovis FD. uti nouif (nouif B²) B. in ovis l
ueluti nonus (in ovis hv) dhv. | polythrix FLS. -trex B. -tr
v. -trichos H. polithrix a. | uiridis a. 3. 4 capillaturam of-
dit BS. -atur Ldhv. -atus F. apeliatur a. 4 defluvia BJ
depluvia Fdh. | dicatur F. 5 a om. a. | a om. dhv. a. S.
panthera BSJ. sed cfr. § 187. | nominatae BFhaJ. -atae leon-
tios pardalios (pantha- L) Ldv. cfr. § 187. 6 drosolithum
BLS. -itum a. drusolithum F. chrysol- dhv. | herbaceus F
aD. om. BS. aureus, chrysoprasum herbaceus dhv. | meli-
chrum FD. -crin dh. -itron L. -ichrota v. -icrus a. -ichr-
(-rus S) est BS. 6. 7 quamvis plura dhv. a. S. 7 eius gener-
sint cod. Poll. v. a. S. | melichlorum — 8 melleus om. B. sed cfr.
ind. | melichlorum D. -ron B. -chrorum Fh. -chroretum v.
-corum a. -choros L. -chloros est H. -cros est v. a. B. | gemin-
cod. Poll. gemma L. | flavus dh(?) v. -ua L. -ui Fa. 8 meli-
lea L. | crocian BFdhB(J). -cias Lv(D). om. a. -cia H. -cia
uocant S. | a croco Lv. a. B. | polian canities ego. polia (ada-
-iae F. -iam h. spotias L) canitiem (cantiem Fa) FLadh
om. h. l. (uno versu traiecto) BSJD. 8. 9 similitudinem quan-
dam BSJ. -dinem polias canitiem quandam D. quandam
rdhv. 9 spargens e ego (sc. color). -gentē polian canitiem
BSJ. sardi (Fdh. sarcidi a. om. L. sardio D. sparti v) in-
ducit (-dicat B) eandem (-demque L) rdhv(D). | nigro (ego
om. B) spartopolian rarior B. spartopolian (-ion J) rariorem
SJ. duriorē (rari- D) nigro (FaD. -gra Ldhv) spartopolia
-ios B. -polla Fdh. -spolia a) rdhv(D). | rhoditis Fdh. a. H.
tes v). irodi- B. rosi- L. | rosae ego. -sia a. -sea Isid. (an

melitis mali coloris, chalcitis aeris, sycitis fici, bostry-
is in nigro ramosa candidis vel sanguineis frondibus,
rntitis velut in petra candidis manibus inter se com-
ris. — Anancitide in hydromantia dicunt evocari ima-
es deorum, synochitide teneri umbras inferum evocatas,
adritide alba defossa sub arbore, quae caedatur, securium
em non hebetari. — Sunt et multo plures magisque
onstrificae, quibus barbara dedere nomina confessi lapides
se, non gemmas. nobis satis erit in his coarguisse dira
endacia Magorum.

12. (74) Gemmae nascuntur et repente novae ac 193
ae nominibus, sicut olim in metallis aurariis Lampsaci
nam inventam, quae propter pulchritudinem Alexandro
gi missa sit, auctor est Theophrastus. cochlides, 194

§ 192: cfr. supra § 61. Isid. XVI 15, 22. — § 193: Th. lap. 32.

ecte?). -sa Fdh. -fae fimilif BS. a rosa Lv. 1 est om. L. |
aelitis (mal- L) mali coloris (-ros a. om. L) FdhLav(D). om.
IS. | calcitis ah. chalcites v. a. H. | aeris LG(D). -ri BS. -rei
lv. erei dh. om. a. | lycitil BdhH. (-tes C). fyc- L. fic- Fa.
tes v. | fici FLhv(D). -co BS. -ca d. om. a. 1. 2 bostry-
chitis S ex ind. cfr. § 150. borsycitil B. -sicitis (-te F) Fdh.
ratio (om. a) nominum non est in (om. a) borsycite (borsic- a)
rv. 2 ramosa v. -offa B. -osae Fh. -ose r. ramo d. | uel
— 3 candidis om. Fdh. | uel BS. aut Lav. 3 chernitis S e
coni. J. chemi- B. nec gemytis (-mite v) Lv. nec empte a. |
in terre a. 4 anancitide LS. cfr. Isid. et § 61. -chitide hv.
-dem F. anancitide d. ananciten a. -tel quem B. | hydro-
mantia BdhG. -atea F. idromantia a. micromantia L. necro-
Isid. v. | euocare B. 5 synochitide — euocatas om. a. | syno-
chitydi F. -chitil quem B. | detinere B. (teneri post euocatas
ponunt (F?) dhv. a. J). | inferum BD. -rorum Ldhv. inefebum
F. | euocatal adfirmant B. cfr. § 52. 6 dendritide — 7 hebe-
tari om. Fdh. | dedride B. dentriti a. | defossa Lav. fuffula
B. | securium BS. -rius a. -ris Lv. 7 hebetari adfeuerant
BS. | sunt et ego. sunt BJ. et sunt rv. 8 barbari dhv. a. S.
sed cfr. § 176. XII 97. III 28. 9 non gemmas BJ. om.
rv. | erat a. cfr. § 195. 10 magorum BD. om. rv. 11
gemmae & BJ. | et FLadG(D). om. Bhv(J). | ac om. BJD.
12 sicuti a. ut dhv. a. S. | olim BS. lampsaci (lams- F.
laps- a) rv. | lampsaci (lapf- B) BS. om. rv. 13 una in-
uenta Lv. a. S. 14 sit FS. sit ut Bh. sicut a. fuit ut Lv

quae nunc volgatissimae, fiunt verius quam nascuntur, Arabia repertis ingentibus glaebris, quas melle excoqui tradunt septenis diebus noctibusque sine intermissione: ita omni terreno vitiosoque decusso purgatam puramque glaebam artificum ingenio varie distingui venas ductusque macularum quam maxime vendibili ratione spectantium quondamque tantae magnitudinis factas, ut equis regum
 195 in oriente frontalia ac pro phaleris pensilia facerent. et alias omnes gemmae mellis decoctu nitescunt, praecipue Corsici in omni alio usu acrimonia abhorrentis. quae variae sunt, et ad unitatem excidere calliditati ingeniorum contingit, utque eadem nomen usitatum non habeant. physis appellent velut ipsius naturae admirationem in invenditantes.

Cum finis nominum non sit — quae persequi non equidem cogito, innumera et Graeca vanitate —, indicatis

1 quae ego. quoque *ll.v.* | uolgo atiffimae **B**¹. uulgo lat-
B². | famae fiunt *h.v.a.G.* | nascantur *Fdh.* 2 mellis glaebris
 a. | quas **BLS.** *om. rv.* 3 inmissione **B**¹. 4 decussu **L.**
 purpuramque a. *om. v.a.G.* 5 uiride a. | distingui ego-
 tribui *ll.v.* *cfr. § 195 et XXXV 3. XVI 232.* | in uenas **L.**
v.a.D. 6 maculorum **B**¹. | uendi bi **B**¹. -di i **B**². *om. a.*
 spectantium — 7 tantae *om. a.* | spectantium **BD.** secta- *rv.*
 seca- *S cum vet. Dal.* 7 magnitudines a. | factas **BS.** fecere
rv. | equitib; **B.** | regnum **B**¹. *om. L.* 8 atque *ad v.a.S.*
om. h. | et *om. adh.* 9 omnis gemme figuras mellis a.
 praecipue **B**². 10 in omni alio *adh.v.* nominalio **F.** nominali
 alii **B**² **B.** in alio omni **L.** | sua (*pro usu*) **B.** | acrimonia
BdhB(S). -niam *cod. Poll.H.* acriora *rv(C).* | abhorrentis —
 11 excidere *om. B.* | abhorrentis *ll.(B)J.* -tes *dhv.* 11 sunt
om. adh. | unitatem ego. noui- *ll.v.* *cfr. § 194. XXXV 3.*
 excidere **Fdh.** exceed- a. acced- *Lv (claudicante etiam structural).*
cfr. XXXIII 139. | calliditate **B**² **Lv.** 12 contingit *ll.v(S).*
 -igit *h(?)C.* | utque eadem ego. ut quaedam **B.** ut *rv.* | an
 ne (*pro non*)? *cfr. vol. III p. 496 (ad XX 180) et XXVII 15.*
 XXVIII 163. XXX 33. 106. XXXII 20. 13 phyfif **BS.**
 -ses *h.v.* physis d. pysis **F.** phryes *r.* | in his **B**² a. in imis
F² nimis **F**² h. *om. d.* 14 uenditantes **BG.** -dicantes **Lar.**
 -tentes **Fdh.** 14. 15 *dist. J.* 16 innumero **B.** | et *ll.J.*
¹ v. | uanitate **B.** de re *cfr. § 30, de dictione XVIII 239.*
 (uariet- a) conficta *rv (vitio tautologiae).*

ilibus gemmis, immo vero etiam plebeis, rariorum vera digna dictu distinxisse satis erit. illud modo meminisse conveniet, increscentibus varie maculis atque vercis linearumque interveniente multiplici ductu et colore saepius mutari nomina in eadem plerumque materia.

(75) Nunc communiter ad omnium gemmarum observationem pertinentia dicemus opiniones secuti auctorum.

Cavae aut extuberantes viliores videntur aequalibus. gura oblonga maxime probatur, deinde quae vocatur antacula, postea epipedos et rotunda, angulosi autem minima gratia.

Veras a falsis discernere magna difficultas, quippe cum inventum sit ex veris generis alterius in aliud falsas trahere, ut sardoniches e ternis glutinentur gemmis ita, ut deprehendi ars non possit, aliunde nigro, aliunde candido, aliunde minio sumptis, omnibus in suo genere probatissimis. quin immo etiam exstant commentarii

§ 197: Isid. XVI 15, 27. — cfr. Plin. supra § 87. Isid. XVI 8, 4. — cfr. Seneca epist. 90, 33.

1 immo uero **B.S.** immo *r. om. dv.* | plebeis **Lv.** -bis *r.* | rariorum **U.v(H).** -rorum **C.** 2 genera **BFa.S.** -rum **dhv.** *om. L.* | digna dictu **B(F?)S.** dictu digna (-no h. -nas v) **dhv.** dictu *r.* | distinxisse **av.a.C.** | erat **Lav.a.S.** cfr. § 192. | modo **BFdhv(H).** uero *rG.* 2. 3 meminisse *om. B.* 3 atque **U.v(S).** ac **d(?)C.** 4 linearum quae **Lv.a.G.** | interveniente (in int- **B**) **BdhG.** -ienti **F.** -ient *a.* -iunt **Lv.** | colores *a.* 5 saepius mutari **U.S.** mutata saepius **dhv(H).** -ari saepius **G.** | in—6 communiter *om. a.* 6 omnium quoque *a.* 6. 7 observationes **aG.** 7 dicemus—8 videntur *om. a.* 8 eae aequalib. **B.** 9 figuram oblongā **B¹.** 10 lentecula **BJD.** cfr. § 147. 140. | epipedos *S cum Turnebo.* epicp- **B.** clitedos (clyt- **F**) **Fdh.** clipeidos **Lv.** elip- *a.* clyp- **C.** cycloides **H cum Salm.** | angularis *a.* 12 *a om. FL a.* | discernere **B (Isid.)S.** -nenti **Fa.** -nendi **Ldhv.** 13 uiris **F.** uitrei **B.** | generis—aliud (alia *Isid.*) **U.S.** gemmis in alterius generis **dhv.** | falsa *Isid.* fufal **B (an recte?).** 14 ut **B(Isid.)S.** et **La. om. Fdhv.** | e ternis **H ex Isid.** alter- **B (an & e ternis?).** teranis **F.** e (*om. L.*) ceraunis **Lv.** gnatis *d. om. a.* | glutinentur **BFD.** -nantur *rv.* 15. 16 alium de **B (ter).** 17 quin immo *om. a.* | exstant etiam commenta *a.*

auctorum — quos non equidem demonstrabo —, modis ex crystallo smaragdum tinguant aliasque centes, sardonychem e sarda, item ceteras ex aliis; 198 enim est ulla fraus vitae lucrosior. 13. (76) nos rationem deprendendi falsas demonstrabimus, quando luxuriam adversus fraudes muniri deceat. igitur pr illa, quae in principatu cuiusque generis privatim dix traluentes matutino probari censent aut, si necesse 199 in quartam horam; postea vetant. experimenta plur modis constant: primum pondere, graviore enim verae; dein frigore, eadem namque in ore gelidi sentiuntur; post haec corpore. ficticiis pusula e profo apparet, scabritia in cute et capillamenta, fulgoris constantia, priusquam ad oculos perveniat, desinens ni 200 decussi fragmenti, quod in lamina ferrea uratur, eff

1 demonstrabo BLS. -arem F. -arent a. -arim dhr.
 2 crysallo F. -stallis L. | smaragdum tinguant BS. -do tingu-
 tur a. zmaragdi tinguantur (-gantur h) Fh. tinguantur smarag-
 Ldv. | aliasque BS. -iaeque dhv. -ieque La. -iae quae F.
 3 sardonychem S. -nicem B. -nyx dhv. -nnyx F. -nir
 ceterae dhv. a. S. -ra Fa. -re L. | salif B¹. 4 enim BS. a
 rv. | lucrosior F. 5 deprendendo B. | demonstrabimus F
 6 muniri Fdv(D). -re La. moneri BS. | deceat BS. de-
 (dicet F) rv. | igitur BS. om. rv. 7 principatu BS. -alibi
 rv. | cuiusque BS. quisque F. quibusque hv. -uslibet
 -usdam L. om. a. | generis BLS. -ibus rv. 8 tranfluente
 B¹ v. a. J. tralucentem La. | prouocari dh. -ris F. probar
 matutino a falsa iteratione. | censant F. cessant a. | an sit
 9 postea ustant om. a. | experimento a. 10 in v. pon-
 dere desinunt Fdh. | grauioref BaS. si gra- Lv. | enim B(L)? S
 om. av. | sunt — 11 gelidioref BS. om. rv. 11 ea eidem B¹
 12 ficticiis S. -icif BLD. -itiis v(H). tinctis a. factitiis
 G. | pusula (punft- B) BS. -lae H. pustule L. -lae v. om. a.
 e S e coni. J. & B. in rv. | profunda a. 13 appar& BS
 -ent rv. | scabritia — 13. 14 inconstantia om. a. | cute L.
 cocte B¹. cote B¹. | & BS. in Lv. | capillamento v. a. S. | ful-
 goris BB. frigoris Lv. 14 perveniat Bv. -iant r. | in r.
 nitor desinit L. 15 decussi v. culli B. om. a. cfr. § 194.
 fragmenti BS. -ti paulum v. om. a. | lamina av(D). ima B
 lima J. | ferrea av(D). ferri BS. cfr. § 53. XXXIII 121.
 uratur D cum Hauptio (Hermæ I 36). auratur a. moratur
 S. teratur v. an [ferri] exuratur?

num experimentum excusate mangones gemmarum
sant, similiter et limae probationem. obsidiana frag-
ta veras gemmas non scariphant, in ficticiis scari-
tio omnis candicat. iam tanta differentia est, ut aliae
ro scalpi non possint, aliae non nisi retuso, omnes
em adamante. plurimum vero in iis terebrarum pro-
pit fervor.

Gemmiferi amnes sunt Acesinus et Ganges, terrarum
tem omnium maxime India. (77) etenim peractis omni-
is naturae operibus discrimen quoddam rerum ipsarum
que terrarum facere conveniet.

Ergo in toto orbe, quacumque caeli convexitas vergit,
ulcherrima omnium est iis rebus, quae merito princi-
atum naturae optinent, Italia, rector parensque mundi
ltera, viris feminis, ducibus militibus, servitiis, artium
raestantia, ingeniorum claritatibus, iam situ ac salubritate
caeli atque temperie, accessu cunctarum gentium facili,
portuosis litoribus, benigno ventorum adflatu. quod con-

1 experimentum B.S. -to a.v. | excusate a. -uffate B.
-usant v. 2 *dist. ego.* | obsidianae v.a.S. 3 scariphant S.
-ifant B. -ificant a.v. *cfr.* XXXII 79. | in B.S. *del. v.* | ficti-
ciis (-cif B.D) B.S. -ice a. -itia (fact-C) v. 3. 4 scari-
phatio (-ifa-B) omnif B.S. -ificationis v. -nes H. *om. a.*
4 candicat iam B.S. -icantes a. -icantiam (-tium H) fugiunt
v. | tantaque v.a.S. 5. 6 uerum omnes v.a.S. 6 plurimum
autem v.a.G. | iis S. if B¹D. hif B²a.v. 8 acesinus et
G(S). *cfr.* VI 71. -nes et *Lugd.* acaecinuf & B. acfinat et
a. oaxis mater v. 9 india v. -ie B. in india a. | *Genim* B.S.
etiam a. et iam v. *cfr.* XVIII 340. *aliter* XXVI 200.
10 naturae a.v. *om. B.* 11 atque terrarum *om. v.a.G.* | con-
ueni& B.S. -nial a.v. -nit (Ven.)D. 12 orbe S. opebe B².
opere B¹. orbe et a.v. | quacumque B.G. in quemcumque a.
in quac. (*add. parte C*) v. | conuexitat B.v. -xitita a. 13 iif
ego. in B.S. *om. a.v. de mendo cfr.* XXVI 2 *init.* | rebul quae
B. rerum quae a. rebusque G. rebus v. | meritoque v.a.G.
14 naturae *om. B.* | optinent (obt-) B¹a. -net B²S. -nens
v. | talia a(?). 15 seruitif B¹. 16 parstantia B. 18 li-
toribus portuosis v.a.S. | quod B.S. *om. a.* etenim v. 18
et p. 476, 1 contingit a.v. -igit B.S. *cfr.* § 195. XVIII 109.
194. 219. XVII 9. XVI 3. XIX 59. 68. 138. XXIII 61.
XXVI 118. XXXII 39 *al.*

tingit positione procurentis in partem utilissimam et in
 ortus occasusque mediam, aquarum copia, nemorum salu-
 britate, montium articulis, ferorum animalium innocentia
 soli fertilitate, pabuli ubertate. quidquid est quo car-
 vita non debeat, nusquam est praestantius: fruges, vinum
 oleum, vellera, lina, vestes, iuvenci. ne equos quidem
 trigariis ullos vernaculis praeferunt. metallis auri, argenti
 aeris, ferri, quamdiu licuit exercere, nullis cessit ten-
 et nunc intra se grava pro omni dote varios sucos
 frugum pomorumque saporos fundit. ab ea exceptis Indi-
 fabulosis proximam equidem duxerim Hispaniam quae
 que ambitur mari, quamquam squalidam ex parte, verum
 ubi gignit, feracem frugum, olei, vini, equorum mel-
 liorumque omnium generum, ad haec pari Gallia. verum
 desertis suis sparto vincit Hispania et lapide specula-
 pigmentorum etiam deliciis, laborum excitatione, se-
 vorum exercitio, corporum humanorum duritia, vehemen-
 tia cordis.

(78) Rerum autem ipsarum maximum est pretium in
 mari nascentium margaritis; extra tellurem crystallis, inter
 adamanti, smaragdis, gemmis, myrrinis; e terra vero ex-
 euntibus in cocco, lasere, in fronde nardo, Sericis vestib-

§ 203 init.: cfr. Iustin. XLIV 1, 5. 6.

1 positione procurentis B.S. propositione curr- a. recur-
 rentis (proc- H) positio v. 2 copiam a. 2. 3 salubritatem
 a(?). 4 libertate a(?). 5 fruge a(?). 6 oleum B.S. olei
 a.v. | ne B.v. om. a. 7 trigariis B. -rif B.D. tricariis a.
 ullos — praeferunt B.J. praeferri (ref- a) ullos (ullis v.a.G.)
 vernaculis animaduerto a.v. 8 licuit B.S. libuit a.v. cfr.
 III 138. XXXIII 78. | cesset a. 8. 9 terris & B.S. erit ex
 his a. et iis v. 9 intra B.S. inter a. in v. cfr. IX 165.
 XXI 104. X 118. | sucus a. 10 fundi a¹. 11 proximam
 equidem B.S. -me quidem a.v. 11. 12 quacumque B.C. quae-
 a.v. 12 ambitur mari B.v. -tu a (hic desinens). item in r.
 mari desinunt v.a.S. 13 feracem S e coni. J. faciem B.
 13. 14 metallorumque S e coni. J. aliorumque B (ortum ex
 equorum & aliorumque). cfr. Iustin. 15 suis S e coni. J.
 uif B. 16 deliciis B¹D. 21 adamanti² B². | murrinis S.
 22 lasere in S e coni. J. in lasere (-fare B²) B. | feri-

rbore citro, in frutice cinnamo, casia, amomo, arboris fruticis suco in sucino, opobalsamo, murra, ture, in cibis costo; ex iis, quae spirare convenit, animalibus terra maximum dentibus elephantorum, in mari testum cortici; in tergore pellibus, quas Seres inficiunt, Arabiae caprarum villo, quod *ladanum* vocavimus; ex 12, 73

quae terrena et maris, conchyliis, purpurae. volucrum urae praeter conos bellicos et Commagenum anserum pem nullum adnotatur insigne. non praetereundum est ro, circa quod omnes mortales insaniunt, decumum vix se in pretio locum, argento vero, quo aurum emitur, ene vicensimum.

Salve, parens rerum omnium Natura, teque nobis Qui- 205
tium solis celebratam esse numeris omnibus tuis fave.

2 fucino B¹S. -cif B². | obolif amo B¹. 3 ardicib. B¹. |
s S. i B¹. hiif B². is D. 4 elephantorum S. elefa- B.
. 5 testudinum S. testitud- B. 5 inter gorie B¹. 6 la-
anum S e coni. J. lanum B. 7 iis S. hif B. is D. | con-
chylif B¹D. | purpurae S e coni. J. -ra B. 8 bellicos S e
coni. J. -caf B. cfr. X 2. 10 decumum S e coni. J. de
num B. 12 pene uicesimum B². 14 celebratem B¹.

APPENDIX

De codicis Bambergensis, qui suum ac separatim locum obtinet quoque invento primum patefactum est quantopere ceter depravati sint, habitu et indole nonnulla addere placet, etiam post Felsii copiosam de orthographia eius variisque mendorum generibus disputationem (p. 77sq.) haud inutilia ad universam eius fidem recte aestimandam.

Scriptura constat litteris minusculis, sed amplis admodum et tam speciose et distincte exaratis, ut legi pleraque omnia nullo negotio possint, cuius rei nunc documento est tabula phototypica editioni Sellersianae praemissa, et quamquam plures librariorum scribendi laborem suscepisse apparet, idem fere est per totum volumen litterarum ductus, ut ubi quisque coepit scribere ubique desierit, certo discerni non semper possit, praesertim cum maior minorve membranae scabritia aut levior vel etiam pennae scriptoriae acumen diversitatem quandam effecerint. mihi quidem aspicienti visus est primum librarium excepisse alius fol. 12 = XXXII 139, hunc rursus alius fol. 77 = XXXV 1, item deinceps fol. 95 = XXXV 128, fol. 98 = XXXV 145, fol. 108 = XXXVI 1, fol. 115 = XXXVI 51, fol. 124 = XXXVI 118, denique fol. 138 = XXXVII 1, fol. 147 = XXXVII 60, fol. 163 = XXXVII 180; sunt etiam singulae paginae, levioris praecipue superficiei, singulae folia, in quibus alia manus videatur deprehendi, ut fol. 97 A = XXXV 138 et fol. 111 B = XXXVI 26 et fol. 126 = XXXVI 127. quamquam hoc non ita dictum volo, quasi duodecim fere librariorum fuisse statnam, sed tres quattuorve conicio diversis temporibus suas quemque partes conscripsisse, et facile concedo fieri posse, ut homo in manibus subtiliter dignoscendis magis versatus aliter iudicandum esse censeat. hoc vero manifestum est, librariorum ut pari fere verborum rerumque ignorantia, ita non omnes pari diligentia aut oculorum animique attentione fuisse. quare etsi nulla fere pagina, si sic ut in codice scripta est typis exprimatur, sine gravi offensione legi queat, quaedam tamen partes ob peculiarem librariorum incuriam multo pluribus quam ceterae erroribus mendisque inquinatae sunt, velut fol. 11—40, 95 B—97, 108—115, 126, 138—165. praeterea varietas libra-

riorum cernitur in usu litterarum ligatarum, ut æ, ſ, v^a, et compendiorum scripturae, ut &, e, q, = *que*, b, = *bus*, ū = *um*, p, qd̄, qm̄, quae quidem a plerisque parce nec nisi in terminationibus vel in fine versuum propter spatii angustias adhibita sunt, a nonnullis tamen etiam praeter necessitatem in mediis versibus mediisque vocibus, ut *perseq̄mur*, *comb̄tae*, *rob̄ti*, *quib̄dam*, *pyt̄er* al. nec minus variant in usu distinguendi notarum et litterarum initialium, quarum in prioribus libris illae praeter punctum (idque saepissime non apte positum) nullae fere sunt, hae autem perquam rarae; a libro vero XXXVI cola quoque comparent et interrogationis signa, et enuntiata, qualia librarii intellegi arbitrabantur, vel capita spatio separata inter se et maiusculis litteris initialibus insignita sunt, nonnumquam ita, ut eae extra versus initium egrediantur. denique non ubique est eadem rei orthographicae cura, sed vel libidine vel errore variata, maxime ubi refert vulgaris Italorum pronuntiatione: fluctuantes enim inter *e* et *ae*, *i* et *u* et *y*, *d* et *t*, *ph* et *f* alii solebant scribere *greci*, *predicti*, *preter*, *ceruleum*, *chaldei*, *campanie*, alii *lacaedaemon*, *adultaerari*, *egraegius*, *praetium*, *interpretari*, *caerulaea*, *caena*, *helaenae*, *haecataeus*; alii *aegyptus* et similia, alii *hyppocrates*, *phydias*, *hyrundinum* atque etiam *tragydia*, alii *optume*, *discipulus*, *summetria*, alii *optime*, *existimant*, al.; alii *aliquit*, *aput*, at pro *ad*, alii *reliquid*, *ad* et *quod* pro *at* et *quot*; alii *phenestella* (XXXIII 21), alii *filocle*, *epiforas*, *grafcen*, *faetontem*, *filemon*, *sofocles*, *theophrastus*, *afrodisiaca*, *faleris*, taliaque frequentia sunt in libro XXXV, frequentissima in libro XXXVII, cuius librarii *ph* vix agnoscunt iidemque semper *smaragdus* scripserunt, cum XXXIII 5 scriptum sit *zmaragdus*, et terminationes *uus* ac litteras *uo* iunctas (pro *uu*), ceteris frequentiores, rarissime admiserunt. nonnulli amaverunt *ei* pro *i*, ut *quei*, *aliubet*, *deiana*. item aliter alii egerunt in addenda vel detrahenda vel etiam alieno loco ponenda aspiratione, ut *antiphatian*, *symphatian*, *laphitarum*, *horchomeno*, *cheramico*, *chrystallina* vel *annibal*, *theoprastus*, *porpyrites* vel *chartago*, *aetiophia*, quaeque alia sunt eius generis. constant vero sibi in scribendo *pthisis* et *ichthyocolla*, id quod Brandis (de aspir. Lat.) Romani moris fuisse censet, et in forma *bybliothecae* (XXXIV 43. XXXV 9. 10 bis), quod uno saltem loco adnotare debui.

Omnium autem librariorum communia sunt minore vel maiore frequentia fere menda haec: permutaverunt oculorum errore litteras *r* et *f* indiscretas saepe similitudinis (*signi* = *regni*), *e* et *i* (*corinthearum*, *antecedente*, *aliube*), *e* et *o*, & et *a* atque ob uncialium formas *E* et *F*, *F* et *P*, *P* et *T*, *G* et *S* (*signi* = *gigni*), *C* et *G* (*gluduntur* = *cluduntur*, *genitarisse* = *cenitasse*, *bugardia* = *bucardia*, *graeco* = *croeso*), item *Nabastrum* = *Alabastrum*, et aurium errore ob pronuntiationem animo tacite obversantem *l* et *r* (*cororibus* = *coloribus*, *silulorum* = *silu-*

rorum, libeli rari = librari, appellantur = aperiantur), n et r (conflatam, confirmantque, comuenit, comuoluta), c et g (aliqua = aliqui). praeterea prave aut omiserunt aut addiderunt ante c, f ante r vel f, e ante f, n ante f, similiterque in aliis litteris inter se similibus peccaverunt eodem errore, qui in omnibus codicibus Latinis pervagatus est. huius modi mendae nonnulla inde nata sunt, quod librarii, cum in archetypo veterum litteras perpetuo fere tenore scriptas invenissent, in syllabis et verbis copulandis separandisque saepissime ridiculum in modum errantes litterula sive addita sive omissa, culpa quodammodo inscii, studebant efficere quidpiam, quod sententiae qualiscumque speciem praeberet, velut XXXIII 15 *lauris cui sit emas riston* pro *Tauriscus item Ariston*, XXXVI 68 *salpium bago* (*alpium vago* B¹) pro *sal plumbago*, XXXV 126 *natura eo maior* pro *naturae maior* vel XXXII 111 *augentius* pro *auget ius* et ibid. 112 *olfactus*. ubi *uenit* pro *olfact* *subvenit*. nec desunt loci, in quibus quae non intellexerant paulo gravius interpolaverint, ut XXXII 69 *superum quas* pro *supervacuus*, XXXV 111 *encho & panes* pro *nichopanes* i. e. *nichophanes*, ibid. 114 *philippi olympum* pro *hippolytum*, XXXV 74 *in immolatione* pro *in molitione*. longe vero plurimis locis — id quod praecipuae fidei et auctoritatis indicium est — quaecumque ante oculos habebant, servili et anxia prope modum cura transcribebant, ut in portentis quoque scriptura verum, quamvis obscuratum perversa litterarum complexione sincere tamen servatum deprehendatur, ut XXXII 74 *putam* i. e. *eo uire liquae* pro *putamine ovi reliquae*, ibid. 143 *hista* (*ista* B¹) *probanae* pro *his Taprobane* vel XXXIII 34 *in consulatus* uocat *linianis* (*inanis* B¹) *rebus* pro *in consulatu suo Catilinianis rebus* XXXVI 187 *inducit effella* (*e fella* B¹) pro *induci tessella*, ibid. 164 & *auge tomonte* pro *e Taygeto monte*, XXXVII 75 *temple telenam plame* pro *templo stelen amplam e*. omitto alia mendarum genera omnium codicum communia, ut verborum ordinem inversum, terminationes vicinarum vocum aut adsimulatas aut inter se permutatas, litteras, syllabas, voces falso geminatas, versus integros vel ex parte tantum — id quod mutandum quoque aliquando causa fuit — iteratos aut oculorum error propter speciei aliquam similitudinem omissos, glossemata in margine in contextum inlata: in universum tenendum est codicem B multo saepius omittendo quam addendo deformatum esse, excepto tamen libro XXXVII, qui iam antiquitus argumenti proprietate lectores adlexisse et interpolandi libidine praeter ceteros opportunus fuisse videtur. certe in B quoque hic liber non pauca eaque manifesta vestigia licentiae latius evagatae ostendit, idque, ut opinor, non tam ipsorum librorum culpa, quos tantopere a se ipsis descivisse vix credibile sit, quam archetypi habitu, ex quo ab illis transcriptus est

nam non solum § 90 amplum additamentum *sive partis eius* — scriptum est invenitur, quod primo aspectu interpolatoris manum prodat, et aliis locis exquisitius vocabulum apposito tritior glossemate expulsum est (ut § 85 *senatusconsulto: iudicio*, § 92 *languidius: minus*), verum etiam § 192 itemque § 52 licenter cumulatim *discendi* verbis intolerabilis orationis abundantia effecta est, ut maiore cautione in hoc libro, quantum fidei codici B iure habeatur, examinandum sit. ceterum sic quoque purior eius contextus existimari debet quam ceterorum codicum multo etiam frequentius et gravius adulteratorum.

Horum vitiorum haud exigua pars per omnes libros ab altera manu correctata est ita, ut litterae omissae vel verae supra verum suo loco adderentur, supervacaneae vel falsae punctis subter vel supra vel etiam utrimque positae aut rasura, rarius litura delebantur, falsae aliquando etiam notis additis mutatisve in veras (*d* in *t*, *c* in *t*, *c* in *q*, *e* in *q*) transformarentur. ubique autem exceptis locis perpaucis prior scriptura, utique adhibito microscopo, quadamtenus perlucet, ut satis certo agnoscat sive rasurae figura et amplitudine sive pallidis reliquiis atramenti abstersi. sed duo sunt correctionum genera probe distinguenda. prius quidem originem ducit ab ipsis librariis quae scripserant denuo perlustrantibus vel ab uno ex iis, cui opere peracto mandatum erat, ut scripta recognosceret emendaretque collato codice archetypo. haec manus multa errata sustulit, verborum ordinem lineolis appictis correxit, lacunas minores supra verum, maiores ad marginem explevit. qua in re solum archetypum adhibitum esse recte observavit Detlefsen vol. V praef. p. IV: „lacunas enim haud paucas non explevit, quas ex alterius ordinis codice, si praesto fuisset, explere debuisset vel sane potuisset.“ ad eandem manum referendum erit quod in vocibus nonnullis, ubi atramentum nimis palluerat, litterarum ductus renovati sunt; fol. 73 B tres versus integri (XXXIV 161 *huius faciunt — nigri tota*) erasi et minutioribus litteris iterum scripti sunt — fortasse quia aliqua ommissa fuerant, nam *contraq.* et *nigri* utrimque in margine poni opus fuit —, fol. 45 B vero totus locus XXXIII 131 extr. *nigrescit* — 133 extr. *cognomen acceperit* ablutus et rarus est, membranae tamen candore infusato, iterumque deinde exaratus. ab hoc genere correctionum longe diversum est alterum, quod futilem prae se fert sedulitatem hominis semidocti, qui seriore tempore nullius codicis ope, sed sua fretus intelligentia totum volumen, dum recenset, meditata ratione emendare conatus est, re vera saepissime interpolavit, inreparabili interdum veri detrimento, si prioris scripturae vestigia funditus delevisset. agnoscitur haud raro externis quibusdam indiciiis, nam non solum atramenti colore modo luridior, modo nigrior, sed quarundam etiam litterarum

figura differt, cum soleat ν scribere pro u , s pro f , a pro i litteramque i in mucrones fastigare et o lineola per transversum ducta in e , uncis apictis i in e , u in o transfigurare compendia quoque scripturae largius adhibuit, in iis XXXII & r litterae t superscriptum, ut *inponuntur* fieret ex *inponunt*, rarissime alibi in B usurpatum. eundem verisimile est ad XXXII 101—103, 105. 106 in margine adscripta sigla. *No* lineas punctis aliquot interruptas deorsum duxisse, ut lectoris mentem ad argumentum adverteret. quare fortasse rectius erat hanc manum in commentario peculiari sigla denotare, nisi compluribus locis dubitatio relinqueretur. sane enim nonnulla recte vidit, quae videre non difficile erat, distinguendi notas recte posuit, falso positas erasit, litterulas addidit aut sustulit, in litteris syllabisve dispartiendis aliquando verum assecutus est. multo saepius vero turpiter erravit erratisque suas coniecturas superstruxit non minus stultas quam audaces atque adeo monstrificas, quarum exempla praeter XXXIV 108 *sicc sane duret* (pro sic *cezetetur* et B^1) et ea, quae obiter iam commemoravimus, hic afferre non attinet. plerumque enim ipsa absurditate satis coarguitur. praeterea haud dubie agnoscitur orthographiae aliquot mutationibus, quas mira perseverantia et attentione per omnes libros persecutus est, minima quidem ex parte iustas. velut paucissimis exceptis constanter mutavit quartae declinationis terminationes *us* in *us*, tertiae *is* in *es* (*omnis* : *omnes*), secundae *i* et *is* in *ii* et *iis* (*mini* : *mini*, *vitis* : *vitiis*, hoc quidem fortasse convenienter cum ipsius Plinii doctrina: cfr. Charis. 78, 4. 122, 6. 141, 6; in B^1 quoque persaepe geminatum est *i*, ut librariorum pro arbitrio *variavisse* appareat). ex pronomine *is* vel *iis* fecit *his* vel *hiis* itemque finxit etiam *hisdem*. semper posuit *uu* pro *uo*, ut in *uoluo*, *uolnera*, *uiuum*, *relinquunt*, *i* pro *u* in superlativis et in verbis *existumare* vel *aestumare*; idem substituit *alioquin* (*alioqui*), *renum* (*renium*), *iecur* (*iocur*), *locusta*, *rotundus* (*lucusta*, *rutundus*), item *iocundus* (*iucundus*), *epistola* (*epistula*), sed invicem *rubigo* (*robigo*), *penna* (*pinna*), *linea* (*linia*) — quamquam in hac voce ne B^1 quidem sibi constat —, *spongia* (*spongea*), *adeps* (*adips*), *sylla* vel *silla* (*Sulla*), *inclitus* (*inclutus*), *dispondio* (*dupundio*), *interimo*, *perimo*, *intelligo* (*interemo*, *peremo*, *intellego*), *distillationes* (*destillationes*), *dari*, *medea* (*Darei*, *Media*), *conicere* (*coicere*), *tricesima* (*tricensima*), *translucere*, *translatu* (*tralucere*, *tralatus*), praenomina *G.* et *Gn.* pro *C.* et *Cn.*, *cons.* pro *cos.*, *gummi* (*cummi*), *laminis* (*lamnis*), *figulina* (*figlina*), *sculper*, *sculptura* (*scalper*, *scalptura*), *scepia* (*saepia* vel *sepia*), *crossior* vel *grossior* (*crassior*), alia minuta. e medicis vocabulis mutavit *tenesum* in *tenasum*, *splenicus* in *spleneticus*, *spasticus* in *spasmatikus*, e ceteris quasi odio quodam motus *plebei* in *plebis*, *aereus* in *aeneus*, *feruminari* in *eluminari* vel aliud quid, *friabilis* in *fragilis*.

Neque has correctiones fere perpetuas neque fortuitos levesve errores priorum manuum in commentario omnes adnotandas duxi, ne discrepantium lectionum moles in infinitum cresceret; plures tamen quam superiores editores dedita opera lectorum oculis subieci, ne praestantissimum quoque librum vitiis scatare ignorarent neve litterulam in eo scriptam mutare pro sacrilegio haberent. ita profecto res est: ubicumque deficientibus aliis veri notis ac vestigiis ex sola fide librorum pendet iudicium, sine controversia codici B principatum concedi necesse est; ceteris locis diligenter ponderatis argumenti, fontium testimoniorumque, elocutionis, palaeographicae probabilitatis momentis quaerendum est, unde quoque loco sit proficiscendum ad inveniendam rationem eam, qua dissidentes scripturae et inter se et cum loci necessitatibus facillime conciliantur. de B quoque valere quod dictum est, codicibus cum ratione et iudicii libertate obtemperandum, non serviendum esse, quamquam per se patet, tamen non ab re sit admonuisse adversus eos, qui non permensi vastam mendorum silvam cum vaga codicum veneratione ad unum aliquem locum accedant.

Ceterum qui lectionis varietatem in commentario perlustraverit, is cum B non raro consentire inveniet vetustissimas editiones, dissentientibus codicibus reliquis, quotquot adhuc nobis cogniti sint. unde luculenter apparet primis editoribus alia eaque meliora et pleniora subsidia suppeditavisse, quorum memoria ad nos iam non propagata sit. ponam exempla aliquot insignia e libro XXXVI tantum collecta. ac maxime quidem ad persuadendum efficaces sunt reliquorum codicum lacunae in B et in editionibus aequaliter expletæ: § 3 immo. 11 et Athenis — *Hyponactis* (duo fere versus). 35 idem *Polycles et Dionysius*. 45 in templis — intellegebantur. 56 laudatur. 61 et sine ullo — *Cappadocia*. 77 extr. *pedum CXLIII (CCXLIII B)* est altitudo. 111 aurea — *devincendas gentes* (tres fere versus), et paulo post *ab aratro — minorem modum* (duo versus). 117 init. ergo (post ingenio). 122 XXXX. 128 is qui. 155 ut quam. 168 *optimi quibusdam in locis*, et paulo post idem. nec minus conspicuae sunt lectiones, quas vix putandum sit e coniectura emendatas esse: § 3 *beatior (uiator)*. 17 init. *eiusdem BG. (ipse r. ipsius v)*. 22 *propter (graviter)*. 44 *tractatu subit (structu subita)*. 46 *mirarer BG. (mire sit)*. 67 a *satyro (natyro)*. 76 et ipso (ipso). 84 extr. *exstructum (extremum)*. 89 regis BG. (rex v. om. r). 98 *iuncturae BG. (puncturae vel picturae)*. 100 *heptaphonon B¹. (eitaphonon vel itaphonon)*; ibid. *eximantur (existimantur)*. 112 *subit vero (subituque vel subituo)*; ibid. *exaedificandas (aedificandas)*. 113 *M. Scauri (isauri)*; ibid. *maiusque sit (maius cives id)*. 117 *scaenae (gere)*. 121 *Appiae (nithe vel nite)*; ibid. extr. *quae nunc (que vel quae)*.

125 *excisas* (*excitas* vel *excita*). 149 *quattuor* (*qua* bibitur: 168 *albi* (*ibi*). 184 *oecon* (*decon* vel *de quo*). 204 *exemplar* (*exemplar*).

Ad hanc rem paulo accuratius circumscribendam nonnullis momenti sunt etiam haec. non adhibitum esse in vetustis editionibus codicem aliquem artissimo cum **B** propinquitatis vinculo iunctum, documento sunt non modo detrunctus in omnibus illis finis operis, quem solus **B** servavit, verum etiam expletæ in solo **B** lacunæ, quas editiones cum ceteris codicibus communes habent, velut in libro XXXVI, unde exemplum desumimus, § 102 *vidit orbis non et (ut B) tectum*, 137 *spongiosior tantum et alius*, 180 *mixta atque inlita mox cera et roseo*. rursus vero in VFB(dh) exstant lacunæ, quas av congruenter aut similiter cum **B** expleverunt: § 141 *habet*. 142 *potus bibunt et qui sanguinem*. 186 *facile* (*facili* v. a. G). 189 *in calidis reliqua albario* BS. *in reliquis* (reliquis v) *albariae* (*albaria* v) av. explevit alias simul L² (partim e codice cum cognato correctus), ut § 173 *duabus construi* (*convenit* add. L²: *fragmentis* BaL²v et 190 *hic cursu insaluber potu* BS. *hic currit insalubris* (*insalubri* aG) *potu* L²av, vel solus L², et § 193 *aliud torno teritur* BL²v. expleverunt interdum etiam i qui in ultimis libris ad archetypum paulo minus mutilatum (vel correctum) quam V(F)B redire videtur, et alii codices recentiores: § 62 extr. *igni funditurque* — 66 init. *fecisse dicuntur* BL²av (sed 63 circa *Syenen vero* om. a, 63 *ad usum vitri* — 64 *nomine Aegyptio* om. d). 171 *coria* Bv. *cona* dhPolling. 30 *Mausoleum* — *Artemisia factum* BPolling. v. unde colligitur quod aliis quoque indicis constat, exemplaria a primis editoribus praecipue adhibita cum codicis a potissimum familia communi origine cohaesisse. in his etiam § 81 *peracto fluminis inrigatione dilutis alii lateribus e luto factis extractos pontes peracto opere lateribus* plene ut in **B** scripta legebantur et sic edita sunt a veteribus (nisi quod ante Gelenium falso deleta erant ultima verba *peracto opere lateribus*); in codicum VFBd archetypo librarius a priore *peracto* transiluerat ad alterum continuavitque *peracto opere lateribus*, hinc iterum aberrans ad prius *lateribus* scripsit *e luto factis* et cognito errore, sed non correcto, regressus ad alterum *lateribus* perrexit scribere *in privatas domos*, quo factum est, ut verba *fluminis* — *pontes* interciderent.

Nunc transeamus ad huius voluminis locos quosdam duobus brevi adnotatione sive explanandos sive retractandos et, si fieri poterit, ad emendationem propius adducendos.

LIBRI XXXI § 3 verba *eaedem* (aquae) *cadentes omnium ra enascentium causa sunt* laborant quadam ambiguitate

dicendi, quae facile tollatur, si scribatur *causae fiunt*, quoniam *E* ante *F* saepe vel omissum vel adiectum esse constat: de simili plurali numero cfr. XVII 99 *eiusdem rei praebere causas*. — § 6 *dignum memoratu palaeographica ratione unice commendatur (dignu V. digno E)*: de parataxi structurae cfr. Müller de stilo p. 35 nr. 3, ubi simillima sunt exempla XII 111 *clarumque dictu* et XIV 132 *rarum dictu*. — § 30 an *guttæ <e> lapide?* quod scripsi *conchatis* (vel etiam *concauis*, si malis) pro *coricis* ut orto e *concis*, factum est, ut *ideo, nam* haberent explicatum. *Coryciis* illi, quod vulgatum est, obstat quod statim sequitur at in *Corycio*, pro quo *corintio* mendo eodem fictum est quo XXXVII 166 in quibusdam codd. (itemque apud Damiger. 15 et Vincent. Bellov. spec. nat. c. 70) *corintho* vel *coritho* pro *coryco*. nunc vero antrorum genere universo memorato distinguuntur deinceps diversae species. — § 39 mirum unde ortum sit illud *pertinentia (VB)*, ex quo fecit d *pertinent qua*, pro *pertinet (Er)*. an fuit olim *pertinens*, corruptum postea in *pertinent?* — § 44 vide ne in *certiorpe (VB)* lateat *certioreque*. — § 49 a litteris propius abest *extinguetur* (cfr. infra § 57 *si cuniculo veniet*), quoniam i et e facilius solebant confundi. — § 66 *cholera calida infusa* fortasse recte v. a. D.: in *Er* permutatae sunt terminationes (*cholera calidam*), in reliquis s ante c additum (*choleras calidam*). — § 107 in *Clitis* potuerit non pro nomine proprio accipiendum esse, sed pro *inclusis* (sc. aquis), de quo adiectivo cfr. III 131. IV 115. VI 4, nisi forte *clitis* natum est e *quis*, mutilato ex *aquis*. — § 109 *rigantur* scripsi mutatione multo minus violenta, quam primo aspectu videtur; nam cum *f* et *r*, item *c* et *g* saepissime confusa sint, facile credideris scripto semel *ricantur* proclive fuisse fingere *ficantur*. quod qui servare volet (etsi sententiarum ordini vix convenit), proxime ante debebit *sidente* vel *sedente* reponere pro *cedente*: cfr. V 57. — § 110 *magnus et vitro usus*: dativum hunc potuisse poni CFWMüllero concedendum est, sed duram esse structuram ac velut quaesitae ambiguitatis negari non potest. quodsi reiecerimus Silligii illud *in vitro*, haud scio an adrideat *magnus <eius> et vitro usus*. — § 111 *nitrariae*, quod *H* scripsit pro *nitrarias (VRdE)*, perquam dubium est nec tamen satisfacit sententiae, cui melius consulere voluerunt edd. vett. fingentes *nitrariae egregiae ex nitri egri (ar)*: deest certe laudis mentio, quae opponatur voci *deteriores*. sed vitio affectum videtur potius *solebant*, quippe cuius verbi tempus quoque imperfectum alienum sit ab huius loci argumento. quid, si scribatur *nitrarias . . celebrant: esse circa Memphim deteriores?* — § 118 *initis (Er)* qua ratione de canis morsu dici possit, non assequor. saltem *initio* (sc. cum aceto inlinitur) dicendum erat, neque enim advocanda sunt alienae structurae exempla XXI 124 (salubres) *initis epiphorae* et

XXXIV 114 (excellentis remedii) *contra initia glaucomatum et suffusionum*. ad *initia* autem supplendum est *hominibus*. quamquam intellectu facilius et dilucidius sit *initiu*. — § 120 *infunditur urceis* frustra conatus est *J* ita defendere, ut idem valeret quod *inpersum potioni aquae* (XXVIII 202). quod non admonitus vix quisquam sic intellexerit, nec Plinius ullo loco nomen *urcei* notione tali posuit. praeterea medicamenta corporis alicui parti infundendi apud medicos certa ratio est ut fere clysteribus id fiat vel strigili (XXIX 135) vel cornu (XXIII 44) aliove instrumento eoque plurimis locis non nominato. itaque de morbo aliquo cogitandum esse cum prioribus credo. *uentris* (*v*) quidem quo confirmarem, non inveni. pro *vesicae*, quod e Marcello posui, potest etiam *lienis* conici ex eodem auctore 23, 56, corruptum illud primo in *ureis*, deinde in *urceis*. — § 122 fortasse *podagris in balneis utile* (sc. est sic perungui).

LIBRI XXXII § 4 non necesse est credere quod *D* credit, correctorem *B*¹ voluisse *uires* pro *ut res*; si vero voluit temere verba attraxit, nam *ut res est* et argumento convenit et stilo Pliniano: cfr. XXXVI 48. — § 6 extr. *uique*, quod Gronovius coniecit, blanda specie eo magis commendatur, cum in *B* exstet scriptura *ui/qu/e*; sed verbose admodum dicitur *de ulla potentia naturae vique et effectui in remediis*. si recte perspexi, *B*¹ scripserat *ui/quae*, unde adsumpta ex *naturae* vicina vocali *e* emergit *eiusque*, ut praemissa universa naturae potentia significetur singillatim 'etiam' medicus eius effectus. potest vero etiam *usqua* i. e. *usquam* in archetypo scriptum fuisse, cui suspicioni reliquorum codicum scriptura (*ut quae*) magis favere videtur. — § 21 si constat (*BV*) pro vero habeas, conicere liceat *ita persuasione gentium constat*: de *ita* et *ista* confusus cfr. vol. IV p. 479 ad XXIII 40. — § 36 locus nondum ex dubitatione exemptus sic quoque constitui potest: *datur et suspiriosis, sed cum hemina vini. additur his* (sc. sanguini et vino) *etiam hordeacea farina*. — § 39 extr. reieci distinctionem, qua *J* scripsit *detraxit idem fel, pituitas sanguinemque vitiatum*, fallaci sanitatis specie, nam pro felle in tali usu dicendum erat *bilem*, ut § 95 multisque locis aliis, nec bimbembre asyndeton hoc loco agnosci poterat. quod conieci *felle*, perinde dictum volui ac XXIV 82 *sanguinem urina detrahat*; probabilius vero sit *detraxit idem* (sc. sucus) *felli pituitas sanguinemque vitiatum*: cfr. § 96 *fellis pituitae* (ubi nunc praefero *pituitae* atque pro *pituitaeque*) et XI 192 *pessimum sanguinis est in materia fellis*. ceterum renium pituitae memorantur § 103 et XXII 83. — § 45 in verbis *carnibus earum* et *sucus earum* ^{marinas} intellegi ex argumento et ex indice libri appropinquamquam antecedit mentio stellae marinae singulari positae. prius quidem earum negligentiae cuidam

Plinii tribui licet, alterum vero non modo abundat, sed propter adiectum participium *decoctarum* ne tolerabile quidem est. quod si delere nolumus, necesse erit corrigere *sucus stellarum*, iam a 'vet. Dal.' propositum. obiter moneo suaderi scriptura B¹, ut *discoctarum* pro vero habeatur. — § 53 vehementer dubito num recte se habeat *recentes seu cinere*; nullum enim formae, quae est *seu*, exemplum novi apud Plinium praeter XXII 111 *animi asperitas seu potius animae* — nam XXXVII 149 interpolatione correctoris B² invecum est *nucis seu glandis pro nucis iuglandis* —, cum *sive* plus centum locis constanter usurpatum inveniat. collatis autem locutionibus simillimis, ut § 90 *recentes salsive* et § 56 *crudae vel coctae* aliisque permultis, item exemplis a Frobenio p. 26 sqq. de particulae *sive* usu collectis fieri vix potest quin § 53 deleto *s*, quod ex voce *recentes* adhaesit, *recentes vel cinere* praefendum ducamus. eadem de causa § 125 *sive* geminandum esse conieci; non minus probabile est *sive* post *recentis* natum esse ex *vel*. altero vero loco XXII 111 *sive* (pro *seu*) *potius*, ut in correctione nominis synonymi, videtur iustam rationem habere: nisi vero *seu potius animae* pro glossemate habendum est. — § 59 offensionem est tribuatur illis (sc. ostreis), proxime antecedente de iis. sed ne constat quidem illis, cum B habeat *illi*. fuit fortasse *illi* (<animali>): amat certe Plinius huius vocis singularem numerum apponere ad nomina plurali numero posita, ut IX 178 *talparum vita, subterranei animalis*, X 188 *salamandrae, animal lacertae figura, stellatum*, V 42 *scorpiones, dirum animal Africae*, VIII 224 *glires . . semiferum et ipsum animal*, XII 73 *caprasque, maleficum frondibus animal* et paulo liberius IX 86 (de polytis) *brutum . . animal*, VIII 207 (de suibus) *animalium hoc maxime brutum*, II 156 (de vitulis marinis) *hoc solum animal*, XXVIII 150 (de cervis) *eiusdem animalis*, 153 (de capris) *ex eo animali*. — § 62 *quaeque . . in nostro aeo fuit*: coniunctivum in huius modi enuntiatis relativis sollemnem esse exposui nov. luc. p. 42 sqq. fuit ita vindicari potest, ut *quae* scribatur pro *quaeque*. — § 68 de futuro *tinguent* cfr. etiam XXIII 103. XXX 108. — § 86 in alcyoneo describendo Plinium a Dioscoride V 135 tantum dissensisse, quantum nunc videatur, difficile est credere. obscurae dubiaeque sententiae et mirae dictionis est *tertium candidioris vermiculi*, cum Diosc. planis verbis dicat *καλωηκοειδὲς τῷ τύπῳ καὶ τῇ χροῇ πορφυρώτερον δὲ τινες Μιλήσιον καλοῦσι*. an potius *tertium* <forma> *lanuginosi vermiculi*? quae praecedunt magis consentiant sic conformata: *cinereum, spissum, < piscium > odoris asperi, alterum molle, levius* (κοῦρον) *et odore fere algae*. — § 87 qua depravatione in B ortum sit illud *quis pro vis*, inexplicabile dixeris. nam si conicias *minus probabile. estque vis eorum* e. g. s., discedas a consuetudine Plinii, qui *vis eorum* et similia in principio enuntiatorum ponere solet omissa

copula. — § 90 fortasse *decoctarum* <in> *aceto* et § 113 *decoctae* <ex> *oleo*: cfr. vol. IV p. 481. — § 98 *tetheaque* *similis ostreo in cibo sumpta* ferri nequit; nam *tethea* ubique (§ 99. 117. 151) neutro genere dicuntur nec § 99 ita describuntur, ut ostreo similia putari debeant. aptius cum eo comparantur propter similitudinem in cibo sumendi: itaque *similit'* i. e. *similiter* scribendum erit cum Alex. Benedicto in ed. Verc. a. 1507. de adverbio hoc dativum asciscente cfr. XI 86 *similiter* h. XXXVI 136 *ligno similiter*, XXXVII 72 *plumis similiter*. — § 99 propter mendosum *cineres* (B¹), cui succurrere voluit B² corrigendo *muricis*, inauditum illum pluralem, de quo monui vol. IV p. 496 ad XXX 34 et 73, hoc loco invexit S, quem secuti sunt JD. ortum vero est mendum pravo librariorum more litteram s praefigendi litterae c — sequitur enim *causticam* —; ceteris codicibus non est propagatum. neque *cineres* omnino usquam neque *muricis cineres* a Plinio sic commemorati sunt, sed *muricum cinis* § 68. 78. 82. 89. 106. 127. 129. XXIII 83 atque adeo ipsae *murices* semper plurali numero (§ 84. 95. 129. V 12. IX 102. 125. 160. 164. XIX 24. XXII 3) praeter § 149 et IX 80, causa utroque loco facile perspicua. idem illud *cineres* frustra J e coniectura Plinio obtrusit § 111 pro *cinere et ex*, ubi paene ridiculum est quasi uno spiritu continuari nulla causa variati numeri *canceri marini cinis ex oleo*, item *fluviatilis triti ustique cineres oleo subacti*. ceterum si verba recte se haberent, simplicissimum profecto erat contractione orationis dicere *canceri marini vel fluviatilis cinis ex oleo*, ut § 119. quaesita eius longitudine non potest non moveri suspicio vitiatum esse et *ex oleo*, eaque cum confirmetur a Diosc. II 12 *ὀν μέλιτι ἐφθῆν* (cfr. etiam infra § 126), probabilius reponetur *cinere ex melle subacto*. — § 106 (panos discutit) *scorpio in vino decoctus ita ut foveantur ex illo*: offendit structura suspecta eadem, de qua dixi vol. IV p. 482 ad XXIV 23. *fovere enim ex aliqua re* non credo recte dici, nam XXXIV 122 (*misy*) *erodit et callum fistularum ex aceto foveantur*, qui locus videtur similis esse, sed alieni generis est, verba *ex aceto* ad subiectum *misy* pertinent, *foventium* autem quasi absolute positum est, ut XXII 156 et participia *perunctorum* XXXI 119. XXX 124, *perunctis* VII 71. XXVII 52. XXXI 115. XXXII 76. 113. 114. 138. XVII 143, *perunctos* XXV 118, *peruncto* XXIII 144. 148. VIII 253. XXXII 28 (*perungendis* XXVIII 141), *inunctis* V 144, *collutis* XXV 165, *inlitis*, *inlito*, *habentes* vel verba in enuntiatis si (ut) *perunguantur aegri* XXXII 40. 113 infinitivus *perungique prohibens* XXIV 186 vel ablativi *cremini inlito*, *potu*, *suffitu*, *potu*, al. accedit quod ambigue situr *ex illo*, quod non minus ad scorpionem quam ad vinum cum re vera intellegatur vinum, in quo scorpio re pro *ex illo* mihi probatur eo uino, ut infra

§ 114 oleoque eo perungunt. eadem ratione supra § 79 cerebro caniculae in oleo decocto adservatoque, ut [ex] eo dentes semel anno colluantur debebam cum B¹ praepositionem ex omittere; nam colluere quoque ablativum, non ex, adsciscere magna exemplorum copia demonstratur, ex qua unum ponam, quia simillimum est: XXIV 120 extr. rubi... radice decocta in vino... ut colluantur eo oris ulcera et sedis foveantur. itaque XXXI 117 traiecto si sic distinguendum erit: (nitrum) prodest dentium dolori ex vino cum pipere, si colluantur, et XXIV 18 dentes quoque conluere ex aceto in dolore timuerim (de cedri suco agitur) inseri opus est eo aut ante conluere aut ante ex aceto. sic in aequali structura perungendi adiecto ablativo plene dicitur XXIII 124 si quis eo (fici cinere) cum oleo perungatur, itemque XXIV 148 aro e laureo oleo, XX 74 suco totius (cichorii) cum oleo, ib. 109 asparago trito ex oleo, 171 foliis tribus ex oleo, 223 trita cum oleo qualibet earum (malvarum). quam ob rem etiam infra § 120 rectius erat cum B scribere tremulos (adiuvat) castoreo si ex oleo perungantur, nam castoreum adsimulatum est ad praecedentium verborum formam, et dicendum erat castoreum si <eo> ex oleo. superest unus ex locis mihi cognitis, in quo praepositio cum ipso verbo perungendi iungatur ac ne ellipseos quidem subsidium artificiosum adhiberi queat: XXII 65 infantes quoque exulcerati perunguntur ex iis (adianti generibus) cum rosaceo et vino. quae si recte se haberent, omnino non intellexeretur, cur ex iis opus esset, cum multo et simplicius et rectius diceretur iis. attamen ex suam rationem habet, neque enim ipsis herbis crudis infantes perungi possunt, sed suco scilicet vel decocto earum: itaque pro ex iis conicere licet elixis, probabilius vero est perunguntur <iure> ex iis, omissae voculae causa evidenti e literis vicinis. tolerabile ellipseos genus agnoscitur XXXI 104 multi et hydropicos sale curavere fervoresque febrium cum oleo perungere, ubi verbis eodem enuntiatio comprehensis arteque copulatis tacite intellegitur sale in altero quoque membro. etiam pronominis demonstravi ablativum per se solum suppleri non inauditi usus est. sed ad hunc ablativum non positum, sed suppressum, referre additamentum, quale est ex oleo vel cum vino, hoc est iustos eius usus fines usque adeo transire, ut depravationis suspicio oriatur, praesertim si alia momenta accedant. XXVIII 140 extr. et inungui (axungiam) putant utile, quaeque serpant inlinere cum resina, ubi propter passivi et activi formas temere variatas iam conieci dubitanter inlini (inlinire B&v.a.S), puto inlini ea potius scribendum esse. XXII 58 autem aut activi infinitivus mollire ponendus est, ut idem subiectum sit tricoccum, aut placere si in scribendum pro placere et in (si corrupto primo in est, mox in et) hoc modo: si decoquatur (tricoccum), invenio cibis placere; si in lacte, iucundum.

album molliri et, si decocti succus bibatur, efficacissime erimiri. — ibid. § 106 insolenter dicitur (panos) *concoctos emittere* apposite vero ad rem Plin. iun. p. 79, 20 *aperit* (ut Plinius ipse XXX 75) et Marc. 32, 15 *dissolvi*. 'emittuntur' *umor* XI 145; *liquor* VI 43, *aqua* IX 69. 88, *lac* XIII 58, *sucus* XII 56, *sudor* VII 78, *sanguis* XI 221. XXV 56, *medulla* X 57: hoc loco nihil aliud emitti potest nisi *saniem*, ut XXX 136 extr. *an e concoct vel concoctorum* <saniem> *emittere*? — § 107 structuræ grati ante *pusulas* inserui *ad*; addiderant *discutiunt* edd. vett. simplicius fortasse nec magis audacter correxeris *pusulis*. — § 111 pro *atque* scripsi *aeque* i. e. clam, ut proxime ante. sed vide ne simul rectius scribatur singulari numero *rana aequae adalligata et rubeta*, ut § 138. 118. *ranae* semel vitiose scripti: factum est, ut *rubetae* accommodaretur, neglecto quod sequitur *iocur eius*. — § 141 de verbis *in lucernam addito* ob similitudinem et argumenti et mendi cfr. aptissime XXXV 175 extr. *addens in calicem vini*. — § 146 *minimae* B. *minima* b; as *lacertarum minimae*? cfr. nota ad XXX 53. — ibid. *ornascopeos*, quod B exhibet, vix potest fortuito errori librarii Graeci nescientis tribui. cur non recte se habeat, cum catalogus hunc piscium Plinius ex alio fonte hauserit quam quae § 69 prodidit de *uranoscopo*? — § 150 cum Birtio recepi *quaedam* pro *que*, quia *quaedam* ante *pelamides* mutilatum esse non improbabile visum est. sed fortasse satis est leniore medela verba sic transposuisse: *phycis, quae saxatillum*; memoriae enim errore ordinem continuorum verborum permutatum esse permultis locis constat, quod quidem quam facile etiam attente scribenti accidere possit in transcribendo alieno contextu, suum quemque exemplo satis expertum esse arbitror. — § 152 cum eodem Birtio posui *animalia* pro *nomina*; poterat etiam *marina* conici, ut § 144 extr. sed nunc mihi multo magis probatur principale mendum in *posita* quaeri scribique ab *Ovidio poeta nominata*, ut § 154 (pisces) *a nullo auctore nominati*. de mendo, quod haeret in *nomina*, cfr. § 126 *capitata* (*capita* VR) et XXXIV 34 *factitata* (*factita* B¹); de *Ovidio poeta* cfr. XXX 33 et indices libb. XXIX. XXXII; nudum tamen nomen Ovidii invenitur § 11 et in indicibus libb. XVIII. XXXI. omnino enim familiare est Plinio, quippe qui 'humili vulgo, agricolarum, opificum turbae, denique studiorum otiosis' se scripsisse fateatur (praef. § 6), nisi de poeta agi e verborum continuatione eluceat — ut *Erinna carminibus suis* XXXIV 57, *Dorotheus carminibus suis* XXII 91, *Menander in comoediis* XXXII 69, *in comico socco* VII 111, *in Plauti fabula* XIV 92. XVIII 107 al. — exceptis paucis iisque nobilissimis poetarum nominibus apponere appellationem *poetae* sive simplicem sive honorificis verbis multiplicatam. nudo nomine commemorantur Graecorum Homerus Hesiodus, item Alcaeus (XXII 87), Musaeus (XXI 44. 145.

XXV 12), Nicander, quem nescio an medicis physicisve potius quam poetis assignaverit, Romanorum autem Ennius, Plautus, Vergilius; Horatium **X** 145 *Flacci cognomine satis distinctum vult*. Homerum quidem nihilo minus **II** 14 *principem litterarum*, **XXV** 11 *primum doctrinarum et antiquitatis parentem* praedicat, Ennium **XVIII** 84 *sollemni vatis nomine ornat eodemque Vergilium VIII* 162. **XIV** 7. 18, Pindarum **II** 54. **VII** 109, Stesichorum **II** 54, Pomponium **XIII** 83. **XIV** 56. pleniore significatione appellat Sophoclem **VII** 109 *tragici cothurni principem*, Menandrum **XXX** 7 *litterarum subtilitate sine aemulo genitum*, Publilium **XXXV** 199 *mimicae scaenae conditorem*, Simonidem **VII** 89. 192 *melicum*, Aesopum **XXXVI** 82 *fabellarum philosophum*, Philiscum **XXXV** 106 *tragoediarum scriptorem*; ceteris vero locis poetas non fere nominat nisi adiecta poetae appellatione, e Graecis Aeschylum, Sophoclem, Euripidem, Aristophanem, Menandrum (praeter **XVIII** 72. **XX** 252), Anacreontem, Alcananem, Archilochum, Hipponactem, Antipatrum Sidonium, e Romanis Pacuvium, Lucilium, Catullum, Laberium, Publilium, Domitium Marsum (in **dd.** libri **XXXIV**). Epicharmum **VII** 192 non ut poetam, sed ut litterarum quarundam inventorem memorat. hoc more observato nolui **XXXVII** 40 in Sophoclis mentione cum *U* delere *poetam tragicum*. — § 154 vulgatam lectionem ferri non posse iam pridem 'vet. Dal.' perspexit, cum ad emendandam structuram proponeret *defixo*; profecto enim necesse est dici: (pernae stant) aut *velut suillo crure defixo* aut *velut suillum crus defixae*, cumque **B** exhibeat *uillum*, hoc praefendum censui, ut nihil mutaretur nisi *r* et *f* litterae inter se simillimae. rariori autem locutioni, quae est *e longo* i. e. e longa parte, quae notio prorsus flagitatur oppositis verbis *qua latitudo est*, subsidio sunt *ex longitudine XVI* 21, *ex intervallis XXV* 71. **XXVI** 108. **XXVII** 120 et *ex obliquo II* 99. **XXVII** 14, *ex diverso XI* 109, *ex adverso XVIII* 323 vel *ex toto XXXVII* 121, *ex alto XX* 33. **XXXVII** 93, ut taceam frequentissimas, sed paulo alienas formulas *e longinquo*, *e propinquo*, *ex proximo*, *e profundo*, *ex opaco* vel *ex aequo*, *ex facili*, *ex insperato* al.

LIBRI XXXIII § 1 non persuadeo mihi contortum verborum ordinem recte ad ipsum Plinium referri. verbum *foditur* si deesset, nemo desideraret, quoniam verbis *tellurem intus exquirente cura* satis luculenter indicatur de fodiendo cogitandum esse. si id delere nolis, aut transponendum erit ante *quippe*, ut margini adscriptum transiisse in alterum versum putetur, aut, quod minus placet, scribendum *fodini* vel *e fodini* (cfr. § 98). ibidem pro *digitorumque*, quod facile poterat oriri ex *dignorumque* (cfr. **XXXVII** 83 extr.), scripsi *lignorumque*, ut ligna, quae ad opus intestinum aedificiorum pertinerent (ceterum cfr. **XVI** 238), vel etiam curricula et navigia

intellegerentur. *tignorumque* vix quisquam coniciat, sed possit *signorumque* i. e. statuarum sive marmore sive ligno factarum, quas pigmentis circumlini solitas esse constat (cfr. XXXV 133). — § 89 *honoris causa* apud Plinium nusquam invenio, *honoris* vero dativus stilo eius perquam accommodatus est: XII 8. VIII 185. XVI 9. XIII 46. itaque redeundum fortasse ad veteres edd., quibus cod. Poll. et dh adsentiri dicuntur, ut *causa* in I cum Iano et Felsio p. 99 pro glossemate habeatur. Iani rationem *honoris* cum *nihil aliud* iungentis tolerabilem, sed non probabilem duco. — § 58 in *quo nimis* (VdT) — in Rh *quoniam* is esse traditur; certe etiam veterum editorum codices habuerunt syllabam *is* — videtur latere *quom inis* i. e. *quoniam* in *is* sc. militaribus signis. — § 83 *cum interrogatur eff/dē scirene*: sic B, nam *scirene* supra versum, sed ab eadem manu priore suppletum est, renovatis tantum postea nigriore atramento genuinis litteris. cernuntur vero, ni me fefellerunt: oculi, evanida propemodum vestigia litterae N sub *sci*, ut videatur librarius primo, deceptus pari terminatione &, solum ne supplere voluisse. depravationis igitur in ceteris libris originem et processum suspicor talem: fuit in archetypo *interrogatur essetne* (omisso *sciret*); inde *interrogaretur* factum est insertumque *verum* post *essetne*. verbo *sciretne* tantum orationi addit acuminis, ut interpolatori B², stolido alioqui homini tribui non possit. — § 122 *admotis gallae carbonibus* cum retinui, quia *galeam* idem valere ac *vas ferreum* non satis probavit U 744, et tali vase opus esse tacite intellegitur. neque vero obstat quod apud Vitruvium gallae non fit mentio. nam aliis quoque locis evenit, ut Plinius plura prodat quam auctores, quos sequitur, nec veri dissimile est utrumque eodem fonte usum esse (cfr. ad libr. XXXI Maximilianus Thiel, 'Quibus auctoribus Vitruvius quae de mirabilibus aquis refert debeat' p. 92—106 Commentt. philol. histor. Curtio Wachsmuthio sexagenario dicatarum 1897). denique, id quod gravissimi momenti est, Ernestus Berger Monacensis, pictor idem et antiquorum picturae investigator sollertissimus, experimentis invenit gallae carbonem in hoc usu eximii effectus esse, levissimos scilicet tenacissimosque ardoris et paene expertes favillae (cfr. eius libellus Beiträge zur Entwicklungsgeschichte der Maltechnik II p. 13). quid, si huc pertineat notabile illud Marcelli 23, 21 *gallas, de quibus encaustum fit*? — § 132 *an alii de* (pro ac B V) *pondere subtrahunt*? — § 156 punctum post *Taurisci* nomen poni recte iussit Oehmichen stud. Plin. p. 160. apparet enim dignationis gradibus distinctos inde a § 154 enumerari artifices eorumque, qui uno verborum ambitu consociantur, nomina alphabetico ordine procedere, ut simpliciter *Tauriscorum* seriem ab Aristone ordiri necesse sit. eadem tenentur proxime antecedentes *Calamis* — *Tauriscus*,

ut haec quoque causa sit, cur Antipatrum non artificibus adscriptum esse a Plinio statuamus. *Antipatro qui* sitne probabiliter a me scriptum, dubitari potest; structurae conveniat etiam *Antipatro poetae* (pro quoque) *Satyrum ... caelasse dictus* (Diodorus), *Stratonicus* (deleto est ante *str.*) sed manebit, opinor, controversia, quamdiu hoc loco, sicut aliis multis, ignorabitur, quid vitii in Plinium, quid in librarios cadat. — § 161 (colorem) *candidiorem nigrioremve et crassiorem tenuioremque* B fortasse recte, quoniam inexpectatam particulam *que* aequalitatis gratia in *ve* mutatam esse veri similis est quam contra. sic codices praebent *candidius nigriusque* XVIII 78 (cfr. vol. III p. 494); alia exempla collegit Io. Müller de stilo p. 68 nr. 31, e quibus insignissimum est XVII 139 *de calidis frigidisque et umidis aut siccis*.

LIBRI XXXIV § 5 *ideo autem etiam deorum operi adscripta*, quod S primus e B recepit, ferri posset, si poneretur *adscribi* (sc. solebat), etsi sic quoque magis Plinianum esset *ideoque etiam*. non equidem arbitror iuncturam, quae est *ideo autem*, ullo loco inveniri. ortum esse *autem* videtur ex *etiam* prave iterato, dein mutato. — § 12 si *empta* verum est, sicut videtur, miror in omnibus libris litteram *m* (in d) additam esse. an fuit ut (= ωc) *ludibrii causa*? apertius ita declaretur, rem aliter evenisse atque Gegania initio opinata erat. — § 19 quod E Sellers scripsit *aut elephantis*, a palaeographica ratione commendationem quandam habet, sed non opus est correctura, quoniam *sicut* notione copulativa apud Plinium pervagatum est magisque etiam *sicut et*, quod hoc loco recte, ut puto, scripserunt *v.a.S.*, nam *et* ante litteras *ele* plus semel sive omissum sive praemissum est: cfr. XXXVII 65 et nota ad XXIV 60, de mendo nota ad XXXIII 80 et XXXVII 78. — § 21 contra B cum ceteris libris posui *ni*, quia in postpositis enuntiatis condicionalibus huius generis *ni* particulae usus tanta frequentia est, ut, ubi nonnullorum codicum fide non careat, praefenda sit; veri certe similis est *ni* in *nisi* mutatum esse quam contra. ex magna exemplorum copia pauca profero: § 34. XVI 28. XVII 5. 96. XIX 128. 152. XXI 184. XXII 107. — § 34 non opus est particulam *quin*, necessariam illam quidem, nisi *sint*, quod est in solo B, delere malumus, cum *U* inserere aut cum *D* mutando efficere ex *quae*; disiunctum fortasse est *quin* in *quae* in ac deinde ablativus positus (praesertim cum *E* positum esset ante *F*), cum olim fuisset *quin Etruriae factitata sint*: de qua structura saepe non intellecta atque etiam a Madvigio adv. crit. III p. 213 ad XXXV 157 temere atrectata cfr. CFW Müller p. 12. sic paucis versibus infra Italiae B. Italia V. in Italia Rh. negari quidem non potest, *dubitandi* locutiones apud Plinium longe saepissime adsciscere infinitivum, sed indubitata fide traditum est XXIV 187

nec dubitatur quin . . utilissimum sit. — § 89 extr. *D*, si scribatur *d*, quod saepe factum est, aegre discernitur a *cl*, unde videntur *v. a. H* recte scripsisse *CL talentis*. — § 41 *fuit*. *Ruit*, quod est in *a*, fortasse non tam interpolantis est quam de sincera scriptura dubitantis, cum *R* et *F* confundi facile potuerint. nec desunt in aliis codicibus duarum lectionum iuxta positarum exempla. bene profecto continuentur verba sic distincta: *quem fecerat Chares . . . LXX cubitorum altitudinis. ruit hoc simulacrum . . terrae motu prostratum, sed iacens quoque miraculo est.* — § 49 tribus illis locis, in quibus *circiter* cum accusativo iunctum esse notavi — etsi XIV 73 anno *DE v. a. Bas. (D)* —, oppositi sunt septem II 187. VI 104. XV 1. XVI 100. XVIII 307. XXXIII 83. XXXVI 9, in quibus ablativus certa fide positus est; sed his locis *circiter* suis verbis enclitice interpositum adverbii notionem habet, illis vero praepositionis, ita ut non videatur ex *anno. m. quo (B)* conici posse *anno, in quo* (sc. tempore). — § 55 *in Titi imp. atrio duo. hoc opere*: sic *B*. nec cur *duo* in *B* additum nec cur *duo hoc* in reliquis libris omissum sit, probabilis causa excogitari potest; contra si *duo* corruptum est ex *quo*, facilis existit explicatio: excidit enim *quo* in *VRd* post *atrio*, in *B* autem post *duo* orationi hianti insertum est *hoc* ab interpolatore archetypi. quare revocari malim *quo* cum *h. v. a. S.* — § 70 *canephoram* cum *U* recipi vetat usus, quo *canephorum* sive *canephoron* postulatur. *oporan (Ed)* post *Osannum* (act. litt. antiq. 1857 p. 595) evidentibus argumentis commendavit Lud. Henr. Urlichs in edit. Sellersiana. ibidem pro certa emendatione venditatur Traubii coniectura § 71 *Calamis et alias quadrigas bigasque fecit se impari*. si conicias *sibi par*, ut XXXVI 116, vel *arte (effectu) impari* vel si *sem pari (B)*, ortum ex *sine pare*, pro glossemate ad verba *sine aemulo* adscriptum esse existimes, intellegi saltem possit: monstrosos illos ablativos absolutos, grammaticae quoque rationi repugnantes, quis credat? en, habemus in *B* interpolationem e genere earum, quas librarius invitus fere commisit etiam amplius adulteratis litteris, quas in archetypo invenerat iam ita vitiatas, ut non intellegeret. — § 76 addendi *quoniam* (inter *appellatur et dracones*) manifesta est causa, omittendi non item. — § 83 totum locum praeter *miraculum* edidi ex *B*. potest etiam *miraculo* ex eo retineri, dummodo deleatur ut: cfr. VIII 57 *miraculo cessatum est.* — ibid. desideratur apta orationis membrorum iunctura; fortasse *signorum*. <idem> *et de sua arte composuit volumina.* — § 84 an *Antigonus, qui* <et> *volumina condidit?* fuerat *quid* corruptum in *quia*, postea deletum est *a*. cfr. XXXV 129 *volumina quoque composuit*. 79 (Apelles) *voluminibus etiam editis*. XXXVI 39 *Pasitelis, qui et quinque volumina scripsit*. aliter XXXIV 68. — ibid. de ansere Boethii celebratis-

timo et qui non desinat remediorum varietate sollicitari tenen-
 lum est, neque *vi* neque alium ablativum requiri, nam et
 XXXV 63 nude dicitur *Hercules infans dracones strangulans*
 et, ubicumque sic positum est, *strangulandi* verbum de vi
 manibus illata intellegitur. *amplexando* autem, quod quamvis
 violentum Traubius Sellersiae probavit, repugnat elocutioni
 Plinii in simili causa constanter *complexu* et *complectendo* usur-
 pantis: cfr. XVIII 155. IX 86. 91. XXIX 138 et VIII 216. 32.
 IX 146 al.; aliena notione *amplexu* V 48 de Nilo amne, XXXVI
 127 de magnete, X 197 de dracone posuit, semel VII 43 *am-
 plexari fortunae munera*. accessit cum maxime novissima —
 etiamsi ne nova quidem, cum iam HStein *ex aere* coniecerit —
 coniectura Aemilii Boisacq Bruxellensis *vi aenum*, quasi vero
 anser solus, non infans vel potius totum opus, ex aere fuisset!
 atque ut taceam in hoc sententiarum ordine ac nexu super-
 vacaneam esse aeris mentionem neque ab ullo lectore serio
 desiderari, Pliniano more dicendum erat *aereum*, non modo
 de signis, tabulis, clavis, cultris, vasis, sed semper fere positum
 (XXXII 41 B^a praepostere correxit *aeneo* et XXXIV 160 *aeneis*
 invectum erat edit. Colon.); adiectivi *aenei* exempla non novi
 nisi *aenea tuba* VII 201 et *aeneo vase* XXVII 47, utrumque
 fide parum certa; XXIX 85 pro *in aeneo* fortasse scribendum
 est *in aeno*, ut XXXV 44 *fervente aeno* (B), nam *aenum* sub-
 stantivi vice pro cortina dicitur (cfr. Cato r. r. 11, 2), ideoque
 recte videtur S VIII 192. XI 193 *aenis*, XXIV 111. XXVII 92
aenae fulloniae e librorum vestigiis restituisse, XXXI 28 vero
aes vel *aera* et XII 88 *aerea* probabilius scribi. equidem, post-
 quam initio cum Ric. Meistero amico in eandem coniecturam
vi annosum incidi, nunc scripsi *eximium* (i. e. eximiae magni-
 tudinis, adultum et robustum, ut prope accedat ad poetae
 illud *ῥέπovρα*), palaeographica potissimum ratione ductus: nam
sex anno (B^a) ita natum est, ut propter falsum numerum *sex*
 (adhaerente s ab exitu vocis *infans*) librarius sibi videretur
 legere ANNO pro MNO, quae quidem litterae unciali forma
 quam opportunae fuerint permutationi, exempla docent a me
 adnotata: § 106 *mini a. minime* VRd. anni B. XXXII 87
annis VR. annos E. *minis* B. XXIX 56 *ansere* RE. *misere* D.
imis aere V, unde elucet quam vere XIX 121 coniecerit B
anniferorum pro *minimi ferorum*. — § 108 an in *Cypriis* *for-
 nacibus* (cyprio BVd. cypria a)? — § 108 *in tantum* pervagata
 est apud Plinium locutio, sed neque cum verbo *abesse* iungitur
 neque in exclamationis initio respicere ad praecedentia videtur,
 sed semper referri ad comitantem particulam *ut* consecutivam.
 argumento quoque simillimum huic loco est XXV 2 *tantum ab*
excoGITandis *novis* . . *absunt*; alterum exemplum est II 166
tantumque a periculo decidendi abest (aqua), ut . . *exiliat*.
 quare vereor ne rectius scribatur *parent nominibus hi: tantum*

.. *absunt*. de hoc usu pronominis *hic* cfr. CFWMüller et XIX 129, de mendo etiam supra § 99 *hi si* (B); XXXVI 168 in B^h *hi r*, al. XII 128 autem fortasse idem est: .. *veneunt*: [in] *tantum expedit licere aut* ibid. extr. quod scripsi *excitetur* (vel etiam *excitatur* per vocalibus: *exatetur* B¹), transfertur ad merces et frumentariorum quod de his mercatoribus ipsis intellet est, qui turpi medicorum inscitia excitari ad fraudem d — § 109 ex *que*, quod VR^h exhibent, Ba omittunt, casu quopiam nec interpolandi studio additum esse effeci *squama*, quia sequens verbum *tollit* necesse est per ad alterum unum ex antecedentibus *squama* et *flore*. Diosc. eupor. I 64. 85. 86 itemque Scribon. 51 veri simi (quod sero vidi) post *usus* excidisse *flos*, ut *continuentur et amplius .. impulsus .. tollit* (impulsu VR. -sum Ba. ita primum coniunctim nominantur *et squama et flos*. in verso ordine *flos* et *squama* separatim tractantur. — § 136 scripturae *diphrygem* — *diphryges remanent* — di ita tantum explicari et inter se conciliari posse videm Plinium adiectivum διφρυγής (sc. κροδός) vel adeo substantivum διφρυγής sumpsisse putamus. — § 162 B¹ scripserat *glorigum* (recte, sed syllabis, ut assolet, perperam separatim melius separavit, sed scripturam corruptit. quid volueris satis patet: mihi visus est *biturnigum* vel *biturtogum* scripserat de B nihil nisi *biturrugum* enotavit.

LIBRI XXXV § 4 inusitate et parum proprie (ne absurde) dicitur *pinacothecas veteribus tabulis consuunt*. 'vet. Dal.' *conferciunt*; potest etiam fuisse *complant*, ut *tabulae pinacothecas implent*, § 7 *tabulina codicibus impleb*. XIV 13 (vites) *atria media complentes*. de *p* et *u* inter se mutatis cfr. § 28 *convexa* (V) pro *complexa*. — ibid. extr. vig adv. crit. III p. 211 n. indignabundus iussit cum vet. retineri *furusque detrahat laqueus*: nimirum credebatur, quod quam dubium est, in E exstare *laqueus*. arridet sane maxime haec orationis forma, etiamsi non corrigatur. Broterio *furusve*, ac revocassem libenter, nisi iustam detractionem moveret codicum V et B mirus in accusativo *laqueum*, hunc quidem, salva reliquorum forma, ferri posse nemo fere negavit nisi SJ, qui verba explicaverunt si scriptum esset *detorqueat*. nec minus contorta efficitur *detra laqueum*, ad exprimendam sententiam, quae videtur necesse esse: heredes pretiosos clipeos frangere, ut prohibeat fun — § 7 *aeternae domus*: de mendi origine (*eternae* = *eternae*) non opus est verba facere; de vocabuli huius usu cfr. IX 1 *aeternae possessionis*, XXI 100 *aeterna folia*, XXXV 172 *aeternae parietes*, alia haud pauca. adverbium *aeterno*, quod Ian

scisse, sed abiecisce video, invenitur uno loco, si recte se
 sit, II 240 *aeterno viret . . fraxinus*. — § 9 scite *id evenit*
 sit *J* pro *devenit* (B), sed exemplis non satis probavit *id*
 massarium esse, cum tamen non sit in multis eiusdem generis,
 XV 22 *ut docebimus fecisse* (id) *reges*, XII 66. XXVIII 153.
 XVII 36 *ut (sicut) apparebit*, al. potuit *d* nasci geminata
 o vicinae vocis *homero*. — § 10 nemini offensioni fuisse
maius, discordans illud cum sequenti *quam*, prope incredi-
 est. conieci *utique*; non minus aptum *neque maius . . ullum*
 — § 12 uncus *U* postea ita restringi voluit, ut sola anni
 ratio deleteretur, propterea quod a Starkio in act. convent.
 col. Tubing. p. 38—50 de Appii Claudii imaginibus in Bel-
 aede disputante demonstratum esset, Appium Claudium
 sulem anni 79 a. Chr. n. intellegi. at nulla anni mentione
 cumque Plinii aequalium posteriorumque ea verba legebat,
 poterat non intellegere priscos illos consules anni 494;
 que aut totum enun iatum delendum erit aut numerus mu-
 dus in *DCLXXIII*. — § 16 infelici conatu Holwerda de-
 dit scripturam *invenit* arcessitis ablatis qualitatibus *secundam*
cturam) *singulis coloribus* (§ 15), immemor ille quidem, non
 cturam hoc loco narrari, sed *eas* (i. e. lineas) *colore testae*,
 em usum pronominis quis non barbarismi esse hodierni
 moverit? deinde vero Ecphantus non dicitur primus lineas
 lore rubro duxisse, sed figuras lineis adumbratas intus
 coloravisse, cui rei convenit *inlevit* illud Hauptii, quod re-
 spi reverentia tanti viri motus, quamquam magis mihi pro-
 prii fateor *implevit* (de mendi genere cfr. supra nota ad § 4),
 Isid. or. XIX 16, 2 hunc locum aperte respiciens luculenter
 t ad rei proprietatem accommodat: *et nunc pictores*, inquit,
mbas quasdam et lineas futurae imaginis ducunt, deinde
coloribus implent, tenentes ordinem inventae artis. — § 19
loria scaenae habent Silligio teste *dh*; sed vereor ne a vett.
 dd. e coniectura positum sit. a litteris (*scaena*) minus longe
 liscadat *scaenica*, si putemus sumptis litteris *ic* pro *n* mox
 letractum esse alterum *n* ut supervacaneum. — § 45 *purpurae*
sc. fulgorem) *facere* scripsi restituto *E*, quod ante *F* absorptum
 est. de qua ellipsi sententiarum nexu flagitata et vere Pliniana
 cfr. nota ad XXV 121, ubi adde XVII 263. XX 155. — § 62
 in B litterarum species ea est, ut videatur B¹ *permutari* scripsisse,
 inde B² fecisse unco addito *permutare*, denique B³ radendo
 revocasse *permutari*. si vero iam B¹ scripserat *permutare* con-
 sentiens cum ceteris libris, scribendum erit *permutare posse*
 <se> *diceret*. — ibid. B¹ videtur *acragentinis* habuisse. — § 75
 haud scio an B¹ scripserit *afianum*, forma rariore, sed apte
 usurpata de picturae genere appellato ab hominibus, qui XXI
 171 *Asiani* nominantur; nam adiectivum, quod est *Asiaticum*,
 ceteris locis inponitur rebus iis, quae ad Asiam terram pro-

vinciamve pertinent: *victoria* § 22, *cerussa* § 38, *cicuta* XXV 13 mare V 102, *iurisdiction* V 95. — § 76 qui factum sit, ut *S* autaret post *docuit* in *B* esse autem, incertum est. nec autem ibi est nec quidquam, quo is error nasci potuerit. refert haec dedita opera adfirmare, ne quis a *D* et a me hanc lectionem praetermissam esse putet. — § 85 *fuit enim et comitas illi* exspectaveris potius autem. an invicem, ut XVII 25? — § 86 init. *alia quia* iam diu conieceram perscripseramque, cum videret etiam Martinum Hertziū, qui suum exemplum editionis *Sylligianae*, ut varia margini adnotata perlustrarem, a. 1893 benignè mihi commodaverat, in idem incidisse. — § 91 qui ablativos *tali opere* . . *victo sed inlustrato* servare volet, traiectioe saltem verborum uti debebit: *versibus Graecis dum laudatur, tali opere* (aevs) *victo, sed inlustrato*. qua ratione simul apertius fit, quo errore *aevs* interciderit. — § 92 etiam et *famam* aspectum minus inter se discrepant, si fingimus unciali forma scriptum ETIAM acceptum esse pro *FAM*. — § 120 fuit cum pro *umidus* recte conici opinabar *multus*, ut § 137 *sile multus*, vel etiam *nitidus*, siquidem qui *tumidus* dicitur (de mendo cfr. XXXII 85 al.), videri potuerit paulo acerbiorè notari reprehensione. *inuictus* quoque a litteris nihil fere recedit nec sententiae repugnat. nam Traubii illud *uiuīdus*, quamvis speciosum, eo satis exploditur, quod Plinius omnino nusquam hoc vocabulum usurpavit, occasione plus semel oblata: colorem dixit XXI 46 *vegetissimum*, XX 42 *validum*. a *vivendi* verbo derivata non alia admisit adiectiva quam quae sunt *vivus* et *vivax*. — § 126 *eam* cum gravitate in initio positum et a suo nomine *picturam* longe separatum fortasse parum respondeat sententiarum naturae et ordini. agitur de 'bovm immolatione' Pausiae, quae tabula cur in primis 'spectata' fuerit enarratur. quare crediderim potius fuisse *ea enim* (sc. tabula) vel *ea* et vel nude *ea* (*eam* prave accommodato ad *picturam*) *primus invenit is* (pro in *B*) *picturam*. — §§ 132. 133 distinctionem verborum a Madvigio recte administratam esse certum est: de hoc dubitari potest, num satis probabile sit *quadripedum* deformatum esse in *quadripedem* (RF) et *quadripedes* (Bv). idem efficitur scribendo <et> *quadripedes*. optime procederent (transposito *idem*): *huic adscribuntur. idem quadripedes, prosperrime canes, expressit*, nisi hoc violentius et neglecta ratione palaeographica (*fidem* codd.) actum esset. — § 140 extr. puncto post *pinxit* posito et mutata verborum iunctura, ut consocientur simul artificum nomina a littera *E* incipientia, scribendum erit: *Eutychides biga* (qua)m *regit Victoria, Eudorus scaena spectatur*. quod certe multo magis arridet quam abruptum illud *bigam: regit*, pro quo iam 'vet. Dal.' voluit *bigam quam* nit. duobus nimirum verbis si rem absolvere voluisset, Plinius non minus breviter, sed suo mori convenientius meliusque

dixisset regente Victoria. — §§ 158. 159 huius loci identidem temptati compagem Madvigius adv. crit. III p. 214 ingeniose, sed supra modum violenter et mira in tanto viro iudicii levitate dirumpit evertitque, cum reiceret Plinianissimos, ut ita dicam, illos ablativos absolutos in clausula periodi adnexos sequente enuntiato condicionali, cuius usus pauca posuisse exempla satis est: XXVII 2 *nullo vitae miraculo maiore, si verum fateri volumus*, XVIII 1 *vel per se tantum herbarum immensa contemplatione, si quis aestimet varietatem*, 238 *observatione minime fallaci aut dubia, si quis adtendat*, XXXI 3 *prorsus mirabili natura, si quis velit reputare*. (unde colligitur, ut hoc obiter moneam, non ex B aperto et perspicuae originis mendo recipiendum esse *si qui*, quod alioqui non invenio nisi XXX 49 et ne hic quidem librorum memoria traditum, sed e coniectura lani positum). cardo rei vertitur in recta interpretatione verborum *adsiduitate satiant* (cfr. XII 81), qua constituta et correcto praeterea *neque pro vel quae* (B. v. a. H.) oratio naturali et continuo sententiarum ordine procedit hoc modo: 1) *in sacris etiam hodie fictilibus prohibatur simpulis*. 2) *neque adsiduitate satiant figlinarum opera* profani usus, quae vita cotidie oculis offert summa formarum varietate. 3) *quin etiam defunctos sese multi fictilibus solius condi maluer*. 4) *maior pars hominum terrenis utitur vasis*. ceterum quaeque adhuc (= praeterea) *dicimus* § 159 cum codd. retineri debet, si modo quae nuper A Roosen in Wölflini archivo X (1897) p. 353 n. 2 de hoc adverbii *adhuc* apud Senecam usu exposuit, in Plinium quoque cadunt, apud quem unum certe invenio huius modi exemplum XXXIII 37 *sunt adhuc aliquae non omittendae in curo differentiae*. — § 191 genuinum fortasse servavit B: *emplastris, quae siccandi causa componuntur, si continuantur oculorumque (pro oculorum quoque) medicamentis miscentur*.

LIBRI XXXVI § 6 *etiamne tacuerunt .. conlocari*: Handius Tursell II p. 580 hunc locum et XXVIII 6 *etiamne Graeci suas fecere has artes* attulit, ut doceret apud Plinium *etiamne* induere posse eandem significationem ac *nonne etiam*. recte ille quidem; et addere poterat XIX 54 *etiamne in herbis .. uno asse venali*, ubi ut interrogantis indignationem exprimerem, inductus mendo codicis E (*facere*) inveni infinitivos: restituendi potius sunt indicativi *inventum est et fecere*. etsi mirum est, Plinium perpaucis locis *etiamne* sic usurpavisse, cum ceteris unice amaret dicere *non et* (cfr. vol. III p. 492 ad XVI 216), tamen non sine certa ratione id fecisse videtur; voluit enim aliquantum ponderis ponere in gradationis notione, quae est vocis *etiam*. ad eandem igitur normam derigi par est XXI 78, quo loco omnis tollitur difficultas, si deleverimus in *melle ut glossema verbis in qua adscriptum: parum enim erat gnovisse rem, in qua venenum facillime daretur. etiamne hoc ipsa* [in

melle] tot animalibus dedit? est enim sententia haec: non contenta erat natura genuisse mel, in quo (ab hominibus improbis) venenum facillime daretur. nonne etiam hoc ipsa tot animalibus dedit (sc. serpentibus, scorpionibus cet.)? quattuor his exemplis videmus commune esse tempus perfectum, sed XXXIII 40 *etiamne pedibus induetur* (aurum) *atque . . faciet*, ubi manifesta est indignatio aurum etiam pedibus feminarum indui vetantis, haec sententia efficitur tempore futuro, quod e codice B demum receptum est, cum reliqui praesens exhibeant. itaque in simili exemplo, quod superest, XIX 56 *etiamne herba aliqua diviti tantum pascitur* nunc quoque arbitror *pascetur* rectius esse. — § 9 pro *etiamnum* et hoc loco et aliis quibusdam conieci *etiamtum*, quia sententiae ratione postulari videtur. sicut traditur IV 121 *etiamtum incomperta magnitudine*, XIV 76 *Italicis* (vinis) *etiamtum ignotis*, XXV 11 *cum etiamtum quae rigatur Aegyptus illa non esset*, 21 *etiamtum libera Britannia*, item VIII 82. 154 al. ac fuit facilis librariorum error, cum ob vulgarem pronuntiationem (cfr. Velius Long. 78, 19 K.) *paesim* (B¹ fere ubique) *etiamnum* scriberetur, *nn* autem et *mt*, litteris parum distincte exaratis ligatisque inter se, prope ad indiscretam similitudinem accederent. aliis locis, ut XXXIII 61. 133. XXVIII 135, scribendum fuit *etiamnunc*, quod luculenta vi temporali certo constat XIV 54. XVI 37. 216. XVII 156. XVIII 11. 107. XIX 13. XXI 4. XXII 8. XXV 11. XXXV 172, al., ut similibus locis aliis etiam *hodieque* vel *adhuc* vel *ad nostram memoriam* posita videmus. particula enim *etiamnum*, quae apud Plinium plus centies invenitur, ut satis cognosci queat eius proprietates, duplici potissimum notione ab illo ita usitatur. ut haud raro postposita suo nomini 1) idem significet quod *praeterea*, *porro*, *insuper* et 2) cum comparativo iuncta intendat augeatque vim simplicis *etiam*. praeterea perpaucis locis nulla certi temporis ratione habita rei statum permanentem universe indicat, ut V 58 (terra) *etiamnum esurit* = 'nondum satiata est' et XXVI 122, ubi *etiamnum* conieci pro *et tantum* vel *etiamtum*. simili ratione explicari videntur XIV 54 et XXXV 158 *durat etiamnum*, quoniam omni pondere in verbo *durat* posito particula tamquam enclitice adnexa non opus erat praesentis temporis notionem aperte designari; locis autem et aliis scriptoribus oratione obliqua citatis XXXIII 36 et XXXIV 36 fortasse sua est condicio. Handius quidem Turs. II p. 586 adduxit qualibet notione scriptores promiscue usurpasse *etiamnum* et *etiamnunc*; apud Senecam vero in prosa orationis semper, in poetica si non semper, at certe plerumque *etiamnunc* scribendum esse a Rooseno in Wölflini archivio X (1897) p. 345—353 expositum est, quem usum Haasius edit. Senecae vol. I praef. p. V novicium esse iudicavit. sed neutrum cadere in Plinium et utramque formam usu probe distingui compre-

batur librorum auctoritate, ex qua iudicii momentum pendere par est. optimi enim libri, in primis B, duplici illa notione supra explicata paene constanter exhibent *etiamnum* (item M XIII 95. XIV 54 et 83, ubi duobus fere versibus omissis concluditur ex litterarum commissura *bruma|aliud*), ut mirum non sit, si quis e diverso contendat hanc formam, etiam manifesta vi temporalis, omnibus omnino locis esse reponendam. recentiores tantum codices, qui in re tali haud ita inultum valent, variant aliquando pro *etiamnum* falso praebentes *etiannunc*, ut locos aliquot corrigendos dixi vol. IV p. 499 ad XVI 47. 50. 67. — § 80 numerum XXV vindicavit Chr. Petersen libello de Mausoleo a. 1867 conscripto, ut refert Baumeister monum. antiqu. class. II p. 893 sqq. sed *sexagenos ternos* falsum esse manifestum est; *centenos*, quod unde U sumpserit nescio, non minus falsum esse ex conformatione aedificii, qualis describitur, facile apparet. quod pro LXIII proposui CXXS (probabilius fortasse CXXI), repetitum est a Peterseni ratione. quae nisi constare videretur detectis substractionibus, conicerem CXIII, ut laterum numeri fuissent 113 et 107. — § 33 Iani coniecturam *Heniochi* alphabetico artificum ordine bene commendavit HL Ulrichs in edit. Sellersiana. — § 85 *Daedalsas* nomen, de quo multum dubitatum est, intactum reliqui, quoniam S Reinach in conventu Acad. Paris. inscriptt. et litt. d. 15. Mart. 1897 — nondum scio quibus argumentis — docuisse fertur, auctori et Veneris Romanae et Iovis, qui fuit Nicomediae, nomen fuisse non *Daedalum*, sed *Daedalsen*. — § 39 paulo minus ineleganter ad Pasitelem fiat transitus, si scribatur *ut traditur*. Varro *admirator* vel (cum B & habeat pro *ut*) *id tradit Varro, admirator*. — § 41 extr. valde dubito num dici potuerit *circa Pompeium* pro Pompeii theatro, neque ellipsis, qua G scripsit *circa Pompei*, offensione vacat hoc loco, in quo nulla alius theatri mentio fit. an *circa Pompeianum*? — § 43 extr. rectius fortasse *operiret* modo potentiali temporis praeteriti, ut in re eadem XXXIV 83 et VII 85 extr. — § 46 hoc loco, qui est de maculoso marmore, id agit Plinius, ut ostendat sero tandem coepisse apud Graecos marmora in praecipua dignatione esse: Homeri temporibus ait universi marmoris fere nullam fuisse auctoritatem, maculosi non ante Menandrum et Chiorum demum lapicidinis quibusdam apertis. huic sententiarum tenori melius conveniat, cum praesertim picturam Plinius alioqui minime contemnere: *non fuisset picturis* (sc. parietum) *honus ullus ... antiqua marmorum auctoritate*. de *aliqua* et *antiqua* permutatis cfr. XXV 147. — § 50 cum in insula Melo nusquam aut atrum aut aliud omnino marmor inveniri narretur (cfr. Blümneri technol. III p. 45 sqq.) cumque discrepantes scripturae propius absint a Chio, quod H recepit ex Isidoro, tutissimum erit id revocare, quamquam ne apud hunc quidem fide satis certa probatur.

nam versicoloris Chiorum marmoris mentio (§ 46) non obstat quominus praeterea atri quoque speciem in aliis partibus lapidinarum repertam esse putemus, quippe quae non totae illud unum marmor dicantur continuisse, sed tum 'ostendisse', cum extruerentur Chiorum muri. fuisse vero atrum marmor in Chio testatur Theophr. lap. 7 μέλας (λίθος) διαφανής ὁμοίος τῷ Χίῳ, ubi similitudo ad utrumque, et atrum colorem et naturam translucidam, referatur necesse est. — § 55 (maculas diverso modo) colligunt, non bene illud congruens cum verbis *sparsa, non convoluta, canitie*, ita tantum vindicari posse videtur, ut scribatur aut *convoluta, non sparsa* aut *expansa, non convoluta*. — § 56 *nigricantis* potuit quidem facile accipi pro *nigricans*, quo facto alterum *n* velut inutile deleri consentaneum erat sed cum omnes libri (praeter h?) habeant latine, **VR** autem *mollis* (fortasse detracto *s* in exitu ante *c*), non improbabile existit: *mollis candidi, nigricantis duri*. — § 68 *amoris in coniuge*: exempla Madvigii gramm. Lat. § 231 n. 1, quibus U tueri conatus est inauditum illum ablativum, nihil probant, nam generis sunt alieni. si *in* genuinum est, potest ortum esse ex *ut* (= ὅς) causam amoris apertius indicante, nisi vero praestat cum Pintiano corrigendo reponere accusativum. — § 81 creditur in quattuor verborum continuatione *inter* in **B** prave iteratum esse. ad sententiam vero perquam apte dicatur addito *eas: vestigia inter eas* (sc. pyramidas) *aedificationum nulla*. Iani quidem coniectura *in terra* commendari videtur simili mendo X 95 *internidificant* (pro *in terra nidificant*), sed terrae mentio hoc loco et supervacanea est nec addit id quod desideratur. an vero cogitari possit de nomine composito, qualia sunt *interlunium, internodium, intercolumnia, intertignia, interfluvius, intermenstruus*, alia? saltem *interaedificatorum* videtur sic dici potuisse. ceterum tollendum fuit punctum post *exstant*, ut ablativis absolutis causa indicaretur. — § 86 CFWMülleri loci huius intricati interpretatio, qua quo rectius *invisum* illud explicaret, coniecit *suspectavere*, redarguitur diveritate temporum, quae est in verbis *possint* et *suspectavere*. et mire profecto diceretur, non posse saecula labyrinthi moles dissolvere, adjuvisse autem Heracleopolitas in hoc dissolvendi labore, qui nullus erat. immo simplicius ac minus artificiose putatur in componendis molibus invictis sua sponte illos exstitisse adiutores, vitiatum autem esse *invisum*, cum non possit idem valere atque *invisitatum*. pro quo facile se offert *inmsum* i. e. *inmensum*, nisi malueris *inviuctum*, ut § 121 *inivicta miracula*; de mendo cfr. *victa* et *uisa* (**B**) XXXVII 115. — § 89 si necesse est, de quo adhuc dubito, *fulsisse* e. q. s. ad Chaeremonem in labyrintho pauca reficientem, non ad primos aedificatores, referri, omnis difficultas evanescet traiectis vocibus luabus vicinis: (*fulsisse*) *fornices, dum quadrati lapides ad-*

surgerent. — § 108 pro verbis *in post uitam* (B) vel *inposuit iam* (r) Madvigius adv. crit. III p. 214 coniecit *inpostura*, 'deceptum pudorem a Plinio dici' interpretatus. cuius sententiae rationem fateor me non adsequi nec adducor equidem, ut hanc vocem, Plinio alias inusitatam, hoc loco recte poni credam. — § 115 infinitivum *sedere* dubitanter retinui, nam fueritne ita Graeco more notione consecutiva usurpatus, valde incertum est. longe mihi maxime probatur Iani illud *sede* (quadraginta milium hominum), vitiose geminata syllaba *re* sequentis vocis *relicus*. — § 133 *in farinam mollis*: offensioni haec fuerunt non solum editoribus vetustis, sed etiam Fröhnerio in verbo *appellatur* mendum quaerenti. si *mollitus* parum recte conieci, potest etiam *in farinae* <modum> *mollis* proponi. — § 166 *mollitia*, omissum a F&Thv.a.G., vereor ne glossema sit interpretandi causa exquisitori voci *mortalitate* oppositum. quae suspicio verbis deinceps sequentibus *alia mollitia* adeo non refellitur, ut videatur confirmari. — § 171 scripsi cum B² *fortuita* sc. coria. licet tamen lapides intellegere, quibus coria componuntur, nec absurde scribi posse censuerim: (lapides) *tantum frontibus politis, reliqua fortuitos conlocare* (s ante c a librariis omissa). — § 199 extr. *vitrum sulphuri .. in lapidem*: notandum est, eadem verba, nisi quod *sal nitrum* pro vitro et *vertitur* pro *feruminatur* posita sunt, eodem modo XXXI 122 adnexa esse in clausula de nitro narrationis, ubi iam paulo ante (§ 111) eadem observatio haud dubie subest verbis his: (nitrum) *frequenter liquatum cum sulphure coquentes*. inde existit suspicio, hoc quoque loco *nitrum* pro vitro substituendum esse: nimirum ut iterum adnecteretur haec observatio, factum est nitri in vitro fabricando mentione (§ 191); mendi autem origo eo explicatur, quod archetypi librarius, cum toto hoc capite de vitro agi videret, hoc potissimum ut animo teneret inductus est. nec taceri debet, in B voci *nitrum* hoc loco praefixum esse signum crucis +, quod quid sibi velit incertum est. glossemate ea verba in textum venisse non crediderim, quoniam *feruminandi* verbum, plerumque illud male intellectum, glossatorem non redolet. si alterutrum pro interpolato habendum sit, malim XXXI 122 *sal nitrum .. lapidem* expungere, quae verba non uno nomine suspecta sunt. — § 203 singularis apud Plinium usus hoc loco est vocis *ecce*, pro qua B² *esce*, quod cum nihil sit, non potest e coniectura correctum esse. an fuit sc. i. e. *scilicet*?

LIBRI XXXVII § 4 extr. *praelatis multis* (B) probabilius videtur quam *tot praelatis*, si fingimus in ceterorum codicum archetypo *multis* post *praelatis* ob similem exitum omissum fuisse insertumque lacunae explendae causa *tot*, quod sententiae non convenit nisi si Plinium credidisse putamus lectoribus suis notas fuisse gemmas omnes in Concordiae templo ad-

servatas. — § 18 facile est conicere *potavit VII annos*, sed nomen proprium latere in *annos* vel inde patet, quod muda appellatio *consularis* non est Plinianae consuetudinis. nam plerumque praemittitur nomen ipsum hominis; omissio eo substituitur *vir*, ut VII 183. XV 91, uel numerale nomen (*unus, duo, tres*), ut VII 142. XXVI 5. XXXVI 203, semel *quidam* XI 49 et *senes* XXIX 10. certe nusquam abest nomen, cui adhaereat *consularis*. quin etiam ad nomen proprium apponitur plenior appellatio *vir consularis*, ut XI 213. nec aliter usurpatur *praetorius*: cfr. XX 215. XXII 120. VII 142 et VII 63. XI 223. XIX 35. XX 199. ipsum nomen, cuius exitus tantum hoc loco exstat, plane incertum est; licet etiam de uno e Vipstanis consularibus cogitari (cfr. Tac. ann. XIV 1. XI 23): *potavit* <Vipst>*anus*. — § 40 verborum *forma alias* ultimae litterae a *alias* a B^a scriptae sunt in loco raso, fide haud ita certa. ceterum cum vocales i et e saepe permutatae sint, *principe* recipiendum censeo. — § 41 *persuadere* (B¹L^a), si genuinum est, facile vindicatur inserto *se* post *sperasse*. ibidem quae sequuntur *quamve pueritiam* .. *reperiri*, pendent ex verbis *eum sperasse quis non miretur*, contorte duabus interrogationibus uno vinculo implicatis. fortasse *quamve* corruptum est. concinnius certe continetur *ullamve* (de mendo cfr. § 13 *nulla* BL. *qua* dh. *quam* F) aut *usquamve* (omisso *us* post *miretur* ob similitudinem litterarum *ur* et *u*). — § 42 extr. *atque non sidere*: de *non* et *con* permutatis cfr. § 86 *quae contralucent* (dh), de locutione *atque non* in contrariis orationis membris Plinio familiarissima § 88. 115. 117. XXXVI 198. XXXI 73. VII 94. XVII 91. 135. XVIII 61. XX 57. XXII 108. XXVII 78. XXIX 29. — § 48 *ramenta quoque eius* (sc. *sucini*): toto hoc capite et ante et post plurali numero *sucina* narrantur. suspicor *ramenta ex iis*, ut XXI 5 *ramento e cornibus*, XXIII 129 *ramenta e ramo* (e *lani* coniectura) et passim *radix* vel *folia* ex herba arboreve, *cinis ex* aliqua re, alia eius generis. — § 52 interpolatio molesta, quam exterminavi, nata est primo e glossa *lyncurium* ad pronomen *id* adscripta vel e titulo marginali, postea varie latius sepsit (in B cumulatim etiam dicendi verbis), quia elliptica structura non intellecta erat. est vero *etiamsi* non uno loco sic a Plinio positum: V 53 *etiamsi non protinus populis, feris tamen et beluis frequens*, ib. 60 *multis* (urbibus), *etiamsi ignobilibus, frequens*, VII 100 *omnia, etiamsi non prius, attamen clarius fulsisse*, X 17 (aquilae) *cum dracone pugna* .. *magis anceps, etiamsi in aëre*, XXIII 12 (uvae) *in caelesti aqua servatas, etiamsi minime in* etiam XXIX 29 *etiamsi alienis locis, tamen et etiamsi victa*, per se nulla offensione. particulis et *quamquam* talem usum apud Plinium per e notum est; exstat *tametsi* quoque particulae

exemplum XVI 243 similem . . , tametsi tardiore, iniuriam. — § 56 init. *primum* illud, quod in solo B traditur, habet sane quod offendat. ante vocem *Indici* transposuit *D*, recte haud dubie ad sententiam, sed nec Pliniano more necessarium est et apertior addendi causa quam omittendi. est fortasse glossema marginale ad vocem *Indici* pertinens et errore in proximum versum superiorem inlatum. — § 64 extr. de hoc loco difficili priorum sententiis enarratis ponderatisque copiose ac dilucide disputavit Blümner technol. III p. 313—323. cui de summa rei adsensus retinui vulgatam lectionem *supini*. quod nihilo setius propter B conieci *supinis rerum*, id factum est, quia videtur oportere supinos quidem esse homines, qui rerum a tergo et in loco inferiore positarum imaginem in speculis intueantur, sed specula prona potius et rebus reddendis adversa. vis et usus adiectivi *supinus* eorumque, quae opposita sunt (*pronus*, *infestus*, *convexus*), satis declarantur locis in annotatione congestis; unde apparet etiam XVIII 47 inter se contraria esse *proclivibus* (si modo recte se habet) et *supinis*, ut verba sic accipienda sint: (fossas) *in solutiore terra saepibus firmari vel proclivibus* (i. e. quas vel proclives esse licet) *aut supinis lateribus procumbere*. quamquam fieri potest, ut in verbis *firmari ine (ne) procibus (proclivis F¹)* lateat *firmari, si sint proclives* (sc. fossae) vel etiam *firmari, aliter prociduas*. — § 71 hoc loco desperato, ut videtur, et cui ne Solini quidem vel Isidori ope satis multum subsidii ferri queat, pro qui tamen fortasse scribendum est *quidam non*. negationem iam Barbarus proposuit. — § 72 an et semper iam (pro tamen) *vilissimi fuere?* — § 89 primus recepi e B *rubentibus* i. e. *cum rubent*, nam locustarum maris crustae non natura per se rubent, sed coquendo demum hunc colorem accipiunt. evidentior fiat loci sententia, si scribatur <ceu> *locustarum*, sicut Plinius passim ea particula utitur ad denotandam similitudinem (VIII 121 *ceu crocodilo*, XIII 54 *ceu culices*, XVI 41 *ceu cypressis*, XIX 45 *ceu lactis*, XXVI 82 *ceu libanotidis* itemque XXVII 85. 93. 111, al.), cumque B¹ semper scripserit *lucusta*, potuerit sane *ceu* intercidisae inter *uero* et *locustarum*; sed non opus est inseri structurae per se satis dilucidae, qua non perspecta e *rubentib.* in recentiorum librorum archetypo fictum est *rubentior*, quem comparativum nullo loco alio apud Plinium inveniri memoratu dignum est. — § 91 extr. qualem S ex B ediderat hunc locum ferri non posse iam J recte vidit, cum propter sardam in § 105 demum descriptam coniceret *nec sarda* <iam subtexenda> *est huic gemmae*. sed *differenda* illud, quod est in reliquis libris omnibus, non potest acceptum ferri interpolatoris studio, qui ordinem tantum verborum mutavit, cum sit transitionis ad rem novam eamque cognatam formulam vere Pliniana, ut XXXI 106 *non est differenda et nitri natu*

non multum a sale distans. nec obscura est causa erroris, quo differenda post sarda omisum est. postquam autem § 86 *sardonyches* tractatae sunt, quarum nomen compositum est ex *sarda* et *onyche*, iam deinceps dividuae ex eodem nomine gemmae tractantur: itaque ut § 90 *exponenda est et onychis natura propter nominis societatem*, sic § 91 *nec sarda differenda est, huic gemmae dividua ex eodem et ipsa nomine*, qua ratione et *dividua* suam accipit significationem structuramque et dativum *huic gemmae* (sc. *onychi*) ex pronomine *eodem* aptum esse facile intellegitur. — § 100 *proxima natura eius* scripsi, non ignorans remedium incertum esse. potest etiam conici *propria natura eius*, ut distinguatur sandastros Garamantica ab Arabica. nam *propter patriam quam . . vocant*, quamvis aptum ad sententiam (cfr. § 171), iusto tamen violentius est. ibid. paulo post non expedio, quid agat *narrata*; nondum enim narrata esse nec religio nec siderum cognatio. facilius sit intellectu *religio nata* (vel *nata a siderum cognatione*. — § 105 nec Sardium nec Babylonis apud Theophr. lap. 30 mentio fit, sed quae praesenti tempore ibi narrantur, universe ac summatim dicta sunt. sic hoc quoque loco interiecta universa observatione verba *hoc metallum . . tradunt* paulo longius respiciunt ad verbum *Sardibus*. si vero nihilo minus *laudatissimae . . aperirentur* e. q. s. una verborum complexione cohaerere putanda sunt, redeundum erit ad lectionem olim vulgatam, qua ad verba *haerentes . . cordis modo* ex antecedentibus tacite suppletur 'repertae sunt', ut *reperiuntur*, quod est in uno B, interpolatoris manu invectum sit. nam *repertae*, quod D ex eo fecit, probabilitate omni destitutum est. — § 129 *et suum genus*: non potest et hoc loco idem valere quod *etiam*. scribendum potius *sed tamen ei suum genus* (sc. est), ut XVI 166 *suum genus sagittario calamo* et ib. 124 *malis proprium genus*. minus veri simile *sed tamen* <hab>et *suum genus*: cfr. X 11 *haliaëti suum genus non habent*. — § 145 *radi cum U* e Solino inseri non videtur necessarium esse; sed cui videbitur, probabilius scribet *abnuere radi duritia*. — § 146 extr. nec meo nec priorum sanandi conatibus vulnus ad cicatricem perductum est, sed furo potius occultatum. primum enim triplicis stirpis codices B^{ad}h (et, ut suspicor, F) habent *cum*, non *contra* (in a propter *cum* etiam ablativus *limphatu* positus est); itaque *contra*, quod est in L et in cod. Poll. omisso *cum* (in L etiam *radiantem* omisum est), recte tribuitur coniecturae eius, qui recentiorum librorum archetypum recensuit et correxit corruptive. deinde vero *habentium* (B^Fd^h. *habentiam* cod. Poll.) pro haberi par est, positum illud loquendi genere eodem retivi *lingentium* § 184, *perunctarum* XXX 124, *per-* XXXI 119, *foventium* XXXIV 122 (cfr. supra p. 488 II 106); *habentem* (a) adsimulando fictum est, *haben-*

dam (L) corrigendi studio. denique substantivum illud *lymphatus* nusquam alibi invenitur, nec veri simile est nulla necessitate noviciam hanc et inutilem formam finxisse Plinium, cum *lymphationem* dicat § 51. 61. XXXIV 151 et semel adiectivo (XXVI 52 *lymphatica somnia*), ceteris locis *lymphandi* verbo utatur: XXIV 164 *lymphari homines*, XXVII 107 *lymphantium animorum*, XXXI 9 et XXX 84 *lymphatos*, VIII 185 *repente lymphati*. quibus rebus eo ducimur, ut *lymphatum* pro participio (pertinente ad *animum*) rectius accipi statuamus, post *radiantem* autem ob similem exitum excidisse *sanari animum*, ultima quidem syllaba servata, sed corrupta in *cum*, ut omnia procedant hoc modo: *radiantem*; <sanari anim>um *lymphatum habentium* (sc. aspisatim gemmam). quod *U* proposuit *habentem uim* (a litteris propius absit *habere uim*), etiamsi interpolatum illud *contra* probari possit, ordine tamen verborum recedit a more Pliniano, cui conveniat *vim habentem* (vel potius *vim habere*) *contra lymphatum*. — § 150 *adalligata proicitur*: sententia obscura est verbis fortasse mutilatis. (an *adalligata corpori dicitur urere ui portentosa* vel tale quid?). — § 158 an *sopito* (permutatis *tis* et *to*)? — § 168 verba, quae in Fdhl post *hyaenae* vitiose scripta sunt, in B aut consilio aut propter similem exitum oculorum errore omissa esse veri simile est; neque vero abesse debent, nisi forte in oculis corrigendo substituere malumus pro eo quod in omnibus libris est *ex oculis*. cum Solino autem et Isidoro, qui *lapides* exhibent, consentiunt BF in masculina forma participii *subditi*. pro *in uase* liceret conici *in Asia*, nisi Plinius ipse et Solinus Africae potius Aethiopiaeque hyaenam assignarent. quid olim scriptum fuerit, difficile dictu est. an *innati* (cfr. § 187) vel *inlaesi*? — § 175 *habet nomen* esse in B (cfr. § 171), a SD non adnotatum est. — § 183 *livida* re vera non magis certum esse scio quam *hysgina* (D), etsi in hoc vel adiectivi forma incerta est (cfr. etiam IX 140. XXXV 45). e litterarum vestigiis praeterea elici potest *generum est*, <similis> *lychnidi*: cfr. § 103 (vel XXI 18). — § 188 *ammochryso* commendatur etiam alphabetico ordine in enumerandis nominibus, quae causae similitudine artius comprehenduntur, quoad fieri poterat, observato. — § 191 probabilius fortasse *spartopolian rarioris* (sc. canitiei color), omisso *f* ante *r*, nam *rarior. iroditif* B. — § 200 adverbium *excusate*, aptissimum illud ad rem et non modo a Tacito, Plinio minore, Iustino usitatum, sed munitum etiam simili adverbio *causatus* (praef. § 7), cur editores adhuc spreverint, non intellego.

ADDENDA AD VOLUMEN QUARTUM

In scriptorum testimoniis contextui subiectis sinistro casu omissa sunt: XXIII §§ 57. 58 = Gargil. p. 180, 16—21. — ib. § 59 = Gargil. p. 181, 5 sqq. — ib. § 60 = Gargil. p. 181, 13 sqq. addidit praeterea Detlefsen (Berl. philol. Wochenschr. 1897 p. 621): XXX § 1 = Serv. ad Verg. Aen. III 90. — § 6 = Dionys. Chalcid. in histor. Graec. fragm. (Müller) IV 394. — § 13 = Pompon. Mela III 18. — § 148 = Cato r. r. 73. ib. extr. = Democrit. ap. Colum. VI 28 et VII 3, 12. (cfr. Plin. VIII 188).

Emendationes proposuerunt in censuris huius voluminis scriptis Detlefsen (l. l. p. 622 sqq.) et Io. Müller (Wochenschrift f. klass. Philol. 1897 p. 798 sqq.).

Müller coniecit: XXVII 88 hoc in olla fictili <uel> luto circumlitum apte coll. XX 26. — XXVIII 145 communis <uis> et medullarum est. — XXIX 48 simulque vim potus faucibus habeat (& cibi ErS. ac cibi av. & cibus VR. an potius delendum?).

Detlefsen scribi vult: XXX 4 Azonacen cum EG coll. Keipero philol. 1885 p. 368. — § 5 Mermerum et Arabum et Typhoeum (Arabantiphocum ll.v. ego et omitti malim) coll. de Mermero tract. de mul. in Westermanni paradox. p. 213, de Arabo Plin. VII 196, Aeschyl. Pers. 316, de Typhoeo Tertull. de anima 56. — § 8 Ostones (non Osthones). — § 16 cum Kiesslingio non obsequi numina aut cerni non posse. ni forte hoc, in illo nihil membris defuit, si veri vestigia in scriptura posset (Er) quaerenda sunt, malim equidem: cerni non posse. fuit forte hoc in illo; nihil in ceteris defuit. nam ni forte Pliniani usus esse negaverim. — § 17 violare naturam deam (eam ll.v. an naturam rerum? cfr. XXVII 146). — § 27 hoc idem strigis pinna (stricis E). — § 74 alumine scisso cum ll.v (schisto S) coll. XXIII 108. — § 108 digito medio (quod ego quoque conieci) coll. Schuchio Gargil. Mart. cura bonum p. 35. — § 122 quae gregatim folia <asphodeli> sectantur coll. XXII 68. — § 144 propter vocem emissus, quae sequitur: ter circumlato in aedibus palumbe (maedis V. medis aE). sed de verbo emittendi sic posito cfr. infra § 148. XXXV 114. XII 59. (XXIX 129. 130. XIII 54).

ADDENDA AD VOLUMEN TERTIUM

Spicilegii critici in retractando tertio volumine facti aliquam partem lectoribus hoc loco tradere placet, correctis simul nonnullis erratis, quae plagulas quamvis attente corripientem fefellerunt. omissa autem argumentatione satis habeo

indicasse tantum ea, quae nunc mihi emendatiora esse aut certe probabiliora videntur.

XVIII § 291 mira<ri inenarra>bilem benignitatem: *cfr. XXXV 158.* — § 330 pecudes de sole apte coniecit *CRück ephem. gymn. Bavar. 1897 p. 415. ibid. p. 254 vindicavit § 359 inflatumque altius coll. Cic. de divin. I 7, 13.*

XIX § 11 apro saetas, quae ferri aciem vincunt (quae = que = ceu e *ll.*). — § 22 *transponendum* temptatum est tingui quoque linum. — § 48 unguentis *coni. H;* in *E*, ut in reliquis, est unguenti. quod *B* coniecerat tingenti sententiae non convenit: *cfr. XXIV 96. scribendum* unguente (*i. e.* pingue faciente) quicquid sit cum quo decoquatur. (ungenti *v. a. B.*) — § 50 in remediū: *cfr. nota ad XXV 145 (XXIII 156).* — § 54 in his (*sc.* herbis) quoque aliquas (*sc.* herbas) sibi nasci tribus negant. — § 58 herbae maxime placebant, quia non egerent igni (*herbe corrupto in horti ll. v.*). — § 69 scandentes parietum aspera <penetrant> in tectum usque: *cfr. XVI 236.* — § 73 *extr.* rustica supellectile (*abl. absol.*). — § 79 <ob> hoc serere maxime cupiunt. an vero hūc *sc.* raphanum? nam hoc (*i. e.* semen) non aptum. — § 80 differentia <est> semine. — § 90 an inest <ex> longitudine nervus? *cfr. XVI 21. ibid.* qui decocto extrahitur (*decoctis ll. v., sed siser semper singulari numero usurpatum videmus.*) — § 97 est *om. E(?) Ev. a. D.* | inarescentes *DFd.* -tes *G.* -tia *E(?) v.* an folio inarescente? — § 103 circa ver & (*a DF*) cum germinent. — § 109 aut capita dilatabant <in> hoc (*sc.* porro), item in bulbis aut capita dilatabant — hoc idem in bulbis —, nam item semper in initio suum locum habet. — § 121 cum pervenit ad palmi altitudinem (*permutatis terminationibus*): *cfr. vol. IV p. 488 ad XXVI 86.* — § 122 *p. 282, 2* direptis *dv. a. Brot.* — § 140 teneritas in dote iis (*is = si ll.*). — § 155 inde vigoris significatio. proverbio usurpant (*-pauit ll. v.*) id vocabulum veluti torporem excitans (*-tatis ll. -tantis v.*). — § 158 an certaminis Nemeaei? — § 161 alterum eius genus silvestre (*sc. est*). . . Thebaicum. si . . potetur in dolore stomachi, e (*in ll. v.*) Carpetania . . maxime laudatur. — § 165 ceteri fere (*ll. v.*) conyzam (*non uero cum QD.*) — § 176 sicut <in> reliqua terra (*i. e.* non in hortis) sata. — §§ 182. 183 sic distinguendum: bestiolae innascentes necantur his. Horae rigandi. — § 188 an apio eximunt coqui obsoniis acidum (*sc.* saporem)?

XX § 19 an tostaque? (quoque *ll. v.*). — § 29 ovis quae feminam pepererit: *cfr. XXVIII 75.* — § 33 unde, quae in proverbium Graecis (*sc.* venerunt), multa Syrorum olera (undique *ll.*). — § 34 siser erraticum sativo similis est [et] effectus (*genet. qual.*): *cfr. XIX 165.* — § 44 quae et syce *coni. G* nullo, quod sciam, testimonio. quia sic ē *ll. om. Q.* delendum glossema pertinens ad noctibus inquietantes. — § 46 cum

vini hemina [potus]: *glossema marginale pertinebat ad v. vel sucus paulo infra*. — *ibid.* renium cum S (renum *ll.*). — § 65 asperitatem addito dulci ad intinctum aceti temperante (tes *ll. v.*), si crassior pituita sit, scillite: *de participiorum cumulatione cfr. Müller de stilo p. 32 et XXI 166 radice contrita . . inposita, XXXIV 157 aqua inmissa eluente calculos, XXXV 28 supervolante aquila draconem complexa*. — § 71 addito <medice> aceto. — § 72 undecim saepe, caule lilii *flagitatur Dioscoridis testimonio*. — § 74 idem si in aceto decoquatur . . , item morbum regium (item *ll. v.*). — *ibid. extr. an quorum quidem (sc. Magorum) . . aliqui chreston appellant?* — § 75 genitura quibus valetudinis modo (morbo *ll. v.*) effluat: *de voce valetudinis 'morbum' significante cfr. XX 199. XXIII 48. 94. 122. XXIV 43. XXVI 9. XXIX 93*. — § 82 p. 326, 16 not. *lege eluxatas ll. v. a. H.* — § 88 si mandetur (-ditur *ll. v.*). — § 100 cocta (tolta *ll. v.*) . . iterum in aqua coquitur. — § 104 vino aqua caelesti temperato: *sic d; & aqua FE (e dittogr.)*. ex aqua *v contra Plinii usum*. — § 122 et in cholera (etiam *ll. v permutatione crebra*). — *ibid. extr. in vino, <in> duritia*. — § 137 sic et . . narium indita iis. suco (sic et *ll. v.*) conlutis dentibus prodest. auribus quoque . . sucus infunditur. — § 147 et si (his *ll. v.*) coagulati potu strangulentur. — § 153 vitia <e> melle decocto et nitro sanat. — § 158 qualiter et substernere (qualit' = qualia *ll. D.*): *cfr. II 106. 139. 156. III 40. XXVII 44. 47. XXX 104. XXXV 3*. — § 161 item (vel etiam) eclignate (et in *ll. v contra Plinii usum*). — *ibid. inpositis <in> vellere foliis: cfr. nota ad XXVIII 248*. — § 198 *an <suco vel liquore> e nigro papavere sopor gignitur?* — § 201 ego [tamen] damnaverim collyriis addi (*mutata dittogr.*): *nam dici debebat collyriis tamen addi ego damnaverim*. — §§ 227. 228 (sucus datur) decoctae comitialibus hemina. sucus (suc; = suci *ll. v.*) hic . . inlinitur. set (et *ll. v.*) sacris ignibus . . folia inponuntur. — § 231 et alterum genus . . vocant; sativo id est minus et acutiore folio (idē similis *Ev. itē similis rG*): *cfr. Diosc. et paulo infra maius sativo*. — § 237 sternumentis (-utamentis *ll. v.*): *cfr. nota ad XXIV 97*. — § 241 eximie utile scopis ipsius (eius *ll. v.*) . . decoctis. — § 244 sucum addit in (is *ll. v.*) ipsumque ovum infundit <et> mel: *nam inane ovum non pro vase est, sed mensurae vice fungitur, ut fiant aequae portiones. paulo infra: inlinit is (inlitis ll. v.) etiam vulneribus*. — § 252 dicitur potum e vino prodesse, clavis pedum inlitū (inlini *ll. v.*), item lienibus . . ex oleo. — § 256 *transponendum* et urinam ciet ad tormina potum.

XXI § 4 ante erat excidit mos typographi errore non correcto; tum deleta postea incertae fidei (non credo id existare in B) *distinguendum*: arborum enim ramis coronari in sacris certa-

UNIVERSITY OF MICHIGAN

3 9015 06231 5679